Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

17

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

17.
KÖTET

1910 december—1912 április

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1955

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)
В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ
ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 17. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1950.

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A tizenhetedik kötet tartalmazza Lenin 1910 decemberétől 1912 áprilisáig írt műveit.

A kötet zömét azok a cikkek alkotják, melyek a pártért, s a forradalom renegátjai: a likvidátorok és szekértolóik ellen folytatott harcot tükrözik.

Lenin „A párt helyzete", „Felszámolóink. (Potreszovúrról és V. Bazarovról)", „A hatalom szociális szerkezete, távlataink és a likvidátorság", „Pártrombolók «legendarombolók» szerepében", „A legalista és az antilikvidátor párbeszéde", „A liberális munkáspárt kiáltványa", „A sztolipini «munkás»-párt táborából" című munkáiban felfedi a likvidátorság eszmei gyökereit és lényegét, s leleplezi a likvidátorokat, akik rendszeresen elgáncsolják a vezető pártszervek munkáját.

„A békítgetők vagy erényesek új frakciója" című cikk a likvidátorság felé hajló békítgetők elvtelen ingadozásairól szól.

Lenin a „Kadetok és októbristák", „Megkezdődött a kadet párt és a miniszterek tárgyalásainak leleplezése", „Politikai pártok a harmadik duma 5 évében", „A kadetok és a progresszisták blokkja és e blokk jelentősége" című cikkeiben megmutatja az ellenforradalmi liberalizmus pártjának — a kadetok pártjának osztálytermészetét.

„A választási kampány és a választási platform", „A IV. Állami Duma-választási kampány", „A választási kampány elvi kérdései" című cikkek a IV. Állami Duma-választással foglalkoznak.

A kötetben jelentős helyet foglalnak el azok a dokumentumok, amelyek megvilágítják a prágai pártkonferen-

cia jelentőségét; a prágai konferencia űzte ki a pártból a mensevikeket és szentesítette a bolsevik párt alakilag is önálló létét. A konferencia idevonatkozó dokumentumai: „A pártválság megoldása felé", „Határozati javaslat a likvidátorságról és a likvidátorok csoportjáról", a prágai konferencia határozatai, „Jelentés a Nemzetközi Szocialista Irodának az OSzDMP összoroszországi konferenciájáról", „A «Vorwärts» névtelenje és az OSzDMP helyzete" című brosúra, „Levél Huysmansnak, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkárának".

Ebben a kötetben található Lenin ismert cikke „A marxizmus történelmi fejlődésének néhány sajátosságáról".

A Művekben először jelenik meg az OSzDMP Központi Bizottsága oroszországi kollégiumának írt két levél (1910—1911), melyekben Lenin leleplezi, hogyan gáncsolják el a pártmunkát a likvidátorok, az otzovisták, a vperjodisták, a trockisták, és azt tűzi ki feladatul, hogy a párt helyreállításáért indított harc érdekében tömörítsék a párt erőit. A Művekben először jelenik meg: Lenin jegyzete „Hogy nem sül le a bőr Juduska Trockij képéről"; a Központi Bizottság 1911 júniusi tanácskozásának anyaga: „Levél az OSzDMP külföldön tartózkodó központi bizottsági tagjainak tanácskozásához", „A Központi Bizottság három bolsevik tagjának beszámolója a kilenc központi bizottsági tag magántanácskozásán. Konspektus (Tervezet)", „Határozati javaslat a megalakulásról"; „A II. duma szociáldemokrata frakciójáról", „A liberális burzsoázia ügynöksége" című cikkek; a külföldi bolsevik csoportok tanácskozásának dokumentumai: „Határozati javaslat a párt helyzetéről szóló beszámolóhoz", „Határozat a konferencia egybehívására alakított Oroszországi Szervező Bizottságról"; a prágai konferencia dokumentumai: határozati javaslatok a konferencia megalakulásáról, a jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól, a szociáldemokrácia feladatairól az éhínség elleni harcban; „Az OSzDMP választási platformja", levél „A «Zvezda» szerkesztőségének" és a „Nyílt kártyával" című cikk.

LEVÉL AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA OROSZORSZÁGI KOLLÉGIUMÁNAK[1]

Az utóbbi időben olyan események történtek az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt külföldi életében, amelyek világosan mutatják, hogy a párt „egyesülési válsága" megoldáshoz közeledik. Ezért — kizárólag tájékoztatás céljából — kötelességem közölni önökkel, hogy mi a jelentőségük a legutóbbi eseményeknek, milyennek kell lennie (a dolgok egész menetéből ítélve) a küszöbönálló megoldásnak, és mi az álláspontjuk az ortodox bolsevikoknak.

Martov a „Golosz"[2] 23. számába írt „Hova jutottunk?" című cikkében csúfot űz a plénumból[3], gúnyolódik azon, hogy a Központi Bizottság oroszországi kollégiuma egy év alatt egyszer sem ülésezett, és hogy semmi sem történt a határozatok végrehajtása érdekében. Martov magától értetődően „elfelejti" hozzáfűzni, hogy éppen a Potreszov úrék likvidátor csoportja gáncsolta el az orosz Központi Bizottságot: hiszen ismert tény, hogy Mihail, Roman és Jurij[4] nem volt hajlandó részt venni benne, és ismeretes az a kijelentésük is, hogy a Központi Bizottság léte már magában is káros. A Központi Bizottságot Oroszországban elgáncsolták. Martov örül ennek. Mondanunk sem kell, hogy a vperjodisták[5] szintén ujjonganak örömükben (a „Vperjod" cikkgyűjtemény 1. számában már felcseng az örömrivalgás hangja). Martov azonban örömujjongásában nagysietve elszólta magát. Elragadtatásában azt kiabálja, hogy „a törvényesség megöli őket" (a bolsevikokat, illetőleg „a lengyel—bolsevik blokkot"). Ezen azt érti Martov, hogy *mivel* a likvidátorok *elgáncsolták* a Központi Bizottságot, a párt *törvényei alapján* nincs kiút a

helyzetből. A likvidátoroknak pedig magától értetődően mi sem kellemesebb, mint a párt kilátástalan helyzete.

Martov azonban túlontúl sietett. A bolsevikoknak van még egy nagyon is törvényes eszközük, melyről a plénum külön gondoskodott, melyet (a plénum nevében) közzé is tettek a Központi Lap[6] 11. számában. Ez az eszköz a pénz visszatérítését követelő bejelentésük, mivel a goloszisták és a vperjodisták nyilvánvalóan nem teljesítették a feltételeket, vagyis nem oszlatták fel frakcióikat, s nem harcoltak a likvidátorság és az otzovizmus ellen. A bolsevikok ugyanis e pontosan megszabott *feltételekkel* adták át vagyonukat a Központi Bizottságnak.

És a bolsevikok, akik a plénumon aláírták a feltételeket[7], 1910 december 5-én (új időszámítás szerint) bejelentették a pénz visszatérítésére vonatkozó igényüket. A törvény értelmében a bejelentés alapján *egybe kell hívni a plénumot*. Ha pedig, mondja a plénum határozata, az igény bejelentésétől számított 3 hónap alatt „nem sikerül" (szó szerint így!) egybehívni a plénumot, akkor egybe kell hívni a Központi Bizottság 5 tagjából: 3 nemzetiségiből, 1 bolsevikból és 1 mensevikből álló bizottságot.

A goloszisták egyszeriben elárulták magukat. A goloszista Igor[8], a Központi Bizottság Külföldi Irodájának[9] tagja, aki tisztában volt az orosz likvidátorok politikájával, bejelentette, hogy ellenzi a plénumot. Ő, úgymond, a bizottság mellett van. A goloszisták kétségtelenül megszegték a törvényt, mert a plénumot a három hónap eltelte előtt is egybe lehet hívni. Az igény bejelentése után fel sem vetődhet a bizottság kérdése.

A likvidátor Igor, aki híven szolgálja a párt árulóit, Potreszov úrékat és társaikat, nagyon jól számított: a plénum szuverén, egybehívása tehát lehetőséget nyújt arra, hogy kiutat találjanak a párt válságából. A bizottság viszont nem szuverén, s egyetlen joga az, hogy megvizsgálja az igénybejelentést (az igényről három német dönt). Vagyis a likvidátorok (és külföldi szolgáik, a goloszisták), miután elgáncsolták az orosz Központi Bizottságot, most el akarnak gáncsolni minden Központi Bizottságot. Sikerül-e majd ez a második gáncsvetésük, azt még meglátjuk. A KBKI-ban a lengyelek a plénumra szavaz-

nak. Most minden a lettektől és a bundistáktól függ, de ők még nem válaszoltak. A mi képviselőnk a KBKI-ban erélyesen tiltakozott Igor ellen, és tiltakozását szétküldötte (ezt a tiltakozást és Igor nyilatkozatát másolatban mellékelten csatoljuk).

A kérdés most már világos. A plénumért való harc a törvényességért, a pártért való harcot jelenti. A goloszistáknak a plénum ellen indított harca — harc a válságból kivezető pártszerű út ellen, a törvényesség ellen.

Plehanov és barátai[10], akiket minden lépésről értesítettünk, teljesen egyetértenek velünk abban, hogy egybe kell hívni a plénumot. Ők szintén a plénum mellett vannak; most tárgyalunk ilyen értelmű közös fellépésünk tervéről, és a közeljövőben vagy a plehanovistákkal együtt teszünk közzé közös nyilatkozatot, vagy pedig cikk fog megjelenni a Központi Lapban erről a kérdésről.

Továbbá, Trockij 1910 november 26-án (új időszámítás szerint) az úgynevezett bécsi pártklubban (a trockisták, Trockij külföldi bábjai körében) elfogadtatott egy határozatot, amelyet különlenyomatban is kiadott. Mellékelem ezt.

Ebben nyíltan hadat üzen a bolsevikok és a plehanovisták lapjának, a „Rabocsaja Gazetá"-nak[11]. Érvei nem újak. Mi sem komikusabb és kétszínűbb, mint az az állítása, hogy most nincs „elvi alap" a goloszisták és a vperjodisták elleni harcra. Hiszen közismert, hogy a goloszistáknak és a vperjodistáknak eszük ágában sem volt feloszlatniok frakcióikat, hogy a goloszisták a valóságban minden tekintetben támogatják a likvidátorokat, Potreszovot és társait, hogy a vperjodisták külföldön (ismert forrásból eredő pénzen) frakciós iskolát létesítettek[12], melyben machizmust tanítanak, azt tanítják, hogy az otzovizmus „törvényes árnyalat" (szó szerint idézzük platformjukból) stb. stb.

Trockijnak az a felhívása, hogy a párt „jó egyetértésben" dolgozzék a goloszistákkal és a vperjodistákkal, nem egyéb, mint felháborító kétszínűség és frázis. Hiszen közismert, hogy a plénumra következő egész év alatt a goloszisták és a vperjodisták (Trockij titkos támogatásával) „jó egyetértésben" dolgoztak a párt ellen. Az egész év

folyamán igazán csak a bolsevikok és a plehanovisták végeztek jó egyetértésben pártmunkát a Központi Lapban is, a „Rabocsaja Gazetá"-ban is, Koppenhágában is[13], az orosz legális szervekben is.

Nem újak Trockijnak a bolsevikok és a plehanovisták blokkja ellen intézett támadásai sem, új azonban Trockij határozatának befejező része, melyben bejelenti, hogy a bécsi klub (vagyis Trockij) „az OSzDMP konferenciájának előkészítése és egybehívása céljából általános párt-alapot" szervezett.

Ez valóban új. Trockij ezzel nyíltan rálép a szakadás útjára. Nyíltan megszegi a párt törvényeit, kalandba bocsátkozik, ami nyakát szegi majd Trockijnak. Világos, hogy ez szakadás. Trockij lépését, Trockij „alapját" csakis a goloszisták és a vperjodisták támogatják. A bolsevikok és a plehanovisták részvételéről szó sem lehet. A likvidátorok (a goloszisták) Zürichben már támogatták Trockijt, — ez érthető. Teljesen lehetséges és valószínű, hogy a vperjodisták „bizonyos" „alapjai" is megnyílnak Trockij előtt. Ez — önök megértik — csak fokozni fogja Trockij vállalkozásának kalandor jellegét.

Világos, hogy ez a vállalkozás megszegi a párt törvényeit, mert Trockij egy árva szóval sem említi a Központi Bizottságot. Pedig csakis a Központi Bizottság hívhat egybe konferenciát. Sőt mi több, Trockij azzal, hogy 1910 augusztusában előzte magától a Központi Bizottságnak a „Pravda"[14] mellé rendelt képviselőjét, törvényen kívül helyezte magát, s a „Pravdá"-t, melyet korábban a Központi Bizottság képviselője támogatott, tisztán frakciós lappá tette.

Vagyis a dolog világos, a helyzet tisztázódott. A vperjodisták „bizonyos" „alapokat" gyűjtöttek a párt ellen indított harcra, a „törvényes árnyalat" (az otzovizmus) védelmére. Trockij a „Pravda" legutóbbi számában (és zürichi előadásában) nyíltan kacérkodik a vperjodistákkal. A likvidátorok Oroszországban elgáncsolták az orsz Központi Bizottságot. A külföldi likvidátorok el akarják gáncsolni a külföldi plénumot, vagyis el akarnak gáncsolni minden Központi Bizottságot. Trockij, felhasználva ezt a „törvényrombolást", szervezeti szakadást akar és „saját"

konferenciája egybehívása céljából megteremti „saját" alapját.

Kiosztották a szerepeket. A goloszisták Potreszovot és társaságát mint „törvényes árnyalatot" védelmezik. A vperjodisták az otzovizmust mint „törvényes árnyalatot" védelmezik. Trockij „népszerűen" akarja védelmezni azokat is, ezeket is, és egybe akarja hívni saját konferenciáját (úgylehet vperjodista pénzen). A hármasszövetség (Potreszov + Trockij + Makszimov) — a kettősszövetség (a bolsevikok plusz plehanovisták) ellen. Kész a csatarend. Megkezdődött a harc.

Önök megértik, miért nevezem Trockij lépését kalandnak. Ez a lépés minden tekintetben kaland.

Kaland eszmei szempontból. Trockij a marxizmus összes ellenségeit csoportosítja, egyesíti Potreszovot és Makszimovot, akik gyűlölik a „lenini—plehanovi" (mint előszeretettel mondják) blokkot. Trockij mindenkit egyesít, akinek kedves és örömet szerez az eszmei bomlás; mindenkit, akinek nem szívügye a marxizmus védelme; minden nyárspolgárt, aki nem érti, hogy miért folyik a harc, és nem akar tanulni, nem akar gondolkodni, nem akarja kutatni a nézeteltérések eszmei gyökereit. Napjainkban, a zűrzavar, a széthullás és az ingadozások idején könnyen megtörténhet, hogy Trockij lesz a „pünkösdi király", és egyesíteni tudja maga körül mindazokat, akik nem állták ki a próbát. Ez a próbálkozás azonban annál csúfosabb kudarcba fog fulladni, minél nyíltabban csinálják.

Kaland pártpolitikai szempontból. Most minden amellett szól, hogy a szociáldemokrata párt valóságos egyesülése csak a likvidátorsággal és az otzovizmussal való őszinte és visszavonhatatlan szakítás alapján lehetséges. Világos, hogy Potreszov (meg a goloszisták) és a vperjodisták nem szakítottak sem azzal, sem ezzel. Trockij egybefogja őket, szélhámos módjára ámítva önmagát, ámítva a pártot, ámítva a proletariátust. Valójában Trockij kalandjának csak az lehet az eredménye, hogy megszilárdítja Potreszov és Makszimov pártellenes csoportját. E kalandnak a kudarca elkerülhetetlen.

Végül, kaland szervezeti szempontból. A Trockij „alapjából" és a Központi Bizottság nélkül egybehívott

konferencia szakadást jelent. Kezdeményezzen csak Trockij. A felelősséget is ő fogja viselni.

A párt mai helyzete lényegében a következő három jelszóban foglalható össze:

1) Meg kell szilárdítani s a legmesszebbmenően támogatni kell a plehanovisták és a bolsevikok szövetségét, erőik egybegyűjtését, hogy megvédjük a marxizmust, visszaverjük az eszmei bomlasztást, és harcoljunk a likvidátorság és otzovizmus ellen.

2) Harc a plénumért, hogy a párt válságából törvényes kiutat találjunk.

3) Harc Trockij szakadár és elvtelen kalandja ellen, melynek az a célja, hogy Potreszovot és Makszimovot egyesítse a szociáldemokrácia ellen.

A megírás ideje:
1910 december közepe.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 1. sz. 1941.

A PÁRT HELYZETE

A külföldi szociáldemokrata sajtó újra előtérbe helyezi pártunk válságának kérdését, amivel széles pártkörökben sok szóbeszédre, félreértésre és ingadozásra ad alkalmat. Ezért a párt Központi Lapjának minden oldalról meg kell világítania ezt a kérdést. Martov cikke a „Golosz" 23. számában és Trockij fellépése, vagyis a „bécsi klub" 1910 november 26-i „határozata", amelyet külön is kinyomtatott, teljesen hamis beállításban világítja meg a válság kérdését az olvasók előtt.

Martov cikke és Trockij határozata mögött határozott gyakorlati *cselekedetek* is rejlenek, olyan cselekedetek, melyek *a párt ellen irányulnak.* Martov cikke csak irodalmi formája a *goloszisták hadjáratának, melynek célja* pártunk *Központi Bizottságának az elgáncsolása.* Trockij határozata, mely a Központi Bizottság mellőzésével és a Központi Bizottság ellen „általános pártkonferencia" előkészítésére hívja fel a helyi szervezeteket, ugyanazt fejezi ki, mint ami a goloszisták célja: *szétrombolni a likvidátorok előtt gyűlöletes központi intézményeket s velük együtt a pártot is mint szervezetet.* Nem elég leleplezni a goloszisták és Trockij pártellenes cselekedeteit, hanem *harcolnunk* is kell ellenük. Azoknak az elvtársaknak, akiknek szívén fekszik a párt és a párt újjászületésének ügye, a legerélyesebben szembe kell fordulniok mindazokkal, akik merőben frakciós és körösdi szempontokból és érdekekből szét akarják rombolni a *pártot.*

Martov „Hova jutottunk?" című cikke csak rosszul leplezett kigúnyolása a plénum határozatainak, a likvidátor örömujjongása a párt kudarca fölött. *„Oroszországban*

egyszer sem sikerült *egybehívni* a Központi Bizottság néhány tagból álló kollégiumát" — ezt írja Martov dőlt betűkkel, mintha kéjelegne, tudván, milyen örömet szerez a likvidátoroknak az effajta tény közzétételével.

Sajnos, Martovnak igaza van. Az orosz Központi Bizottságnak nem sikerült egybegyűlnie. Martov azonban hiába próbálja megkerülni azt a kérdést, hogy *ki* gáncsolta el a Központi Bizottságot Oroszországban? A Központi Bizottság egybehívásának nemcsak rendőri akadályai voltak, hanem volt egy nem rendőri, *politikai* akadálya is. Tudjuk, hogy Mihail, Roman és Jurij *még* kooptáció céljából *sem* volt hajlandó megjelenni a Központi Bizottság ülésén, sőt mindhárman kijelentették, hogy „magát a Központi Bizottság puszta létét is károsnak tekintik".

Tagadhatatlan, hogy aki még egy ülésen sem, még kooptálás céljából sem hajlandó megjelenni, aki nem hajlandó megjelenni olyan emberek meghívására, akik rengeteg rendőri akadály közepette dolgoznak, az *elgáncsolja a Központi Bizottságot.* Tagadhatatlan, hogy ez politikai cselekedet, amelyet *elvi* indokolással kísértek azok, akik a „Golosz" „legkiválóbb" orosz munkatársainak csoportjához (a *16-ok*[15] levele a „Golosz" 19—20. számában), Potreszov úr és társai likvidátor *legális* csoportjaihoz tartoznak. Mindez tény. *A független legalistáknak, a szociáldemokrácia ellenségeinek csoportja gáncsolta el a Központi Bizottságot Oroszországban.*

Ha Akszelrod azt bizonygatja (a „Golosz" 23. számában), hogy mi „válogatás nélkül" használjuk a likvidátor „csúfnevet", ha Akszelrod nem restell olyan ostobaságot állítani, hogy mi képesek vagyunk likvidátoroknak nevezni olyan embereket is, akik elfáradtak, vagy akik felőrlődtek a mindennapi kenyérért folyó harcban, ha Akszelrod ilyen, csecsemőkhöz illő badarságot beszél, de ugyanakkor éppen arról a likvidátor csoportról, éppen azokról a likvidátor csoportokról *hallgat,* melyeket a párt Központi Lapjában *név szerint* megneveztünk, akkor felesleges bizonyítanunk, hogy ez lelkiismeretlen csűrés-csavarás. Ha Martov és más goloszisták a „Golosz"-ban színleg „vitatkoznak" az oroszországi likvidátorokkal, ha cselekedeteiket „könnyelműségnek" (!!) bélyegzik, ha „lelkükre beszélnek",

hogy várjanak még (Martov Levickijről a 23. számban), és *ugyanakkor* az egész vonalon együtt *dolgoznak* velük, együtt alapítanak külföldön külön *frakciót*, hogy a párt ellen harcoljanak és a párt ellenségeit, Potreszov úrékat támogassák, akkor ez nem egyéb, mint egyike politikai alakoskodásuk számos megnyilvánulásának. Egyetlen politikailag gondolkodó ember sem fogja mondani, hogy Miljukov úr komolyan harcol a vehisták[16] ellen, amikor „vitatkozik" velük, „könnyelműeknek" bélyegzi őket, de ugyanakkor politikai síkon vállvetve együtt *dolgozik* velük. Mindenki el fogja ismerni, hogy Miljukov úr ezzel csak kétszínűségéről tesz tanúságot, de korántsem cáfolja meg azt a tényt, hogy politikailag szolidáris a vehistákkal. Egyetlen politikailag gondolkodó ember sem fogja mondani, hogy Sztolipin úr és kormánya komolyan harcol a feketeszázasok ellen, amikor „vitatkozik" velük (a „Rosszijá"-ban[17]), „könnyelműséggel" vádolja őket, de ugyanakkor vállvetve együtt *dolgozik* velük. Mindenki el fogja ismerni, hogy Sztolipin úr és a cári kormány ezzel csak kétszínűségéről tesz tanúságot, de korántsem cáfolja meg azt a tényt, hogy politikailag szolidáris a Puriskevicsekkel.

De míg a „Golosz" politikai alakoskodását tisztán látja mindenki, addig Martovnak azt a *célzását*, hogy a „törvényesség megöli" a párt hivatalos képviselőit, az olvasók egy ezreléke *sem képes megérteni*, mert ez a célzás szándékosan homályos.

A Központi Lap kötelessége tehát eloszlatni a párt ügyeit burkoló ködöt, hogy *mindenki* megérthesse a nézeteltérések lényegét.

Martov arra gondol, hogy a párt törvényei szerint *csakis* a Központi Bizottság határozata *lehet az egyetlen* kivezető út a válságból. *Ha* tehát az orosz likvidátoroknak sikerült elgáncsolniok a Központi Bizottságot Oroszországban *(és ha a külföldi likvidátoroknak sikerül elgáncsolniok a Központi Bizottság egybehívását külföldön)*, a helyzet törvényes szempontból reménytelenné válik. És Martov már előre ujjong: a Központi Bizottságot, úgymond, végérvényesen elgáncsolták, *nincs* törvényes kiút, a likvidátorok megnyerték a játszmát.

Martov azonban elsiette a dolgot. Azt, amit Potreszov úr és a párt többi ellensége *gondol*, Martov nagyon korán *kikotyogta*.

Igen, Martovnak igaza van! A pártban csakis a Központi Bizottság találhatja meg a válságból kivezető egyetlen utat. Ha tehát a rendőri és az előbb említett politikai akadályok miatt Oroszországban nem sikerül egybehívni a Központi Bizottságot, akkor külföldön kell egybehívni azt. Ez az *egyetlen* eszköze annak, hogy megtaláljuk a válságból kivezető utat. És azoknak a pártáramlatoknak egyike, melyek a Központi Bizottság legutóbbi plénumán szerződést kötöttek egymással, hogy a frakciós keretek mellőzésével együtt fognak pártmunkát végezni, a bolsevik áramlat olyan lépést tett, amelynek meg kellett volna gyorsítania a pártválság egyetlen lehetséges megoldását. A bolsevik áramlat képviselői ugyanis a párt rendelkezésére bocsátották a bolsevik frakció vagyonát *azzal a feltétellel*, hogy a bolsevik frakciós központ megsemmisítésével egyidejűleg megsemmisítik a mensevikek (goloszisták) és az otzovisták („vperjodisták") frakciós központjait is. Ezt *a feltételt nem teljesítették*. Sőt mi több, a goloszisták frakciójának vezető lapja, a „Golosz Szocial-Demokrata" nyíltan pártfogásába vette és fedezte a párt belső ellenségeit, holott a Központi Bizottság plénumának egyhangú megbízásából mindannyiunknak a legerélyesebben kellett volna harcolnunk ellenük, mint a szociáldemokráciától való burzsoá és a párttal szemben ellenséges elhajlások képviselői ellen. Mivel nyíltan megszegték annak a szerződésnek a feltételeit, melyet az összes pártáramlatok és csoportok kötöttek egymással a plénumon, mivel az egyik szerződő fél nyíltan pártellenes politikát folytat, a bolsevikok szükségesnek tartották visszakövetelni pénzüket, amelyet egy évvel ezelőtt feltételesen bocsátottak a párt rendelkezésére. A bolsevikok 1910 december 5-én bejelentették igényüket a Központi Bizottság Külföldi Irodájának. Helyesen cselekedtek-e a bolsevikok ebben az esetben, vagy pedig helytelenül, azt majd a plénum által kijelölt fórum fogja eldönteni. A dolog lényege az, hogy *most*, mikor a bolsevik áramlat képviselői bejelentették igényüket, már nemcsak azért kell egybehívni a Központi

Bizottság plénumát külföldön, hogy kiutat keressünk a párt válságából: a plénum *elengedhetetlen*, mert az összes csoportok és áramlatok, amelyek 1910 január 6-án szerződést kötöttek egymással, *egyhangúlag hozott határozattal önmaguk vállaltak erre kötelezettséget**. A Központi Bizottság plénumának egybehívása nemcsak a *párt szempontjából* elengedhetetlen, hanem *jogi kötelezettség* is. Tehát megint arra az eredményre jutunk, *hogy nem lehetséges más törvényes kiút a helyzetből, csakis a Központi Bizottság plénumának egybehívása* . . .

És itt egyszeriben nyilvánvalóvá lett a goloszisták politikája.

A bolsevikok bejelentették igényüket, tehát a Központi Bizottság, a KBKI világos és félreérthetetlen határozata értelmében egybe kellett hívni a plénumot, és a Központi Bizottság által előírt más módon csak abban az esetben volt szabad megoldani a kérdést, ha 3 hónap alatt nem sikerült egybehívni a plénumot. A goloszisták azonban nem így jártak el.

December 12-én a goloszista Igorjev, a KBKI tagja írásban bejelentette, hogy ő *ellenzi a plénum egybehívását* és csak a bizottsághoz hajlandó hozzájárulni!

A dolog világos: a plénum szuverén, és ha egybegyűlt, találhat *törvényes* kiutat a válságból, az oroszországi lehetetlen helyzetből. A bizottság viszont *nem* szuverén, nincsen semmiféle joga (azonkívül, hogy a bolsevikok pénzvisszatérítési igényét megvizsgálja), tehát *nem* találhat *törvényes* kiutat a válságból.

---

* Arról van szó, hogy a Központi Bizottság és a bolsevik áramlat képviselői a plénumon szerződést kötöttek egymással, melynek értelmében a bolsevikok *feltételesen* átadják vagyonukat a pártnak, s ezt a szerződést párt*törvénynek*, a párt*törvényesség* forrásának ismerték el. A szerződést közzétették a Központi Lapban (11. szám); ugyanott hozták nyilvánosságra azt az eljárást is, melyet a plénum ezzel a szerződéssel kapcsolatban már eleve megállapított. A lényeg az, hogy ha a bolsevikok bejelentik, hogy a goloszisták és a vperjodisták *megszegték* az egyesülés *feltételeit, egybe kell hívni a plénumot* (külföldön). A plénumnak a Központi Lap 11. számában közzétett határozata így szól: „Ha a bolsevik áramlat képviselői a plénum egybehívását követelik, és ennek bejelentésétől számított 3 hónap alatt bármely okból nem sikerülne megtartani a plénumot", külön bizottságot „kell egybehívni".

Úgy történt, ahogy a közmondás szól: aki másnak vermet ás, maga esik bele!

A jóakaratú Martov éppen hogy figyelmeztette a pártot törvényes szempontból állítólag reménytelen helyzetére, arra a „veremre", melyben szíves-örömest látnák a likvidátorok a hivatalos pártot, s *a goloszista Igorjev máris beleesett ebbe a verembe!*

Az orosz likvidátorok elgáncsolták a Központi Bizottságot Oroszországban. Most a külföldi likvidátorok külföldön is elgáncsolják a Központi Bizottság egybehívását. A likvidátorok ujjonganak, már előre repes a szívük az örömtől (örül Sztolipin és örülnek a likvidátorok): nincsen többé *semmilyen* Központi Bizottság. Milyen boldogok Potreszov úrék, milyen boldog a „vperjodista" frakció!

Itt nem térünk ki a goloszista Igorjev csűrés-csavarására, sem pedig arra, hogy a KBKI bolsevik tagja* ellennyilatkozatában megcáfolta Igorjevet. Csak azt jegyezzük meg, a goloszista Igorjev annyira elővigyázatos volt, hogy nyíltan óvást emelt a plénum ellen, *még abban az esetben is*, ha azt nem az igénybejelentéssel kapcsolatban hozott külön határozat, hanem az *általános szervezeti szabályzat alapján* hívnák egybe (amihez a KBKI egyhangú határozata szükséges). A goloszista Igorjev azt tartja, hogy a plénum egybehívása nagyon „nehézkes" dolog stb. Érthető, hiszen a likvidátorok véleménye szerint illegális pártunk létezése is túlságosan „nehézkes". A plénumon főképpen emigránsok lesznek — ez a goloszista Igorjev másik „érve". Ez azonban nem gátolja a goloszistákat abban, hogy a legmesszebbmenően támogassák Trockij *tisztán emigráns* tervét, amely a Központi Bizottság mellőzésével és a Központi Bizottság ellen „általános pártkonferencia" egybehívását célozza...

A goloszisták elhatározták, hogy *minden esetben minden* Központi Bizottságot elgáncsolnak!

Továbbá, fel kell hívnunk a párttagok figyelmét egy általánosabb kérdésre, az OSzDMP helyzetére. Mint min-

* Ez az elvtárs levélben arra kéri a Központi Lap szerkesztőségét, hogy segítsünk neki, és hozzuk a párt tudomására, hogy a goloszisták el akarják gáncsolni a plénumot.

den forradalmi párt, a mi pártunk is csak azzal a feltétellel létezhet és fejlődhet, ha a forradalmárokban megvan legalább az az elemi *kívánság*, hogy segítenek egymásnak a *közös* munka végrehajtásában.

Ha a párt szervezeti szabályzatai és határozatai (a párt-„törvényesség") nem azt a célt szolgálják, hogy *megkönnyítsék* ezt a közös munkát, hanem *koloncként* használják ki azokat, hogy a legfontosabb pártkollégiumokból *gátolják* a munkát, akkor a pártmunka méltatlan komédiává válik. Minden más pártban, ha akadályokba ütköznék a Központi Bizottság egybehívása, legott többféle utat-módot találnának arra, hogy megkerüljék a rendőri akadályokat, és újabb meg újabb munkamódszereket keresnének. Nálunk viszont a frakciósok a párton *belül* vagy a párton *kívül* álló Potreszov úrékat, vagy a párton *kívül* álló nyílt otzovistákat és félanarchistákat szolgálják — ki-ki tetszése szerint. A „törvényesség" a goloszista Igorjevhez hasonlók kezében olyan eszközzé válik, mellyel *belülről* ártanak a pártnak, gátolják a munkát, segítenek Potreszov úréknak a párt szétrombolásában*. Ez lehetetlen helyzet. És ezen nem segítenek olyan „jóindulatú határozatok", melyeken joggal kacag ugyanaz a Martov. Hogy segítsünk a dolgon, elsősorban meg kell *értenünk* a dolgot. Meg kell értenünk, miért képtelenség, méltatlan, nevetséges, ha jóindulatú határozatokat hoznak az olyan urakkal való közös munkáról, mint a Potreszovok és társaik. Ha a párt megérti, hogy itt két összeegyeztethetetlen politikáról, hogy itt a szociáldemokratizmus és a liberalizmus kérdéséről van szó, akkor gyorsan megtalálja a kiutat. Akkor olyan „törvényességet" tudunk majd alkotni, mely *nem* azt a célt szolgálja, hogy a likvidátorok gáncsot vessenek *vele* a pártnak.

El kell ismernünk, hogy *köszönet illeti* Potreszov urat

---

* És ha Martov gúnyt űz a hivatalos pártintézményekből, amikor azt mondja, hogy „a törvényesség megöli őket", *igaza van annyiban*, amennyiben „megölik" a termékeny munkát a pártintézményeknek *olyan* „törvényes" (vagyis a párt szervezeti szabályzatában, vagy pedig a plénum határozatával megállapított) formái, melyek Mihailnak, Romannak, Jurijnak, a goloszistáknak (Igorjev személyében) stb. *megengedik*, hogy akadályozzák a munkát.

és barátait, úgyszintén a goloszista Igorjevet és barátait is, mert sikeresen megkönnyítik a pártnak, hogy ezt *megértse.*

Trockij fellépése *látszólag* semmi összefüggésben sincs azzal, hogy Martov gúnyolódik a párt kudarcán, hogy a goloszisták elgáncsolják a Központi Bizottságot, de a valóságban elválaszthatatlanul összefügg azzal is, ezzel is: összekötő kapcsuk az „érdek". A pártban sokan nem értik még ezt az összefüggést. Az 1910 november 26-i bécsi határozat kétségtelenül segítségükre lesz abban, hogy megértsék a dolog lényegét.

A bécsi határozat három részből áll: 1) hadat üzen a „Rabocsaja Gazetá"-nak (a lap *„erélyes visszautasítására"* szólít fel mindenkit, mert az — Trockij kifejezése szerint — „új frakciós és körösdi vállalkozás"); 2) vitába száll a bolsevik—plehanovi „blokk" vonalával; 3) közhírré teszi „a bécsi klub gyűlésének (azaz Trockijnak és körének) azt a határozatát, hogy az OSzDMP konferenciájának előkészítése és egybehívása céljából általános pártalapot szerveznek".

Az első résszel egyáltalában nem foglalkozunk. Tökéletesen igaza van Trockijnak, mikor azt mondja, hogy a „Rabocsaja Gazeta" „magánvállalkozás" és *„nincs joga ahhoz, hogy az egész párt nevében beszéljen"*.

Csak éppen azt felejti el Trockij, hogy neki és „Pravdá"-jának *sincs* joga erre. Trockij arról beszél, hogy a plénum hasznosnak ismerte el a „Pravda" munkáját, de ugyanakkor hallgat arról a tényről, hogy a plénum a *Központi Bizottság képviselőjét* kirendelte a „Pravda" szerkesztőségébe. Ha Trockij ezt elhallgatja, mikor a plénumnak a „Pravdá"-ra vonatkozó határozatairól beszél, *becsapja a munkásokat.* És Trockijnak ez a csalása annál aljasabb, mivel Trockij 1910 *augusztusában* a „Pravda" szerkesztőségéből *eltávolította* a Központi Bizottság képviselőjét. Ezen eset után, azután, hogy a „Pravda" *szakított* a Központi Bizottsággal, Trockij lapja nem egyéb, mint „magánvállalkozás", mely a vállalt kötelezettségeit sem tudta teljesíteni. Amíg újra nem gyűl egybe a Központi Bizottság, addig a „Pravda" és a Központi Bizottság viszonyának *egyedüli* bírája a Központi Bizottság *kép-*

viselője, akit a plénum rendelt ki, s aki *Trockij magatartását pártellenesnek minősítette.*

Ez következik abból a Trockij által éppen jókor felvetett kérdésből, kinek „van joga ahhoz, hogy az egész párt nevében beszéljen".

Sőt mi több, amennyiben (s amíg) a független likvidátor legalisták elgáncsolják az orosz Központi Bizottságot, amennyiben (s amíg) a goloszisták elgáncsolják a külföldi Központi Bizottságot, *a Központi Lap az egyetlen* intézmény, amelynek joga van ahhoz, hogy „az egész párt nevében beszéljen".

És ezért kijelentjük *az egész párt nevében*, hogy Trockij pártellenes politikát folytat; — hogy Trockij *lábbal tiporja* a párt*törvényességet, kalandok* s a *szakadás* útjára lép, amikor határozatában egy árva szóval sem emlékezik meg a Központi Bizottságról (mintha máris megállapodott volna a goloszistákkal, hogy a Központi Bizottságot el kell gáncsolni!), s *egyetlen külföldi* csoport nevében beharangozza, hogy „az OSzDMP konferenciájának egybehívása céljából *alapot szervez*". Ha a likvidátoroknak a Központi Bizottság elgáncsolására irányuló erőfeszítéseit siker koronázná, mi, mint az egyetlen intézmény, melynek joga van ahhoz, hogy az egész párt nevében beszéljen, haladéktalanul kijelentenők, hogy *egyáltalán nem* veszünk részt Trockij „alapjában", kalandos vállalkozásában, és csak azt a konferenciát fogjuk elismerni *általános párt*konferenciának, melyet a *Központi Lap* hív egybe, nem pedig Trockij köre*.

Amíg azonban az események végérvényesen nem igazolják a Központi Bizottság elgáncsolását, még van reményünk arra, hogy a párt *törvényes* kiutat talál.

Amikor felhívjuk a párttagokat, hogy erélyesen harcoljanak a párt törvényeinek megfelelő kiútért, meg kell világítanunk annak a nézeteltérésnek „elvi alapjait", amely nézeteltérést a goloszisták és Trockij nagysietve a szakadásig akarnak vinni: az előbbiek azzal, hogy elgán-

* Vitathatatlan, hogy a lehető *legsürgősebben szükség van* a Központi Bizottság által összehívott valóban általános pártkonferenciára.

csolják a Központi Bizottságot, az utóbbi pedig azzal, hogy semmibe se veszi a Központi Bizottságot, hogy Trockij és köre „alapot szervez" „az OSzDMP konferenciájának" egybehívása céljából (kérem, ne nevessenek!).

Trockij azt írja határozatában, hogy ez a harc, melyet „a leninisták és a plehanovisták" folytatnak (Trockij azzal, hogy a bolsevizmus és a pártigenlő mensevizmus *áramlatát személyekkel* helyettesíti, megvetését akarja kifejezni, de csak saját értetlenségét fejezi ki), hogy ez a harc „jelenleg minden elvi alapot nélkülöz".

Éppen ezeknek az elvi alapoknak tisztázására hívja fel a Központi Lap egész Oroszország szociáldemokráciáját: foglalkozzunk ezzel az érdekes kérdéssel, amíg „érdektelen" harc folyik a plénum egybehívása miatt!

Teljesen idézzük Trockij indokolását, mellyel azt akarja bizonyítani, hogy a Központi Lap harca minden elvi alapot nélkülöz:

„... *Valamennyi* (Trockij kiemelése) pártáramlat körében szilárdan gyökeret vert az a meggyőződés, hogy helyre kell állítani az illegális szervezetet, hogy egyesíteni kell a legális és illegális munkát, hogy következetes szociáldemokrata taktikát kell alkalmazni, és a legutóbbi plénum *egyhangúlag* megjelölte ezeket a főbb irányelveket.

Most, egy évvel a plénum után nem az a nehézség, hogyan hirdessük ezeket az igazságokat, hanem az, *hogyan kell végrehajtani azokat.* Ennek útja a párt minden részének: a «goloszistáknak», a «plehanovistáknak», a «leninistáknak», a «vperjodistáknak», a frakciónkívülieknek összehangolt együttes munkája, mert a párt szellemileg már túl van a gyermekkoron, és legfőbb ideje, hogy tagjai megismerjék önmagukat, és mint *forradalmi szociáldemokraták*, mint saját pártjuk patriótái, minden további frakciós elnevezés nélkül cselekedjenek. És ennek az együttműködésnek nem frakciós szervek körül, hanem a közös párt keretében kell megtörténnie."

Ez példaképe annak, hogyan lesz a szép szavakból elnyűtt frázis, ha a legnagyobb hazugságot, ha maguknak a frázistól megmámorosodóknak és az egész pártnak hallatlan becsapását takargatják velük.

Hiszen kézzelfogható, szemenszedett *hazugság*, mintha *minden* pártáramlat körében szilárdan gyökeret vert volna az a meggyőződés, hogy az illegális szervezet helyreállítása

feltétlen szükségesség. A „Golosz" minden egyes száma azt bizonyítja, hogy a goloszisták Potreszov úr és társai csoportját *pártáramlatnak* tekintik, és nemcsak ennek „tekintik", hanem *rendszeresen* részt vesznek e csoport „munkájában" is. Nem nevetséges-e, nem gyalázat-e, ha most, egy évvel a plénum után bújócskát játszanak, becsapják önmagukat, becsapják a munkásokat és csűrnek-csavarnak, mikor nem frázisokról, hanem a *„végrehajtásról"* van szó?

Igen vagy nem? „Pártáramlatnak" tekinti-e Trockij a Központi Lapban világosan megnevezett Potreszov urat és társait, vagy pedig nem? Éppen ez a kérdés a plénum-határozatok „végrehajtásának" kérdése, s *immár egy éve* annak, hogy a Központi Lap világosan, élesen, félreérthetetlenül tette fel ezt a kérdést, úgyhogy semmiféle csűrés-csavarás nem lehetséges többé!

Trockij újra meg újra megpróbálja, hogy hallgatással vagy frázissal kerülje meg a kérdést, mert az olvasók és a párt előtt *el kell titkolnia az igazságot*, vagyis azt, hogy Potreszov úr, a 16-ok stb. csoportjai teljesen függetlenek a párttól, teljesen elkülönült frakciók, melyek nem állítják helyre az illegális szervezetet, sőt meghiúsítják annak helyreállítását, s *nem* követnek szociáldemokrata taktikát. Trockijnak el kell titkolnia a párt előtt azt az igazságot, hogy a goloszisták is a párttól elkülönült külföldi frakciót alkotnak, mely a valóságban az orosz likvidátorokat szolgálja.

És a „vperjodisták"? Trockij nagyon jól tudja, hogy a plénum *után* ők is megerősödtek, létrehozták külön frakciójukat, a párttól független eszközökkel, külön frakciós iskolával rendelkeznek, melyben korántsem „következetes szociáldemokrata taktikát" tanítanak, hanem azt hirdetik, hogy „az otzovizmus törvényes árnyalat", melyben a „Vperjod" frakciós platformjában kifejezett otzovista nézeteket tanítanak a III. duma szerepéről.

Trockij azért hallgat erről a vitathatatlan igazságról, mert politikájának *valóságos* célja nem tűri az igazságot. Pedig még a legkevésbé éles szemű párttagok előtt is egyre világosabbá, egyre kézzelfoghatóbbá válik Trockij valóságos célja. Valóságos célja: *Potreszovék és a vperjodis-*

ták pártellenes blokkja, melyet Trockij támogat és szervez. Tény, hogy a goloszisták elfogadták Trockij határozatait (mint például a „bécsit"), hogy a „Pravda" kacérkodik a vperjodistákkal, hogy a „Pravda" azt a mesét terjeszti, mintha Oroszországban csak a vperjodisták meg a trockisták dolgoznának, hogy a „Pravda" a vperjodisták frakciós iskoláját reklámozza, hogy Trockij kifejezetten támogatja ezt az iskolát, — mind olyan tény, melyet nem lehet sokáig titokban tartani. A szög kibújik a zsákból.

Trockij politikájának tartalmát a „Pravda", Potreszov úrék, s a vperjodisták frakcióinak „összehangolt munkája" alkotja. Ebben a blokkban világos a szereposztás: Potreszov úrék a párttól függetlenül folytatják legalista munkájukat, rombolják a szociáldemokráciát, a „goloszisták" e frakció külföldi osztályát alkotják, Trockij pedig az ügyvéd szerepét vállalja, aki be akarja beszélni a naiv közönségnek, hogy „*minden* pártáramlat körében szilárdan gyökeret vert" „a következetes szociáldemokrata taktika". A vperjodisták ugyanilyen ügyvédet kapnak, aki védi frakciós iskolájuk szabadságát, s kétszínű, hivatalos csengésű frázissal palástolja politikájukat. Ez a blokk természetesen támogatni fogja Trockij „alapját" és a Trockij által egybehívandó pártellenes konferenciát, mert Potreszov úrék is és a vperjodisták is megkapják itt mindazt, amire szükségük van: frakcióik szabadságát, szentesítését, működésük fedezését, ügyvédi védelmét a munkások előtt.

És éppen az „elvi alapok" szempontjából kell ezt a blokkot a szó legszorosabb értelmében vett *kalandorságnak* neveznünk. Trockij *nem meri* azt mondani, hogy szerinte Potreszov és az otzovisták igazi marxisták, a szociáldemokrata elvhűség igazi védői. A kalandor álláspontjának éppen az a lényege, hogy állandóan kibúvót kell keresnie. Mert mindenki látja és tudja, hogy Potreszov úréknak és az otzovistáknak *saját* vonaluk (szociáldemokrata-ellenes vonaluk) van, és ezt a vonalat *követik*, míg a „Golosz" és a „Vperjod" diplomatái csak fedezetül szolgálnak.

Az új blokk, bármilyen nagy is a sikere a nyárspolgári elemek előtt, bármilyen „alapokat" gyűjtött is Trockij a

vperjodista és potreszovi „források" segítségével, mégis bukásra *van kárhoztatva*, és ennek legmélyebb oka az, hogy ez a blokk *elvtelen*. Nem véletlen, hanem elkerülhetetlen, hogy a marxizmus elmélete, egész világszemléletünk, egész pártprogramunk és taktikánk *„elvi alapjai"* most elsőrendű jelentőségűvé lettek a párt egész életében. Nem véletlen, hanem elkerülhetetlen volt az, hogy a forradalom bukása után a társadalom *minden* osztályában, a *néptömegek* legszélesebb köreiben érdeklődni kezdtek a világszemlélet legmélyebb alapjai iránt, a vallás és a filozófia kérdései, a mi *egész* marxista tanításunk *elvei* iránt. Nem véletlen, hanem elkerülhetetlen, hogy azok a tömegek, melyeket a forradalom vont be a taktikai kérdések miatt folyó éles harcba, most, amikor nincsenek nyílt akciók, *általános elméleti* tudás után sóvárognak. Elölről kell megmagyaráznunk ezeknek a tömegeknek *a marxizmus alapelveit*, ismét napirendre kerül a marxizmus elméletének védelme. Ha Trockij „politikailag tartalmatlannak" és „állhatatlannak" nyilvánítja a pártigenlő mensevikek és a bolsevikok közeledését, ezzel csak a maga hihetetlen tudatlanságát bizonyítja, csak a maga teljes tartalmatlanságát húzza alá. Mert éppen a marxizmus elvi alapjai győzedelmeskedtek abban a harcban, melyet a bolsevikok a „vperjodista" nem szociáldemokrata eszmék ellen folytattak, abban a harcban, melyet a pártigenlő mensevikek Potreszov úrék és a goloszisták ellen vívtak. Mert annak, hogy a pártigenlő mensevikek és a bolsevikok a plénum után, az egész év folyamán igazán jó egyetértésben dolgoztak, éppen az volt a *reális alapja*, hogy a marxizmus *elvi alapjainak* kérdésében közeledtek egymáshoz. Ez tény, nem pedig szóbeszéd, nem ígéret, nem „jóindulatú határozat". És ezt a történelmi tényt lehetetlen kitörölni, bármilyen nézeteltérések voltak is a mensevizmus és a bolsevizmus között a múltban és lesznek a jövőben (csak kalandorok képesek arra, hogy *ígéretekkel* csalogassák a tömeget, mondván: a nézeteltérések majd eltűnnek, ilyen vagy olyan határozattal „likvidálhatók"). Csakis *maguknak* a fő frakcióknak belső fejlődése, csakis *saját* eszmei fejlődésük lehet záloga annak, hogy a frakciók egymáshoz való közeledésük, közös munkájuk tapasztalatai alapján való-

ban meg fognak szűnni. És ez megkezdődött a plénum után. Mi *még nem* láttuk, hogy Potreszov jó egyetértésben dolgozott volna a vperjodistákkal és Trockijjal, ehelyett csak klikk-diplomáciát, szavakkal űzött játékot, csűrés-csavarással vállalt szolidaritást láttunk. A párt viszont az egész év folyamán tanúja volt annak, hogy a pártigenlő mensevikek és a bolsevikok jó egyetértésben dolgoztak, és aki becsülni tudja a *marxizmust*, akinek becsesek a szociáldemokratizmus „elvi alapjai", az egy pillanatig sem fog kételkedni abban, hogy *mindkét* frakció munkásainak kilenctized része helyesli *ezt* a közeledést.

Trockijnak Potreszovékkal és a vperjodistákkal alkotott blokkja nem egyéb, mint kaland, mégpedig éppen az „elvi alapok" szempontjából az. Nem kevésbé igaz ez a *pártpolitikai* feladatok szempontjából is. A plénum *egyhangúlag* kijelölte ezeket a feladatokat, de azok korántsem redukálódnak a legális és illegális munka egyesítésének banális frázisára (hiszen a kadetok is „egyesítik" a legális „Recs"-et[18] és az illegális „kadet" KB-t), melyet Trockij szándékosan használ, hogy kedvébe járjon Potreszov úréknak és a vperjodistáknak, akiknek semmi kifogásuk sincs az üres frázisok és banalitások ellen.

„A szociáldemokrata mozgalom történelmi helyzete a burzsoá ellenforradalom korszakában" — így szól a plénum határozata — „elkerülhetetlenül a proletariátus burzsoá befolyásolására vezet, ami abban nyilvánul, hogy egyrészt tagadják az illegális szociáldemokrata pártot, kisebbítik szerepét és jelentőségét, igyekeznek megcsonkítani a forradalmi szociáldemokrácia programbavágó és taktikai feladatait és jelszavait stb.; hogy másrészt tagadják a szociáldemokrácia dumamunkáját és a legális lehetőségek felhasználását, nem értik e munka és e lehetőségek felhasználásának fontosságát, nem tudják a forradalmi szociáldemokrata taktikát a jelen helyzet sajátos történelmi feltételeire alkalmazni stb."

Egy év tapasztalata után lehetetlen kitérni azelől, hogy nyíltan ne válaszoljanak ez útmutatások *valóságos* jelentőségének kérdésére. Nem szabad elfelejteni, hogy a plénumon az *összes* nemzetiségek (akkor Trockij is hozzájuk csatlakozott, mert Trockij mindig a *mindenkori* több-

séghez csatlakozik) írásban kijelentették, hogy *„tulajdonképpen* likvidátorságnak kellene nevezni a határozatban említett áramlatot, mely ellen feltétlenül harcolnunk kell".

A plénum után eltelt esztendő tapasztalata tényleg bebizonyította, hogy éppen Potreszov csoportjaiban, hogy éppen a vperjodisták frakciójában *testesül meg* a proletariátus burzsoá befolyásolása. És éppen ennek a nyilvánvaló ténynek a *megkerülése* kalandorság, mert eddig még senki se merte nyíltan azt mondani, hogy Potreszovéknak és társainak a vonala *nem* a likvidátorság vonala, hogy az otzovizmusnak „törvényes árnyalattá" avatása *megfelel* a párt vonalának. A plénum utáni év nem múlt el nyomtalanul. Gazdagabbak lettünk tapasztalatokban. A *valóságban* láttuk az akkor jelzett tendenciák megnyilvánulását. Láttuk azokat a *frakciókat*, melyekben testet öltöttek ezek a tendenciák. És ma már nem lehet becsapni a munkások szélesebb rétegeit olyan *szólamokkal*, hogy e *pártellenes* frakciók a „párt" szellemében „jó egyetértésben dolgoznak".

Végül, harmadszor, Trockij politikája kaland *szervezeti* szempontból is, mert — mint már említettük — lábbal tiporja a párttörvényességet, és azzal, hogy egy külföldi csoport (illetőleg *két* pártellenes frakció, a goloszisták és vperjodisták blokkja) nevében konferenciát szervez, nyíltan a szakadás útjára lép. Mi, akiknek jogunk van arra, hogy az egész párt nevében beszéljünk, kötelesek vagyunk körömszakadtáig védeni a párttörvényességet. De mi korántsem azt akarjuk, hogy a párttagok a „törvényesség" formái miatt ne lássák a dolog *lényegét*. Ellenkezőleg, mi éppen a dolog *lényegére* irányítjuk a szociáldemokraták *legfőbb* figyelmét, a dolog lényege pedig az, hogy a goloszisták és a vperjodisták *blokkja* teljes szabadságot biztosít Potreszov úrék likvidátori tevékenysége és a pártromboló otzovisták számára.

Mi éppen arra szólítunk fel minden szociáldemokratát, hogy a marxizmus elvi alapjai és a szociáldemokratizmusnak a liberalizmustól és az anarchizmustól való megtisztítása nevében rendületlenül harcoljon a párttörvényességért és a pártellenes blokk ellen.

P. S.* Ez a cikk (a szerkesztőség többségének, a bolsevik áramlat két képviselőjének és a lengyel szervezet képviselőjének határozata alapján) különlenyomatban is megjelent, ami ellen a szerkesztőség két másik tagja, a goloszisták óvást emeltek, és tiltakozásukat szintén külön kinyomtatták. E tiltakozás szerzői lényegében nem érintik „*A párt helyzete*" című cikk tartalmát, hanem azzal vádolják a szerkesztőség többségét, hogy 1) megszegte két szerkesztőtársának formális jogait, s 2) „rendőri besúgással" foglalkozik. Mivel a vita nem elvi és nem taktikai síkon folyik, hanem jellegénél fogva csak szervezeti civakodás és személyes támadás, ezért leghelyesebbnek gondoljuk, ha a vita anyagát teljes egészében átadjuk a Központi Bizottságnak. Hisszük, hogy a *pártigenlő* elvtársak — nem várva be a KB döntését ebben a kérdésben — érdeme szerint tudják méltatni a szerkesztőség két tagjának, Martovnak és Dannak „vita"-módszerét.

Különlenyomat a „Szocial-Demokrat"
c. lap 19. számából.
Megjelent: 1910 december 23 vagy 24
(1911 január 5 vagy 6).

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

A MARXIZMUS TÖRTÉNELMI FEJLŐDÉSÉNEK NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGÁRÓL[19]

A mi tanításunk — mondotta Engels magáról és híres barátjáról — nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala. Ez a klasszikus tétel igen élesen és kifejezően domborítja ki a marxizmusnak azt az oldalát, melyet léptennyomon figyelmen kívül hagynak. De ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, a marxizmust egyoldalú, torz, holt tanítássá tesszük, kiöljük eleven lelkét, megingatjuk legmélyebb elméleti alapját — a dialektikát, a mindenoldalú és ellentmondásokkal teli történelmi fejlődés tanát; megbontjuk a korszak meghatározott gyakorlati feladataival való kapcsolatát, melyek minden új történelmi fordulatnál megváltozhatnak.

És azok körében, akiket Oroszországban a marxizmus sorsa érdekel, napjainkban igen gyakran akadnak olyanok, akik a marxizmusnak éppen ezt az oldalát hagyják figyelmen kívül. Pedig közismert dolog, hogy az utóbbi években Oroszországban éles fordulatok voltak, s ezzel kapcsolatban rendkívül gyorsan és igen alaposan megváltozott a helyzet, a társadalmi és politikai helyzet, mely egészen közelről és közvetlenül határozza meg a cselekvés feltételeit, s következésképpen a cselekvés feladatait is. Természetesen nem azokról az általános és alapvető feladatokról beszélek, amelyek változatlanok maradnak a történelmi fordulatok idején, ha döntően nem változik meg az osztályok egymáshoz való viszonya. Már pedig kétségtelen, hogy Oroszország gazdasági (és nemcsak gazdasági) fejlődésének általános iránya, valamint az orosz társadalom különböző osztályainak egymáshoz való viszonya döntően nem változott meg az utóbbi — mondjuk — hat év alatt.

De ebben az időben a konkrét társadalmi és politikai helyzet megváltozásával igen élesen megváltoztak a legközelebbi és közvetlen cselekvési feladatok — s *következésképpen* a marxizmusban is, mivel élő tanítás, *szükségképpen más-más* oldalainak kellett előtérbe kerülni.

Hogy megvilágítsuk ezt a gondolatot, vessünk egy pillantást arra, hogyan változott a konkrét társadalmi és politikai helyzet az utóbbi hat évben. Ez az időszak nyilvánvalóan két hároméves szakaszra oszlik: az egyik körülbelül 1907 nyarán, a másik 1910 nyarán végződik. Az első hároméves szakaszt, tisztán elméleti szempontból tekintve, Oroszország államrendszerének lényeges vonásaiban gyorsan végbemenő változások jellemzik, de e változások menete igen egyenetlen, mindkét irányban igen nagy kilengések észlelhetők. A „felépítmény" e változásainak társadalmi és gazdasági alapja az volt, hogy az orosz társadalom *összes* osztályai a tevékenység *legkülönbözőbb* szféráiban (a dumában, a dumán kívül, a sajtóban, a szervezetekben, a gyűléseken stb.) olyan nyíltan, impozánsan, tömegesen cselekedtek, amit ritkán látunk a történelemben.

Ezzel szemben a második hároméves szakaszt — ismételjük, hogy itt tisztán elméleti „szociológiai" szempont vezet minket — igen lassú fejlődés jellemzi, amely szinte pangásnak nevezhető. Az államrendszerben nincsenek jelentősebb változások. A legtöbb „szférában", mely az előző időszakban az osztályakciók kibontakozásának színtere volt, nincsenek vagy alig vannak nyílt, sokoldalú *osztály*akciók.

E két szakasz megegyezik abban, hogy Oroszország fejlődése mind a két szakaszban változatlanul kapitalista fejlődés maradt. Nem szűnt meg, hanem szintén változatlan maradt az az ellentmondás, amely Oroszország kapitalista fejlődése és számos feudális, középkori intézménye közt áll fenn, mert az a körülmény, hogy részben bizonyos burzsoá tartalom hatolt be egyes intézményekbe, nem küszöbölte ki, hanem inkább kiélezte ezt az ellentmondást.

A két szakasz abban különbözik egymástól, hogy az első szakaszban a történelmi cselekvés előterébe az a kérdés

került, milyen eredménnyel zárulnak az előbb említett gyors és egyenetlen változások. E változások tartalma Oroszország fejlődésének kapitalista jellegénél fogva szükségképpen burzsoá jellegű volt — de burzsoázia és burzsoázia között különbség van. A közép- és a nagyburzsoázia, amely többé-kevésbé a mérsékelt liberalizmus álláspontjára helyezkedik, osztályhelyzeténél fogva félt a mélyreható változásoktól, és mind az agrárrendszerben, mind a politikai „felépítményben" a régi intézmények jelentős maradványainak fenntartására törekedett. A falusi kisburzsoáziának, mivel összefonódik a „két keze munkájából" élő parasztsággal, szükségképpen *másfajta* burzsoá átalakulásokra kellett törekednie, amelyek sokkal kevesebb helyet engednek mindenféle középkori ócskaságnak. A bérmunkásoknak, amennyiben világosan látták a körülöttük végbemenő események értelmét, szükségképpen határozott állást kellett foglalniok annak a két különböző tendenciának összeütközésével kapcsolatban, melynek mindegyike a burzsoá rendszer keretei közt maradt, de mindegyik egészen másképpen határozta meg e rendszer formáit, fejlődésének ütemét, progresszív befolyásának hatókörét.

Az elmúlt hároméves korszakban tehát a marxizmusban nem véletlenül, hanem szükségszerűen kerültek előtérbe azok a kérdések, melyeket általában taktikai kérdéseknek neveznek. Mi sem tévesebb, mint az a vélemény, hogy az a sok vita és nézeteltérés, mely e kérdések miatt keletkezett, „intellektuelek" vitája, „az éretlen proletariátus befolyásolásáért folyó harc" volt, s „az intellektueleknek a proletariátushoz való alkalmazkodását" fejezte ki, mint ezt a különböző rendű és rangú vehisták gondolják. Ellenkezőleg, éppen azért, mert a szóban forgó osztály már megérett, nem maradhatott közömbös Oroszország két különböző burzsoá fejlődési tendenciájának összeütközésével szemben, és ideológusainak szükségképpen olyan elméleti meghatározásokat kellett adniok, amelyek (közvetlenül vagy közvetve, egyenes vagy fordított tükrözésben) megfelelnek ezeknek a különböző tendenciáknak.

A második hároméves szakaszban *nem* volt napirenden Oroszország különböző burzsoá fejlődési tenden-

ciáinak összeütközése, mert a „bölény" eltaposta, háttérbe szorította, befelé hajtotta, ideig-óráig elfojtotta *mindkét* tendenciát. Középkori bölények lepték el az előteret, és vehista, csüggeteg, lemondó hangulatot keltettek a burzsoá társadalom legszélesebb rétegeiben. Nem a régi átalakításának két módszerét és ezek összeütközését látjuk a felszínen, hanem azt, hogy elvesztették minden átalakításba vetett hitüket, úrrá lett rajtuk az „alázatosság" és „bűnbánás" szelleme, társadalomellenes tanokért lelkesedtek, s divatba jött a miszticizmus stb.

És ez a meglepően éles fordulat nem volt véletlen, sem pedig csupán bizonyos „külső" nyomás eredménye. A megelőző korszak annyira felrázta a lakosság legmélyebb rétegeit, amelyek nemzedékeken, évszázadokon át távol álltak a politikai kérdésektől, s idegenül tekintettek azokra, hogy természetessé, elkerülhetetlenné vált „az összes értékek átértékelése", a legfontosabb problémák új feldolgozása, az elmélet, az ábécé, a legelemibb dolgok tanulása iránti új érdeklődés. A milliók, akiket egyszerre ébresztettek fel hosszú álmukból, akik egyszerre a legfontosabb problémák előtt álltak, nem maradhattak meg sokáig ezen a magaslaton, szünetet kellett tartaniok, vissza kellett térniök az elemi kérdésekhez, újra kellett tanulniok, hogy könnyebben „megemészthessék" a páratlanul gazdag tanulságokat, hogy a tömegek hasonlíthatatlanul szélesebb fronton törhessenek újra előre, de már sokkal szilárdabban, tudatosabban, biztosabban, következetesebben.

Olyan volt a történelmi fejlődés dialektikája, hogy az első szakaszban az ország életének minden területén a közvetlen átalakulások megvalósítása volt napirenden, míg a másodikban a szélesebb rétegeknek fel kellett dolgozniok, el kellett sajátítaniok a tapasztalatot, a tapasztalatnak — ha szabad így mondanunk — be kellett hatolni az altalajba, a különböző osztályok elmaradt soraiba.

Éppen azért, mert a marxizmus nem holt dogma, nem valami befejezett, kész, változatlan tanítás, hanem a cselekvés eleven vezérfonala, éppen ezért szükségképpen tükröznie kellett a társadalmi élet feltételeinek meglepően éles váltakozását. E váltakozás a mélyreható bomlásban, zűrzavarban, mindenféle ingadozásban, egyszóval

a marxizmus legkomolyabb *belső* válságában tükröződött. Ismét napirendre került e bomlás erélyes leküzdése, a marxizmus *alapjaiért* folyó szívós, erélyes harc. Azoknak az osztályoknak rendkívül széles rétegei, melyek a marxizmus nélkül nem határozhatják meg feladataikat, az előző korszakban igen egyoldalúan, torzítva sajátították el a marxizmust, bemagoltak bizonyos „jelszavakat", taktikai kérdésekre adott válaszokat, de *nem értették meg* e válaszok marxista kritériumait. „Az összes értékek átértékelése" a társadalmi élet különböző területein a marxizmus legabsztraktabb és legáltalánosabb filozófiai alapjainak „revíziójára" vezetett. A különböző idealista árnyalatú burzsoá filozófia befolyása a marxisták körében fellépő machista járványban jutott kifejezésre. A bemagolt, de meg nem értett, át nem gondolt „jelszavak" szajkózása üres szólamok széleskörű elterjedésére, valójában nem marxista, kispolgári áramlatok keletkezésére vezetett, mint aminő például a nyílt és a szégyenlős „otzovizmus", vagy az otzovizmusnak a marxizmus „törvényes árnyalatává" avatása.

Másrészt a vehizmus szelleme, a lemondás szelleme, mely úrrá lett a burzsoázia legszélesebb rétegein, behatolt abba az áramlatba is, mely a „mértékletesség és akkurátusság" medrébe igyekszik terelni a marxista elméletet és gyakorlatot. Marxista itt már csak a frazeológia maradt, ebbe burkolták a „hierarchiáról", a „hegemóniáról" stb. szóló elmélkedéseket, melyeket át- meg átitatott a liberális szellem.

E cikk keretében természetesen nem foglalkozhatunk ezekkel az elmélkedésekkel. Elegendő rámutatnunk azokra, hogy illusztráljuk mindazt, amit előbb a marxizmus mostani mély válságáról, s e válságnak a jelenlegi időszak egész társadalmi és gazdasági viszonyaival való összefüggéséről mondottunk. Nem lehet kézlegyintéssel elintézni a válság által felvetett kérdéseket. Mi sem ártalmasabb, elvtelenebb, mint az a kísérlet, hogy frázisokkal intézzük el ezeket a kérdéseket. Most az a legfontosabb, hogy egyesítsük az *összes* marxistákat, akik tisztán látják ezt a mély válságot, és felismerték, hogy harcolnunk kell ellene, hogy megvédjük a marxizmus elméleti alapjait és

legfontosabb tételeit, melyeket a legellentétesebb oldalakról, a marxizmus különböző „útitársainak“ burzsoá befolyásolásával kiforgatnak.

Az előző hároméves szakasz olyan széles rétegeket mozgósított a társadalom életében való tudatos részvételre, amelyek gyakran csak most kezdenek igazán megismerkedni a marxizmussal. A burzsoá sajtó, számolva ezzel, sokkal több maszlagot gyárt, és szélesebb körben hinti el, mint azelőtt. Ilyen körülmények között különösen veszélyes a marxizmus körében észlelhető bomlás. Ezért a korszak követelménye e szó legközvetlenebb és legszorosabb értelmében az, hogy a marxisták megértsék a mostani bomlás elkerülhetetlenségének okait és egyesüljenek, következetes harcot indítva e bomlás ellen.

„Zvezda“ 2. sz.
1910 december 23.
Aláírás: V. Iljin.

HOGY NEM SÜL LE A BŐR JUDUSKA TROCKIJ KÉPÉRŐL

A plénumon Juduska Trockij erősen fenekedett a likvidátorság és az otzovizmus ellen. Égre-földre esküdözött, hogy ő a párt híve. Támogatást kapott.

A plénum után elerőtlenedett a Központi Bizottság, megerősödtek a vperjodisták — pénzre tettek szert. Megerősödtek a likvidátorok, akik a „Nasa Zarjá"-ban[20] szembeköpték az illegális pártot, hogy Sztolipinnak kedveskedjenek.

Juduska a „Pravdá"-ból eltávolította a Központi Bizottság képviselőjét és likvidátor cikkeket írogatott a „Vorwärts"-be[21]. Bár a plénum által kirendelt iskolabizottság minden pártelőadónak kifejezetten megtiltotta, hogy a vperjodisták frakciós iskolájába menjen, Juduska Trockij mégis odautazott és a vperjodistákkal megtárgyalta egy konferencia tervét. Ezt a tervet most a Vperjodcsoport röpiratban közzétette.

És ez a Juduska a mellét veri és párthűségéről kiabál, azt állítván, hogy ő egyáltalán nem hunyászkodott meg a vperjodisták és a likvidátorok előtt.

Hogy nem sül le a bőr Juduska Trockij képéről.

A megírás ideje: 1911 eleje.

Először megjelent:
„Pravda" 21. sz. 1932 január 21.

EGY OROSZ TERRORISTA KARRIERJE

Ezt az alcímet adta az eszer párt képviselője, Rubanovics úr, a „L'Humanité" francia szocialista lapba[22] Karaulov haláláról írt cikkének. Valóban tanulságos Karaulov karrierje.

Karaulov 1881 március elseje után Párizsba érkezett, és azt ajánlotta a Narodnaja Volja vezetőjének, hogy bízza meg őt a szervezet helyreállításával. A „Vesztnyik Narodnoj Volji"[23] szerkesztője, a későbbi renegát Tyihomirov, megadta a felhatalmazást. Karaulov Lopatyinnal, Szuhomlinnal és másokkal együtt visszatért Oroszországba. 1884-ben Karaulovot letartóztatják Kievben és 4 évi kényszermunkára ítélik, holott társait ugyanakkor halálra, illetőleg életfogytiglani kényszermunkára ítélték.

Mivel magyarázható ez a — Rubanovics úr szavai szerint — „különös kedvezés". Azt mondják — közli Rubanovics úr —, hogy a hadbíróság elnökét meglepte, mennyire hasonlít Karaulov az ő tragikusan elhunyt fiához. „Van még más magyarázata is ennek a különös kedvezésnek" — fűzi hozzá Rubanovics úr, de nem mondja meg, hogy mi ez a más magyarázat*.

Karaulov legújabb „karrierjéhez" viszont nem férhet semmi kétség. 1905-ben olyan nyíltan lépett fel a forradalmárok ellen, hogy az I. és II. duma-választáson csúfosan megbukott. „Ha két tábor áll majd előttem — mondta egy népgyűlésen Karaulov (a „Birzsevije Vedomosztyi"[24] jelentése szerint) — s az egyikben kormánycsapatok, a

* Nyilván arról a kimondott gyanúról van szó, hogy Karaulov „őszintén bevallott mindent".

másikban pedig forradalmárok lesznek, akik a proletariátus diktatúrájának hírhedt jelszavát tűzték ki, akkor én minden habozás nélkül az előbbiekkel az utóbbiak ellen indulok." Nem csoda, hogy ezt az embert Vitte közbenjárására visszahelyezték jogaiba. Nem csoda, hogy Karaulov a III. dumában a legaljasabb, örökösen álszenteskedő frázisokat pufogtató ellenforradalmi kadetok sorában a legelső helyek egyikére került.

De csodálatos, hogy akadnak emberek, akik azt hiszik magukról, hogy rokonszenveznek a demokráciával, most pedig Karaulov halála után úgy ünneplik őt, mint „demokratát", „harcost" stb.

Csodálatos, hogy Rubanovics úr, az eszer párt képviselője ilyesmit írhat egy francia szocialista lapba: „sok mindent meg lehet bocsátani a mérsékeltek táborához átpártolt egykori eszernek azért, hogy meg tudta szólaltatni a legbensőbb húrokat" (a duma egyik üléséről van szó, mikor a jobboldaliak fegyencnek nevezték Karaulovot, ő pedig azt felelte nekik, hogy büszke erre).

Egészen az eszerek szellemében való, ha egy hatásos *frázisért* „megbocsátják" egy renegát karrierjét. Minden forradalmi pártban, minden országban vannak renegátok és mindig akadnak köztük hatásvadászó mesterek. De ritka eset, hogy forradalmárok, „forradalmi" pártok képviselői nyilvánosan kijelentsék: „sok mindent meg lehet bocsátani" egy renegátnak egy talpraesett kiszólásáért. Ilyesmi csak akkor lehetséges, ha az állítólag „forradalmi" pártnak igen nagy százaléka *bombával ágáló liberális* volt. Ilyesmi csak akkor lehetséges, ha ezek a bomba nélkül maradt liberálisok otthonosan érezhették magukat a forradalmi elvekkel, a forradalom hagyományaival, a forradalmi becsülettel és kötelességgel semmit sem törődő „forradalmi" pártokban.

„Egy orosz terrorista karrierjéből" még egy másik, mélyebb tanulság is következik. Ez az osztályharc tanulsága, annak az illusztrálása, hogy ma Oroszországban csakis a forradalmi *osztályok* lehetnek a komolyabb forradalmi pártok pillérei. Manapság nem csupán Karaulov fordított *hátat* a demokráciának és a forradalomnak, hanem a burzsoá intellektuelek *tömege* is, amely nemrégen még

demokrata, sőt forradalmi volt. Ez nem véletlen, hanem elkerülhetetlen eredménye az orosz burzsoázia fejlődő osztálytudatának, annak a következménye, hogy az orosz burzsoázia már *tapasztalatból tudja*, milyen közel van az az óra, mikor a monarchia „tábora" és a forradalom tábora szembekerül egymással, — már tapasztalatból tudja, hogy ebben az esetben *hol* a helye a burzsoáziának.

Aki tanulni akar az orosz forradalom nagy tanulságaiból, annak meg kell értenie, hogy csakis a proletariátus osztálytudatának fejlődése, csakis *ennek* az osztálynak a megszervezése, csakis a munkásosztály pártjának a kispolgári „útitársaktól", az őket jellemző elvtelenségtől, ingadozástól és gyengeségtől való megtisztítása *vezethet* újra arra — és egész biztosan megint arra fog vezetni —, hogy a nép győzelmeket arat a Romanovok monarchiája fölött.

„Szocial-Demokrat" 19—20. sz.
1911 január 13 (26).

L. N. TOLSZTOJ ÉS KORA

Az a kor, amelyhez L. Tolsztoj tartozik, s amely oly élesen tükröződött Tolsztoj zseniális szépirodalmi műveiben és tanításában, 1861 után kezdődött és 1905-ig tartott. Igaz, Tolsztoj irodalmi munkássága nem esik össze ezzel a korral, korábban kezdődött és később végződött, de L. Tolsztoj mint művész és mint gondolkodó ebben az időszakban forrott ki teljesen, és ennek az időszaknak átmeneti jellegéből ered Tolsztoj műveinek és a „tolsztojizmusnak" *minden* megkülönböztető vonása.

L. Tolsztoj az „Anna Kareniná"-ban K. Levin szavaival rendkívül élesen fejezte ki azt, hogy mit jelentett az orosz történelem fordulata ebben a fél században.

„... Általában valami nagyon alantas dolognak tartják, ha a termésről, a munkások béréről és más effélékről beszélgetnek; Levin tudta ezt ... most azonban csakis ezt látta fontosnak. «Ez talán nem volt fontos a hűbéri rendszerben, vagy nem fontos Angliában. A viszonyok ott is, itt is teljesen kialakultak; nálunk azonban most, amikor fenekestől felfordult és csak alakulóban van mindez, az a kérdés, hogyan alakulnak ki ezek a viszonyok, az egyetlen fontos kérdés Oroszországban» — gondolta Levin" (Művei, X. köt. 137. old.).

„Nálunk most fenekestől felfordult és csak alakulóban van mindez", — nehéz elképzelni az 1861—1905-ös időszak találóbb jellemzését. Azt, ami „fenekestől felfordult", jól ismeri minden orosz, vagy legalábbis tud róla. Ez a feudalizmus és a feudalizmusnak megfelelő egész „régi rend". Az, ami „csak alakulóban van", teljesen ismeretlen, idegen, érthetetlen a nép legszélesebb tömegei előtt. Ez a „csak alakulóban levő" burzsoá rendszer

zavarosan úgy tűnik fel Tolsztoj előtt, mint Anglia, az ijesztő rém. Igen, e rém formájában tűnik fel előtte, mert Tolsztoj — mondhatni — elvileg elvet minden kísérletet, hogy tisztázza ennek az „angliai" társadalmi rendszernek legfőbb vonásait, ennek a rendszernek a tőke uralmával, a pénz szerepével, a csereforgalom keletkezésével és fejlődésével való összefüggését. Éppen úgy, mint a narodnyikok, Tolsztoj sem akarja látni, behúnyja a szemét, még gondolni sem akar arra, hogy Oroszországban éppen a burzsoá rendszer „van alakulóban".

Igaz, Oroszországban az 1861—1905-ös időszakban (és még napjainkban is) — ha nem is az „egyetlen fontos", de — az egész társadalmi és politikai tevékenység legközelebbi feladatai szempontjából rendkívül fontos kérdés az volt, „hogyan alakul ki" ez a rendszer, a burzsoá rendszer, melynek igen különböző formái vannak „Angliában", Németországban, Amerikában, Franciaországban stb. Tolsztojtól azonban teljesen távol áll a kérdésnek ilyen határozott, történelmileg konkrét feltevése. Tolsztoj elvontan elmélkedik, nem ismer el más szempontot, csak az erkölcsiség „örök" principiumának, a vallás örök igazságainak szempontját, és nincs tudatában annak, hogy ez a szempont csak ideológiai tükröződése a régi („fenekestől felfordult") rendszernek, a feudális rendszernek, a keleti népek életrendszerének.

L. Tolsztoj (az 1857-ben írt) „Luzern" című művében kijelenti, hogy „képzelődnek", akik a „civilizációt" jónak tekintik, s hogy ez a képzelődés „kiöli az emberi természetből az ösztönszerű, üdvözítő, ősi vágyakozást a jó után". „Egyetlen, csakis egyetlen csalhatatlan vezetőnk van — kiált fel Tolsztoj —, a bennünket átható Világszellem" (Művei, II. 125.).

Tolsztoj (az 1900-ban írt) „Korunk rabszolgasága" című művében még szenvedélyesebben hivatkozik a Világszellemre, s „áltudománynak" bélyegzi a politikai gazdaságtant, mert „az egész világ népességének az egész történelem folyamán kialakult helyzete" helyett „az egészen kivételes helyzetben levő kis Angliát" veszi „mintaképül". Azt, hogy milyen ez az „egész világ", felfedi előttünk „A haladás és a műveltség meghatározása"

című cikke (1862). A „történészeknek" azt a nézetét, hogy a haladás „az emberiség általános törvénye", Tolsztoj „az egész úgynevezett Keletre" való hivatkozással igyekszik megdönteni (IV, 162). „A mozdulatlan keleti népek — mondja Tolsztoj — azt bizonyítják, hogy az emberiség haladásának nincs általános törvénye."

Éppen a reális történelmi tartalmában vett tolsztojizmus alkotja a keleti rendszer, az ázsiai rendszer ideológiáját. Ebből fakad Tolsztoj aszkétasága, az a tanítása, hogy nem szabad erőszakkal ellenszegülni a gonosznak, innen ered mélyen pesszimista tónusa, az a meggyőződése, hogy „minden semmi, minden anyagi semmi" („Az élet értelme", 52. old.), ebből fakad a „Szellemben", „mindennek principiumában" való hite, amely principiummal szemben az ember csak „munkás", „akinek lelke megmentésén kell fáradoznia" stb. Tolsztoj a „Kreutzer szonátá"-ban is hű marad ehhez az ideológiához, amikor azt mondja: „a nő felszabadítása nem a tanfolyamokon és nem a parlamentekben fog megtörténni, hanem a hálószobában", — és egy 1862-ben írt cikkében szintén kijelenti, hogy az egyetemek csak „ingerlékeny, beteg liberálisokat" készítenek elő, akikre „semmi szüksége sincs a népnek", akiket „céltalanul szakítottak ki korábbi környezetükből", s „nem találják meg helyüket az életben" stb. (IV, 136—137).

A pesszimizmus, az ellenszegülésről való lemondás, a „Szellemre" való hivatkozás olyan korszaknak a szükségszerű ideológiája, mikor az egész régi rendszer „fenekestől felfordult", mikor a tömeg, mely a régi rendszerben nevelkedett s az anyatejjel szívta magába ennek a rendszernek principiumait, szokásait, hagyományait, hiedelmeit, nem látja és nem is láthatja, hogy *milyen* az „alakuló" új rendszer, *milyen* társadalmi erők és hogyan „formálják" azt, milyen társadalmi erők *képesek* megszabadítani őt az „összetörés" korszakait jellemző megszámlálhatatlan, különösen gyötrő bajtól.

Az összetörésnek ilyen korszaka volt Oroszországban az 1862—1904-es időszak, mikor a régi megmásíthatatlanul, az egész világ szeme láttára összeomlott, s az új csak alakulóban volt, azok a társadalmi erők pedig,

amelyek megteremtik ezt az új rendet, a valóságban, széles, országos méretekben, a legkülönbözőbb területeken megindult nyílt tömegakciókban csak 1905-ben léptek színre először. És az 1905-ös oroszországi eseményekre hasonló események következtek ugyanannak a „Keletnek" számos államában, melynek „mozdulatlanságára" hivatkozott Tolsztoj 1862-ben. 1905 — a „keleti" mozdulatlanság végének kezdete volt. Éppen ezért ezzel az évvel zárul le történelmileg a tolsztojizmus, az az egész korszak, amelyből fakadhatott és szükségszerűen fakadt Tolsztoj tanítása — nem mint egyéni valami, nem mint szeszély vagy eredetieskedés, hanem mint azoknak az életfeltételeknek az ideológiája, amelyek közt milliónak és milliónak kellett élniök bizonyos időn át.

Tolsztoj tanítása kétségtelenül utópikus és tartalmánál fogva reakciós e szó legpontosabb és legmélyebb értelmében. Ebből azonban semmi esetre sem következik, hogy ez a tanítás nem volt szocialista jellegű, sem pedig az, hogy nem voltak benne olyan kritikus elemek, amelyek értékes anyagot szolgáltathattak az élenjáró osztályok felvilágosításához.

Szocializmus és szocializmus között azonban különbség van. Azokban az országokban, melyekben kapitalista termelési mód uralkodik, a szocializmus a burzsoázia leváltására törő osztály ideológiáját fejezi ki, de van olyan osztályok ideológiájának megfelelő szocializmus is, amelyek leváltására tör a burzsoázia. A feudális szocializmus például olyasféle, mint az utóbbi fajta szocializmus, és az *ilyen* szocializmus jellegét Marx már régen, több mint 60 évvel ezelőtt meghatározta, mikor a szocializmus más fajait is jellemezte[25].

Továbbá, miként sok utópikus rendszert, L. Tolsztoj utópikus tanítását is kritikus elemek jellemzik. De nem szabad elfelejteni Marxnak azt a mélyértelmű megjegyzését, hogy az utópikus szocializmusban a kritikus elemek jelentősége „fordított viszonyban van a történelmi fejlődéssel". Minél jobban kibontakozik, minél határozottabb jelleget ölt azoknak a társadalmi erőknek a tevékenysége, melyek az új Oroszországot „formálják", és megszabadítanak bennünket korunk szociális bajaitól, annál gyor-

sabban „veszti el minden gyakorlati értelmét és minden elméleti jogosultságát“ a kritikai utópikus szocializmus.

Negyedszázaddal azelőtt Tolsztoj tanításának kritikai elemei a gyakorlatban olykor használhattak a lakosság bizonyos rétegeinek — a tolsztojizmus reakciós és utópikus vonásai *ellenére is*. De — mondjuk — az utóbbi évtizedben ez már nem volt lehetséges, mert a nyolcvanas évektől kezdve a múlt század végéig nagyot fordult a történelem kereke. Napjainkban azonban, *miután* számos előbb említett esemény véget vetett a „keleti“ mozdulatlanságnak, napjainkban, mikor a liberális burzsoázia körében rendkívül elterjedtek a „vehisták“ tudatosan reakciós, a legszűkebb osztályértelemben, önző osztályértelemben vett reakciós eszméi, — amikor ezek az eszmék megfertőzték még a csaknem-marxisták egy részét is, és létrehozták a „likvidátor“ áramlatot, — napjainkban közvetlenül és rendkívül nagy kárt okoz minden olyan kísérlet, mely Tolsztoj tanítását idealizálni, az „ellenszegülésről való lemondását“, a „Szellemre“ való hivatkozását, az „erkölcsi tökéletesedésre“ való felhivását, a „lelkiismeret“ és az általános „szeretet“ doktrináját, az aszkétaság és a kvietizmus hirdetését stb. igazolni vagy szépíteni próbálja.

„Zvezda“ 6. sz.
1911 január 22.
Aláírás: V. Iljin.

A MARXIZMUS ÉS A „NASA ZARJA"[26]

A „Zvezda" 4. számának sajtószemléjében helyesen mondották, hogy a marxista köröket jelenleg a likvidátorság, és ezzel kapcsolatban a hegemónia kérdése érdekli, s hogy e fontos kérdés megvitatása csak akkor lesz termékeny, ha elvi síkon folyik, és „nem fajul személyeskedéssé és rosszindulatú vitává, mint a «Nasa Zarja» vitája".

Nekem is ez a véleményem, s ezért nem kívánok foglalkozni ennek a folyóiratnak kifakadásaival: mintha csak az volna világos, hogy *kiről*, nem pedig az, hogy *miről* van szó („Nasa Zarja", 11—12. sz. 47. old.). Ehelyett előveszem a „Nasa Zarja" *egyévi* számait — ez éppen kapóra jön a folyóirat kiadásának első évfordulója alkalmából —, és igyekszem megvizsgálni, hogy *miről* van szó.

A „Nasa Zarja" első száma 1910 januárjában jelent meg. Már a második, februári számában Potreszov úr azt hirdette, hogy a machisták és a marxisták vitája is, a likvidátorság kérdése is *„ostobaság"*. „Mert, kérdem az olvasót — írta Potreszov úr —, vajon nem beteges képzelet rémlátása-e, ha valaki 1909 nyarán azt mondja, hogy a likvidátor áramlat eleven valóság, olyan áramlat, amely likvidálja azt, amit már nem kell likvidálni, ami már nincs meg a valóságban mint szervezett egész?" (61. old.)

Potreszov úr a kérdés megkerülésének sikertelen kísérletével legjobban, váratlanul, hérosztrátoszi bátorsággal igazolja azt a nézetet, amelyet meg akart cáfolni. Mert éppen 1910 januárjában és februárjában tudnia

kellett Potreszov úrnak, hogy ellenfelei nem értenek egyet a valóságos helyzetnek azzal a jellemzésével, amelyet Potreszov úr adott. Tehát nem kerülheti meg a kérdést azzal, hogy azt mondja: „nincs", s „ahol nincs, ott ne keress". Nem az a kérdés, hogy a gyakorlatban egytized, vagy egyhuszad, vagy egyszázad, vagy más törtszám nullával egyenlő. A kérdés az, *van-e olyan áramlat*, mely ezt a törtet szükségtelennek tartja. A kérdés az, van-e elvi nézeteltérés e tört jelentőségét, megítélését, túlzását stb. illetőleg. S amikor Potreszov úr lényegében azt feleli *erre* a kérdésre, hogy „nincs", „nulla", s „a nulla csak nulla", félreérthetetlenül azt a likvidátor áramlatot fejezi ki, amelyet tagadni próbált. Kifakadásában csak jó adag „rosszindulat" volt (mint találóan mondja a „Zvezda" 4. számának sajtószemléje), hiányzott belőle az őszinteség, a publicisztikai világosság. De éppen azért, mert nem **személyekről**, hanem áramlatról van szó, Moszkva Pétervár segítségére sietett. A moszkvai „Vozrozsgyenyije"[27] 1910 március 30-án megjelent 5. számában rokonszenvvel idézi Potreszov urat, és ezt írja: „Nincs mit likvidálni, és mi még hozzáfűzzük, hogy csak káros, reakciós utópia, ha e hierarchiának régi" stb. „formájában való helyreállításáról ábrándoznak" (51. old.).

Egészen világos, hogy nem a régi *formáról*, hanem éppen a régi *lényegről* van szó. Egészen világos az is, hogy a „likvidálás" kérdése elválaszthatatlanul összefügg a „helyreállítás" kérdésével. A „Vozrozsgyenyije" kissé tovább ment, mint Potreszov úr, valamivel világosabban, őszintébben, becsületesebben fejezte ki *ugyanazt* a gondolatot. Itt nem személyekről, itt áramlatról van szó. Személyek kitűnhetnek azzal, hogy nem őszinték, hanem furfangosak; az áramlatok viszont a legkülönbözőbb esetekben, jelenségekben, formákban nyilvánulnak meg.

Bazarov úr például bolsevik volt valamikor és talán most is annak tartja magát — hiszen annyi furcsaság van manapság. De a „Nasa Zarja" áprilisi füzetében (Potreszov szempontjából) oly sikeresen, oly szerencsésen cáfolgatta Potreszov urat, hogy szó szerint „a legnagyobb és legostobább félreértésnek" nyilvánította „a hegemónia hírhedt kérdését" (87. old.). Jól jegyezzük meg: Bazarov

úr „hírhedtnek" nevezi ezt a kérdést, amiből következik, hogy 1910 áprilisában már felvetették, már ismerték! Hangsúlyozzuk ezt a tényt, mert rendkívül fontos. Hangsúlyozzuk, Bazarov úrnak az az állítása, hogy „szó sem lehet hegemóniáról" (88. old.), ha a városok és falvak kispolgárságát, bár „elég radikálisan lesz hangolva a politikai kiváltságok ellen" stb., „de erős nacionalista szellem hatja át" — csak azt bizonyítja, hogy egyáltalában nem érti a hegemónia eszméjét és megtagadja azt. Mert a „hegemón" feladata éppen az, hogy harcoljon a „nacionalizmus" ellen, hogy megtisztítsa a Bazarov által feltételezett „hangulatokat" a nacionalizmustól. Ennek a feladatnak a sikerét nem rögtöni, közvetlen, mai eredményekkel mérik. Vannak időszakok, mikor a nacionalizmus, a mocsárszellem, a likvidátorság ellen folyó harc eredményei — mellesleg szólva a likvidátorság is ugyanolyan megnyilvánulása a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyásnak, mint a nacionalizmus, amely olykor megejti a munkások egy részét —, vannak időszakok, amikor ezek az eredmények csak évek, néha hosszú évek múltán jelentkeznek. Előfordul, hogy éveken át alig pislákol a kis szikra, melyet a kispolgárság nem létezőnek, likvidáltnak, kihunytnak stb. tekint, nyilvánít, hirdet, de amely a valóságban él, harcba száll a csüggedés és tagadás szellemével, hosszú idő után megmutatja erejét. Az opportunizmus mindig és mindenütt a percbe, a pillanatba, a mába kapaszkodik az egész világon, mert nem képes megérteni a „tegnap" és a „holnap" összefüggését. A marxizmus *megköveteli* ennek az összefüggésnek világos tudatát, elismerését nemcsak szóban, hanem a gyakorlatban is. Ezért a marxizmus és a likvidátor áramlat, különösen pedig a hegemónia tagadása között kibékíthetetlen ellentmondás van.

Pétervár után Moszkva. A mensevik Potreszov úr után az egykori bolsevik, Bazarov úr. Bazarov után V. Levickij úr, aki őszintébb, becsületesebb ellenfél, mint Potreszov úr. V. Levickij úr a „Nasa Zarja" júliusi füzetében ezt írja: „Míg korábban (az öntudatos munkások egyesítésének formája) hegemón volt a politikai szabadságért folyó országos harcban, addig a jövendő forma

a történelmi mozgalmukat kezdő tömegek *osztály*pártja lesz“ (Levickij úr kiemelése) (103. old.).

Ebben az egyetlen frázisban rendkívül kifejezően, koncentráltan domborodik ki Levickij, Potreszov, Bazarov úrék összes írásainak, az egész „Vozrozsgyenyije“, az egész „Nasa Zarja“ és az egész „Gyelo Zsiznyi“ *szelleme*. Száz és száz idézettel lehetne kiegészíteni, helyettesíteni, megerősíteni, megvilágítani ezt a Levickij-idézetet. Ez ugyanolyan „klasszikus“ frázis, mint Bernstein híres mondása: „a mozgalom minden, a végcél semmi“, vagy mint Prokopovics mondása (az 1899-i „Credo“-ból*): a gazdasági harc a munkások dolga, a politikai harc viszont a liberálisoké.

Elméletileg nincs igaza Levickij úrnak, amikor a hegemóniát *szembeállítja* az osztálypárttal. Ez a szembeállítás már egymagában is elegendő ahhoz, hogy a következőket mondjuk: a „Nasa Zarja“ *valójában* nem a marxizmus, hanem a liberalizmus pártját követi. Az egész világon csakis a liberalizmus teoretikusai értik úgy a munkások *osztály*pártját, mint ahogy Levickij „érti“ (gondoljanak csak Sombartra, vagy akár Brentanóra). Az az osztály, amely tagadja, vagy nem érti a hegemónia eszméjét, a marxizmus szempontjából nem osztály, vagy még nem osztály, hanem *céh* vagy különböző céhek összessége.

De Levickij úr, aki hűtlen lett a marxizmushoz, nagyon is hű a „Nasa Zarjá“-hoz, *vagyis* a likvidátor áramlathoz. Színigazat mondott *ennek* az áramlatnak a lényegéről. A múltban (ennek az áramlatnak a hívei szerint) volt „hegemónia“, a jövőben nem lesz, nem lehet; és a jelenben? A jelenben csak a „Nasa Zarja“, a „Vozrozsgyenyije“, a „Gyelo Zsiznyi“ írói és olvasókörének *alaktalan* halmaza van, amely *ez idő szerint*, 1911 nyarán éppen azt prédikálja, hogy a *múlt* hegemóniájáról a *jövő* brentanói (ugyanolyan joggal mondhatnák: sztruvei vagy izgojevi) osztálypártjára való *átmenet* szükséges, elkerülhetetlen, hasznos, törvényszerű. Hogy az alaktalanság a likvidátorság egyik elve, azt már 1908-ban, *egy évvel* a „Nasa Zarja“ megjelenése *előtt* nyíltan megmondották ellenfelei. Ha Majevszkij[28] úr 1910 decemberében azt kérdezi, hogy mi a likvi-

* — hitvallás, program. — *Szerk.*

dátorság, olvassa el az éppen két év előtt adott hivatalos feleletet. Ebben a feleletben megtalálhatja az egy év múlva keletkezett „Nasa Zarja" legpontosabb és legteljesebb jellemzését. Hogyan volt ez lehetséges? Ez azért volt lehetséges, mert nem személyekről, hanem egy áramlatról volt és van szó, amely 1907-ben körvonalaiban kirajzolódott (lásd — mondjuk — Cserevanyin úr ama brosúrájának a végét, melyet az 1907-i tavaszi eseményekről írt[29]), 1908-ban világosan kibontakozott, melyet 1908 végén ellenfelei jellemeztek, s amely 1910-ben nyílt sajtószervet és szerveket teremtett magának.

Aki azt mondja, hogy a múltban hegemónia volt, *de* a jövőben „osztálypártnak" kell lennie, az szemléletesen megmutatja, hogy a likvidátorság összefügg a hegemónia megtagadásával, hogy ez az áramlat szakított a marxizmussal. A marxizmus ezt mondja: mivel a múltban „hegemónia" volt, következésképpen a foglalkozások, szakmák, céhek összességéből kifejlődött az osztály, mert éppen a hegemónia eszméjének tudata, éppen a tevékenysége során történő megvalósulása alakítja át a céhek összességét osztállyá. S ha már a céhek „osztállyá" fejlődtek, semmiféle külső körülmény, semmiféle nehézség, sem az egésznek törtre való lefokozása, sem a vehisták örömujjongása, sem az opportunisták kishitűsége nem képes többé elfojtani ezt a fiatal hajtást. Ha nem is „látják" a felszínen (Potreszov úrék nem látják, vagy úgy tesznek, mintha nem látnák, *mert* nem akarják látni), mégis eleven, él ez a fiatal hajtás, a jelenben is megőrzi a „múltat", s átviszi a jövőbe. Mivel hegemónia volt a múltban, a marxisták, a hegemónia minden rendű és rangú megtagadója ellenére is *kötelesek* síkraszállni a hegemónia eszméjéért a jelenben és a jövőben, — s ez az ideológiai feladat teljesen összhangban van azokkal az anyagi feltételekkel, melyek a céhekből osztályt alkottak és alkotnak, szélesítik, megszilárdítják az osztályt, fokozzák a „burzsoá befolyás megnyilvánulásaival" szemben kifejtett ellenállását.

A „Nasa Zarjá"-ban viszont az egész év folyamán éppen a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás összpontosul. A likvidátorság nemcsak azok körében létező

áramlat, akik a proletárosztály pártján szeretnének lenni. A likvidátorság csak egyik kis patakja több osztály széles, közös, „visszafelé hömpölygő“ áradatának, mely az 1908-tól 1910-ig terjedő hároméves időszak jellemzője, és úgylehet, jellemzője lesz még néhány esztendőnek. Ebben a cikkben arra kellett szorítkoznom, hogy a „Nasa Zarja“ 2—7. számaiból vett idézetek alapján jellemezzem ezt a kis patakot. Remélem, a következő cikkekben ennek a folyóiratnak 10, 11. és 12. számaival foglalkozhatom, és részletesebben bebizonyítliatom azt a gondolatot, hogy a likvidátorság kis patakja csak része a vehizmus áradatának.

A meglrás ideje: 1911 január.

Először megjelent:
„Szovremennaja Zsizny“ 3. sz.
(Baku) 1911 április 22.
Aláírás: V. Iljin.

FELSZÁMOLÓINK

(POTRESZOV ÚRRÓL ÉS V. BAZAROVRÓL)[80]

Vannak olyan irodalmi művek, amelyek minden jelentősége hérosztrátoszi jellegükben áll. A legközönségesebb irodalmi tucatmunka, mint például E. Bernstein „A szocializmus előfeltételei" című ismert könyve, nagy politikai jelentőségre tesz szert, a marxizmusban fellépő, de a marxizmustól mindenben eltérő áramlat kiáltványává válik. Hérosztrátoszi jellegénél fogva kétségtelenül ilyen nagy jelentőségű Potreszov úrnak az a cikke, melyet az ostobaságokról írt a „Nasa Zarja" múlt évi februári számába, és V. Bazarov válasza a „Nasa Zarja" áprilisi füzetében. A cikkekben érintett kérdések természetesen korántsem olyan mélyrehatóak, korántsem olyan nagy horderejűek, korántsem olyan nemzetközi jelentőségűek, mint a Bernstein által felvetett (helyesebben: a burzsoázia nyomában előtérbe helyezett) kérdések, de számunkra, oroszok számára, az 1908—1909—1910—? évek szakaszában igen nagy, alapvető fontosságú kérdések. Ezért Potreszov úr és V. Bazarov cikkei *nem* avultak el, és múlhatatlanul, okvetlenül beszélnünk kell róluk.

I

Potreszov úr, a mesterkélt, nyakatekert, keservesen kiizzadt szavacskák kedvelője cikkét „társadalmi és politikai irányzataink mai drámájának" szenteli. Valójában nem mutatott és nem is mutathatott rá semmire, ami drámai volna a liberalizmus, a narodnyikság és a marxizmus forradalom utáni fejlődésében, s amiről be-

ЦѢНА 30 КОП.

МЫСЛЬ

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ
ФИЛОСОФСКІЙ и ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКІЙ ЖУРНАЛЪ.

№ 2.
ЯНВАРЬ.
1911.

СОДЕРЖАНІЕ:

Г. ПЛЕХАНОВЪ. Смѣшеніе представленій (*окончаніе*).—Н. Р—КОВЪ. Современная русская аграрная политика и виды на будущее (*окон.*).—В. ИЛЬИНЪ. О статистикѣ стачекъ въ Россіи (*гл. II*).—Г. Ц—ЧЪ. Къ вопросу объ иностранныхъ капиталахъ въ Россіи.—В. ИЛЬИНЪ. Наши упразднители (о т. *Потресовѣ и В. Базаровѣ*). НА ТЕМЫ ДНЯ:—ГР. Законъ о лишеніи отпуска торгово-промышленныхъ служащихъ.—ПОЛЕМИЧЕСКІЯ ЗАМѢТКИ: Р.—1) «Вѣхи» о Толстомъ. 2) Благоушный либералъ. 3) Совѣтъ г. Клейнборту.—ИНОСТРАННОЕ ОБОЗРѢНІЕ: Х. Л. РАППОПОРТЪ. Дѣйствительность и мечты. П. ОРЛОВСКІЙ. Литературные наброски.—ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ.—БИБЛІОГРАФІЯ.—НЕКРОЛОГЪ: П. Зингеръ.

МОСКВА.

A „Miszl" c. folyóirat 1911 január havi, 2. számának borítólapja. Ebben a számban jelent meg Lenin „Az oroszországi sztrájkstatisztikáról" c. munkájának II. fejezete és a „Felszámolóink. (Potreszov úrról és V. Bazarovról)" c. cikkének eleje

Kisebbítve

szélni akart. De annál több a komikum Potreszov úr okoskodásában.

„Éppen a liberalizmus — írja Potreszov úr — mint eszmei áramlat mutatja a legnagyobb bomlás s a legnagyobb tehetetlenség képét. Nézzük — mondjuk — ezt az egyre mélyülő rést, mely a gyakorlati liberalizmus és a teoretizáló liberalizmus között", Miljukov „Recs"-ének „empirizmusa" és a vehisták elméletei között észlelhető.

— Elég, igen tisztelt Potreszov úr! Amit ön és az önhöz hasonló félliberálisok 1905—1906—1907-ben mondottak és gondoltak a kadetokról, és amit ön — ellentmondásba keveredve — 1909—1910-ben kénytelen elismerni — eközött van egyre mélyülő rés. A gyakorlati liberálisok „empirizmusa" és a Sztruvéhoz hasonló urak elméletei közt fennálló ellentmondás már 1905 előtt is egészen világos volt: emlékezzék csak, hogyan dadogott zavarában az akkori „Oszvobozsgyenyije"[31] minden alkalommal, mikor „teoretizálni" próbált. Ha ön *most* kezd ráeszmélni arra, hogy a liberalizmus állítólag „szétszakadtnak" (ez már megint valami bogaras szó, üres frázis, mert a vehisták éppenséggel nem szakítottak a „Recs"-csel és viszont, hanem kitűnően megférték, megférnek és meg fognak férni egymással), „terméketlennek", „levegőben lógónak" „bizonyult", hogy a liberalizmus csak „a burzsoá demokrácia" „legkevésbé szilárd" (sic!*) „része", „jól működő szavazógép" stb., — akkor a liberalizmus „drámájáról" való kiszólásai csak az ön illúzióinak tragikomikus összeomlását jelentik. Nem most, nem az 1908-tól 1910-ig terjedő hároméves időszakban, hanem éppen az előző hároméves szakaszban „bizonyult" a liberalizmus a burzsoá demokrácia legkevésbé szilárd részének. „Legkevésbé szilárdak" azok a kvázi-szocialisták, akik vacsora után tálalnak fel mustárt a közönségnek. Abban a kérdésben, amelyet Potreszov úr tárgyal, az előző hároméves időszak megkülönböztető ismertetőjele a „levegőben lógó" liberalizmus, a „terméketlen" „szavazó-

* — így! — *Szerk.*

gép" stb. *Akkor* elodázhatatlan politikai feladat volt a liberalizmus ilyen jellegének elismerése, s nemcsak a szocialisták, hanem a következetes demokraták is kötelesek voltak figyelmeztetni a tömegeket. 1906 márciusában, nem pedig 1910 februárjában volt fontos figyelmeztetni a tömegeket arra, hogy a kadetok liberalizmusa a levegőben lóg, terméketlen, hogy az objektív viszonyok következtében semmivé, komédiává válnak „a jól működő szavazógépek", hogy a kadetok győzelmei nem jelentenek egyebet, mint tanácstalan ingadozást a „komoly" alkotmányosságot (értsd: álalkotmányosságot) hirdető Sipovék vagy Gucskovék és a demokráciáért harcoló elemek között, akik *nem* lógnak a levegőben, és akiknek tevékenysége *nem* merül ki a szavazócédulák szerelmes szemléletében. Emlékezzék csak, kedves uram, ki mondotta ezt az igazságot a liberálisokról idejében, 1906 márciusában?[32]

Hároméves szakaszunk (1908—1910) megkülönböztető ismertetőjele, sajátos vonása korántsem a „levegőben lógó" stb. liberalizmus „terméketlensége". Ellenkezőleg. Ami a liberalizmus osztályerőtlenségét, a demokráciától való félelmét, politikai együgyűségét illeti, semmi sem változott, de erőtlensége éppen akkor érte el mélypontját, amikor minden lehetőség megvolt arra, hogy megmutassa erejét, amikor megvoltak azok a feltételek, melyek legalább a cselekvés bizonyos terén uralkodó helyzetet biztosítottak a liberálisoknak. Így például, mikor a kadetok többségben voltak az első dumában, arra használhatták fel többségüket, hogy szolgálják a demokráciát vagy pedig gátolják a demokrácia ügyét, hogy segítsenek a demokráciának (legalább olyan csekély ügyben, mint — mondjuk — a helyi földbizottságok megszervezése) vagy pedig tőrt döfjenek a demokrácia hátába. Ezt az időszakot az *jellemzi*, hogy a kadetok „a levegőben lógtak", hogy „a jól működő szavazógép" nem tett egyebet, mint utasításokat írt a jövendő októbrista duma részére.

A következő hároméves szakaszban a kadetok ugyanazok maradtak, mint akik most, s akik mindig voltak, de már *kevésbé* „lógnak a levegőben", mint azelőtt. Potreszov úr, ön egészen a népeposz hősére hasonlít,

aki nem éppen kellő időben kiabálja ki kívánságait és nézeteit. A vehisták 1909-ben *kevésbé* „lógnak a levegőben", mint Muromcev 1906-ban, mert a vehisták *komolyan* használnak, *gyakorlatilag* szolgálnak annak az osztálynak, amely nagy erővel rendelkezik Oroszország népgazdaságában, vagyis a földbirtokosoknak és a kapitalistáknak. A vehisták segítenek ezeknek a tiszteletre méltó embereknek abban, hogy egész arzenált gyűjtsenek a demokrácia és a szocializmus ellen indított eszmei és politikai harcra: ez olyan ügy, melynek nem ár*hat* a duma szétkergetése, nem ár*hatnak* az adott társadalmi és gazdasági talajon keletkezett politikai megrázkódtatások. Amíg létezik a földbirtokosok és a kapitalisták osztálya, létezni fognak publicisztikai fullajtárjai is: az Izgojevek, a Sztruvék, a Frankok és társaik. A duma szétkergetése viszont „árthatott" Muromcevék és az első duma kadetjai „ügyének" (mert nem küzdöttek semmilyen ügyért, hanem csak szavaltak, s ezzel nem szolgálták, csak megrontották a népet).

A harmadik duma kadetjai — ugyanaz a párt, ugyanaz az ideológiájuk, ugyanaz a politikájuk, nagyrészt ugyanazok az emberek, mint az első dumában. És éppen ezért a harmadik duma kadetjai sokkal kevésbé „lógnak a levegőben", mint az első dumában. Ön ezt nem érti, kedves Potreszov úr? Akkor ön hiába vállalkozott arra, hogy „társadalmi és politikai irányzataink mai drámájáról" bölcselkedjék! Sőt, bizalmasan még azt is elárulhatom önnek, hogy a kadetok politikai tevékenysége a jövőben sem lesz „terméketlen", és ez így lesz még elég hosszú ideig, — nemcsak azért, mert a reakciós vehisták „igen termékenyek", hanem azért is, mert amíg politikai kárászok vannak a demokráciában, a liberalizmus csukáinak is lesz miből élniök. Amíg ilyen állhatatlanság észlelhető a szocializmusban, ilyen petyhüdtség a demokráciában, amit igen szemléletesen illusztrálnak a Potreszovhoz hasonló alakok, addig a liberalizmus „empirikusainak" művészete mindig elegendő lesz ahhoz, hogy kifogják ezeket a kárászokat. Ne búsuljanak a kadetok: van miből élniök, amíg Potreszovok vannak!

II

Még kisebb szerencsével beszél Potreszov úr a narodnyikságról. A kadetokat „egykori demokratáknak", sőt „egykori liberálisoknak" nevezi. A parasztságról ezt mondja: „a parasztság, ha majd a politikai élet színterére lép" (Potreszov úr véleménye szerint a parasztság még nem lépett a politikai élet színterére), „a történelemnek egészen új fejezetét kezdené, megkezdené a parasztdemokrácia történetét, és ezzel keresztet vetne a régi, intellektuel, narodnyik demokráciára."

Vagyis a kadetok egykori demokraták, a parasztok pedig a jövendő demokratái. És hol vannak napjaink demokratái? Vagy talán nem volt Oroszországban 1905—1907-ben demokrácia, mégpedig tömegdemokrácia? nincsen demokrácia Oroszországban 1908—1910-ben sem? A jelent Potreszovék különböző „kerülőkkel", a kérdés lényegét megkerülő frázisokkal eltüntették, mert a kétségtelen jelennek nyílt és egyszerű elismerése meghazudtolja Potreszov úrék egész likvidátor filozófiáját. Ha egyszerűen és nyíltan elismerjük azt a történelmi tényt, amely most egészen vitán kívül áll, akkor elismerjük, hogy a kadetok Oroszországban *sohasem* képviseltek számbavehető tömegdemokráciát, sohasem folytattak demokratikus politikát, a parasztság ellenben — ugyanaz a „sokmilliós parasztság", amelyről Potreszov úr is beszél, ezt a burzsoá demokráciát képviselte és képviseli (a burzsoá demokrácia minden korlátjával egyetemben). Potreszov úr kitér e *sarkalatos* kérdés elől, hogy megmentse a likvidátor filozófiát. Nem fog sikerülni!

Potreszov úr, aki szeretné megkerülni a parasztdemokrácia múltját és jelenét, ismét csávába kerül, amikor oly magabiztosan beszél a jövőről. Újra elkésett, kedves uram! Maga is beszél „a november 9-i törvény lehető következményeiről", — tehát maga is elismeri e törvény sikerének lehetőségét (természetesen merőben absztrakt lehetőségét). Sikere esetén pedig „a történelem *új* fejezete" a *paraszt*demokrácia történelmének egyik fejezete lehet, de lehet a paraszti *agráriusok* történelmének egyik fejezete is.

Oroszországban a parasztgazdaság, és következés-

képpen a parasztbirtok és a parasztpolitika fejlődése csakis kapitalista úton haladhat. A narodnyik agrárprogram, például (az I. és a II. duma) 104 képviselőjének ismert platformja[33], lényegében nemcsak nem mond ellent ennek a kapitalista fejlődésnek, hanem ellenkezőleg, létrehozza a legszélesebb és leggyorsabb kapitalista fejlődés feltételeit is. A jelenlegi agrárprogram viszont a leglassúbb, a legszűkebb, a feudalizmus nyomaival legterheltebb kapitalista fejlődést jelenti. Az objektív, történelmi és gazdasági feltételek még nem döntötték el, hogy végeredményben melyik program fogja meghatározni az új Oroszország burzsoá agrárviszonyainak formáját.

Ezek azok az egyszerű tények, melyeket a likvidátorság képviselői szándékosan összekuszálnak.

„Minden változásnál — írja Potreszov úr az intellektuel, narodnyik demokráciában végbemenő változásokról — csak egy maradt változatlan: a konkrét parasztság mindeddig (!) nem helyesbítette a paraszti lényegű intellektuel ideológiát."

Ez tisztán vehista és merőben hazug frázis. A „legkonkrétabb" és legegyszerűbb parasztság tömege 1905-ben a történelem nyílt színterére lépett, s *több esetben* „helyesbítette" a narodnyikok és narodnyik pártok „intellektuel ideológiáját". Nem minden helyesbítést *értettek meg* a narodnyikok, pedig a *parasztság* helyesbítései voltak. A „legkonkrétabb" parasztság 1906-ban és 1907-ben hozta létre a trudovik csoportokat és a 104-ek javaslatát, s ezzel *számos helyesbítést* tett, melyet részben maguk a narodnyikok is kiemelnek. Általánosan elismerik például, hogy a „konkrét" parasztság nem titkolta *tulajdonosi* törekvéseit, és az „obscsina" helyett a személyi és szövetkezeti földtulajdont helyeselte.

A vehisták, akik a liberalizmust megtisztítják a demokráciától és rendszeresen a pénzeszsák szolgálatába állítják, helyesen töltik be történelmi hivatásukat, mikor az 1905—1907-es mozgalmat intellektuel mozgalomnak nyilvánítják és azt bizonygatják, hogy a konkrét parasztság nem helyesbítette az intellektuel ideológiát. A likvidátorság tragikomédiája az, hogy nem veszi észre, hogy csak a vehisták eszméit szajkózza.

III

Még nyilvánvalóbbá lesz a vehista eszmék szajkózása, amikor Potreszov úr a marxizmusról kezd bölcselkedni. Az értelmiség — írja — „a pártkörök építésével láthatatlanná tette a proletariátust". Tény, s ezt Potreszov úr sem tagadhatja, hogy a burzsoázia a „Vehi" és az egész liberális sajtó segítségével széles körökben terjesztette ezt a gondolatot, s felhasználta a proletariátus ellen. Akszelrod ugyanabban a tárcában, amelyben felvetette ezt a gondolatot, azt írta, hogy „a csalafinta történelem" olyan vezért adhat a burzsoá demokráciának, aki a marxizmus iskolájából jött. A csalafinta történelem az a verem, mellyel Akszelrod kedvesen fenyegeti a bolsevikokat, s amelybe maga Akszelrod fog beleesni.

Ha az objektív történelmi tényeket nézzük, *valamennyi* tény, az egész 1905—1907-es kor, sőt még a II. dumaválasztás is (ha nem éppen a legfontosabb, hanem a legegyszerűbb tények egyikét vesszük példának) *végérvényesen bebizonyította*, hogy „a pártkörök építése" nem „tette láthatatlanná" a proletariátust, hanem *közvetlenül* a proletariátus *nagy tömegeinek* párt- és szakszervezeti építésére *vezetett*.

De térjünk át arra, ami Potreszov úr hérosztrátoszi fellépésében a legfontosabb, ami annak „veleje". Potreszov azt állítja, hogy a marxista gondolat „ostobaságok hasisával kábítja el magát" — harcol a machizmus ellen és harcol a likvidátorság ellen, — „vitatkozik mindenről, amiről tetszik, csak arról nem, ami a marxista társadalmi és politikai irányzat központi kérdése, csak nem a gazdaság kérdéseiről, csak nem a politika kérdéseiről". Pedig hány ilyen kérdés van — kiált fel Potreszov úr. „Hogyan fejlődik Oroszország gazdasága, hogyan tolódnak el az erők az országra nehezedő reakció alatt, mi történik a falun és a városban, milyen változásokat idéz elő ez a fejlődés Oroszország munkásosztályának szociális összetételében stb. stb.? Hol a felelet, hol próbáltak felelni ezekre a kérdésekre, hol van az orosz marxizmus közgazdasági iskolája?"

A feleletet már megadta vagy mindenesetre megköze-

lítette ugyanaz a „hierarchia", melynek létezését Potreszov úr rosszhiszeműen és kétszínűen tagadja. Az orosz államrendszer fejlődése a legutóbbi három században azt mutatja, hogy osztályjellegét meghatározott irányban változtatta. A XVII. század monarchiája főnemesi gyűlésével nem hasonlít a XVIII. század hivatalnoki és nemesi monarchiájára. A XIX. század első felének monarchiája más, mint az 1861—1904-es évek monarchiája. 1908—1910-ben világosan kirajzolódott egy új szakasz, s ez *még egy lépést* jelent ugyanabban az irányban, melyet a burzsoá monarchiához vezető iránynak nevezhetünk. A III. duma is és a mostani agrárpolitikánk is szorosan összefügg ezzel a lépéssel. Az új szakasz tehát nem véletlenség, hanem az ország kapitalista fejlődésének sajátságos foka. Ez az új szakasz, mivel nem oldja meg, nem képes megoldani, s következésképpen *nem küszöböli ki* a régi *problémákat*, megköveteli, hogy új módszerek alkalmazásával készüljünk fel a régi problémák régi megoldására. Ez a sajátossága ennek a nem valami vidám, szürke, nehéz, de elkerülhetetlen szakasznak. Különleges gazdasági és politikai sajátosságából ered a marxizmusban fellépő eszmei csoportosulások sajátossága. Azok, akik elismerik, hogy új módszerekkel kell felkészülni a régi problémák régi megoldására, közös gyakorlati talajon, az adott szakasz általános feladata alapján közelednek egymáshoz, bár továbbra is megosztja őket az a kérdés, hogyan kellett alkalmazni vagy előmozdítani a régi megoldást az előző időszak egyik vagy másik pillanatában. Azok, akik tagadják (vagy nem értik) a felkészülés új módszereit, vagy azt, hogy régi problémákkal van dolgunk, hogy régi problémák régi megoldása felé haladunk, *a valóságban* elhagyják a marxizmus talaját, *a valóságban* rabjai a liberálisoknak (mint pl. Potreszov, Levickij és a többiek) vagy az idealistáknak és a szindikalistáknak (mint pl. V. Bazarov stb.).

Potreszov is, Bazarov is, híveikkel egyetemben, mivel idegen emberek és idegen eszmék rabjai, elkerülhetetlenül útvesztőbe jutnak, s igen komikus, fonák helyzetbe kerülnek. Potreszov úr mellét verve ezt kiabálja: „*hol próbáltak* felelni a kérdésre, és milyen ez a *felelet*?" Martov,

bár jól ismeri ezt a feleletet, azt igyekszik bebeszélni a közönségnek, hogy ez a felelet elismeri „a hatalmon levő burzsoáziát"; de ezzel csak kihasználja az ellenfél időleges, kényszerű hallgatását, ami a liberálisok szokásos módszere! És még sértődötten azt kérdezik tőlünk, hogy mi a likvidátorság? Igen, tisztelt uraim, az a módszer, mikor olyan emberek, akik az „egészhez" való hozzátartozandóságra tartanak igényt, kihasználva ennek az egésznek az elgyengülését, azt akarják bebeszélni a közönségnek, hogy nincs „felelet" (holott éppen az „egész" adta meg a „feleletet"), ez a likvidátorság (ha ugyan nem renegátság) egyik módszere.

A likvidátorság csak „beteges képzelet rémlátása" — írja Potreszov úr, mert nem lehet likvidálni azt, „amit már nem kell likvidálni, ami már nincs meg a valóságban mint szervezett egész".

Én képtelen vagyok elmondani az olvasónak, hogy mit gondolok ezekről a sorokról; de hogy megközelítőleg közöljem gondolatomat, megkérdezem az olvasót: hogyan nevezik azt az embert, akinek legközelebbi hívei és kollégái elfogadják az „egésznek" (éppen mint „egésznek") rájuk nézve előnyös javaslatait, és aki másnap a sajtóban kijelenti, hogy ez az „egész" nem létezik?

De hagyjuk ezt.

Felmerül a következő elvi kérdés: ha valakinek az a véleménye, hogy a régi problémákat a régi módon kell megoldani, vajon változtathat-e azon az „egész" bomlási *foka*, — sőt, ha úgy tetszik, eltűnése? Mindenki megérti, hogy nem változtathat. Ha az objektív viszonyok, ha korunk alapvető gazdasági és politikai sajátosságai a régi megoldást követelik, akkor, minél erősebb a bomlás, minél kevesebb maradt fenn az „egészből", annál jobban kell gondoskodnia, annál lelkesebben kell írnia a publicistának az „egész" szükségességéről. Mint már mondottuk, el kell ismerni, hogy a felkészüléshez új módszerek szükségesek, de ki alkalmazza azokat? Világos, hogy az „egész". Világos, hogy azok véleménye szerint, akik megértették a jelen időszak jelentőségét, legfőbb politikai sajátosságait, a publicista feladatai homlokegyenest ellenkeznek Potreszov úrék *egész* vonalával. Senki sem gondolhat komolyan

arra, hogy tagadja a fentebb kifejtett „felelet" (a mostani gazdaság és politika kérdésére adott felelet) és az antilikvidátorság összefüggését — ezt lehetetlen tagadni.

A kérdés általános elvi felvetése után vizsgáljuk meg azt konkrét, történelmi szempontból. A marxizmusban az 1908—1910-es időszak folyamán világosan kirajzolódott az az áramlat, mely a régi megoldás szükségességét hirdeti, s ennek megfelelő vonalat követ. Kirajzolódott egy másik áramlat is, mely *e három év alatt állandóan* ellenezte a „régi megoldást" és az egész régi, fő formáinak kimunkálását. Ezt nevetséges volna tagadni. Kirajzolódott egy harmadik áramlat is, mely ez alatt a három év alatt sehogy sem tudta megérteni a felkészülés új formáit, a III. dumában végzett munka jelentőségét stb. Ezek az emberek elismerték ugyan a régi megoldást, de csak szavaltak róla, értetlenül, megszokásból szajkózták a bemagolt dolgokat, de tudatosan, átgondoltan nem tudták *alkalmazni* a megváltozott (legalábbis a duma-munka terén és természetesen nemcsak ezen a téren megváltozott) viszonyokra.

Világos, hogy a likvidátorság és a „fáradtság" általános, nyárspolgári hangulata közt összefüggés van. Az „elfáradtaknak" (különösen azoknak, akik a semmittevésben fáradtak el) eszük ágában sincs, hogy tiszta képet alkossanak maguknak a jelenlegi gazdasági és politikai helyzetről: egyikük sem ért egyet az előbb festett helyzetképpel, amelyet formálisan *mindenki* az egész véleményének *fogad el*, de ugyanakkor félnek még annak a gondolatától is, hogy szembeállítsák vele a *maguk* pontos ítéletét, vagy akár a likvidátor „Nasa Zarja", „Zsizny"[34] stb. munkatársainak véleményét. Az „elfáradtak" azt hajtogatják: a régi nincs, a régi életképtelen, elhalt stb. stb. — de nem vesznek fáradságot, hogy tisztán politikai, pontosan szövegezett választ adjanak arra a kötelező (minden becsületes publicista számára kötelező) kérdésre, hogy mivel kell pótolni a régit, helyre kell-e állítani azt, „amit (állítólag) nem kell likvidálni, mert már likvidálták" (Potreszov szerint). Három éve szidják, ócsárolják a régit — főleg olyan helyekről, ahová tilos a bemenet azoknak, akik a régit védelmezik, és gyöngéden öleikezve

Izgojevékkel*, ellágyulva mondják: milyen badarság, milyen agyrém likvidátorságról beszélni!

Nem ezekről az „elfáradtakról", nem Potreszov úrról és társairól szólnak az ismert sorok: „Nem árulók ők, csak elfáradtak, hordozván életük keresztjét; félúton megroppantak s elszállt belőlük a düh és bánat szelleme"[36].

Ezek az „elfáradtak", akik felhágnak a publicista szószékére, és onnan igazolják magukat, hogy „belefáradtak" a régibe, s nem kívánnak a régiért dolgozni, — igen, az ilyen emberek nemcsak „elfáradtak", hanem árulók is.

IV

Potreszov úr a „badarságok" közé sorolja a materialisták, a marxisták filozófiai harcát is, melyet a machisták, vagyis az idealisták ellen folytatnak. Potreszov urat mélyen felháborítja „ez a filozofálási bacchanália" (— „barátom, Arkagyij Nyikolajevics, ne beszélj ilyen szépen!"), és a materialisták részéről Plehanovot meg engem említve, *„tegnapi politikusoknak"* nevez bennünket. Sokáig nevettem ezen a kifejezésen. Valóban, Potreszov úr, annyira dicsekszik és olyan mulatságos, hogy egy darab medvefület kellene adni nyulacskánknak**. Plehanov stb. mint „tegnapi politikusok"! A *ma* politikusai nyilvánvalóan Potreszov és rátarti „legényei". Igazán kedves és őszinte.

Ha kivételesen megesik, hogy Arkagyij Nyikolajevics cikornya és fintor nélkül bök ki egy szócskát, pompásan rácáfol önmagára. Erőltesse csak meg magát Arkagyij Nyikolajevics, próbáljon csak *gondolkodni:* ön tagadja a likvidátorságot mint *politikai* irányzatot, mely *nem* a mensevizmust állítja szembe a bolsevizmussal, hanem

---

* Lásd Izgojevnek a *„Russzkaja Miszl"-be*[35] 1910-ben írt cikkét a vehista Potreszovról. Potreszov úr *sohasem* mossa le magáról ennek az ölelkezésnek a gyalázatát.

** Lenin itt *I. A. Krilov* (1769—1844) orosz állatmeseíró „Nyúl a vadászaton" c. meséjének nyulacskájára céloz, amely kérkedő füllentéseivel annyira mulattatja a medvevadászaton részt vevő állatokat, hogy az elejtett zsákmányból neki is adnak egy darab medvefület. — *Ford.*

Potreszovot és társait Plehanovval és a bolsevikokkal *együttesen.* És e tagadással egyidejűleg ön „tegnapi politikusoknak" nevezi Plehanovot és X. Y.-t. Lám, milyen ügyetlen ön: hiszen engem *és* Plehanovot valóban tegnapi politikusoknak lehet nevezni, *éppen* abban az értelemben, hogy bennünket ma is kötelez a tegnapi szervezet mint a tegnapi *(alapjaiban* tegnapi) mozgalom formája. Bennünket élesen elválasztott és ma is elválaszt Plehanovtól az a kérdés, hogy milyen lépéseket kellett tennie *ennek* a tegnapi szervezetnek e tegnapi mozgalom alapján egyik vagy másik helyzetben, de közelebb hoz egymáshoz bennünket a harc, melyet azok ellen indítottunk, akik *ma* éppen a tegnapi mozgalom *alapjait* (ide sorolom a hegemónia kérdését is, amelyre mindjárt rátérek), éppen a tegnapi szervezet *alapjait* tagadják.

Nos, Arkagyij Nyikolajevics, még most sem érti, hogy mi a likvidátorság? Még most is azt hiszi, hogy valami machiavellista terv hozott egymáshoz közelebb bennünket és Plehanovot, valami gonosz szándék, hogy „kétfront-harccal" *helyettesítsük* a likvidátorság „leküzdését"?

De térjünk vissza a „filozofálási bacchanáliára".

„Tudjuk — írja Potreszov úr —, hogy milyen mély nyomot hagyott annak idején Engels és Dühring harca a német szociáldemokrácia tudatában, hogy még a legabsztraktabb téziseknek is valójában milyen eleven, konkrét jelentőségük volt a német munkásosztály mozgalmában." A legabsztraktabb téziseknek eleven, konkrét jelentőségük volt! Megintcsak frázis és semmi egyéb, mint frázis. Próbálja megmagyarázni, ha „tudja", milyen „eleven, konkrét jelentősége" volt Engels ama *tézisének,* hogy Dühring filozófiai nézetei a térről és az időről tévesek! Éppen az az ön baja, hogy iskolásgyerek módjára *bemagolta:* „Engels és Dühring vitájának nagy jelentősége volt", de nem *gondolkodott* a vita értelmén, és ezért helytelen, rútul eltorzított formában ismételgeti azt, amit bemagolt. Nem lehet azt mondani, hogy az Anti-Dühring „legabsztraktabb téziseinek is valójában eleven, konkrét jelentőségük volt a német munkásosztály mozgalmában". Engels legabsztraktabb tézisei azért voltak jelentősek, mert megmagyarázták a munkásosztály ideológusainak,

hogy miért tévednek azok, akik a materializmusból kiindulva a pozitivizmus és az idealizmus felé hátrálnak. Ha ön a „mély nyomról", „a legabsztraktabb tézisek eleven, konkrét jelentőségéről" pufogtatott hangzatos, de üres frázisok helyett így, vagyis filozófiailag határozottabban fejtette volna ki Engels nézeteit, azonnal észrevette volna, hogy önmaga *ellen* beszél, amikor Engels és Dühring vitájára hivatkozik.

„... Tudjuk — folytatja Potreszov úr —, hogy a szubjektív szociológia ellen folytatott harc milyen szerepet játszott az orosz marxizmus kialakulásának történetében ..."

Miért nem beszél ön inkább arról, hogy Lavrov és Mihajlovszkij pozitivista és idealista tanításainak milyen szerepük volt a szubjektív szociológia tévedéseiben? Ejnye, Arkagyij Nyikolajevics, hiszen minden sora célt téveszt. Ha történelmi párhuzamról beszélünk, ki kell emelnünk és pontosan meg kell mutatnunk, miben egyeznek a különböző események, mert különben történelmi hasonlat helyett csak üres szót szaporítunk. Ha az ön történelmi párhuzamát vesszük, azt kell kérdeznünk: „kialakulhatott" volna-e az *orosz* marxizmus, ha Beltov[37] *nem* magyarázza meg a filozófiai materializmus alapelveit, és ezeknek nem lett volna jelentős szerepük Lavrov és Mihajlovszkij megcáfolásában? Erre a kérdésre csak egy felelet lehetséges, és ez a felelet — ha a történelmi párhuzamból a machistákkal való vitára alkalmazva vonjuk le a következtetést — Potreszov úr *ellen* szól.

„... De éppen azért, mert mindezt tudjuk" (no persze! az imént már láttuk, mit jelent, ha Potreszov úr ezt írja: „Mindezt tudjuk"), „azt akarjuk, hogy végre eleven, valóságos kapcsolat legyen a bennünket érdeklő filozófiai vita és a marxista társadalmi és politikai áramlat, ennek feladatai, s követelményei között. Egyelőre azonban ..." — Potreszov úr itt Kautsky egyik levelére, arra hivatkozik, hogy a machizmus Privatsache (magánügy), s az erről folyó vita „délibáb" stb.

Ez a hivatkozás mintaképe a nyárspolgári okoskodásnak. Nem arról van szó, hogy Kautsky „elvtelen", mint Potreszov úr (Izgojev módjára) szellemeskedik, hanem

arról, hogy Kautsky *nem tudja*, mi a helyzet az orosz machizmussal, és nem is tart igényt arra, hogy ezt tudja. Kautsky levelében elismeri, hogy Plehanov a marxizmus alapos ismerője, s azt írja, hogy meggyőződése szerint az idealizmus és a marxizmus kibékíthetetlen, de a machizmus véleménye szerint nem idealizmus (vagy: nem minden machizmus idealizmus). Kétségtelen, hogy Kautsky *téved* az utóbbi pontban és különösen az orosz machizmus megítélésében. Tévedése teljesen megbocsátható, mert a machizmust egészében *nem tanulmányozta*; magánlevelének nyilván az volt a célja, hogy óvjon a nézeteltérések túlzásától. Ha tehát egy *orosz* marxista író ezek után is Kautskyra hivatkozik, ezzel csak azt árulja el, hogy filiszter, aki lusta gondolkodni és gyáva a harcban. Kautsky 1908-ban, amikor levelét megírta, még *remélhette*, hogy a machizmus bizonyos szempontból „kibékíthető" a *materializmussal*, de az, aki Oroszországban 1909—1910-ben Kautskyra hivatkozik ebben a kérdésben, az orosz machisták és a materialisták kibékítésére *vállalkozik*. Vajon Potreszov úr vagy másvalaki komolyan vállalkozik erre?

Kautsky nem elvtelen, Potreszov és társai azonban, akik a machizmust „magánügynek" szeretnék tekinteni, a mai orosz marxizmus körében terpeszkedő *elvtelenség mintaképei*. Kautsky teljesen őszinte volt, és semmi esetre sem volt elvtelen, amikor 1908-ban — anélkül, hogy olvasta volna az orosz machistákat — azt tanácsolta *nekik*, hogy keressék a békét Plehanovval, aki a marxizmus alapos ismerője, materialista, mert Kautsky mindenkor, s az említett levélben is a materializmus mellett szállt síkra, s az idealizmus ellen küzdött. Potreszov úrék és társaik azonban, akik 1909—1910-ben Kautsky mögé bújnak, *egyáltalában nem* őszinték, *nyoma sincs* bennük az elvhűség iránti tiszteletnek.

Potreszov úr, nem látja ön, hogy a filozófiai vita és a marxista áramlat közt eleven, reális összefüggés van? Akkor engedje meg nekem, a tegnapi politikusnak, hogy tiszteletteljesen legalább a következő körülményekre és szempontokra hívjam fel figyelmét: 1) Az a kérdés, hogy mi a filozófiai materializmus, miért tévesek, veszélyesek, reakciósak a materializmustól való elhajlások, s a róla

folyó vita *mindenkor* „eleven, reális összefüggésben" volt a „marxista társadalmi és politikai áramlattal", — máskülönben az utóbbi nem volna sem marxista, sem társadalmi és politikai, sem áramlat. Csak a reformizmus vagy az anarchizmus korlátolt „reálpolitikusai" tagadhatják ennek az összefüggésnek a „realitását". 2) A marxizmus gazdag és sokoldalú eszmei tartalma mellett nincs mit csodálkozni azon, hogy Oroszországban éppúgy, mint más országokban is, a marxizmusnak hol az egyik, hol a másik oldala kerül főképp előtérbe a különböző történelmi időszakokban. Németországban 1848 előtt főképp a marxizmus filozófiai kialakulása, 1848-ban a marxizmus politikai eszméi, az ötvenes és a hatvanas években Marx közgazdasági tanítása volt előtérben. Oroszországban a forradalom előtt főképp Marx közgazdasági tanításának viszonyainkra való alkalmazása, a forradalom idején a marxista politika, a forradalom után a marxista filozófia állt előtérben. Ez nem azt jelenti, hogy valamikor is figyelmen kívül lehetne hagyni a marxizmus egyik-másik oldalát; ez csak azt jelenti, hogy nem a szubjektív óhajoktól, hanem a történelmi feltételek összességétől függ, hogy a marxizmus melyik oldala kerül *főképp érdeklődésünk körébe*. 3) Nem véletlen, hogy a legfontosabb elméleti, s közöttük a filozófiai kérdések éppen a társadalmi és politikai reakció idején, a gazdag forradalmi tanulságok „megemésztésének" idején kerülnek a legelső helyek egyikére minden *eleven* irányzatban. 4) Az orosz gondolkodás haladó áramlatainak nincs olyan nagy filozófiai hagyománya, mely a franciáknál a XVIII. század enciklopédistáihoz, a németeknél — Kanttól Hegelig és Feuerbachig — a klasszikus filozófia korához fűződik. Éppen ezért Oroszország élenjáró osztályának múlhatatlan szüksége volt a filozófiai „boncolgatásra", és semmi különös sincs abban, hogy ez az elkésett „boncolgatás" akkor történt, mikor ez az élenjáró osztály a nemrégen lezajlott nagy események idején teljesen megérett önálló történelmi szerepére. 5) Más országokban is már régen előkészítették ezt a filozófiai „boncolgatást", amennyiben például az új fizika több új kérdést vetett fel, mellyel a dialektikus materializmusnak meg kellett „birkóznia". Ebben az

értelemben a „mi" (Potreszov kifejezése) filozófiai vitánknak nemcsak bizonyos, vagyis orosz jelentősége van. Európa anyagot szolgáltatott a filozófiai gondolkodás „felfrissítésére", s az elmaradt Oroszország az 1908—1910-es időszak kényszerű csendjében különösen „mohón" vetette rá magát erre az anyagra. 6) Belouszov nemrégen ájtatos dumának nevezte a III. dumát. E tekintetben helyesen fogta fel a III. dumának ezt az osztálysajátosságát, és joggal bélyegezte meg a kadetok álszenteskedését.

Nem véletlenül, hanem *szükségszerűen* „vetette magát" a vallásra az egész orosz reakció, s benne a liberális (vehista, kadet) reakció. A bot, a korbács egymagában nem elegendő; a bot végül is összetört. A *vehisták* segítenek az élen haladó burzsoáziának abban, hogy a legújabb eszmei bottal, szellemi bottal fegyverezze fel magát. A machizmus mint az idealizmus válfaja, *objektíve* a reakció eszköze, a reakció közvetítője. Ezért nem véletlen, hanem elkerülhetetlen, hogy abban a történelmi időszakban (1908—1910), amikor „fent" nemcsak az októbristák és a Puriskevicsék „ájtatos dumája" terpeszkedik, hanem ájtatos kadetokat, ájtatos liberális burzsoáziát is látunk, „lent" a machizmus ellen harcolnak.

Potreszov úr „elszólta magát", hogy „most nem érinti" az „istenépítést". S éppen ebben különbözik Kautskytól az elvtelen és nyárspolgári publicista Potreszov. Kautsky *nem tudott sem* a machisták istenépítéséről, *sem* az ájtatos vehistákról, és ezért mond*hatta*, hogy nem minden machizmus idealizmus. Potreszov azonban tudja ezt, és alakoskodik, ha *„nem érinti"* a legfőbbet (mármint annak legfőbbet, aki *szűk* „publiciszti kai" szemponthól tekint a dolgokra). Azzal, hogy Potreszov úr és hívei „magánügynek" nyilvánítják a machizmus ellen indított harcot, „társadalmi és politikai" értelemben a vehisták szekértolóivá lesznek.

V

Potreszov úrról térjünk át Bazarovra. Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy amikor a filozófiai vita kérdésében ellentmondtunk Potreszovnak, ezzel már válaszol-

tunk Bazarovnak is. Csak egyet kell még hozzáfűznünk: V. Bazarov türelmes Potreszov úrral szemben, legalább „szemernyi igazságot" igyekszik találni Potreszovnál, ami teljesen érthető, mert bár Potreszov úr (éppúgy, mint minden likvidátor) szóban és formálisan határvonalat húz önmaga és a machizmus között, de abban, ami a leglényegesebb, *voltaképpen* enged a machizmusnak. A machizmus mint áramlat és mint „platformmal" rendelkező csoport mindössze csak azt a csekélységet követeli, tekintsék „magánügynek", hogy szakított a marxizmussal! Nem véletlen ezért, hogy Potreszov és Bazarov egymásra kacsingatnak. A likvidátor irodalmárok csoportja és a machista irodalmárok csoportja *valóban szolidáris*, mert pártunk bomlása idején mindkettő védi „a bomlasztás szabadságát" a marxizmus híveivel, a marxizmus elméleti alapjainak védelmezőivel szemben. És ez a szolidaritás *nem* szorítkozik csupán filozófiai kérdésekre, amit még V. Bazarov cikke *is* bizonyít.

Azt mondom, hogy „még ... is", mert éppen Bazarov az, aki mindig azzal tűnt ki, hogy rendkívül megfontoltan foglal állást a komoly politikai kérdésekben. Ezt meg kell említenünk nemcsak azért, hogy kiemeljük ennek a hérosztrátoszi babérokra pályázó irodalmárnak régebbi, igen hasznos munkásságát, hanem azért is, hogy kellően értékelhessük egy ilyen ember hihetetlen ingadozásainak a jelentőségét.

Hérosztrátoszi például Bazarovnak ez a kijelentése: „A «hegemónia» hírhedt kérdését napjaink egyik legnagyobb és legostobább félreértésének tartom." Mintha valamiféle végzet nehezednék a körünkben fellépő machistákra: egyesek védik a „bomlasztás szabadságát", s törvényes árnyalatnak nyilvánítják az otzovizmust, mások, akik megértik, hogy az otzovizmus ostobaság és káros, nyíltan kezet nyújtanak a politikai likvidátoroknak, akik a „Nasa Zarjá"-ban is, a „Zsizny"-ben is, az „Obscsesztvennoje Dvizsenyijé"-ben[38] is közvetlenül és közvetve a hegemónia eszméje ellen harcolnak. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy Bazarov *átpártolt a likvidátorok táborához.*

Mivel érvel voltaképpen Bazarov? Öt évvel ezelőtt

tény volt a hegemónia. „Jelenleg egészen érthető okokból eltűnt ez a hegemónia, sőt teljes ellentétévé lett." Bizonyíték: „napjainkban a marxizmus felrúgása kötelező előfeltétele annak, hogy valaki népszerű legyen a társadalom demokratikus köreiben." Példa — Csukovszkij.

Olvassuk és nem hiszünk a szemünknek: Bazarov, aki marxista szeretett volna lenni, annyira levitézlett, hogy nem restell karonfogva járni Potreszov úrékkal.

Hát nem fél az *istentől*, V. A. Bazarov? A Csukovszkijak és a többi liberális, valamint a trudovik demokraták siserehada mindig „rugdosta" a marxizmust, különösen 1906 óta, s nem volt-e „tény" 1906-ban a „hegemónia"? Dugja ki az orrát a liberális irodalmi fészerből, s vegye szemügyre a III. duma paraszt- és munkásképviselőinek a viszonyát. Három esztendei politikai magatartásuk vitathatatlan tényeinek egyszerű összehasonlítása, sőt átmeneti formuláik és a kadet-formulák egyszerű egybevetése, már nem is szólva arról, hogy a dumában három év alatt elhangzott politikai nyilatkozatoknak és a széles néprétegek életfeltételeinek szembeállítása — megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy a hegemónia most is tény. A munkásosztály hegemóniája ennek az osztálynak (és képviselőinek) a lakosság más elemeire gyakorolt politikai befolyását jelenti abban az értelemben, hogy megtisztítja demokratizmusukat (ha van demokratizmusuk) a nem demokrata vegyülékektől, kritizálja minden burzsoá demokratizmus korlátozottságát és rövidlátását, harcba visz a „kadetizmus" ellen (ha így nevezzük a liberálisok beszédeinek és politikájának bomlasztó eszmei tartalmát) stb. stb. Semmi sem jellemzi jobban napjainkat, mint az, hogy Bazarov ilyen hihetetlen dolgokat *írhatott*, és hogy egy csoport újságíró, aki szintén a munkások barátjának és a marxizmus hívének tartja magát, kegyesen megveregette ezért Bazarov vállát!

„Hogy milyen lesz a helyzet a közelgő fellendülés időpontjában, ezt teljesen lehetetlen megjövendölni" — biztosítja Bazarov a likvidátor folyóirat olvasóit. — „Ha a városi és a falusi demokrácia szellemi arculata körülbelül ugyanolyan lesz, mint 5 évvel ezelőtt, akkor a marxizmus hegemóniája újra ténnyé

válik ... De egyáltalában nem lehetetlen az a feltevés, hogy a demokrácia arculata lényegesen meg fog változni. Képzeljük el például, hogy az orosz falvak és városok kispolgársága elég radikálisan lesz hangolva az uralkodó osztályok politikai kiváltságai ellen, eléggé összefog és aktív lesz, de erős nacionalista szellem hatja át. Mivel a marxisták nem köthetnek kompromisszumot a nacionalizmussal vagy antiszemitizmussal, nyilvánvaló, hogy az említett feltételek mellett szó sem lehet hegemóniáról."

Ez nemcsak helytelen, hanem hajmeresztő ostobaság. Ha bizonyos rétegek ellenségei a kiváltságoknak, de ugyanakkor nacionalista szellem hatja át őket, vajon nem a hegemón feladata-e megmagyarázni, hogy a nacionalizmus gátolja a kiváltságok megszüntetését? Vajon lehet-e harcolni a privilégiumok ellen, ha ezt a harcot *nem* egyesítjük a nacionalizmustól szenvedő kispolgároknak a nacionalizmusból előnyt húzó kispolgárok ellen indított harcával? Minden kispolgárságnak minden kiváltság ellen folytatott minden harca *mindenkor* magán viseli a kispolgári korlátoltság, határozatlanság nyomait, de éppen a „hegemón" feladata, hogy harcoljon e tulajdonságok ellen. Bazarov kadet módon, vehista módon okoskodik. Helyesebben: Bazarov átpártolt Potreszovék és társaik táborához, akik már régóta így okoskodnak.

Az, ami nincs a felszínen, egyáltalában nem létezik. Az, amit nem látnak a Csukovszkijak és Potreszovok, nem valóságos. Ez Bazarov okoskodásának a kiinduló tétele, de ezzel arcul csapja a marxizmust. A marxizmus arra tanít bennünket, hogy amíg fennáll a kapitalizmus, a kispolgári tömegek szükségszerűen szenvedni fognak az antidemokratikus kiváltságoktól (ezek a kiváltságok elméletileg „nem feltétlenül kötelezők" a *tiszta* kapitalizmusban, de a kapitalizmus *megtisztítása* pusztulásáig fog tartani), elkerülhetetlenül szenvedni fognak a gazdasági elnyomástól. Ezért, amíg fennáll a kapitalizmus, a „hegemón" *állandó* feladata az, hogy megmagyarázza e kiváltságoknak és ennek az elnyomásnak a forrását, megmutassa azok osztálygyökereit, példát mutasson arra, hogyan kell harcolni ellenük, leplezze le a liberális harci módszerek hazug voltát stb. stb.

Így gondolkodnak a marxisták. Így látják a „hege-

món" feladatait abban a táborban, melynek életfeltételei nem engedik meg a kiváltságokkal való megbékélést: nemcsak a proletárok, hanem a félproletárok és a kispolgári tömegek táborában is. A Csukovszkijak pedig azt gondolják, hogyha visszaszorították, elnyomták, illegalitásba kergették ezt a tábort, akkor „eltűnt a hegemónia", vagyis „a hegemónia kérdése már csak ostoba félreértés".

Ha Bazarovot, aki ilyen gyalázatos dolgokat beszél, karonfogva látom Potreszovékkal, Levickijékkel és társaikkal, akik azt akarják bebeszélni a munkásosztálynak, hogy nem hegemóniára, *hanem* osztálypártra van szüksége, ha másfelől látom Plehanovot, aki (a nagyszerű Potreszov megvető kifejezése szerint) „lármát" csapott, ha a hegemónia kérdésében komoly ingadozások legkisebb jele mutatkozott, akkor azt mondom magamban: a bolsevikok éppolyan fanatikusai volnának a frakciós betűnek, mint aminőknek ellenségeik tüntetik fel őket, ha ilyen helyzetben csak egy pillanatig is ingadoztak volna, ha csak egy pillanatig is kételkedtek volna abban, hogy kötelességük, a bolsevizmus összes tradícióiból, tanításának és politikájának egész szelleméből folyó kötelességük, hogy kezet nyújtsanak Plehanovnak, s teljes elvtársi rokonszenvüket fejezzék ki neki. Bennünket elválasztottak és elválasztanak azok a kérdések, hogyan kellett cselekedniök ebben vagy abban a helyzetben a „hegemónoknak", mi azonban elvtársak vagyunk a bomlás idején, együtt harcolunk azok ellen, akik a hegemónia kérdését „ostoba félreértésnek" tekintik. A Potreszovok, a Bazarovok s a többiek idegen emberek számunkra, nem kevésbé idegenek, mint a Csukovszkijak.

Vegyék ezt tudomásul azok a jófiúk, akik azt gondolják, hogy a Plehanovhoz való közeledés politikája „frakciós", szűkkeblű politika, akik ezt a politikát a Potreszovokkal, Bazarovokkal s a többiekkel való kibékülésig szeretnék „tágítani", akik sehogy sem akarják megérteni, hogy miért tartjuk mi a „békítgetést" helyrehozhatatlan ostobaságnak, illetve szánalmas intrikának.

„Miszl" 2. és 3. sz.
1911 január és február.
Aláírás: V. Iljin.

A KADETOK A „KÉT TÁBORRÓL" ÉS AZ „ÉSSZERŰ KOMPROMISSZUMRÓL"

A „Recs" válaszolt a kormány félhivatalosának a IV. duma-választás „jelszavával" és a jelenlegi politikai csoportosulással kapcsolatban; ez a válasz érdekes és nagy fontosságú esemény.

A „Recs" és a „Russzkije Vedomosztyi"[39] megegyező véleménye szerint „a IV. duma-választáson csak két tábor fog küzdeni egymással: a progresszisták és a jobboldaliak tábora". „Nem pártokra, nem egyes jelöltekre fognak szavazni, hanem az oroszországi alkotmányos rendszer megszilárdítására, vagy ellene." (Milyen kedves szó ez a „megszilárdítás"!) „E jelszó politikai értelme . . . — annak a vitathatatlan ténynek az objektív elismerése, hogy a kormány irányvonala újra egyesítette a kadetoktól jobbra és balra álló egész ellenzéket." A kadetok „ennek a politikailag heterogén csoportnak a centrumát" fogják alkotni, de ebben a csoportban belépésük után „nem fogják feladni korábbi programjukat és taktikájukat, miként a szociáldemokraták sem adták fel programjukat és taktikájukat, amikor az október előtti szövetséghez csatlakoztak" (a „Recs" január 21-i vezércikke).

„Uraim, kijelenthetjük minden félhivatalos és egészen hivatalos lapnak, hogy önök, csakis önök egyesítettek bennünket . . . Oroszországban a politikai áramlatok most hovatovább két nagy táborban olvadnak össze: az alkotmányért és az alkotmány ellen küzdők táborában . . . Most egy, ismét egy a mi feladatunk, éppúgy, mint október 17-e előtt . . ." (ugyanott).

Hogy kellően értékelhessük ezeket a fejtegetéseket, különbséget kell tennünk a IV. duma-választás feltételei-

nek kérdése és a szóban forgó változások (a „jelszó" és a csoportosulások) társadalmi és politikai jelentősége között. A választás feltételei, különösen a vidéken, minden bizonnyal arra kényszerítik majd az „ellenzéket", hogy még a korábbinál is nagyobb mértékben használja a határozatlan, pártonkívüli, „progresszista"[40] elnevezést. Múlhatatlanul erre vezet az a körülmény, hogy még az olyan pártok legalizálását sem engedélyezik, mint a kadetok pártja, és ha a félhivatalos lap csodálkozik ezen, természetesen csak alakoskodik. A nagyvárosokban, mint ugyanabban a vezércikkben maguk a kadetok is elismerik, a „baloldalibb csoportok" (a *„Russzkije Vedomosztyi"* kifejezése) önálló jelölteket fognak felléptetni. Már ebből is látható, hogy nem lehet *két* táborról beszélni.

Továbbá, a *„Recs"* teljesen meg akart feledkezni arról, hogy van munkáskúria is, melyet a jelenlegi választási törvények alkottak. Végül, ami a falut (a parasztokat) illeti, bizonyosra vehetjük, hogy az ottani választáson még a „progresszista" *szót* is kerülni fogják, de a „politikailag heterogén" vagy a politikailag határozatlan csoportok *reális* „centrumát" nem a kadetok fogják alkotni.

Miért beszélnek hát *két* táborról? Azért, mert a kadetok, mikor a mai politikai helyzetről beszélnek, szívesörömest behunyják a szemüket és *csak* azokat az elemeket kívánják látni, akikből a III. duma többsége áll. A kadet urak csak a népességnek azt az egészen elenyésző részét méltóztatnak politikai „tábornak" tekinteni, melyet ezek az elemek képviselnek. Eddig *alapjában véve* jobboldaliakra, októbristákra, kadetokra oszlott ez a kis június harmadiki zug. (Tudjuk, hogy a III. duma arculatát végeredményben két többség: a jobboldali-októbrista és az októbrista-kadet többség határozta meg.) Most (a *„Russzkije Vedomosztyi"* jóslása szerint, mellyel a *„Recs"* is egyetért) *e három* elem két „táborra": jobboldaliakra és progresszistákra fog oszlani.

Szívesen elismerjük, hogy a liberális jóslások nem csupán a liberálisok óhaján alapulnak, hanem objektív tényekre, mégpedig a politikai helyzetben és az orosz burzsoázia politikai hangulatában történt változásokra is támaszkodnak. De nem szabad elfelejteni, hogy *két* tábor-

ról csak azok beszélhetnek, akik nem akarnak egyebet látni, mint a III. duma többségét. Nem szabad elfelejteni, hogy e beszédek *reális* értelme abban a tendenciában rejlik, mely az októbrista és a kadet „tábor" közeledésére, összeolvadására, egyetlen progresszista „táborban" való egyesítésére irányul (emellett — ha nem is mondjuk — magától értetődik, hogy az októbrista tábor kisebb-nagyobb része átmenne a jobboldaliak táborába). Mikor a kadetok ezt mondják: egyesítettek „bennünket", megint egy „a mi" feladatunk stb., akkor ezek a szavak: „mi", „bennünket", „a mi", *reálisan* az októbristákat és a kadetokat jelentik, semmi egyebet.

Milyen alapon egyesítették „őket"? mi „az ő" feladatuk? mi „az ő" jelszavuk a IV. duma-választáson? „Az alkotmány megszilárdítása" — válaszolja a *„Russzkije Vedomoszty"* és a *„Recs"*. Ez a felelet csak látszólag határozott, valójában azonban semmit sem határoz meg, csak arra utal, hogy az októbristák és a kadetok között van bizonyos határozatlan „közép", az ilyen utalás pedig teljesen tartalmatlan. Mert Miljukov is, Gucskov is egyetért abban, hogy „nálunk hál' istennek van alkotmány", de ők nem arról ábrándoznak, hogy annak a „megszilárdítása" alapján fognak egyesülni, ami „nálunk" *van*, hanem annak a „megszilárdítása" alapján, ami nálunk nincs. Ábránd, s hozzá még nem valami okos ábránd az is, hogy Miljukovék és Gucskovék, a mai kadetok és októbristák, a holnapi „progresszisták", megegyezhetnek a kívánt alkotmány tartalmában. Nem fognak megegyezni sem az alkotmányt kifejező jogi formulákban, sem pedig abban, hogy mely valóságos osztályok minő valóságos érdekeit kell kielégítenie és védenie az alkotmánynak. Ezért ennek az általános jelszónak *igazi* értelme csupán az, hogy az októbristák és a kadetok, mivel (mint a „Recs" említett vezércikke mondja) a *„negatív* feladat: a közös ellenfél ellen folytatott harc" hozza őket közelebb egymáshoz, nem képesek meghatározni pozitív feladataikat, nem találhatják meg táboraikban azokat az erőket, amelyek át tudnák segíteni őket a holtponton.

Ez annak a beismerése, hogy valójában holtpontra jutottak, hogy az októbristáknak is, a kadetoknak is

tovább kell haladniok, s ha tovább is haladnának, önmagukban teljesen erőtlenek volnának — amit különösen kidomborított a *„Recs"* egyik cikke, mely egy különleges esettel kapcsolatban valami „ésszerű kompromisszumról" elmélkedett.

„A pétervári csatornázásról folyó duma-viták során — olvassuk a *„Recs"* január 20-i vezércikkében — kissé enyhült a vita feszült alaphangulata, és még a centrum (vagyis az októbrista csoport) is lehetségesnek tartotta, hogy csatlakozzék ahhoz az ésszerű kompromisszumhoz, melyet a népszabadság frakciója javasolt s a városi önkormányzat elfogadott, de P. A. Sztolipin beavatkozása durván lerántotta a leplet (és önök, kadet uraim, azt szeretnék, hogy a kényes kérdések titokban maradjanak?) és feltárta az állam és az önkormányzat egymás ellen folytatott *politikai* harcának régi hátterét, amellyel már régen torkig volt mindenki."

A liberális burzsoázia egy ártatlan, teljesen ártatlan hölgy szerepében, aki gyakorlati, nem politikai alapon kötött „ésszerű kompromisszumokról" ábrándozik, a „nem alkotmányos", régi elvek képviselői pedig politikai nevelők szerepében, akik lerántják a leplet, felfedik az osztályalapot! Az ésszerű kompromisszum megköveteli — sóhajtozik a liberális —, hogy eleget tegyenek annak, amiben a kadetok, az októbristák és a tőke pártonkívüli fejesei (a pétervári városi önkormányzat) megegyeztek. Egyáltalában nem ésszerű, ha mi engedünk önöknek, feleli a kormány; ésszerű csak az, hogy önök engedjenek nekünk.

Pétervár egészségügyi viszonyainak javítása, az önkormányzat és az önkényuralom szerepének és jogainak szétosztása — ez a csekély kérdés alkalmat nyújtott nem csekély jelentőségű igazságok megvilágítására. Valóban, mi „ésszerűbb" — az egész burzsoázia óhaja, ábrándja, követelése-e, vagy pedig, mondjuk, az Egyesült Nemesség Tanácsának[41] a hatalma?

A *„Recs"* és az egész kadet párt szerint a kompromisszum „ésszerűségének" az a kritériuma, hogy a gyakorlati emberek, az üzletesek, a fejesek, maguk az októbristák, maguk a pétervári városi önkormányzat főkolomposai helyeslik. De a *reális* valóság — bármint szépítgessék,

leplezzék is azzal a frázissal, hogy „nálunk hál' istennek alkotmány van" — elég kegyetlenül meghiúsítja ezeket a kompromisszumokat és meglehetősen durván letépi ezt a megszépítő leplet.

Összefoglalva: önök egyesítettek bennünket, mondja a „*Recs*" a kormány félhivatalosának. — Kit jelentenek ez a „bennünket"? — Mint kiderül, az októbristákat és a kadetokat. — Mi célból egyesítették őket? — A közös feladat: az alkotmány megszilárdítása céljából. — És mit kell érteni alkotmányon, az alkotmány megszilárdításán? — Az októbristák és a kadetok ésszerű kompromisszumát. — És mi az efféle kompromisszumok ésszerűségének a kritériuma? — Az, hogy az orosz „kolupajevi" kapitalizmus leghitványabb képviselői, a pétervári duma-képviselők helyeslik azokat. — És mi a gyakorlati eredménye ezeknek az ésszerű kompromisszumoknak? — Az, hogy P. A. Sztolipin vagy az Államtanács, vagy Tolmacsov[42] stb. stb. „kegyetlenül meghiúsítja" ezeket a kompromisszumokat . . . Ó, gyakorlati politikusok! . .

. . . De vajon nem lesz-e a IV. duma-választáson még egy harmadik tábor is, amely tudatában van annak, hogy az „ésszerű kompromisszum" kadet politikája ésszerűtlen, nevetséges, naiv? Mit gondolnak erről önök, a „*Recs*" és a „*Russzkije Vedomosztyi*" szerkesztői?

„Zvezda" 8. sz.
1911 február 5.
Aláírás: V. Iljin.

A JOBBÁGYRENDSZER BUKÁSÁNAK ÖTVENEDIK ÉVFORDULÓJA

1911 február 19-én lesz ötven éve annak, hogy a jobbágyrendszer megbukott Oroszországban. Mindenütt készülnek az évforduló megünneplésére. A cári kormány elkövet mindent, hogy a parasztok úgynevezett „felszabadításáról" kizárólag a feketeszázasok nézeteit hirdessék a templomokban és az iskolákban, a kaszárnyákban és a nyilvános előadásokon. Pétervárról sietősen körleveleket küldenek szét egész Oroszországba, hogy a hivatalok és intézmények csak olyan könyveket és brosúrákat rendeljenek és terjesszenek a nép körében, melyeket a „Nemzeti Klub", vagyis a III. duma egyik legreakciósabb pártja ad ki. Néhol már odáig mennek a buzgó kormányzók, hogy feloszlatják a paraszt-„reform" évfordulójának megünneplésére alakult bizottságokat (például a zemsztvo-bizottságokat), ha rendőri „irányítás" nélkül jöttek létre, feloszlatják, mert nem látnak bennük elég biztosítékot arra, hogy a feketeszázasok kormányának parancsszavára fognak ünnepelni.

A kormány nyugtalankodik. Látja, hogy bármilyen elgyötört, megfélemlített, öntudatlan és műveletlen is egyik-másik munkás vagy paraszt, de annak emléke, hogy fél századdal ezelőtt kihirdették a jobbágyrendszer eltörlését, szükségképpen megmozgatja, felkavarja a népet, melyet a földbirtokosi, úri duma elnyom, és amely többet szenved a reakciós földbirtokosok, rendőrségük, hivatalnokaik zsarnokoskodásától, erőszakoskodásától és igájától, mint azelőtt.

Franciaországban az 1789-es forradalom, a többi nyugat-európai állam többségében az 1848-as forradalom

semmisítette meg a jobbágyrendszer utolsó maradványait. Oroszország népe, mely századokon át a földesurak rabságában sínylődött, 1861-ben képtelen volt talpraállni, hogy széles fronton, nyíltan, tudatosan harcoljon a szabadságért. Az akkori parasztfelkelések elszigetelt, szétforgácsolt, spontán „lázadások" voltak, s könnyen elnyomták azokat. A jobbágyrendszer eltörlését nem a felkelő nép hajtotta végre, hanem a kormány, mely a krimi háborúban szenvedett veresége után felismerte, hogy teljes lehetetlenség fenntartani a jobbágyrendszert.

Oroszországban maguk a földesurak, az önkényuralmi cár földesúri kormánya és a cári hivatalnokok „szabadították fel" a parasztokat. És ezek a „felszabadítók" *úgy* intézték a dolgot, hogy a parasztok megkopasztva, kolduszszegényen jutottak „szabadsághoz"; kiszabadultak a földesurak rabságából, hogy ugyanazon földesurak és bérenceik szolgaságába kerüljenek.

A nemesi földesurak úgy „szabadították fel" az orosz parasztokat, hogy a paraszti földek *több mint ötödrészét* lehasították a földesurak javára. A parasztok verítékkel és vérrel öntözött földjeikért *megváltást*, vagyis *sarcot* voltak kötelesek fizetni tegnapi rabszolgatartóiknak. Száz- és százmillió rubel sarcot fizettek a földesuraknak és lassan koldusbotra jutottak. A földesurak elrabolták a paraszti földeket, a legrosszabb, olykor a megművelhetetlen földet osztották ki a parasztoknak, de mindez még nem volt elég, lépten-nyomon becsapták őket, úgy különítették el a parcellákat, hogy hol a legelőtől, hol a réttől, hol az erdőtől, hol az itatótól zárták el a parasztot. A parasztok az ősi Oroszország *legtöbb* kormányzóságában a jobbágyrendszer eltörlése után is ki voltak szolgáltatva szipolyozó földesuraik kényére-kedvére, mint azelőtt. A parasztság a felszabadítás után is „alsóbb" rend, adófizető barom, szolganép maradt, gúnyt űzött belőle a földesurak által kinevezett felsőbbség, kisajtolta belőle az adót, megvesszőzte, pofozta, megalázta.

Nincs rá példa a világ egyetlen országában sem, hogy a parasztság a „felszabadulás" után ennyire tönkrement volna, ilyen nyomorba került volna, annyi megalázást, annyi meggyalázást tűrt volna, mint Oroszországban.

De a jobbágyrendszer bukása felrázta az egész népet, felkeltette évszázados álmából, megtanította arra, hogy maga keressen kiutat, hogy maga harcoljon a teljes szabadságért.

Oroszországban a jobbágyrendszer bukása után egyre gyorsabban fejlődtek a városok, nőttek a gyárak, épültek a vasutak. A jobbágytartók Oroszországát felváltotta a kapitalista Oroszország. Az állandóan egy helyben lakó, tudatlan, falujához nőtt jobbágyparasztot, aki hitt a papjainak és félt a „felsőbbségtől", új parasztnemzedék váltotta fel, mely az idényiparban, városokban dolgozott, s a keserű vándorélet és a bérmunka tapasztalatából megtanult egyet-mást. A nagyvárosokban, a gyárakban egyre gyarapodott a munkások száma. A munkások lassanként szervezkedni kezdtek, hogy együttesen harcoljanak a kapitalisták és a kormány ellen. A harcoló orosz munkásosztály segítette a parasztság millióit, hogy talpraálljanak, kiegyenesedjenek, megszabaduljanak a jobbágyrabszolgák szokásaitól.

1861-ben még csak „lázadozni" tudtak a parasztok. Az 1861 után következő évtizedekben az orosz forradalmárok, akik hősiesen harcra igyekeztek mozgósítani a népet, egyedül maradtak és elhullottak az önkényuralom csapásai alatt. De már 1905-ben, a hosszú évekig tartó sztrájkharcokban, a szociáldemokrata párt hosszú évekig tartó propaganda-, agitációs és szervező munkájában megerősödve és felfejlődve itt állt az orosz munkásosztály. És az egész népet, a parasztság millióit *forradalomba* vitte.

Az 1905-ös forradalom megtörte a cári önkényuralmat. Ez a forradalom teremtett először Oroszországban az átkos emlékű jobbágyszolgaságban elnyomott muzsikok tömegéből népet, mely kezdi megérteni jogait, kezdi érezni erejét. Az 1905-ös forradalom először mutatta meg a cári kormánynak, az orosz földbirtokosoknak, az orosz burzsoáziának, hogy milliók és tízmilliók *polgárokká* lesznek, *harcosokká* lesznek, s nem tűrik, hogy mint barmokkal, mint csőcselékkel bánjanak velük. A tömegek mindenütt és mindenkor csakis maguknak e tömegeknek önálló, hősi, tudatos harcában szabadultak meg igazán az elnyomástól és az önkénytől.

Az 1905-ös forradalom csak megtörte, de nem semmisítette meg az önkényuralmat. Az önkényuralom most bosszút áll a népen. A földbirtokosi duma még elviselhetetlenebbül nyomja el és fojtogatja a népet. Újra nő az elégedetlenség és a felháborodás mindenütt. Az első lépést a második fogja követni. A megkezdett harcnak folytatása lesz. Az 1905-ös forradalomra új, második forradalom fog következni. Erre emlékeztet, erre szólít a jobbágyrendszer bukásának évfordulója.

„Második február 19-re" van szükségünk, nyafogják a liberálisok. Nem igaz. Így csak a gyáva burzsoák beszélnek. 1905 után nem lehet többé második „február 19-e". Nem lehet „felülről felszabadítani" azt a népet, amely megtanulta (és a földbirtokosi III. duma tapasztalatából *megtanulja)*, hogyan kell alulról harcolni. Nem lehet „felülről felszabadítani" azt a népet, melynek élén, hacsak egyszer is, harcba indult a proletariátus.

A feketeszázasok tudják ezt és ezért reszketnek a 61-es év jubileumától. „A 61-es év *nem tudta meggátolni ezerkilencszázötöt*" — írta a „Novoje Vremjá"-ban a cári feketebanda hű láncoskutyája, Menysikov.

A feketeszázasok dumája és a cári kormány ellenségeinek eszeveszett üldözése nem gátolja meg, hanem meggyorsítja az új forradalmat. Az 1908—1910-es évek súlyos tapasztalata új harcra tanítja a népet. A munkások nyári (1910. évi) sztrájkjai után megkezdődtek a téli diáksztrájkok. Közeledik az új harc — talán lassabban, mint szeretnők, de biztosan, elkerülhetetlenül közeledik.

A forradalmi szociáldemokrácia megtisztítja sorait a kishitűektől, akik elfordultak a forradalomtól és a munkásosztály illegális pártjától, egybegyűjti és egyesíti erőit a közelgő nagy csatákra.

„Rabocsaja Gazeta" 3. sz.
1911 február 8 (21).

PAUL SINGER

MEGHALT 1911 JANUÁR 18-ÁN (31-ÉN)

A német szociáldemokrácia folyó évi február 5-én hantolta el egyik legrégibb vezérét, Paul Singert. A párt hívására Berlin egész munkáslakossága, százezrek jelentek meg a temetésen, eljöttek, hogy hálával adózzanak annak, aki minden erejét, egész életét a munkásosztály felszabadításának szentelte. A hárommilliós Berlin még sohasem látott együtt ennyi népet: legalább egymillió résztvevője és nézője volt a temetési menetnek. Soha, a világnak egyetlen hatalmasa sem részesült ilyen temetésben. Ha egy királyt vagy tábornokot temetnek, aki azzal szerzett hírnevet, hogy halomra gyilkolta a külső és belső ellenséget, parancsszóra felsorakoztathatnak tízezernyi katonát, de nem lehet felsorakoztatni egy óriási város lakosságát, ha a milliós dolgozó tömeg szívében nem ég szerető vonzalom *saját* vezére iránt, a *forradalmi* harc iránt, melyet maga ez a tömeg vív a kormány és a burzsoázia elnyomó igája ellen.

Paul Singer maga is a burzsoáziához tartozott, kereskedőcsaládból származott, sokáig gazdag gyáros volt. Politikai munkássága kezdetén a burzsoá demokráciához csatlakozott. De a burzsoá demokraták és liberálisok zömével ellentétben, akik a munkásmozgalom sikereitől való félelmükben igen gyorsan elfelejtik szabadságszeretetüket, Singer őszinte, lángoló, végig következetes és rettenthetetlen demokrata volt. Nem jó szemmel nézte a burzsoá demokrácia ingadozásait, gyávaságát, árulásait, mindez ellenállást váltott ki benne, s egyre szilárdabban meggyőződött arról, hogy csakis a forradalmi munkásosztály pártja képes győzelemre vinni a nagy szabadságharcot.

A múlt század hatvanas éveiben, mikor a német liberális burzsoázia gyáván elfordult a Németországban érlelődő forradalomtól, s a földbirtokosok kormányával alkudozott, kibékült a mindenható királlyal, Singer eltökélten a szocializmus felé fordult. 1870-ben, mikor az egész burzsoázia a Franciaországon aratott győzelmek mámorában úszott, mikor az aljas, embergyűlölő nacionalizmus és sovinizmus „liberális" prédikálása magával ragadta a nagy néptömegeket is, Singer csatlakozott azokhoz, akik ellenezték, hogy Franciaországtól elvegyék Elzászt és Lotharingiát. 1878-ban, mikor a burzsoázia a reakciós, földbirtokosi (mint a németek mondják „junker") minisztert, Bismarckot segítette abban, hogy elfogadtassa a szocialistaellenes kivételes törvényt, feloszlassa a munkásszervezeteket, betiltsa a munkáslapokat, ezerféleképpen üldözze az öntudatos proletariátust, — Singer végleg belépett a szociáldemokrata pártba.

És azóta Singer élettörténete megbonthatatlanul egybekapcsolódott a német szociáldemokrata munkáspárt történetével. Odaadó önfeláldozással szolgálta a forradalmi építés nehéz ügyét. A pártnak szentelte minden erejét, egész vagyonát, kiváló szervezőképességét, a gyakorlati ember és a vezető egész tehetségét. Singer ama kevés, mondhatni kivételesen ritka, burzsoá származású ember közé tartozott, kiket a liberalizmus hosszú története, az árulások, a gyávaság, a kormánnyal való alkudozások, a burzsoá politikai törtetők hajbókolásának története nem kedvetlenít el, nem zülleszt el, *hanem megacéloz*, minden ízükben *forradalmárokká* kovácsol. Ritkaság az *ilyen* burzsoá származású ember, aki a szocializmushoz csatlakozik, és *csakis* az ilyen ritka, hosszú évek harcában kipróbált emberekben szabad megbíznia a proletariátusnak, ha olyan munkáspártot akar kikovácsolni, mely meg tudja dönteni a mai burzsoá rabszolgaságot. Singer kérlelhetetlen ellensége volt a német munkáspárt soraiban terpeszkedő opportunizmusnak, és élete végéig rendíthetetlenül hű maradt a hajthatatlan, forradalmi szociáldemokrata politikához.

Singer nem volt teoretikus, sem publicista, sem ragyogó szónok. Ő mindenekelőtt és főképpen az *illegális*

párt *gyakorlati* szervezője volt a kivételes törvény idején, majd Berlin városának tanácsnoka és parlamenti képviselő a kivételes törvény eltörlése után. És ez a gyakorlati ember, aki idejének nagy részét apró, hétköznapi, technikai parlamenti és mindenféle „gyakorlatias" munkában töltötte, éppen azért volt nagy, mert nem csinált bálványt az apró munkából, mert sohasem engedett annak a megszokott és oly sekélyes törekvésnek, hogy ennek az állítólag „gyakorlatias" vagy „pozitív" munkának nevében elutasítsa az éles, elvi harcot. Ellenkezőleg, Singer, aki egész életét ennek a munkának szentelte, minden esetben, mikor a munkásosztály forradalmi pártjának alapvető jellegéről, végcéljairól, a burzsoáziával való blokkokról (szövetségekről), a monarchizmusnak tett engedményekről stb. volt szó, mindenkor azok élén állt, akik a legszilárdabban és legeltökéltebben harcoltak az opportunizmus minden megnyilvánulása ellen. Singer a szocialistaellenes kivételes törvény idején Engelsszel, Liebknechttel és Bebellel együtt két fronton harcolt: a parlamenti harcot tagadó „ifjak", félanarchisták, és a mérsékelt „mindenáron legalisták" ellen. Éppoly energikusan harcolt később a revizionisták ellen.

Singer kiérdemelte a burzsoázia gyűlöletét, amely sírjáig kísérte őt. A Singert gyűlölő burzsoák (a német liberálisok és a mi kadetjaink) kárörömmel mondják, hogy Singer halálával sírba száll a német szociáldemokrácia „hőskorának" egyik utolsó képviselője, vagyis annak a szakasznak a képviselője, mikor a vezérek erősen, rendíthetetlenül, közvetlenül hittek a forradalomban, síkraszálltak az elvi forradalmi politika mellett. Singert a mérsékelt, akkurátus „revizionista" vezérek, kisigényű és szűklátókörű emberek váltják fel — mondják ezek a liberálisok. Kétségtelen, hogy a munkáspárt növekedésével gyakran sok opportunista tódul soraiba. Kétségtelen, hogy a burzsoáziából származó emberek napjainkban nem szilárd forradalmi meggyőződést hoznak magukkal a proletariátus táborába, hanem határozatlanságot, sekélyes gondolatokat vagy frázisszeretetet. Korai ellenségeink örömujjongása! A munkások *tömege* Németországban is és más országokban is egyre szorosabban tömörülve *forradalmi*

hadsereggé kovácsolódik, s a közeljövőben kibontakozik ennek a hadseregnek az ereje, mert Németországban is és más országokban is érik a forradalom.

Elhullanak a régi forradalmi vezérek — fejlődik és erősödik a forradalmi proletariátus ifjú serege.

„Rabocsaja Gazeta" 3. sz.
1911 február 8 (21).

JEGYZETEK

MENYSIKOV, GROMOBOJ, IZGOJEV[43]

Különböző lapokban, több rendkívül értékes és jellemző cikkben foglalkoznak annak a 66 moszkvai nagyiparosnak a nyilatkozatával[44], akik — egy moszkvai újság számítása szerint — mintegy félmilliárd rubel tőkét képviselnek. A cikkek szokatlanul élesen világítják meg a jelenlegi politikai helyzetet, azonkívül érdekes anyagot szolgáltatnak sok olyan döntő fontosságú elvi kérdéshez, amely Oroszország XX. századbeli fejlődését érinti.

Menysikov úr a „Novoje Vremjá"-ban fejti ki a jobboldali pártok és a kormány álláspontját:

„Hogyan, hát nem tudják ezek a Rjabusinszkijak, Morozovok és a többiek, hogy abban az esetben, ha forradalom lesz, valamennyiüket felakasztják, vagy a legjobb esetben koldusbotra jutnak?" Menysikov úr, mint maga mondja („Novoje Vremja", 12549. sz.), „egy rendkívül forradalmi szellemű intézet hallgatójának leveléből" idézi „ezt az energikus mondatot". És a szerző hozzáfűzi: „Oroszország felsőbb osztályai, még a kereskedők is, igen rosszul ítélik meg a közelgő katasztrófát, nem hallgatnak 1905 viharral fenyegető figyelmeztetésére." „Igen uraim, Rjabusinszkij, Morozov és a többiek! Hiába flörtölnek önök a forradalommal és sietnek kiérdemelni a liberalizmus elismerését, mégis éppen önök lesznek a közelgő forradalom első áldozatai. Önöket fogják először felakasztani, — nem azért, mintha bűncselekményt követtek volna el, hanem azért, amit önök erénynek gondolnak, félmilliárdnyi vagyonukért, mellyel annyira kérkednek." „A liberális burzsoázia, s soraiban a középnemesség, a hivatalnoki kar, a kereskedői rend, címével,

rangjával, tőkéjével egyetemben könnyelműen a forradalmi szakadék felé tart." „Ha végre megérik a lázadásra bujtogató liberálisok, hogy akasztani viszik őket, — emlékezzenek arra, milyen lágyszívű volt hozzájuk a régi államhatalom, amely óva intette, meghallgatta őket, kedvükben járt, és esze ágában sem volt fejüket venni. Hasonlítsák össze abban a végzetes órában a radikális rendszer áldásait a régi, patriarchális rend jótéteményeivel."

Ezt írja a kormány nemhivatalos félhivatalosa február 17-én, ugyanazon a napon, mikor a hivatalos félhivatalos lap, a „Rosszija", a „Golosz Moszkvi"[45] segítségével mindenáron azt akarja bebizonyítani, hogy a 66-ok „kirohanása" „nem tekinthető a moszkvai kereskedők véleményének". „A nemesi gyűlés: szervezet, a 66 kereskedő viszont nem szervezet, hiszen maguk is azt mondják, hogy mint magánszemélyek cselekedtek" — írja a „Rosszija".

Kényelmetlen, ha valakinek két félhivatalosa van! Az egyik megcáfolja a másikat. Az egyik azt bizonyítja, hogy a 66-ok „kirohanását" még a moszkvai kereskedők véleményének sem lehet tekinteni. A másik viszont azt bizonyítja, hogy a „kirohanásnak" sokkal nagyobb hordereje van, mert nemcsak a moszkvai kereskedők és nemcsak a kereskedők, hanem az egész oroszországi *liberális burzsoázia* véleményét fejezi ki. Menysikov úr arra vállalkozik, hogy a „régi államhatalom" nevében imigyen óvja a liberális burzsoáziát: vajon nem rólad gondoskodunk-e?

Bizonyára nincs Európának egyetlen országa sem, ahol a XIX. század folyamán a „régi államhatalom", a nemesség és a reakciós lapok százszor és ezerszer ne figyelmeztették volna a liberális burzsoáziát, hogy „ne bujtogasson" . . . De sohasem használt a sok figyelmeztetés, noha a „liberális burzsoázia" *nem akart* „bujtogatni", sőt ellenkezőleg, ugyanolyan energiával és éppolyan őszintén harcolt a „bujtogatók" ellen, mint ahogy a 66 kereskedő is elítéli a sztrájkokat. Nem segít itt sem az elítélés, sem a figyelmeztetés, ha olyanok a társadalom életfeltételei, hogy egyik vagy másik osztály elviselhetetlennek érzi helyzetét és kénytelen beszélni róla. Menysikov úr helyesen fejezi ki a kormány és a nemesség érdekeit

és álláspontját, amikor forradalommal ijesztgeti a liberális burzsoáziát és szemére veti könnyelműségét. A 66 kereskedő helyesen fejezi ki a liberális burzsoázia érdekeit és álláspontját, amikor szemrehányást tesz a kormánynak és elítéli a „sztrájkolókat". De a kölcsönös szemrehányások csak tünetek, amelyek megcáfolhatatlanul bizonyítják, hogy a „mechanizmusban" nagy „fogyatékosságok" vannak, mert bár a „régi államhatalom" mindent elkövet, hogy kielégítse a burzsoáziát, közeledjék hozzá, igen befolyásos helyecskét biztosítson számára a dumában, s a burzsoázia is szívvel-lélekkel igyekszik a „régi államhatalomhoz" simulni, megférni, megegyezni vele, alkalmazkodni hozzá, — mégsem sikerül az „alkalmazkodás"! Ez a dolog lényege, ez az alap, a kölcsönös szemrehányás pedig csak díszítmény.

Gromoboj úr a „Golosz Moszkvi"-ban figyelmezteti a „kormányt" (lásd „Szükséges figyelmeztetés" című cikkét e lap február 17-én megjelent 38. számában). „A «szilárd» hatalom semmiféle megnyilvánulása — írja Gromoboj —, semmiféle akarati indíték sem biztosítja hazánk nyugalmát, amíg nem tartanak lépést a túlontúl elhúzódó reformokkal." (Nem valami jól ír Gromoboj úr, de írásának értelme egészen világos.) „És a lázongás, mely az elhúzódó válság következménye lesz, nem tekinthető «force majeure»-nek*, hogy ne fizessük ki váltóinkat." (Helytelen az októbrista kereskedők újságírójának a hasonlata: először is, a váltókat nem írták alá; másodszor pedig, mégha aláírták volna is a váltókat, hol az a kereskedelmi bíróság, ahová fordulhatnának, és ki az a bírósági végrehajtó stb., aki behajthatná a követelést? Gondolkodjék csak Gromoboj úr, és be fogja látni, hogy nemcsak az októbrista, hanem a kadet párt is a politikai hamis váltók pártja.) „Ebben az esetben csak erősödni fog a lázongás... a diákzavargások után következik majd sok minden, aminek már tanúi voltunk. Fordítsák vissza a hajót, és látni fogják a megtett utat." „Nem volt eredménye annak, hogy a gyengékre tették fel a

* — force majeure = vis major: előre nem látható s el nem hárítható véletlen, amelyért senki sem felelős. — *Ford.*

tétet, s meglehet, hogy annak sem lesz eredménye, ha az erősekben reménykednek. A hatalom nem tud majd mivel előállni. Bárminők legyenek is a választási feltételek, mint ködkép szertefoszolhat a hatalom minden számítása, hogy nyugalom lesz." (Gromoboj úr a IV. dumaválasztásra gondol.) „Ha majd ellenzéki karavánok mennek át azokon a sziklákon, melyek fölött csak a hatalom ködképei lebegtek, ha a hatalom, mely eltaszította magától a mérsékelt elemeket, egyedül marad, akkor siralmas vereséget fog szenvedni a választáson és az egész rend megrendül, mert nem jogrend."

Menysikov azt rója fel a burzsoáziának, hogy „bujtogatja" a „forradalmat", — a burzsoázia pedig azt veti szemére Menysikovéknak, hogy „lázongást szítanak". „Régi, de örökké új história."

A renegát Izgojev a kadet „Recs"-ben igyekszik összegezni ugyanennek a témának néhány szociológiai eredményét, — nem gondolva azzal, hogy elővigyázatlanság, ha kadetok, különösen pedig renegátok vállalkoznak erre. „Szembeállítás" című (február 14-i) cikkében összehasonlítja az egyesült nemesség gyűlését és a 66 moszkvai kereskedő nyilatkozatát. „Az egyesült nemesség — írja Izgojev — Puriskevics színvonalára süllyedt, a moszkvai nagyiparosok pedig az államiság nyelvén szólaltak meg." A múltban — folytatja Izgojev úr — „a nemesség komoly kultúrszolgálatokat tett a népnek", de „csak a kisebbség foglalkozott kultúrmunkával, míg a többség elgáncsolta azt". „De általános történelmi törvény, hogy csak az osztály kisebbsége cselekszik haladó szellemben."

Helyes, nagyon jó: „általános történelmi törvény". Ezt írja Izgojev úr a kadet „Recs"-ben. De ha közelebbről nézzük a dolgot, meglepődünk, mert megtudjuk, hogy az „általános történelmi törvények" csak a feudális nemességre és a liberális burzsoáziára érvényesek. Valóban. Emlékezzünk csak a „Vehi"-re, amelynek ugyanaz az Izgojev úr is munkatársa volt, s amellyel oly módon vitatkoztak a legtekintélyesebb kadetok, hogy csak a részleteket érintették, de azt, ami döntő, a legfőbb, a leglényegesebb, nem érintették. A „Vehi"-ben pedig az a leglényegesebb — amit minden kadet elfogad, amit Mil-

jukov úrék és társaik már ezerszer megmondtak —, hogy a reakciós nemességen és a liberális burzsoázián kívül Oroszország valamennyi többi osztálya is (a jelen század első évtizedében) csak kisebbségének cselekedeteivel vonta magára a figyelmet, amely kisebbség engedett az „őrület mámorának", amely kisebbséget magukkal ragadtak az „intellektuel" „vezérek", s amely képtelen felemelkedni az „államiság" szempontjáig. „Végül is bátorság kell bevallani azt — írta a „Vehi"-ben Izgojev úr —, hogy az állami duma-képviselők túlnyomó többsége, harmincnegyven kadet és októbrista kivételével, nem rendelkezik annyi tudással, mellyel Oroszország kormányzásához és átszervezéséhez kezdhetne." Mindenki megérti, hogy ezt a parasztképviselőkről, trudovikokról és a munkásképviselőkről mondják.

„Az általános történelmi törvény" lényege tehát az, hogy „csak az osztály kisebbsége cselekszik haladó szellemben". Ha a burzsoázia kisebbsége cselekszik, ez haladó kisebbség, melyet „az általános történelmi törvény" igazol. „Az erkölcsi tekintélyt az egész osztály élvezi, mihelyt a kisebbségnek módjában áll dolgozni", oktat ki bennünket Izgojev úr. De ha a parasztok vagy a munkások kisebbsége cselekszik, ez korántsincs összhangban „a történelmi törvénnyel", ez korántsem „az osztály haladó kisebbsége", ennek a kisebbségnek korántsincs „erkölcsi tekintélye" ahhoz, hogy az „egész" osztály nevében beszéljen, — szó sincs róla, ez az „intellektuelektől" megtévesztett, államellenes, történelemellenes, talajától megfosztott stb. kisebbség, mint a „Vehi"-ben írják.

A kadetoknak, de különösen a vehistáknak kockázatos dolog általánosításokkal foglalkozni, mert mihelyt általánosítani kezdenek, minden alkalommal okvetlenül kiderül, hogy a kadetok és Menysikov nézetei bensőleg teljesen rokonok.

A „Rosszija" és a „Zemscsina"[46] így vélekedik: 66 kereskedő olyan kisebbség, amely korántsem képviseli az osztályt, s amelynek sem tudása, sem képessége sincs ahhoz, hogy „Oroszországot kormányozza és átszervezze", sőt ezek nem is kereskedők, hanem „intellektuelek", akik letértek a helyes útról stb. stb.

Izgojevék és Miljukovék így vélekednek: a trudovikok és a munkásképviselők, mondjuk például, Állami Dumáinkban olyan kisebbségek, melyek korántsem képviselik osztályukat (azaz a lakosság kilenctized részét), melyeket megtévesztettek az „intellektuelek", melyeknek sem tudásuk, sem képességük sincs ahhoz, hogy „Oroszországot kormányozzák és átszervezzék" stb. stb.

Honnan ered a „Rosszija" és a „Zemscsina", másrészt a „Recs" és a „Russzkije Vedomosztyi" nézeteinek teljes belső rokonsága? Onnan ered, hogy ezek a lapok, bármennyire különbözzenek is az általuk képviselt osztályok, olyan osztályokat képviselnek, amelyek *már* nem képesek semmilyen lényegbevágó, önálló, alkotó, döntő, *haladó* történelmi cselekvésre. Onnan ered, hogy nemcsak az előbb, hanem az utóbb nevezett lapok is, nemcsak a reakciósok, hanem a liberálisok is, olyan osztályt képviselnek, amely *fél* más, szélesebb néprétegek, csoportok és tömegek, más — népesebb — osztályok történelmi öntevékenységétől.

Izgojev úr, úgyis mint „marxistából" lett renegát, bizonyára kiáltó ellentmondást talál majd abban, hogy egyrészt Oroszország kapitalista fejlődését valljuk, és következésképpen elismerjük ennek a fejlődésnek maximálisan teljes és maximálisan tiszta burzsoá uralomra irányuló immanens tendenciáját a gazdasági és politikai szférában egyaránt, másrészt pedig kijelentjük, hogy a liberális burzsoázia *már* nem képes önálló, alkotó, történelmi cselekvésre!

Ez az „ellentmondás" az eleven élet ellentmondása, nem pedig a helytelen okoskodásban rejlő ellentmondás. A burzsoázia elkerülhetetlen uralma korántsem azt jelenti, hogy a liberális burzsoázia *képes* olyan történelmi öntevékenységre, amely kiszabadíthatná őt Puriskevics „rabságából". Először is, a történelem útja nem olyan egyszerű és sima, hogy minden történelmileg megérett átalakulással *együtt* eléggé érett és erős lenne az átalakulás végrehajtására az az osztály is, amely ebben elsősorban érdekelt. Másodszor, a liberális burzsoázián kívül van még más burzsoázia is, például az egész parasztság, amely tömegében véve a demokratikus burzsoáziát alkotja.

Harmadszor, Európa történelme azt bizonyítja, hogy voltak olyan, társadalmi tartalmuknál fogva burzsoá átalakulások, melyeket egyáltalában nem burzsoá elemek valósítottak meg. Negyedszer, Oroszország legutóbbi félszázados történelme is ugyanezt mutatja ...

Ha már a liberalizmus ideológusai és vezérei is úgy kezdenek bölcselkedni, mint a vehisták, a Karaulovok, a Maklakovok, a Miljukovok, akkor *ez azt jelenti*, hogy több történelmi feltétel következtében az egész liberális burzsoázia „visszafelé fordul", annyira fél a haladástól, hogy a haladás rajta átugorva, nélküle, aggodalmai ellenére fog bekövetkezni. És ha Gromoboj Menysikovot, Menysikov pedig Gromobojt* „lázongások szításával" vádolja, ez a perlekedés is csak annak a tünete, hogy ezt a történelmi haladást valamennyien kezdik érezni ...

„A mai társadalom — írja ugyanabban a cikkben Izgojev úr —, amely gyökerében a magántulajdon elvén alapszik, osztálytársadalom, és nem is lehet más egyelőre. Az elbukó osztály helyét mindig egy másik osztály igyekszik elfoglalni."

Micsoda táltos — gondolja Miljukov úr, amikor ilyen tirádákat olvas saját „Recs"-ében. — Mégiscsak jó, hogy van egy kadet, aki 25 éves korában szociáldemokrata volt, de 35 éves korában „benőtt a fejelágya", és megbánta tévedéseit.

Izgojev úr, ön elővigyázatlan, mikor általánosításokkal foglalkozik. A mai társadalom osztálytársadalom, ezt nagyon jól mondja. De lehet-e osztálytársadalomban osztályon kívüli párt? Ön minden bizonnyal eltalálja, hogy nem lehet. Hát akkor miért olyan ügyetlen, miért szónokol az „osztálytársadalomról" egy olyan párt lapjában, amely éppen arra büszke és azt tekinti érdemének (azok véleménye szerint azonban, akik nemcsak szóban és nemcsak tárcaszerű fecsegés kedvéért vallják, hogy a mai társadalom osztálytársadalom, csak kétszínűségét vagy rövidlátását árulja el *azzal*), hogy osztályon kívüli pártnak hirdeti magát?

---

* A liberális kereskedők a nemeseket, a nemesek pedig a liberális kereskedőket.

Ha ön az egyesült nemesség és a moszkvai liberális kereskedők felé fordul, azt kiabálja, hogy a mai társadalom osztálytársadalom. Ha pedig kénytelen, ha kellemetlen (ó, milyen borzasztóan kellemetlen!) események következtében — hacsak rövid időre is — kénytelen a parasztság vagy a munkások felé fordulni, az osztályharc szűkkeblű, holt, megcsontosodott, erkölcstelen, materialista, istentelen, tudománytalan „doktrinájáť kezdi támadni. Ó, Izgojev úr, jobb lett volna, ha nem bocsátkozik szociológiai általánosításokba. Jaj, Gricju ne menj a bálba . . .

„. . . Az elbukó osztály helyét mindig egy másik osztály igyekszik elfoglalni . . .“

Nem mindig, Izgojev úr. Előfordul az is, hogy mindkét osztály: az elbukó is, a „feltörő“ is már alaposan elkorhadt — természetesen egyik jobban, a másik kevésbé, de mindkettő mégiscsak alaposan elkorhadt. Előfordul, hogy a „feltörekvő“ osztály, érezve korhadtságát, *fél* előre lépni, ha pedig lép is egyet, okvetlenül siet kettőt visszalépni. Van olyan liberális burzsoázia (például Németországban és különösen Poroszországban volt úgy), amely fél „elfoglalni“ az elbukó osztály „helyét“, és *minden* erejéből arra törekszik, hogy „megossza a helyet“ vagy helyesebben: valami szerény helyet kapjon, akár a lakájszobában, — csak ne *foglalja el* az „elbukó“ helyét, csak ne taszítsa „bukásba“ az elbukót. Van így is, Izgojev úr.

Ezekben az esetekben, az ilyen történelmi korszakokban a liberálisok sokat árthatnak (és ártanak) az egész társadalmi fejlődésnek, ha el tudják hitetni, hogy ők demokraták, mert azok és ezek, a liberálisok és a demokraták éppen abban különböznek egymástól, hogy az előbbiek félnek „elfoglalni a helyet“, míg az utóbbiak nem félnek ettől. Azok is, ezek is a történelmileg megérett burzsoá átalakulást valósítják meg, de míg a liberálisok félnek megvalósítani, félelmükben gátolják azt, addig a demokraták — mivel gyakran illúziókban ringatják magukat a burzsoá átalakulás következményeit illetőleg — minden erejükből, szívvel-lélekkel küzdenek megvalósításáért.

Hogy illusztráljam ezeket az általános szociológiai

fejtegetéseket, legyen szabad egy liberális példájára hivatkoznom, aki nem törekszik, hanem fél „elfoglalni" az elbukó osztály „helyét", és ezért (tudatosan vagy öntudatlanul, ez egyremegy) gonoszul becsapja a lakosságot, ha „demokratának" nevezi magát. Ez a liberális a III. duma tagja, első A. J. Berezovszkij földbirtokos, kadet, aki a dumában az (1908. évi) agrárviták idején az alább idézett beszédet mondotta, melyet a párt vezére, Miljukov úr helyeselt és „nagyszerű" beszédnek nevezett. Azt hisszük, hogy a közeli választásra való tekintettel nem lesz felesleges, ha emlékeztetünk erre a beszédre.

„... Szilárd meggyőződésem szerint — mondotta az Állami Dumában 1908 október 27-én Berezovszkij úr, aki a földtörvény-javaslatot védelmezte — ez a javaslat sokkal hasznosabb a földbirtokosoknak is, én mondom ezt, uraim, aki ismerem a földművelést, magam is egész életemben gazdálkodtam, és magam is földbirtokos vagyok... Nem szabad kiragadnunk a kényszerelidegenítés puszta tényét, nem szabad felháborodni ezen, nem lehet azt mondani, hogy ez erőszak, hanem meg kell vizsgálni, mire vezet ez a javaslat, mit javasolt például az I. Állami Duma 42 tagja. Ők elsősorban csak azoknak a földeknek elidegenítését tartották szükségesnek, melyeken nem maguk a tulajdonosok gazdálkodnak, melyeket paraszti felszereléssel művelnek, vagy amelyeket bérbeadnak. Majd a népszabadság pártja támogatta a helyi bizottságok megalakítását, amelyeknek, miután már bizonyos ideig dolgoztak, talán néhány év múltán, meg kell állapítaniok, hogy mely földeket kell elidegeníteni és melyeket nem, mennyi föld szükséges ahhoz, hogy a parasztokat kielégítsék. Ezeket a bizottságokat úgy kellene összeállítani, hogy tagjainak fele paraszt, másik fele pedig nem paraszt legyen, és én azt hiszem, hogy ebben a konkrét helyzetben mindenütt elég pontosan megállapíthatnák, mennyi föld áll rendelkezésre elidegenítés céljából, mennyi az a föld, melyre a parasztoknak van szükségük, és végül maguk a parasztok is meggyőződnének arról, milyen mértékben elégíthetők ki jogos követeléseik és gyakran mennyiben helytelen és alaptalan az a kívánságuk, hogy sok földet kapjanak. Ezt az anyagot

megküldenék a dumának, amely feldolgozná azt, minekutána megküldené az Államtanácsnak, és végül felterjesztenék legfelsőbb szentesítés végett. Ez tulajdonképpen az az eljárás, amely valami okból megrémítette a kormányt, amely miatt a dumát feloszlatták, s amely a jelenlegi helyzetre vezetett. A vázolt tervszerű munkának kétségtelenül az lenne az eredménye, hogy kielégítenék a lakosság igazi szükségleteit, ennek következtében a lakosság megnyugodna és megmaradnának azok a mintagazdaságok is, melyeket a népszabadság pártja végső szükség nélkül sohasem akart szétrombolni." (Gyorsírói jegyzőkönyv, 398. old.)

Ha Izgojev úr, aki Berezovszkij úrral együtt egy párthoz tartozik, „Szembeállítás" című cikkében azt írja, hogy „Oroszország demokratikus ország, és nem tűrhet semmiféle oligarchiát, sem újat, sem régit", akkor most egészen világos előttünk az ilyen beszédek értelme. Oroszország egyáltalában nem demokratikus ország, és soha, semmi szín alatt sem válhat demokratikus országgá, amíg a lakosság szélesebb körei demokratikusnak tartanak egy olyan pártot, mint a kadetok pártja. A népnek ezerszer nagyobb szüksége van erre a keserű igazságra, mint a felemás, jellemtelen, elvtelen liberális oligarchia képviselőinek, a kadet uraknak édeskés hazugságára. Annál szükségesebb emlékeztetnünk erre a keserű igazságra, minél gyakrabban vannak napirenden az olyan „viták", mint Menysikovéknak a 66-okkal és Gromobojjal folytatott vitái.

„Zvezda" 11. sz.
1911 február 26.
Aláírás: V. Iljin.

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG OROSZORSZÁGI KOLLÉGIUMÁNAK

Lehetséges és valószínű, hogy Oroszországban egybehívják a Központi Bizottságot; kötelességünk tehát megmondani, hogy mit gondolunk néhány fontos kérdésről, amelyek bennünket, a párt előtt felelős személyeket érintenek.

1. Mi, mint a bolsevik áramlat felelős képviselői, az 1910 januári plénumon szerződést kötöttünk a Központi Bizottsággal, s a szerződést a Központi Lap 11. számában közzétettük. Igénybejelentésünk, melyet Meskovszkij[47] által felhatalmazott három funkcionáriusunk tett, alakilag e szerződés felbontását jelenti; igényünket be kellett jelenteni, mert sem a goloszisták, sem a vperjodisták *nem teljesítették* szerződésünk pontosan meghatározott feltételeit. Kénytelenek voltunk megtenni ezt a bejelentést, mert ténylegesen nem volt Központi Bizottság, a külföldön pedig szakadás kezdődött; magától értetődik azonban, hogy szívesen visszavonjuk bejelentésünket, illetőleg hozzájárulunk a szerződés felülvizsgálásához, ha a Központi Bizottságnak sikerül összeülnie és helyreállítania az említett frakciók által megbontott pártmunkát és pártvonalat.

2. A plénum világosan meghatározta pártunk vonalát, és hiábavaló a goloszisták, Trockij és társai minden igyekezete, hogy összekuszálják ezt a vonalat. A párt vonala megköveteli, hogy a likvidátorságot is, az otzovizmust is a proletariátusra veszedelmes *burzsoá* elméletnek tekintsük. Ez a két áramlat a plénum után, megszegve a plénum határozatait, további fejlődése során egyrészt a potreszovisták és goloszisták, másrészt a vperjodisták párt-

ellenes frakciójává alakult. A mensevikek közül csak az úgynevezett pártigenlők vagy plehanovisták léptek a pártnak a plénum által kijelölt útjára, vagyis azok, akik *megalkuvás nélkül* harcoltak és harcolnak a potreszovisták és goloszisták ellen.

3. Ezért mi, mint a bolsevik áramlat képviselői, határozottan tiltakozunk azellen, hogy a *goloszisták* támadják *Innokentyijt*[48], mert 1910 nyarán ellenezte azoknak a mensevik jelölteknek a kooptálását, akik goloszisták maradtak vagy tetteikkel nem bizonyították be teljesen párthűségüket. *Innokentyij* — a mienktől eltérő bolsevik árnyalat fő képviselője — helyesen cselekedett, és *írásbeli* bizonyítékaink vannak arra nézve, hogy ő, éppen mint e külön árnyalat képviselője, tanúk, a PSD* tagjai előtt, az említett módon határozta meg a párthűség *valamennyi* bolsevikot egyesítő elveit.

4. Tűrhetetlen csúfolódás a külföldi goloszistáknak az a kísérlete, hogy egy külföldi, szakadár munkát folytató frakció nevében „saját" jelöltjeiket ajánlják a Központi Bizottságba való kooptálásra. Ha a plénumon még lehettek olyanok, akik őszintén hittek a mensevikek ígéretében, hogy harcolni fognak a likvidátorok ellen, most, egy év múltán már egészen világos, hogy a goloszistáknak nem szabad hinni ebben a kérdésben. Határozottan tiltakozunk azellen, hogy szavazásra bocsássák a likvidátorok külföldi frakciójának jelöltjeit, és követeljük *az orosz* plehanovisták meghallgatását, akik a pártigenlő mensevikek közül *kétségtelenül* ajánlhatnak jelölteket.

5. Azt, hogy a goloszisták, a vperjodisták és Trockij lépései szakadásra vezetnek, most már nemcsak a bolsevikok és a lengyelek ismerik el (a Központi Lapban), hanem teljesen elismerik a plehanovisták is (lásd a párizsi plehanovisták határozatát). Megállapítjuk, hogy a szakadás felé Trockij tette az *első* határozott lépést: 1910 november 27-én bejelentette, hogy a Központi Bizottság mellőzésével konferenciát hív egybe és erre „alapot" szervez; a mi igénybejelentésünk (1910. XII. 5.) csak kikényszerített felelet volt erre a lépésre. A vperjodista

* — lengyel szociáldemokrácia. — *Szerk.*

iskola ennek a szakadásnak egyik központja lett: Trockij részt vett benne a pártiskolai bizottság egyenes határozata *ellenére*. A goloszisták a *sajtóban* azzal vádoltak bennünket, hogy „dezorganizáljuk" ezt az iskolát. Mi kötelességünknek tartjuk, hogy *dezorganizáljuk* a pártellenes külföldi frakciókat, és követeljük, hogy bizottságot küldjenek ki az iskola „alapjainak", továbbá *Trockij és a goloszisták közreműködésének megvizsgálására*. Amikor a goloszisták a plénumon végleg likvidált expropriálási ügyekről kiabálnak, ezzel nemcsak zsarolni akarnak, hanem *palástolni* próbálják azt is, hogy a plénum határozatának *megszegőit erkölcsi* (és nemcsak erkölcsi) támogatásban részesítik.

6. A plehanovista Olgin[49] tényként állapította meg, hogy Dan őszintén megmondotta, a goloszisták azért szeretnék a Központi Bizottságot Oroszországba áthelyezni, mert ott valószínűleg (vagy elkerülhetetlenül) lebukna. Ezzel a pártbíróságnak kell foglalkoznia. Az, aki figyelemmel kísérte a goloszisták egyévi politikáját, nem kételkedhet abban, hogy a *valóságban* ők gáncsolták el és gátolták a Központi Bizottságot. A londoni goloszista jelöltek nemcsak élnek, hanem *pártellenes* szellemben *politikai* munkát is végeznek a *munkásszervezetekben és a sajtóban egyaránt*. Azzal, hogy nem jelentek meg a Központi Bizottság ülésén, likvidátorságukat igazolják. Ezért kötelességszerűen figyelmeztetjük a Központi Bizottság oroszországi tagjait, akik hihetetlenül nehéz körülmények közt dolgoznak (mert a rendőrség *valamennyiüket* ismeri), hogy a pártban a belső ellenség is fenyegeti őket. Nem nélkülözhetjük a külföldi bázist, ha mégoly szerény is, hacsak nem akarjuk megkockáztatni, hogy már *egyetlen* lebukás után szabadkezet nyerjenek a szakadár munkát végző potreszovisták. Nem lehet meghagyni külföldön a Központi Bizottság Külföldi Irodáját, amely *most* a vperjodisták, a goloszisták és Trockij *támogatásának* politikáját folytatja. Nem szabad hinni az ígéreteknek vagy a határozatok „aláírásának": ha *reál*politikusok akarunk lenni, s ha nem akarjuk, hogy külső formaságok megtévesszenek bennünket, szembe kell néznünk azokkal az *eszmei-politikai áramlatokkal*, melyek a munkásmozgalomból és a rá gyakorolt ellenforradalmi hatásokból erednek.

Ezek az áramlatok 1908 óta fejlődtek és már kifejlődtek: a plehanovisták a bolsevikokhoz közeledtek, a bomlás hívei és palástolói, a goloszisták, a vperjodisták és Trockij blokkot alkottak. Pártunk legközelebbi jövőjét (nem szabad szemet hunyni efölött) elkerülhetetlenül éppen az ezen a vonalon folyó harc fogja meghatározni —, ezt a harcot pedig nem személyek és csoportok akarata, hanem a kor objektív feltételei idézik elő, melyekre a plénum határozata rámutatott.

A bolsevik áramlat képviselői, akik 1910 januárjában szerződést kötöttek a Központi Bizottsággal (hárman és a negyedik, Meskovszkij, megbízásából)[50].

A megírás ideje: 1911 február.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XVIII. köt. 1931.

AZ ÉVFORDULÓ ALKALMÁBÓL

Az úgynevezett parasztreform ötvenedik évfordulója sok érdekes kérdést vet fel. Közülük ezúttal csak néhány közgazdasági és történeti kérdést érinthetünk, a szűkebb értelemben vett publicisztikai témákat más alkalomra kell hagynunk.

10—15 évvel ezelőtt, mikor a narodnyikok és a marxisták először vitáztak a nagy nyilvánosság előtt, az úgynevezett parasztreform különböző megítélése nemegyszer igen fontos szerepet játszott ebben a vitában. A narodnyikság teoretikusai, például az ismert V. V. úr, vagy Nyikolaj —on szerint az 1861-es parasztreform alapjai elvileg különböznek a kapitalizmustól és elvileg ellenkeznek vele. Azt mondották, a február 19-i Szabályzat törvényesítette „a termelőnek termelési eszközökkel való ellátását", szentesítette a kapitalista termeléstől *eltérő* „népi termelést". Úgy tekintették a február 19-i Szabályzatot, mint Oroszország *nem* kapitalista fejlődésének biztosítékát.

A marxisták már akkor elvileg ellenkező álláspontot képviseltek. A február 19-i Szabályzat csak egyik *epizódja* annak, hogy a jobbágy (vagy feudális) termelési módot burzsoá (kapitalista) termelési mód váltotta fel. E felfogás szerint a Szabályzatban *nincsen* más történelmi és közgazdasági elem. „A termelőnek termelési eszközökkel való ellátása" — nem egyéb, mint üres, szentimentális frázis, mely elhomályosítja azt az egyszerű tényt, hogy a parasztok, a mezőgazdasági kistermelők, főleg naturális gazdaságot űző termelőkből árutermelőkké lettek. Más kérdés az, hogy abban a korban Oroszország különböző helyein erősebben vagy gyengébben fejlődött a parasztgazdaságok

árutermelése. Kétségtelen azonban, hogy a „felszabadított" paraszt az árutermelés, és csakis az árutermelés viszonyai közé került. A jobbágymunka *helyébe lépő* „szabadmunka"* tehát nem jelentett egyebet, mint a bérmunkás, illetőleg az önálló kistermelő szabad munkáját az árutermelés feltételei, vagyis a burzsoá társadalmi és gazdasági viszonyok között. A föld *megváltása* még élesebben kidomborítja a reformnak ezt a jellegét, mert a megváltás lökést ad a pénzgazdaságnak, vagyis fokozza a parasztnak a piactól való függését.

Ha a parasztok a felszabaduláskor földet kaptak, ezt a narodnyikok *nem* kapitalista elvnek tekintették, s annak a „kezdetét" látták benne, amit ők „népi termelésnek" neveztek. Ha pedig földjuttatás nélkül szabadították fel a parasztokat, ezt a narodnyikok kapitalista elvnek minősítették. A narodnyikok (különösen Nyikolaj —on úr) *Marx tanítására* alapították nézetüket; arra hivatkoztak, hogy a dolgozónak a termelési eszközöktől való megfosztása a kapitalista termelési mód alapfeltétele. Érdekes jelenség: a marxizmus már a 80-as évektől kezdve (ha ugyan nem korábban) olyan vitathatatlan, tényleg uralkodó erő volt a nyugat-európai élen haladó társadalmi tanok között, hogy a marxizmussal szemben ellenséges elméletek Oroszországban sokáig nem léphettek fel nyíltan a marxizmus ellen. Ezek az elméletek szofisztikusan kiforgatták, meghamisították a marxizmust (gyakran öntudatlanul), ezek az elméletek látszólag a marxizmus alapjára helyezkedtek és „Marx alapján" igyekeztek kimutatni, hogy Marx elmélete Oroszországra nem alkalmazható! Nyikolaj —on úr „marxista" elméletnek szerette volna feltüntetni narodnyik elméletét (1880—1890-ben), később pedig Sztruve úr, Tugan-Baranovszkij úr és társaik Marxnak *„majdnem"* teljes elismerésével kezdték burzsoá-liberális elméletüket, a marxizmus „kritikai továbbfejlesztésének" leple alatt fejtették ki nézeteiket, érvényesítették liberalizmusukat. Valószínűleg többször kell még foglalkoznunk a XIX. század végétől fellépő orosz társadalmi elméletek fejlődésének ezzel a sajátos

* Amennyiben *tényleg* „szabad munka" *lépett* a jobbágymunka *helyébe*; lejjebb látni fogjuk, hogy ez a helyettesítés sokkal bonyolultabban történt, mint első pillanatra tűnhetnék.

vonásával (napjaink opportunizmusa — a likvidátorság is marxista *terminológiába* kapaszkodik, hogy leplezze antimarxista tartalmát).

Ezúttal csak a „nagy reform" narodnyik megítélése érdekel bennünket. Teljesen helytelen az a nézet, hogy 1861-ben a parasztok földtől való megfosztására irányuló törekvés kapitalista, az pedig, hogy a parasztoknak földet juttassanak, antikapitalista, szocialista törekvés volt (a narodnyikok legjobbjai meg voltak győződve arról, hogy a „népi termelés" kifejezés a szocializmus álneve, melyet a *cenzúrára* való tekintettel kell használniok). Ennek a nézetnek az a hibája, hogy teljesen történelemellenes, mert Marx „kész" formuláját (mely csak a magasan fejlett árutermelésre alkalmazható) *feudális* talajra viszi át. A valóságban az a körülmény, hogy a parasztokat 1861-ben megfosztották földjüktől, a legtöbb esetben nem azt jelentette, hogy a parasztból szabad munkás lett a kapitalista termelésben, hanem azt, hogy a paraszt ugyanannak az „urasági", földesúri földnek *gúzsbakötött* (vagyis ténylegesen féljobbágyi, sőt csaknem jobbágyi) *bérlőjévé* vált. A valóságban az 1861. évi „földjuttatás" a legtöbb esetben nem azt jelentette, hogy a parasztból szabad, önálló földműves lett, hanem azt, hogy a gúzsbakötött bérlőt *röghöz kötötték*, aki a kihajtási jogért, a legelőért, a kaszálóért, a szükséges szántóföldért stb. ténylegesen a régi robotot volt kénytelen végezni, saját felszerelésével kellett megművelnie a földesúr földjét.

Amennyiben a paraszt ténylegesen — és nemcsak névleg — megszabadult a jobbágyviszonyoktól (amelyek lényege a „robotjáradék", vagyis az a munka, melyet a paraszt a földesúrnak köteles végezni a kapott földért), ennyiben burzsoá társadalmi viszonyok közé került. De a parasztoknak a jobbágyviszonyoktól való *tényleges* megszabadulása sokkal bonyolultabb volt, mint ahogy a narodnyikok gondolták. A földtől való megfosztás és a „földjuttatás" híveinek harca *akkor* gyakran csak két *feudális* tábor harcát fejezte ki, vagyis azt a vitát, hogy vajon előnyösebb-e a földesúrnak, ha olyan bérlője (vagy „robotos" parasztja) lesz, akinek egyáltalában nincs földje, *vagy pedig* olyan, akinek „földet juttatnak", vagyis

akit helyhez kötöttek, odaláncoltak egy darabka földhöz, amelyből nem élhet meg, és így „mellékkereset" után kell néznie (= a földbirtokos szolgájává kell lennie).

És másrészt kétségtelen, hogy minél több földet kaptak volna a parasztok a felszabaduláskor, s minél olcsóbban kapták volna, annál gyorsabban, hatalmasabb méretekben, szabadabban fejlődött volna a kapitalizmus Oroszországban, annál gyorsabban tűntek volna el a jobbágyi és szolgasági viszonyok maradványai, annál jelentősebb lett volna a belső piac, és biztosabb a városok, az ipar, a kereskedelem fejlődése.

A narodnyikok abban tévedtek, hogy utópikusan, absztraktan, a konkrét történelmi helyzet figyelembevétele nélkül vetették fel a kérdést. A „juttatott földet" az önálló kisgazdaság bázisának tekintették: *amennyiben* ez igaz, a „földhözjuttatott" paraszt árutermelővé lett, burzsoá viszonyok közé került. *A valóságban* azonban igen gyakran olyan kicsiny volt a „juttatott föld", olyan nagy fizetési kötelezettségek terhelték, a parasztnak oly szerencsétlenül, de a földbirtokos szempontjából oly „szerencsésen" jelölték ki a mezsgyét, hogy a „földhözjuttatott" paraszt menthetetlenül reménytelen szolgahelyzetbe került, ténylegesen jobbágyi viszonyok között maradt, ugyanazt a robotot kellett szolgáltatnia (a ledolgozásért kapott bérlet látszata alatt stb.).

A narodnyikságban tehát kettős tendencia rejlett, melyet a marxisták már akkor jellemeztek, amikor liberális-narodnyik nézetekről, liberális-narodnyik szempontról stb. beszéltek. Amennyiben a narodnyikok szépítgették az 1861. évi reformot, s megfeledkeztek arról, hogy a „földhözjuttatás" számtalan esetben tényleg csak olcsó és helyhez kötött munkáskezet, olcsó szolgamunkát biztosított a földbirtokosi gazdaságoknak, ennyiben (gyakran öntudatlanul) a liberalizmus álláspontjára, a liberális burzsoá, sőt a liberális földbirtokos álláspontjára helyezkedtek; — ennyiben objektíve olyan típusú kapitalista fejlődés védelmezőivé lettek, amelyre ólomsúlyként nehezednek a földesúri hagyományok, amelyet igen erős szálak fűznek a feudális múlthoz, s amely igen lassan, igen nehezen szabadul meg a feudális múlttól.

Amennyiben pedig a narodnyikok nem idealizálták az 1861. évi reformot, hanem szívvel-lélekkel azért küzdöttek, hogy a paraszt legnagyobb kulturális, jogi és egyéb önállósága mellett a legkevesebbet fizessen és a legnagyobb parcellát kapja *minden* korlátozás nélkül, ennyiben burzsoá demokraták voltak. Egyetlen hibájuk az volt, hogy demokratizmusuk korántsem volt mindig következetes, határozott, és nem ismerték fel demokratizmusuk burzsoá jellegét. Mellesleg szólva, nálunk gyakran még maguk a „baloldali" szociálnarodnyikok is mindmáig úgy értik a „burzsoá" szót az említett kapcsolatban, mint afféle... „politikát", holott a marxizmus szempontjából a burzsoá demokrácia kifejezés az egyetlen pontos, tudományos meghatározás.

A narodnyikságnak ez a kettős: liberális és demokratikus tendenciája már az 1861. évi reform korában egészen világosan *kirajzolódott*. Itt nem foglalkozhatunk részletesebben e tendenciák elemzésével, különösen a demokratikus tendencia és az utópikus szocializmus összefüggésével, csak utalunk — mondjuk — egyfelől Kavelin, másfelől pedig Csernisevszkij eszmei-politikai irányzatának különbségére.

Ha általában nézzük az egész oroszországi államrendszernek 1861-ben bekövetkezett változását, el kell ismernünk, hogy ez a változás lépés volt a feudális monarchiának burzsoá monarchiává való átalakulása útján. Ez nemcsak gazdasági, hanem politikai szempontból is igaz. Elegendő emlékeztetnünk az 1861. évi parasztreformot követő bírósági, közigazgatási, helyi önkormányzati stb. reformok jellegére, hogy meggyőződjünk e tétel helyességéről. Vitatkozhatnak arról, hogy nagy vagy kicsiny, gyors vagy lassú volt-e ez a „lépés", de a megtett *lépés iránya* oly világos, s az összes rákövetkező események annyira tisztázták, hogy e tekintetben aligha térhetnek el a vélemények. Annál élesebben kell aláhúznunk ezt az *irányt*, minél gyakrabban kell hallanunk napjainkban olyan meggondolatlan kijelentéseket, mintha Oroszország csak a legutóbbi években tenne „lépéseket" burzsoá monarchiává való átalakulása útján.

A narodnyikság említett két tendenciája közül a nem

földbirtokosi, nem hivatalnoki és nem burzsoá körök tudatosságára és önállóságára támaszkodó demokratikus tendencia 1861-ben igen gyenge volt. Ez az oka annak, hogy nem tehettek nagyobb „lépést" a burzsoá monarchiává való átalakulás útján. De ez a gyenge tendencia már akkor megvolt. Később is megnyilvánult, hol erősebben, hol gyengébben, az *egész* reform utáni kor társadalmi eszméinek és társadalmi mozgalmának szférájában egyaránt. Ez a tendencia ebben a korszakban évtizedről évtizedre erősbödött, az ország gazdasági fejlődésének minden lépése, s következésképpen a társadalmi, jogi, kulturális viszonyok összessége is ezt a tendenciát táplálta.

Mindkét tendencia, melynek 1861-ben csak körvonalai voltak láthatók, 44 évvel a parasztreform után már meglehetősen teljesen és nyíltan érvényesült a társadalmi élet legkülönbözőbb területein, a társadalmi mozgalom különböző sorsfordulataiban, a nagy néptömegek és a nagy politikai pártok tevékenységében. A kadetok és a trudovikok — mindkét kifejezést legtágabb értelmében véve — egyenes leszármazói és örökösei, közvetlen képviselői mindkét tendenciának, amely már fél századdal ezelőtt kirajzolódott. Kétségtelen és nyilvánvaló, hogy 1861 és a 44 év múltán lezajlott események között összefüggés van. És az a körülmény, hogy mindkét tendencia fél évszázadon át fennmaradt, megerősödött, kifejlődött, kibontakozott, kétségtelenül azt bizonyítja, hogy ezek a tendenciák erősek, hogy ezek a tendenciák mélyen, Oroszország egész gazdasági struktúrájában gyökereznek.

Menysikov, a „Novoje Vremja" munkatársa, eredeti módon fejezte ki a parasztreformnak és a közelmúlt eseményeinek összefüggését: „61 nem tudta megakadályozni kilencszázötöt, — hát akkor miért kiabálnak az oly szánalmasan megbukott reform *nagyságáról?*" („Novoje Vremja"[51], 12512. sz. január 11. „Szükségtelen jubileum".)

Menysikov itt váratlanul két igen érdekes, tudományos történeti kérdést érintett; az egyik kérdés: a reform és a forradalom viszonya általában; a másik: 1861 és 1905—1907 társadalmi-történelmi irányzatainak, törekvéseinek, tendenciáinak kapcsolata, összefüggése, rokonsága.

A reform fogalma kétségtelenül ellentéte a forradalom fogalmának; ha megfeledkeznek erről az ellentétről, ha megfeledkeznek arról a határvonalról, mely e két fogalmat elválasztja egymástól, ez állandóan igen komoly hibák forrása minden történeti fejtegetésben. Ez az ellentét azonban nem abszolút, ez a határvonal nem holt, hanem eleven, mozgó határvonal, melyet minden egyes konkrét esetben tisztán kell látnunk. Az 1861. évi reform csak azért maradt reform, mert rendkívül gyengék, öntudatlanok voltak, szétforgácsolódtak azok a társadalmi elemek, amelyek érdekei követelték az átalakulást.

Ezért voltak oly erősek e reform feudális vonásai, ezért van benne annyi bürokratikus, torz elem, ezért voltak oly elviselhetetlenek azok a csapások, melyekkel a reform sújtotta a parasztságot. Parasztságunk sokkal többet szenvedett a kapitalizmus elégtelen fejlődése miatt, mint magától a kapitalizmustól.

De ez a reform, mely azért maradt reform, mert gyengék voltak bizonyos társadalmi elemek, minden akadály és gát ellenére létrehozta ezen elemek továbbfejlődésének feltételeit, kiszélesítette azt a bázist, melyen a régi ellentmondás kirobbant, kiszélesítette a népesség azon csoportjainak, rétegeinek, osztályainak körét, amelyek tudatosan részt vehettek ezeknek az ellentmondásoknak a „kirobbantásában". Ezért történt, hogy az 1861. évi reform tudatosan antiliberális, demokratikus tendenciájának képviselői, akik akkor (és még azután sokáig) gyökértelen, elszigetelt embereknek látszottak, valójában hasonlíthatatlanul „gyökeresebbeknek" *bizonyultak*, amikor az 1861-ben még csak majdnem csíra állapotban levő ellentmondások megértek. Az 1861-es reform részvevői, akik reformista szempontból ítélték meg azt, „gyökeresebbeknek" bizonyultak, mint a liberális reformisták. Az előbbiek örökre úgy fognak szerepelni a történelemben, mint a kor haladó emberei, az utóbbiak pedig mint felemás, jellemtelen emberek, akik tehetetlenek voltak a régi és az elavult erőivel szemben.

A narodnyikok 1861 óta (elődeik pedig még előbb, már 1861 előtt) több mint fél évszázadon át állandóan azt hirdették elméleteikben, hogy Oroszország útja *más*,

vagyis nem kapitalista út. A történelem teljesen rácáfolt tévedésükre. A történelem teljesen bebizonyította — és az 1905—1907-es események, az orosz társadalom különböző osztályainak akkori akciói rendkívül szemléletesen igazolták —, hogy Oroszország kapitalista úton fejlődik és nem is lehet más fejlődési útja. De rossz marxista volna az, aki ebből a fél évszázados történelemből máig sem tanulta volna meg, hogy mi volt a *reális* jelentőségük azoknak a téves ideológiába burkolt fél évszázados törekvéseknek, melyek egy „más" út megvalósítására irányultak hazánkban.

1861 és 1905—1907 összehasonlítása a napnál is világosabban bizonyítja, hogy a narodnyik ideológiának az volt a *reális* történelmi jelentősége, hogy szembeállította a *kapitalista* fejlődés *két* útját: azt az utat, mely az új, kapitalista Oroszországot a régihez alkalmazkodva igyekszik kiformálni, s az előbbit alárendeli az utóbbinak, lassítja a fejlődés menetét, — és a másik utat, amely újjal helyettesíti a régit, teljesen kiküszöböli az új előtt álló elavult gátakat, meggyorsítja a fejlődés menetét. A kadetok és a trudovikok programja, vagyis a liberális és a demokratikus program — bár *mindkét* program következetlen, olykor zavaros és nem tudatos — élesen fejezte ki a *reális* utak fejlődését, amelyek mindegyike a kapitalizmus *keretei között* marad, s amelyek megvalósításán több mint fél évszázad óta tántoríthatatlanul fáradoznak.

A mai kor is múlhatatlanul megköveteli tőlünk, hogy világosan lássuk mindkét út feltételeit, hogy világos képet alkossunk 1861 két tendenciájáról és további fejlődéséről. Tanúi vagyunk az egész oroszországi államrendszer további haladásának, látjuk, hogy *még egy* lépést tesznek Oroszországnak burzsoá monarchiává való átalakítása útján. Ez az új lépés, amely éppoly bizonytalan, éppoly ingadozó, éppoly sikerületlen, éppoly elégtelen, mint a korábbi, régi kérdéseket vet fel előttünk. Azt, hogy Oroszország kapitalista fejlődésének két útja közül melyik fogja végleg meghatározni az ország burzsoá rendjét, még nem döntötte el a történelem: még nem merültek ki azok az objektív erők, melyektől a döntés függ. Azt, hogy milyen lesz ez a döntés, nem lehet előre látni, amíg nem áll rendelkezé-

sünkre mindazoknak a súrlódásoknak, összeütközéseknek, konfliktusoknak a tapasztalata, melyekből a társadalom élete áll. Nem lehet előre tudni, hogy milyen lesz annak a két tendenciának az eredője, mely 1861 óta állandóan hat. De világosan felismerhetjük és fel is kell ismernünk mindkét tendenciát, elérhetjük és el is kell érnünk, hogy a marxisták (és mint „hegemónoknak" a bomlás, a zűrzavar, a kishitűség és a pillanatnyi siker bálványozása káoszában éppen ez az egyik feladatuk) tevékenységükkel ne negatívan (ne a likvidátorság formájában és általában ne a különböző dekadens hangulatok után tehetetlenül cammogva), hanem pozitívan hassanak erre az eredőre, védelmezzék az egész fejlődés érdekeit, alapvető és lényeghevágó érdekeit.

A demokratikus tendencia képviselői állandóan ingadozva és a liberalizmustól függő helyzetbe kerülve közelednek céljuk felé. A marxizmus egyik legfontosabb történelmi feladata Oroszországban az, hogy leküzdje ezt az ingadozást és megszüntesse ezt a függőséget.

„Miszl" 3. sz.
1911 február.
Aláírás: V. Iljin.

A „PARASZTREFORM“ ÉS A PROLETÁR-PARASZTFORRADALOM

Megünnepelték azt az évfordulót, amelytől annyira félt Romanov úrék monarchiája, s amelynek alkalmából oly érzékenyen ellágyultak az oroszországi liberálisok. A cári kormány úgy ünnepelt, hogy fokozott buzgalommal terjesztette a „nép körében“ a feketeszázasok „Nemzeti Klub“-jának jubileumi brosúráit, fokozott buzgalommal tartóztatta le a „gyanús elemeket“, tiltotta be a gyűléseket, amelyeken esetleg demokratikus ízű beszédeket tarthattak volna, birságolta meg és nyomta el az újságokat, üldözte a „lázító“ filmszínházakat.

A liberálisok úgy ünnepelték meg az évfordulót, hogy sírva fakadva esedeztek, újra meg újra bizonygatván egy „második február 19-e“ szükségességét („Vesztnyik Jevropi“[52]), kifejezték hűséges alattvalói érzelmeiket (a „Recs“ az első oldalon hozta a cár fényképét), beszéltek vígasztalan polgári bánatukról, a hazai „alkotmány“ ingatagságáról, beszéltek „az ősi agrárelvekről“, melyeket „végzetesen összetört“ a sztolipini agrárpolitika stb. stb.

11. Miklós Sztolipinhez intézett leiratában kijelentette, hogy éppen a sztolipini agrárpolitika tetőzi be az 1861 február 19-i „nagy reformot“, az a sztolipini agrárpolitika, mely a paraszti földet kiszolgáltatta egy maroknyi népnyúzó, kulák, gazdag paraszt kényére-kedvére, és a feudális földesurakat a falu nyakára ültette.

És be kell vallanunk, hogy Véreskezű Miklós, Oroszország első földbirtokosa, közelebb jár a történelmi igazsághoz, mint szentimentális liberálisaink. Az első földbirtokos és legfőbb feudális megértette — helyesebben: megtanulta az Egyesült Nemesség Tanácsának intelmeiből — az osztályharcnak azt az igazságát, hogy azok a „refor-

mok", melyeket a feudálisok hajtanak végre, jellegüknél fogva szükségképpen feudális reformok, s ezekkel szükségképpen együttjár mindenféle erőszak rendszere. Kadetjaink, és általában liberálisaink, félnek a tömegek forradalmi mozgalmától, pedig egyes-egyedül csak a tömegek forradalmi mozgalma képes elseperni a feudális földbirtokosokat és megsemmisíteni mindenhatóságukat az orosz államban; félelmükben nem tudják megérteni azt az igazságot, hogy amíg meg nem döntik a feudálisokat, mindenféle reform — és különösen agrárreform — csakis feudális formájú, feudális jellegű, feudális módon végrehajtott reform lehet. Az alávalóság és együgyűség netovábbja, ha félnek a forradalomtól, ha reformról ábrándoznak és ugyanakkor sopánkodnak, hogy a valóságban a feudálisok feudális módon hajtják végre a „reformokat". Sokkal inkább igaza van Il. Miklósnak, ő sokkal jobban észretéríti az orosz népet, amikor szemléletesen csakis ezt a választást „engedi" neki: vagy feudális „reformok", vagy pedig a feudálisokat megdöntő népforradalom.

Az 1861 február 19-i reform feudális reform volt, amelyet liberálisaink csak azért szépítgethetnek és tüntethetnek fel „békés" reformnak, mert az oroszországi forradalmi *mozgalom* akkor még rendkívül gyenge volt, az elnyomott tömegeknek pedig még egyáltalában nem volt forradalmi *osztályuk*. Az 1906 november 9-i ukáz és az 1910 június 14-i törvény[53] ugyanolyan burzsoá tartalmú feudális reform, mint a 61-es reform, a liberálisok azonban *nem* tüntet*hetik* fel „békés" reformnak, nem szépítgethetik olyan könnyen (bár már kezdik, mint például a „Russzkaja Miszl"-ben), mert elfelejthetik 1861 elszigetelt forradalmárait, de az 1905-ös forradalmat nem lehet elfelejteni. Oroszországban 1905-ben megszületett a forradalmi *osztály* — a proletariátus, amely forradalmi mozgalomba tudta vinni a parasztság tömegeit is. Ha pedig forradalmi osztály született valamely országban, nem nyomható el többé semmiféle üldözéssel; ez az osztály csak akkor pusztulhat el, ha az egész ország elpusztul, csak akkor halhat meg, ha már győzött.

Lássuk a 61-es parasztreform főbb vonásait. A hírhedt „felszabadítás" a parasztság leglelkiismeretlenebb kirablása, a parasztságon elkövetett erőszakos cselekedetek sorozata, a parasztság hallatlan kigúnyolása volt. A „felszabadítás" alkalmával a feketeföld kormányzóságokban lehasították a paraszti földeknek *több* mint egyötödét. Egyes kormányzóságokban lehasították, elvették a parasztoktól a paraszti földek $^1/_3$-át, sőt $^2/_5$-ét. A „felszabadítás" alkalmával úgy határolták el a paraszti és a földbirtokosi földeket, hogy a parasztokat a „homokos földre" telepítették, a földesúri birtokokat pedig beékelték a paraszti földek közé, hogy a nagylelkű nemesek könnyebben köthessék gúzsba a parasztokat, és uzsoraáron adhassák bérbe nekik földjeiket. A „felszabadítás" alkalmával arra kényszerítették a parasztokat, hogy „váltságot" fizessenek saját földjeikért, s ráadásul *kétszeres*, *háromszoros* árat zsaroltak ki tőlük. Általában a hatvanas évek egész „reformkora" olyannak hagyta a parasztot, amilyen volt: koldusnak, elnyomottnak, műveletlennek, aki a törvénykezésben, a közigazgatásban, az iskolaügyekben, a zemsztvóban egyaránt alárendeltje maradt a feudális földbirtokosoknak.

A „nagy reform" feudális reform volt, és nem is lehetett más, mert a feudálisok hajtották végre. Mi kényszerítette őket a reformra? A gazdasági fejlődés ereje, mely a kapitalizmus útjára terelte Oroszországot. A feudális földbirtokosok nem gátolhatták meg Oroszország és Európa árucseréjének fejlődését, nem tarthatták fenn a régi, omladozó gazdasági formákat. A krimi háború megmutatta a feudális Oroszország rothadtságát és tehetetlenségét. A paraszt-„lázadások", melyek a felszabadulást megelőző évtizedekben egyre nagyobb méreteket öltöttek, arra a meggondolásra bírták a legelső földesurat, II. Sándort, hogy jobb felszabadítani *felülről*, mint bevárni, amíg *alulról* döntik meg őt.

A „parasztreform" a feudálisok által végrehajtott burzsoá reform volt. Oroszország ezzel lépést tett burzsoá monarchiává való átalakulása útján. A parasztreform burzsoá tartalmú volt, és ez annál élesebben kidomborodott, minél *kevesebbet* hasítottak le a paraszti földekből,

minél *teljesebb* volt a paraszti földek elkülönülése a földesúri birtokoktól, minél *kisebb* sarcot (vagyis „megváltást") fizettek a feudálisoknak, s a feudálisok befolyásától és nyomásától minél *szabadabban* rendezkedhetett be egyikmásik vidék parasztsága. *Amennyiben* a paraszt megszabadult a feudálisok hatalmától, *annyiban* a pénz hatalma alá, az árutermelés viszonyai közé, a keletkező tőkétől függő helyzetbe került. És 61 után Oroszországban annyira meggyorsult a kapitalizmus fejlődési üteme, hogy néhány évtized alatt olyan átalakulásoknak voltunk a tanúi, amelyekhez Európa egyes régi országainak évszázadokra volt szükségük.

A feudálisok és a liberálisok hírhedt harca, amelyet liberális és liberális-narodnyik történészeink annyira felfújtak és kiszíneztek, az uralkodó osztályokon *belül*, nagyobbrészt a *földbirtokosok osztályán belül kizárólag az engedmények* mértékéért és formájáért folyó harc volt. A liberálisok és a feudálisok egyformán elismerték a földbirtokosok tulajdonát és hatalmát, s felháborodással elítélték e tulajdon *eltörlésének*, e hatalom *teljes megdöntésének* forradalmi gondolatát.

Ezek a forradalmi gondolatok ott kavarogtak a jobbágyparasztok fejében. És bár az évszázados rabság annyira elgyötörte és eltompította a parasztttömegeket, hogy a reform idején csak szétforgácsolt, elszigetelt felkelésekre, sőt inkább csak „zendülésekre" voltak képesek, amelyeknek nem mutatott utat a politikai öntudat fáklyája, Oroszországban már akkor is voltak forradalmárok, akik a parasztság pártján álltak, és megértették a hírhedt „parasztreform" egész korlátoltságát, nyomorúságos voltát, merőben feudális jellegét. Ezeknek a forradalmároknak élén, akiknek száma akkor még igen kevés volt, N. G. Csernisevszkij állott.

1861 február 19-ével kezdődik az új, burzsoá Oroszország, mely a feudális korból fejlődött ki. Az 1860-as évek liberálisai és Csernisevszkij két történelmi tendencia, két történelmi erő képviselői, amely azóta és jelenleg is az új Oroszországért folyó harc kimenetelének a meghatározója. Ezért az öntudatos proletariátusnak február 19-e ötvenedik évfordulóján a lehető legvilágosabban

számot kell vetnie azzal, hogy mi volt e két tendencia lényege, milyen volt e két tendencia kölcsönös viszonya.

A liberálisok „felülről" szerették volna „felszabadítani" Oroszországot, nem akarták szétrombolni sem a cár monarchiáját, sem a földesurak tulajdonát és hatalmát, csak arra akarták rábírni őket, hogy tegyenek „engedményeket" a kor szellemének. A liberálisok a burzsoázia ideológusai voltak és maradnak, azé a burzsoáziáé, amely nem békélhet meg a feudalizmussal, de fél a forradalomtól, fél a tömegek mozgalmától, amely megdöntheti a monarchiát és megsemmisítheti a földesurak hatalmát. A liberálisok ezért csak „reformokért", „jogokért" „harcolnak", vagyis beérik azzal, hogy a burzsoázia a feudálisokkal osztozzék a hatalmon. Ilyen erőviszonyok mellett *csakis* olyan „reformok" lehetségesek, melyeket a feudálisok hajtanak végre, *csakis* olyan „jogokról" *lehet* szó, melyeket a feudálisok önkénye korlátoz.

Csernisevszkij utópikus szocialista volt, aki arról ábrándozott, hogy a régi, félfeudális, paraszti obscsinán keresztül vezet az út a szocializmushoz, aki nem látta és a múlt század 60-as éveiben nem is láthatta, hogy csakis a kapitalizmus és a proletariátus fejlődése hozhatja létre a szocializmus megvalósulásához szükséges anyagi feltételeket és társadalmi erőt. De Csernisevszkij nem csak utópikus szocialista volt. Forradalmi demokrata is volt egyszersmind, aki forradalmi szellemben tudott hatni korának politikai eseményeire, s a cenzúra minden akadálya és gáncsa ellenére a parasztforradalom eszméjét, a régi hatalom megdöntéséért folyó tömegharc eszméjét hirdette. A 61-es „parasztreformot", melyet a liberálisok előbb kiszíneztek, azután égig magasztaltak, Csernisevszkij *gazságnak* nevezte, mert világosan látta a reform feudális jellegét, világosan látta, hogy a liberális felszabadító urak teljesen kifosztják a parasztokat. A 60-as évek liberálisait Csernisevszkij *„fecsegőknek, kérkedőknek, ostoba bandának"* nevezte[54], mert világosan látta, hogy félnek a forradalomtól és jellemtelenek, akik szolgalelkűen megalázkodnak a hatalom birtokosai előtt.

Ez a két történelmi tendencia tovább fejlődött a február 19-ét követő fél században, s eltérésük egyre

világosabb, határozottabb, kézzelfoghatóbb lett. Gyarapodtak a liberális-monarchista burzsoázia erői; ez a burzsoázia azt prédikálta, hogy be kell érni a „kultúr“-munkával és idegenkedett az illegális forradalmi munkától. Gyarapodtak a demokrácia és a szocializmus erői; a demokrácia és a szocializmus kezdetben egybevegyült a narodovolecek és a forradalmi narodnyikok utópikus ideológiájában és intellektuel harcában, de a múlt század 90-es éveitől kezdve, abban a mértékben, amint a terroristák és az elszigetelt propagandisták forradalmi harcát a forradalmi osztályok harca váltotta fel, mindinkább különvált egymástól.

A forradalmat megelőző évtizedben, 1895—1904-ben már tanúi vagyunk a proletár tömegek nyílt akcióinak és szüntelen gyarapodásának, a sztrájkharcok terjedésének, a szociáldemokrata munkásagitáció, munkásszervezet, munkáspárt fejlődésének. A proletariátus szocialista élcsapata után — különösen 1902 óta — tömegharcra kel a forradalmi-demokratikus parasztság is.

Ugyanaz a két tendencia, amelynek 61-ben még csak körvonalai voltak láthatók az életben, és éppen hogy kirajzolódott az irodalomban, az 1905-ös forradalomban kifejlődött, s a *tömegek* mozgalmában, a *pártoknak* a legkülönbözőbb területeken dúló harcában, a sajtóban, a népgyűléseken, a szakszervezetekben, a sztrájkokban, a felkelésben, az Állami Dumákban kifejezésre jutott.

A liberális-monarchista burzsoázia megalkotta a kadetok és az októbristák pártját, amely kezdetben (1905 nyaráig) megfért egymással az egységes liberális zemsztvo-mozgalomban, majd elkülönült egymástól, s mint két külön párt erősen konkurrált (és konkurrál) egymással, az egyik főleg liberális, a másik főleg monarchista *„arcát“* mutatja, de mindkettő mindenkor megegyezett abban, ami a leglényegesebb, mindkettő egyesült erővel szidta a forradalmárokat, gúnyt űzött a dekabrista felkelésből, meghajlott az abszolutizmus „alkotmányos“ fügefalevele előtt, melyet zászlajuknak tekintettek. Mindkét párt „szigorúan alkotmányos“ alapon állt és áll, vagyis tevékenységében nem lépi túl azokat a kereteket, melyeket a cár és a feudálisok feketebandája állapított

meg, jottányit sem engedve hatalmából, megtartva önkényuralmát, egyetlen kopeket sem áldozva fel „századok által megszentelt" rabszolgatartói jövedelmeiből, a legkisebb kiváltságot sem áldozva fel „szerzett" jogaiból.

A demokratikus és szocialista tendencia különvált a liberális tendenciától, és mindkét tendencia önállósult. A proletariátus a parasztságtól függetlenül szervezkedett és lépett akcióba, szociáldemokrata munkáspártja köré tömörült. A parasztság hasonlíthatatlanul gyengébben volt szervezve a forradalomban, akciói sokkal, sokkal szétforgácsoltabbak, gyengébbek voltak, tudatosság tekintetében is messze elmaradt, monarchista (valamint az ezzel elválaszthatatlanul összefüggő alkotmányos) illúziói gyakran megbénították energiáját, s ennek következtében függő helyzetbe került a liberálisokkal, olykor még a feketeszázasokkal szemben is, „isten országáról" ábrándozott, ahelyett, hogy lendületes támadásba ment volna át a nemesi földbirtokosok ellen, hogy teljesen megsemmisítse ezt az osztályt. De a parasztság mint tömeg, nagyjában és egészében mégis harcolt a földbirtokosok ellen, forradalmi módon cselekedett, és valamennyi dumában, még a feudálisoknak kedvező, torz képviseleti rendszer mellett választott III. dumában is trudovik csoportokat alkotott, amelyek — gyakori ingadozásaik ellenére is — az igazi demokráciát képviselték. Az 1905—1907-es tömegmozgalomban a kadetok a liberális-monarchista burzsoázia, a trudovikok pedig a forradalmi-demokratikus burzsoázia álláspontját és tendenciáit fejezték ki, öntötték politikai formába.

1861 volt 1905 szülőanyja. Az első „nagy" burzsoá reform feudális jellege megnehezítette ugyan a fejlődést, kínszenvedésre kárhoztatta a parasztokat, de nem változtatta meg a fejlődés irányát, nem hárította el az 1905-ös burzsoá forradalmat. A 61-es reform elhalasztotta a megoldást, mert azzal, hogy némi lehetőséget biztosított a kapitalizmus fejlődése számára, megnyitott bizonyos szelepet, de nem hárította el az elkerülhetetlen kibontakozást, melynek hasonlíthatatlanul szélesebb területen tanúi voltunk 1905-ben, mikor a tömegek rohamra lendültek a cári és feudális földesúri önkényuralom ellen. Az a reform,

melyet a feudálisok olyan korban hajtottak végre, mikor az elnyomott tömegek még teljesen fejletlenek voltak, forradalomra vezetett abban az időben, mikor már megértek e tömegek forradalmi elemei.

A harmadik duma és a sztolipini agrárpolitika nem egyéb, mint a feudálisok által végrehajtott második burzsoá reform. Míg 1861 február 19-e csak az első lépés volt a tisztán feudális önkényuralom burzsoá monarchiává való átalakulása *útján*, addig az 1908—1910-es időszakban második és komolyabb lépést tettek *ugyanezen az úton.* Csaknem 4½ év telt el az 1906 november 9-i ukáz megjelenése óta, több mint 3½ év telt el 1907 június 3-a óta, és most már nemcsak a kadet, hanem jórészt az októbrista burzsoázia is meggyőződik a június 3-i „alkotmány“ és a június 3-i agrárpolitika „kudarcáról“. „A legjobboldalibb kadetnak“ — joggal nevezték így nemrég a féloktóbrista Maklakov urat — minden oka megvolt arra, hogy február 25-én a kadetok és az októbristák nevében ezt mondja az Állami Dumában: „jelenleg elégedetlenek az ország középelemei, akik leginkább akarják a tartós békét, akik félnek, hogy újra felcsap a forradalmi hullám.“ Egy nézeten vannak, közös a jelszavuk: „mindenki azt mondja — folytatta Maklakov úr —, hogyha tovább is azon az úton haladunk, amelyen vezetnek bennünket, elvezetnek a második forradalomhoz.“

A kadet-októbrista burzsoázia 1911 tavaszi, közös jelszava igazolja, hogy pártunk 1908 decemberi konferenciájának határozata helyesen ítélte meg a helyzetet. „A gazdasági és politikai élet döntő tényezői — mondja ez a határozat —, melyek előidézték az 1905-ös forradalmat, tovább hatnak, és ebben a gazdasági és politikai helyzetben elkerülhetetlenül bekövetkezik az újabb forradalmi válság.“

A feketeszázas cári kormány bérenc firkásza, Menysikov, nemrég kijelentette a „Novoje Vremjá“-ban, hogy a február 19-i reform „csúfosan megbukott“, mert „61 nem tudta megakadályozni kilencszázötöt“. Most pedig a liberális burzsoázia felbérelt ügyvédjei és parlamenti képviselői kijelentik, hogy az 1906 november 9-i és az

1907 június 3-i „reformok" megbuktak, mert ezek a „reformok" második forradalomra *vezetnek*.

Ez a két nyilatkozat, valamint az 1861—1905-ös időszak liberális és forradalmi mozgalmának egész története rendkívül érdekes anyagot szolgáltat annak az igen fontos kérdésnek a megvilágításához, hogy mi a reform és a forradalom viszonya, mi a reformisták és a forradalmárok szerepe a társadalmi harcban.

A forradalom ellenségei — ki gyűlölettel és fogcsikorgatva, ki bánatosan és elcsüggedve — kijelentik, hogy az 1861. és az 1907—1910. évi „reformok" elvetélt reformok, mert nem gátolják meg a forradalmat. A szociáldemokrácia, napjaink egyetlen ízig-vérig forradalmi osztályának képviselője azt feleli erre: a forradalmároknak *még akkor is* igen fontos történelmi szerepük volt a társadalmi harcban és minden társadalmi válságban, ha ezek a válságok közvetlenül csak felemás reformokra vezettek. A forradalmárok azoknak a társadalmi erőknek a vezérei, melyek az összes átalakulások alkotói; a reformok csak a forradalmi harc melléktermékei.

1861 forradalmárai magukra maradtak és látszólag teljes vereséget szenvedtek. Valójában pedig éppen ők voltak a kor nagy emberei, és minél távolabb tűnik az a kor, annál ragyogóbban tündöklik nagyságuk, s annál nyilvánvalóbb az akkori liberális reformisták szánalmas szerepe, együgyűsége.

1905—1907 forradalmi osztálya, a szocialista proletariátus, látszólag teljes vereséget szenvedett. A liberális monarchisták is, meg a szintén-marxisták köréből származó likvidátorok is úton-útfélen azt kiabálták, hogy a szocialista proletariátus „túl messze" ment, „kilengésekre" ragadtatta magát, engedett „a spontán osztályharc" szenvedélyének, hagyta, hogy a „proletariátus hegemóniájának" káros eszméje tévútra vezesse stb. stb. Valójában pedig éppen az volt a proletariátus „bűne", hogy nem ment elég messze, de ezt a „bűnét" menti erőinek akkori állapota, és jóváteszi fáradhatatlan forradalmi szociáldemokrata munkájával, melyet a legvadabb reakció idején is végez, tántoríthatatlan harcával, melyet a reformizmus és opportunizmus minden megnyilvánulása

ellen folytat. Valójában mindazt, amit kiharcolt ellenségeitől, mindazt, ami maradandó a kiharcolt vívmányokban, csak annyiban sikerült kiharcolnia és megtartania, amennyiben erős és eleven volt a forradalmi harc a proletármunka minden területén. Valójában csak a proletariátus küzdött mindvégig a következetes demokratizmusért, mert csak a proletariátus leplezte le a liberalizmus ingatagságát, ragadta ki a parasztságot a liberalizmus befolyása alól, indult hősi bátorsággal a fegyveres felkelésbe.

Senki sem tudja előre, mennyiben fognak megvalósulni a valóban demokratikus átalakulások Oroszország burzsoá forradalmainak korszakában, de nem lehet kétséges, hogy *csakis* a proletariátus forradalmi harca fogja meghatározni az átalakulások mértékét és sikerét. A burzsoá szellemű feudális „reformok“ és a proletariátus vezette demokratikus forradalom között csak az erőtlen, jellemtelen, elvtelen liberalizmus és opportunista reformizmus ingadozhat.

Ha áttekintjük Oroszország legutóbbi fél évszázados történetét, az 1861-es és 1905-ös eseményeket, csak szilárdabb meggyőződéssel ismételhetjük pártunk határozatának szavait: „harcunk célja változatlanul az, hogy megdöntsük a cárizmust, hogy a parasztság forradalmi rétegeire támaszkodó proletariátus kivívja a politikai hatalmat, az egész nép alkotmányozó gyűlésének egybehívása és a demokratikus köztársaság megalkotása útján végrehajtva a burzsoá demokratikus forradalmat.“

„Szocial-Demokrat“ 21—22. sz.
1911 március 19 (április 1).

PÁRTROMBOLÓK „LEGENDAROMBOLÓK" SZEREPÉBEN

Pártunk Központi Lapja éppen egy évvel ezelőtt közölte a Központi Bizottság Orosz Irodájának a Központi Bizottság Külföldi Irodájához intézett rendkívül fontos levelét, amely így szól:

„... *Mi (vagyis a Központi Bizottság Orosz Irodája) felkértük Mihail, Roman és Jurij elvtársakat, hogy kezdjék meg munkájukat, de erre azt felelték, hogy ők nemcsak a plénum határozatait, hanem magát a Központi Bizottság létét is károsnak tekintik. Ebből az okból még a kooptálás céljából tartandó egyetlen ülésen sem hajlandók megjelenni*"*.

A dolog a napnál is világosabb. Mihail, Roman és Jurij nyílt renegátok, akik fölöslegesnek tartják a „diplomáciát", a „Golosz" szellemében való csűrés-csavarást, és *nyíltan* kijelentik, hogy szakítottak pártunkkal. Két „taktika" ütközött össze: az egyik Martov, Dan és társaik taktikája, mely arra irányul, hogy belülről bomlassza a „régi" pártot, hogy beteges állapotban tartsa a régi pártot, amíg meg nem erősödnek a sztolipini „szociáldemokraták" — a likvidátorok; a másik Potreszov, Levickij, Mihail, Roman, Jurij és társaik taktikája, mely abból indul ki, hogy fabatkát sem ér, ha belülről kellemetlenkednek a régi pártnak, — s ezért *azonnal*, nyíltan kell szakítani az OSzDMP-vel.

Mihail, Roman és Jurij úrék nyilatkozatának közzététele alaposan elrontotta a „Golosz Szocial-Demokratá"-ban fondorkodó barátaik és pártfogóik játékát. De nem tehettek semmit: Dannak, Martovnak és társaiknak

* Lásd *Lenin* Művei. 16. köt. 1955. 162—163. old. — *Szerk.*

továbbra is el kellett tüntetniök a nyomokat oly módon, hogy „egyrészt" szolidaritást vállalnak az említett három renegáttal, „másrészt" pedig tessék-lássék kijelentik, hogy „nem értenek egyet" velük. Sőt Martovnak volt bátorsága, hogy három barátját, aki megtagadta a pártot, *tíz hónappal* nyilatkozatuk közzététele *után* (a „Golosz" utolsó előtti, 23. számában) „könnyelműséggel" vádolja . . .

A „történelem" (a likvidátorság történetének) kereke azonban ismét fordult egyet. Számos körülmény, de főleg az, hogy néhány szociáldemokrata csoport nyílt színen elutasította a likvidátorságot, arra indította Potreszov, Levickij, Mihail, Roman úrékat és társaikat, hogy lassítsák az iramot és alkalmazzák inkább a nyomok eltüntetésének „bölcs" és óvatosabb „taktikáját" à la Dan és Martov. Így jelenhetett meg — *egy év múlva* — az előbb idézett dokumentum „cáfolata".

Arról már nem is beszélünk, hogy a „Golosz"-ban („Szétrombolt legenda" hangzatos címmel) megjelent „cáfolat" *elejétől végig hazugság*. Kiderül, hogy ha az említett három renegát „hivatalosan" vonakodott belépni a Központi Bizottságba és ha még a kooptálás céljából tartandó egyetlen ülésen sem volt hajlandó részt venni, annak kizárólag „személyi okai" voltak. És csak „azután, *magán*beszélgetésben (persze, teljesen „magán"-beszélgetésben) közöltük vele (azaz a Központi Bizottság képviselőjével) (most már politikai jellegű) meggondolásainkat, melyek arra indítanak bennünket (mármint Romant, Mihailt és Jurijt), hogy elutasítsuk a nekünk tett ajánlatot".

A „cáfolat" 1. pontjának lényege tehát az, hogy azt a nyilatkozatot, melyre a Központi Lap hivatkozott, csak „magánbeszélgetésben" tették, miután levetették a hivatalos egyenruhát. Ugyebár, ez rendkívül „enyhítő körülmény", mely radikálisan változtat a dolgon . . .

De mit is mondott Mihail, Roman és Jurij úr *saját bevallása szerint* e „magánbeszélgetés" alkalmával? Nem mondották, hogy a Központi Bizottság határozatai károsak, ők, kérem szépen, mindössze annyit bátorkodtak megjegyezni, hogy *„az az út, melyet a plénum írt elő, nem erősíti, hanem gyengíti a Központi Bizottság álláspontját"*, hogy a legális lehetőségek olyan felhasználása, melyet a Központi Bizott-

ság ajánlott a pártnak, *„a legális munkásszervezetek szétrombolására vezetett és vezet“*, hogy már a Központi Bizottság első lépése, amelyet ezen az úton tett (a pártkonferenciáról szóló határozat közzététele), *„ürügyet szolgáltatott a kormánynak“* a munkásszervezetek szétrombolására. Ugyebár, ez egyáltalában nem az, mint amit a Központi Bizottság képviselője állított, akinek szavai szerint a londoni jelöltek közül három likvidátor „olyannak tekinti a Központi Bizottság beavatkozását a szociáldemokrata erőknek legális szervezetekben való spontán csoportosulási folyamatába, mintha az anya méhéből a terhesség második hónapjában kiszakítanák a gyermeket“? Ez aztán „cáfolat“!

Továbbá, ők egyáltalában nem mondották, hogy a Központi Bizottság megléte káros; isten ments! Ők csak — persze, egészen „magánúton“ — annak a véleményüknek adtak kifejezést, hogy sokkal jobb lenne, ha a Központi Bizottság helyett „kezdeményező csoport“ volna, amelytől „senki sem kérne igazolványt“ (azaz *párt*igazolványt), mint ahogy annak idején az „Iszkra“- és a „Zarja“-csoporttól sem kért senki „igazolványt“*. — Mihail, Roman és Jurij majdnem ugyanolyan sikeresen „cáfolta meg“ a legfőbb vádat, mint ahogy nemrégen kollegájuk, Igorjev „cáfolta meg“ a pártigenlő mensevik Plehanovnak és A. Moszkovszkijnak[55] azt a vádját, hogy Igorjev összeesküvést szőtt a Központi Bizottság és a párt ellen... Kérem, nem Központi Bizottságra, hanem olyan „kezdeményező csoportra“ van szükség, mint az „«Iszkra»- és a «Zarja»-csoport“. Persze az „Iszkra“- és a „Zarja“-csoport forradalmi szociáldemokrata csoport volt, Mihail, Roman és Jurij úréknak pedig likvidátor kezdeményező csoportra van szüksége. Most azonban nem erről van szó, hanem arról, hogy Martov és Dan három szövetségese — *saját szavai szerint* — a Központi Bizottság helyett olyan magánjellegű kezdeményező csoportot indítványozott, amelytől senki sem kérhetné azt az utálatos „igazolványt“ s amely a „likvidálást“ illetőleg a maga ura volna. Ez is „cáfolat“!..

* Lásd a „Golosz“ 24. számának mellékletét, 3. old.

Roman, Mihail és Jurij „cáfolatának" „nagy meglepetése" még az a mese, hogy a Központi Bizottság képviselője, mikor felkérte őket, hogy jelenjenek meg a kollégiumnak „legalább egy ülésén", azzal igyekezett őket megnyerni, hogy ő (tudniillik a Központi Bizottság képviselője) és más „orosz bolsevikok" alig várják, hogy „megszabaduljanak Lenin körének vezető befolyásától". Egy orosz bolsevik kijelentésén, melyet a *három likvidátor közölt*, különös élvezettel kérődzik a „Golosz" szerkesztősége, azt remélve, hogy ezzel valakit és valamit igazolhat. A „goloszista" urak azonban nyilvánvalóan rosszul számítottak és önmaguk *ellen* beszélnek. Mert, kérem szépen, igen tisztelt „Golosz"-szerkesztők, *tegyük fel*, hogy az a bolsevik, aki a Központi Bizottság nevében az önök barátainál megjelent, nem jó szemmel nézte azt, amit önök „Lenin körének" neveznek. *Ez annál rosszabb önökre nézve.* Mert hiszen éppen ez a bolsevik írta azt a levelet, melyet a Központi Lap 12. számában közzétettünk, hogy az önök három barátja megtagadta a pártot. Ha ez a bolsevik nem híve annak, amit önök „lenini körnek" neveznek, annál elfogulatlanabbnak kell tekinteniök tanúságtételét. *Tegyük fel*, hogy azok a központi bizottsági tagok, akik meghívták önöket, ellenfelei „Lenin körének"*: annál nagyobb hibát követett el az önök szempontjából ez a három likvidátor, aki még ilyen kedvező körülmények között sem kívánt helyet foglalni a Központi Bizottságban. — Mi történt a „goloszista" urakkal? Ők rendszerint ügyesebben . . . tüntetik el a nyomokat. Balkézzel csinálták a dolgot, uraim! Butábban „cáfolnak" még a sztolipini „Tájékoztató Irodánál" is.

Nem volt szerencséjük ezzel a „cáfolattal" „goloszista"

* A goloszisták azt vetik szemére egy másik „orosz bolsevik" központi bizottsági tagnak, hogy, lámcsak, „akadályokat gördített a goloszistáknak a Központi Bizottságba való kooptálása elé, mert kijelentette, hogy a Központi Bizottság bolsevik tagjai . . . csak olyan jelöltek kooptálását engedik meg, akik előzetesen írásban megtagadják a «likvidátorságot»". Az a központi bizottsági tag, akit ilyen szörnyű váddal illetnek a goloszisták, jelenleg *nem felelhet* a likvidátor uraknak[56]. Ezért mi mondjuk helyette: *ha* igaz volna az, amit önök állítanak róla, akkor pártszempontból tökéletesen igaza lett volna és egészen a plénum szellemében cselekedett volna.

uraim, mint ahogy nem volt szerencséjük legutóbbi „békebontó" röplapjaikkal sem. „Túlságosan sokat" akartak önök „bebizonyítani" — azt akarták bebizonyítani, hogy a szociáldemokraták egytől egyig pártigenlők —, és ezért semmit sem bizonyítottak be. Gondolkodjanak csak egy kicsit: tegnap kiadták az 58-ak röplapját (hány van közöttük, aki képmutató és hány, akit bolonddá tettek?); ebben a röplapban rémséges szörnyetegeknek, „bandának" stb. titulálják ellenfeleiket („Lenin köré"). Holnap pedig ugyancsak önök (a „Golosz" szerkesztősége) kiadnak egy „reformprogramot" és kijelentik, hogy minden jó lesz, ha minket (tudniillik a goloszistákat) valamennyi központi pártintézményben egyenjogúaknak ismernek el ezekkel a szörnyetegekkel, akiknek annyi „bűn" stb. stb. van a rovásán. Mikor cselekszenek önök, uraim, „a párt érdekében", s mikor buzgólkodnak saját érdekükben? — az előbbi vagy pedig az utóbbi esetben? — Nem volna érdemes a „Golosz" e... kellemes illatú röplapjairól, sem a mellékleteiről beszélni, melyekben „mindent felhasználtak", amivel csak rendelkeztek, még a genfi otzovistákat is, akik „*bolsevik* eszmei körnek" nevezik magukat, — mondom, nem volna érdemes beszélni róluk, ha nem vetnének olyan éles fényt a goloszisták egész politikájára...

Csak rajta, „legendaromboló" uraim, rajta! Egy legendát valóban segítenek nekünk szétrombolni, azt a legendát, hogy önöknek még valami közük van a forradalmi szociáldemokráciához.

„Szocial-Demokrat" 21—22. sz.
1911 március 19 (április 1).

KADETOK ÉS OKTÓBRISTÁK

A hírhedt „miniszteri válság" és az Állami Duma új elnökének megválasztása[57] újabb és újabb anyagot szolgáltatott a kadet és az októbrista párt szociális természetének és politikai jelentőségének kérdéséhez. Az orosz — engedelemmel szólva — liberális burzsoázia már százszor, ezerszer bemutatkozott. Az olvasó a napilapokból és a „Zvezda" előző számából már mindent tud róla. Mégsem lesz felesleges, ha bizonyos mérleget vonunk, mivel a kadet sajtó, mely nálunk a legelterjedtebb, szívesörömest „támadja" az októbristákat, de nem szívesen beszél saját magatartásának *eredményeiről.*

Emlékezzenek csak arra, milyen magatartást tanúsított a „népszabadság" pártja az Állami Duma új elnökének megválasztása idején. A „Recs" március 21-én nagysietve közli: „A népszabadság frakciója elhatározta, hogy M. Alekszejenkóra szavaz, ha őt fogják jelölni az Állami Duma elnökének. Ha azonban Rodzjankót jelölnék, a frakció ellene fog szavazni." Az alkotmányos „demokraták" felajánlják szolgálataikat a „baloldali" októbristáknak. Sőt mi több, a „Recs" ugyanazon számának vezércikke „köztiszteletben álló" egyénnek mutatja be Alekszejenkót, és igyekszik az *egész* Állami Duma szempontjának magaslatára emelkedni: ha — úgymond — a jobboldaliak az októbristák többségének jelöltjét (vagyis Alekszejenko jelöltségét) támogatják, akkor meglehet, hogy az Állami Dumában „ismét éppoly egyértelműség fog uralkodni", mint amellyel kezdetben Homjakov jelöltségét fogadták. „Ez az egyértelműség azt bizonyítaná, hogy a duma teljes *egészében* megérti a pillanat rendkívüli fontosságát."

Ezt írta a „Recs". „A duma teljes egészében" — sem több, sem kevesebb. Gyakrabban kellene erre emlékeztetnünk a IV. duma-választás idején!

A kadetok nagyon jól tudják, hogy a jobboldaliak elvileg kitartanak a duma jogfosztottsága mellett, hogy a nacionalisták igazolják és védelmezik Sztolipint és a 87. szakasz megszegését. És mégis, a kadetok egyes-egyedül Alekszejenko megválasztása kedvéért hajlandók elfelejteni mindent, hajlandók kijelenteni, hogy „a duma teljes *egészében*" egyértelmű, bár nagyon jól tudják azt is, hogy a munkásképviselők *semmi szín alatt sem* engedik félrevezettetni magukat a III. duma „egyértelműségétől", mint ahogy nem dőltek be Homjakov választásakor sem.

A dolog világos: a kadetok szerint a munkásképviselők és a trudovikok nem léteznek. A III. duma a munkásképviselők és a trudovikok nélkül, de a jobboldaliakkal, Markov II-vel és Puriskeviccsel — ez éppen „a duma teljes *egészében*". *Így gondolja a „Recs"*. És a „Recs" helyesen húzza meg a határvonalat, amelyet oly gyakran és oly sokan tévesen értettek: ez a határvonal egyrészt a feudálisok s a burzsoázia (sőt maga a „liberális", vagyis kadet-burzsoázia), másrészt a parasztok s a munkások, vagyis a demokrácia között húzódik. Demokrácia nélkül, de mi a jobboldaliakkal együtt — ez „a duma teljes egészében", mondják a kadetok. Ez azt jelenti, hogy a kadetok, akik igényt tartanak arra, hogy demokratáknak tekintsék őket, becsapják a népet. Ez azt jelenti, hogy a kadetok szerint a feudálisok és a burzsoázia — ez a „mi", a többi pedig nem számít.

Az Állami Duma új elnökválasztása, ez a jelentéktelen kérdés, újra meg újra arra az igen fontos igazságra emlékeztet bennünket, hogy a kadetok *nem* demokraták, hanem mérsékelt liberális burzsoák, akiknek leghőbb vágya a legszélsőbb konzervatívok és az októbristák „egész" házának „egyértelműsége". Az októbristákkal való *konkurrencia* — ez a jellege annak a „harcnak", melyet a kadetok az októbristák ellen folytatnak. Kétségtelen, hogy a kadetok harcolnak az októbristák ellen. De nem mint egy osztály képviselői, nem mint a szélesebb néprétegek képviselői, s nem annak a régi hatalomnak a

megsemmisítéséért harcolnak ellenük, amelyhez hozzáilleszkednek az októbristák, hanem mint ezek *konkurrensei*, akik *ugyanahhoz* a hatalomhoz akarnak simulni, *ugyanannak* az osztálynak érdekeit kívánják szolgálni, megóvni a követelőző szélesebb néprétegekkel (a demokráciával, különösen a proletárdemokráciával) szemben. Kissé másképpen alkalmazkodni ugyanahhoz a hatalomhoz — ez a kadetok célja, politikájuknak, a liberális burzsoák politikájának lényege. És ez az októbristákkal való konkurrencia, az *októbristák* helyéért folyó harc különös „élességet" kölcsönöz a kadetok harcának. Ezzel magyarázható egyrészt a jobboldaliak s az októbristák, másrészt a kadetok *különös ellenségeskedése*, különös természetű ellenségeskedése: „azok" (a demokraták) meg akarják semmisíteni, „ezek" (a kadetok) az első helyről a másodikra akarják szorítani a jobboldaliakat és októbristákat; az előbbi perspektíva elvi, engesztelhetetlen élethalálharcra, az utóbbi perspektíva az *első helyért* folyó harcra, cselszövényekben való versengésre, olyan módszerek versenyére vezet, amely ugyanazon földbirtokosi-burzsoá többség megszerzését vagy ugyanazon régi hatalom bizalmának megnyerését biztosítja.

A III. duma képe az új elnökválasztás napján szemléletesen megmutatta ezt a különbséget.

A „parlamenti események" kadet regisztrátora, a „Recs", március 23-i számában tovább folytatja Alekszejenko dicséretét: „teljesen független ember" (ez az októbrista, aki kéjes gyönyörrel fogadta június 3-át!) „és igen önérzetes" stb. stb.

Ilyen a szigorú törvényesség kadet-mértéke: nem tiltakoznak június 3-a ellen, de tiltakoznak március 14-e ellen. Ez arra az amerikai közmondásra emlékeztet, hogy ha ellopsz egy darab kenyeret, bebörtönöznek, de ha ellopsz egy egész vasutat, kineveznek szenátornak.

Litovcev úr, a „Recs" „Parlamenti körökben" című rovatának vezetője azt írta március 23-án, hogy a baloldali októbristák és a kadetok „csaknem egész nap nyugtalankodtak: hátha egyszerre csak meggondolja magát, és beleegyezik" (Rodzjanko úgy tett, mintha nem fogadná el a jelöltséget),

Hát hogyne volna itt *éles* harc a kadetok és ellenfeleik között, mikor az *egész* III. dumát oly közelről, közvetlenül érintő kérdésről van szó: „hátha egyszerre csak meggondolja magát Rodzjanko és beleegyezik"!

Rodzjanko meggondolta magát és beleegyezett. Az elnökválasztáson a jobboldaliak és a nacionalisták vígan kacagtak, lelkesen tapsoltak. A „baloldali" októbristák és a *kadetok* konokul hallgattak, csak hallgattak: vereséget szenvedtek azon a küzdőtéren, amelyre maguk álltak ki; nem tudtak örülni; hallgatniok *kellett*. A kadetok „tiltakozásuk jeléül" a nacionalista Volkonszkijra szavaztak. Csak a demokraták, kizárólag a demokraták jelentették ki messze hallhatóan, egyenesen és világosan, hogy nem vesznek részt a III. duma új elnökének megválasztásában, és nem viselnek *semmiféle* felelősséget „a III. duma közös tevékenységéért" (Vojlosnyikov szavai).

A választás napján, a duma 86-ik ülésén, a konkurrensek versenyén, csak a III. duma elnöke Rodzjanko, továbbá Bulat s Vojlosnyikov *beszélt*. A többiek hallgattak.

Vojlosnyikov helyesen mondotta valamennyi frakciótársa nevében, hogy a kadetok „politikai állásfoglalásuk sajátosságainál fogva mindig a duma-kombinációkban reménykedtek", és kinevette őket, a hiszékeny liberálisokat.

A kadetok politikai állásfoglalását és állásfoglalásuk sajátosságait ennek a pártnak osztálytermészete határozza meg. Ez antidemokratikus liberális-burzsoá párt. Ez az oka annak, hogy a kadetok „mindig a duma-kombinációkban reménykednek". Ez kettős értelemben igaz: először abban az értelemben, hogy a duma-tevékenységet szembeállítja a dumán kívülivel, másodszor azoknak a társadalmi elemeknek, azoknak az osztályoknak „kombinációja" értelmében, melyek az „egész" III. dumát képviselik.

Rodzjanko megválasztása alkalmával, mely a nacionalisták győzelmét jelentette, csak a munkásképviselők és a trudovikok tettek olyan nyilatkozatot, mely *nem* a „duma-kombinációkkal" számolt, olyan nyilatkozatokat, melyek a demokráciának, különösen a proletárdemokráciának az *egész* harmadik dumával, június 3-ával, az októbristák és a kadetok együttes táborával szemben elfoglalt

álláspontját jellemzik. Szolgáljon ez a nyilatkozat jó útravalóul Rodzjankónak és az „ő“ többségének, alapos figyelmeztetésül a „felelős“, a harmadik duma és június 3-ának hívei előtt felelős, liberális „ellenzéknek“ — ama politikai pártok részéről, melyek valaki más előtt „felelősek“.

„Zvezda“ 16. sz.
1911 április 2.
Aláírás: V. Iljin.

A KOMMÜN EMLÉKÉRE

Negyven év telt el a Párizsi Kommün kikiáltása óta. A francia proletariátus meghonosodott szokás szerint népgyűléseken és tüntetéseken emlékezett meg az 1871 március 18-i forradalom hőseiről; május végén újra megkoszorúzza az agyonlőtt kommünárok, a szörnyű „májusi hét" áldozatainak sírjait, és sírjaikon ismét esküt tesz arra, hogy fáradhatatlanul harcolni fog a kommünárok eszméinek teljes diadaláig, a kommünárok örökbehagyott ügyének beteljesedéséig.

Mi az oka annak, hogy nemcsak Franciaország, hanem az egész világ proletariátusa is elődeit tiszteli a Párizsi Kommün hőseiben? És mit hagyott ránk örökül a Kommün?

A Kommün spontán keletkezett, senki sem készítette elő tudatosan és tervszerűen. A sikertelen német háború, az ostrom idején elszenvedett gyötrelmek, a proletariátust sújtó munkanélküliség, a kispolgárság anyagi romlása; a tömegek dühe a felsőbb osztályok és általában a felsőbbség ellen, amely teljesen tehetetlennek bizonyult, az erjedő nyugtalanság a munkásosztály soraiban, amely elégedetlen volt helyzetével és más társadalmi rendre törekedett; a reakciós nemzetgyűlés, mely aggodalommal töltötte el azokat, akik féltették a köztársaság sorsát, — mindez és még sok egyéb, március 18-án forradalomba kergette Párizs lakosságát, forradalomba, mely váratlanul a nemzetőrség kezébe, a munkásosztály és a hozzácsatlakozó kispolgárság kezébe adta a hatalmat.

Ez példátlan esemény volt a történelemben. Addig a hatalom rendszerint a földbirtokosok és a kapitalisták,

azaz bizalmi embereik kezében volt, akik az úgynevezett kormányt alkották. A március 18-i forradalom után azonban, mikor Thiers úr kormánya hadseregével, rendőrségével és hivatalnokaival együtt megszökött Párizsból, a nép maradt a helyzet ura és a proletariátus került hatalomra. De a mai társadalomban a tőke gazdasági igájában görnyedő proletariátus nem uralkodhat politikailag, ha nem zúzza szét bilincseit, melyek a tőkéhez láncolják. És ez az oka annak, hogy a Kommün mozgalmának múlhatatlanul szocialista színezetűnek kellett lennie, vagyis a burzsoázia uralmának, a tőke uralmának megdöntésére, a mai társadalmi rendszer legmélyebb *alapjainak* szétrombolására kellett törekednie.

Kezdetben rendkívül vegyes és határozatlan jellegű volt ez a mozgalom. Hozzácsatlakoztak a patrióták is, akik azt remélték, hogy a Kommün megújítja a német háborút és kedvező eredménnyel fejezi be. Támogatták a kiskereskedők is, akik a tönk szélére jutottak volna, ha nem kapnak halasztást váltóik és lakbérük megfizetésére (a kormány nem akart halasztást adni nekik, a Kommün azonban teljesítette kívánságukat). Végül, kezdetben rokonszenvezett vele a burzsoá köztársaságpártiak egy része is, mely attól tartott, hogy a reakciós nemzetgyűlés („az együgyű paraszt", a vad földbirtokos) visszaállítja a monarchiát. De ebben a mozgalomban a főszerepet természetesen a munkások (különösen a párizsi kézművesek) játszották, akiknek soraiban a második császárság legutóbbi éveiben tevékeny szocialista propagandát folytattak és akik közül sokan az Internacionáléhoz tartoztak.

Csak a munkások maradtak mindvégig hívek a Kommünhöz. A burzsoá köztársaságpártiak és a kispolgárok hamarosan cserbenhagyták a Kommünt: egyeseket megrémített a mozgalom forradalmi szocialista, proletár jellege; mások akkor hagyták cserben, mikor látták, hogy a mozgalom veresége elkerülhetetlen. Csak a francia proletárok támogatták *saját* kormányukat, nem ismerve félelmet és fáradságot, csak ők küzdöttek és haltak meg érte, a munkásosztály felszabadítása ügyéért, az összes dolgozók szebb jövendőjéért.

A Kommünnek, amelyet tegnapi szövetségesei cserbenhagytak és senki sem támogatott, múlhatatlanul vereséget kellett szenvednie. Franciaország egész burzsoáziája, az összes földbirtokosok, börzespekulánsok és gyárosok, az összes nagy és kis tolvajok, az összes kizsákmányolók egyesültek ellene. Ennek a burzsoá koalíciónak, amelyet Bismarck is támogatott (aki a forradalmi Párizs leverésére 100 000 francia katonát engedett el a német fogságból), sikerült mozgósítania a tudatlan parasztokat és a vidéki kispolgárságot a párizsi proletariátus ellen, és vasgyűrűvel körülzárnia Párizs felét (másik felét a német hadsereg vette ostromzár alá). A munkások Franciaország néhány nagyvárosában (Marseille-ben, Lyonban, Saint Etienne-ben, Dijonban és másutt) szintén kísérletet tettek arra, hogy megragadják a hatalmat, kikiáltsák a Kommünt és Párizs segítségére induljanak, de ezek a kísérletek igen hamar kudarcba fulladtak. Párizs, amely elsőnek tűzte ki a proletárfelkelés zászlaját, magára maradt és nem kerülhette el a biztos pusztulást.

A győzelmes szociális forradalomhoz legalábbis két feltétel szükséges: a termelőerők magas fejlettsége és a proletariátus felkészültsége. De 1871-ben ez a két feltétel hiányzott. A francia kapitalizmus még nem volt elég fejlett, és az akkori Franciaország főleg a kispolgárság (kézművesek, parasztok, kiskereskedők stb.) országa volt. Másrészt nem volt munkáspárt, nem volt felkészült és hosszú harcokban megedzett munkásosztály, amelynek zöme még feladatait és teljesítésük módjait sem látta világosan. A proletariátusnak nem volt komoly politikai szervezete, nem voltak nagy tömegeket átfogó szakszervezetek és szövetkezetek...

De ami a legfontosabb, a Kommünnek nem volt ideje és lehetősége arra, hogy körülnézzen és hozzáfoghasson programjának megvalósításához. Alig fogott munkához, a versailles-i kormány, melyet az egész burzsoázia támogatott, megkezdte hadműveleteit Párizs ellen. És a Kommünnek elsősorban önnön védelmére kellett gondolnia. Így egészen a végéig, amely május 21—28-án következett be, nem volt ideje arra, hogy komolyan másra is gondolhasson.

Egyébként a Kommün még e kedvezőtlen körülmények ellenére is, annak ellenére, hogy csak igen rövid ideig maradhatott fenn, több olyan intézkedést tett, amely eléggé jellemzi a Kommün igazi értelmét és céljait. A Kommün az állandó hadsereget, az uralkodó osztályok e vak eszközét, a nép általános felfegyverzésével pótolta; az egyházat elválasztotta az államtól, megszüntette a kultuszbüdzsét (vagyis a papok állami fizetését), kizárólag világivá tette a közoktatást, és ezzel erős csapást mért a csuhás zsandárokra. Közvetlenül szociális téren keveset tehetett, de ez a kevés is elég világosan felfedi népi, munkáskormány-jellegét: a pékségekben megtiltotta az éjjeli munkát; eltörölte a bírságrendszert, a munkásoknak ezt a törvényesített kifosztását; végül kiadta azt a híres dekrétumot, melynek értelmében a tulajdonosaik által elhagyott vagy bezárt gyárakat és műhelyeket a termelés folytatása céljából átadták a munkás-szövetkezeteknek. És hogy aláhúzza igazi demokratikus, proletárkormány jellegét, a Kommün elrendelte, hogy a közigazgatási és kormányhivatalnokok fizetése nem haladhatja meg az átlagos munkabért, és semmi esetre sem lehet több évi 6000 franknál (havonta nem egészen 200 rubelnél).

Mindezek az intézkedések elég világosan tanúskodtak arról, hogy a Kommün halálos veszélyt jelent a leigázáson és kizsákmányoláson alapuló régi világ számára. Ezért a burzsoá társadalom nem tudott nyugodtan aludni, amíg a párizsi városházán a proletariátus vörös zászlaja lengett. És amikor a szervezett kormányerőnek sikerült végre letepernie a forradalom rosszul szervezett erejét, a németek által megvert, de legyőzött honfitársaikkal szemben bátor bonapartista tábornokok, ezek a francia Rennenkampfok és Meller-Zakomelszkijek, olyan vérfürdőt rendeztek, aminőt Párizs még sohasem látott. Az elállatiasodott katonák mintegy 30 000 párizsi polgárt gyilkoltak meg, mintegy 45 000 polgárt vetettek börtönbe, akik közül később sokat kivégeztek, ezreket kényszermunkára ítéltek és száműztek. Párizs körülbelül 100 000 fiát vesztette el, s ezek között az összes szakmák legjobb munkásait.

A burzsoázia meg volt elégedve. „Most már hosszú

időre végeztünk a szocializmussal!" — mondotta a burzsoázia vezére, a vérszomjas törpe Thiers, miután tábornokaival vérfürdőt rendezett a párizsi proletariátus soraiban. De hiába károgtak ezek a burzsoá varjak. Hat évvel a Kommün leverése után, amikor még sok harcos kényszermunkán és száműzetésben senyvedett, Franciaországban már új munkásmozgalom kezdődött. Az új szocialista nemzedék, amely gazdagabb lett elődei tapasztalatával, s amelyet egyáltalában nem félemlített meg elődei veresége, újra felemelte azt a zászlót, amely kihullott a Kommün hősei kezéből, és ezt a zászlót fennen lobogtatva, magabiztosan, bátran újra harcba indult ezzel a kiáltással: „éljen a szociális forradalom! éljen a Kommün!" És alig telt el még néhány év, s az új munkáspárt országos agitációjával arra kényszerítette az uralkodó osztályokat, hogy a kormány karmai közt tartott fogoly kommünárokat szabadon bocsássa.

Nemcsak a francia munkásság, hanem az egész világ proletariátusa is szívébe zárta a kommünharcosok emlékét. Mert a Kommün nem helyi vagy szűkebb nemzeti célokért, hanem az egész dolgozó emberiség, az összes megalázottak és megbántottak felszabadításáért küzdött. A Kommün mint a szociális forradalom élenjáró harcosa mindenütt rokonszenvet keltett, ahol szenved és harcol a proletariátus. A Kommün élete és halála, a munkáskormány példája, amely meghódította és több mint két hónapig kezében tartotta a világ fővárosát, a proletariátus hősi harca és kínszenvedése a vereség után — bátorságot öntött a munkások millióiba, reményt keltett bennük, megnyerte rokonszenvüket a szocializmus ügyének. A párizsi ágyúk dörgése felköltötte mély álmából a proletariátus legelmaradottabb rétegeit, és mindenütt fokozottabb forradalmi szocialista propagandára ösztönzött. Ezért nem halt meg a Kommün ügye; ma is él mindannyiunkban.

A Kommün ügye a szociális forradalom, a dolgozók teljes politikai és gazdasági felszabadításának ügye, az egész világ proletariátusának ügye. És ebben az értelemben halhatatlan.

„Rabocsaja Gazeta" 4—5. sz.
1911 április 15 (28).

A HATALOM SZOCIÁLIS SZERKEZETE, TÁVLATAINK ÉS A LIKVIDÁTORSÁG

A címben említett kérdések igen fontosak, ha ugyan nem a legfontosabbak egy olyan marxista nézeteinek rendszerében, aki tájékozódni akar a környező valóságban. Az 1908—1910-es időszak kétségtelenül sajátságos valami. A társadalom és a hatalom szociális szerkezetében olyan változások történtek, amelyek tisztázása nélkül egy lépést sem tehetünk a társadalmi tevékenység egyetlen területén sem. E változások tisztázásával függ össze távlataink kérdése, természetesen nem ismeretlen dolgok üres találgatását értve ezen, hanem a gazdasági és a politikai fejlődés alaptendenciáit, — azokat a tendenciákat, amelyek eredője határozza meg az ország legközelebbi jövőjét, azokat a tendenciákat, amelyek meghatározzák minden tudatos közéleti személyiség feladatait, tevékenységének irányát és jellegét. Az utóbbi kérdés pedig, vagyis a tevékenység célja, iránya és jellege szorosan összefügg a likvidátorság kérdésével.

Nem csoda tehát, hogy a marxisták már 1908-ban, mihelyt kiderült, vagy csak tisztázódni kezdett, hogy az orosz történelem bizonyos új, sajátos szakaszával van dolgunk, napirendre tűzték a hatalom szociális szerkezetének, a távlatoknak és a likvidátorságnak a kérdését, rámutattak e kérdések elválaszthatatlan összefüggésére, rendszeresen megvitatták azokat. De a marxisták nem szorítkoztak csupán e kérdések megvitatására — hiszen ez a szó legrosszabb értelmében vett irodalmárkodás lett volna, ez csak olyan intellektuelek vitakörében lett volna lehetséges, akik nincsenek felelősségük tudatában és nem törődnek a politikával, — nem, a marxisták szabatosan

megszövegezték a vita eredményeit, olyan formulát dolgoztak ki, amelyet nemcsak az adott irodalmi kör tagja, nemcsak egy bizonyos intellektuel kategóriával valami módon kapcsolatban álló ember követhetett, hanem az osztály bármely, vagyis minden egyes tudatos képviselője is, aki a marxizmust tekinti ideológiájának. Ez az elengedhetetlen munka 1908 végén befejeződött.

Folyóiratunk 2. számában már kifejtettem, hogy melyek ennek a munkának legfőbb eredményei. Legyen szabad idéznem onnan néhány sort, hogy érthetővé tegyem további fejtegetéseimet.

„Az orosz államrendszer fejlődése a legutóbbi három században azt mutatja, hogy osztályjellegét meghatározott irányban változtatta. A XVII. század monarchiája főnemesi gyűlésével nem hasonlít a XVIII. század hivatalnoki és nemesi monarchiájára. A XIX. század első felének monarchiája más, mint az 1861—1904-es évek monarchiája. 1908—1910-ben világosan kirajzolódott egy új szakasz, s ez *még egy lépést* jelent ugyanabban az irányban, amelyet a burzsoá monarchiához vezető iránynak nevezhetünk. A III. duma is és a mostani agrárpolitikánk is szorosan összefügg ezzel a lépéssel. Az új szakasz tehát nem véletlenség, hanem az ország kapitalista fejlődésének sajátságos foka. Ez az új szakasz, mivel nem oldja meg, nem képes megoldani, s következésképpen *nem küszöböli ki* a régi *problémákat*, megköveteli, hogy új módszerek alkalmazásával készüljünk fel a régi problémák régi megoldására" (2. sz., 43. old.). És néhány sorral lejjebb: „Azok, akik tagadják, vagy nem értik... hogy régi problémákkal van dolgunk, hogy régi problémák régi megoldása felé haladunk, *a valóságban* elhagyják a marxizmus talaját, *a valóságban* rabjai a liberálisoknak (mint pl. Potreszov úr, Levickij úr és a többiek)" (44. old.)*.

Bármint vélekedjenek is a fenti tételekben kifejtett gondolatokról, azt aligha tagadhatják, hogy a szóban forgó időszak jellemzésének egyes részei a legszorosabban összefüggnek és kölcsönösen függnek egymástól. Nézzük például az 1906 november 9-i ukázt (az 1910 június 14-i

* Lásd ebben a kötetben 53. old. — *Szerk.*

törvényt): teljesen vitathatatlan, hogy annak élesen kifejezett burzsoá jellege van, elvi fordulatot jelez abban az agrárpolitikában, melyet a „felső körök" az obscsinával és a juttatott földdel kapcsolatban régen folytattak. Azt azonban, hogy ez az elvi fordulat *már* megoldotta volna a kérdést, *már* létrehozta a kapitalista parasztgazdaság új bázisait, *már* kiküszöbölte a régi problémákat, ezt eddig még a kadetokhoz hasonló legelvtelenebb és legalkalmazkodóbb szélkakasok sem merték állítani. Az 1910 június 14-i törvény és a III. duma választási rendszere, e duma szociális összetétele közt nyilvánvaló összefüggés van: csakis a központi hatalomnak a feudális (ez nem egészen pontos kifejezés, de egész Európában használják) földbirtokosokkal s a kereskedelmi-ipari burzsoázia vezető köreivel kötött szövetsége alkothatta meg ezt a törvényt, foganatosíthatta e törvény végrehajtásához szükséges intézkedéseket. Vagyis az ország *egész* kapitalista fejlődésének sajátságos fokával van dolgunk. Megszünteti-e ez — szociológiai értelemben szólva — a feudális típusú földbirtokosok „hatalmát és jövedelmeit"? Nem, nem szünteti meg. Az ezen a téren és minden más téren végbement változások nem szüntetik meg a régi rendszer, a régi társadalmi erőviszonyok *alap*vonásait. Ebből világosan következik a tudatos közéleti személyiségek feladata: számolniok kell ezekkel az új változásokkal, „ki kell használniok", meg kell ragadniok azokat — ha szabad így mondanunk —, és ugyanakkor nem szabad tehetetlenül engedniök az árnak, nem szabad kidobniok a régi poggyászt, fenn kell tartaniok mindazt, ami nemcsak az elméletben, a programban, a politikai elvekben, hanem a tevékenység formáiban is döntő.

Kérdezzük: hogyan reagáltak az „ördöngös kérdésekre" adott szabatos feleletre, ezeknek a határozott nézeteknek nyílt és világos kifejtésére azok „az eszmei vezetők", akik a „Vozrozsgyenyije", a „Zsizny", a „Gyelo Zsiznyi", a „Nasa Zarja" stb. típusú kiadványok körül csoportosulnak, Potreszov és Martov úrék, Dan és Akszelrod úrék, Levickij és Martinov úrék? Nem mint politikusok, nem mint „eszmei vezetők", nem mint felelős publicisták reagáltak erre, hanem mint irodalmároskodó kategória,

mint egy intellektuel kör, mint bizonyos írogató társaság szabad csoportjainak szabad vadászai. Mint akik meg tudják becsülni a liberális szalonokban meghonosodott divatot és az idők szellemét, leereszkedően nevetgéltek azon, hogy még vannak ódivatú, idejétmúlt, bogaras emberek, akik abban lelik kedvüket, hogy az ördöngös kérdésekre szabatosan szövegezett feleleteket adnak. Mire való ez a szabatos szövegezés, amikor tetszés szerint írhatunk, ahova akarunk, amiről akarunk, amit akarunk, ahogyan akarunk? Amikor Miljukov úrék és Sztruve úrék kitűnő példát szolgáltatnak arra, milyen hasznos, kényelmes és előnyös, ha kitérünk az őszinte feleletek, nézeteink szabatos kifejtése, a pontosan megfogalmazott professions de foi* stb. elől? Amikor a Feledékeny Iványok (és különösen azok az Iványok, akik nem szeretnek emlékezni a hajdani szabatos szövegezésekre) tiszteletben és megbecsülésben részesülnek a „társaság" legszélesebb köreiben?

Ez az egész irodalmár társaság három év alatt még csak meg sem kísérelte, hogy *maga* adjon szabatos feleletet az „ördöngös kérdésekre". Az üres hasonlatoknak és hipotéziseknek se szeri, se száma, de egyetlen nyílt feleletet sem kaptunk. Ennek a társaságnak az volt a megkülönböztető, jellemző vonása, hogy szerette az *alaktalanságot*, vagyis éppen azt, amit a leghatározottabban, a legpontosabban és egészen félreérthetetlenül *már akkor is* a *likvidátorság* fogalmi ismérvének, alkotóelemének tekintettünk, mikor őszinte feleletet adtunk az ördöngös kérdésekre. Éppen az a likvidátorság egyik alapvonása, hogy alaktalanul úszik az árral, meghatja saját alaktalansága, „keresztet vet" arra, ami ellentéte az igazi alaktalanságnak. Az opportunisták mindig és mindenütt passzívan úsznak az árral, megelégednek az „esetről esetre", kongresszusról kongresszusra adott feleletekkel (antialkoholista kongresszus — gyári kongresszus[58]), beérik azzal, hogy esetről esetre, hol az egyik (bár igen tiszteletre méltó és hasznos: szakmai, fogyasztási, kulturális, absztinens stb.) „egyesülettel", hol a másikkal összeolvadhatnak

* — programok. — *Szerk.*

stb. A likvidátorság olyan tendenciák összessége, amelyek általában minden opportunizmus jellemzői, és az orosz történelem egyik időszakának egyik társadalmi és politikai irányzatában meghatározott konkrét formákban bukkanak elő.

A történelem csak két esetet ismer, mikor a likvidátorok szabatosan bírálták az (ördöngös kérdésekre adott) „őszinte feleletet", amelyet előbb ismertettünk. Az első bírálatuk: a burzsoá jelzőt a plutokratikus jelzővel kellene helyettesíteni. — Ez azonban egészen helytelen lenne. Az 1861-től 1904-ig terjedő korszak azt mutatja, hogy a plutokrácia befolyása fokozódik, sőt gyakran döntő az élet legkülönbözőbb területein. Az 1908—1910-es időszakban viszont — a „plutokráciával" *ellentétben* — annak eredményeit látjuk, hogy a burzsoázia már osztálynak tekinti magát, s számba véve az előző hároméves időszak tanulságait, amelyekkel osztálytudata gazdagodott, a szocializmussal (nem az általános európai, nem az általános értelemben vett, hanem az orosz szocializmussal) is, a demokráciával is elvileg egyaránt ellenségesen szemben álló ideológiát teremt. Sőt mi több, a burzsoázia országos méretekben, vagyis mint osztály szervezkedett, s bizonyos részének állandó képviselete (méghozzá igen befolyásos képviselete) van a III. dumában. Végül az 1908—1910-es évek agrárpolitikájában is van rendszer, mely a burzsoá agrárrendszer határozott tervét igyekszik megvalósítani. Igaz, ez a terv máig „sem akar sikerülni", de ez a kudarc csak az *egyik* burzsoá rendszer kudarca, míg a falusi *plutokráciának* kétségtelenül „sikere" van: vagyis a falusi plutokrácia feltétlenül előnyt húz az 1908—1910-es agrárpolitikából, de az a burzsoá rend, amelynek érdekében annyi áldozatot hoznak, még mindig nem tud „kialakulni". Egyszóval a „plutokratikus" jelző minden tekintetben szerencsétlen, annyira szerencsétlen, hogy maguk a likvidátorok is nyilván jobbnak látják, ha megfeledkeznek erről a javaslatról.

A másik bírálatuk: az előbb ismertetett felelet — úgymond — azért is helytelen, mert voltaképpen azt tanácsolja, hogy „oda másszunk, ahol már egyszer"[59] ... kudarcot vallottunk. Ez a rövid, de energikus bírálat

azért értékes, mert élesen kidomborította a likvidátorok egész irodalmi tevékenységének eredményeit, kezdve Potreszov „Társadalmi mozgalmá"-val és végezve Levickijnek a „Nasa Zarjá"-ba írt cikkeivel. Ennek a bírálatnak a tartalma merőben negatív; elítéli az „odamászási" törekvéseket, de nem ad semmiféle pozitív útmutatást arra vonatkozólag, hogy *hová* kell „mászni". Úsznak — úgymond — ahogy úsznak, ahogy „mindenki" úszik, és nem érdemes olyan általánosításokkal foglalkozni, hogy ez hova vezet, hogy ennek hova kell vezetnie.

Bármennyire nincsenek is ínyükre az opportunistáknak az általánosítások, bármennyire szeretnék is elkerülni az „ördöngös kérdésekre" adott nyílt felelettel kapcsolatos „kellemetlen" beszélgetéseket, ez mégsem lehetséges. Nehéz az ösztön ellen rugódozni. A történelem iróniája úgy akarta, hogy ugyanazok a likvidátorok, akik „élenjáró" embereknek szeretik nevezni magukat, akiktől távol áll minden „konzervativizmus" és akik 1908-ban megvetően fintorgatták orrukat, ha arról volt szó, hogy nyílt feleletet kell adni, ugyanezek a likvidátorok *csaknem másfél év múlva*, 1910 nyarán kénytelenek voltak számolni ezzel. A saját táborukban történtek kényszerítették őket erre. Már azt hitték, hogy végleg megszabadultak a nyílt feleletadástól, amelyet holmi lenézett, idejétmúlt, élettelen, haszontalan, ártalmas, „reménytelen helyeken" követeltek, — s egyszerre csak, másfél év múltán, olyan „áramlat" bukkant fel a likvidátorok táborában, amely szintén nyílt feleletet követel és vakmerően nyílt feleletet ad!

E „vakmerő" szerepében — mint várható volt — J. Larin lépett fel, de ezúttal már nem egyedül. Mint tudjuk, Larin az opportunizmus enfant terrible-je*. Az opportunisták szempontjából Larinnak igen nagy hibája az, hogy komolyan, őszintén, gondolkodva fogadja az opportunisták körében észlelhető tendenciákat, igyekszik valami egészbe kapcsolni, végiggondolni azokat, igyekszik egyenes feleleteket kapni, gyakorlati következtetéseket levonni.

* — „rettenetes gyerek", aki magaviseletével, tapintatlanságával, őszinteségével zavarba hozza a felnőtteket. — *Szerk.*

Azok, akik elolvasták Larinnak a széles munkáspártról írt könyvét, amely 3—4 évvel ezelőtt jelent meg, bizonyára emlékeznek arra, hogyan fojtotta meg forró ölelésével Akszelrod hírhedt munkáskongresszusának gondolatát.

Larin 1910 márciusa óta több cikket írt a „Vozrozsgyenyijé"-be a hatalom szociális szerkezetéről, a távlatokról és a likvidátorságról. Hozzácsatlakozott Pileckij úr is. A két író a neofiták lelkesedésével fogott hozzá ezekhez a kérdésekhez, melyekre a maguk likvidátor táborában hiába kerestek nyílt feleletet, s kereken kimondták azt, amit gondoltak. A mai Oroszországban — úgymond — nincs mit beszélni feudalizmusról, a hatalom *már* burzsoá hatalommá alakult át. „Az első elem is, a második elem is — mondja Larin, aki különválasztja a hírhedt „harmadik elemet" —, nyugodtan alhat: 1905 októbere nincs napirenden" („Vozrozsgyenyije", 9—10. sz. 20. old.). „Ha megszüntetnék a dumát, gyorsabban állítanák vissza, mint a forradalom után Ausztriában történt, ahol 1851-ben eltörölték az alkotmányt, hogy 9 év múlva, 1860-ban, minden forradalom nélkül újra elismerjék, mert ezt követelte az uralkodó osztályok legbefolyásosabb részének érdeke, amely kapitalista módra átszervezte gazdaságát. Később, miután már gyökeret vert a burzsoá társadalmi viszonyok rendszere, az uralkodó osztályok különböző rétegeinek egymás ellen folytatott harca — mint mindenütt — nálunk is, arra kényszeríti majd őket, hogy tágítsák a választójog kereteit . . ." (ugyanott, 26. old.). „Oroszországnak a kapitalista világba való bekapcsolódási folyamata . . . politikai téren is befejeződik. Ez pedig azt jelenti, hogy a mai szakaszban nem lehetséges olyan forradalmi mozgalom, mint 1905-ben, mely az *egész ország* mozgalma volt" (27. old.).

„Ha tehát a hatalommal" (Larin következtetései szerint) „«csaknem teljes egészében» nem a feudális földbirtokosok rendelkeznek, akkor «a föld és a gyár kapitalistáinak» harca, melyet a feudálisok ellen, a hatalomért folytatnak, nem válhat a fennálló hatalom ellen indított országos méretű harccá" (11. sz., 9. old.) . . . „Ha arra építenők taktikai vonalunkat, hogy «országos

fellendülés» várható, meddő várakozásra kárhoztatnók magunkat" (ugyanott, 11. old.). „Nem lehet két szék között ülni. Ha semmiben sem változott a hatalom szociális jellege, akkor tevékenységünk céljainak és formáinak is a régieknek *kell* lenniök, akkor nem tehetünk egyebet, mint hogy «harcolunk a likvidátorok ellen». Ha pedig valaki tovább akar menni, s *újat akar építeni* az összeomlott, alkalmatlanná vált régi helyett, annak folytatásaként és dicsőségére, az következetesen vessen számot az *építés feltételeivel*" (ugyanott, 14. old.).

Hát nem naiv ez a Larin? Azt követeli, hogy az opportunisták legyenek „következetesek", hogy „ne üljenek két szék között"!

A „Vozrozsgyenyije" szerkesztősége zavarba jött. A lap 9—10. számában kijelenti, hogy nem ért egyet Larinnal, s ezt írja: (Larin) „friss gondolatot vet fel", *de* „J. Larin cikkei nem győztek meg bennünket". A lap 11. számában, nyilván a szerkesztőség nevében, V. Mirov lépett fel Larin ellen. V. Mirov elismerte, hogy Larin és Pileckij „bizonyos *áramlatot* képvisel, amely elméletileg még kevéssé megalapozott, de igen világos nyelven beszél" (ami igen nagy hiba az opportunisták szerint!). „Larin — írta Mirov úr — futólag és egészen váratlanul" (ejnye! ez a nyughatatlan Larin mindig kellemetlenséget okoz barátainak „igen világos nyelvével"!) „a likvidátorság kérdését is érintette. Mi azt hisszük, hogy a pártépítés formái nincsenek szoros összefüggésben az orosz kormány természetével és fenntartjuk jogunkat, hogy külön beszéljünk erről" (az 1910 július 7-i szám, 22. old.).

„Külön beszélt" e „mi" nevében L. Martov a „Zsizny" 1. számában (1910 augusztus 30); kijelentette, hogy ő Larinnal szemben „csakis" V. Mirov és a szerkesztőség véleményéhez „csatlakozhatik" (4. old.). A likvidátorok házi vitájában tehát L. Martov mondotta ki az utolsó szót.

Vegyük hát szemügyre, mit is jelent a likvidátorságnak ez az utolsó szava.

Martov, mint mindig, igen találékonyan és igen ... „ügyesen" fog a dologhoz. Azzal kezdi, hogy „nálunk mindjárt 1907 június 3-a után figyelmesen kezdték keresni a hatalmon levő, vagyis az uralkodó burzsoáziát"...

„A június 3-i rendszer az oroszországi kereskedelmi és ipari burzsoázia uralmának a rendszere. Ezt a sémát egyformán elfogadta az említett mensevik írók csoportja (Larin, Pileckij) is, s elfogadták ellenfelei, az ortodox bolsevikok is, akik 1908-ban" azt írták, hogy „Oroszországban burzsoá monarchia van keletkezőben".

Hát nem mesteri „ügyesség" ez? Larin azt veti Martov szemére, hogy két szék között ül, s nyíltan, minden köntörfalazás és ravaszkodás nélkül elismeri, hogy harcolni kell a likvidátorok ellen, hacsak nem akarják újra átdolgozni azt a feleletet, melyet „az ortodoxok" adtak az ördöngös kérdésekre.

Martov azonban „ügyesen" bukfencet vet a levegőben és be akarja beszélni az olvasóknak (akiknek 1910 augusztusában egyáltalában nem volt lehetőségük arra, hogy meghallgassák a másik felet is), hogy „ezt a sémát" Larin is, „az ortodoxok" is *„egyformán elfogadták"!*

Martov ugyanúgy ügyeskedik, mint Burenyin vagy Menysikov[60], mert ennél arcátlanabb valótlanság elképzelhetetlen.

„Az irodalmi vitákban rendszerint megfeledkeznek arról, hogy tulajdonképpen ki «kezdte»" — írja többek közt Martov ugyanott. Igaz, ez megesik olyan *literátori* vitákban, ahol nem arról van szó, hogy az ördöngös kérdésekre pontos, határozott feleletet dolgozzanak ki. Itt azonban *egyáltalában* nem literátori és *nem csupán irodalmi „vitával" van dolgunk*, mint azt a „Zsizny" olvasóit ámító L. Martov kitűnően, pontosan, hitelesen és közvetlenül tudja. Martov nagyon jól ismeri azt a szabatos feleletet, melyet „az ortodoxok" adtak és fenntartanak. Martov nagyon jól tudja, hogy Larin éppen ez ellen a felelet ellen küzd, s „megcsontosodott sablonnak", „légvárnak" stb. nevezi azt. Martov nagyon jól tudja, hogy *ő maga* valamennyi hívével és kollégájával egyetemben elvetette „az ortodoxok" szabatos feleletét. Martov nagyon jól tudja, hogy „tulajdonképpen ki kezdte"; hogy ki kezdte (és fejezte be) a szabatos felelet kidolgozását, és ki volt az, aki csak nevetgélt, aki csak azt mondta, hogy nem ért egyet ezzel a felelettel, de *más* feleletet *nem* adott a mai napig *sem*.

Elképzelhetetlen felháborítóbb, lelkiismeretlenebb csalafintaság, mint L. Martov csalafintasága! Larin nyíltsága és őszintesége kellemetlenül érintette a likvidátorság diplomatáit, mert Larin (bár csak másfél év múltán) elismerte, hogy szabatos felelet nélkül egy lépést sem tehetünk. Az igazság tehát egészen nyilvánvaló. És L. Martov mégis félre akarja vezetni az olvasót, amikor úgy tünteti fel a dolgot, mintha Larin és az ortodoxok „egyforma sémát" fogadnának el, holott a valóságban Larin és az ortodoxok sémája homlokegyenest *ellenkező:* Larin sémájából a likvidátorság igazolása, „az ortodoxok" sémájából viszont a likvidátorság elítélése *következik.*

Martov, hogy leplezze csalafintaságát, a „sémából" kiragad *egy* szócskát, s összefüggéséből kiszakítva, meghamisítja a szó kapcsolatát (Burenyin és Menysikov már művészi tökélyre vitte ezt a fogást). Az ortodoxok, bizonygatja Martov, azt írták, hogy „Oroszországban burzsoá monarchia van keletkezőben", — Larin pedig azt írja, hogy Oroszországban nincs mit beszélni feudalizmusról, hogy a hatalom már burzsoá hatalom, — *„tehát"* Larin és az ortodoxok sémája *„egyforma" !!* A bűvészmutatvány befejeződött. Az olvasót, aki hisz Martovnak, elbolondították.

Valójában az ortodoxok „sémája", vagy helyesebben: felelete, úgy szól, hogy Oroszországban a régi hatalom *„még egy lépést tesz* burzsoá monarchiává való *átalakulása útján"*, de emellett a kapitalista fejlődésnek azt az útját egyengeti, amely *„éppen a feudális típusú* földbirtokosok hatalmát és jövedelmeit *óvja"*, — és hogy ennek következtében „a gazdasági és a politikai élet *döntő* tényezői", melyek a XX. század elejének első válságát okozták, *„tovább hatnak"*.

Larin ezt mondja: a hatalom *már* burzsoá hatalom, ezért csak egy „megcsontosodott sablon" hívei beszélnek a feudálisok „hatalmának megóvásáról", ezért a korábbi fellendülés „döntő tényezői" *nem* hatnak tovább, ezért valami újat kell építeni „az «alkalmatlanná vált régi» helyett".

Az „ortodoxok" ezt mondják: a hatalom *még* egy lépést tesz burzsoá monarchiává (nem pedig általában vett

hatalommá) való átalakulása *útján*, de emellett a valóságos hatalom változatlanul a feudálisoké marad, úgyhogy a korábbi tendenciák, a korábbi típusú fejlődés „döntő tényezői" „tovább hatnak", s ezért azok, akik az „alkalmatlanná vált régiről" beszélnek, likvidátorok, akik a *valóságban* a liberálisok rabjai.

Világos, hogy a két séma, a két felelet homlokegyenest ellenkezik egymással. Két különböző *határozott* felelet ez, amely különböző következtetésekre vezet.

Martov bűvészkedik à la Burenyin; arra hivatkozik, hogy *mindkét* felelet „a burzsoá monarchia keletkezéséről" *„beszél"*. Ugyanilyen joggal arra is lehetne hivatkozni, hogy mindkét felelet elismeri Oroszország további kapitalista fejlődését! Oroszország kapitalista fejlődését (az összes marxisták és mindazok, akik marxisták szeretnének lenni) általánosan elismerik, s ezen a *talajon vitatkoznak* e fejlődés fokáról, formájáról, feltételeiről. Martov azonban összekuszálja azt, ami vitás, hogy azt tüntesse fel a vita tárgyának, ami nem vitás! Hogy a régi hatalom *burzsoá monarchiává alakul át, ezen az úton* fejlődik, ezt (az összes marxisták és mindazok, akik marxisták szeretnének lenni) *általánosan* elismerik, s ezen a talajon vitatkoznak az átalakulás fokáról, formájáról, feltételeiről, menetéről; Martov azonban összekuszálja azt, ami vitás (t. i., hogy tovább hatnak-e a korábbi tényezők? megengedhető-e a régi formák feladása? stb.), hogy azt tüntesse fel a vita tárgyának, ami nem vitás!

Azt, hogy a hatalom Oroszországban a XIX. és XX. században a „burzsoá monarchiává való átalakulás útján" fejlődik, nem tagadja Larin, mint ahogy nem tagadta eddig *egyetlen* józan ember *sem*, aki marxista szeretne lenni. Az az indítvány, hogy a burzsoá jelzőt a plutokratikus szóval helyettesítsük, helytelenül ítéli meg az átalakulás *fokát*, de *elvileg* nem meri tagadni, hogy az igazi „út", a valóságos fejlődés útja éppen ezt az átalakulást *jelenti*. Meri-e azt állítani Martov, hogy az 1861—1904-es időszak monarchiája (mely a maihoz képest kétségtelenül kevésbé kapitalista) Miklós feudális korához képest *nem* jelent *haladást* a „burzsoá monarchiává való átalakulás útján"?!

Martov nem meri ezt állítani, sőt ellenkezőleg, „csat-

lakozik" V. Mirovhoz, aki Larin nézetét kifogásolja, s Vitte reformjainak, valamint a 60-as évek reformjainak burzsoá jellegére hivatkozik.

Most ítéljen az olvasó Mirov és Martov „ügyességéről". Előbb megismétlik Larinnal szemben ugyanazokat az érveket, amelyeket *másfél évvel* ezelőtt az „ortodoxok" hoztak fel Martov és Mirov legközelebbi barátai, hívei és kollégái ellen, — később pedig azt akarják bebeszélni az olvasónak, hogy Larin és az „ortodoxok" „sémái" egyformák.

Ez mintaképe nemcsak annak, hogyan kell politika helyett literátorkodni (mert a politika szabatos, nyílt feleleteket követel, a literátorok pedig gyakran beérik a mellébeszéléssel), hanem annak is, hogyan lehet az irodalmat burenyizmusra degradálni.

Martov idézi Larin fentebbi szavait, hogy „ha semmi sem változott stb., akkor nem tehetünk egyebet, mint hogy harcolunk a likvidátorok ellen", és ezt feleli neki:

„Eddig azt hittük, hogy feladatainkat annak a társadalomnak a szociális szerkezete határozza meg, amelyben cselekszünk, tevékenységünk formáit pedig először ezek a feladatok és másodszor a *politikai feltételek* határozzák meg. Ezért a hatalom szociális természetének *közvetlenül* (Martov kiemelése) semmi köze sincs feladatainknak és tevékenységünk formáinak meghatározásához."

Ez nem felelet, hanem üres, kitérő frázis. Martov ismét megpróbálja összekuszálni a kérdést, hogy elterelje a vitát arról, ami vitás. Nem az a kérdés, hogy *közvetlen-e* vagy *közvetett* a hatalom szociális természetének és feladatainknak, tevékenységünk formáinak az összefüggése. Ha *közvetett* is ez az összefüggés, akkor sem változtat a dolgon, ha elismerik, hogy az összefüggés szoros és elválaszthatatlan. Martov pedig *egyetlen szóval sem* merte tagadni, hogy ez az összefüggés szoros, elválaszthatatlan. S amikor a „politikai feltételekre" hivatkozik, csak port hint az olvasó szemébe. Szembehelyezni a „hatalom szociális természetét" a „politikai feltételekkel" — ez éppolyan esztelenség, mintha azt mondanók: a kalocsni olyan sárcipő,

amelyet emberek készítenek, — s ezután a kalocsnit szembeállítanák a sárcipővel. A sárcipő — éppen ez a kalocsni, és nincs olyan kalocsni, amelyet ne emberek készítenének. A hatalom természete — éppen ez alkotja a politikai feltételeket, és nincs olyan hatalom, amely ne szociális természetű lenne.

Végeredményben tehát Martov „mellébeszélt" és nem felelt Larinnak. Kitért a felelet elől, mert nem volt mit felelnie. Larinnak tökéletesen igaza van abban, hogy az a nézet, melyet „a hatalom szociális jellegéről" (pontosabban a hatalom gazdasági természetéről) alkotunk, szorosan és elválaszthatatlanul összefügg „a feladatokról és a tevékenység formáiról" alkotott nézetekkel. Larin is, az „ortodoxok" is felismerték és következtetéseikben érvényesítették ezt az összefüggést. Martovnak (és pereputtyának) a nézeteiben nyoma sincs ennek az összefüggésnek. Martov ezért kénytelen csűrni-csavarni és a „sárcipővel" igyekszik megszabadulni a kérdéstől.

Hallgassuk tovább:

„Ezeknél a mensevikeknél (Martov *példaként* Koganra, az 1907. évi „Obrazovanyijé"-ra hivatkozik) többé-kevésbé világosan felcsillant az a gondolat, hogy a munkásosztály fokozatosan — hogy úgy mondjuk —, szervesen «belenő» abba a «törvényes országba»*, amely megkapta az alkotmányos rendszer elemeit: a burzsoázia" (hát nem a „plutokrácia"? hm?) „június 3-i kiváltságait fokozatosan kiterjesztik a demokrácia széles köreire. Ha valóban ez lenne a mai, idézőjelbe tett «likvidátorság» vagy a mai «degalizmus» elvi alapja, akkor ez hagyományaink tényleges likvidálását jelentené, ez tényleges, elvvé avatott legalizmus lenne, egész múltunkkal való elvi szakítást jelentene. Az ilyen likvidátorság ellen komolyan kellene har-

* Talán nem minden olvasó érti ezt a gallicizmust, amely szerintem igen szerencsétlen kifejezés. „Törvényes ország" — ez szó szerinti fordítása a francia pays légal kifejezésnek, melyen a lakosságnak parlamenti képviselettel bíró s a néptömeggel ellentétben alkotmányos kiváltságokat élvező osztályait vagy csoportjait, rétegeit értik. Egyébként jellemző Martov ingadozásainak megítélése szempontjából: Martov nem akarja elismerni, hogy Oroszország 1908—1910-ben „még egy lépést tett burzsoá monarchiává való átalakulása útján". De elismeri, hogy „a burzsoázia" (nem pedig a „plutokrácia") 1907 június 3-án „megkapta az alkotmányos rendszer elemeit". Értse, aki tudja!

colnunk... Hát csakugyan meg kellett érnünk, hogy sorainkban a megújhodott Tolmacsov-rendszerbe *becsúszó* reformisták vannak?" És Martov a következő megjegyzést fűzi ehhez: „Larint magától értetődően (!!) nem gyanúsítom reformista tendenciákkal."

Ezt a hosszú idézetet azért kellett közölnöm, hogy egész világosan megmutassam az olvasónak Martov „szokását". Martov elismeri, hogy Kogannál (ennél a menseviknél, aki rendszeresen együtt dolgozik Martovval felelős „munkákon") „többé-kevésbé világosan felcsillan" a reformizmus. Martov elismeri, hogy *ha* a reformizmus volna a likvidátorság elvi alapja, akkor ez „a múlttal való szakítást" jelentené. Hangzatos, dörgedelmes, pufogó frázisokkal rátámad a „becsúszó reformistákra" stb. És... mit gondolnak, mivel végzi? — azzal a kijelentéssel, hogy Larint *magától értetődően* „nem gyanúsítja" reformista „tendenciákkal"!!

Mintha csak Eduard Bernsteint, Jean Jaurèst vagy Ramsay MacDonaldot hallanók. Ők is valamennyien „elismerik", hogy egyes „szélsőségeseknél" „felcsillan"... valami nem jó dolog, a reformizmus, a liberalizmus. Valamennyien elismerik, hogy *ha* a liberalizmus volna az *ő* politikájuk „elvi alapja", akkor ez „a múlttal való szakítást" jelentené. Ők valamennyien hangzatos, dörgedelmes, pufogó frázisokkal támadnak „a csúszó-mászókra, a liberálisokra" stb. És valamennyien azzal végzik, hogy... a Larinokat... bocsánat, az őszintébb, „jobboldalibb" elvtársaikat, híveiket, barátaikat, kollégáikat, munkatársaikat „nem gyanúsítják" burzsoá-liberális tendenciákkal.

Hiszen éppen az a bökkenő, hogy Larin, idézett cikkeiben, a legkétségbevonhatatlanabb, a leghitelesebb reformizmus nézeteinek „rendszerét" fejtette ki! Aki ezt tagadja, az tagadja azt, ami a napnál is világosabb, az minden értelmétől megfosztja a reformizmus fogalmát. És ha önök „cáfolni" akarják Larint, ha el fogják „ítélni" az „elvi" reformizmust, ha hangzatos frázisokkal támadnak a „becsúszókra" és ugyanakkor kétszínűen azt hajtogatják, hogy Larint „nem gyanúsítják" reformizmussal, ezzel teljesen leleplezik magukat. Ezzel tökéletesen bebizo-

nyítják, hogy az „elvi reformizmussal" szemben fennálló „elvi" ellentétük hangoztatása annyit ér, mint a kufár fogadkozása, aki alkudozás közben azt mondja: „higgye el kérem, lelkemre mondom, nekem is többe van."

Higgyék el kérem, lelkemre mondom, elítélem az elvi reformizmust, *de* Larint nem „gyanúsítom" reformizmussal (valóban utálatos emberek ezek a *gyanakvó* ortodoxok!) és teljesen egyetértek Larinnal a likvidátorság gyakorlatában.

Ez a mai oroszországi opportunizmus „kifejtett formulája".

Maga Martov, akit naiv (vagy a mélyreható *új* átcsoportosulást nem értő) emberek máig is a likvidátorság „kétségtelen" ellenfelének tekintenek, így alkalmazza ezt a formulát:

„Az úgynevezett «likvidátorok» tevékenységében megnyilvánuló taktika — írja Martov a 9—10. oldalon — a nyílt munkásmozgalmat állítja tengelyébe, ezt a mozgalmat minden lehető irányban kiszélesíteni igyekszik, és e nyílt munkásmozgalmon *belül* (Martov kiemelése) — és csakis ott" — (jól jegyezzük meg: és csakis ott!) — „keresi a pártlét újjászületésének elemeit."

Ezt mondja L. Martov. De éppen ez a megújhodott Tolmacsov-rendszerbe *becsúszó* reformizmus. A dőlt betűkkel írt „becsúszó" kifejezést Martovtól vettem át, mert az a fontos, hogy ő, Martov, a most idézett szavakban *valójában éppen* a becsúszást prédikálja. Ha pedig ezt prédikálja, esküdözhet és fogadkozhat az „elvi reformizmus" ellen, ahogy tetszik, ez semmit sem változtat a *dolgon.* Valóban, amikor Martov ezt mondja: „és csakis ott", vagy amikor ezt mondja: „a tengelyébe", reformista vonalat követ (1908—1910-ben, Oroszország különös helyzetében), — a fogadkozásoknak, ígéreteknek, bizonykodásoknak, esküdözéseknek pedig higgyenek a politikai csecsemők.

„... az 1850-es évek elején Marx és Willich—Schapper vitája éppen (!!) akörül forgott, hogy mi a jelentőségük a titkos társaságoknak, és lehet-e *titkos társaságokból* politikai harcot vezetni. A blanquisták (a 60-as évek Franciaországában) úgy «készültek» ezekre az eseményekre (a bonapartizmus össze-

omlására), hogy titkos társaságokat szerveztek és elszigetelték bennük az egyedülálló munkásokat; a marxisták francia szekciója ellenben... bement a munkásszervezetekbe, újakat alapított, «a legalitásért harcolt» minden eszközzel..."

Nagyon rossz példa mind a kettő. Marx és Willich vitája az 50-es években, a blanquisták és a marxisták vitája a 60-as években *korántsem akörül forgott*, hogy vajon „csakis" a „békés, megtűrt" (Martov, „Zsizny", 1. sz. 10. old.) szervezetekben kell-e keresni „a pártlét újjászületésének elemeit". Martov ezt nagyon jól tudja, és hiába próbálja félrevezetni olvasóit. Mindkét esetben *nem* a munkáspárt „újjászületéséről" folyt a vita, mert abban az időben nem lehetett vitatkozni annak az újjászületéséről, ami *addig* egyáltalában nem volt. Mindkét esetben arról folyt a vita, hogy szükség van-e egyáltalában a *munkás*mozgalomra támaszkodó *munkás*pártra, *osztály*pártra. Ez az, amit Willich is és a 60-as évek blanquistái is kereken tagadtak; nagyon jól tudja ezt Martov, aki hiába próbál arról beszélni, ami ma nem vitás, hogy *elhomályosítsa* azt, ami *most* vitás. Marxnak az 50-es és a 60-as években *sohasem* volt az az álláspontja, hogy *„csakis"* a békés és megtűrt szervezetekben kell keresni a pártlét újjászületésének vagy születésének elemeit, *sőt a 70-es évek végén*, a kapitalizmus és a burzsoá monarchia hasonlíthatatlanul magasabb fejlődési fokán, Marx és Engels *kíméletlen* háborút indított a német opportunisták ellen, akik likvidálták a német „pártlét" közelmúltját, siránkoztak a „szélsőségek" miatt, a mozgalom „civilizáltabb" formáiról (a mai orosz likvidátorok nyelvén: „európaizálásáról") beszéltek, s védelmezték azt a gondolatot, hogy *„csakis"* a „békés és megtűrt" szervezetekben kell „keresni az újjászületés elemeit" stb.

„Összegezek — írja Martov. — Annak az elméleti indokolására és politikai igazolására, amit napjainkban tesznek a marxizmushoz hű mensevikek, teljesen elegendő az a tény, hogy a mai rendszer az abszolutizmus és az alkotmányosság bensőleg ellentmondásos kombinációja, és hogy az orosz munkásosztály már megérett arra, hogy a haladó nyugati országok munkásaihoz hasonlóan ezt a rendszert ellentmondásai Achilles-sarkánál fogva megragadja."

Martov e szavai („teljesen elegendő") — *teljesen elegendők* arra, hogy mi is összefoglaljuk a mondottakat. Martov „teljesen elegendőnek" tartja azt, amit a kadetok is, s részben az októbristák is elismernek. Éppen a *„Recs"* volt az, amely 1911 januárjában úgy vetette fel a kérdést, mint ahogy 1910 augusztusában Martov ajánlotta: az alkotmányosság és az alkotmányellenesség ellentmondásos kombinációja; két tábor: az alkotmány mellett és ellene. Martovnak „teljesen elegendő" az, ami *teljesen elegendő* a *„Recs"-nek*. Itt *nyoma* sincs a marxizmusnak. Itt teljesen eltűnt a marxizmus, s helyét a liberalizmus foglalta el. A marxistának *semmi eseire sem* „elegendő" az, hogy nálunk „ellentmondásos kombináció" van. A marxizmus csak ott kezdődik, ahol kezdik felismerni, megérteni azt, hogy ez az igazság elégtelen, hogy ez az igazság sok helytelenség mellett csak szemernyi igazságot tartalmaz, hogy ez az igazság elkeni azt, milyen mélyrehatóak az ellentmondások, megszépíti a valóságot, tagadja a helyzetből kivezető út egyedül lehetséges eszközeit.

Hiszen nemcsak a mai Oroszországban, hanem a mai Németországban, sőt a mai Angliában is megvan a régi rendszer és az alkotmányosság „ellentmondásos kombinációja" (a lordok háza; a koronának a népképviselőktől való függetlensége külpolitikai ügyekben stb.). Kérdem, milyen álláspontot képvisel *reálisan* (vagyis a jókívánságoktól és a jószándékú beszédektől függetlenül) az a politikus, aki kijelenti, hogy az orosznak „teljesen elegendő", ha elismeri azt, ami Németországra is, Angliára is áll? Az ilyen politikus *valójában liberális*, kadet álláspontra helyezkedik. Nálunk még egy valamelyest következetes burzsoá demokrata sem helyezkedhet és nem is helyezkedik ilyen álláspontra. Martov *végső szavával* a likvidátorok vitáját befejező, összegező *formulájával* rendkívül pontosan, meglepően világosan, kimerítő teljességgel fejezi ki azokat a *liberális* nézeteket, amelyeket marxista lobogó alatt csempésznek be.

Mikor a liberálisok — és nemcsak a kadetok, hanem részben az októbristák is — azt mondják, hogy tevékenységünk elméleti indokolására és politikai igazolására *teljesen elegendő*, ha elismerjük a régi rendszer és az alkotmá-

nyosság benső ellentmondásos kombinációját, akkor a liberálisok egészen hívek önmagukhoz. Ez valóban pontos liberális formula, az 1908—1910-es (ha ugyan nem az 1906—1910-es) évek liberális politikájának a formulája. A marxista viszont csak akkor és annyiban marxista, ha megmagyarázza, hogy ez a formula *elégtelen és hamis*, mert mellőzi azt a specifikusat, mely az orosz „ellentmondásokat" elvileg, alapvetően megkülönbözteti az angol és a német ellentmondásoktól. „Teljesen elegendő elfogadni, hogy nálunk sok minden ellentmond az alkotmányosságnak", mondja a liberális. „Teljesen elégtelen ennek az elismerése, feleli a marxista. El kell ismernünk, hogy az *általában vett* «alkotmányosság» *számára* nincs meg az elemi, alapvető, kardinális, lényegi, szükséges bázis. A liberalizmusnak éppen az a legnagyobb tévedése, hogy elismeri e bázis meglétét, holott nincs meg, és ez a tévedése magyarázza meg a liberalizmus tehetetlenségét, tévedését pedig a burzsoá szentimentalizmus tehetetlensége magyarázza."

Ha közgazdasági nyelvre fordítanók le ezt a politikai antinómiát*, akkor így lehetne szövegezni: a liberális véleménye szerint a gazdasági (kapitalista) fejlődés útja már adott, meghatározott, befejezett, s most csak arról van szó, hogy *erről* az útról el kell takarítani az akadályokat, az ellentmondásokat. A marxista véleménye szerint a kapitalista fejlődésnek ez az adott útja máig sem vezetett ki a zsákutcából, *bár* a gazdasági fejlődésnek kétségtelenül vannak burzsoá jellegű eredményei, mint például 1906 november 9-e (vagy 1910 június 14-e), mint a III. duma stb., de van az *ugyancsak* kapitalista fejlődésnek *más* útja is, amely kivezethet az országútra, olyan útja, amelyre rá kell mutatnunk, amelyet meg kell magyaráznunk, elő kell készítenünk, meg kell védelmeznünk, meg kell tennünk, a liberalizmus minden ingadozása, minden kishitűsége és csüggetegsége ellenére is.

Martov úgy vitatkozik Larinnal, mintha sokkal „baloldalibb" volna Larinnál. És sok naiv ember hagyja, hogy becsapják, s ezt mondják: persze, Potreszov, Levickij,

* — ellentmondást. — *Ford.*

Larin likvidátorok, persze, ők szélsőjobboldaliak, mint, mondjuk, a mi Rouanet-ink, de Martov, ez a Martov nem likvidátor! Valójában pedig Martovnak Larinnal, a becsúszó reformátorokkal szemben használt hatásos frázisai csak megtévesztésül szolgálnak, mert Martov *végkövetkeztetésével*, végső szavával, összefoglalásával *éppen* Larint támogatja. Martov semmivel sem „baloldalibb" Larinnál, csak diplomatikusabb, elvtelenebb, mint Larin, körmönfontabban leplezi magát az állítólag „marxista" szavacskák tarka foszlányaival. Martovnak az a következtetése, hogy „teljesen elegendő", ha elismerjük az ellentmondásos kombinációt, csak a likvidátorság (és a liberalizmus) *igazolása*, s Larinnak éppen ez kell. Larin azonban igazolni, bizonyítani akarja ezt a következtetést, végig akarja gondolni, elvi alapra akarja helyezni. Martov is azt mondja Larinnak, amit Vollmar, Auer és az opportunizmus más „vén rókái" mondottak Eduard Bernsteinnek, a fiatal opportunistának: „Kedves Larin . . . azaz, hogy: kedves Edus, te szamár vagy! Ezt meg kell csinálni, de nem szabad beszélni róla." „Kedves Larin, nekünk «teljesen elegendő» a likvidátor gyakorlat, «teljesen elegendő» a régi rendszer és az alkotmányosság ellentmondásának liberális elismerése, de az isten szerelmére kérem, ne menjen tovább, ne «hatoljon a dolgok mélyére», ne keressen elvi világosságot és belső egységet, ne elemezze «a mai helyzetet», *mert ez önnel együtt mindannyiunkat leleplez.* Majd megcsináljuk a dolgot, de ne beszéljünk róla."

Martov kioktatja Larint, hogyan kell viselkednie egy opportunistának.

Nem lehet két szék között ülni, mondja Larin Martovnak, és a mindkettőjüknek oly drága likvidátorság elvi magyarázatát és igazolását követeli.

— Hát miféle opportunista ön, feleli Martov, ha nem tud két szék között ülni? Miféle opportunista ön, ha a gyakorlat pontos, nyílt és világos elvi igazolására törekszik? Az igazi opportunistának igenis két szék között kell ülnie, védelmeznie kell a „folyamat-taktikát" (jusson eszébe az 1901-es kor Martinovja és Kricsevszkije), úsznia kell az árral, eltüntetve a nyomokat, kerülve mindenféle elviséget. Lám, Bernstein most (Vollmar, Auer és mások

leckéi után) már jó revizionista, ő *nem indítványozza* az *ortodox* erfurti profession de foi[61] megváltoztatását. Nekünk is jó likvidátoroknak kell lennünk, *nem szabad indítványoznunk* a mai helyzet „ördöngös kérdéseire" (1908-ban) adott hivatalos *ortodox* felelet[62] megváltoztatását. Hogy igazi opportunisták legyünk, kedves jó Larin, a valóságban, gyakorlatunkban, munkánkban kell lassan *becsúsznunk*, szóban pedig, a közönség előtt, beszédeinkben, a sajtóban ne keressünk olyan elméleteket, amelyekkel igazolni akarjuk a *becsúszást*, hanem ellenkezőleg, kiabáljunk minél hangosabban a becsúszók ellen, fogadkozzunk, esküdözzünk égre-földre, hogy mi nem vagyunk becsúszók.

Larin elhallgatott. Lelke mélyén valószínűleg el kellett ismernie, hogy Martov ügyesebb diplomata, körmönfontabb opportunista.

Még más oldalról is meg kell vizsgálnunk Martov befejező formuláját; „teljesen elegendő", ha elismerjük a régi rendszer és az alkotmányosság ellentmondásos kombinációját. Vessük egybe ezt a formulát V. Levickij *híres* formulájával: „*Nem* hegemónia, *hanem* osztálypárt" („Nasa Zarja", 7. sz.). Ebben a formulában Levickij (a „Nasa Zarja" Larinja) csak nyíltabban, őszintébben, elvileg megalapozottabban fejezte ki azt, amit Potreszov nyakatekert szavakkal összezavart, elkent, felsallangozott, amikor Plehanov ultimátumainak hatása alatt *átsimította* és átdolgozta a hegemónia *ellen* írt cikkét.

Martov formulája és Levickij formulája ugyanannak az éremnek két oldala. Következő cikkünkben megmagyarázzuk ezt Martovnak, aki úgy tesz, mintha nem értené a hegemónia eszméjének és a likvidátorság kérdésének összefüggését.

P. S.* Ezt a cikket már nyomdába adtuk, amikor megkaptuk a „Gyelo Zsiznyi" 2. számát, amely J. Larin „Jobbra át — és hátra arc" című cikkének befejezését közli.

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

Larin a likvidátorok új folyóiratában a nála megszokott világossággal reformizmust prédikál, de azért L. Martov „magától értetődően nem gyanúsítja" J. Larint reformizmussal. Egyelőre csak a reformista program *lényegét* idézzük:

„A fejvesztettség és a határozatlanság állapota, mikor az emberek még azt sem tudják, hogy mit várjanak a holnaptól, hogy milyen feladatokat tűzzenek maguk elé, — ilyen az a határozatlan, várakozó hangulat, mikor az emberek ködösen hol a forradalom megismétlődésében bizakodnak, hol pedig azt mondják: «majd csak lesz valahogy». Most nem az a feladat, hogy ölbetett kézzel, terméketlenül várjuk, mit hoz a jövő, hanem meg kell nyernünk a legszélesebb köröket annak a vezérlő eszmének, hogy az orosz élet elkövetkezett új történelmi szakaszában nem «forradalomra», nem «forradalomvárásra» kell szervezkednie a munkásosztálynak, hanem egyszerűen arra, hogy az élet minden területén keményen és tervszerűen védje külön érdekeit; hogy ezzel a sokoldalú és bonyolult tevékenységgel egybegyűjtse és kiképezze erőit; hogy ily módon kinevelje és fokozza a szocialista öntudatot; hogy tudjon orientálódni (tájékozódni) — és megállja a helyét! — Oroszország társadalmi osztályainak kölcsönös és bonyolult viszonyai között, Oroszországnak a feudális reakció gazdaságilag elkerülhetetlen önkimerülése után elkövetkező alkotmányos megújhodása idején" (18. old.).

Ez a szóáradat pontosan kifejezi a larini „programnak" és a „Nasa Zarja", a „Vozrozsgyenyije", a „Gyelo Zsiznyi" stb. *összes* likvidátor írásainak, s közöttük L. Martov már elemzett „teljesen elegendő"-jének egész szellemét, egész értelmét. Ez a szóáradat színtiszta, hamisítatlan reformizmus. Most nem foglalkozhatunk ezzel a szóáradattal, nem elemezhetjük itt olyan részletesen, mint ahogy megérdemelné. Ezért csak a következő rövid megjegyzésre szorítkozunk. A baloldali kadetok, a párton kívüli szocialisták, a kispolgári demokraták (mint pl. az „eneszek"*) és azok a reformisták, akik marxisták szeretnének lenni, ezt a programot prédikálják a munkásoknak: *egyszerűen* gyűjtsétek erőiteket, neveljétek magatokat, tanuljatok, védelmezzétek érdekeiteket, hogy meg-

* — „narodnije szocialiszti" = „népi szocialisták". — *Ford.*

álljátok a helyeteket a küszöbön álló alkotmányos megújhodás idején. Az efféle program ugyanúgy csorbítja, szűkíti, kiheréli a munkásosztály politikai feladatait 1908—1911-ben, mint ahogy az „ökonomisták" herélték ki ezeket a feladatokat 1896—1901-ben. A régi ökonomisták önmagukat és másokat ámítva Belgiumra szerettek hivatkozni (de Man és Brouckère kitűnő munkái nemrégen megvilágították a belgáknál uralkodó reformizmust; ezekre a munkákra még visszatérünk); az új-ökonomisták, vagyis a likvidátorok Ausztriára szeretnek hivatkozni, ahol 1867-ben békés úton kaptak alkotmányt. A régi ökonomisták is és likvidátoraink is az európai munkásmozgalom és demokrácia történetének olyan példáival, eseteivel, epizódjaival hozakodnak elő, mikor a munkások különböző okokból még gyengék, öntudatlanok voltak, a burzsoáziától függtek — és az ilyen példákat mintaképül állítják Oroszország elé. Az ökonomisták is, a likvidátorok is a burzsoá befolyás közvetítői a proletariátus soraiban.

„Miszl" 4. sz.
1911 március.
Aláírás: V. Iljin.

POLEMIKUS JEGYZETEK

B. Bogdanov „A kézműves kongresszus eredményei" címmel cikket írt a „Nasa Zarja" 2. számában; cikkében ezekre a következtetésekre jut:

„Az a törekvés, hogy szakítsanak a régi illegalitással és kezdjék meg a valóban nyílt társadalmi és politikai tevékenység szakaszát — új jelenség, amely munkásmozgalmunk legújabb szakaszát is jellemzi" (73. old.). „A társadalmi élet kiéleződésének pillanatában, a moszkvai pótválasztások, az általános IV. Állami Duma-választás közvetlen küszöbén igen erősen érezzük a politikailag szervezett proletariátus befolyásának hiányát. A szervezett munkásoknak az utóbbi években kifejtett egész munkája ezen önálló politikai erő új életre keltésének útján halad. És tudatosan vagy akaratlanul — de ennek a mozgalomnak minden résztvevője a proletariátus újjászülető pártjának megbízottjává válik. És a proletariátus szervezett részének feladata nem is annyira az, hogy erőltesse, idő előtt kiformálja és megrögzítse ezt a mozgalmat, mint inkább az, hogy e mozgalom fejlődésének irányában cselekedjék, lehetőleg nagyobb lendületet adjon ennek a mozgalomnak oly módon, hogy bevonja a lehető legszélesebb tömegeket, és energikusan szakít az illegalitás semmittevésével, a tudatot elhomályosító körülményeivel" (74—75. old.).

Eddig csak a „Novoje Vremja" típusú újságok, meg talán még a liberalizmushoz átpártolt mérges renegátok, mint pl. Sztruve úr és társai, ordítoztak a „tudatot elhomályosító" körülményekről, csak tőlük hallottunk olyan hisztérikus kiszólásokat és felhívásokat, hogy „szakítani kell" a „tudatot elhomályosító" körülményekkel. Eddig a rendesebb, becsületesebb politikai sajtó szabálynak tartotta, hogy bizonyos szószékekről ne támadja azt,

amit ugyanonnan nem lehet védelmezni. A likvidátorok társasága, s soraiban B. Bogdanov, Levickij, Potreszov úr stb. immár második esztendeje sikeresen „túlteszi magát" ezen az elavult demokratikus előítéleten, s rendszeresen olyan és csakis olyan szószékekről hív fel arra, hogy „energikusan szakítani kell" stb., ahol a likvidátorok biztos monopóliumot élveznek a szóban forgó kérdésben. Mi nem tehetünk egyebet, mint hogy regisztráljuk ezt a „tudatot elhomályosító körülmények" ellen „fenntartott helyről" folytatott háborút és szégyenfához állítjuk a vitézkedőket.

B. Bogdanov, Levickij, Potreszov úrék kiforgatják a tényeket, mikor arra utalnak, hogy a munkások nyílt akciókra törekszenek, és ebből a *maguk módján* azt a következtetést vonják le, hogy a *munkások* szakítani igyekeznek a „tudatot elhomályosító körülményekkel". A tények kiforgatásánál abból indultak ki, hogy mi, a likvidátorság ellenfelei, nem mondhatjuk el azokat a tényeket, amelyeket B. Bogdanov úrék ismernek, s amelyek arról tanúskodnak, hogy a munkások a különböző kongresszusokon nyíltan kifejezést adnak *felháborodásuknak* azokkal az *intellektuelekkel szemben*, akik azt indítványozzák, hogy „szakítani kell". A munkások — becsületükre legyen mondva — 1911 elején is éppoly energikusan törekszenek nyílt politikai tevékenységre, mint például 1905 elején, de a *munkások* sem akkor, sem most nem tiltakoztak a „tudatot elhomályosító körülmények" ellen, nem akartak és nem akarnak „szakítani" azokkal. Helyesebb lesz, ha azt mondjuk, hogy csak a renegát intellektuelek törekszenek „energikusan szakítani".

Valóban, gondolkozzék csak az olvasó ezen a tényen: egy literátor csoport — különösen 1910 január óta — fokozott buzgalommal beszél arról *„a törekvésről, melynek célja, hogy szakítsanak a régivel"* és *„kezdjék meg a valóban nyílt politikai tevékenység szakaszát"*. Ez a csoport csupán 1910 januárja óta több mint 20 számot adott ki *saját* folyóiratából („Nasa Zarja", „Vozrozsgyenyije", „Zsizny", „Gyelo Zsiznyi"), már nem is beszélve az egyes könyvekről, brosúrákról és a nem sajátosan likvidátor jellegű folyóiratokban és lapokban megjelent cikkekről.

Kérdem, hogyan történhetett meg az, hogy ezek a literátorok, akik oly energikusan dolgoznak a publicisztika terén és oly meggyőződéssel beszélnek arról, hogy „energikusan szakítani kell a régivel" és „meg kell kezdeni a valóban nyílt politikai tevékenység szakaszát", eddig *maguk, saját csoportjukon* belül nem mertek „energikusan szakítani" a „régivel", és nem volt bátorságuk ahhoz, hogy a „tudatot elhomályosító körülményekkel" „energikusan szakító" programmal, platformmal, taktikával „megkezdjék a valóban nyílt politikai tevékenység szakaszát"??

Miféle komédia ez? Miféle alakoskodás? Beszélnek „a politikai erő új életre keltéséről", támadják a „tudatot elhomályosító körülményeket", azt követelik, hogy *szakítsanak* a régivel, „valóban nyílt politikai tevékenységet" prédikálnak — és ugyanakkor ezt a régit nem pótolják *semmiféle* programmal, *semmiféle* platformmal, *semmiféle* taktikával, *semmiféle* szervezettel! Mi az oka annak, hogy legalistáinkban, akik marxisták szeretnének lenni, még annyi politikai becsület sincs, mint Pesehonov úrékban és a „Russzkoje Bogatsztvo"[63] más publicistáiban, akik már sokkal korábban (1905—1906-ban) kezdtek a tudatot elhomályosító körülményekről s annak szükségességéről beszélni, hogy meg kell „kezdeni a valóban nyílt politikai tevékenység szakaszát" és akik *úgy is tettek, mint ahogy beszéltek*, valóban „energikusan szakítottak a régivel", valóban kiálltak a porondra „nyílt" programmal, platformmal, taktikával és szervezettel?

A politikában a becsület az erő jele, az alakoskodás viszont a gyengeségé. Pesehonov úrék és társaik erősek a narodnyikok körében és ezért valóban „nyíltan" állnak ki a porondra. B. Bogdanov, Levickij, Potreszov úrék és társaik gyengék a marxisták körében, az öntudatos munkások lépten-nyomon visszautasítják őket, ezért alakoskodnak, elrejtőznek, nem mernek *nyíltan fellépni* „a valóban nyílt politikai tevékenység" programjával és taktikájával.

Pesehonov úrék és társaik erősek a narodnyikok körében, s ezért saját lobogójuk alatt szállítják árujukat. B. Bogdanov, Levickij, Potreszov és Martov úrék gyöngék

a marxisták körében, s ezért idegen lobogó alatt kénytelenek becsempészni árujukat. Egy intellektuel folyóiratocskában (a „Nasa Zarjá"-ban) vitézkednek s onnan kiabálják: nincs „hierarchia", „energikusan kell szakítani a régivel", „meg kell kezdeni a valóban nyílt politikai tevékenység szakaszát". A munkások előtt viszont úgy viselkedik likvidátorunk, mint ahogy mondani szokták „inába száll a bátorsága".

A munkások előtt hőseink, akik annyira rajonganak „a nyílt politikai tevékenységért", *nem* cselekszenek *nyíltan*, nem ajánlanak *semmilyen* nyílt programot, taktikát, szervezetet. Innen ered a kézműves kongresszus „eredményeit" összegező B. Bogdanov úr bölcs diplomáciája, aki azt tanácsolja, hogy „ne erőltessék" a valóban nyílt politikai tevékenységre irányuló mozgalmat, ne „formálják ki idő előtt". Úgy látszik, B. Bogdanov úr megpróbálkozott azzal, hogy a munkások előtt *formát adjon* likvidátor terveinek, de megégette az ujját. A renegát intellektuel ellenállásra talált a munkások körében, akik tévedéseikben is őszintébbek, és nyílt feleletet követelnek („szakítani akarnak a régivel? hát akkor mondják meg nyíltan és becsületesen, hogy mi az az új, amit önök akarnak!"). És B. Bogdanov úr, mint Krilov rókája, azzal vigasztalja magát, hogy savanyú a szőlő! nem kell idő előtt formát adni a dolognak — szakítani kell a régivel, de úgy, hogy a munkások körében a régi zászlaját lengessük, — az újjal pedig ne igen siessünk.

Önök azt mondhatják erre: hiszen ez annyi, mint két szék között ülni. De éppen ez a lényege minden opportunizmusnak. Éppen ebben nyilvánul meg a marxizmussal *játszó* mai burzsoá intellektuel természete. Sztruve úr 1894—1898-ban játszott a marxizmussal. B. Bogdanov, Levickij, Potreszov úrék pedig 1908—1911-ben játszanak a marxizmussal. Az akkori „ökonomisták" és a mostani likvidátorok egy és ugyanazon burzsoá befolyás közvetítői a proletariátus soraiban.

„Miszl" 4. sz.
1911 március.

A VÁLSÁG JELENTŐSÉGÉRŐL

A hírhedt miniszteri és politikai válság, melyről annyit írtak és írnak a lapok, mélyebben fekvő kérdéseket vet fel, semmint a leglármásabb liberálisok gondolnák. Azt mondják, a válság felveti az alkotmánysértés kérdését. Valójában pedig a válság csak azt veti fel, hogy az októbristáknak és kadetoknak helytelen fogalmuk van az alkotmányról, hogy mindkét párt alaposan téved ebben a kérdésben. Minél szélesebb körben terjed el téves nézetük, annál állhatatosabban kell azt megvilágítanunk. Minél jobban buzgólkodnak a kadetok, hogy az októbrizmus ellen emelt vádjaik zajában hamis nézeteket terjesszenek a válság „alkotmányos" jelleǵéről — s ebben egyek az októbristákkal —, annál fontosabb megvilágítani ezt a közösséget, amely most világosan feltárul.

Még jól emlékszünk arra, hogyan vélekedett nemrégen a „Recs" és a „Russzkije Vedomosztyi" a IV. dumaválasztás jelszaváról. Az alkotmányért, vagy ellene — ez lesz és máris ez a kérdés, bizonygatta a kadetok mindkét vezető lapja.

Most pedig lássuk, hogyan vélekednek az októbristák. Olvassuk el Gromoboj úrnak a „Golosz Moszkvi"-ban (március 30-án) megjelent „Feltúrt hangyaboly" című jellemző cikkét. Az októbrista publicista meg akarja győzni Sztolipin úrnak — véleménye szerint — jóhiszemű védelmezőit, akik „félnek ellenzékbe vonulni", s azt bizonyítja, hogy „hibás lépéseket tesznek". „Az alkotmánypártiak — kiált fel Gromoboj úr — oly nehezen viselik el az alkotmánysértés bűnét, hogy semmivel sem lehet ki-

engesztelni őket.“ Mit mondhatunk érdemben? — kérdezi Gromoboj úr és ezt feleli:

„Ismét kováspuska, nacionalizmus, akarati indítékok, állami szükségszerűség? ó, ezt már mind hallottuk, s hallottunk ígéreteket is, amelyek nem igazolták a hozzájuk fűzött reményeket.“

Sztolipin politikája csábító „ígéret“ volt az októbristák számára (s éppúgy a „Vehi“ írói számára is, akik mindenkinél mélyebben értették meg s a legvilágosabban fejezték ki a kadetizmus szellemét). Az „ígéret“, az októbristák bevallása szerint, nem igazolta a hozzáfűzött reményeket.

Mit jelent ez?

Sztolipin politikája valójában nem ígéret volt, hanem az orosz élet legutóbbi négyéves (ha nem ötéves) időszakának politikai és gazdasági valósága. 1907 június 3-a és 1906 november 9-e (1910 június 14-e) nem ígéret, hanem valóság. A nemesi nagybirtoknak és a kereskedelmi-ipari tőke felső köreinek országos méretekben szervezett képviselői munkálkodtak e valóság létrehozásán, beteljesülésén. És ha most az októbrista, a moszkvai (s következésképpen az összoroszországi) tőke hangja azt mondja, hogy „nem igazolta“, ezzel csak a politikai történelem meghatározott szakaszának, olyan kísérletek meghatározott rendszerének eredményét összegezi, amelyeknek az volt a céljuk, hogy a III. Állami Dumával, Sztolipin agrárpolitikájával stb. „igazolják“ a kor követelményeit, azokat a követelményeket, amelyek Oroszország kapitalista fejlődéséből adódnak. Az októbrista tőke lelkiismeretesen, buzgón, sem hasát, sem erszényét nem kímélve segítette ezeket a kísérleteket és most kénytelen bevallani: nem igazolták a hozzájuk fűzött reményeket.

Vagyis egyáltalában nem az ígéretek megszegéséről, nem „alkotmánysértésről“ van szó — mert nevetséges elválasztani 1911 március 14-ét 1907 június 3-tól —, hanem arról, hogy azon az úton, melyet az októbristák és a kadetok „alkotmánynak“ neveznek, nem felelhetnek meg a kor követelményeinek.

Nem felelhetnek meg a kor követelményeinek egy olyan „alkotmány“ útján, mely a kadetoknak többséget

biztosított (az I. és a II. dumában), nem felelhetnek meg egy olyan „alkotmány" útján, amely döntő párttá tette az októbristákat (a III. dumában). És ha most azt mondják az októbristák: „nem igazolták reményeinket", ennek a bevallása, és a bevallást kikényszerítő válság azt jelenti, hogy a kadetizmus és az októbrizmus alkotmányos illúziói alapjukban, ismételten, végérvényesen összeomlottak.

A demokrácia kimozdította helyéből a régit. A kadetok, akik megfedték a demokráciát a „kilengésekért", békés „alkotmány" útján igérték megvalósítani az újat. Nem igazolták a reményeket. Az újat Sztolipin úr igyekezett megvalósítani oly módon, hogy a változott formákkal megszilárdíthassa a régit, hogy a legreakciósabb földbirtokosoknak és a tőke oszlopainak szervezete megszilárdítsa a régit, hogy az obscsina helyébe lépő földmagántulajdon olyan új réteget teremtsen, amely védelmezi a régit. Az októbristák éveken át együtt munkálkodtak Sztolipin úrral e feladat megoldásán, anélkül, hogy az átmenetileg elnyomott demokrácia „fenyegethette volna" őket.

Nem igazolták a reményeket.

Azoknak volt igazuk, akik megmondották, hogy az olyan gyors és gyökeres változások korában, mint aminő a XX. század kezdetének kora Oroszországban, semmit sem használnak és károsak az alkotmányos illúziók.

Az októbrista III. dumának, az októbrista „alkotmánynak", az októbristák és Sztolipin „békés, szerelmi együttélésének" három esztendeje nem tűnt el nyomtalanul: az ország gazdaságilag tovább fejlődött, „jobboldali" — minden rendű és rangú „jobboldali" — politikai pártok keletkeztek, bontakoztak ki, mutatták meg (s merítették ki) erejüket.

A harmadik duma agrárpolitikája a *valóságban* Oroszország roppant sokaságú falvaiban és istenhátamögötti zugaiban éreztette hatását: megindította az évszázadokon át lappangó erjedést, durván feltárta és kiélezte a meglevő ellentmondásokat, szemtelenné tette a kulákot és felvilágosította ellenfeleit. Nemhiába volt a harmadik duma. Nemhiába volt az első két duma sem, amelyben

olyan sok szép, jó, ártatlan dolgot akartak, — de tehetetlenül. Az 1911. évi „alkotmányválság" azt mutatja, hogy az 1906—1910-es időszak alkotmányos illúziói összeomlottak, csakhogy a kiábrándulás hasonlíthatatlanul alaposabb, mint azelőtt.

A kadetok és az októbristák voltaképpen megegyeztek abban, hogy politikájukat ezekre az illúziókra építették. Ezek a liberális burzsoázia illúziói, a centrum illúziói voltak — a „baloldali" centrum (a kadetok) és a „jobboldali" centrum (az októbristák) közti különbség lényegtelen, hiszen az objektív feltételek következtében annak is, ennek is össze kellett omlania. A régi kimozdult helyéből. Sem a baloldali, sem a jobboldali centrum nem valósította meg az újat. Ki és hogyan fogja megvalósítani ezt az elháríthatatlan, történelmileg elkerülhetetlen újat, — ez nyílt kérdés. Az „alkotmányválság" jelentősége abban áll, hogy a helyzet urai, az októbristák *ismét* „nyílt" kérdésnek nyilvánították ezt a kérdést, amikor aláírták, hogy még a „szolidnak" látszó, a kereskedők komolyságával, a kalmárok józanságával megalapozott, moszkvaiasan szerény reményeik is „füstbementek". Az „alkotmány"-válság jelentősége abban áll, hogy az októbrista urak tapasztalata igazolta a kadetok jelszavának (az alkotmányért vagy az alkotmány ellen) korlátoltságát, együgyűségét, haszontalanságát.

A demokrácia kimutatja, hogy ez a jelszó elégtelen. Az októbrizmus megerősítette ezeket a bizonyítékokat az orosz történelem még egy szakaszának tapasztalatával. A kadetoknak nem fog sikerülni visszarángatni a történelmet a korábbi naiv alkotmányos illúziók világába.

„Az ortodox októbristák — írja Gromoboj úr — idegeskednek, kijelentik, hogy kilépnek az irodából, nem tudják, hogy mit kezdjenek társaikkal az alkotmányosságban. Hiába nyugtalankodnak. Nyugodtak lehetnek, mert velük az igazság, és ez az igazság olyan elemi, általánosan elismert igazság, hogy védelmezésére nincs szükség Kopernikuszokra és Galileiekre. Nyugodtan végezzék dolgukat, — ismerjék el, hogy a törvénytelen cselekedetek törvénytelenek és vessék el feltétlenül, kompromisszumok nélkül a törvénytelen törvényt."

Illúzió ez, Gromoboj úr! Feltétlenül szükségük van „Kopernikuszokra és Galileiekre". Az önök reményei „füstbementek", feltétlenül szükségük van rájuk.

„... Ha elnézzük ezt az egész feltúrt, nyüzsgő hangyabolyt — a szolgálatkész sajtót, a szolgálatkész szónokokat, a szolgálatkész képviselőket" (fejezze be már Gromoboj úr: a szolgálatkész, alázatos burzsoáziát), „csak mély sajnálkozással lehet őket röviden arra emlékeztetni, hogy P. A. Sztolipint már nem lehet szolgálni, csak lakájkodni lehet nála."

De P. A. Sztolipin nem egy ember, hanem típus, nem áll egyedül — „alteregó"-ja az Egyesült Nemesség Tanácsa. Az októbrista urak megpróbáltak megférni vele új módon: dumával, „alkotmánnyal", az obscsina tolmacsovi tönkretételének burzsoá politikájával, és ha ez a kísérlet nem sikerült, ez korántsem Sztolipinon múlt.

„... Hiszen a népképviselők minden ereje a néppel való kapcsolatukban rejlik, és ha ők (a jobboldali októbristák) ennek a támogatásnak (Sztolipin támogatásának és Sztolipin alkotmánysértésének) következtében elveszítik «arculatukat», mit érnek ezután?"

Mit kellett megérnünk!? Az októbristák úgy beszélnek „a néppel való kapcsolatról", mint „a népképviselők erejéről"! Ez természetesen nevetséges! De nem nevetségesebb annál, mint mikor a kadetok az I. és a II. dumában „a néppel való kapcsolatról" beszéltek és ugyanakkor — mondjuk — a helyi földbizottságok ellen szónokoltak. Ha a kadetoktól és az októbristáktól halljuk ezeket a szavakat, nevetségesek, de önmagukban egyáltalában nem nevetségesek, hanem jelentősek. E szavak, azok akarata ellenére, akik most „a néppel való kapcsolatról" beszélnek, újra meg újra azt fejezik ki, hogy az alkotmányos illúziók összeomlottak, s ez az „alkotmány"-válság hasznos eredménye.

„Zvezda" 18. sz.
1911 április 16.
Aláírás: V. Iljin.

AZ ANGOL SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT KONGRESSZUSA

Húsvétkor (április 16-án) több európai szocialista párt: a francia, a belga, a holland (ennek opportunista része), az angol szociáldemokrata, az angol „Független Munkáspárt" kongresszust tartott. Felhívjuk az olvasó figyelmét néhány kérdésre, melyet a két utóbbi párt kongresszusán tárgyaltak.

Az angol szociáldemokrata párt (SDP) harmincegyedik évi kongresszusát Coventryben tartották. A napirend legérdekesebb pontja „a fegyverkezés és a külpolitika" kérdése volt. Tudjuk, hogy Anglia és Németország az utóbbi években igen erősen fegyverkezik. A világpiacon egyre élesebb e két ország konkurrenciája. Egyre fenyegetőbb a fegyveres összecsapás veszélye. Mindkét ország soviniszta burzsoá sajtója milliónyi gyújtó cikkben az „ellenség" ellen uszítja a néptömegeket, a „német hadjárat" és az „angol támadás" elkerülhetetlen veszélyéről ordítozik, fokozottabb fegyverkezésre buzdít. Anglia, Németország, Franciaország szocialistái (Anglia nagyon szívesen bevonná Franciaországot a háborúba, hogy kontinentális és szárazföldi serege legyen Németország ellen) nagy figyelmet fordítanak a fenyegető háborúra, minden erejükből harcolnak a burzsoá sovinizmus és a fegyverkezés ellen, minden módon igyekeznek megmagyarázni a proletariátus és a kispolgárság legelmaradottabb rétegeinek, hogy milyen szörnyű csapás a háború, amely kizárólag és csakis a burzsoázia érdeke.

A szocialisták között szomorú kivételt képez az angol szociáldemokrata párt néhány neves vezetője és közöttük Hyndman is. Hyndman léprement, elhitte a „német

veszélyről" ordítozó angol burzsoá sajtó riasztó híreit és maga is azt hirdette, hogy Angliának, ha védeni akarja magát, okvetlenül fegyverkeznie kell, hogy Angliának erős flottára van szüksége, hogy Vilmos a támadó fél.

Igaz, Hyndman ellenállásra, mégpedig erős ellenállásra talált a szociáldemokrata pártban. A helyi csoportok számos határozatban erélyesen állást foglaltak ellene.

A coventryi kongresszuson — vagy mint az angolok az oroszoktól eltérően mondják: „konferencián" — kellett eldönteni a vitás kérdést. A hackneyi csoport határozati javaslata élesen szembefordult minden sovinizmussal (Hackney — London északkeleti kerülete). A szociáldemokrata párt központi lapja, a „Justice"*, a kongresszusról írt beszámolójában csak a végét közli ennek a (mint mondja — „hosszú") határozatnak, amely erélyes harcot követel a fegyverkezés fokozása ellen, minden gyarmati és pénzügyi agresszív politika ellen. Zelda Kagan, aki ezt a határozati javaslatot védelmezte, hangsúlyozta, hogy éppen Anglia az, mely a legutóbbi negyven évben agresszív politikát folytat, hogy Németország semmit sem nyerne, ha tartományává tenné Angliát, hogy nem fenyeget ez a veszély. „Az angol flotta azért van, hogy megóvja a birodalmat. A szociáldemokrata párt még sohasem követett el olyan komoly, olyan nagy hibát, mint most, mikor a pártot a sovinisztákkal azonosítják, akik háborúval ijesztgetnek bennünket; ezzel a hibával — mondotta Kagan — az angol szociáldemokraták kirekesztették magukat a nemzetközi mozgalomból."

A párt egész Központi Bizottsága („végrehajtó bizottsága") és — szégyenszemre — még H. Quelch is, Hyndman védelmére kelt. Quelch „módosításában" nem mond sem többet, sem kevesebbet, mint a következőt: „a konferencia jelenleg azt tartja közvetlen célnak, hogy megfelelő (adequate) flottát tartsunk az ország védelmére"!.. Ugyanakkor persze megismételte a „régi szép szavakat" is: harc az imperialista politika ellen, háború a kapitalizmus ellen stb. De mindezt természetesen el-

* — „Igazság" — *Szerk.*

rontotta *egy csepp üröm:* a burzsoá módra kitérő és ugyanakkor merőben burzsoá, soviniszta frázis, amely elismeri a „megfelelő" flotta szükségességét. És ezt 1911-ben mondják, amikor az angol tengerészeti költségvetés a napnál is világosabban végeláthatatlan növekedési tendenciát mutat, — és ezt abban az országban mondják, amelynek flottája „védelmezi és óvja" a „birodalmat", s benne Indiát, ahol majdnem háromszáz millió embert fosztogat és erőszakkal eltipor az angol bürokrácia, ahol a liberális és „radikális" Morley-vágású, „felvilágosult" angol államférfiak politikai bűncselekményekért *szádműzik, megvesszőzik* a bennszülötteket!

Hogy milyen szánalmas szofizmákhoz kellett folyamodnia Quelchnek, az beszédének következő részéből is kitűnik: „Ha elismerjük a nemzeti autonómiát, akkor nemzeti védelemmel is kell rendelkeznünk; a védelemnek pedig megfelelőnek kell lennie, különben semmit sem ér. Mi ellenségei vagyunk az imperializmusnak, legyen az akár angol, akár német imperializmus; a porosz uralom alatt nyögő kis nemzetiségek gyűlölik a porosz despotizmust, és a kis nemzetek, melyeket ez a despotizmus fenyeget, a brit flottában és a német szociáldemokráciában látják egyetlen reményüket . . ." (a Hyndmant védő „Justice" beszámolójából idéztünk).

Gyorsan csúsznak lefelé azok, akik az opportunizmus lejtőjére kerültek! A brit flottát, amely segít leigázni Indiát (ezt a nem éppen „kis" nemzetiséget), mint a népek szabadságának védelmezőjét *egy sorba* állítják a német szociáldemokráciával . . . Igaza volt Z. Kagannak, az angol szociáldemokrácia még sohasem vallott ilyen szégyent. Még sohasem nyilvánult meg ilyen világosan szektás jellege, amelyet Engels már régen megállapított és elítélt[64], mint abban, hogy még olyan emberek is, mint Quelch, *gátlás nélkül* a sovinisztákhoz *pártoltak.*

A szavazásnál 28-an szavaztak a „végrehajtó bizottságra", 28-an pedig ellene. Hyndman és Quelch, hogy szomorú győzelmüket biztosítsák, kénytelenek voltak a csoportos szavazáshoz folyamodni. Csoportos szavazással 33 ellenében 47 szavazatot kaptak.

A szociáldemokrata pártban akadtak emberek, akik

a legerélyesebben tiltakoztak a soraikban terpeszkedő sovinizmus ellen, akadt egy igen erős, komoly, harcrakész kisebbség. A „Független Munkáspártban" már rosszabb a helyzet: ott az opportunizmusban nem találnak semmi kivetni valót. Ott, a párt hivatalos lapjában, a „The Labour Leader"-ben* megjelent „vita"-cikkekben egészen nyugodtan tárgyalják azt a kérdést, hogy a szocialisták és a munkások kötelesek-e támogatni a fegyverkezést (lásd „The Labour Leader", 1911 április 21-i, 16. számát).

A „Vorwärts"** londoni tudósítója helyesen jegyezte meg, hogy a szociáldemokrata párt álláspontjának legjobb kritikája az *ultrasoviniszta* „Daily Mail"*** cikke, amely *dicséri* a szociáldemokrata vezérek bölcsességét. „Örvendetes jelenség — így kezdődik az angol soviniszta újság cikke —, hogy bármilyen értelmetlenek is országunk szociáldemokrata pártjának némely eszméi, bármilyen lehetetlenek is egyes eszményei, mégis van legalább egy komoly kérdés, melyben ez a párt a józan észtől vezérelteti magát."

Valójában az volt örvendetes jelenség a „Független Munkáspárt" birminghami kongresszusán, hogy keményen és erélyesen tiltakoztak e párt és vezére, Ramsay MacDonald, opportunista politikája ellen, a liberálisoktól való függés politikája ellen. Amikor arról volt szó, hogy a munkásképviselők az alsóházban igen keveset beszélnek a szocializmusról, R. MacDonald szűzi, opportunista naivsággal azt felelte, hogy a parlament nem az a hely, ahol „propaganda beszédeket" lehetne tartani. „Az alsóház nagyszerű funkciója az — mondotta MacDonald —, hogy törvényerőre emelje azt a szocializmust, amelyet az országban hirdetünk." A szónok megfeledkezett arról, hogy más a burzsoá szociális reform és más a szocializmus! Ő a burzsoá parlamenttől várja a szocializmust...

Leonard Hall hangsúlyozta beszédében: „1892-ben azzal a különleges céllal alapították a Független Munkás-

* — „A Munkásvezér". — *Szerk.*
** — „Előre". — *Szerk.*
*** — „Napi Posta". — *Szerk.*

pártot, hogy lejárassa a liberalizmus szárnyát alkotó «Munkás Választói Szövetség» («Labour Electoral League») politikáját, hogy harcoljon e politika ellen és megsemmisítse azt. Mi elhantoltuk a tetemet (miután megsemmisítettük ezt a Szövetséget), de szelleme nyilván feltámadt a mai «Munkáspártban». Ennek a pártnak a vezére beszédeiben, leveleiben, könyveiben a Szövetség politikáját folytatja."

Az ILP* másik tagja, George Lansbury parlamenti képviselő élesen bírálta a parlamenti „munkás"-csoport politikáját, mert ez a csoport a liberálisoktól függ és fél attól, hogy esetleg „árthat" a liberális kormánynak. „Gyakran annyira szégyenkeztem a munkásképviselők magatartása miatt — mondotta Lansbury —, hogy le akartam mondani képviselői mandátumomról. A liberálisok állandóan apró-cseprő kérdéseket tárgyalnak a parlamentben, és a munkásképviselők nem képesek önállóan fellépni." „Nem tudok olyan esetet — mondotta Lansbury —, mikor a liberálisok és a toryk ne hozakodtak volna elő valami «fontos» kérdéssel, hogy elterelj ék a figyelmet a tömegek nyomorának, a szegénységnek kérdéséről. Ott ülök az alsóházban és lelki szemeim előtt megjelennek azok a munkások, férfiak és nők, akik Bow és Bromley (London keleti részén elterülő szegénynegyedek) nyomortanyáin napról napra azért küzdöttek, hogy engem válasszanak meg képviselőjüknek. Küzdöttek és megválasztottak engem, mert azt hitték, hogy én nem vagyok olyan, mint a liberálisok és a toryk. Azért küldtek engem a parlamentbe, hogy felvessem a szegénység, a szegénység és ismét a szegénység kérdését . . . Felhívom önöket, — ezekkel a szavakkal fordult a kongresszushoz — alkossanak szilárd pártot az alsóházban, olyan pártot, amely semmiben sem enged a liberálisoknak és a toryknak. Ha a liberálisok ostobán viselkednek, éppoly kevéssé szabad kímélnünk őket, mint a konzervatívokat (torykat). A munkások, akik dolgoznak és nyomorognak, semmit sem várhatnak a liberálisoktól és a toryktól; egyetlen

* — Independent Labour Party — Független Munkáspárt. — *Szerk.*

reménységük, egyetlen mentsváruk: saját szervezett erejük ... Meg kell mutatnunk a londoni nyomortanyák munkásainak, hogy a parlamentben is álljuk azt, amit a parlamenten kívül beszélünk, álljuk, hogy a liberálisok és a toryk a nép ellenségei, hogy a szocializmus a nép egyetlen reménysége."

Tapsvihar szakította félbe Lansbury beszédét, és beszéde végén a kongresszus lelkesen ünnepelte a szónokot. Németországban mindennaposak az ilyen beszédek. Angliában az ilyesmi újdonság. És ha már ilyen beszédeket mondanak, ha a „Független (sajnos igen gyakran a szocializmustól független, a liberálisoktól függő) Munkáspárt" kongresszusi munkásküldöttei tapsolnak az ilyen beszédeknek, akkor joggal következtethetjük, hogy a proletárharc szelleme *Angliában* is legyőzi a MacDonald-vágású opportunista parlamenti képviselők diplomáciáját. (Zárójelben: ez a MacDonald nemrégen rokonszenvvel üdvözölte az olasz reformistákat, akik készek belépni a burzsoá kormányba, és kifejezte „a száraz teóriával" szemben érzett ellenszenvét.)

Hall, Lansbury és mások beszédei nem változtattak a „Független Munkáspárt" politikáján. MacDonald maradt a párt élén, és a párt politikája változatlanul opportunista politika lesz. A burzsoázia erősen befolyásolja a proletariátust — különösen a demokratikus országokban. De ezek a beszédek nem tűnnek el nyomtalanul, megrendítik a burzsoázia és az opportunisták befolyását. Ha az angolok napilapot fognak kiadni *(mindkét* párt erősen foglalkozik ezzel a gondolattal), az ilyen és csakis az ilyen beszédek fognak utat találni a munkásosztály agyához és szívéhez. A világ liberálisai és köztük Oroszország liberálisai is, ujjonganak és nevetnek most, hogy az opportunizmus uralkodik az angol munkásmozgalomban. De — „az nevet igazán, aki utoljára nevet".

„Zvezda" 18. sz.
1911 április 16.
Aláírás: V. Iljin.

A LEGALISTA ÉS AZ ANTILIKVIDÁTOR PÁRBESZÉDE[65]

A legalista. Rendkívül kiélezték azt a harcot és vitát, melyet a likvidátorok ellen a szociáldemokrata sajtó hasábjain folytattak; én úgy látom, hogy ez lángra lobbantotta a szenvedélyeket és kissé elhomályosította a nézeteltérések lényegét.

Az antilikvidátor. Talán ellenkezőleg! Vajon nem a mély eszmei nézeteltérések miatt éleződött-e ki ez a harc? Vagy talán ön is átpártolt az „ingadozók" — más szóval a „békítgetők" — táborához, akik üres frázisokkal és sokat ígérő banalitásokkal próbálják betemetni a szakadékot?

A legalista. Ó, dehogyis, én egyáltalában nem akarok „békítgetni". Ellenkezőleg. Azt gondolom, hogy a likvidátorok nem eléggé tudatosak és ezért nem eléggé határozottak. Ők még mindig tapogatózva botorkálnak, és ha szabad azt mondanom, spontán fejlődnek. Ők még mindig félnek végiggondolni gondolataikat. Ez az oka következetlenségüknek, zavarosságuknak, állhatatlanságuknak, amelyet ellenfeleik kétszínűségnek, az illegális párttal szemben alkalmazott szélhámoskodó harci módszereknek stb. tekintenek. Ez civakodásra vezet és a nagyközönség, pedig ennek kedvéért vitatkoznak, képtelen megérteni, hogy miről van szó. Ha a likvidátoroknak kevesebb ügyes diplomatájuk volna és többet bíznának önmagukban, gyorsabban be tudnák bizonyítani igazukat és megsemmisítenék önöket.

Az antilikvidátor. Ez csak rossz álom; de... érdekes volna tudni az önök bizonyítékait.

A legalista. Meggyőződésem szerint igazuk van a

likvidátoroknak. El kell fogadniuk az ellenük faragott legalista elnevezést. El is fogadjuk és ki fogjuk mutatni, hogy a marxizmus szempontjából csakis a legalisták adnak egyedül helyes feleletet a mai oroszországi munkásmozgalom ördöngös kérdéseire. Elismeri-e ön, hogy a mai kor Oroszország gazdasági és politikai fejlődésének némileg sajátos szakasza, igen vagy nem?

Az antilikvidátor. Elismerem.

A legalista. Csak szóban ismeri el, miként az önök hírhedt (1908) „decemberi" határozatai is csak szóban ismerik el ezt. Ha komolyan fontolóra vesszük, hogy mit is jelent ez az elismerés, akkor le kell szögeznünk, hogy — mondjuk — a III. duma szociáldemokrata frakciójának nyílt léte nem véletlenség, hanem a „mai helyzet" szükségképpeni velejárója. Napjaink politikai viszonyai összességükben, a munkásmozgalom feltételei összességükben olyanok, hogy lehetséges és elengedhetetlen a nyílt *legális* szociáldemokrata duma-frakció, hogy lehetséges és elengedhetetlen a nyílt *legális* szociáldemokrata munkáspárt.

Az antilikvidátor. Vajon nem lesz-e túlságosan merész, ha ön a szociáldemokrata duma-frakcióról egyszerre átugrik a szociáldemokrata munkáspártra?

A legalista. Ez egyáltalában nem merész. Mindössze csak arról van szó, hogy a szociáldemokrácia létformái a III. dumában kívülről adottak, csak el kellett fogadnunk azokat, hogy úgy mondjuk, be kellett mennünk a kész helyiségbe, a legális munkáspárt létformáit viszont nekünk kell megtalálni. Itt kezdeményezésre van szükségünk, harcolnunk kell az új formákért. Azok, akiket ön lenézően likvidátoroknak nevez, megkezdték ezt a harcot, ráléptek az új útra — sajnos azonban csak féllábbal. Sajnos még mindig félnek, vissza-vissza tekingetnek, és felemás rendszabályokkal is megelégszenek. Ez elkerülhetetlen az új út kezdetén, ez már így van, de a kezdet után következik a folytatás. A következő lépések már határozottabbak lesznek és a hibákat ki fogják javítani.

Az antilikvidátor. Nagyszerű. De nem volna szíves megmagyarázni, hogy melyek ezek a hibák és hogyan fogják azokat kijavítani?

A legalista. Kérem, szívesen megmagyarázom. Lehetetlen megjósolni, milyen lesz a holnapi legális munkáspárt, de már látjuk a munkásmozgalom általános fejlődési irányát. Ha adottnak vesszük ezt az irányt, bátran felvázolhatom a legális párt képét, tudva, hogy a valóság nem lesz pontosan olyan, hanem *olyasféle* lesz. És nem is kell „költészettel" foglalkoznom, hogy felvázoljam önnek a legális párt képét. Csak figyelnem kell az élet tanulságaira, a munka tapasztalataira, az új, a forradalom utáni viszonyok között. Elegendő, ha összegezem ezt a tapasztalatot, s figyelmen kívül hagyva a részleteket, csak a vezérfonalat követem. A dumában van legális munkásképviselet. Van legális szociáldemokrata frakció. Üldözik, titkos rendőrökkel figyeltetik, nem engedélyezik gyűléseit, megfosztják legtapasztaltabb embereitől, szétszórják, holnap talán börtönbe vetik és száműzik tagjait — a legális párt korántsem zárja ki a bírói és rendőri üldöztetést, mint ahogy az ön rövidlátó hívei gondolják. De a legális frakció minden üldözés ellenére is létezik. Vannak legális munkásszervezetek, klubok, legális marxista folyóiratok és hetilapok, — ezeket még jobban üldözik, betiltják, bírságokkal fojtogatják, szerkesztőiket talán egy hónapi szerkesztői munkájukért másfélhavi börtönbüntetéssel sújtják, a szervezeteket szüntelenül feloszlatják, de mégis léteznek. Ez tény, gondolkodjék ezen. Más az, ha nincsenek legális munkásszervezetek, ha nincs legális marxista sajtó, ha nincsenek legális szociáldemokrata képviselők. Ez így volt 1905 előtt. És megint más az, ha megvannak ezek, még ha szüntelenül üldözik is őket, még ha állandóan betiltják is azokat. Ez a helyzet 1907 után. És ez új dolog. Értenünk kell ahhoz, hogy ezt az „újat" megragadjuk, kiszélesítsük, megerősítsük, megszilárdítsuk.

Az antilikvidátor. Ön azzal az ígérettel kezdte, hogy bátrabb, következetesebb legalista lesz, mint azok, akik eddig beszéltek, ön azonban egyelőre még mindig csak azt ismétli, amit már minden likvidátor régen elmondott.

A legalista. Már megmondottam, hogy a következetes, meggyőződéses legalizmus képe önként adódik az élet-

tapasztalatok figyelmes szemléletéből. A valóságban már megvannak a legális szociáldemokrata munkáspárt egyes elemei. Hangosan, nyíltan kell beszélnünk arról, ami van. Bátran meg kell mondanunk, hogy ha nem ma, hát holnap egybegyűlnek ezek az elszigetelt elemek, mert egybe kell gyűlniök és meglesz a párt. Meg kell és meg fogjuk alapítani ezt a pártot. Üldözni fogják, de meglesz, — s évek után, mikor még nem volt legális munkáspárt, olyan évek következnek, amikor már van legális munkáspárt, még ha nem is tartós, még ha örökös üldöztetéssel megszakítják is fennállását, — és csak ezután jön el az az idő, amikor Oroszországban is igazi, európai legális szociáldemokrata párt lesz. Már elkövetkeztek a legális szociáldemokrata párt létének évei, ez a párt már *valóságosabb*, mint az önök kilencvenkilenc százalékban szétrombolt illegális szervezete. Hogy végleg egyesítsük a legalistákat, hogy biztosabbá, rendszeresebbé, következetesebbé tegyük tevékenységüket, mondjuk ki bátran azt, ami van, nevezzük nevén ezt a valóságot, ne féljünk kiadni a jelszót, felemelni a zászlót. A bíróság és rendőrség kiragadhatja kezünkből a zászlót, de hadd ragadja ki akár százszor is, ezt a zászlót *nem lehet* megsemmisíteni, nem lehet hosszú időre kiragadni kezünkből, mert ez a zászló egyesíti azt, ami van, ami fejlődik, aminek szükségszerűen fejlődnie kell.

Az antilikvidátor. Kérem, térjen a tárgyra. Különben emlékeztetnem kell a közmondásra: sok beszédnek sok az alja. Azt ígérte, hogy nyíltan fog beszélni. Nos hát beszéljen nyíltabban, konkrétabban: mit írnak majd zászlójukra?

A legalista. Éppen erről akartam beszélni. A munkásmozgalom támogatására legális egyesületet alapítunk. Ennek az egyesületnek elvi bázisa a marxizmus. Az egyesület célja — a társadalmi létfeltételek átalakítása a marxizmus elvei alapján, az osztályok megszüntetése, a termelési anarchia megszüntetése stb. A legális párt, vagyis egyesületünk legközelebbi célja: az állami és társadalmi rendszer teljes demokratizálása; az agrárkérdés demokratikus irányban, marxista nézetek alapján történő megoldásának elősegítése; a legmesszebbmenő

munkás-törvényhozás. Végül az új egyesület munkásságának eszközei: a propaganda, az agitáció és a szervezkedés összes törvényes eszközei.

Az antilikvidátor. Azt hiszi ön, hogy kormányunk megengedi egy ilyen egyesület bejegyzését?

A legalista. Ugyan kérem, nem vagyok annyira naiv, hogy ezt higgyem. Egyesületünket magától értetődően nem fogják bejegyezni, de azért mégsem lehet majd illegálisnak nyilvánítani, erről gondoskodni fogunk. A munkások egymás után kidolgozzák majd egy ilyen egyesület alapszabályait, és minden kormányzóságban beterjesztik jóváhagyás végett. Következetesen, törhetetlenül fogunk harcolni a legalitásért. Az egyesület alapítóit és tagjait nem fogják üldözni mostani állítólagos pártunk „borzasztó" programpontjaiért, — hiszen az OSzDMP jelenleg csak állítólag párt s „borzasztó" programpontjai: mint a köztársaság, a proletárdiktatúra — már nem is szólva a fegyveres felkelésről stb. szóló számos határozat „borzasztó" pontjairól — senkit sem rémítenek, azoknak semmi jelentőségük, semmi szerepük sincs, ha csak nem mondhatjuk *„szerepnek"* azt, hogy miattuk száműzetésre ítélnek olyan embereket, akik a *valóságban* nem követtek el semmi törvényellenest. Ez a lényeg, ez pártunk mostani helyzetének a tragikomédiája. A halott magával ragadja az élőt. A különböző határozatoknak és a régi pártprogramnak azok a „pontjai", amelyek már elavultak, melyeket a gyakorlati élet elvetett,. melyeket már senki sem alkalmaz, amelyek valójában a levéltárba kerültek, csakis ellenségeink malmára hajtják a vizet, csakis ellenségeinket segítik abban, hogy megfojtsanak bennünket, de ugyanakkor semmi, abszolúte semmi hasznot sem hajtanak a mai valóságos mozgalomnak, annak az *igazi* szociáldemokrata munkának, melyet most a III. dumában, a legális folyóiratokban és lapokban, a legális szervezetekben, a legális kongresszusokon stb. stb. *végeznek.* Ezért szerintünk, legalisták szerint, nem az a kérdés *lényege*, hogy megszabaduljunk a veszedelmes üldöztetésektől és büntetésektől (mint ahogy az önök hívei — bocsánat a kifejezésért —, a likvidátorok hajszájára betanított hívei gondolják), hanem a kérdés *lényege*, először, a nyílt

munkásmozgalom *elvi* jelentőségében, és, másodszor, a mostani rendszer ellentmondásainak kihasználásában rejlik. Igen, igen, óhitű uram, a marxizmus elvei korántsem kívülről betanult szavak összegéből, nem egyszer s mindenkorra kötelező „ortodox" formulákból állnak, hanem azt jelentik, hogy támogatnunk kell a széles munkásmozgalmat, támogatnunk kell a tömegek szervezkedését és öntevékenységét. Ha lesznek is *„elharapott"* szavak — nagyon jól tudom, ön és az ön hívei arra specializálják magukat, hogy „végig mondják" azt, amit a szociáldemokrata duma-frakció, a legális folyóirat stb. nem mondott ki egészen —, ha lesznek is *„elharapott"* szavak, de ügyünket előbbre lendítjük. Szélesebb munkásrétegeket vonunk majd be a mozgalomba. Határozott lépést teszünk a nyílt akciók egyesítése felé. Minden öntudatos munkás *éppen* ott fogja torkonragadni azt a rendszert, amely őt elnyomja, ahol ennek a rendszernek a legsajátosabb, legjellemzőbb ellentmondása jelenleg a legkirívóbb; ez az ellentmondás pedig abban rejlik, hogy formálisan elismerik a törvényességet, ténylegesen pedig semmibe se veszik, hogy „megengedik" a szociáldemokrata duma-frakciót, a szociáldemokrata pártot pedig „nem engedik meg", hogy a hivatalos nyilatkozatokban elismerik a munkásszervezeteket, az életben pedig üldözik. A marxizmus *eleven lelke* nem a megcsontosodott formulákban, hanem abban rejlik, hogy a proletariátusnak ott kell torkonragadnia az őt elnyomó rendszert, ahol kiütköznek ennek a rendszernek az ellentmondásai. A német szociáldemokrácia sikereinek egyik fontos, sőt többet mondok, egyik legfőbb oka éppen abban rejlik, hogy a mozgalom érdekében mindenkor fel tudta áldozni a *formulát*. 1871 után olyan pártot tudott létrehozni, amelynek programja csakis a politikai tevékenység „törvényes" eszközeit ismerte el. Meg tudta teremteni a világ legerősebb szociáldemokrata mozgalmát, melynek szociáldemokrata programja sokkal *„legálisabb"* mint a miénk, mert abban a programban nincs és sohasem volt szó köztársaságról. Ön pedig egy „mintaszerű és radikális" szociáldemokrata program mintaképét akarja bemutatni a világnak, amikor mintaszerűen és radikálisan *hiányzik* egy szociáldemokrata

tömegszervezet, *hiányzik* a szociáldemokrata tömegmozgalom.

Az antilikvidátor. Az ön tervének valóságos eredménye tehát ez idő szerint csak az egyesületeket és szervezeteket regisztráló hivatalokba befutó és onnan elküldött papírok „tömegmozgalma" lesz, ha minden kormányzóságban minden öntudatos munkás le fogja másolni és jóváhagyás végett be fogja terjeszteni az ön legális marxista „egyesületének" tervezetét. Mivel ön is azt mondja, hogy ezt az egyesületet nem fogják engedélyezni, ezért csak az ön legalista fantáziájában lesz nyílt mozgalom és „nyílt" egyesület. Mielőtt azonban részletesen felelnék önnek, még szeretném megkérdezni, hogyan képzeli ön ezt a legális marxista „egyesületet", *helyettesíteni* fogja-e a régi, vagyis a mostani pártot, vagy pedig *együtt* fog létezni vele?

A legalista. Ez az éppen. Ön igen érdekes kérdést érintett! Éppen itt van a likvidátorság hivatalos vezéreinek egyik legsajnálatraméltóbb tévedése. Félnek nagy lépést tenni a kétségtelenül helyes úton — és ugyanakkor rendkívül kockázatos, ügyünk szempontjából teljesen szükségtelen lépéseket tesznek más irányban, lépéseket tesznek az opportunizmus felé. Én azt mondanám: lehet valaki legalista, anélkül, hogy likvidátor lenne. Legyünk legalisták anélkül, hogy opportunisták lennénk. Ismerjük el a mozgalom legális *formáit*, és ne csak félig, ne csak szóban, hanem komolyan, a valóságban is, vagyis alakítsuk meg haladéktalanul a legális marxista munkáspártot, de ha lemondanánk a forradalomról, ez megengedhetetlen opportunizmus volna, márpedig sok, nagyon sok, ha ugyan nem a legtöbb likvidátor megtagadja a forradalmat. Ha lemondanak a hegemóniáról, ez opportunizmus, amelyet én határozottan elítélek. Nem kell lemondanunk semmiről, nem kell likvidálnunk semmit. Az új, legális pártnak és a *régi* pártnak együtt, *egymás mellett* kell lenniök, kölcsönösen kiegészítve egymást.

Ön mosolyog ezen? Pedig ez nem nevetséges. Ön azt mondja: „Kettős könyvelés." Kérdem önt: vajon nem a tervemmel, helyesebben: nem a napjaink tapasztalatának tanulságaiból levont következtetésemmel analóg

jelenség-e a legális és illegális sajtó együttléte? Hát nem jellemző-e ellentmondásos korunkra, hogy míg 1905 előtt az emigránsok nem írhattak a legális sajtóba, s az emigránsok cikkeinek közléséért, mégha álnév alatt írtak is, betiltották a lapot, most pedig közismert emigránsok *saját nevük* alatt írnak az illegális és a *legális* sajtóba egyaránt? Ön belenyugszik ebbe a „kettős könyvelésbe"! Ebből még nem lesz „lázadás". A sablonosság, csakis a sablonosság gátolja önt annak felismerésében, hogy korunk viszonyai diktálják ezt a „kettős könyvelést", hogy meg kell értenünk korunk ellentmondásait, rá kell állnunk arra a talajra, arra a talajra *is*, amelyen korunk legnagyobb eseményei lejátszódnak. Ön *szóban* mindig elismeri „az illegális és a legális munka egybekapcsolását". Ismerje el ezt a valóságban is. Ha Á-t mondott, mondjon bátran B-t is. Ha a taktikai és az általános szervezeti kérdésekben elismerte ezt az alapvető tételt, ismerje el bátran akkor is, ha a *párt* szervezéséről van szó. Szakítson hát végre határozottan, komolyan, őszintén ezzel az ostoba, anarchista előítélettel, mellyel a legalitással szemben viseltetik.

Az antilikvidátor. Éppen az az ön szerencsétlensége, hogy ön csak játszik a legalitással, „legáliskodik", míg a németek a valóban meglevő legalitásra támaszkodtak. A legális és az illegális sajtó példája egész világosan ön ellen beszél. Ha egy illegális szociáldemokrata legális újságba ír valamit, amiről írni lehet a legális sajtóban, nem játszik a legalitással, hanem valóban kihasználja az itt-ott, szűk keretek között valóban meglevő legalitást. Az ön legális munkáspártja vagy marxista egyesülete viszont (éppúgy, mint az öntől *voltaképpen* semmiben sem különböző likvidátorok „nyílt munkáspártja" is) csak legalista ábránd, mert ön maga is elismeri, hogy azt nem fogják megengedni, hogy ezek az állítólag „legális" egyesületek *valójában* nem fognak legálisan létezni. Miként az anarcho-szindikalisták a „forradalmi gimnasztikát" tartják a legfontosabbnak, ugyanúgy ön is a „legalista gimnasztikát" helyezi mindenek fölé. Ha a kadetok legálisan nem létező pártja legálisan létezik, ennek nem az az oka, hogy a kadetok mesterei lettek az ellentmondá-

sos formának, hanem az, hogy munkájuknak egyáltalán nincs forradalmi *tartalma*, hogy nem végeznek demokratikus szervező munkát a tömegek között. Munkájuk tartalma liberális-monarchista jellegű, s az önkényuralom megengedheti, megtűrheti az ilyen politikai tevékenységet. Azt a munkát azonban, melyet a marxisták végeznek a munkásosztály soraiban, nem tűrheti meg az önkényuralom, és naivság volna megkísérelni, hogy maszkírozással segítsünk a dolgon. Az ön „legális egyesülete", éppúgy mint a likvidátorok „nyílt munkáspártja" is csak *álnév* alatt szereplő egyesület, álarcos játék, mert a valóságban ön a szociáldemokratákra számít. Az ön „egyesületének" célját, platformját, taktikáját meghatározó homályos, szétfolyó formulázások csak szófedezéket, papirosvédelmet nyújtanak, ez pedig nem egyéb, mint legalista gimnasztika. Pártunk küzd a dumában, *legális* szakszervezeteket hoz létre, befolyását érvényesíti a legális kongresszusokon, ez pártunk kötelessége, ennek tagadása anarchizmus vagy intellektuel nihilizmus lenne, s aki elismeri az *ilyen*fajta tevékenységet, az számol az új kor új feltételeivel. De politikai tevékenységünk még nem lehet *legális* (az intellektuel opportunistáké azonban lehet), mert még nem küzdöttük ki e legalitás feltételeit, az pedig, hogy „becsúszunk" a legalitásba, csak hiú ábránd. A németeknél 1871-ben már teljesen megvolt ez a legalitás, teljesen befejeződött az ország burzsoá átalakítása, teljesen eltűntek a közvetlen forradalmi mozgalom feltételei: ezekben az *objektív* viszonyokban, nem pedig a német szociáldemokraták művészetében rejlik az oka annak, hogy miért *jöhetett* létre egy *valóban* legális szociáldemokrata párt, mely nem játszik a legalitással, nem foglalkozik „legalista gimnasztikával".

Naiv ábránd, üres szórakozás volna, ha *lemásolnák* egy ilyen legális párt egyik-másik legális programpontját, határozatát stb., ha ezt a „legalitást" próbálnák átültetni Oroszországba, mert ön nem *ültetheti át* Oroszországba a német módon végrehajtott burzsoá forradalmat, a kimerült demokratizmus német történetét, a 60-as évek „felülről csinált" német „forradalmát", a német *tényleges* legalitást. Vannak monarchikus országok, amelyekben

legálisan működnek a köztársasági pártok, — de hogy a valóságban milyen lesz az orosz legalitás, ha már Oroszországban is befejeződött a burzsoá forradalom, ha már nálunk is ugyanolyan burzsoá rend lesz, mint Európában, az csak a közelgő csaták után fog elválni, azt e harcok eredményei fogják meghatározni. A szociáldemokrácia mai feladata az, hogy a június harmadiki rendszer sajátos viszonyai között készüljön és készítse elő a tömegeket a forradalomra.

A június harmadiki rendszer viszonyai között a munkásosztály legális pártja, a nyílt munkáspárt csak üres frázis, melynek rejtett lényege az opportunista legalisták csoportjának... *legalizálása*. A „népi szocialisták" *ilyen* legalizálása — tény. A legális, likvidátor újságíróink csoportjának *ilyen* legalizálása — tény. Nem véletlenül, hanem szükségszerűen, nem egyes likvidátorok „hibájából", hanem az összes intellektuel likvidátor csoportok szociális összetételénél fogva hozzájuk vonzódnak, szükségképpen hozzájuk vonzódnak azok az opportunista elemek, akiknek azon jár az eszük, hogy megtagadják a forradalmat, hogy lemondjanak a hegemóniáról. Elválasztani a legalistát ezektől az emberektől — lehet *jókívánság*, de a valóságban elválaszthatatlanok. Olyanok a mai kor objektív viszonyai, hogy a „népi szocialisták" legalizálása, a likvidátor irodalmárok csoportjának legalizálása lehetséges és elkerülhetetlen, de a munkáspárt legalizálása csak üres szóbeszéd.

A munkásosztály illegális pártja létezik és még napjainkban észlelhető nagyfokú, rendkívüli meggyengülése, legtöbb szervezetének széthullása sem rendíti meg létét. A körök és a csoportok újra meg újra új életre keltik a forradalmi illegalitást. A kérdés az, hogy mely szervezett erő, milyen eszmei hagyomány, melyik párt képes befolyásolni és fogja befolyásolni a duma munkásképviselőinek, a munkás-szakszervezeteknek, a munkásklubóknak, a különböző legális kongresszusok munkásküldötteinek nyílt fellépéseit: a forradalmi proletárpárt-e, vagyis az OSzDMP, vagy pedig a likvidátor irodalmárok opportunista csoportja. Ez a *reális* tartalma a „likvidátorság ellen folyó harcnak", ez az objektív oka annak, hogy ebben

a konfliktusban szakadék tátong a két ellenfél között. És ezt a szakadékot nem lehet betemetni semmiféle jókívánsággal, sem pedig azzal, hogy szóban különbséget tesznek a legalizmus és a likvidátorság között.

„Diszkusszionnij Lisztok" 3. sz.
1911 április 29 (május 12).
Aláírás: B. V. Kuprianov.

„SAJNÁLKOZÁS" ÉS „SZÉGYENKEZÉS"

Minden válság feltárja a jelenségek vagy folyamatok lényegét, félresepri mindazt, ami felszínes, sekélyes, külsőleges, felfedi a történés mélyebb alapjait. Nézzük például a gazdasági jelenségek terén legmegszokottabb és legkevésbé bonyolult válságot, a sztrájkot. Semmi sem fedi fel jobban az osztályok valóságos viszonyát, a mai társadalom valóságos természetét, azt, hogy a lakosság óriási többsége az *éhséggel* küzd, hogy a vagyonos kisebbség uralmának fenntartása végett szervezett erőszakhoz folyamodik. Nézzük a kereskedelmi és ipari válságokat: semmi sem cáfolja meg oly szemléletesen az „érdekek harmóniájának" minden rendű s rangú védelmezőjét, apostolát, semmi sem tárja fel oly kézzelfoghatóan a mai kapitalista rend egész mechanizmusát, a „termelés teljes anarchiáját", a termelők teljes széttagoltságát, azt, hogy mindenki háborút visel mindenki ellen. Nézzük végül a háborúnak nevezett válságot, amikor „a tűz és a kard" ellenőriz és tesz próbára minden politikai és szociális intézményt. A háború kimenetele és következményei határozzák meg minden nép intézményeinek és rendjének erejét vagy gyengeségét. Egész világosan feltárul a tőkés nemzetközi viszonyok lényege: a gyengék nyílt kirablása.

A mi hírhedt „parlamenti" válságunknak is az a jelentősége, hogy feltárta Oroszország egész társadalmi és politikai rendjének *mély* ellentmondásait. Sajnos, a válság résztvevőinek és szereplőinek többsége részben tudatosan, részben meggondolatlanságból, vagy a sablonoknak és a hagyományoknak engedve nem akarja *meg-*

magyarázni a válságot, feltárni a válság igazi okait és jelentőségét, sőt ellenkezőleg, mindent elkövet, hogy frázissal, frázissal és megint csak frázissal elhomályosítsa azt. A III. duma „nagy napja", április 27-e, a sztolipini viták napja, a „parlamenti" szószátyárkodás nagy napja volt. De a dolog lényegét Sztolipinnak, barátainak és ellenfeleinek nem sikerült *belefojtani* a végeláthatatlan frázisáradatba. Napilapjaink liberális frázisok szajkózásával, részletkérdésekkel és jogi alakiságokkal igyekeznek elterelni az olvasó figyelmét, és minél nagyobb az igyekezetük, annál helyénvalóbb lesz, ha általánosságban még egyszer áttekintjük az április 27-én kitört válságot.

Sztolipin beszédének alapmotívuma az, hogy a „korona jogait" meg kell védeni mindenkivel szemben, aki „csorbítani" akarja azokat. „A 87. szakasz jelentősége az — mondotta Sztolipin —, hogy meghatározza a korona jogait, és azok nem csorbíthatók anélkül, hogy ne szolgáljanak nemkívánatos precedensül." Sztolipin szembeszáll azokkal, akik „kifogásolják a legfelsőbb hatalomnak azt a jogát, hogy a két ház időtartamának lejárta előtt keletkezett rendkívüli viszonyok esetén alkalmazhassa a 87. szakaszt". „Ez a jog vitathatatlan" — mondotta Sztolipin —, „ez a jog az életviszonyokban gyökerezik, azokon alapszik." „Ennek a jognak minden más értelmezése elfogadhatatlan, ellenkeznék a törvény értelmével és céljával, semmivé tenné az uralkodónak azt a jogát, hogy kivételes ukázokat adjon ki."

Mindez igen világos és nem frázis. A kérdést cinikusan — „realisztikusan" vetette fel. A korona és a csorbítási kísérletek... Ha vitássá válik, hogy végeredményben ki határozza meg a jog értelmét, az erő dönti el a vitát. Mindez igen világos és nem frázis.

Ezzel szemben tiszta frázis és zsonglőrködés, jogi fikció volt Maklakov „lobbanékony, heves, szenvedélyes, meggyőződéses" szemrehányása: „nagy sajnálatomra és szégyenemre" (a „*Recs*" április 28-i tudósítása, 4. old.) többször azt kellett hallanom, hogy a koronára hivatkoznak. Maklakov az egész úgynevezett „alkotmányos centrum" (vagyis a kadetok és az októbristák) nevében védelmébe veszi az alkotmányos monarchia szokásos

fikcióját. De ez a kadet vagy kadet-októbrista „védelem" nem egyéb, mint üres frázis. Mirevaló itt a sajnálkozás és szégyenkezés, mikor az erőről van szó? A burzsoázia, mely alkotmányt akar, sajnálkozik és „szégyenkezik", hogy a korona nem ad alkotmányt. A korona pedig azért „szégyenkezik", hogy ki akarják csikarni tőle az alkotmányt, amelyet „csorbításnak" tekint, és „sajnálkozik" minden olyan törvény minden magyarázatán, amely „csorbítást" akar.

Két fél. Kétféle jogmagyarázat. Mindkét fél sajnálkozik és szégyenkezik. A különbség mindössze az, hogy az egyik fél *csak* „sajnálkozik és szégyenkezik", míg a másik fél *nem beszél* sajnálkozásról, sem szégyenkezésről, hanem azt mondja, hogy a csorbítás „elfogadhatatlan".

Nem világos-e, hogy éppen Maklakov úréknak, egész kadet és októbrista burzsoáziánknak kellene igazán „szégyenkeznie" az ilyen helyzet miatt, tehetetlenségük miatt? Az Egyesült Nemesség Tanácsának meghatalmazottja cinikusan beszél arról a válságról, amelyet cinikusan maga idézett elő, kihívóan dacol, erejét fitogtatja. A liberális burzsoázia pedig mint a rendőrtől megijedt szatócs, gyáván hátrál és hátrálva ezt hebegi: sajnálom, szégyenlem magam... hogy így bánik velem!

„Kijelentem — vágta ki a rezet Maklakov —, hogy én nagyobb híve vagyok az alkotmánynak, mint a minisztertanács elnöke" (el tudom képzelni, hogyan nevetett ezen Sztolipin még otthon is: kedves uram, nem az a fontos, hogy az alkotmány hívének kiáltsa ki magát, hanem az, *kinek az ereje* határozza meg, hogy van-e alkotmány és milyen az alkotmány!), „és nem vagyok kevésbé monarchista, mint ő." (Sztolipin még elégedettebben mosolyog: lám, lám, előbb fenyegetett, s azután bocsánatot kér! Legény a talpán ez a Maklakov!) „Őrültségnek tartom a monarchiát ott, ahol nincsenek gyökerei, de éppen olyan őrültség tagadni a monarchiát ott, ahol erős történelmi gyökerei vannak..."

Előbb fenyegetett, majd bocsánatot kért, most pedig szép lassan Sztolipin *malmára* hajtja a vizet. Ó, nagyszerű parlamenti képviselője a liberalizmusnak! Ó, hasonlíthatatlan vezére az „alkotmányos" (lucus a non

lucendo:* „alkotmányos", mikor nincs alkotmány) centrumnak, a kadet-októbrista centrumnak!

„A minisztertanács elnöke — dörgi a „népszabadság" (olvasd: történelmi néprabságunk) tribunja — még hatalmon maradhat, mert félnek a forradalomtól, amelyet ügynökei csinálnak (közbeszólás jobbról: „szégyen, gyalázat"; zaj)... még hatalmon maradhat azért is, mert veszélyes precedenset teremteni!!"

Elbeszélés arról, hogyan szégyenítette meg Ivan Ivanovics Ivan Nyikiforicsot, és Ivan Nyikiforics Ivan Ivanovicsot. Szégyen be nem tartani az alkotmányosság szokásos szabályait, mondja Ivan Ivanics Ivan Nyikiforicsnak. Szégyen forradalommal fenyegetőzni, amelytől magad is félsz, amelyben nem hiszel, amelyet nem támogatsz — mondja Ivan Nyikiforics Ivan Ivanicsnak.

Mit gondol az olvasó, a két vitatkozó közül melyik „szégyenítette meg" jobban a másikat?

Lvov I., az „alkotmányos centrum" képviselője, Gegecskori után beszél, aki igen helyesen magyarázgatta azt, hogy a liberális sajtó *helytelenül* tekinti a válságot „alkotmány"-válságnak, hogy a kadetok „szónokaik beszédeivel támogatták az alkotmányos centrummal szemben táplált bűnös illúziót", hogy az alkotmányhoz még bizonyos mozgalom hiányzik (Gegecskori csak azt tette ügyetlenül, hogy beszéde végén az „anarchiáról" tett említést; itt nem ezt a szót kellett volna használnia).

Lvov I. beszédét hallva, bizonyos ideig azt lehetett volna hinni, hogy még egyes földbirtokosok is értettek valamit Gegecskori magyarázatából. „Az, ami történt — mondja Lvov I. —, valóban azt bizonyítja, hogy nálunk nincs sem alkotmány, sem parlamentarizmus, sőt még alaptörvények sincsenek és egyáltalában nincs semmiféle szervezett rend" (nesze neked! hát az a tény, hogy földbirtokosok vannak, nem a szervezett földbirtokosi rendet jelenti? jobb lett volna hallgatniok, „alkotmányos centrista" urak), „csak önkény van" (hiszen éppen ez a szer-

* — lefordíthatatlan iróniku kifejezés; szó szerint azt jelenti: „a liget neve azért liget (lucus), mert nem világít (non lucet)." Gúnyos értelemben a szófejtés baklövéseire szokták alkalmazni. — *Szerk.*

vezett földbirtokosi rend egyik legfontosabb és leglényegesebb ismertető jele) „és demagógia."

Demagógián valami kellemetlent ért Nyikolaj Nyikolajevics Lvov I. a „progresszív" földbirtokos. De hallgassuk tovább:

„Azért szeretik a demagógiát a hatalmon levők, hogy fokozzák befolyásukat és növeljék hatalmukat. És nem fogják megvetni a demagógiát mások sem, akik meg akarják ragadni a hatalmat..." (brr... milyen felháborító, milyen erkölcstelen törekvés! lám, az orosz liberális burzsoáktól távol áll az ilyen törekvés, eszük ágába sem jut ilyesmi. Csak a rothadt Nyugat erkölcstelen burzsoáziája törekszik a hatalom megragadására, sőt még olyan téves tanokat is alkotott, hogy csak a burzsoá hatalom biztosítja a burzsoá alkotmányt. Mi, orosz liberálisok, akiknek elméjét Sztruve, Bergyajev és társai erkölcsi, idealista tanítása világította meg, úgy gondoljuk, hogy a hatalomnak Tolmacsovék kezében kell maradnia, e hatalom valóban alkotmányos gyakorlásáról szóló utasításokat pedig Maklakovéknak kell írniok)... „és sokkal nagyobb mesterei a demagógiának. Óvakodjanak a demagógiától, mert áldozatául fog esni minden: az önök méltósága is, az önök vagyona is, az önök becsülete is, és Oroszország polgárosodása is."

Jól beszél a „progresszista" Nyikolaj Nyikolajevics Lvov I. Sőt, ami a „vagyont" illeti, elég világosan beszél: ha például egy földbirtokosnak tegnap még 10 000 gyeszjatyinája volt, ma pedig csak 50 gyeszjatyinája maradt, akkor ez azt jelenti, hogy 9950 gyeszjatyinája a „demagógia" „áldozatául esett". Ez érthető. Ez nem frázis. Ami azonban a „méltóságot" és a „becsületet" illeti, a dolog már nem ilyen világos; azt akarja-e mondani progresszistánk, hogy egy földbirtokosnak csak akkor lehet „méltósága" és „becsülete", ha 10 000 gyeszjatyina földje van, és hogy feltétlenül méltatlanná és becstelenné válik, ha 10 000-ből 9950 gyeszjatyinát elveszít? Vagy azt akarja-e mondani Lvov I., hogy a méltóság és a becsület a demagógia áldozatául esik, ha a földet nem fogják helyesen értékelni, és gyeszjatyinájáért, mondjuk, 500 rubelt fognak megállapítani?

Ami pedig „Oroszország polgárosodását“ illeti, itt Lvov I., a „progresszista“, sehogy sem tudott zöldágra vergődni. Ha igazat mondott, hogy nálunk nincs sem alkotmány, sem parlamentarizmus, hogy még alaptörvények sincsenek, akkor polgárosodás sincs nálunk, az pedig, ami nincs, nem eshet áldozatul. Ha Lvov I. igazat mondott, akkor polgárosodásunk a „szervezett (földbirtokosi) rendnek“ esett áldozatul. Nem nyelvbotlás-e ez? nem azt akarta-e mondani „progresszistánk“, hogy szervezett földbirtokosi rendünk fog áldozatul esni Oroszország polgárosodásának? nem az eseményeknek ezt a hipotetikus fordulatát akarta-e demagógiának nevezni? nem azt akarta-e mondani, amikor arról beszélt: „óvakodjanak a demagógiától“, hogy a III. duma többségének reszketnie kell az események ilyen hipotetikus fordulatától?

Elbeszélés arról, hogyan vádolta demagógiával Ivan Ivanics Ivan Nyikiforicsot és Ivan Nyikiforics Ivan Ivanicsot. Ön demagóg, mondotta Ivan Ivanics Ivan Nyikiforicsnak, mert ön hatalmon van és demagógoskodik, hogy fokozza befolyását és növelje hatalmát, s emellett a lakosság országos érdekeire hivatkozik. Nem, ön a demagóg, mondotta Ivan Nyikiforics Ivan Ivanicsnak, mert ön ország-világ előtt azt kiabálja, hogy nálunk nincs alkotmány, nincsenek alaptörvények, csak önkény van, és emellett elég udvariatlanul arra céloz, hogy még a vagyonunk is áldozatul fog esni.

Nem tudjuk, ki kire bizonyította rá végeredményben, hogy demagóg. Csak azt tudjuk, hogy ha két tolvaj veszekszik, annak mindig van valami haszna.

„Zvezda“ 21. sz.
1911 május 7.
Aláírás: V. Iljin.

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAGJAINAK TANÁCSKOZÁSA ELÉ TERJESZTETT ANYAGOK[66]

1911 MÁJUS 28—JÚNIUS 4
(JÚNIUS 10—17)

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XXV. köt. 1933.

1

LEVÉL AZ OSzDMP KÜLFÖLDÖN TARTÓZKODÓ KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAGJAINAK TANÁCSKOZÁSÁHOZ[67]

Igorjev 1911 június 1-én kelt írása újabb bizonyítéka annak a felháborító *játéknak*, annak a politikának, amelylyel el akarják odázni és meg akarják hiúsítani a Központi Bizottság egybehívását, s amelyről már régóta, hónapokon át nyíltan beszél pártunk Központi Lapja.

Teljesen hamis Igorjevnek az az állítása, hogy jelenleg Jugyinból és Kosztrovból[68] áll az ideiglenes iroda vagy ennek egy része. Ezt állítja Igorjev, holott *hosszú hónapokon át* Makarból és (Innokentyij után) Lindovból[69] *állt* az iroda szervezete, ők *választották ki* a megbízottakat, ők *utazgattak* mindenfelé a központi szervezet ügyeiben, ők szerveztek tanácskozásokat a megbízottakkal és a kooptálásra ajánlott jelöltekkel (Makar tanácskozott Kacappal[70] és másokkal, Miljutyinnal és másokkal), ők álltak érintkezésben a szociáldemokrata duma-munka pártközpontjával, a fővárosi szociáldemokrata körökkel a választások idején (Moszkva) stb. stb.

Sem Jugyin, sem Kosztrov *nem* végzett *ilyen* munkát. *Nyoma sincs*, abszolúte semmi nyoma sincs Jugyin és Kosztrov ilyen irányú tevékenységének.

Jugyinnak és Kosztrovnak az irodába való „kooptálásáról" *nem* kapott hivatalos értesítést a párt *egyetlen* külföldi hivatalos intézménye sem (sem a Központi Lap, sem a KBKI).

Makar és Lindov letartóztatása után *több mint két hónapig* senki sem hallott Jugyinról és Kosztrovról, az irodában kifejtett munkájukról, ennek sem írásbeli, sem szóbeli nyoma nincs. Senki sem ismerte el Jugyint és Kosztrovot mint irodát (Makart és Lindovot viszont

mindenki vita nélkül elismerte), de még egy lyukas garast sem kértek Jugyintól és Kosztrovtól, egyikük sem közölte a KBKI-vel (miként Makar és Lindov közölte), hogy ők alkotják az irodát.

Ha Igorjev a tények ellenére mégis arra hivatkozik, hogy Kosztrovból és Jugyinból áll az „iroda", ez nem egyéb, mint a párt *kigúnyolása*, a párt *félrevezetése*. Le kell lepleznünk ezt az ámítást.

Továbbá. Aki most, Inok, Makar és mások tapasztalata után, Olgin stb. leleplezései[71] után, a régi londoni központi bizottsági tagokból próbálja helyreállítani az oroszországi Központi Bizottságot, az közvetlenül *Sztolipin kezére játszik*. Óva intjük a pártot azoktól, akik hálójukat kivetik a tapasztalatlan emberekre, akik a központi bizottsági tagokat *lehetetlen* körülmények között *teljesíthetetlen* feladatok elvégzésére küldik, vagyis egyenesen a *rendőrség kezére* adják.

Végül, ami az *egy hónap múlva* egybehívandó plénum *„tervét"* illeti, amelyet Igorjev *nem jelentett be* a KBKI-nak, hanem csak az 1911 június elsején kelt írásában tett róla említést, felhívjuk a párt figyelmét a likvidátorok újabb *cselszövésére*, mellyel el akarják gáncsolni a Központi Bizottság egybehívását.

Egy hónap múlva csak fiktív központi bizottsági tagokat lehet *„összehozni"*, de a Központi Bizottságot lehetetlen egybehívni — ez a lényege a goloszisták cselszövésének!

A bolsevikok a plénum után végzett *központi munka közben négy* központi bizottsági tagot vesztettek (Meskovszkijt + Innokentyijt + Makart + Lindovot). A mensevikek viszont *egyet sem*, mert egy sem dolgozott!!

És most a goloszisták *egy hónapi* határidőt mernek javasolni, arra számítva, hogy olyan urakat hozhatnak össze, mint „Pjotr"[72], aki (a plénum után eltelt) másfél év alatt *soha semmit*, abszolúte semmit sem tett a munka érdekében, sőt még az irodában sem jelent meg *egyetlen-egyszer sem*. A goloszisták tudják, hogy egy hónap alatt *lehetetlen „egybehívni"* a bolsevikokat, akiket bírósági ítélettel vagy közigazgatási úton száműztek!!

Elküldték a Központi Bizottságot Oroszországba, *„hogy ott letartóztassák"!*

Kivárták, míg letartóztatták az *összes* bolsevikokat.

Megóvták az összes nem dolgozó *és fiktív* mensevik központi bizottsági tagokat.

Egy hónapi határidőt akarnak kitűzni, hogy *összehozhassák* a Pjotr-vágású fiktív központi bizottsági tagokat, míg azok a bolsevikok, akik dolgoztak, még értesítést *sem kaphatnak!*

Hasztalan gondolják, hogy a likvidátoroknak a plénum egybehívásával űzött *játéka* titokban maradhat a párt előtt!

A megírás ideje:
1911 május 19 és 23
(június 1 és 5) között.

2

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG HÁROM BOLSEVIK TAGJÁNAK BESZÁMOLÓJA A KILENC KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAG MAGÁNTANÁCSKOZÁSÁN. KONSPEKTUS (TERVEZET)

1. Az oroszországi Központi Bizottság helyreállítását célzó kísérletek története.

Két szakasz:

(a) 1910 I.—1910 VIII. (vagy IX.)

A Központi Bizottság két bolsevik tagját letartóztatták, mikor kísérletet tettek arra, hogy egybehívják a Központi Bizottságot. Ők *sokszor* egybehívták a Központi Bizottságot. Mihail + Jurij + Roman azonban *egyszer sem* jelent meg; általában *egyetlen* mensevik *sem* jelent meg.

(b) 1910 végétől 1911 tavaszáig.

Két bolsevik központi bizottsági tag új irodát alakít. *Egyetlen* mensevik *sem* vett részt a *munkában.* (Összeköttetés a megbízottakkal, a duma-frakcióval, a moszkvai szociáldemokratákkal, a választás idején stb.)

Egy mensevik (Kosztrov) egyszer vagy kétszer jelent meg az irodában, hogy „szavazzon"!

Mindkét bolsevikot letartóztatták.

Eredmény: *minden* bolsevik központi bizottsági tagot a központi munka *miatt* és *e* munka *közben* tartóztatták le.

A mensevikek egy része (Mihail + Jurij + Roman) nem vett részt *semmiben*, egy mensevik (Pjotr) 1½ év alatt szintén nem vett részt *semmiben*, egy (Kosztrov) 1½ év alatt kétszer jelent meg az irodában (1911-ben!), de ő sem vett részt a központi munkában. Ez a mensevik a bolsevikok letartóztatása óta eltelt 2½ hónap alatt *egy lépést sem* tett, még *egy levelet sem* írt arról, hogy helyreállítja a Központi Bizottságot.

Ezért Igorjevnek azt a kijelentését, hogy most ez a mensevik meg egy bundista alkotja az *irodát* (amit hivatalosan be sem jelentettek a Központi Bizottság Külföldi Irodájának és *senki* sem ismerte el őket!), nem tekinthetjük egyébnek, mint gúnyolódásnak.

2. Lehetséges-e most külföldön ismét plénum?

Jogilag: 15-ből 9-en maradtak. *Formálisan* (a) plénumnak jelenthetik ki magukat. Ez az alakilag vitathatatlan lépés *valószínűleg* csak egy szótöbbséggel lehetséges, vagyis ha 9 közül 5-en mellette, 4-en ellene szavaznak. *Ténylegesen* azonban ez a formálisan kifogástalan lépés semmis: kétségtelen, hogy ilyen körülmények között *nem* töltheti be a Központi Bizottság *szerepét*.

(b) Formálisan az is lehetséges, hogy a meglevő 9 központi bizottsági tag Oroszországból póttagokat fog meghívni. Mit fog ez jelenteni ténylegesen? A mensevikek vagy a likvidátoraikat (Mihailt + Jurijt + Romant stb.) „hozhatják össze", akiket Mihail + Jurij + Roman ismert nyilatkozata után egyetlen becsületes párttag sem ismer el központi bizottsági tagnak; — vagy pedig azt a két központi bizottsági tagot, akik ott voltak az 1910 januári plénumon, de azóta, 1½ év alatt, *semmilyen központi munkát* sem végeztek. Összehozásuk határideje — határozatlan.

A bolsevikok a 3 meglevő bolsevik kiegészítéséül még bevonhatják két póttagjukat. Ahhoz azonban, hogy ezeket a póttagokat bevonhassuk, hónapokra van szükség, összeköttetésbe kell lépni a száműzöttekkel, meg kell szervezni szökésüket, biztosítani kell családjuk megélhetését és így tovább, és így tovább. Lehetetlen előre megmondani, hány hónap szükséges erre a „munkára".

Ennek a hosszú, bizonytalan ideig tartó munkának a reális jelentősége nullával lesz egyenlő a párt számára, mert olyan „formális" póttagok utazásának megszervezéséről van szó, akik ténylegesen képtelenek most központi munkát végezni Oroszországban. Sőt rosszabb lesz a nullánál is, mert *elfödi* a helyi pártcsoportok elől azt a szomorú és annyi kezdeményező energiát igénylő valóságot, hogy tulajdonképpen csak a helyek felülről történő szétosztásával *játszanak*.

1½ évig sikertelenül próbálkoztak helyreállítani a Központi Bizottságot, s ha ezek után újra meg újra „holnapokkal" traktálják a pártot, azzal hitegetve, hogy holnap majd meglesz az „önök" Központi Bizottsága — ezzel csak gúnyt űznek a pártból. Mi nem vagyunk hajlandók részt venni a párt kigúnyolásában.

3. Egészen kétségtelen: csakis Sztolipin híveitől indulhat ki minden olyan kísérlet, mely az oroszországi póttagok egybehívására irányul, hogy Oroszországban állítsák helyre a Központi Bizottságot. A rendőrség ismeri az *összes* póttagokat és szemmel tartja őket, amint ezt Innokentyij és Makar kétszeri, illetve háromszori letartóztatása bebizonyította. Először is ezt kell leszögeznünk és ez a legfontosabb. Másodszor ennek az egybehívásnak az igazi célja: az oroszországiak kooptálása ez idő szerint kivihetetlen, mert nincsenek póttagok (legutóbb őket is letartóztatták Makarral együtt), és lehetetlen a mensevikek kooptálása, mert a szervezeti szabályzat szerint ehhez egyhangú határozat szükséges, a bolsevikok viszont nem járulnak hozzá egyetlen likvidátor *(vagy goloszista)* kooptálásához sem (amit Inok már közölt Szvercskovval).

4. Jelenleg ilyen a párt *reális* helyzete: majdnem mindenütt teljesen szétfolyó, rendkívül kicsiny, apró munkás-pártcsoportocskák és sejtek vannak, amelyek rendszertelenül gyűlnek egybe. Ezek a szervezetekben, klubokban stb. mindenütt harcban állnak a legalista likvidátorokkal. Egymással nem állnak kapcsolatban. Irodalmat igen ritkán látnak. A munkások körében tekintélyük van. Ezekben a csoportocskákban *bolsevikok + plehanovisták* tömörülnek és részben azok a „vperjodisták", akik „vperjodista" irodalmat olvastak, vagy vperjodista szónokokat hallottak, de még nem vonták be őket a vperjodisták külföldön alakult, különálló frakciójába.

Ennek a pártellenes frakciónak kétségtelenül van valamelyes, bár jelentéktelen befolyása a pétervári munkások bizonyos körében. Teljesen bebizonyított tény, hogy ez a frakció nem veti alá magát semmilyen Központi Bizottságnak és ahol teheti, akadályozza a szociáldemokrata munkát (nyíltan máig sem szólította fel a mun-

kásokat, hogy vegyenek részt a IV. duma-választáson, és továbbra is kacérkodik az otzovistákkal).

Hasonlíthatatlanul komolyabb pártellenes és antiszociáldemokrata erő a *független legalisták* frakciója („Nasa Zarja" + „Gyelo Zsiznyi" + *„Golosz Sz.-D.")*. Teljesen bebizonyított tény, hogy nem vetik alá magukat semmilyen Központi Bizottságnak, s nyilvánosan csúfot űznek a Központi Bizottság határozataiból. Mivel nem akarják, *nem is képesek* végrehajtani a plénum határozatait („nem szabad lebecsülni" az illegális párt jelentőségét stb.). Szükségképpen *ellenkező* vonalat kell követniök.

Egyetlen lelkiismeretes szociáldemokrata sem kételkedhetik abban, hogy a „független legalisták" a IV. duma-választásra készülődnek, és a választást a párt *megkerülésével* s a párt *ellen* hajtják végre.

A párthű elvtársak feladata világos: habozás nélkül, haladéktalanul *nyíltan* fel kell lépniök a független legalisták ellen, nyíltan és határozottan fel kell hívniok az oroszországi munkás-pártköröket, hogy készüljenek a választásra és a *választás alkalmával* óvják a munkásokat a „független legalistáktól", harcoljanak ellenük, s *csak* teljesen párthű munkásokra, *csak* azokra szavazzanak, akik felismerték ennek az áramlatnak a veszélyét.

Ez pártunk feladata. Ha nem így vetik fel a kérdést, ha kitérnek az élet (és a független legalisták) által reálisan felvetett kérdés elől, ha csűrnek-csavarnak és halogatják a kérdést, ha meg akarják ismételni a legalisták „ígérgetési" és „fogadkozási" játékát, mindez a legnagyobb veszéllyel fenyegeti a pártot.

5. Gyakorlati következtetésünk: a 9-ek tanácskozásának azt kell indítványoznunk, hogy okvetlenül és haladéktalanul forduljon a párthoz felhívással, melyben a valóságnak megfelelően és kimerítően ismertesse, hogy miért nem sikerül egybehívni a Központi Bizottságot Oroszországban, s szólítsa fel a helyi köröket, hogy kezdeményezzenek és alakítsanak területi szervező bizottságokat, *majd pedig* központi *Szervező Bizottságot*, és indítsanak erélyes, közvetlen, tántoríthatatlan harcot a „független legalisták" ellen.

Ezt a felhívást csak abban az esetben kell a Központi

Bizottság plénumának hivatalos határozatával megerősíteni, ha a Központi Bizottságnak nem öt tagja, hanem a kilenc tag túlnyomó többsége hajlandó plénumnak tekinteni magát és kész rálépni a független legalisták csoportja (frakciója) ellen indított megalkuvás nélküli harc útjára. Magától értetődik, hogy ez a harc összeegyeztethetetlen e legalistáknak a központi intézményekben való részvételével, amelyeket elgáncsoltak, amelyeknek útjába akadályokat gördítettek, amelyeket elgyengítettek és másfél évig „beteges állapotban tartottak".

A megírás ideje:
1911 május 19 és 28
(június 1 és 10) között.

3

HATÁROZATI JAVASLAT A MEGALAKULÁSRÓL[73]

A tanácskozás, megállapítva, hogy a Központi Bizottság összes külföldön lakó tagjait meghívták a tanácskozásra, s *egy* kivételével valamennyien meg is jelentek, a külföldön tartózkodó központi bizottsági tagok tanácskozásának tekinti magát, és a párt általános helyzetével kapcsolatban napirendjére tűzi a Központi Bizottság **újjáteremtését.**

A megírás ideje:
1911 május 28 (június 10).

A DUMA-ÜLÉSSZAK EREDMÉNYEIHEZ

„EGYÜTT CSINÁLTUK"

Tyeszlenko úr a duma április 27-i „történelmi" ülésén többek közt ezt vetette ellen Sztolipin úrnak:

„A minisztertanács elnöke azt mondotta az Állami Dumának, — igen, uraim, hamarosan segítségükre sietek. Önök minden bizonnyal úgy rendezik majd a dolgot, hogy a szünet előtt el kell vetni az óhitű szektáról szóló törvényjavaslatot, és akkor a szünet alatt megcsináljuk. Sőt, úgy rémlett nekem, hogy ezt valamilyen bizalmaskodó hangon mondta, olyan hangon, mintha itt azt mondanák nekünk: ezt önökkel együtt csináltuk. Uraim, bocsássák meg, ha akaratlanul is a «Revizor»-nak az a jelenete jutott az eszembe, ahol a polgármester a következőket mondja: «Úgy! önök panaszkodnak rám?! Hát emlékezzenek csak, hiszen együtt csináltuk ezt, meg ezt.» Uraim, én azt hiszem, hogy talán azok, akik már korábban számítottak erre a segítségre, akik talán a jövőben is számítanak rá, úgy gondolom, kényelmetlenül érezték magukat, és talán azt gondolták, és jó, ha azt gondolták: ments meg urunk az ilyen barátoktól, ellenségeinkkel magunk is elbánunk."

A gyorsírói feljegyzésből kitűnik, hogy Tyeszlenko úr szavait a „baloldalon" — nyilván a népszabadság frakciójának tagjai — „tapssal" fogadták. A kadetok úgy találták, hogy Tyeszlenko úr talpraesetten gúnyolja az októbristákat. De mint sok más esetben, ezúttal is meggondolatlanul tapsoltak, nem gondolkodtak a szónokuk száján kiszaladt szavak mélyebb értelmén. Azért tapsoltak, mert azt hitték, hogy Tyeszlenko úr csak az októbristáknak vágott oda, csak ezt a különösen gyűlölt konkurrensüket kompromittálja. Nem értették meg, hogy Tyeszlenko úr találó szavacskája, ha komolyan gondolkodnak

jelentésén, olyan igazság, mely egyaránt bántja az októbristák és a kadetok szemét. Érdemes foglalkoznunk ezzel az igazsággal, mert Oroszország politikai történetének, a legutóbbi öt-hat év — és milyen évek! — történetének egyik legfontosabb kérdését érinti.

„Együtt csináltuk" — jól mondta, Tyeszlenko úr. De talán helyesebb lesz, ha így mondjuk: jól *ismételte* azt, amit annyiszor mondottak a „baloldali" „gyűléseken", melyeket rendszerint annyira lenéznek a kadet urak. „Együtt csináltuk" — ez korántsem csak a harmadik duma törvényjavaslataira, korántsem csak a nevezetes „metéltre"* vonatkozik. *Mindarra* vonatkozik, amit 1905 vége óta Sztolipin úrék az egész orosz liberális vagy liberáliskodó burzsoáziával „együtt csináltak". Sztolipin úr „bizalmaskodó hangja" nemcsak „rémlett" a kadet szónoknak, mert valóban ez a hangnem jellemzi Sztolipin összes beszédeit, Sztolipin egész politikáját a burzsoáziával szemben (melynek képviselői: az októbristák és a kadetok a harmadik duma többségét alkotják).

A bizalmaskodó hangnak — mely az események minden komoly fordulatánál durva lenézésbe, sőt erőszakba megy át — az az oka, hogy nemcsak az októbristák, hanem a kadetok is egyedül a szép szavak kedvéért, kizárólag a taps kedvéért (Sztolipinék ezt igen jól tudják) dobálóznak ilyen frázisokkal: „ments meg urunk az ilyen barátoktól" (vagyis Sztolipinéktól), „ellenségeinkkel" (vagyis bizonyára a jobboldali reakcióval és a baloldali... hogyan is mondjam finomabban?.. „a magasabb igényeknek" megfelelően) „magunk is elbánunk".

Ha nem csak frázisok volnának ezek a frázisok, Oroszország már egészen és végérvényesen megszabadult volna „az ilyen barátoktól". De éppen az a baj, hogy a kadetok csak az „ellenzéki" felszólalások hevében dobálóznak ilyen frázisokkal — az országos szószékről ma már nem lehet olyan ellenzéki beszédet mondani, melynek ne volna valamilyen halvány demokratikus színezete. És

* — „metélt" — apró törvényjavaslatok; a „metélt" kifejezést Homjakov, az Állami Duma elnöke használta először ilyen értelemben. — *Ford.*

csak úgy áradnak a demokratikus nyilatkozatok, amelyeket oly hasznos szembeállítani ugyanazoknak a kadetoknak *tetteivel.* A demokratizmussal játszó (vagy a jobboldali ellenséget demokratizmussal fenyegető) burzsoázia történelmi szerepe éppen az, hogy ilyen szavakkal „játszva" olykor igen hasznos szolgálatot tesz a néptömegeknek, mert itt-ott őszinte és mély demokratikus gondolatot ébreszt. „Ha fent hegedülnek, lent táncra perdülnek." A latin közmondás szerint littera scripta manent — az írott szó megmarad. De a mondott szó sem vész el mindig, még akkor sem, ha csak fráziskén t, a hatás kedvéért mondották.

Ebből természetesen nem következik, hogy a kadetok kétszínű frázisát készpénznek vegyük, s demokratizmusnak minősítsük vagy tekintsük. De igenis következik, hogy a kadetok minden demokratikus szellemben mondott kétszínű frázisát ki kell használnunk, elsősorban arra, hogy kimutassuk a szónok szavainak és tetteinek ellentétét, és másodszor arra, hogy megmutassuk a demokratizmus igazi, eleven, közvetlen hatását azokra a „tömegekre", melyekhez eljutnak a Tauriai Palota szónokainak hatásos frázisai.

Nem azért kétszínűek Tyeszlenko úr előbb idézett fejtegetései, mert Tyeszlenko úr maga alakoskodott: őt elragadhatta az ellenzéki ékesszólás lendülete. Fejtegetései azért kétszínűek, mert a kadet párt képviselőjének *szavai* ellentétben állnak a párt *tetteivel* a legújabb orosz történelem minden komoly pillanatában.

Emlékezzünk csak az 1905 augusztusi eseményekre. Mit tett ebben az időben Sztolipin úr elődje? Nyélbeütötte a Buligin-dumát és megszervezte a duma-választásokat. Mit tettek Tyeszlenko úr és hívei? Erejükhöz mérten és a társadalmi munka terén szerzett „speciális tudásuknak" megfelelően ugyanazokat a választásokat szervezték. „Együtt csináltuk", mondhatná joggal Tyeszlenko úrnak Buligin úr (és Sztolipin úr). És Tyeszlenko úr azért „csinálta együtt", mert félt, hogy otthagyják a „barátai", akikről most oly méltóságteljesen, oly lovagi bátorsággal azt mondja: „ments meg urunk az ilyen barátoktól . . ."

Emlékezzünk csak arra, mi történt egy negyedévvel

azután, hogy megjelent a Buligin-dumáról szóló törvény. Mit csinált akkor Sztolipin úr elődje? Ellenállást fejtett ki például a posta- és távírómozgalommal és számos hasonló szerteágazó mozgalommal szemben. Tyeszlenko úr, vagy legalábbis a pártja, Sztruve úr, Karaulov és mások személyében ellenállást fejtett ki a maga módján ugyanazzal a mozgalommal szemben. „Együtt csináltuk", mondhatná joggal Tyeszlenko úréknak Vitte úr (és Sztolipin úr). Ugyanez történt 1906 május 1-én a munkásünneppel, s valamivel később a „helyi földbizottságokkal", majd 1907-ben is rendszeresen, állandóan ugyanezt tették a II. duma munkás- és parasztképviselőivel, és így tovább, és így tovább.

Izgojev úr, az ismert kadet író, a „Vehi"-ben helyesen összegezte pártjának ezt a sok évre terjedő politikáját, mikor a következőket írta: „Végül is valljuk be bátran, Állami Dumáink képviselőinek túlnyomó többsége, harminc-negyven kadet és októbrista kivételével, nem tett bizonyságot olyan tudásról, amellyel hozzá lehetne fogni Oroszország kormányzásához és átszervezéséhez."

Izgojev úr „bátor vallomása" azért bátor, mert a szerző minden köntörfalazás és minden diplomatizálás nélkül kibökte az *igazságot*. A kadetokat „Állami Dumáinkban" valóban olyan földbirtokosi, burzsoá, liberális-monarchista „tudás" vezérelte, amely nem elégíthette ki „a képviselők túlnyomó többségét", s különösen nem a baloldaliakat. És már természetesen magától értetődik, hogy Sztolipin éppen ennek a „harminc-negyven kadetnak és októbristának" a „tudására" (helyesebben: érdekeire és szempontjára) támaszkodva harcolt a baloldali képviselők ellen. „Együtt csináltuk", együtt harcoltunk a hozzá nem értő, tapasztalatlan, tudatlan parasztok és munkások ellen — mondhatná joggal Sztolipin úr az egész kadet pártnak.

A duma idei ülésszakának legfontosabb eredménye az, hogy Sztolipin túlontúl nagy „bizalmaskodása" a III. duma többségével — és éppen a burzsoá, októbrista és kadet többségével — szemben még ennek a birkatürelmű többségnek is elviselhetetlennek látszott. A régi hatalom bizalmaskodva lekezeli a burzsoáziát, amely igen jól érzi

jelentőségét az új, a mai gazdasági viszonyok között, és önállóság után epekedik, sőt a hatalom után sóvárog. A 87. szakasz epizódja annyira kidomborította ezt a bizalmaskodást és oly udvariatlanul megbántotta e világ hatalmasainak egyikét-másikát, hogy még a birkatürelmű emberek is morogni kezdtek. De csak morognak, tovább menni képtelenek. Nem mehetnek tovább, mert kezüklábuk meg van kötve. Meg van kötve, mert a legutóbbi években, az orosz történelem legfontosabb pillanataiban félénken elfordultak a széles népmozgalomtól, ellenségesen kerülték a demokráciát — az igazi, eleven, cselekvő tömegdemokráciát —, hátba támadták azt, mint ahogy Sztolipin tette. Ez köti meg az októbristákat és a kadetokat, akik most megérdemelten bűnhődnek; voltaképpen *nincs is mit* kifogásolniok, ha Sztolipin bizalmaskodva lekezeli őket és azt mondja nekik: én ellensége vagyok a demokráciának, de, kedveseim, ti is megrémültetek tőle, „ezt együtt csináltuk".

„Zvezda" 24. sz.
1911 május 28.
Aláírás: V. Iljin.

RÉGI, DE ÖRÖKKÉ ÚJ IGAZSÁGOK

Az újságolvasók tudják, miért nem jelenhettek meg a munkásküldöttek a gyári orvosok Moszkvában tartott 2. kongresszusán[74]. Itt nem foglalkozhatunk bővebben a munkásküldöttek távolmaradását okozó eseményekkel és azok jelentőségével. Csak utalunk a „*Recs*" április 14-én, vagyis a kongresszus megnyitása napján, az okul szolgáló események előestéjén megjelent vezércikkének tanulságos fejtegetéseire.

„Sajnos — írta a kadet párt lapja — külső akadályok gátolják a részvételt (a munkások képviselőinek részvételét). Jól tudjuk, milyen sors vár egyes, túlontúl tüzes szónokokra. A munkások képviselői végeredményben arról akarnak beszélni, hogy nehezen tudják speciális kérdésekre összpontosítani figyelmüket, hogy a munkások nem küldhetik igazi képviselőiket a kongresszusra, hogy akadályokat gördítenek szervezkedésük elé, és még sok mindenről, ami megint csak messze vezetne a kongresszus programjától és aminek a megvitatása elterelné a figyelmet a napirendre tűzött kérdésekről, olykor pedig nemkívánatos következményekre is vezethetne. Ezzel a pattanásig feszült légkörrel magyarázható az is, hogy a munkásképviselők türelmetlenül viseltetnek a «burzsoá» szónokokkal, a kormányintézkedésekkel szemben, és más társadalmi csoportok képviselőivel való együttműködés lehetőségével szemben."

Ez az egész szóáradat jellemző példaképe a tehetetlen sopánkodásnak, amelynek erőtlensége nem a szóban forgó liberális párt véletlen összetételével vagy bizonyos sajátosságaival, nem a szóban forgó kérdés sajátosságaival

stb. magyarázható, hanem sokkal mélyebben rejlő okokkal, azokkal az objektív viszonyokkal, melyek a XX. század Oroszországában megszabják az egész liberális burzsoázia magatartását. A liberális burzsoázia olyan „rend" után epekedik, melyben a munkások nem „szónokolnának túlontúl tüzesen", s elég „türelmesek" lennének a burzsoáziával, a *burzsoáziával való együttműködés* gondolatával, *„minden* kormányintézkedéssel" szemben. Olyan rend után epekedik, melyben a vele „együttműködő" szerény munkások a szociálpolitika „speciális kérdéseire összpontosíthatnák figyelmüket", s szerényen beleegyeznének abba, hogy Triska* módjára foltozgassák a „fiatalabb testvérről" való burzsoá gondoskodás szakadozó kaftánját. Egyszóval az orosz liberálisok körülbelül olyan rend után epekednek, amelyet jelenleg Angliában vagy Franciaországban látunk, *ellentétben* Poroszországgal. Angliában és Franciaországban a burzsoázia korlátlanul és (kevés kivétellel) szinte közvetlenül uralkodik, míg Poroszországban a feudálisokat, a junkereket, a monarchista militarizmust illeti az elsőség. Angliában és Franciaországban a burzsoázia különösen gyakran, minden gátlás nélkül és nagyvonalúan olyan módszert alkalmaz, mellyel egyes proletársorból származó elemeket, vagy a proletariátus ügyének árulóit (John Burns, Briand) megnyeri „munkatársaknak", akik nyugodtan „összpontosíthatják figyelmüket a speciális kérdésekre" és kioktathatják a munkásosztályt, hogy legyenek „türelmesek" a tőke uralmával szemben.

Egészen kétségtelen, hogy az angol és a francia rend sokkal demokratikusabb, mint a porosz, sokkal jobban kedvez a munkásosztály harcának, és sokkal kevesebb középkori intézmény maradt fenn benne, amely elfedi a munkásosztály elől legfőbb és igazi ellenségét. Egészen kétségtelen, hogy az orosz munkásoknak saját érdekükben támogatniok kell minden olyan törekvést, mely hazánkat nem a porosz, hanem inkább az angol—francia rend típusa

* Triska — I. A. Krilov (1769—1844) orosz író egyik meséjének alakja, aki szakadozó kaftánja egyik részével javítja ki a másik részét, míg végül is használhatatlanná teszi az egész kaftánt. — *Ford.*

szerint akarja újjáépíteni. De nem szabad beérnünk ezzel a vitathatatlan következtetéssel, mint igen gyakran teszik. Hiszen éppen itt kezdődik az a kérdés, csak itt kezdődnek igazán azok a kérdések, melyekről (a különböző irányzatú demokratákkal) vitatkozunk.

Támogatnunk kell ezeket a törekvéseket, ahhoz azonban, hogy támogassuk a gyengét és az ingadozót, szilárdabb támaszt kell nyújtanunk neki, el kell oszlatnunk azokat az illúziókat, amelyek gátolják, hogy meglássák a gyengeséget, és megértsék e gyengeség okait. Aki táplálja ezeket az illúziókat, aki együtt sopánkodik a demokrácia gyámoltalan, következetlen, ingadozó, tehetetlenül sopánkodó híveivel, az nem támogatja, hanem gyengíti a burzsoá demokratizmusra irányuló törekvéseket. Az angol és a francia burzsoázia annak idején, a XVII. század derekán, illetőleg a XVIII. század végén, nem sopánkodott azon, hogy a fiatalabb testvér „türelmetlen", nem vágott savanyú képet ahhoz, hogy a fiatalabb testvér soraiban „túlontúl tüzes szónokok" vannak, hanem saját soraiból emelkedtek ki ezek a *lánglelkű* szónokok (és nemcsak szónokok), akik megutáltatták a „türelem" hirdetőit, a tehetetlen *sopánkodókat*, az ingadozókat és habozókat. És e lánglelkű szónokok soraiból kerültek ki azok az emberek, akik századokon át az emberiség világító fáklyái, tanítói voltak minden történelmi korlátozottságuk ellenére, s annak ellenére, hogy akkoriban gyakran naiv nézeteik voltak a nyomorúság leküzdésének eszközeiről.

Az oroszhoz hasonlóan a német burzsoázia is azon sopánkodott, hogy a „fiatalabb testvérnek" „túlontúl tüzes" szónokai vannak — és az emberiség történetében mintaképe volt az aljasságnak, gazságnak, a „junkercsizmák" rúgásával jutalmazott lakájkodásnak. Az orosz és a német burzsoázia különbsége természetesen nem a különböző „fajok" „sajátosságaival", hanem a gazdasági és politikai fejlettség fokával magyarázható, melynek következtében a burzsoáziának minden oka megvolt arra, hogy féljen a „fiatalabb testvértől", s tehetetlenül ingadozva, hol a feudalizmus erőszakoskodásait, hol a munkások „türelmetlenségét" kárhoztassa.

Ezek mind régi igazságok. De örökké újak — és

újak maradnak, amikor olyan emberek munkáiban, akik marxisták szeretnének lenni, a következőket kell olvasnunk:

„Az 1905—1906-os mozgalom kudarcának oka nem a baloldaliak «túlzásaiban» keresendő, mert hiszen ezeket a «túlzásokat» is több ok együtt idézte elő, s nem is a burzsoázia «árulásában», amely Nyugaton mindenütt «árulást követett el» a kellő pillanatban; a kudarc oka abban rejlik, hogy nem volt kialakult burzsoá párt, mely a túlélt bürokratikus hatalom helyett kezébe vehette volna a kormány gyeplőjét, s gazdaságilag erős és elég demokratikus lett volna ahhoz, hogy a nép támogassa." És néhány sorral lejjebb:... „annak a városi burzsoá demokráciának a gyengesége, amelynek mint politikai központnak vonzania kellett volna a demokratikus parasztságot"... („Nasa Zarja", 3. sz. 62. old., V. Levickij úr cikke.)

V. Levickij úr következetesebb volt a „hegemónia" eszméjének tagadásában („a városi burzsoá demokráciának *kellett volna* vonzó központtá lennie", nem pedig másvalakinek!), vagy bátrabban, határozottabban mondja ki azt, mint Potreszov úr, aki Plehanov ultimátumainak hatása alatt átsimította a „Társadalmi mozgalomba" írt cikkét.

V. Levickij úr egészen úgy okoskodik mint egy liberális. Ő nem következetes liberális, bárhogyan dobálózzék is marxista szavakkal. Levickijnek fogalma sincs arról, hogy „a demokratikus parasztság vonzó központjának" nem a városi burzsoá demokráciának, hanem egészen más társadalmi kategóriának *kellett volna lennie*. Elfelejti, hogy ez a „kell" valóság *volt* Anglia, Franciaország és Oroszország nagy történelmi szakaszaiban, csakhogy Oroszországban e szakaszok jelentősége volt nagy, de rövid ideig tartottak, Angliában és Franciaországban pedig nagyobbrészt a demokratikus, ultrademokratikus, „túlontúl tüzes" plebejusok egyesítették az „alsó rétegek" különnemű elemeit.

V. Levickij úr elfelejti, hogy ezek az „alsó rétegek" még azokban a rövid időszakokban is, mikor a történelemben „a demokratikus parasztság vonzó központjainak" szerepét játszották, mikor ezt a szerepet sikerült *ki-*

ragadniok a liberális burzsoázia kezéből, döntő befolyással voltak arra, hogy az ország az úgynevezett nyugodt fejlődés következő évtizedeiben *milyen mértékben* demokratizálódott. Ezek az „alsó rétegek" hegemóniájuk rövid időszakaiban nevelték, átalakították burzsoáziájukat, úgyannyira, hogy ez később visszakozni igyekezett, de hátrálásában *nem juthatott* tovább, mondjuk Franciaországban, a szenátusnál, vagy a választási demokratizmus feladásánál stb. stb.

Az a gondolat, hogy a burzsoá átalakulások (vagy helyesebben: a burzsoá forradalmak) korszakaiban minden ország burzsoá demokráciája aszerint alakul ki, ölt ilyen vagy olyan formát, nevelődik ilyen vagy olyan hagyományban, ismeri el a demokratizmus ilyen vagy olyan minimumát, hogy mennyiben megy át a *hegemónia* a nemzet történelmének döntő pillanataiban *nem* a burzsoázia, *hanem* az „alsó rétegek", a XVIII. század „plebejusai", a XIX. és XX. század proletariátusa kezébe — ez a gondolat, melyet *valamennyi* európai ország történelmi tapasztalata megerősít, távol áll V. Levickij úrtól. A hegemónia eszméje a marxizmus egyik legfontosabb tétele, s az a tény, hogy a likvidátorok szakítanak a marxizmus legfontosabb tételeivel (sőt, ha csak közömbösek is iránt uk), ez a legmélyebb forrása a likvidátorság és ellenfelei közt fennálló számos, kibékíthetetlen elvi nézeteltérésnek.

Minden kapitalista ország átmegy a burzsoá forradalmak ama korszakán, amikor kialakul a demokratizmus ilyen vagy olyan foka, az alkotmányosság, vagy parlamentarizmus ilyen vagy olyan rendje, az „alsó rétegek" és különösen a proletariátus önállóságának, függetlenségének, szabadságszeretetének és kezdeményezőkészségének ilyen vagy olyan foka, az egész állami és társadalmi élet ilyen vagy olyan hagyománya. Hogy milyen lesz a demokratizmusnak ez a foka és ez a hagyomány, attól függ, hogy a *döntő* pillanatokban a burzsoázia, vagy pedig az ellenlábasa lesz a hegemón, hogy (megint csak a döntő pillanatokban) az előbbi vagy pedig az utóbbi lesz „a demokratikus parasztság" és általában az összes demokratikus közöttes csoportok és rétegek „vonzó központja".

V. Levickij úr mestere a likvidátorság eszmei alapjait egyszerre, élesen és pontosan megvilágító, ragyogó fogalmazásoknak. Ilyen ez a híres formulája: „*nem* hegemónia, *hanem* osztálypárt", ami oroszra lefordítva ezt jelenti: nem marxizmus, hanem brentanizmus (szociálliberalizmus). Minden bizonnyal ugyanilyen híres lesz a már említett két formulája is: „a városi burzsoá demokráciának *kellett volna* a demokratikus parasztság vonzó központjának *lennie*" és „a kudarc oka abban rejlik, hogy nem volt kialakult burzsoá párt".

„Zvezda" 25. sz.
1911 június 11.
Aláírás: V. I l j i n.

AZ OSzDMP II. PÁRIZSI CSOPORTJÁNAK HATÁROZATA A PÁRT HELYZETÉRŐL[75]

ELŐSZÓ

Az OSzDMP, főleg bolsevikokból, kevésszámú „vperjodistából" és „békítgetőből" álló, II. párizsi csoportjának alább közölt határozata körvonalazza az összes bolsevikok platformjának alaptételeit. Most, amikor élesedik a belső pártharc, különösen fontos elmondani, hogy *voltaképpen* mi a nézetünk a legfontosabb program-, taktikai és szervezeti kérdésekről. Ma az „a kor betegsége", hogy vannak emberek, akik, mint Trockij, fellengzős frázisokkal beszélnek az OSzDMP-ről, és ugyanakkor térden csúsznak a likvidátorok előtt, akiknek semmi közük sincs az OSzDMP-hez. Azt prédikálják, hogy „meg kell egyezni" mindenkivel, még Potreszov úrral és az otzovistákkal is! — Ezzel az olcsó prédikációval akarnak karriert csinálni — de ugyanakkor kényszerűségből mélyen hallgatnak e különös, állítólagos „megegyezés" politikai feltételeiről. Prédikációjuk a valóságban azt jelenti, hogy *kapitulálni* kell a likvidátorok, a sztolipini munkáspárt építői előtt.

Most minden bolseviknak szorosabban kell összefognia, meg kell szilárdítania frakcióját, pontosabban és világosabban kell meghatároznia ennek a frakciónak a pártvonalát, — ellentétben azokkal a frakciókkal, amelyek így vagy úgy elfedik „arculatukat" —, egybe kell gyűjtenie szétforgácsolt erőit és harcba kell indulnia azért az OSzDMP-ért, amelyet megtisztítottak mindazoktól, akik a burzsoá befolyás terjesztői a proletariátus körében.

N. Lenin

I

Az OSzDMP II. párizsi csoportjának értekezlete, megtárgyalván az OSzDMP általános helyzetét s a külföldi harcnak legutóbbi megnyilvánulásait, amely harc a szociáldemokraták és azok közt lobbant lángra, akik a szociáldemokraták közé szeretnék számítani magukat, mindenekelőtt arra az elvi alaptételre emlékeztet, melyet a Központi Bizottság legutóbbi (1910 januári) plénuma egyhangúlag jóváhagyott, s amely meghatározza a valóban szociáldemokrata munka jellegét. Ez az alaptétel úgy szól, hogy „az illegális szociáldemokrata párt tagadása, szerepének és jelentőségének a lebecsülése, azok a kísérletek, melyek a forradalmi szociáldemokrácia program- és taktikai feladatainak és jelszavainak csorbítására irányulnak", nem egyebek, mint *a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulásai.* Csakis az az igazi *szociáldemokrata* munka, amely tudatosítja ennek az elhajlásnak, s ezzel együtt minden „otzovista" vagy az otzovizmust igazoló eszmei-politikai áramlatnak a veszélyét, s *valóban* leküzdi ezeket az elhajlásokat.

Az értekezlet megállapítja továbbá, hogy a „Golosz Szocial-Demokrata" külföldi szerkesztősége és híveinek, a goloszistáknak a csoportja, a plénum említett egyhangú határozata ellenére, annak ellenére, hogy a „Golosz" képviselői ünnepélyes ígéretet tettek a plénumon, hogy *megtagadják* a likvidátorságot és harcolni fognak ellene, — a plénum után eltelt több mint másfél éven át a likvidátorság *burzsoá* politikáját folytatta, a szociáldemokráciától és a szocializmustól független orosz legalisták lapjait: a „Nasa Zarjá"-t, a „Vozrozsgyenyijé"-t, a „Gyelo Zsiznyi"-t stb. támogatta, igazolta és védelmezte. A párt Központi Lapja a párt nevében többször kijelentette, s a pártigenlő mensevikek, élükön Plehanovval, szintén kijelentették, hogy e lapok munkatársainak *semmi közük sincs az OSzDMP-hez.* E lapok munkatársai nemcsak kisebbítik, hanem nyíltan tagadják az illegális szociáldemokrata párt szerepét és jelentőségét, renegátok módjára becsmérlik az „illegalitást", tagadják a mai oroszországi munkásmozgalmi tevékenység forradalmi jellegét és for-

radalmi feladatait, félrevezetik a munkásokat, mikor liberális burzsoá nézeteket terjesztenek az érlelődő válság „alkotmányos" jellegéről, félrelökik (tehát nemcsak csorbítják) a forradalmi marxizmus olyan régi jelszavait, mint a munkásosztály *hegemóniája* a szocializmusért s a demokratikus forradalomért folyó harcban. Ezek az emberek, akik az úgynevezett legális vagy „nyílt" munkáspártot propagálják és építik, valójában a *sztolipini „munkáspárt"* építői és a burzsoá befolyás terjesztői a proletariátus körében, mert a valóságban merőben burzsoá eszméket prédikálnak, a „nyílt" munkáspárt pedig Sztolipin alatt nem jelent egyebet, mint azoknak a nyílt renegátságát, akik megtagadják a cári önkényuralom, a III. duma és az egész sztolipinizmus ellen folyó forradalmi tömegharc feladatait.

Az értekezlet megállapítja, hogy a Központi Bizottság Külföldi Irodája, melynek a Központi Bizottság technikai szervének kellene lennie, teljes egészében a likvidátorok befolyása alá került*.

A Külföldi Iroda azzal, hogy másfél év alatt nem teljesítette a Központi Bizottság egyetlen megbízását sem (például azt, hogy egyesítse azokat a külföldi csoportokat, amelyek elismerik és végrehajtják a plénum határozatait, vagy hogy segítse a helyi szervezeteket, s hasson oda, hogy a „Golosz" szüntesse be megjelenését, a „Vperjod"-csoport pedig frakciós különállását) nyíltan a szociáldemokrácia ellenségei, a likvidátorok kezére járt.

A Központi Bizottság Külföldi Irodája, gúnyt űzve a pártból, 1910 decemberétől kezdve rendszeresen *meghiúsította* a plénum egybehívását (mely a szervezeti szabályzat szerint kötelező). Amikor a bolsevikok először követelték, hogy hívják egybe a plénumot, a Központi Bizottság Külföldi Irodája hét hetet vesztegetett csak a „szavazásra". E hét hétig húzódó szavazás után a KBKI elismerte, hogy a bolsevikok „jogosan" követelik a plénum egybehívását, ugyanakkor azonban gyakor-

* A goloszista Igorjev (akit a pártigenlő mensevik Plehanov eléggé leleplezett és megbélyegzett) s a bundista Liber[76], aki nyílt propagandát folytat Potreszov úr és a sztolipini munkáspárt más vezetői védelmében, ennek a KBKI-nak a vezetője.

latilag *meghiúsította* a plénumot, sőt 1911 május végén másodszor is elgáncsolta azt. *Ennek* a KBKI-nak tényleges szerepe az volt, hogy külföldről és a központi pártintézményekből segítse a legalisták vezéreit és a sztolipini munkáspárt vezető funkcionáriusait: Mihailt, Jurijt és Romant, akik magát a Központi Bizottság létét is károsnak nyilvánították (lásd a párt Központi Lapjának, a „*Szocial-Demokrat*"-nak 12. és 21—22. számait*). Az értekezlet megállapítja, hogy a pártfunkcióknak likvidátorokkal való betöltése egyenes *becsapása* a pártnak, mert a plénum határozatai világosan és félreérthetetlenül kimondják, hogy ezekre a funkciókra csak *olyan* mensevikek alkalmazhatók, akik *lelkiismeretesen* betartják ígéretüket, vagyis megtagadják a likvidátorságot és harcolnak ellene**.

Az értekezlet tehát megállapítja, hogy a bolsevikoknak feltétlenül és teljesen szakítaniok kellett a KBKI-val mint olyan intézménnyel, mely törvényen kívül helyezte magát s kirekesztette magát a pártból, és hogy a Központi Bizottság tagjainak a tanácskozása (lásd a „Közlemény"-ét), mely az Oroszországban tényleg dolgozó szociáldemokrata pártszervezetek, csoportok és körök túlnyomó többségét képviselte, egészen helyesen mondotta, hogy „a KBKI a pártellenes frakciós politika útjára lépett, s emellett megszegte az 1910. évi plénum világos és félreérthetetlen határozatait".

Az értekezlet kimondja, hogy meg kell szakítani mindennemű kapcsolatot a KBKI-val és támogatni kell a központi bizottsági tagok tanácskozásának határozatait, amelyek több, elengedhetetlenül szükséges intézkedést tartalmaznak arra vonatkozólag, hogy ellensúlyozzák az egész pártmunkát akadályozó likvidátor tevékenységet, hívják egybe a pártkonferenciát és a helyi funkcionáriusok erejével állítsák helyre a párt illegális szervezeteit és sejtjeit.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 16. köt. 1955. 162—163. old., és ebben a kötetben 112—116. old. — *Szerk.*

** Ami a külföldi likvidátoroknak az OSzDMP ellen alkalmazott harci módszereit: a politikai zsarolást és a politikai titkosrendőrség informálását illeti, amivel Martov úr foglalkozott a „Golosz" szerkesztőségének segítségével, az értekezlet megvetéssel bélyegzi meg az efféle mesterséget, amely undort kelt minden rendes emberben.

Az értekezlet felhívja a párt összes híveit, hogy helyben (a tanácskozás határozata értelmében) *azonnal* fogjanak hozzá a konferencia előkészítéséhez, a küldöttek megválasztásához, és ennek érdekében legyenek állandó kapcsolatban a Szervező Bizottsággal[77], a Központi Lappal és a „Rabocsaja Gazetá"-val.

II

Az értekezlet frakciókülönbség nélkül felhívja a szociáldemokrata munkások figyelmét arra, hogy a „Vperjod"-csoport külföldi vezetői, és a „Pravda" szerkesztője, Trockij, a likvidátorok támogatásának és a likvidátorokkal való szövetségnek a politikáját követik, mely a párt és a párthatározatok ellen irányul. Ezt a politikát erélyesen vissza kell utasítani, annál is inkább, mivel rendkívül árt a proletariátus érdekeinek, s határozottan ellenkezik azoknak az *orosz* illegális szociáldemokrata csoportoknak a tevékenységével, melyek a „Pravdá"-val vagy a „Vperjod"-dal állnak összeköttetésben, de feltétlenül lojálisak a párthatározatok iránt, s a likvidátorok ellen folytatott szívós harcban mindenütt az OSzDMP és forradalmi programja mellett szállnak síkra.

Az értekezlet nyomatékosan felhívja a szociáldemokrata munkások figyelmét a goloszisták *csalására*, akik rendszeresen úgy tüntetik fel a legális mozgalom funkcionáriusait, mint akik valamennyien ellenségei a régi pártnak és hívei Potreszov új „nyílt" pártjának. Így, a „Golosz" szerkesztősége június 25-én kiadott legutóbbi röplapjában (mely a legális mozgalom funkcionáriusainak „tanácskozásáról" szól) *eltitkolta*, hogy a tanácskozás *elvetette* a likvidátoroknak azt az indítványát, hogy bojkottáljanak egy legális lapot, mert antilikvidátor irányzatú[78]. Így a „Golosz" szerkesztősége *eltitkolta*, hogy ugyanazon a tanácskozáson *elvetették* a „Golosz" híveinek nyílt legalista és félreérthetetlenül renegát határozati javaslatait. Még a tanácskozás bundista résztvevője is kénytelen volt megállapítani, hogy a „potreszovisták" javaslatai pártellenesek. A nyílt mozgalom számos funkcionáriusa *már* rálépett a sztolipini „munkáspárt"

ellen indított erélyes harc útjára. A párt összes híveinek vállvetett munkája mellett kétségtelenül gyarapodni fog e funkcionáriusok száma.

III

Amikor élesedik a szociáldemokraták harca azok ellen, akik a burzsoá befolyást terjesztik a proletariátus körében, mindig azon mesterkednek az elvtelen elemek, hogy a nagy elvi kérdéseket olcsó szenzációkba és aprócseprő botrányokba fullasszák, amelyekkel oly buzgón szolgálnak a külföldi goloszisták a likvidátor gyűlések romlott szellemi táplálékra éhes hallgatóságának.

Ilyen időkben, inkább mint bármikor, a forradalmi marxistáknak kötelességszerűen emlékeztetniök kell mindenkit azokra a *régi* igazságokra, amelyek szociáldemokrata munkánk alapját alkotják, de amelyeket a likvidátorok *elfeledtek*.

Ezért az értekezlet az OSzDMP minden tagját emlékezteti pártunk *programjára*, mely abban a korszakban, mikor a nemzetközi opportunizmus erősödik, s közeledik az opportunizmus és a forradalmi szociáldemokrácia döntő harca, pontosan, világosan, sziklaszilárdan tűzte ki a szocializmus forradalmi *végcélját*, jelölte ki megvalósítása útját: a proletariátus diktatúráját, — és az oroszországi szociáldemokrácia legközelebbi forradalmi célját: a cárizmus megdöntését és a demokratikus köztársaság kivívását. Legalistáink és goloszistáink *minden* prédikációja azt bizonyítja, hogy *valójában* nem ismerik el programunkat, nem dolgoznak annak megvalósításán, hanem nyíltan a *reformizmust* védelmezik — amit elismertek a pártigenlő mensevikek is (lásd Plehanov „Dnyevnyik Szocial-Demokratá"-ját[79] és a „Diszkusszionnij Lisztok" 3. számát) — s nyíltan megtagadják az OSzDMP legközelebbi forradalmi céljait.

Az értekezlet az OSzDMP minden tagjának emlékezetébe idézi: ahhoz, hogy valaki *tényleg* párthű legyen, nem elegendő, ha párthűnek *nevezi* magát, nem elegendő, ha propagandát folytat az OSzDMP programja *„szellemében"*; ehhez elengedhetetlen még az is, hogy *egész* gyakor-

lati munkáját a párt *taktikai* határozataival összhangban végezze. Ellenforradalmi korszakunkban, amikor a renegátok, az elvtagadók, a csüggedők divatja járja, különösen a burzsoá intellektuelek körében — a forradalmi marxizmus elvei szempontjából csakis a párt taktikai döntései határozzák meg a mostani helyzet jellegét, magatartásunk gyakorlati vonalát. Az igazi OSzDMP-ben — nem pedig abban, amelynek nevét csak a likvidátorság leplezésére használják a goloszisták — *kizárólag* az *1908 decemberi taktikai határozatok* állapítják meg pártszerűen korunk szociáldemokráciájának feladatait.

A likvidátorok, és részben a „vperjodisták" is, elhallgatják ezeket a határozatokat, vagy futó megjegyzésekkel és kifakadásokkal *támadják*, mert érzik, hogy ezek a határozatok szabják meg a munkának azt a *vonalát*, amely megalkuvás nélkül szembeszegül az opportunista és félanarchista ingadozásokkal, magasra emeli a forradalom zászlaját mindenféle ellenforradalmi árammal szemben, *megmagyarázza* a mostani helyzet gazdasági és politikai sajátosságait, megmagyarázza, hogy Oroszország burzsoá fejlődésének új szakaszába lépett, mely forradalomra vezet, s hogy ennek a forradalomnak kell megoldania a régi feladatokat. Párthű az, aki a *gyakorlatban* a párt taktikai vonalát követi. A párt taktikája, az OSzDMP taktikája pedig az, és csakis az, melyet az 1908 decemberi határozatok állapítanak meg, az 1908 decemberi határozatok, melyekben a forradalmi zászló iránti hűség korunk új feltételeinek számbavételével párosul. És az *1910 januári plénum* határozatai, amelyek azok ellen irányulnak, akik *a burzsoá befolyást terjesztik a proletariátus körében*, egyenesen és közvetlenül az 1908 decemberi határozatokból következnek, természetes folytatását és betetőzését alkotják az 1908 decemberi határozatoknak, amelyek elítélik a likvidátorságot, és feltétlenül megkövetelik, hogy a szociáldemokraták vegyenek részt a dumában, és használják ki a legális lehetőségeket. Ma a zűrzavar és a széthullás napjaiban gyakran akadnak emberek, akik a proletárhadsereg egységének nagy elvére való hivatkozással próbálják igazolni azokat az elvtelen vagy nyomorúságos és diplomatikus kísérleteket, amelyek

célja az, hogy „egyesüljünk" azokkal, illetőleg „közeledjünk" azokhoz, akik a *burzsoá befolyást terjesztik a proletariátus körében.* Az értekezlet a legkategorikusabban elítél és elvet minden ilyen kísérletet, bárki próbálkozzék is vele, és kijelenti, hogy a forradalmi proletariátus harcoló seregének egyesítése és megerősítése, ez a nagy ügy csak abban az esetben valósítható meg, ha teljesen szakítunk azokkal, s engesztelhetetlenül harcolunk azok ellen, akik a burzsoá befolyást terjesztik a proletariátus körében.

Párthű az, aki valóban segít a szociáldemokrata elvekkel egyező szervezet *építésében. Pártszerűen* egyesegyedül a pártnak, az OSzDMP-nek a szervezeti kérdésről szóló 1908 decemberi határozata, az 1910 januári plénum határozata és a Központi Bizottságnak közvetlenül a plénum után kiadott levele határozza meg a szervező munka jellegét és feladatait. *Párt*munka *csakis* az, amely minden téren segít az *illegális* szervezet újjáépítésében és megszilárdításában; csakis az illegális OSzDMP képes és köteles körülvenni *magát* a legális szervezetek hálózatával, *kihasználni* minden lehetséges legális szervezetet, *irányítani* e szervezetek egész munkáját forradalmi elveink szellemében. Az, aki a gyakorlatban nem végez ilyen munkát, aki részt vesz az „illegalitás", az illegális munka ellen indított ellenforradalmi, liberális hadjáratban, *félrevezeti* a munkásokat, amikor azt mondja, hogy ő az OSzDMP-hez tartozik.

Közeledik a IV. duma-választás napja. Minél élesebb a külföldi vezető pártkörök válsága, annál égetőbb szükség van a helyi szociáldemokrata funkcionáriusok kezdeményezésére, annál szigorúbban kell követelniök és *követelni* is fogják, hogy a munkások minden csoportja, minden sejtje, minden köre *valóban* pártszerűen végezze el a választási munkát. Az, aki mindmáig „törvényes pártáramlatnak" tekinti az „otzovizmust", hiába nevezi magát az OSzDMP tagjának. Az, aki félreérthetetlenül nem szakít az ilyen emberekkel, *nem* végezhet pártszerű munkát, a IV. duma-választással kapcsolatban. Az, aki mindmáig arról beszél, hogy a „legális szervezetek" erőivel és eszközeivel, a „nyílt munkáspárt" erőivel és eszközeivel kell elvégezni a IV. duma-választási munkát, aki emellett

nem veszi számba, a gyakorlatban nem hajtja végre az OSzDMP-nek az illegális szervezetről hozott határozatait, nem követi a párthatározatokban megállapított taktikát, hiába nevezi magát az OSzDMP tagjának. Az, aki a választási munkát nem az OSzDMP határozatai értelmében, hanem a „Nasa Zarja", a „Golosz Szocial-Demokrata", a „Gyelo Zsiznyi" cikkei alapján végzi, nem a proletariátus forradalmi szociáldemokrata pártjának, hanem a sztolipini „munkáspártnak" az építője.

A küszöbönálló IV. duma-választáson pártunk elsősorban azt a célt követi, hogy szocialista szellemben felvilágosítsa a tömegeket és tömegagitációt folytasson a forradalmi-demokratikus forradalom érdekében, melyet a proletariátus és a forradalmi burzsoá demokrácia (benne elsősorban a forradalmi parasztság) erői hajtanak végre.

E propaganda és agitáció érdekében pártunknak *önállóan* kell fellépnie a választáson, és nemcsak a munkáskúriában, hanem a városi és a falusi választók körében is mindenütt szociáldemokrata jelölteket kell állítania.

A pártnak egész választási agitációját két fronton kell folytatnia: a kormány és a kormányt nyíltan támogató pártok ellen *is*, az ellenforradalmi liberalizmus kadet pártja ellen *is*.

Csak azok lehetnek a párt jelöltjei, akik a gyakorlatban teljes egészében érvényesítik az OSzDMP politikáját, hívek az OSzDMP programjához, végrehajtják taktikai határozatait, és harcolnak az új sztolipini „munkáspárt" ellen.

Ami a választási megegyezéseket illeti, a londoni pártkongresszus és az 1907 júliusi pártkonferencia[80] alapvető elvi útmutatásai az irányadók.

A munkások pártcsoportjainak a párthatározatok szellemében és a párthatározatokkal szigorú összhangban kell részt venniök a IV. duma-választáson.

A megírás ideje:
1911 június 18 (július 1).

Megjelent 1911 júniusában külön röplapban, majd 1911 augusztus 11-én a Külföldi Technikai Bizottság „Tájékoztató Közlöny"-ének 1. számában.

ELŐSZÓ A „KÉT PÁRT" CÍMŰ BROSÚRÁHOZ

Kamenyev brosúrája rendszeresen összefoglalja annak a harcnak az anyagát, amelyet a bolsevizmus, majd az egész OSzDMP az ellenforradalom korában a likvidátorság ellen folytatott. Egészen természetes, hogy Kamenyev a szociáldemokrácia- és a likvidátorság közt fennálló elvi nézeteltérésnek szenteli a legtöbb helyet, mint ahogy a „Proletarij"[81] és a párt központi lapja a „Szocial-Demokrat" is 1908—1911-ben ezzel foglalkozott a legtöbbet.

Kamenyev teljesen bebizonyította, hogy a likvidátorok csoportja a *valóságban* külön párt, nem az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt. Bizonyítékai főleg az 1909—1911-es időszak tapasztalatát összegezik, amely igazolta az 1908 decemberi határozatot. Már ez a határozat, melyet az OSzDMP nevében a bolsevikok terjesztettek elő és fogadtattak el, leszögezi, hogy a likvidátorok az OSzDMP-t „alaktalan" legális egyesüléssel *igyekeznek „helyettesíteni"*. Potreszov, Larin, Levickij úrék és társaik alaktalan legális egyesülése (melynek uszályát Martov úrék s a külföldi goloszisták alkotják) most már teljesen leplezetlenül áll előttünk. Ez a literátor csoport, melynek semmi köze sincs az OSzDMP-hez, nem szociáldemokrata, hanem liberális munkáspolitikát folytat. Ezek a *sztolipini* „munkás"-párt funkcionáriusai.

Különös sajátossága a XIX. század végi és a XX. század eleji Oroszországnak, hogy itt rendkívül gyorsan, olykor egészen „váratlanul" áttérnek a marxizmusról a liberalizmusra. Az „ökonomisták" és a „Credo"* —

* — hitvallás, program, világnézet. — *Szerk.*

Sztruve úr és társai —, a likvidátor urak, valamennyien egy lépcsőnek a fokai, egy fejlődésnek a szakaszai, egy és ugyanazon tendenciának a megnyilvánulásai. A munkáspárt Oroszországban nem sokkal az 1905-ös forradalom előtt kezdett kialakulni; ezt a pártot átszervezik — részben biztosabb alapokon újra építik — az ellenforradalom korában. A burzsoá intellektuelek csoportjai, amelyek annak tudatában vonzódtak a forradalomhoz, hogy Oroszország még nem ment át a demokratikus forradalmak korszakán, sorra a proletariátushoz csatlakoznak — és sorra újra elfordulnak tőle, miután tapasztalatból meggyőződtek arról, hogy a forradalmi marxizmus nem nekik való, hogy igazi helyük a szociáldemokrata párton *kívül* van. Ilyenek a mi likvidátoraink is, akiknek egy része már egészen világosan, nyíltan és őszintén beszél arról, hogy *új* pártot alapítanak.

Az otzovizmus és a likvidátorság megegyezik abban, hogy mindkettő nem szociáldemokrata, burzsoá áramlat, de politikai fejlődésük sorsa lényegesen különböző. A bolsevizmus még idejében elgyengítette az otzovizmust, s ezért nem juthatott el odáig, hogy külön pártot próbáljon szervezni; az otzovizmus most egészen jelentéktelen külföldi csoportocska, melynek tevékenysége abban merül ki, hogy a likvidátorokat támogatja az OSzDMP ellen folytatott harcukban és cselszövényeikben. Ezzel szemben a likvidátorságnak oroszországi központja van (elsősorban politikai értelemben, majd szervezeti értelemben is); a likvidátorság *külön*, bár alaktalan (egyelőre alaktalan) pártot teremtett; ez az oka annak, hogy Kamenyev oly kimerítően beszél a likvidátorságról, az otzovizmust pedig csak futólag érinti.

Nem sokan vannak az OSzDMP hívei körében, akik készek volnának őszintén védelmezni a likvidátorságot*. De

* Érthető, hogy nevetséges volna a külföldi golosziszták őszinteségéről beszélni. Ezek az urak specialistái annak a zsaroló- és rágalomhadjáratnak, amelyet Martov úrék vezetnek. Amikor Kautsky, Mehring és Zetkin úgy döntöttek, hogy a vitás pénzt *ne* a KBKI-nak, *hanem* a Technikai Bizottságnak[82] adják át (lásd a Szervező Bizottság 1911 augusztus 1-i lapját), ezzel teljesen elismerték Alekszandrov elvtárs és valamennyi bolsevik igazát (akik *tökéletesen* szolidárisak Alekszandrovval), s határozottan elítélik

sajnos még sokan vannak, akik bár őszinte ellenségei a likvidátorságnak, de *nem értik* a likvidátorság elleni harc feltételeit. A likvidátorság — mondják ezek az emberek — természetesen burzsoá áramlat a szociáldemokráciában, de miért ne harcolhatnánk ellene az egységes párt soraiban, ahogy a németek harcolnak a bernsteinizmus ellen? Miért ne próbálhatnánk „megegyezni" a likvidátorokkal?

„Egyezkedőink" nem értik azt az igen fontos és igen egyszerű dolgot, hogy a likvidátorok nem csak opportunisták (mint Bernstein és társai) hanem ezenkívül még *külön* pártot is építenek, s az a jelszavuk, hogy az OSzDMP *nem létezik* és *semmibe sem* veszik az OSzDMP határozatait. Ebben különbözünk „Európától", melyre csak azok hivatkozhatnak, akik nem gondolták át a kérdést alaposan, vagy nem ismerik az orosz viszonyokat. Európában egy hónapig sem tűrnének a párt soraiban egyetlen opportunistát sem, aki pártja ellen, pártjának határozatai ellen csak tizedrészét követte volna el annak, amit Potreszov, Igorjev, Ber, Martov, Dan úrék és társaik követtek és követnek el. Európában nyílt pártok vannak, és azonnal megállapítható mindenkiről, hogy tagja-e a szervezetnek, s aláveti-e magát a szervezetnek.

A mi pártunk illegális. Nem „látható" és (ha csak nem akarunk a politikai titkosrendőrségnek segíteni) nem lehet nyíltan beszélni arról, hogy X, Y, Z tagja-e a szervezetnek. Az azonban tény, hogy Potreszov úrék és társaik *nem* tartoznak a szervezethez és — éppúgy mint a goloszisták — *fütyülnek* a szervezet *összes* határozataira. Hogyan lehet „megegyezni" Potreszov úrékkal, akik bebizonyították, hogy *számukra* a párt *nem létezik?* — Martov és Dan úrékkal, akik szintén bebizonyították ugyanezt? *Miben* egyezhetnénk meg a likvidátorokkal, hacsak abban nem, hogy semmisítsük meg az OSzDMP-t?

Martov, Dan, Martinov és Akszelrod úrék piszkos rágalomhadjáratát. Felhívjuk az olvasó figyelmét Viktor[83] elvtársnak a „Melléklet"-ben közzétett levelére is, amelyből kitűnik, milyen ocsmány módszerekkel harcolnak Martov úrék és szekértolóik politikai ellenfeleik ellen.

Mutassák meg az „egyezkedők" a likvidátorokkal való megegyezés *feltételeit*, a feltételek teljesítésének ellenőrző *eszközeit*, a feltételek teljesítését bizonyító *tényeket*. Egyiket *sem tudják* megmutatni. Kétségtelen tehát, hogy azok a beszédek, amelyek „megegyezést" sürgetnek, üres és oktalan beszédek. Ezek a beszédek csak azoknak a fondorkodó külföldi köröknek (vperjodista, goloszista, trockista köröknek) a malmára hajtják a vizet, amelyek kétségtelenül bebizonyították, hogy fütyülnek a párt határozataira, és *semmiben* sem hajlandók korlátozni „szabadságukat", hogy támogathassák a likvidátorokat.

Oroszországban az illegális munkáskörök már szakítanak és napról napra egyre többen szakítanak a likvidátorokkal, s lassan, nehezen építik a forradalmi OSzDMP-t. A *Szociáldemokrata* Munkáspárt híveinek feladata az, hogy segítsék ezeket a köröket, hajtsák végre a gyakorlatban az OSzDMP határozatait, hagyják abba a külföldi senkiháziakkal való megegyezés játékát (a goloszisták — akiknek csoportja a legerősebb külföldi csoport — szintén senkiháziak). Párthű az, aki harcol a pártért. Az, aki a nem szociáldemokrata pártot építő likvidátorokkal való „megegyezésről" beszél, vét pártkötelezettsége ellen.

N. Lenin

1911 augusztus 2.

P. S.* Még hozzá kell fűznünk, hogy a „Melléklet"-nek a Bolsevik Központ ellen emelt „vádakra" adott válasza a mi kollektív véleményünk; ezt a választ a Bolsevik Központ rendelkezésére álló anyagok, dokumentumok, s a Bolsevik Központ ügyeit személyesen vezető elvtársak adatai alapján dolgozták ki.

N. Lenin

Megjelent a „Két párt" c. brosúrában, a „Rabocsaja Gazeta" szerkesztőségének kiadása, Párizs 1911 augusztus.

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

REFORMIZMUS AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁBAN

A kapitalizmus hatalmas haladása az utóbbi évtizedekben és a munkásmozgalom gyors növekedése minden civilizált országban nagy változást idézett elő a burzsoázia és a proletariátus korábbi viszonyában. Az európai és amerikai burzsoázia ideológusai és politikai vezetői már nem folytatnak nyílt, elvi, közvetlen harcot a szocializmus alaptételei ellen a magántulajdon abszolút sérthetetlensége s a szabad verseny nevében, hanem ehelyett egyre gyakrabban az úgynevezett szociális reformokat védelmezik a szociális forradalom eszméjével szemben. A modern, „élen haladó", művelt burzsoázia e helyett a formula helyett: nem szocializmus, hanem liberalizmus — ezt a formulát választotta: nem szocialista forradalom, hanem reformizmus. És minél fejlettebb valamely ország kapitalizmusa, minél tisztábban érvényesül a burzsoázia uralma, minél nagyobb a politikai szabadság, annál szélesebb területen alkalmazható a „legújabb" burzsoá jelszó: *nem* forradalom, *hanem* reformok, a pusztuló rendszer részleges foltozgatása a munkásosztály megosztása és gyengítése céljából, hogy ily módon megtartsák a burzsoázia hatalmát és *megelőzzék* e hatalom forradalmi megdöntését.

A szocializmus világméretű fejlődése szempontjából feltétlenül nagy haladást jelent az említett változás. Eleinte a szocializmus csak létéért küzdött, szemben állt vele a burzsoázia, amely hitt az erejében, bátran és következetesen védelmezte a liberalizmust mint a gazdasági és politikai nézetek egységes rendszerét. A szocializmus kifejlődött, már kiharcolta létjogosultságát az egész

művelt világon, és most a *hatalomért* harcol; a felbomló burzsoázia pedig, amely látja, hogy pusztulása elkerülhetetlen, megfeszíti minden erejét, hogy felemás és kétszínű engedmények árán elodázza pusztulását, s az új viszonyok között is megtartsa hatalmát.

A munkásmozgalmon *belül* élesedik a reformizmus és a forradalmi szociáldemokrácia egymás elleni harca; ez teljesen elkerülhetetlen következménye az egész civilizált világ gazdasági és politikai helyzetében történt változásoknak, melyekről az imént beszéltünk. A munkásmozgalom növekedése elkerülhetetlenül csatlakozásra indít bizonyos számú kispolgári elemet, akik a burzsoá ideológia hatása alá kerültek, melytől nagy nehezen szabadulni igyekszenek, de állandóan, újra meg újra visszaesnek. A proletariátus szociális forradalma elképzelhetetlen e harc nélkül, elképzelhetetlen, ha a szocialista „Hegypárt" és a szocialista „Gironde" között nem húznak éles, elvi határvonalat e forradalom *előtt*, ha az új történelmi erő proletár, forradalmi elemei nem szakítanak teljesen az opportunista, kispolgári elemekkel a forradalom *idején*.

Voltaképpen így van ez Oroszországban is, csakhogy a dolog bonyolódik, nem olyan világos, módosul, mert elmaradtunk Európától (sőt még Ázsia haladó részétől is), mert még a burzsoá forradalmak korszakában vagyunk. Ez az oka annak, hogy az orosz reformizmus különösen szívós jellegű, hogy úgy mondjuk — rosszabb indulatú betegség, sokkal több kárt okoz a proletariátus és a forradalom ügyének. A mi reformizmusunk egyidejűleg két forrásból fakad. Először is, Oroszország sokkal kispolgáribb, mint a nyugat-európai országok. Ezért nálunk gyakrabban akadnak olyan emberek, csoportok, áramlatok, akik s amelyek ellentmondásos, bizonytalan, ingadozó magatartást tanúsítanak a szocializmussal szemben (hol „szerelemre lobbannak" iránta, hol pedig gazul elárulják), ami minden kispolgárság jellemző vonása. Másodszor, a mi kispolgárságunk tömege igen könnyen, igen gyorsan elcsügged és renegát hangulat vesz rajta erőt, ha burzsoá forradalmunknak csak *egyik* fázisa is kudarcba fullad, igen hamar cserbenhagyja a teljes demokratikus forradalmat, amelynek feladata, hogy Orosz-

országot egészen megtisztítsa a középkor és feudalizmus minden maradványától.

Nem foglalkozunk részletesebben az első forrással. Csak annyit jegyzünk meg, hogy aligha van még egy ország a világon, ahol oly gyorsan „változtatnának frontot", mint nálunk, ahol ma a szocializmussal, holnap az ellenforradalmi liberalizmussal rokonszenveznek, mint Sztruve, Izgojev, Karaulov úrék stb. stb. Pedig ezek az urak nem kivételek, nem egyedül álló emberek, hanem széles körben elterjedt áramlatok képviselői! A széplelkű emberek, akik oly sokan vannak a szociáldemokrácián kívül, de nem kevesen vannak a szociáldemokrácia soraiban is, s akik abban lelik kedvüket, hogy a „túlzott" viták, „az elhatárolási szenvedély" stb. ellen prédikálnak, s egyáltalában nem értik, milyen történelmi feltételek okozzák Oroszországban a szocializmusról a liberalizmusra való ugrások „túlzott" „szenvedélyét".

Térjünk át az oroszországi reformizmus másik forrására.

Oroszországban még nem fejeződött be a burzsoá forradalom. Az önkényuralom *megkísérli*, hogy új módon oldja meg azokat a feladatokat, melyeket a burzsoá forradalom hagyott örökbe és a gazdasági fejlődés objektív menete diktál, *de nem képes megoldani azokat.* Az az újabb lépés, melyet a régi cárizmusnak frissebbre festett burzsoá monarchiává való átalakítása útján tesznek, továbbá a nemeseknek és a burzsoázia felső köreinek országos méretű szervezkedése (a III. duma), végül a kerületi elöljárók által végrehajtott burzsoá agrárpolitika — a cárizmusnak e „végső" rendszabályai, „utolsó" erőfeszítései a még rendelkezésére álló *utolsó* küzdőtéren, a burzsoá fejlődéshez való alkalmazkodás küzdőterén —, mind elégtelenek. Nem megy a dolog így sem! Az *ily módon* „felfrissített" Oroszország nem képes utolérni a japánokat, sőt még talán Kínától is kezd elmaradni. A megoldatlan burzsoá demokratikus feladatok talaján elkerülhetetlen a forradalmi válság. A válság újra érik, ismét válság felé haladunk, de új módon, *nem úgy*, mint azelőtt, nem olyan ütemben, nemcsak a régi formákban, de kétségtelenül haladunk.

Ez a helyzet határozottan, félreérthetetlenül megszabja a proletariátus feladatait. A proletariátus a modern társadalom egyetlen véges-végig következetes forradalmi osztálya, ezért ő köteles vállalni a vezető, a hegemón szerepét az egész népnek a teljes demokratikus forradalomért vívott harcában, az *összes* dolgozóknak és kizsákmányoltaknak az elnyomók és kizsákmányolók ellen vívott harcában. A proletariátus csak annyiban forradalmi, amennyiben tudatára ébred a hegemónia eszméjének és valóra váltja azt. Az a proletár, aki felismerte ezt a feladatot, olyan rabszolga, aki felkelt a rabszolgaság ellen. Az a proletár, aki nem ismeri fel osztályának hegemón szerepét vagy megtagadja a hegemónia eszméjét, olyan rabszolga, aki nem érti rabszolgahelyzetét; a legjobb esetben olyan rabszolga, aki *nem* a rabszolgaság megdöntéséért, *hanem* rabszolga helyzetének javításáért harcol.

Ebből megérthető, hogy reformizmusunk egyik fiatal főkolomposának, Levickij úrnak, a „Nasa Zarja" munkatársának az a híres formulája, hogy az orosz szociáldemokráciának „*nem* hegemóniának, *hanem* osztálypártnak" kell lennie, a legkövetkezetesebb reformizmus formulája. Sőt mi több, teljesen renegát formula. Az, aki ilyesmit prédikál: „*nem* hegemónia, *hanem* osztálypárt", átpártol a burzsoáziához, pártjára áll a liberálisnak, aki ezt mondja korunk rabszolgájának, a bérmunkásnak: harcolj rabszolgahelyzeted javításáért, de jegyezd meg, hogy a rabszolgaság megdöntésének gondolata káros utópia! Ha Levickij formuláját egybevetjük Bernsteinnek azzal a híres formulájával, hogy „a mozgalom minden, a végcél semmi", meggyőződhetünk, hogy e két formula egy és ugyanazon gondolatnak a változata. Mindkét formula *csak* reformokat ismer el, s tagadja a forradalmat. Bernstein formulája tágabb, mert szem előtt tartja a szocialista forradalmat (= a szociáldemokráciának mint a burzsoá társadalom pártjának végcélját). Levickij formulája szűkebb, mert egyáltalában tagadja a forradalmat, s így kizárja számításából annak a megismétlődését, ami a liberálisok előtt 1905—1907-ben a leggyűlöletesebb volt, vagyis azt, hogy a proletariátus *kiragadta* a liberálisok kezéből a néptömegek (és különösen a paraszt-

ság) vezetését a teljes demokratikus forradalomért folyó harcban.

Aki azt prédikálja a munkásoknak, hogy nekik „*nem* hegemónia, *hanem* osztálypárt" szükséges, az elárulja a liberálisoknak a proletariátus ügyét, azt prédikálja, hogy *szociáldemokrata* munkáspolitika helyett *liberális* munkáspolitikát folytassunk.

De a hegemónia eszméjének a megtagadása a reformizmus legdurvább fajtája az orosz szociáldemokráciában, s ezért nem minden likvidátor meri rászánni magát, hogy ilyen nyílt, határozott formában fejezze ki gondolatait. Sőt egyesek (mint Martov úr), gúnyt űzve az igazságból, tagadni próbálják, hogy a hegemónia feladása és a likvidátorság között összefüggés van.

„Finomabban" igyekszik „megindokolni" a reformista nézeteket, aki így bölcselkedik: Oroszországban befejeződött a burzsoá forradalom; 1905 után nem lehet második burzsoá forradalom, második országos méretű harc a demokratikus átalakulásért; Oroszország ezért *nem* forradalmi, hanem „alkotmány"-válság előtt áll, s a munkásosztálynak csak az a teendője, hogy az „alkotmányválság" talaján megvédje jogait és érdekeit. Így bölcselkedik a likvidátor J. Larin a „Gyelo Zsiznyi"-ben (korábban pedig a „Vozrozsgyenyijé"-ben).

„1905 októbere nincs napirenden" — írta Larin úr. „Ha megszüntetnék a dumát, még gyorsabban visszaállítanák, mint a forradalom utáni Ausztriában, ahol 1851-ben eltörölték az alkotmányt, hogy 9 év múlva, 1860-ban" (figyeljünk csak!) „minden forradalom nélkül újra elismerjék azt, mert ezt követelte az uralkodó osztályok legbefolyásosabb részének érdeke, amely kapitalista módon átszervezte gazdaságát." „A jelenlegi szakaszban nem lehet többé olyan országos méretű forradalmi mozgalom, mint 1905-ben volt."

Larin úrnak ilyetén való bölcselkedése csak bőbeszédű ismétlése annak, amit Dan úr mondott az OSzDMP 1908 decemberi konferenciáján. Azzal a határozattal szemben, amely megállapítja, hogy „a gazdasági és politikai élet *döntő* tényezői, amelyek előidézték az 1905-ös forradalmat, *tovább hatnak*", hogy újra *forradalmi*, nem pedig „alkot-

mány"-válság közeleg, — ezzel a határozattal szemben a likvidátorok „Golosz"-ának szerkesztője ezt mondotta: „ők" (vagyis az OSzDMP) „oda akarnak mászni, ahol már egyszer szétverték őket."

Ismét forradalomba „másznak", a megváltozott helyzetben is fáradhatatlanul hirdetik a forradalmat, forradalomra készítik elő a munkásosztály erőit, — a reformisták szempontjából ez az OSzDMP legnagyobb bűne, a forradalmi proletariátus *bűne*. Hasztalan „másznak oda, ahol már egyszer szétverték őket" — ez a renegátok és olyan emberek bölcsessége, akik minden vereség után elcsüggednek.

De az Oroszországnál régibb és „tapasztaltabb" országok forradalmi proletariátusa nem átallotta, hogy kétszer, háromszor, sőt négyszer is „oda másszon, ahol már egyszer szétverték őt", értette a módját annak, hogy (mint Franciaországban) 1789-től 1871-ig *négyszer* hajtson végre forradalmat, harcra keljen újra meg újra, a legsúlyosabb vereségek után, míg végül is kivívta a köztársaságot, amelyben szemtől szembe áll *utolsó* ellenségével, az élen haladó burzsoáziával; — kivívta a köztársaságot, azt az egyetlen államformát, amely megfelel a szocializmus győzelméért indított végső harc feltételeinek.

Ez a különbség a szocialisták és a liberálisok, vagyis a burzsoázia hívei között. A szocialisták azt tanítják, hogy a forradalom elkerülhetetlen, és hogy a proletariátusnak ki kell használnia a társadalmi élet *összes* ellentmondásait, ellenségeinek vagy a közöttes rétegeknek minden gyengeségét, hogy előkészíthesse az új forradalmi harcot, hogy megismételje a forradalmat szélesebb küzdőtéren, a lakosság magasabb fejlettségének feltételei mellett. A burzsoázia és a liberálisok azt tanítják, hogy a forradalmak szükségtelenek és ártanak a munkásoknak, akiknek nem szabad a forradalomba „mászni", hanem szófogadó gyermekek módjára szerényen kell dolgozniok a reformokon.

Ezért a reformisták, akik a burzsoá eszmék rabjai, *állandóan éppen* a 60-as évek osztrák (és porosz) példájára hivatkoznak, hogy az orosz munkásokat elvonják a szocializmus*tól*. Miért hivatkoznak oly előszeretettel ezekre a példákra? J. Larin kifecsegte a titkot: azért, mert Ausztriá-

ban és Poroszországban az 1848-as forradalom „kudarca" után *„minden forradalom nélkül"* ment végbe az ország burzsoá átalakulása.

Ez a dolog veleje! Ettől repes a szívük örömükben. Tehát forradalom *nélkül* is lehetséges burzsoá átalakulás!! ha pedig ez így van, miért zavartatjuk magunkat mi, oroszok, a forradalom gondolatával? miért nem bízzuk mi is a földbirtokosokra és a gyárosokra, hogy „minden forradalom nélkül" hajtsák végre Oroszország burzsoá átalakítását!?

Poroszországban és Ausztriában gyenge volt a proletariátus, s ezért nem tudta meggátolni, hogy az agráriusok és a burzsoázia a munkások érdekei *ellen*, a munkásokra nézve *leghátrányosabb* formában hajtsák végre az átalakulást, fenntartva emellett a monarchiát is, a nemesség kiváltságait is, a falu jogfosztottságát is, és a középkor számos más maradványát is.

Az orosz reformisták — miután proletariátusunk 1905-ben megmutatta az erejét, amelyhez foghatót nem láttunk Nyugat egyetlen burzsoá forradalmában sem, — visszamennek 40—50 évvel, s más országok gyenge munkásosztályát hozzák fel példának, hogy igazolják *saját* árulásukat, hogy „indokolják" a *maguk* renegát prédikációját.

Reformistáink a 60-as évek Ausztriájára és Poroszországára szeretnek hivatkozni, de éppen ez a példa bizonyítja a legjobban, hogy bölcselkedéseik elméletileg alaptalanok, s hogy a gyakorlati politikában átpártoltak a burzsoáziához.

Valóban, mit bizonyít az, hogy Ausztria újra életbe léptette az 1848-as forradalom veresége után eltörölt alkotmányt, hogy Poroszországban a 60-as években bekövetkezett „a válság korszaka"? Mindenekelőtt azt bizonyítja, hogy ezekben az országokban nem fejeződött be a burzsoá átalakulás. Aki azt állítja, hogy Oroszországban a hatalom *már* burzsoá hatalommá lett (mint Larin mondja), hogy jelenleg már senki sem beszélhet nálunk a hatalom feudális jellegéről (lásd ugyancsak Larin írását) — és ugyanakkor Ausztriára és Poroszországra hivatkozik, az önmagával kerül ellentétbe! Általában nevetséges volna

azt állítani, hogy Oroszország burzsoá átalakulása már befejeződött: ezt még a burzsoá kadet és októbrista pártok politikája is kétségtelenül megcáfolja, s Larin (mint alább látni fogjuk) maga is feladja álláspontját. Kétségtelen, hogy a monarchia még egy lépést tesz a burzsoá fejlődéshez való alkalmazkodás útján, mint már mondottuk és mint a párt (1908 decemberi) határozata is megállapította, — de még kétségtelenebb az, hogy *sem* ez az alkalmazkodás, *sem* a burzsoá reakció, sem a III. duma, sem az 1906 november 9-i (1910 június 14-i) agrártörvény *nem* oldja meg Oroszország burzsoá átalakításának feladatait.

De menjünk tovább. Miért volt *tulajdonképpen* a 60-as években bekövetkezett ausztriai és poroszországi „válság" „alkotmány"-válság —, nem pedig forradalmi válság? Azért, mert több különös körülmény következtében enyhült a monarchia súlyos helyzete („forradalom felülről" Németországban, melyet „vassal és vérrel" egyesítettek), azért, mert a nevezett országok proletariátusa akkor még rendkívül gyenge és fejletlen volt, a liberális burzsoázia pedig éppoly aljasul és gyáván viselkedett, éppoly áruló volt, mint az orosz kadetok.

Hogy a helyzetet olyan német szociáldemokraták véleményével illusztráljuk, akik maguk is aktív szereplői voltak annak a korszaknak, néhány helyet idézünk Bebel múlt évben megjelent „Emlékezéseinek" első részéből. Bismarck 1862-ről, a poroszországi „alkotmány"-válság évéről szólva, elmondotta — mint később kitudódott —, hogy a király akkor rendkívül nyomott hangulatban volt és siránkozva panaszkodott Bismarcknak, mert attól tartott, hogy mindketten vérpadra kerülnek. Bismarck rápirított a gyáva királyra és meggyőzte őt, hogy nem kell félnie a harctól.

„Ezek az események bizonyítják — mondja Bebel ezzel kapcsolatban —, hogy mit érhettek volna el a liberálisok, ha ki tudták volna használni a helyzetet. Ők azonban már féltek a mögöttük álló munkásoktól. Bismarck szavai: «ha végleg kihoznak a sodromból, felidézem az Acheront» (vagyis rátok szabadítom az elnyomott tömegek népi mozgalmát), rémületbe ejtették a liberálisokat."

Tehát fél századdal az „alkotmány"-válság után,

amely „minden forradalom nélkül" betetőzte Németországnak burzsoá-junker monarchiává való átalakulását, a német szociáldemokraták vezére rámutat arra, hogy az akkori helyzet *forradalmi* volt, de a liberálisok nem használták ki, mert féltek a munkásoktól. Az orosz reformisták vezérei azt mondják az orosz munkásoknak: ha a német burzsoázia oly aljas volt, hogy gyáván meglapult a megszeppent király előtt, akkor miért ne próbálhatnánk meg mi *is* a német burzsoáziának ezt a remek taktikáját? Bebel azzal vádolja a kizsákmányoló burzsoáziát, hogy nem „használta ki" az „alkotmány"-válságot, nem akart forradalmat, mert félt a nép mozgalmától. Larin és társai azzal vádolják az orosz munkásokat, hogy hegemóniára törekedtek (vagyis arra törekedtek, hogy a liberálisok ellenére bevonják a forradalomba a tömegeket), és azt tanácsolják nekik, hogy „*ne* forradalomra", *hanem* arra szervezkedjenek, hogy „Oroszország küszöbönálló alkotmányos megújhodása esetén megvédelmezzék saját érdekeiket". A likvidátorok a rothadt német liberalizmus rothadt nézeteit tálalják fel az orosz munkásoknak és „szociáldemokrata" nézeteknek tüntetik fel azokat! Hát nem érdemlik meg az ilyen szociáldemokraták, hogy sztolipini szociáldemokratáknak nevezzük őket?

Bebel a 60-as években kirobbant poroszországi „alkotmány"-válságot jellemezve, nemcsak azt hangsúlyozza, hogy a burzsoázia félt a monarchiával való harctól, mert félt a munkásoktól, hanem rámutat arra is, hogy mi történt a munkásság körében. „A munkások egyre világosabban felismerték — mondja Bebel —, hogy a politikai helyzet elviselhetetlen, és ez természetesen kihatott a munkások hangulatára is. Mindenki változást követelt. Mivel azonban nem voltak tudatos vezetők, akik világosan látták volna a célt, amelyre törekedniök kellett, s akikben megbíztak volna, továbbá, mivel nem volt erős szervezetük, amely egybefogta volna az erőket, a hangulat eltűnt (verpuffte) minden eredmény nélkül. Még sohasem végződött eredménytelenebbül egy ilyen, alapjában véve nagyszerű (in Kern vortreffliche) mozgalom. Zsúfolásig megteltek a gyűléstermek, s aki a legélesebben beszélt, az lett a nap hőse. Ilyen hangulat uralkodott különösen a

lipcsei Munkás Önképző Egyletben." Az 1866 május 8-i lipcsei gyűlés, amelyen 5000 ember volt jelen, egyhangúlag elfogadta Liebknecht és Bebel határozati javaslatát, amely általános, közvetlen, egyenlő választójog alapján, titkos szavazással választott, és a nép általános felfegyverzésével támogatott parlamentet követelt; a gyűlés ama „meggyőződésének adott kifejezést, hogy a német nép csak olyan embereket fog megválasztani képviselőinek, akik elvetnek mindennemű örökletes központi hatalmat". Liebknecht és Bebel határozati javaslata tehát félreérthetetlenül köztársasági és forradalmi jellegű volt.

Vagyis a *német szociáldemokraták vezére* az „alkotmány"-válság idején köztársasági és forradalmi jellegű határozati javaslatokat fogadtat el a tömeggyűléseken. Fél évszázad múlva, ifjúságáról emlékezve, régmúlt napokról beszélve az új nemzedéknek, fölöttébb sajnálja, hogy nem voltak akkor eléggé tudatos vezető elemek, akik tisztán látták volna a forradalmi feladatokat *(vagyis nem volt forradalmi szociáldemokrata párt, amely megértette volna a hegemónia* feladatait), hogy hiányzott egy erős szervezet, hogy „minden eredmény nélkül eltűnt" a forradalmi hangulat. Az orosz reformisták vezérei pedig, ezek a bölcs Ivánuskák, a 60-as évek Ausztriájára és Poroszországára hivatkoznak, hogy bebizonyítsák: lámcsak, „minden forradalom nélkül" is célhoz lehet jutni! És ezek a szolgalelkű filiszterek, akiket magával ragadott az ellenforradalom őrjöngése, akiket rabul ejtett a liberalizmus ideológiája, még gyalázni merészelik az OSzDMP nevét!

A szocializmussal szakító reformisták közt vannak természetesen olyanok is, akik Larin őszinte opportunizmusa helyett diplomatáskodnak, kerülgetik a munkásmozgalom legfontosabb elvi kérdéseit. Ezek összezavarják a dolog lényegét, elvi viták helyett piszkolódnak, mocskolódnak, mint például Martov úr, aki a legális sajtóban (vagyis Sztolipin védelme alatt, aki gondoskodik arról, hogy az OSzDMP tagjai nyíltan fel ne léphessenek) azt merte állítani, hogy Larinnak és „az ortodox bolsevikok 1908. évi határozatainak" „sémája" *egyforma.* Ez az igazság teljes kiforgatása, mely méltó az ilyen szennyes

művek szerzőjéhez. Ugyanaz a Martov, aki állítólag vitába száll Larinnal, a sajtóban kijelentette, hogy „ő természetesen nem gyanúsítja Larint reformista tendenciákkal". Larint, aki *merőben* reformista nézeteket hirdet, Martov nem *gyanúsítja* reformizmussal! — ez mintaképe a reformista diplomaták mesterfogásainak*. Ugyancsak Martov, akit néhány együgyű „baloldalibbnak", megbízhatóbb forradalmárnak tart Larinnál, így foglalta össze a Larin és közte fennálló „nézeteltéréseket":

„Összegezek. Annak az elméleti indokolására és politikai igazolására, amit napjainkban tesznek a marxizmushoz hű mensevikek, teljesen elegendő az a tény, hogy a mai rendszer az abszolutizmus és az alkotmányosság bensőleg ellentmondásos kombinációja, és hogy az orosz munkásosztály már megérett arra, hogy a haladó nyugati országok munkásaihoz hasonlóan ezt a rendszert ellentmondásai Achilles-sarkánál fogva megragadja."

Bárhogyan csűrt-csavart is Martov, amikor összegezni próbált, a legelső alkalommal kiderült, hogy hasztalan keresett kibúvót. Idézett szavai világosan bizonyítják, hogy Martov teljesen szakított a szocializmussal, s helyette liberalizmust cserélt. Martov „teljesen elegendőnek" jelenti ki azt, ami *csak* a liberálisoknak, *csak* a burzsoáziának elegendő. Az a proletár, aki „teljesen elegendőnek" tartja, ha elismeri az abszolutizmus és az alkotmányosság ellentmondásos kombinációját, a *liberális munkás*politika álláspontjára helyezkedik. Az ilyen proletár *nem* szocialista, az ilyen proletár *nem* értette meg *osztályának* feladatait, amelyek megkövetelik, hogy vigyük harcba a néptömegeket az abszolutizmus ellen, bármilyen formában jelentkezzék is, állítsuk talpra a dolgozó és kizsákmányolt tömegeket, hogy *önállóan* avatkozzanak be az ország történelmi sorsába — a burzsoázia minden ingadozása vagy ellenakciója dacára. A burzsoázia hegemóniájától megszabadult tömegek önálló történelmi

* V. ö. a pártigenlő mensevik Dnyevnyickijnek a „Diszkusszionnij Lisztok" (pártunk Központi Lapjának melléklete) 3. számában közzétett találó megjegyzéseivel, amelyekben Larin reformizmusával és Martov csűrés-csavarásával foglalkozik.

akciója pedig *forradalommá* változtatja át az „alkotmány"-válságot. A burzsoázia (különösen 1905 után) fél a forradalomtól és gyűlöli azt, a proletariátus viszont a forradalomhoz való odaadó hűség szellemében neveli a néptömegeket, megmagyarázza a forradalom feladatait, újabb és újabb forradalmi csatákra készíti elő a tömegeket. Nem ennek vagy annak az osztálynak akaratától függ, hogy lesz-e forradalom, s mikor, milyen körülmények között fog kitörni, de a tömegek közt végzett forradalmi munka sohasem tűnik el nyomtalanul. Csakis ilyen munkával készíthetjük elő a tömegeket a szocializmus győzelmére. Larin és Martov úrék azonban elfelejtik ezeket az egyszerű, elemi szocialista igazságokat.

Larin annak az orosz likvidátor csoportnak nézeteit tolmácsolja, amely teljesen szakított az OSzDMP-vel és nem restelli egészen őszintén kifejteni reformizmusát. Idézzük Larin szavait („Gyelo Zsiznyi", 1911. 2. sz.), amelyek megérdemlik, hogy emlékezetébe vésse mindenki, aki féltve őrzi a szociáldemokrácia elveit:

„A fejvesztettség és a határozatlanság állapota, mikor az emberek még azt sem tudják, hogy mit várjanak a holnaptól, hogy milyen feladatokat tűzzenek maguk elé, — ilyen az a határozatlan, várakozó hangulat, mikor az emberek ködösen hol a forradalom megismétlődésében bizakodnak, hol pedig azt mondják: «majd csak lesz valahogy». Most nem az a feladat, hogy ölbetett kézzel, terméketlenül várjuk, mit hoz a jövő, hanem meg kell nyernünk a legszélesebb köröket annak a vezérlő eszmének, hogy az orosz élet elkövetkezett új történelmi szakaszában nem «forradalomra», nem «forradalomvárásra» kell szervezkednie a munkásosztálynak, hanem egyszerűen arra ..." (jegyezzük meg: *egyszerűen arra* ...) „hogy az élet minden területén keményen és tervszerűen védje külön érdekeit; hogy ezzel a sokoldalú és bonyolult tevékenységgel egybegyűjtse és kiképezze erőit; hogy ily módon kinevelje és fokozza a szocialista öntudatot; hogy tudjon orientálódni (tájékozódni) — és megállja a helyét! — Oroszország társadalmi osztályainak kölcsönös és bonyolult viszonyai között, Oroszországnak a feudális reakció gazdaságilag elkerülhetetlen önkimerülése után elkövetkező alkotmányos megújhodása idején."

Larin tökéletes, nyílt, öntelt, színtiszta reformista. Háborút üzen a forradalom eszméjének, a forradalom

„reményének" (a forradalmi „remények" *ködöseknek* tűnnek fel a reformista előtt, mert nem érti, hogy milyen mélyek a mostani gazdasági és politikai ellentmondások), háborút üzen minden olyan tevékenységnek, mely forradalomra szervezi az erőket és felkészíti az elméket, háborút folytat a legális sajtóban, amelyet Sztolipin védő karja óv a forradalmi szociáldemokraták nyílt fellépésétől, háborút folytat a legalisták csoportja nevében, amely teljesen szakított az OSzDMP-vel — íme ez a programja és taktikája a sztolipini munkáspártnak, amelyet Potreszov, Levickij, Larin úrék és társaik alapítottak. Ezek az urak hivatalosan azt hajtogatják, hogy ők *„szintén* szociáldemokraták", hogy ők „szintén" a „hajthatatlan Internacionáléhoz" tartoznak, ez azonban csak alakoskodás, mert igazi programjukat, igazi taktikájukat az előbbi idézet híven tükrözi. Fogadkozásaik csak tetszetős szavak. Programjuk, amely szocializmus helyett teljesen liberális munkáspolitikát hirdet, — ez az ő tettük, ez az ő igazi társadalmi lényegük.

És milyen nevetséges ellentmondásokba keverednek ezek a reformisták! Ha a burzsoá forradalom Oroszországban befejeződött (mint Larin mondotta), akkor a szocialista forradalom van napirenden. Ez magától értetődik, ezt mindenki megérti, aki nem azért nevezi magát szocialistának, hogy ezzel a népszerű névvel becsapja a munkásokat. *Akkor igenis* „forradalomra" (szocialista forradalomra) kell szervezkednünk, igenis „várnunk" kell rá, igenis „remélnünk" kell (nem ködösen, hanem a tudomány pontos és egyre bővülő adataira támaszkodva, *biztos tudattal* kell „remélnünk"), hogy közeledik a *szocialista* forradalom.

Világos, hogy ha a reformista befejezett burzsoá forradalomról fecseg (miként Martov az Achilles-sarokról stb.), ezzel csak azt leplezi, hogy *megtagad minden forradalmat*. A burzsoá demokratikus forradalmat azzal az ürüggyel tagadja meg, hogy befejeződött — vagy pedig azzal, hogy „teljesen elegendő", ha elismerik az abszolutizmus és az alkotmányosság ellentmondását —, a szocialista forradalmat pedig azzal az ürüggyel tagadja meg, hogy „egyelőre" „egyszerűen arra" kell szervezkednünk, hogy részt

vegyünk „Oroszország elkövetkező alkotmányos megújhodásában"!

De ha ön, igen tisztelt kadetunk, aki szocialista tollakkal ékeskedik, elkerülhetetlennek vallja Oroszország „elkövetkező alkotmányos megújhodását", ezzel önmagát cáfolja meg, mert elismeri, hogy Oroszországban még *nem fejeződött be* a burzsoá demokratikus forradalom. Ön újra és újra elárulja burzsoá természetét, mikor a „feudális reakció" elkerülhetetlen *„önkimerüléséről"* beszél, és ugyanakkor lenézően elutasítja azt a proletár gondolatot, hogy a *nép* forradalmi mozgalmával nemcsak a feudális *reakciót* kell *megsemmisíteni*, hanem a feudalizmus *összes* maradványait is.

Az orosz proletariátus — a sztolipini munkáspárt hőseinek liberális prédikációja ellenére — *egész* munkáját, nehéz, kemény, egyhangú, aprólékos, szürke munkáját, melyre az ellenforradalom korszaka kényszerítette, mindenkor és változatlanul a demokratikus forradalomhoz és a szocialista forradalomhoz való odaadó hűség szellemében fogja folytatni, szervezkedni fog és egybegyűjti az erőket a forradalomra, kíméletlenül visszaveri az árulókat és renegátokat, nem „ködös remény" fogja vezérelni, hanem az a tudományosan megalapozott bizonyosság, hogy újra forradalom lesz.

„Szocial-Demokrat" 23. sz.
1911 szeptember 14 (1).

A SZTOLIPINI „MUNKÁS"-PÁRT TÁBORÁBÓL

(„BÉKÍTGETŐINKNEK" ÉS „EGYEZKEDŐINKNEK" AJÁNLJUK)

K. elvtárs tudósítására[84] nyomatékosan felhívjuk mindazok figyelmét, akik becsülik pártunkat. Leleplezi a „goloszista" politikát (és a goloszista diplomáciát), megcáfolja „békítgetőink és egyezkedőink" nézeteit, reményeit, s még hozzá olyan alaposan, hogy jobban sem kell.

Vajon kivételes eset-e, amelyről K. elvtárs ír? Nem, ez a sztolipini munkáspárt funkcionáriusainak *tipikus* esete, mert hiszen jól tudjuk, hogy a „Nasa Zarja", a „Gyelo Zsiznyi" stb. *számos* literátora *már évek óta* rendszeresen hirdeti *ezeket* a likvidátor eszméket. Nem mindig jutnak el ezek a likvidátorok a párthű munkásokhoz, gyalázatos fellépéseikről igen ritkán kap a párt olyan pontos tudósítást, amelyért köszönetet kell mondanunk K. elvtársnak, de a független legalisták *csoportja mindig és mindenütt* ilyen szellemben prédikál. Lehetetlen ebben kételkednünk, hiszen a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" típusú folyóiratok tanúskodnak róla. Csak a likvidátorok különösen gyáva és különösen aljas védelmezőinek volna előnyös, ha elhallgatnók ezt a tényt.

Vessék egybe ezzel a ténnyel az olyan vágású emberek módszereit, mint Trockij, akik azt kiabálják, hogy „meg kell egyezni", és hogy ők ellenségei a likvidátorságnak. Nagyon jól ismerjük ezeket a módszereket: tele torokból kiabálják, hogy mi — úgymond — „nem vagyunk sem bolsevikok, sem mensevikek, mi forradalmi szociáldemokraták vagyunk"; esküdöznek égre-földre, hogy ellenségei a likvidátorságnak, és szívvel-lélekkel síkraszállnak az illegális OSzDMP mellett, ugyanakkor azonban *szidják, ahogy csak tudják, azokat, akik leleplezik a likvidátor*

Potreszov úrékat és társaikat, s azt állítják az antilikvidátorokról, hogy „felfújják" a dolgot, *de egyetlen szavuk sincs* Potreszov, Martov, Levickij, Dan, Larin úrék és mások ellen, akik kétségtelenül likvidátorok.

Nyilvánvaló az efféle módszerek igazi értelme. *Frázisokkal* leplezik az *igazi* likvidátorokat és mindent elkövetnek, hogy *gátolják* az antilikvidátorok munkáját. Pontosan ilyen politikát folytatott az OSzDMP történetében elvtelenségéről ismert „Rabocseje Gyelo"[85]: ez is égre-földre esküdözött, hogy mi — úgymond — egyáltalában nem vagyunk ökonomisták, mi szívvel-lélekkel a politikai harc mellett vagyunk, a valóságban pedig *fedezte* a „Rabocsaja Miszl"-t[86] és az ökonomistákat, kizárólag azok ellen harcolt, akik leleplezték és megcáfolták az ökonomistákat.

Ebből világosan látható, hogy Trockij és a vele egy húron pendülő „trockisták és egyezkedők" kártékonyabbak minden likvidátornál, mert a meggyőződéses likvidátorok nyíltan hirdetik nézeteiket, s így a munkások könnyen rájöhetnek hibáikra, míg Trockij úrék *becsapják* a munkásokat, *leplezik* a bajt, lehetetlenné teszik a baj feltárását és gyógyítását. Az, aki Trockij csoportocskáját támogatja, a hazugság és munkáscsalás politikáját, a likvidátorság takargatásának politikáját támogatja. Teljes cselekvési szabadság Potreszov úr és társai részére Oroszországban, cselekedeteiknek „forradalmi" frázisokkal való takargatása külföldön — ez a „trockizmus" politikájának lényege.

Ebből világosan látható továbbá, hogy a goloszistákkal kötött minden „megegyezés", mely megkerüli az oroszországi likvidátor központ kérdését, vagyis hallgat a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" funkcionáriusainak dolgairól, csak folytatása volna a munkások becsapásának, a baj takargatásának. A goloszisták az 1910 januári plénum óta teljesen bebizonyították, hogy készségesen „aláírnak" bármilyen határozatot, de ugyanakkor semmiféle határozattal sem hajlandók „korlátozni" likvidátor tevékenységük „szabadságát". Külföldön aláírják azt a határozatot, amely kimondja, hogy az illegális párt jelentőségének minden kisebbítése nem egyéb, mint a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulása, Orosz-

országban viszont Potreszov, Larin, Levickij úrékat segítik, akik nemcsak nem vesznek részt az illegális munkában, hanem gúnyt űznek belőle és rombolják az illegális pártot.

Trockij és a Liber típusú bundisták meg a Schwarz[87] típusú lettek és mások, jelenleg a goloszistákkal kötendő „megegyezésen" dolgoznak (Liber, ez a szélsőséges likvidátor, referátumaiban nyilvánosan védelmezte Potreszov urat, most pedig, hogy elvonja a figyelmet a megegyezés tényéről, veszekedést és perpatvart szít). Senki se ámítsa magát e tekintetben: ha megegyeznek, ez csak arra lesz jó, hogy fedezzék a likvidátorokat.

P. S.* Már kiszedték ezeket a sorokat, mikor a sajtóban hírül adták, hogy a goloszisták „megegyeztek" Trockijjal, a bundistával, és a lett likvidátorral. Amit mondtunk, beteljesedett: Potreszov úr és társainak szekértolói megegyeztek, hogy *fedezzék* a likvidátorokat Oroszországban.

„Szocial-Demokrat" 23. sz.
1911 szeptember 14 (1).

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

A „SZOCIAL-DEMOKRAT“ SZERKESZTŐSÉGÉNEK MEGJEGYZÉSE AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA PLÉNUMÁNAK EGYBEHÍVÁSÁRA ALAKÍTOTT BIZOTTSÁG NYILATKOZATÁHOZ[88]

A Központi Lap szerkesztősége már régen, 1910 december óta figyelmeztette a pártot, hogy a goloszisták *elgáncsolják* a plénumot*. Úgy lett amint mondtuk: a goloszisták előbb elgáncsolták az orosz plénumot, utána pedig a külföldit is.

Az orosz plénumot Mihail, Jurij és Roman úr gáncsolta el. „Tehetséges cáfolatukkal“ csak azt a tényt igazolták, hogy meghívták őket a Központi Bizottság ülésére, kérték őket, hogy legalább kooptálás végett jelenjenek meg, nem is a gonosz „frakciós“, „leninista“ bolsevikok kérték őket, hanem a *békítgetők*, mégis visszautasították a meghívást. Visszautasításukkal elgáncsolták az orosz Központi Bizottságot is, mert a plénum *összes* bolsevik központi bizottsági tagjait, akik Oroszországba utaztak (márpedig az *összes* gyakorlati funkcionáriusok oda utaztak), „elvitték“, még mielőtt e három úr visszautasítása után egybehívhatták volna a teljes Központi Bizottságot.

Bárhogyan szónokolnak, fogadkoznak, esküdöznek most a goloszisták, bárhogyan próbálják szidalmakkal, kötekedéssel, zsarolással elkenni, elhomályosítani a kérdést, a tény mégis tény marad. A legalista *fő*vezérek „szentháromsága“: Mihail + Jurij + Roman, Potreszov úrék és a sztolipini munkáspárt többi hősének legközelebbi kollégái, *elgáncsolták* az oroszországi Központi Bizottságot.

Most pedig a goloszisták elgáncsolták a külföldi

* Lásd ebben a kötetben 7—22. old. — *Szerk.*

Központi Bizottságot is. A bolsevikok azt követelték, hogy a külföldi Központi Bizottságot hívják egybe 1910 decemberében, a likvidátor KBKI azonban a Központi Bizottság Orosz Irodájára való hivatkozással *elutasította* ezt (a hivatkozás hamis volt, mert a külföldi plénum *nem* zárta ki az orosz plénumot).

A bolsevikok a letartóztatások után másodszor is követelték, hogy hívják egybe a külföldi plénumot *1911 április—május* havában. A *KBKI* másodszor is *elutasította* ezt; arra hivatkozott, hogy az „orosz iroda" fele *megvan.*

Azóta 4—5 hónap telt el, s *teljesen beigazolódott,* hogy a KBKI hivatkozásai valótlanok: az „iroda" „fele" egyetlen levelet sem küldött, egyetlen lépést sem tett, nem adott semmi életjelt magáról *egyharmad év alatt!!* A Liberek, az Igorjevek és a Schwarzok becsapták a pártot: a *nem létező* oroszországi irodára való hivatkozással *elutasították* a külföldi Központi Bizottság egybehívását. Pedig a központi bizottsági tagok júniusi tanácskozása bebizonyította, hogy a Központi Bizottság *kilenc* tagja külföldön *tartózkodott.*

Aki gondolkodni tud és nem engedi magát kiabálással, szitkokkal, kötekedéssel, zsarolással félrevezettetni, annak látnia kell, hogy a Központi Bizottság elgáncsolása kizárólag a goloszisták műve.

A goloszisták minden lehetőt elkövettek, hogy megsemmisítsék a pártot. A párt mindent elkövet, hogy megsemmisítse a goloszistákat.

„Szocial-Demokrat" 23. sz.
1911 szeptember 14 (1).

SZTOLIPIN ÉS A FORRADALOM

Sztolipint, a főhóhért akkor gyilkolták meg, amikor már számos jele volt annak, hogy az orosz ellenforradalom történetének első szakasza véget ért. Ezért az önmagában jelentéktelen szeptember 1-i esemény újra napirendre tűzi ellenforradalmunk tartalmának és jelentőségének igen fontos kérdését. A Sztolipint lakájmódra magasztaló vagy az Oroszországot kormányzó feketeszázas banda intrikáinak történetében turkáló reakciósok kórusában, — a „barbár és őrült" merénylet miatt fejüket csóváló liberálisok kórusában (a liberálisok közé tartoznak természetesen a „Gyelo Zsiznyi" egykori szociáldemokrata munkatársai is, akik az idézőjelbe tett elcsépelt kifejezést használták) már hallatszanak egyes hangok, amelyeknek valóban komoly elvi jelentőségük van. Már vannak kísérletek, melyek az orosz történelem „sztolipini időszakát" valami egésznek igyekeznek feltüntetni.

Sztolipin 1906—1911-ig, vagyis körülbelül öt évig volt az ellenforradalom kormányának feje. Ez valóban sajátságos és tanulságos eseményekben gazdag időszak. Kívülről tekintve úgy jellemezhető, mint az 1907 június 3-i államcsíny előkészítésének és végrehajtásának az időszaka. Ezt az államcsínyt, melynek gyümölcse most már társadalmi életünk minden területén látható, 1906 nyarán kezdték előkészíteni, amikor Sztolipin mint belügyminiszter mutatkozott be az I. dumában. Felmerül a kérdés: milyen társadalmi erőkre támaszkodtak ennek az államcsínynek a vezetői és milyen erők irányították őket? Mi volt a „június harmadiki" időszak társadalmi és gazdasági tartalma? — Sztolipin egyéni „karrierje" tanul-

ságos anyagot szolgáltat ehhez a kérdéshez és érdekesen illusztrálja azt.

Sztolipin, a nagybirtokos és a nemesség elöljárója, 1902-ben, Plehwe alatt lesz kormányzó, — a cár és a cári feketebandita kamarilla előtt azzal „válik híressé", hogy baromi kegyetlenséggel mészárolja le és kínozza a parasztokat (Szarátov kormányzóságban) — 1905-ben megszervezi a feketeszázas bandákat, és pogromokat rendez (balasovi pogrom); — 1906-ban kinevezik belügyminiszternek, az I. Állami Duma szétkergetése után pedig a minisztertanács elnökének. Röviden ez Sztolipin politikai életrajza. Az ellenforradalmi kormány fejének életrajza egyszersmind életrajza annak az osztálynak is, amely véghezvitte az ellenforradalmat, s amelynek Sztolipin csak meghatalmazottja vagy segédje volt. Ez az osztály az orosz előkelő nemesség — élén Romanov Miklóssal, az első nemessel és a legnagyobb földbirtokossal. Ez az osztály az a harmincezer feudális nagybirtokos, akinek Európai-Oroszországban 70 millió gyeszjatyina földje van, vagyis annyi, amennyivel 10 millió parasztcsalád rendelkezik. Ennek az osztálynak a latifundiumain alapszik az a feudális kizsákmányolás, amely különböző formákban és elnevezések alatt (ledolgozás, munkauzsora stb.) uralkodik Oroszország ősi orosz központjában. Az orosz paraszt „földínsége" (hogy a liberálisok és a narodnyikok kedvelt kifejezését használjuk) csak másik oldala az előkelő nemesség *földbőségének*. Az agrárkérdés, mely az 1905-ös forradalmunk középpontjában állt, lényegileg így foglalható össze: fennmarad-e a földesúri birtok, — s ebben az esetben *szükségszerűen* hosszú, hosszú évekre koldus, elnyomorodott, éhező, tudatlan és eltiport marad a parasztság, mely a lakosság zömét alkotja, vagy pedig a lakosság tömege ki tudja vívni emberibb, az európaihoz valamelyest hasonló szabad életének feltételeit, — amit azonban *nem lehetett megvalósítani* a földesúri birtok és a vele elválaszthatatlanul összefüggő földbirtokosi monarchia forradalmi megsemmisítése nélkül.

Sztolipin politikai életrajza a cári monarchia létfeltételeinek pontos tükörképe és kifejezője. Abban a helyzetben, melybe a forradalom sodorta a monarchiát, Sztoli-

pin nem cselekedhetett másképp, mint ahogy cselekedett. A monarchia nem cselekedhetett másképp, amikor félreérthetetlenül kiderült, amikor már a duma *előtt*, 1905-ben, s a duma *idején*, 1906-ban, tapasztalatból meggyőződhetett arról, hogy a lakosság óriási, túlnyomó tömege felismerte, hogy érdekei a földbirtokosi osztály fennmaradásával összeegyeztethetetlenek és hogy ez a tömeg a földbirtokosi osztály megsemmisítésére törekszik. Egészen felületes és hamis a kadet íróknak az az állítása, hogy a monarchiánk ellen intézett támadások csak az „intellektuel" forradalmárkodás megnyilvánulásai voltak. Ellenkezőleg, az objektív viszonyok voltak olyanok, hogy a parasztságnak a földesúri birtok ellen indított harca szükségszerűen felvetette földbirtokosi monarchiánk élet-halál kérdését. A cárizmusnak élethalálharcot *kellett* vívnia, ezért a teljesen elerőtlenedett bürokrácián s a katonai vereségek és a belső bomlás következtében elgyengült hadseregen kívül még más védelmi eszközöket *kellett* keresnie. Ebben a helyzetben a cári monarchia nem tehetett egyebet, mint hogy megszervezte a lakosság feketeszázas elemeit és pogromokat rendezett. A liberálisok magas erkölcsi piedesztálról felháborodva beszélnek a pogromokról, ez azonban csak hihetetlen gyávaságuk szánalmas benyomását kelti minden forradalmárban, — különösen akkor, ha magas erkölcsi piedesztálról elítélik a pogromokat s ugyanakkor teljesen megengedhetőnek tartják, hogy tárgyaljanak és megegyezzenek a pogromhősökkel. A monarchiának védekeznie kellett a forradalommal szemben, és a Romanovok félig ázsiai, feudális, *orosz* monarchiája csakis a legszennyesebb, legundorítóbb, legaljasabb és legkegyetlenebb eszközökkel védekezhetett: nem a pogromok nagyhangú erkölcsi elítélése, hanem a forradalom minden téren és önfeláldozó odaadással való támogatása, a forradalom megszervezése egy ilyen monarchia *megdöntése* céljából — ez az egyetlen ésszerű harci módszer a pogromok ellen, egyedül ez a harci módszer méltó minden szocialistához és minden demokratához.

Mint minden cári kormányzó, Sztolipin, a pogromhős is, csak azzal tehette magát érdemessé a miniszteri tárcára, hogy gyötörte a parasztokat és pogromokat rende-

zett, hogy csillogó frázisokkal, hamis „európai" pózzal és gesztusokkal leplezni tudta ezt az ázsiai „gyakorlatot".

És liberális burzsoáziánk vezérei, akik magas erkölcsi piedesztálról elítélik a pogromokat, tárgyalásokba bocsátkoztak a pogromhősökkel, és ezzel nemcsak létjogosultságukat ismerték el, hanem azt is, hogy az új Oroszország szervezésében és kormányzásában őket illeti a hegemónia! Ezzel kapcsolatban Sztolipin meggyilkolása számos érdekes leleplezésre és beismerésre adott alkalmat. Megemlítjük például Vitte és Gucskov leveleit, amelyekből kitűnik, hogy Vitte 1905 október 17-e után „közéleti egyéniségekkel" (olvasd: a mérsékelt liberális-monarchista burzsoázia vezéreivel) tárgyalásokat folytatott a kormány megalakításáról. Vitte tárgyalásain — ezek a tárgyalások, úgy látszik, hosszadalmasak voltak, mert Gucskov „a hosszú tárgyalások fárasztó napjairól" ír — részt vettek Sipov, Trubeckoj, Uruszov, M. Sztahovics, vagyis *mind* a kadetok, *mind* a „békés megújhodás", *mind* az októbristák pártjának jövendő vezetői. Mint kiderül, nem tudtak megegyezni Durnovo miatt, akit a „liberálisok" nem akartak belügyminiszternek, Vitte azonban ultimatíve ragaszkodott hozzá. Uruszov, az I. duma kadet csillaga, „szívvel-lélekkel támogatta Durnovo jelöltségét". S amikor Obolenszkij herceg Sztolipint ajánlotta, „egyesek jóváhagyták, mások meg azt mondták, hogy nem ismerik". „Határozottan emlékszem — írja Gucskov —, *senki sem* ellenezte Sztolipin jelöltségét, holott Vitte gróf ennek az ellenkezőjét állítja."

Most pedig a kadet sajtó, amely talán a pétervári első kúriai választásokra való tekintettel, ahol kadet és októbrista állt egymással szemben, különösen hangsúlyozni kívánja „demokratizmusát" (kérem, ne nevessenek!), ütni próbál Gucskovon az akkori tárgyalások miatt. „Gyakran megesett — írja a „Recs" szeptember 28-i számában —, hogy az októbrista urak Gucskov vezetése alatt Durnovo úr híveinek kollégáivá lettek, hogy elnyerjék a felsőbbség tetszését! Gyakran megesett, hogy amikor tekintetükkel a felsőbbségen csüggtek, hátat fordítottak a közvéleménynek!" A „Russzkije Vedomosztyi" szeptember 28-i vezércikke különböző variációkban szin-

tén ugyanezt a kadet szemrehányást teszi az októbristáknak.

De bocsánat, kadet uraim: milyen jogon tesznek *önök* szemrehányást az októbristáknak, mikor az *önök* emberei is részt vettek ugyanazokon a tárgyalásokon, sőt még Durnovót is támogatták? Vajon akkor, 1905 novemberében, nem „csüggtek-e tekintetükkel a felsőbbségen", s nem „fordítottak-e hátat a közvéleménynek" az *összes* kadetok — Uruszov kivételével? Szerető szívek perlekednek pajzán kedvteléssel; nem elvi harc ez, hanem egyformán elvtelen pártok konkurrálnak egymással — ezt kell mondanunk azzal kapcsolatban, hogy a kadetok most szemrehányást tesznek az októbristáknak az 1905 végén folytatott „tárgyalások" miatt. Az efféle perlekedés csak annak a valóban fontos, történelmileg vitathatatlan ténynek az elkenésére szolgál, hogy a liberális burzsoázia *valamennyi* árnyalata, az októbristáktól egészen a kadetokig *„a felsőbbségen csüggött tekintetével"* és „hátat fordított" a *demokráciának*, mióta forradalmunk valóban népi jelleget öltött, vagyis aktív résztvevőit tekintve demokratikus forradalommá lett. Az orosz ellenforradalom sztolipini időszakát éppen az jellemzi, hogy a liberális burzsoázia elfordult a demokráciától, s hogy ennek következtében Sztolipin a liberális burzsoáziának hol az egyik, hol a másik képviselőjéhez *fordulhatott* támogatásért, rokonszenvért, tanácsért. Sztolipinnak csak azért sikerült megvalósítani az Egyesült Nemesség Tanácsa hegemóniáját a burzsoázia felett, mert ilyen volt a helyzet, mert a burzsoázia hangulata ellenforradalmi volt, s maga is közreműködött e hegemónia megvalósításában, rokonszenvezett vele, aktívan vagy passzívan támogatta azt.

A dolognak ez az oldala különös figyelmet érdemel, mert liberális sajtónk és a liberális munkáspolitika olyan sajtószervei, mint a „Gyelo Zsiznyi", éppen ezt tévesztik szem elől — vagy szándékosan figyelmen kívül hagyják. Sztolipin nemcsak a feudális födbirtokosok diktatúrájának a képviselője; aki beéri ezzel a jellemzéssel, az egyáltalában nem érti a „sztolipini időszak" sajátosságát és jelentőségét. Sztolipin olyan korszaknak a minisztere, mikor az *egész* liberális burzsoázia körében, még a kadet

burzsoázia körében is, ellenforradalmi hangulat uralkodott, mikor a feudálisok erre a hangulatra támaszkod*hattak* és támaszkodtak, „ajánlatokat" te*hettek* és tettek (kezüket és szívüket ajánlhatták fel) e burzsoázia vezéreinek, még a burzsoázia „legbaloldalibb" vezéreit is „őfelsége ellenzékének" tekin*thették*, arra hivatkoz*hattak* és hivatkoztak, hogy a liberalizmus eszmei vezérei őfeléjük, a reakció felé fordultak, a demokrácia ellen indított harchoz csatlakoztak és mocskolják a demokráciát. Sztolipin olyan korszaknak a minisztere, mikor a feudális nagybirtokosok minden erővel, igen gyors ütemben *burzsoá* politikát folytattak a paraszti agrár-életviszonyokkal szemben, búcsút mondtak minden romantikus illúziónak, a muzsik „patriarchális természetébe" vetett reményüknek, és szövetségeseket *kerestek* Oroszország, különösen a falusi Oroszország új burzsoá elemei körében. Sztolipin a régi tömlőkbe új bort igyekezett önteni, a régi önkényuralmat burzsoá monarchiává igyekezett átalakítani, és a sztolipini politika csődje a cárizmus csődje ezen a végső, a cárizmus számára még *elképzelhető végső* úton. III. Sándor földesúri monarchiája a „patriarchális" falura és általában az orosz „patriarchális" jellegű életre próbált támaszkodni; a forradalom pozdorjává zúzta *ezt* a politikát. Második Miklós földesúri monarchiája a forradalom után a burzsoázia ellenforradalmi hangulatára és a burzsoá agrárpolitikára igyekezett támaszkodni, amelyet ugyanazok a nagybirtokosok hajtottak végre; ezeknek a próbálgatásoknak a csődje, amelyben most már a kadetok, az októbristák sem kételkednek, a cárizmus számára még *lehetséges végső* politikának a csődje.

A feudális nagybirtokos diktatúrája Sztolipin idején nem az egész nép ellen irányult, hiszen idetartozott az egész „harmadik rend", az egész burzsoázia is. Nem, ennek a diktatúrának a lehető legjobb feltételei voltak: az októbrista burzsoázia szívvel-lélekkel szolgálta azt; a földbirtokosoknak és a burzsoáziának képviseleti intézményük volt, amelyben blokkjuknak többséget biztosítottak, s hivatalosan is lehetőségük nyílt a koronával való tárgyalásokra és megegyezésekre; Sztruve úrék a többi vehistával egyetemben hisztérikusan ordítozva gyalázták a

forradalmat, s olyan ideológiát alkottak, amelynek szívből örült volhiniai Antonij; Miljukov úr a kadet ellenzéket „őfelsége" (őfelsége, a feudális ivadék) „ellenzékének" nyilvánította. És annak ellenére, hogy a viszonyok inkább Romanov úréknak kedveztek, annak ellenére, hogy a társadalmi erőviszonyok szempontjából képzelni sem lehetett jobb feltételeket a XX. század kapitalista Oroszországában, Sztolipin politikája mégis kudarcba fulladt; Sztolipint akkor gyilkolták meg, amikor már a cári önkényuralom új sírásója — helyesebben: új erőket gyűjtő sírásója kopogtat az ajtón.

* * *

Sztolipin és a burzsoázia vezéreinek kölcsönös viszonyát igen szemléletesen jellemzi az első duma kora. „Az 1906 májusától júliusáig eltelt napok — írja a „Recs" — döntő befolyással voltak Sztolipin pályafutására." Mi jellemezte ezt az időt?

„Ezt az időt természetesen nem a dumában tartott beszédek jellemezték" — írja a kadet párt hivatalos lapja.

Ugyebár, igazán értékes beismerés! Mennyit vitatkoztunk akkor a kadetokkal, akik azt állították, hogy a szóban forgó kort a „dumában tartott beszédek" „jellemzik". Milyen haragosan szidta, mennyit leckéztette akkor az elbizakodott doktrinér kadet sajtó a szociáldemokratákat, akik 1906 tavaszán és nyarán azt állították, hogy *nem* a dumában mondott beszédek jellemzik azt az időt! Mennyi szemrehányást tett akkor a „Recs" és a „duma" az egész orosz „társadalomnak" azért, mert „konventről" ábrándozik, és nem lelkesedik eléggé a kadetok győzelmeiért, melyeket az I. duma „parlamenti" küzdőterén arattak! Elmúlt öt év, jellemezni kell az I. duma korát, és a kadetok épp oly könnyedén, mintha csak kesztyűt cserélnének, megváltoztatják nézetüket, s azt hirdetik, hogy „azt az időt természetesen nem a dumában tartott beszédek jellemezték".

Persze, hogy nem azok jellemezték, uraim! Hát akkor mi jellemezte?

„... A kulisszák mögött — olvassuk a „Recs"-ben — éles harc folyt két áramlat képviselői között. Az egyik azt ajánlotta, hogy keressenek megegyezést a népképviselettel, s ha kell, alakítsanak «kadet kormányt». A másik áramlat határozott lépést követelt; azt követelte, hogy oszlassák fel az Állami Dumát és változtassák meg a választási törvényt. Ezt a programot hirdette az Egyesült Nemesség Tanácsa, amely hatalmas befolyásra támaszkodott" ... „Sztolipin egy ideig ingadozott. Vannak, akik azt állítják, hogy Krizsanovszkij közvetítésével kétszer ajánlotta Muromcevnek, vegye fontolóra egy kadet kormány lehetőségét, amelyben Sztolipin lenne a belügyminiszter. Ugyanakkor azonban Sztolipin kétségtelenül összeköttetésben állt az Egyesült Nemesség Tanácsával."

Így írnak történelmet a liberálisok művelt, tudós, olvasott vezér urai! Kiderül, hogy azt a kort *nem* a beszédek, *hanem* a feketeszázas cári kamarillán belül két áramlat harca „jellemezte"! Az Egyesült Nemesség Tanácsa — vagyis nem személyek, nem Romanov Miklós, nem a „*szférák*" „egyik áramlata", hanem egy *meghatározott osztály* azonnal, minden habozás nélkül a „nyomás" politikáját érvényesítette. A kadetok világosan, józanul látják *jobboldali* vetélytársaikat. Azt azonban, ami *balra* volt tőlük, nem látták. A történelmet a „szférák", az Egyesült Nemesség Tanácsa és a kadetok csinálták — az egyszerű nép *természetesen* nem vett részt a történelemcsinálásban! Egy meghatározott osztállyal (a nemességgel) szemben állt a „népszabadság" osztály*feletti* pártja, a szférák pedig (vagyis a cár atyuska) ingadoztak.

Elképzelhető-e önzőbb osztályvakság? nagyobb történelemhamisítás és a történelemtudomány elemi igazságainak konokabb tagadása? elképzelhető-e szánalmasabb zagyvalék, mint az osztály, a párt s a személyek összekeverése?

Rosszabb a vaknál, aki nem *akarja* látni a demokráciát és ennek erőit.

Az I. duma korát *természetesen* nem a dumában mondott beszédek jellemezték. Ezt a kort a dumán kívül folyó osztályharc, a feudális nagybirtokosoknak és az *ő* monarchiájuknak a néptömegek, a munkások és parasztok

ellen folytatott harca jellemezte. A tömegek forradalmi mozgalma éppen ebben az időben kapott új lendületre: a sztrájkok, a politikai sztrájkok, a parasztzavargások és a katonai lázadások mind fenyegetőbb méreteket öltöttek 1906 tavaszán és nyarán. *Ezért* ingadoztak, kadet történész uraim, a „szférák": áramlatok harcoltak a cári bandán belül, s a kérdés az volt, *azonnal* végrehajtható-e az államcsíny a forradalom adott ereje mellett, vagy pedig még *várni* kell, s tovább is az orránál fogva vezessék a burzsoáziát.

Az első duma teljesen meggyőzte a nagybirtokosokat (Romanovot, Sztolipint és társait) arról, hogy a parasztokkal és a munkásokkal nem élhetnek békében. És ez a meggyőződésük meg is felelt az objektív valóságnak. Még csak egy másodrangú kérdést kellett megoldaniok, azt tudniillik, hogy mikor és hogyan, azonnal-e vagy pedig fokozatosan változtassák meg a választási törvényt? A burzsoázia ingadozott, de egész magatartása — még a kadet burzsoázia magatartása is — azt bizonyította, hogy százszor jobban fél a forradalomtól, mint a reakciótól. Ezért méltóztattak tárgyalásokba bocsátkozni a nagybirtokosok a burzsoázia vezéreivel (Muromcevvel, Gejgyennel, Gucskovval és társaikkal), hogy vajon nem lehetne-e *együtt* kormányt alakítani. És az *egész* burzsoázia, beleértve a kadetokat is, készségesen beleegyezett abba, hogy a cárral, a pogromhősökkel, a feketeszázak vezéreivel együtt tanácskozzék a forradalom ellen indított harc eszközeiről, — de ugyanez a burzsoázia 1905 végétől soha, egyetlen pártját sem küldte el, hogy a forradalom vezéreivel együtt tanácskozzék az önkényuralom és a monarchia megdöntésének *módjairól.*

Ez az orosz történelem „sztolipini" időszakának legfőbb tanulsága. A cárizmus készségesen tanácskozott a burzsoáziával, amikor még úgy látszott, hogy a forradalom erőt képvisel, — de otromba katonacsizmájával sorra félrerúgta a burzsoázia *valamennyi* vezérét, előbb Muromcevet és Miljukovot, majd Gejgyent és Lvovot, végül Gucskovot, amikor a forradalom már nem gyakorolt nyomást alulról. A burzsoázia vezérei: a Miljukovok, a Lvovok és a Gucskovok közti különbség egészen lényeg-

telen — csak más-más sorrendben mondtak „boldogító igent“ Romanovnak, Puriskevicsnek, Sztolipinnak, akiktől sorra „csókot“ kaptak valamennyien.

Sztolipin éppen abban az időben tűnt le a színről, mikor a feketeszázasok monarchiája már teljesen felhasználta azt, amit az egész orosz burzsoázia ellenforradalmi hangulatából a maga javára egyáltalán felhasználhatott. Most pedig ez a burzsoázia, amelyet kidobtak, leköptek, amely önmagát szennyezte be azzal, hogy megtagadta a demokráciát, cserbenhagyta a tömegek harcát, a forradalmat, itt áll fejvesztetten és tanácstalanul, látva az új forradalom fejlődésének tüneteit. Az orosz nép jó leckét kapott Sztolipintól: megtanulta, hogy vagy megdönti a cári monarchiát és kivívja a szabadságot a proletariátus vezetése alatt, vagy pedig Puriskevicsék, Markovék, Tolmacsovék rabigájába görbed a Miljukovok és Gucskovok eszmei és politikai vezetése alatt.

„Szocial-Demokrat“ 24. sz.
1911 október 18 (31).

A BÉKÍTGETŐK VAGY ERÉNYESEK ÚJ FRAKCIÓJA

A Külföldi Technikai Bizottság „Informacionnij Bjulletyeny"-je[89] (1911 augusztus 11-i 1. szám) és a majdnem egyidejűleg szintén Párizsban megjelent „Az OSzDMP valamennyi tagjához" című röplap, melyet „A párthű bolsevikok csoportja" írt alá, tartalmát tekintve egyformán a „hivatalos bolsevizmus", vagy más szóval a „leninista bolsevikok" ellen irányul. Mindkét kiadvány igen haragos — több bennük a mérges kifakadás és szavalat, mint a tartalom, mégis foglalkoznom kell velük, mert pártunk legfontosabb kérdéseit érintik. És ha megkísérlem az új frakció jellemzését, ez annál természetesebb, mert először is, *éppen másfél évvel ezelőtt* éppen én írtam az *összes* bolsevikok nevében ugyanazokról a kérdésekről (lásd a „Diszkusszionnij Lisztok" 2. számát*), másodszor pedig, mert igen jól tudom, hogy felelős vagyok a „hivatalos bolsevizmusért". Ami a „leninista" kifejezést illeti, ez nem egyéb, mint sikerületlen csipkelődési kísérlet — hiszen, úgymond, itt csak *egy* ember híveiről van szó! — valójában pedig mindenki jól tudja, hogy egyáltalában nem azokról van szó, akik személyesen osztják a bolsevizmus különböző kérdéseiről vallott nézeteimet.

A röplap szerzői, akik mint „párthű bolsevikok" írták alá a röplapot, még „frakción kívüli bolsevikoknak" is nevezik magukat, előre bocsátván, hogy „itt" (vagyis Párizsban) „elég sikerületlenül" békítgetőknek hívják őket. Valójában éppen ez az elnevezés, amely már több mint 1¼ évvel ezelőtt nemcsak Párizsban, nemcsak a külföl-

* Lásd *Lenin* Művei, 16. köt. 1955, 212—267. old. — *Szerk.*

dön, hanem Oroszországban is meghonosodott, éppen ez az elnevezés fejezi ki helyesen az új frakció politikai lényegét, amiről az olvasó az alábbiakból meggyőződhetik.

A békítgetés azoknak a hangulatoknak, törekvéseknek, nézeteknek az összessége, amelyek *elválaszthatatlanul* összefüggnek az 1908—1911-es ellenforradalom korszakában az OSzDMP-re háruló történelmi feladat *lényegével*. Ez az oka annak, hogy ebben az időszakban több szociáldemokrata, a legkülönbözőbb tételekből kiindulva, békítgetésbe „esett". A békítgetést Trockij fejezte ki a legkövetkezetesebben, aki alighanem egyedül próbálta elméletileg megalapozni ezt az irányzatot. Trockij elméleti megalapozása így szól: a frakciók és a frakciózás nem volt egyéb, mint az intellektueleknek „az éretlen proletariátus befolyásolásáért" folyó harca. A proletariátus érik, s a frakciózás önmagától megszűnik. Nem az osztályviszonyok megváltozása, nem a két legfőbb frakció alapeszméinek a fejlődése alkotja a frakciók egybeolvadási folyamatának az alapját, hanem az, hogy betartják-e vagy nem tartják be az *összes* „intellektuel" frakciók közt létrejött megállapodásokat. Trockij már régen makacsul hirdeti, hogy az *összes* frakcióknak meg kell egyezniök (vagy kompromisszumot kell kötniök), s emellett állandóan ingadozva, hol a bolsevikok, hol a mensevikek felé hajlik.

Az ellenkező nézet szerint (lásd a „Diszkusszionnij Lisztok" 2. és 3. számát*) a frakciókat az orosz forradalom osztályviszonyai hozták létre. A bolsevikok és a mensevikek csak azokra a kérdésekre válaszoltak, melyeket az 1905—1907-es objektív valóság vetett fel a proletariátus előtt. Ezért csakis *ezeknek* a frakcióknak, az „erős" frakcióknak, melyek azért erősek, mert mély gyökereik vannak, mert eszméik összhangban vannak az objektív valóság bizonyos oldalaival, — kizárólag ezeknek a frakcióknak a belső fejlődése biztosíthatja a frakciók *valóságos* egybeolvadását, vagyis azt, hogy Oroszországban létrejön a proletár, marxista szocializmus valóban teljesen egységes

* Lásd *Lenin* Művei. 16. köt. 1955. 213—219. és 402—406. old. — *Szerk.*

pártja. Ebből gyakorlatilag következik, hogy az egységet igazán megvalósító, igazi pártpolitika csakis az, mely a munkában hozza egymáshoz közelebb ezt a két erős frakciót, és csak annyiban az, amennyiben ezt a két frakciót megtisztítja a nem szociáldemokrata áramlatoktól: a likvidátorságtól és az otzovizmustól; ez a politika nehéz, göröngyös úton, korántsem egy csapásra, de reálisan valósítja meg az egységet, ellentétben a kalandorok politikájával, mely úton-útfélen azt ígérgeti, hogy könnyű, sima úton, egy csapásra olvasztja egybe az „összes" frakciókat.

Ez a két nézet már a plénum előtt is kifejezésre jutott, amikor beszélgetéseim alkalmával kitűztem a jelszót: „Ne nyafogjunk a frakciók feloszlatásáról, hanem hozzuk egymáshoz közelebb a két erős frakciót", — amiről a „Golosz Szocial-Demokrata" nyomban a plénum után értesítette a közönséget. Ezt a két nézetet *1910 májusában*, vagyis másfél évvel ezelőtt nyíltan, határozottan és rendszeresen kifejtettem az „egész párt" szószékéről: a „Diszkusszionnij Lisztok"-ban (2. sz.). Ha a „békítgetők", akikkel 1909 november óta vitázunk erről a kérdésről, mindmáig *egyetlenegyszer sem* válaszoltak erre a cikkre, s *egyetlenegyszer sem* próbálták rendszeresen elemezni ezt a kérdést, valamelyest is nyíltan és összefüggően kifejteni nézeteiket, ezért teljes egészében őket terheli a felelősség. A „békítgetők" „hangos feleletnek" nevezik egy külön csoport nevében kiadott frakciós röplapjukat: azoknak a hangos felelete, akik több mint egy éve *némán* hallgattak, *nem* felelet a már régen felvetett, régen vitatott, két elvileg különböző irányban régen eldöntött kérdésre, hanem két összeegyeztethetetlen felelet szánalmas kotyvaléka, istentelenül lelkiismeretlen keveréke. A röplapnak nincs egyetlen tétele sem, melyet a röplap szerzői nyomban meg ne cáfolnának. Nincs egyetlen tétele sem, melyben az állítólagos bolsevikok (valójában *nem* következetes trockisták) ne ismételnék Trockij hibáit.

De lássuk a röplap alapgondolatait.

Kik a röplap szerzői? Azt mondják, hogy azok a bolsevikok, „akik nem értenek egyet a hivatalos bolsevizmus szervezeti nézeteivel". Mintha *csak* szervezeti kérdé-

sekben volna „ellenzék", nemde? Olvassuk csak a következő mondatot: „... Mint másfél évvel ezelőtt, most is a szervezeti kérdések, a pártépítés és a párt helyreállításának kérdései állnak előtérben." Ez egyáltalán nem igaz, ez Trockij elvi tévedése, amelyet másfél évvel ezelőtt lelepleztem. A plénumon csak azért és csak annyiban *tűnhetett* a szervezeti kérdés elsőrangú kérdésnek, amennyiben a goloszisták is, a vperjodisták is — a párt „vigaszára" — „aláírták" a likvidátorság *ellen* és az otzovizmus ellen hozott határozatokat, s ezért *készpénznek vették*, hogy *valamennyi* áramlat *szakít* a likvidátorsággal. Trockij hibája éppen abban rejlett, hogy ő továbbra is valóságnak tüntette fel ezt a *látszatot*, még *azután* is, hogy a „Nasa Zarja" 1910 február havában véglegesen kitűzte a likvidátorság zászlaját, a vperjodisták pedig hírhedt N.-i iskolájukban[90] — az otzovizmus védelmének zászlaját. A plénumon önámítás következménye *lehetett*, hogy a látszatot valóságnak tekintették. A plénum után, 1910 tavaszától kezdve Trockij a legelvtelenebbül és leglelkiismeretlenebbül *becsapta* a munkásokat, mikor azt igyekezett bebeszélni nekik, hogy az egyesülés útjában főleg (ha ugyan nem kizárólag) szervezeti akadályok vannak. 1911-ben a párizsi békítgetők folytatják ezt az ámítást, mert aki most azt mondja, hogy a szervezeti kérdések állnak előtérben, az csúfot űz az igazságból. Most valójában egyáltalán nem a szervezeti kérdés áll előtérben, hanem a párt egész programja, egész taktikája, egész jellege, helyesebben a *két* pártnak, a *szociáldemokrata* munkáspártnak és Potreszov, Szmirnov, Larin, Levickij úrék és társaik *sztolipini* munkáspártjának kérdése. A párizsi békítgetők éppen másfél évig aludtak a plénum után, pedig a likvidátorok ellen folytatott *egész* harcunk, a mi harcunk *is*, a pártigenlő mensevikek harca *is*, ebben az időben tolódott át a szervezeti kérdésekről a *szociáldemokrata* — nem pedig a liberális — munkáspárt *létének* kérdéseire. Merőben komédia volna, ha most, mondjuk, a „Nasa Zarja" uraival szervezeti kérdésekről, a legális és illegális szervezet viszonyáról vitatkoznánk; hiszen ezek az urak készséggel elismerhetnek *olyan* „illegális" szervezetet, mint a „Golosz", mely a likvidátorokat

szolgálja! Már régen mondottuk, hogy kadetjaink is elismernek olyan illegális szervezetet, mely a monarchista liberalizmust szolgálja, és van is ilyen szervezetük. A békítgetők bolsevikoknak nevezik magukat, hogy másfél év múltán megismételjék (s ráadásul külön nyilatkozatban hangsúlyozzák, hogy ezt az *egész* bolsevizmus nevében teszik!) Trockij hibáit, melyeket a bolsevikok már lelepleztek. Hát nem visszaélés-e ez a már meghonosodott pártelnevezésekkel? Hát nem kötelességünk-e ezek után ország-világ előtt kijelenteni, hogy a békítgetők egyáltalában nem bolsevikok, hogy a békítgetőknek semmi közük sincs a bolsevizmushoz, hogy ők csupán nem következetes trockisták?

Olvassuk csak valamivel tovább: „Nem érthetünk egyet azzal, ahogyan a hivatalos bolsevizmus és a Központi Lap szerkesztőségének többsége értelmezte a likvidátorság ellen folyó harc feladatát..." Vajon komolyan állíthatják-e, hogy „a likvidátorság ellen folyó harc feladata" szervezeti feladat? Hiszen maguk a békítgetők is azt mondják, hogy ők *nemcsak* szervezeti kérdésekben térnek el a bolsevikoktól! Hát akkor miben térnek el? Erről hallgatnak. „Hangos feleletük" néma... vagy gondtalan?.. emberek felelete. Másfél év alatt *egyetlenegyszer sem* próbálták helyreigazítani a „hivatalos bolsevizmust", *egyetlenegyszer sem* próbálták kifejteni, hogy *ők* hogyan értik a likvidátorság ellen folyó harc feladatát! Pedig a hivatalos bolsevizmus már éppen három éve, 1908 augusztus óta folytatja ezt a harcot. S ha egybevetjük ezeket a közismert dátumokat, akaratlanul is magyarázatot keresünk a békítgetők furcsa „némaságára", s e magyarázat keresése közben akaratlanul is Trockij és Ionov[91] jut eszünkbe, akik azt bizonygatták, hogy ők *szintén* ellenfelei a likvidátoroknak, de *másképpen* értik az ellenük indított harc feladatát. Nevetséges, elvtársak, ha önök a harc kezdete után három év múlva azt mondják, hogy másképpen értik ezt a harcot. Az *ilyen* másképpenértés teljes értetlenségre vall!

De menjünk tovább. Pártunk mostani válságának lényege kétségtelenül ebben a kérdésben foglalható össze: vajon egészen különváljék-e pártunk, az OSzDMP,

a likvidátoroktól (s közöttük a goloszistáktól), vagy pedig folytassa a likvidátorokkal való egyezkedés politikáját? Aligha akad olyan szociáldemokrata, akinek némi fogalma van a dologról, és tagadná, hogy ez a kérdés a párt mostani helyzetének a *lényege*. Mit felelnek erre a békítgetők?

„Azt mondják nekünk — írják a röplapban —, hogy ezzel (a tanácskozás támogatásával) megsértjük a pártformákat és szakadást idézünk elő. Mi nem hisszük ezt (sic!*). De még ha így volna is, nem félünk tőle." (Majd arra utalnak, hogy a Központi Bizottság Külföldi Irodája elgáncsolja a plénumot, hogy „a Központi Bizottsággal hazárdjátékot űznek", hogy „a pártformákat frakciós tartalommal kezdték megtölteni" stb.)

Ez a felelet valóban az eszmei és politikai ügyefogyottság „klasszikus" példájának nevezhető! Gondolják csak — úgymond —, a szakítás vádját emelik ellenünk. És az új frakció, amely arra tart igényt, hogy utat mutasson a pártnak, a sajtóban és nyilvánosan kijelenti: „mi nem hisszük ezt" (vagyis nem hiszik önök, hogy van és lesz szakadás?), „de"... de „mi nem félünk tőle".

Kezeskedhetünk, hogy a politikai pártok történetében példátlanul áll *ez* a zagyvaság. Ha önök „nem hiszik", hogy szakadás van és lesz, hát indokolják meg! magyarázzák meg, *miért* dolgozhatunk a likvidátorokkal! mondják meg nyíltan, hogy a likvidátorokkal együtt *lehet* — tehát kell is — dolgoznunk.

Békítgetőink azonban nem ezt, hanem éppen az ellenkezőjét mondják. A „Bjulletyeny" 1. számának szerkesztőségi cikkében a következőket olvassuk (a szerkesztőség jegyzetben nyíltan kijelenti, hogy egy bolsevik, a bolsevik platformnak, a II. párizsi csoport határozatának híve, ellenezte ezt a cikket):

„... Tény, hogy Oroszországban nem lehet együtt dolgozni a likvidátorokkal", s valamivel korábban beismerték azt is, hogy a goloszisták és a likvidátorok között „egyre nehezebb pontos határvonalat húzni".

Értse meg, aki tudja! Egyrészt a Technikai Bizottság

* — így! — *Szerk.*

nevében hivatalosan kijelentik, hogy *nem lehet együtt dolgozni* (a Technikai Bizottságban a békítgetők és az őket jelenleg támogató lengyelek többségben vannak — velünk, bolsevikokkal szemben). Oroszul ezt a szakadás bejelentésének hívják. A szakadás szónak nincs más értelme. Másrészt a „Bjulletyeny"-nek ugyanaz az 1. száma hírül adja, hogy a Technikai Bizottságot „nem a szakadás, hanem a szakadás elhárítása céljából hozták létre", és ugyanazok a békítgetők azt írják, hogy ők „nem hiszik ezt" (t. i. hogy van és lesz szakadás).

Elképzelhető-e nagyobb zagyvaság?

Ha *nem lehet* együtt dolgozni, akkor ez *vagy* azzal magyarázható és igazolható a szociáldemokraták előtt, hogy bizonyos csoport semmibe se veszi a párthatározatokat és kötelezettségeket (s akkor elkerülhetetlen a szakítás *ezzel* a csoporttal), *vagy* pedig azzal, hogy alapvető elvi nézeteltérés forog fenn, amely bizonyos áramlat *egész* munkáját a szociáldemokratizmustól *messze* vezető irányba tereli (és ebben az esetben elkerülhetetlen a szakítás az egész áramlattal). Nálunk, mint tudjuk, mindkét eset fennforog: azt, hogy a likvidátor *áramlattal* nem lehet együtt dolgozni, megállapította az 1910. évi plénum, a goloszista *csoporttal* pedig, amely megszegte összes kötelezettségeit és véglegesen átpártolt a likvidátorokhoz, most szakítunk.

Aki tudatosan mondja, hogy „nem lehet együtt dolgozni", aki elgondolkodott ezen a kijelentésen és megértette elvi alapjait, az feltétlenül el fog követni mindent, hogy a legszélesebb tömegeknek megmagyarázza e kijelentés elvi alapjait, és minél előbb, minél teljesebben lehetetlenné tegyen minden meddő és káros kísérletet, hogy továbbra is *bárminő* kapcsolatot tartsanak fenn azokkal, akikkel *lehetetlen* együtt dolgozni. Aki pedig ilyen kijelentést tesz, s ugyanakkor hozzáfűzi: „mi nem hisszük", hogy szakadás lesz, „de nem félünk tőle", az ezzel a zagyva és bátortalan beszéddel csak azt árulja el, hogy *még önmagától is fél*, fél attól a lépéstől, amelyet már megtett, fél attól a helyzettől, amelyet teremtett! Szükségképpen ezt a benyomást kelti a békítgetők röplapja, akik igazolni akarják magukat valamivel, „derék

embereknek" akarják feltüntetni magukat valaki előtt, kacsingatnak valakire... Azonnal látni fogjuk, mit jelent az, ha a békítgetők a „Vperjod"-dal és a „Pravdá"-val összekacsintanak. Előbb azonban végezzünk azzal, hogyan értik a békítgetők „a plénum óta eltelt időszak eredményét", melyet a központi bizottsági tagok tanácskozása összegezett.

Valóban meg kell *értenünk* ezt az eredményt, meg kell értenünk, hogy miért lett elkerülhetetlen ez az eredmény, — máskülönben spontán, ügyefogyott, véletlen lesz az eseményekben való részvételünk. Lássuk, hogyan *értik* ezt a békítgetők. Mivel magyarázzák azt, hogy a plénum — főleg egyesítő jellegű — tárgyalásainak, határozatainak szakadás, a KBKI (= likvidátorok) és az antilikvidátorok közötti szakadás lett a vége? Nem következetes trockistáink magyarázata csak Trockij és Ionov feleletének a másolata, s ezért itt is csak azt ismételhetem, amit a múlt év májusában* a következetes békítgetőkről mondottam.

A békítgetők azt felelik, hogy mindennek az oka a frakciózás: a mensevikek, a vperjodisták, a „Pravda" frakciózása, — a röplap sorrendjében említjük a frakciós csoportokat — és végül „a bolsevizmus hivatalos képviselőinek" a frakciózása, akik „frakciós törekvéseikben talán az összes csoportokat túlszárnyalták". A röplap szerzői csakis magukat, a párizsi békítgetőket nevezik nyíltan és határozottan *frakciónkívülieknek*. Valamennyien bűnösök — csak mi vagyunk erényesek. A békítgetők egyetlen eszmei okát sem adják az itt tárgyalt jelenségnek. Nem utalnak a csoportok szervezeti vagy más olyan sajátosságaira, amelyek előidézték ezt a jelenséget. A szó szoros értelmében mellőznek mindennemű *magyarázatot*, s csak arra hivatkoznak, hogy a frakciózás = bűn, a nem frakciózás = erény. A párizsi békítgetők csak abban különböznek Trockijtól, hogy az előbbiek Trockijt tartják frakciósnak, magukat azonban nem, Trockij pedig ennek az ellenkezőjét állítja.

Be kell vallanom, hogy amikor *kizárólag* egyesek

* Lásd *Lenin* Művei. 16. köt. 1955. 212—267. old. — *Szerk.*

bűnösségével és mások erényességével magyaráznak politikai jelenségeket, ez mindig arra a tisztes külsejű plakátfigurára emlékeztet engem, akinek láttán önkéntelenül is arra gondolok: „ez valószínűleg — hamiskártyás".

Gondolják csak: békítgetőink nem frakcióznak, ők erényesek. Mi, bolsevikok frakciós törekvéseinkben túlszárnyaltuk az összes csoportokat, vagyis mi vagyunk a legbűnösebbek. *Ezért* támogatta az erényes frakció a legbűnösebb, a bolsevik frakciót a KBKI ellen folytatott harcában!! Valami nincs rendben önöknél, elvtársak! Összevissza beszélnek, egyik nyilatkozatuk zagyvább a másiknál.

Nevetségessé teszik magukat, mikor önök és Trockij — mintha csak labdáznának — kölcsönösen frakciózással vádolják egymást, de ugyanakkor nem vesznek maguknak fáradságot, hogy *meggondolják*, mi is az a frakció? Próbálják meghatározni, és mi előre megjósoljuk, hogy még nagyobb zagyvaságot fognak mondani, mert önök maguk is frakciót alkotnak, olyan frakciót, amely ingadozik, elvtelen, amely nem értette meg azt, hogy mi volt a plénumon és a plénum után.

A frakció olyan szervezet a párton belül, melyet nem a munkahely, nem a nyelv vagy más objektív feltételek egyesítenek, hanem a pártkérdésekről alkotott nézetek külön platformja. A röplap szerzői frakciót alkotnak, mert a röplap az ő platformjuk (igen rossz platform, de vannak frakciók, melyeknek helytelen a platformjuk). Frakciót alkotnak, mert mint minden szervezetet, őket is a belső fegyelem tartja össze: csoportjuk szótöbbséggel választja meg a Technikai Bizottságba és a Szervező Bizottságba küldött képviselőjüket, a csoport állítja össze és adja ki a platformját tartalmazó röplapot *és így tovább*. Ezek objektív tények, amelyek azt bizonyítják, hogy *alakoskodnak*, ha a frakciózás ellen kiabálnak. Trockij is, a „nem következetes trockisták" is azt bizonygatják, hogy nekik nincs frakciójuk, *mert* . . . (frakcióban való) tömörülésük „egyetlen" célja a frakciók megsemmisítése, a frakciók egybeolvadásának hirdetése stb. de minden fogadkozásuk csak dicsekvés és gyáva bújósdi abból az egyszerű okból, hogy a frakció létezésének *tényén* mit sem

változtat a frakció (mégolyan erényes) *célja. Minden* frakció meg van győződve arról, hogy az *ő* platformja és politikája a frakciók megsemmisítésének *legjobb* útja, mert a frakciók meglétét senki sem tekinti ideális állapotnak. Csak az a különbség, hogy azok a frakciók, amelyeknek világos, következetes, egységes egészbe öntött platformjuk van, *nyíltan* védelmezik *saját* platformjukat, míg az elvtelen frakciók *bújócskát játszanak*, mikor azt kiabálják, hogy ők erényesek, hogy ők nem frakcióznak.

Miért vannak frakciók az OSzDMP-ben? Azért, mert a frakciók az 1903—1905-ös szakadás folytatói. A frakciók a helyi szervezetek gyengeségének a következményei, melyek *képtelenek* meggátolni, hogy az új áramlatokat és áramlatocskákat kifejező literátor csoportok, ne alakuljanak át új „frakciókká", vagyis olyan szervezetekké, amelyek előtérbe helyezik a belső fegyelmet. Mi a frakciók megsemmisítésének a biztosítéka? *Csakis* az, hogy teljesen megszüntetjük a forradalmi időkben bekövetkezett szakadást (ezt pedig *csak* úgy tudjuk megszüntetni, ha a két fő frakciót megtisztítjuk a likvidátorságtól és az otzovizmustól), hogy olyan erős proletárszervezetet teremtünk, mely a kisebbséget alá tudja rendelni a többségnek. Amíg azonban nincs ilyen szervezet, *csakis* valamennyi frakció megegyezésével *lehetne* meggyorsítani eltűnésük folyamatát. Ebből világosan látható a plénum eszmei érdeme is, *békítgető hibája* is: érdeme, hogy félresepri a likvidátorság és az otzovizmus eszméit; hibája, hogy megegyezést akar emberekkel és csoportokkal, — tekintet nélkül arra, hogy tetteik fedik-e ígéreteiket („a határozatot aláírták"). A likvidátorság és az otzovizmus ellen folytatott harc talaján egyre biztatóbb az eszmei közeledés — minden akadály és nehézség ellenére. A plénum békítgető hibája* elkerülhetetlenül békítgető határozatainak kudarcára, vagyis a goloszistákkal kötött *szövetség* csődjére vezetett. A bolsevikok (majd a központi bizottsági tagok tanácskozása is) szakítottak a KBKI-val, s ezzel *kijavították* a plénum békítgető hibáját: a likvidátorság és az otzovizmus ellen *h a r c o l ó*

* V. ö. a „Diszkusszionnij Lisztok" 2. sz. (Lásd *Lenin* Művei. 16. köt. 1955. 212—267. old. — *Szerk.*)

frakciók közeledése most a plénum formáinak *mellőzésével* megy végbe, mert ezek a formák nem voltak összhangban a tartalommal. Általában minden békítgetés, és a plénum békítgetése is, azért fulladt kudarcba, mert a munka tartalma *szétválasztotta* a likvidátorokat és a szociáldemokratákat, és semmiféle forma, a békítgetők semmilyen diplomáciája és játéka *nem volt képes* feltartóztatni ezt a szétválási folyamatot.

Ebből és csakis ebből a szempontból, amelyet 1910 májusában fejtettem ki, válik érthetővé, hogy *mindaz*, ami a plénum után történt, nem egyesek „bűnének", mások „erényének" tudható be, hanem elkerülhetetlen következménye az események objektív menetének, mely elkülöníti a likvidátor *áramlatot*, és félresepri a közöttes csoportokat és csoportocskákat.

A békítgetők, hogy leplezzék a békítgetés teljes *csődjének* vitathatatlan politikai tényét, kénytelenek kiforgatni a tényeket. Hallgassák csak: „A leninista bolsevikok frakciós politikája igen nagy kárt okozott, mivel többségük volt a legfontosabb pártintézményekben, s ennek következtében frakciós politikájuk más áramlatok szervezeti különállását is igazolta, és fegyvert adott kezükbe a hivatalos pártintézmények ellen."

Ez a szóáradat nem egyéb, mint gyáva és elkésett *„igazolása"* . . . a likvidátorságnak, mert éppen ennek az áramlatnak a képviselői hivatkoztak mindig a bolsevikok „frakciózására". Ez az igazolás elkésett, mert az, aki tényleg hű maradt a párthoz (szemben azokkal, akik csak reklámnak használják a párthűség jelszavát), *akkor* volt *köteles* kiállni, *mikor* a bolsevikok „frakciózni" kezdtek, nem pedig másfél év múltán. A békítgetők, akik a likvidátorság védelmezői, *nem* lép*hettek* fel és nem is léptek fel korábban, mert még *nem rendelkeztek tényekkel*. A mostani „zavaros időket" használják fel arra, hogy a likvidátorok semmitmondó frázisaival hozakodjanak elő. A tények azonban világosan és félreérthetetlenül azt bizonyítják, hogy Potreszov úr már 1910 február havában, tehát tüstént a plénum után, kitűzte a likvidátorság zászlaját. Mihail, Roman, Jurij úrék tüstént, azaz februárban vagy márciusban, elárulták a pártot. A goloszisták

tüstént agitálni kezdtek a „Golosz" érdekében (lásd Plehanov „Dnyevnyik"-jét *nyomban* a plénum után) és újra kiadták a „Golosz"-t. A vperjodisták tüstént szervezni kezdték *saját* „iskolájukat". Ezzel szemben a bolsevikok csak 1910 *szeptemberében* alapították a „Rabocsaja Gazetá"-t, vagyis csak akkor határozták el magukat az *első* frakciós lépésre, *miután* Trockij már szakított a Központi Bizottság képviselőivel.

Miért kellett a békítgetőknek kiforgatniok ezeket a közismert tényeket? Azért kellett kiforgatniok, hogy a likvidátorokra kacsinthassanak, hogy a likvidátorokat szolgálhassák. Egyrészt megállapítják, hogy „nem lehet együtt dolgozni a likvidátorokkal". Másrészt azt mondják, hogy a bolsevikok frakciózása *„igazolja"* a likvidátorokat! Kérdezzük azokat a szociáldemokratákat, akiket nem fertőzött meg a külföldi diplomatáskodás: megbízhatunk-e politikailag azokban, akik ilyen ellentmondásokba keverednek? Megérdemelték azokat a csókokat, melyekkel a „Golosz" nyilvánosan kitüntette őket — hiszen egyebet sem érdemelnek.

A békítgetők „frakciózásnak" nevezik, ha *kíméletlenül* vitázunk (amiért a párizsi közös gyűléseken ezerszer megdorgáltak bennünket), ha könyörtelenül *leleplezzük* a likvidátorokat (a békítgetők *helytelenítették* Mihail, Jurij és Roman leleplezését). A békítgetők állandóan védelmezték és fedezték a likvidátorokat, de ezt egyetlenegyszer sem *merték* nyíltan tenni, sem a „Diszkusszionnij Lisztok"-ban, sem más nyomtatott, nyilvános felhívásban. Most pedig tehetetlenségükkel, gyávaságukkal koloncként csüngnek a párton, amely már világos határvonalat húz önmaga és a likvidátorok között. A likvidátorok ezt mondják: likvidátorság nincs, ezt csak a bolsevikok „fújták fel" (lásd a kaukázusi likvidátorok határozatát[92] és Trockij beszédeit). A békítgetők ezt mondják: a likvidátorokkal nem lehet együtt dolgozni, *de . . . de* „igazolja" őket a bolsevikok frakciózása. Hát nem világos-e, hogy a szubjektív ítéletek nevetséges ellentmondásának igazi értelme az, és csakis az, hogy gyáván védelmükbe veszik a likvidátorságot, hogy álnokul gáncsot próbálnak vetni a bolsevikoknak és támogatni igyekeznek a likvidátorokat?

De ez még korántsem minden. A tények hallatlan és rosszindulatú meghamisítása az az állításuk is, hogy nekünk „többségünk" volt *„a legfontosabb pártintézményekben"*. Ennek a hajmeresztő hazugságnak csakis az lehet a célja, hogy leplezze a békítgetés *politikai* csődjét. Mert a valóság az, hogy a plénum után a bolsevikoknak *egyetlen* „legfontosabb pártintézményben" *sem volt többségük*, ellenkezőleg, éppen ők, a békítgetők voltak többségben. Aligha akad valaki, aki kétségbe vonná a következő tényeket. A plénum *után* csak három „legfontosabb pártintézmény" volt: 1) a Központi Bizottság Orosz Irodája, amely főleg *békítgetőkből** állt; 2) a KBKI, melyben a bolsevikokat 1910 januárjától 1910 novemberéig egy *békítgető* képviselte; s mivel *hivatalosan* a bundista és a lett képviselő is *békítgető* álláspontra helyezkedett, a plénum után 11 hónapig *békítgető* többség volt; 3) a Központi Lap szerkesztősége, amelyben két „frakciós bolsevik" és két goloszista állt egymással szemben, úgyhogy a lengyel képviselő nélkül egyiknek *sem volt* többsége.

Miért volt szükségük a békítgetőknek ilyen nyilvánvaló hazugságra? Azért, hogy mögé rejtőzzenek, hogy leplezzék a békítgetés *politikai* csődjét. A békítgetők uralkodtak a plénumon, a békítgetőknek volt *többségük* a párt valamennyi legfontosabb gyakorlati központjában a plénum után, és másfél év alatt *teljes kudarcot* vallott a békítgetés: senkit sem „békített ki", a szó szoros értelmében sehol, semmit sem alkotott, tehetetlenül ide-oda ingadozott, s ezzel teljesen kiérdemelte a goloszisták csókjait.

És különösen *Oroszországban* volt teljes a békítgetők kudarca, amit annál fontosabb hangsúlyozni, minél buzgóbban hivatkoznak a párizsi demagóg békítgetők Oroszországra. Oroszország, a külfölddel ellentétben, békülékeny — ez a békítgetők alapmotívuma. Vessék egybe ezeket a *szavakat* a *tényekkel* — és meg fogják érteni, hogy ez csak

* Természetesen különböző békítgetők vannak. És az Orosz Irodának egykori tagjai korántsem vállalhatják (és vállalják) valamennyien a felelősséget a párizsi békítgetőknek, Trockij engedelmes fejbólintóinak minden ostobaságáért.

üres, olcsó demagógia. A tények azt mondják, hogy a plénum után *több mint egy évig csakis* békítgetők voltak a Központi Bizottság Orosz Irodájában, csakis békítgetők tartottak hivatalos beszámolókat a plénumról, tanácskoztak hivatalosan a legalistákkal, csakis ők neveztek ki megbízottakat és küldték őket a különböző intézményekbe, csakis ők rendelkeztek azzal a pénzzel, melyet a KBKI fenntartás nélkül rendelkezésükre bocsátott, csakis ők tárgyaltak a zagyvaság (vagyis a békítgetés) terén reményekre jogosító „oroszországi" literátorokkal stb.

És az eredmény?

Az eredmény nulla. Sehol egy röpirat, sehol egy akció, sehol egy lap, sehol semmi „kibékülés". A bolsevikoknak, ezeknek a „frakciósoknak" viszont (hogy ne beszéljünk arról, amiről nyíltan csak a politikai titkosrendőrséget segítő Martov úr beszélhet) külföldön lapjuk van: ez a lap a „Rabocsaja Gazeta", amelynek helyzete már két szám megjelenése után megszilárdult. A békítgetés = nulla, szavak, hiábavaló kívánságok (no meg gáncsvetés a bolsevizmusnak a „békítgető" kívánságok alapján); a „hivatalos" bolsevizmus viszont tettekkel bizonyította be teljes fölényét éppen Oroszországban.

Mi ez? véletlenség? a letartóztatások következménye? de a letartóztatásoktól csak a likvidátorok voltak „megkímélve", akik *nem dolgoztak* a pártban, a bolsevikokat viszont és a békítgetőket egyformán kaszabolták.

Nem, ez nem véletlenség és nem *személyek* sikerének vagy szerencséjének a következménye. Ez egy kiindulópontjaiban hamis politikai *irányzat* csődjének a következménye. Hamis a békítgetés *alapja:* az a törekvés, hogy a proletariátus pártjának egységét az *összes* frakciók, köztük antiszociáldemokrata, nem proletár frakciók szövetségére építse, hamis a békítgetés elvtelen „egyesítő" terve, amely csak blöffre vezet, hamisak a „frakciók" ellen dörgő frázisai (mert a *valóságban* a békítgetők maguk is új frakciót alakítottak), hamisak a frázisai, mert frázisokkal nem lehet feloszlatni a pártellenes frakciókat, s csak a bolsevikok frakcióját gyengítik, amelynek vállára nehezedett a likvidátorság és az otzovizmus elleni harc kilenctized része.

Trockij számtalan esetben példával járt elöl ebben a hóbortos „egyesítő" tervezgetésben. Emlékezzünk csak arra (az egyik legújabb példát említem), hogyan dicsérte Trockij a párizsi „Rabocsaja Zsizny"-t[93], melyet a párizsi békítgetők és goloszisták egyenlő arányban vezetnek. Ez aztán az öröm! — írta Trockij, „sem bolsevik, sem mensevik, hanem forradalmi szociáldemokrata". A szegény frázishős figyelmen kívül hagyta azt a csekélységet, hogy forradalmi szociáldemokrata csak az, aki megértette a forradalomellenes, úgynevezett szociáldemokratizmus *kártékonyságát* az adott országban, az adott időben, vagyis aki megértette a likvidátorság és az otzovizmus kártékonyságát az 1908—1911-es évek Oroszországában, aki *tud* harcolni az efféle *nem* szociáldemokrata áramlatok ellen. Trockij keblére öleli a „Rabocsaja Zsizny"-t, amely egyáltalán nem harcolt Oroszországban a *nem* forradalmi szociáldemokraták ellen, s ölelésével *leleplezte* a likvidátorok tervét, akiknek szívvel-lélekkel szolgálatába szegődött: *egyenlőség* a Központi Lapban — ez a likvidátorok elleni *harc* megszüntetését jelentené, mert a likvidátorok teljesen szabadon harcolhatnának a párt ellen, míg a pártot *gúzsbakötné* a goloszisták és a pártigenlők „egyenlősége" a Központi Lapban (és a Központi Bizottságban). Ebben az esetben teljesen biztosítanák a likvidátorok győzelmét; csak a likvidátorok lakájai fogadhattak el vagy védelmezhettek ilyen tervet.

A plénumon Ionov, Innokentyij és más békítgetők mutattak példát az elvtelen „egyesítő" tervezgetésre, amely békét, boldogságot ígér anélkül, hogy hosszú, szívós, elkeseredett harcot kellene folytatni a likvidátorok ellen. Ugyanennek a példáját láttuk békítgetőink röplapjában is, mely a likvidátorságot a bolsevikok „frakcionizásával" igazolja. Még egy példa: a békítgetők azt beszélik, hogy a bolsevikok „elszigetelődtek" *„az illegális szociáldemokrata párt talaján álló többi áramlattól („Vperjod", „Pravda")"*.

Mi emeltük ki ezeket a remek szavakat. Mint a nap egy csepp vízben, úgy tükröződött ebben a szóáradatban a békítgetés elvtelensége, politikai tehetetlenségének alapja.

Először is, vajon *szociáldemokrata áramlatokat* kép-

visel-e a „Pravda" és a „Vperjod"? Nem, nem képvisel, mert a „Vperjod" *nem szociáldemokrata* áramlat (az otzovizmus és a machizmus) képviselője, a „Pravda" pedig olyan csoportocskát képvisel, mely a forradalom és az ellenforradalom *egyetlen* fontos, elvi kérdésében *sem adott* önálló, épkézláb feleletet. *Áramlatnak* pedig csakis *mind* a forradalom (mert a forradalom még igen elevenen él emlékezetünkben, s tőle függünk minden tekintetben), *mind* az ellenforradalom *valamennyi* fontosabb kérdésében kialakult politikai eszmék összessége nevezhető, amelyek még azzal is bebizonyították létjogosultságukat, hogy mint áramlat a munkásosztály széles rétegeiben elterjedtek. A mensevizmus is, a bolsevizmus is szociáldemokrata áramlat, ezt bebizonyította a forradalom tapasztalata, a munkásmozgalom 8 éves története. Mint korábban, ebben az időben is sok olyan csoportocska volt, amely nem képviselt semmiféle *áramlatot*. Az, aki az áramlatot összetéveszti a csoportocskákkal, arra kárhoztatja magát, hogy a pártpolitikában az *intrikus* szerepét játssza. Mert az elvtelen csoportocskák keletkezése, kérészéletük, erőlködésük, hogy mindenáron „önállóan" szerepeljenek, s mint külön hatalmak „kapcsolatokat" létesítsenek egymással — ez az alapja a külföldi *intrikálásnak*, amelytől csakis szigorú, következetes, a munkásmozgalom hosszú történetének tapasztalatával ellenőrzött elvhűséggel szabadulhatunk.

Másodszor, — s itt azonnal megfigyelhetjük, hogy a békítgetők elvtelensége a gyakorlatban intrikává válik — a párizsiak röplapja egyenesen és tudatosan valótlanságot állít, amikor azt mondja, hogy „az otzovizmusnak pártunkban már nincsenek nyílt hívei és védői". Mindenki tudja, hogy ez valótlanság. Ezt a valótlanságot okmányszerűen megcáfolja a „Vperjod" *(1911 május* havi) 3. száma, amely *nyíltan* kijelenti, hogy az otzovizmus *„egészen törvényes áramlat* pártunkban" (78. old.). Vagy merik-e állítani bölcs békítgetőink, hogy ez a kijelentés *nem* az otzovizmus *védelme?*

Ha az emberek nem tudják elvileg igazolni, hogy baráti jobbot nyújtottak egyik-másik csoportocskának, az apró hazugságok, a kicsinyes hízelgés, a fejbólintás

és kacsingatás politikájához kell folyamodniok, vagyis csak azt tehetik, ami összességében az intrikálás fogalmát adja. A „Vperjod" dicséri a békítgetőket — a békítgetők dicsérik a „Vperjod"-ot, s ami az otzovizmust illeti, hazugul meg akarják nyugtatni a pártot. Alkudoznak, egyezkednek az otzovizmus *védőivel*, a plénum *összes* határozatainak *megszegőivel* és végérvényesen megállapodnak a helyekben és helyecskékben. Suttyomban segítik a likvidátorokat, suttyomban segítik az otzovistákat — ez a békítgetők sorsa, ez a tehetetlen, nyomorúságos intrikálás lényege.

Harmadszor. „Oroszországban nem lehet együtt dolgozni a likvidátorokkal." Ezt az igazságot a békítgetőknek is el kellett ismerniök. De vajon elismeri-e ezt az igazságot a *„Vperjod"* és a *„Pravda"* csoportocskája is? Nem, nem ismeri el, sőt egyenesen az *ellenkezőjét* mondja: egyenesen azt követeli, hogy „dolgozzunk együtt" a likvidátorokkal, sőt már nyíltan *együtt dolgozik is velük* (lásd például a második vperjodista iskola jelentését). Kérdezzük, lehet-e — hacsak legtávolabbról is — elvhű és *becsületes* politika, mely azt hirdeti, hogy nyújtsunk baráti jobbot a *sarkalatos* kérdésekben *nyíltan ellenkező* álláspontra helyezkedő csoportoknak? — mert a plénum egyhangú határozata félreérthetetlenül sarkalatos kérdésnek tekintette a likvidátorság kérdését. Világos, hogy nem lehet, hogy itt eszmei szakadék tátong, és minden kísérlet, melynek az a célja, hogy frázisokkal, diplomáciával hidalja át ezt a szakadékot, függetlenül Ivan Ivanics és Ivan Nyikiforovics jószándékától, elkerülhetetlenül intrikálásra kárhoztatja őket.

És amíg ki nem mutatják s be nem bizonyítják komoly adatok, a legfontosabb kérdések áttekintése alapján, hogy a *„Vperjod"* és a *„Pravda" szociáldemokrata áramlatot* képvisel (márpedig a plénum után eltelt másfél év alatt senki sem próbálta ezt bebizonyítani, mert lehetetlen bebizonyítani), addig fáradhatatlanul fel kell világosítanunk a munkásokat, hogy a békítgetők elvtelen cselfogásaikkal, intrikáikkal ártanak a pártnak, mert káros, elvtelen fondorkodás annak hirdetése, hogy nyújtsunk baráti jobbot a „Vperjod"-nak és a „Pravdá"-nak.

A forradalmi szociáldemokraták *első kötelessége* az, hogy *tartsák távol* magukat ezektől a *nem* szociáldemokrata és elvtelen csoportocskáktól, melyek a likvidátorokat segítik. Forduljanak a „Vperjod"-dal és a „Pravdá"-val kapcsolatban álló orosz munkásokhoz e csoportocskák mellőzésével e csoportocskák ellen — ezt a politikát követte, követi és fogja követni a bolsevizmus, leküzdve minden akadályt.

Mondottam, hogy a békítgetés már az alatt a másfél év alatt, amikor *uralkodó* volt a párt központjaiban, politikailag teljesen csődöt mondott. Erre rendszerint azt felelik: igen, de ez azért történt, mert önök, frakciósok, zavartak bennünket (lásd a békítgető — *nem pedig* bolsevik — German és Arkagyij[94] levelét a „Pravda" 20. számában).

Éppen abban áll valamely irányzat és csoportocska *politikai* csődje, hogy *mindenki* „zavarja", hogy *mindenki* ellene fordul, — mert helytelenül vette számításba ezt a „mindenkit", mert csak üres szalmát csépel, csak sóhajtozik, sajnálkozik, sopánkodik, s ezt tette meg alapjának.

Bennünket azonban, uraim, *mindenki* segített, s ez a biztosítéka sikerünknek. Bennünket segítettek Potreszov, Larin, Levickij úrék, mert nem nyi*thatták* ki szájukat anélkül, hogy ne igazolták volna a *mi* nézeteinket, melyeket a likvidátorságról vallottunk. Bennünket segítettek Martov és Dan úrék, mert *nekik köszönhetjük*, hogy ma már mindenki egyetért azzal a nézetünkkel, hogy a goloszisták és a likvidátorok ugyanazok. Bennünket segített Plehanov, *amennyiben* leleplezte a likvidátorokat, rámutatott arra, hogy a plénum határozataiban „kibúvókat hagytak a likvidátoroknak" *(a békítgetők jóvoltából)*, kigúnyolta a plénum határozatainak „puha", „integralista" helyeit *(melyeket a békítgetők fogadtattak el ellenünk)*. Bennünket segítettek az orosz békítgetők, akik Lenint becsmérlő kifakadásokkal „hívogatták" Mihailt, Jurijt, Romant a Központi Bizottság ülésére (lásd a „Golosz"-t), és ezzel megerősítették, hogy a likvidátorok elutasítása *nem* függött a „frakciósok" gonosz szándékától. Mi az oka annak, kedves békítgetők, hogy önöket mindenki zavarta, pedig önök olyan erényesek, bennünket viszont minden segített, holott mi frakciós bűnösök vagyunk?

Ennek az az oka, hogy az önök csoportocskájának politikája csak frázison — gyakorta igen jóakaratú és jószándékú — de mégis csak üres frázison alapult. Az igazi egység pedig *csakis* az *erős* frakciók közeledésével valósítható meg, melyek ereje abban rejlik, hogy eszméik bensőleg egységesek és befolyásuk van a *tömegekre*, amit a forradalom tapasztalata igazolt.

Ma is csak frázis, ha önök a frakciózás ellen kiabálnak, mert önök *maguk is frakciót alkotnak*, amely ráadásul a legrosszabb, legmegbízhatatlanabb, legelvtelenebb frakciók egyike. Frázis az önök hangos, nagyképű kijelentése (az „Informacionnij Bjulletyeny"-ben): „egy garast sem a frakcióknak". Ha ezt komolyan mondották volna, vajon költhettek volna-e *„garasokat"* az új csoportocska platformját tartalmazó röplap kiadására? Ha ezt komolyan mondották volna, hallgathattak volna-e a „Rabocsaja Gazeta" és a „Dnyevnyik Szocial-Demokrata" *frakciós* lapok megjelenésekor? — nem kellett volna-e nyilvánosan követelniök e lapok beszüntetését*? Ha önök ezt követelték volna, ha komolyan ilyen feltételt szabtak volna, egyszerűen kinevették volna önöket. Ha pedig önök — jól szimatolva ezt — tovább is csak epekedve sóhajtoznak, vajon ezzel nem azt bizonyítják-e újra meg újra, hogy békítgetési politikájuk a levegőben lóg?

A frakciók lefegyverzése csak a kölcsönösség alapján lehetséges — ellenkező esetben reakciós jelszó, amely komolyan árt a proletariátus ügyének, demagóg jelszó, mert csak *megkönnyíti* a likvidátorok dolgát, akik engesztelhetetlenül harcolnak a párt ellen. Aki most tűzi ki ezt a jelszót, *miután* a plénum hasztalan próbálkozott meg vele, *miután* a goloszista és a vperjodista frakciók már meghiúsították az egybeolvadást (a frakciók egybeolvadását), aki ezt teszi s még csak meg sem kísérli vagy nem

* Az igazság kedvéért meg kell mondanunk, hogy a párizsi békítgetők, akik most adták ki röplapjukat, *ellenezték* a „Rabocsaja Gazeta" kiadását, és *eltávoztak* a szerkesztőség *első üléséről*, amelyre meghívták őket. Sajnáljuk, hogy nem léptek fel nyíltan a „Rabocsaja Gazeta" ellen, mert ezzel csak bennünket segítettek volna (a békítgetés üresség ének leleplezésében).

meri megismételni, világosan felvetni a kölcsönösség feltételét, s meghatározni azokat az eszközöket, melyekkel e feltétel *valóságos* teljesítése ellenőrizhető, az megmámorosodott a szépen csengő szavaktól.

Bolsevikok, zárkózzatok fel szorosabban, ti vagytok a likvidátorság és az otzovizmus ellen következetesen és megalkuvás nélkül folytatott harc egyetlen támaszai.

Folytassátok azt a gyakorlatban kipróbált, s a tapasztalat által igazolt politikát, mely közelebb hozza hozzánk az *anti*likvidátor mensevizmust — ez a mi jelszavunk. Ez a politika nem ígéri „az általános béke" tejjel-mézzel folyó Kánaánját, mert ez lehetetlen a bomlás és széthullás korában, de a közös munka alapján valóban elősegíti azoknak az *áramlatoknak* a közeledését, amelyek *mindazt* képviselik, ami erős, egészséges, életképes a *proletár* mozgalomban.

A békítgetőknek az ellenforradalom korában betöltött szerepe a következő képpel jellemezhető. A bolsevikok nagy fáradsággal egy meredek hegyre húzzák fel pártunk szekerét. A goloszista likvidátorok minden erejükkel visszahúzzák a szekeret. A *szekéren* ott ül a békítgető. Tekintete kedves, behízelgő; arca édeskés, éppolyan édeskés, mint Jézus Krisztusé. Egész alakja a megtestesült erény. És szemét szerényen lesütve, kezét az ég felé emelve ezt mondja: „hála neked, uram, hogy nem vagyok hasonló *ezekhez* — a bolsevikok és a mensevikek felé bólint — a gonosz frakciósokhoz, akik minden haladás kerékkötői." És a szekér kissé továbbhalad, és a szekéren ott ül a békítgető. Amikor a frakciós bolsevikok *szétverték* a likvidátor KBKI-t és ezzel szabaddá tették a talajt egy új ház építésére, a *pártigenlő* frakciók blokkja (vagy akár ideiglenes szövetsége) számára, akkor ebbe a házba bementek (a frakciós bolsevikokat szidalmazva) a békítgetők és az új lakást meghintették... édeskés frázisok szenteltvizével, mondván: ne frakciózzatok!

Mi lett volna a régi „Iszkra" történelmi emlékezetű művéből, ha nem indított volna következetes, engesztel-

hetetlen, elvi hadjáratot az ökonomizmus és a „sztruvizmus" ellen, hanem ehelyett beleegyezett volna az *összes* csoportok és csoportocskák valamiő blokkjába, szövetségébe vagy „egybeolvadásába", amely csoportok és csoportocskák száma külföldön akkor sem volt kevesebb, mint most?

A mai kor azonban nem a régi „Iszkra" kora, s a különbség sokszorosan fokozza azt a kárt, melyet az elvtelen és frázisokkal dobálózó békítgetés okoz.

Először, a két kor abban különbözik egymástól, hogy a kapitalizmus és a burzsoázia már sokkal tovább fejlődött, az osztályharc világosabb lett Oroszországban. Potreszov, Levickij, Larin úrék és társaik *liberális* munkáspolitikájának *van* már (és Oroszországban *először* van) bizonyos objektív talaja. Már kialakulóban van a kadetok sztolipini liberalizmusa és a sztolipini munkáspárt. Annál ártalmasabbak a gyakorlatban a békítgető frázisok és a likvidátorokat támogató külföldi csoportocskákkal való ármánykodások.

Másodszor, a két kor abban különbözik egymástól, hogy ma hasonlíthatatlanul magasabb a proletariátus fejlettségének, tudatosságának és osztályszervezettségének foka. Annál ártalmasabb, ha a békítgetők *mesterségesen* támogatják azokat a kérészéletű külföldi csoportocskákat („Vperjod", „Pravda" *stb.*), amelyek nem alkottak és nem is alkothattak szociáldemokrata *áramlatot.*

Harmadszor, a két kor abban különbözik egymástól, hogy az „Iszkra" korában illegális ökonomista szervezetek voltak Oroszországban, amelyeket szét kellett zúzni, meg kellett osztani, hogy egyesíthessük ellenük a forradalmi szociáldemokratákat. Most *nincsenek* párhuzamos illegális szervezetek, csak az elkülönült *legális* csoportok ellen harcolunk. És a békítgetők *gátolják* ezt az elkülönülési folyamatot (melyet még a békítgetők is kénytelenek elismerni), gátolják, mert politikai *játékot* űznek a külföldi frakciókkal, amelyek *nem kívánnak* és nem is képesek e határvonás érdekében dolgozni.

A bolsevizmus „átvészelte" az otzovista betegséget, a forradalmi frázist, a „baloldaliasággal" űzött játékot, a szociáldemokratizmustól balra hajló ingadozást. Az

otzovisták akkor léptek fel frakció gyanánt, amikor *már* nem lehetett „visszahívni"* a szociáldemokrata dumaképviselőket.

A bolsevizmus átvészeli a „békítgetés" betegségét is, a likvidátorság felé hajló ingadozást is (mert a békítgetők valójában mindig a likvidátorok bábjai voltak). Reménytelenül elkéstek a békítgetők is, mert akkor léptek fel frakció gyanánt, amikor a plénum után másfél évig *uralkodó* békítgető politika már kimerült és nem volt kit kibékítenie.

P. S.** Ezt a tárcát több mint egy hónappal ezelőtt írtam. A tárca a békítgetők „elméletét" bírálja. Ami a békítgetők „gyakorlatát" illeti, mely a békítgetők és a lengyelek „Bjulletyeny"-jének 2. számában uralkodó reménytelen, esztelen, haszontalan, szégyenletes torzsalkodásban jutott kifejezésre — erre igazán kár szót vesztegetni.

„Szocial-Demokrat" 24. sz.
1911 október 18 (31).
Aláírás: N. Lenin.

---

* — oroszul: „otozvaty"; innen az „otzovista" elnevezés. — *Ford.*

** — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

A VÁLASZTÁSI KAMPÁNY ÉS A VÁLASZTÁSI PLATFORM

A jövő évben választják a IV. Állami Dumát. A szociáldemokráciának *haladéktalanul* meg kell kezdenie a választási kampányt. Már *valamennyi* pártban „élénkség" észlelhető a közelgő választással kapcsolatban. Az ellenforradalom időszakának első szakasza nyilvánvalóan lezárult: a tavalyi tüntetések, a diákság mozgalma, a falusi éhínség és végül, de, jelentőségét tekintve, nem utolsó sorban a sztrájkhullám — mindez határozottan arra mutat, hogy fordulat: az ellenforradalmi időszak új szakasza kezdődik. Fokozott propagandára, agitációra és szervező munkára kell készülnünk, amelynek természetes, elkerülhetetlen, aktuális „kiindulópontja" a küszöbönálló választás. (Zárójelben megjegyezzük, hogy azok a szociáldemokraták, akik a „vperjodisták" csoportocskájához hasonlóan ma is ingadoznak ezen elemi igazságok tekintetében, melyeket az élet, a tapasztalat, a párt teljesen igazolt, akik azt hiszik, hogy az „otzovizmus" „törvényes árnyalat" („Vperjod", 1911 *május havi* 3. száma, *78. old.)*, ezek kitörlik magukat a valamelyest is komolynak tekinthető szociáldemokrata irányzatok vagy áramlatok sorából.)

Előbb néhány szót a választási kampány szervezéséről, körülményeiről, irányításáról. Ahhoz, hogy *azonnal* megkezdhessük a kampányt, elengedhetetlen az OSzDMP illegális párt*sejtjeinek* haladéktalan *kezdeményező* tevékenysége az ország minden részén, minden legális és félig legális szervezetben, minden nagy gyárban, a lakosság minden rétegének és csoportjának körében. Nyíltan szembe kell néznünk a nem valami rózsás valósággal. Igen sok helyen nincsenek teljesen kialakult pártszer-

vezeteink. Van munkás élcsapatunk, mely odaadóan ragaszkodik a szociáldemokráciához. Vannak egyes személyek, vannak kisebb csoportok. Ezért *minden* szociáldemokratának legelső feladata, hogy sejtek alakítását kezdeményezze (a sejt szó jól fejezi ki azt a gondolatot, hogy a külső körülmények miatt csak kisebb, igen rugalmas csoportok, körök és szervezetek lehetségesek), hogy legalább két-három sejtet szervezzen, amely valamiképpen meg tud „kapaszkodni", kapcsolatokat tud teremteni, ha még olyan szerény, de rendszeres munkát tud kezdeni.

Pártunk mai helyzetében nincs veszedelmesebb taktika, mint az, hogy „várjunk", amíg ki nem alakul egy befolyással bíró orosz központ. Minden szociáldemokrata tudja, hogy *dolgoznak* e központ megalakításán, hogy ennek érdekében *minden lehetőt* megtesznek azok, akiknek ez elsősorban kötelességük, de minden szociáldemokratának tudnia kell azt is, hogy rengeteg rendőri nehézséggel kell megküzdeni — nem szabad elcsüggedni az első, a második, a harmadik kudarcnál! — mindenkinek tudnia kell, hogy ha már lesz is ilyen központ, annak még hosszú ideig tartós kapcsolatok hálózatát kell kiépítenie mindenütt, még jóideig csak az *általános* politikai vezetéssel kell beérnie. Ha elodáznók az OSzDMP helyi kezdeményező *sejtjeinek*, a pártot szigorúan követő, illegális sejteknek szervezését, amelyek azonnal megkezdenék a választási előkészítő munkát, amelyek azonnal megtennének minden lehetőt a propaganda és agitáció fokozása érdekében (illegális nyomdák, röplapok, legális szervek, „legális" pártigenlő szociáldemokrata csoportocskák, szállítási kapcsolatok *stb. stb.)*, — ha mindezt elodáznók, tönkretennők a munkát.

A szociáldemokrácia, amely leginkább azért tartja fontosnak a választást, mert a nép politikai felvilágosításának eszköze, természetesen a választási propaganda és agitáció eszmei-politikai tartalmát tekinti döntőnek. Éppen ez a választási platform kérdése. Minden pártnak, amely csak némileg is rászolgált erre az elnevezésre, már jóval a választás előtt megvan a platformja, me'yet nem a „választásra" gondolt ki, hanem az a párt egész *munkájá-*

ból, munkájának összes körülményeiből, az adott történelmi szakaszban meghatározott irányából elkerülhetetlenül következik. Az OSzDMP-nek már szintén megvan a határozott platformja; ezt a platformot természetesen és szükségszerűen a párt elvei és az a taktika határozza meg, melyet a párt *már* megállapított, *már* követett és követ a nép politikai életének abban az egész korszakában, melynek „mérlegét" bizonyos tekintetben mindig a választás vonja meg. Az OSzDMP platformja annak a munkának a *mérlege*, melyet a forradalmi marxizmus és a hozzá hű maradt élenjáró munkásrétegek végeztek az 1908—1911-es korszakban, az ellenforradalom őrjöngése, a „június harmadiki" „sztolipini" rendszer korszakában.

Ez a mérleg három fő összetevőből áll, úgymint: 1) a párt programjából; 2) taktikájából; 3) az adott kor uralkodó vagy legelterjedtebb, illetőleg a demokrácia és a szocializmus szempontjából legártalmasabb eszmei-politikai áramlatainak jellemzéséből. Program nélkül nincs párt mint valamelyest is teljes értékű politikai szervezet, mely az események minden fordulatánál mindig következetesen tudja érvényesíteni vonalát. A mindenkori politikai helyzet megítélésén alapuló és a kor „ördöngös kérdéseire" pontosan válaszoló taktikai vonal nélkül csak teoretikusok köre lehetséges, de nem lehetséges cselekvő politikai tényező. A program és a taktika az „aktív", időszerű vagy „divatos" eszmei-politikai áramlatok jellemzése nélkül holt „pontokká" fajulhatnak, amelyek érvényesítése, a gyakorlat ezernyi, konkrétabbnál konkrétabb részletkérdésére való alkalmazása elképzelhetetlen, ha nem értik a dolog lényegét, ha nem értik, hogy „mit miért".

Ami az 1908—1911-es időszakot jellemzi, s különösen a szociáldemokrácia feladatainak megértése szempontjából fontos eszmei-politikai áramlatokat illeti, első helyen kell említenünk a „vehizmust" mint az *ellenforradalmi liberális* burzsoázia ideológiáját (mely teljesen megfelel a kadet párt politikájának, bármit mondjanak is e párt diplomatái) és a *likvidátorságot* mint a munkásmozgalommal érintkező körökben érvényesülő ugyancsak dekadens és burzsoá befolyás megnyilvánulását. Félre a demokráciával, el a tömegek mozgalmától, el a forradalomtól

— ez a „közéletben" uralkodó politikai eszmeirányzatok alapgondolata. Minél messzebb az illegális párttól, a proletariátus hegemóniájának feladataitól a felszabadító harcban, hagyjunk fel a forradalom védelmezésével — ez az alapgondolata a marxisták körében fellépő „vehizmusnak", melynek fészke: a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi". Bármit mondjanak is a szűklátókörű gyakorlati emberek vagy azok, akik nehéz korunkban fáradtan elfordulnak a forradalmi marxizmusért folyó nehéz harctól, — *nincs egyetlen* kérdése a „gyakorlatnak", *nincs egyetlen* kérdése az illegális és legális szociáldemokrata munkának, bármely területét nézzük is, amelyre pontos, kimerítő választ adhatna a propagandista és az agitátor, ha nem érti a sztolipini időszak említett „eszmeáramlatainak" egész mélységét és egész jelentőségét.

Igen gyakran hasznos, olykor pedig elengedhetetlen, hogy a szociáldemokrácia választási platformját rövid, általános jelszóban, választási jelszóban összegezze, amely kiemeli a legközelebbi politikai gyakorlat sarkalatos kérdéseit, s igen kényelmes, közvetlen alkalmat és anyagot szolgáltat arra, hogy minden téren szocialista propagandát és agitációt folytassunk. Korunkban ez a jelszó, ez az általános jelszó csak a következő három pont lehet: 1) köztársaság, 2) az összes nagybirtokosi földek elkobzása, 3) nyolcórás munkanap.

Az első pont a politikai szabadság követelményeinek velejét tartalmazza. Ha megelégednénk a politikai szabadság követelésével, hogy kifejezzük pártunknak az ilyesféle vagy más kérdésekben, pl. a „demokratizálás" stb. kérdésében elfoglalt álláspontját, ez helytelen volna, mert propagandánkban és agitációnkban okvetlenül számolnunk kell a forradalom tapasztalatával. A két duma szétkergetése, pogromok rendezése, a feketebandák támogatása és a feketeszázas hősöknek kegyelemben részesítése, a „ljahovi" hőstettek Perzsiában[95], a június harmadiki államcsíny, s ezen az alapon a „kisebb coups d'état"* egész sorozata (a 87. cikkely stb.) — s ez a lista korántsem meríti ki teljesen a Romanovék—Puriskevicsék—Szto-

* — államcsínyek. — *Szerk.*

lipinék és társaik monarchiájának cselekedeteit. Lehetnek és voltak olyan történelmi viszonyok, mikor a monarchia igen jól megférhet és meg is fért olyan komoly, demokratikus reformokkal, mint például az általános választói jog. A monarchia egyáltalában nem uniformizált és nem változatlan, hanem igen rugalmas intézmény, amely alkalmazkodni tud az uralom különböző osztályviszonyaihoz. Aki azonban ezekből a vitathatatlan, absztrakt meggondolásokból a XX. század konkrét orosz monarchiájára akarna következtetéseket levonni, az csúfot űzne a történelmi kritika követelményeiből, s elárulná a demokrácia ügyét.

Helyzetünk, továbbá államhatalmunk története — különösen a legutóbbi évtizedben — szemléletesen bizonyítja, hogy éppen a cári monarchia a központja annak a nagybirtokosi feketeszázas bandának (Romanov ott a legelső), amely nemcsak Európának, hanem most már Ázsiának is rémévé tette Oroszországot, központja annak a bandának, mely a hivatali önkényeskedést, fosztogatást, a kincstári lopásokat, az „egyszerű" népen rendszeresen elkövetett erőszakoskodásokat, politikai ellenfeleinek gyötrését és megkínzását stb. a végletekig vitte. Ha a *mi* monarchiánk ilyen *konkrét* jellegzetessége, konkrét gazdasági alapja és politikai arculata mellett pl. az általános választójogot állítanák a politikai szabadságért folyó harc középpontjába, ez nem is annyira opportunizmus, mint inkább általános esztelenség volna. Ha arról van szó, hogy milyen központi követelést válasszunk a választási kampány általános jelszavául, különböző demokratikus követeléseket valamelyest valószerűbb távlatban s a viszonyokkal összhangban kell felállítani; valóban, ha nem akarjuk, hogy a művelt emberek kinevessenek bennünket, s ha nem akarjuk megzavarni a tanulatlanokat, akkor nem követelhetjük Puriskevicstől, hogy viselkedjék illendően a nőkkel szemben, s ne használjon „minősíthetetlen" kifejezéseket, nem követelhetünk béketűrést Iliodortól, önzetlenséget és becsületességet Gurkótól és Rejnbottól, törvényességet és jogrendet Tolmacsovtól és Dumbadzétól, demokratikus reformokat Romanov Miklóstól!

A kérdést — hogy úgy mondjuk — általános történelmi szempontból kell felvetni. Vitathatatlan, hogy Oroszországban még nem fejeződött be a burzsoá forradalom (csak Larin s egy maroknyi likvidátor állítja az ellenkezőjét). Oroszország *forradalmi* válság felé halad. Be kell bizonyítanunk, hogy a forradalom szükségszerű, hirdessük, hogy a forradalom törvényes és „hasznos". Ha pedig ez így van, akkor úgy kell agitálnunk a politikai szabadságért, hogy egész terjedelmében vessük fel a kérdést, hogy megmutassuk a győzelmes, félúton meg nem álló (mint 1905-ben) mozgalom célját, olyan jelszót kell kitűznünk, mely lelkesedést kelthet mindazok tömegében, akiket elgyötört az orosz élet, akik nem bírják elviselni azt a szégyent, hogy oroszoknak születtek, akik egy valóban szabad, igazán megújhodott Oroszországot akarnak. — A kérdést a praktikus propaganda szempontjából kell felvetni. Még a legtudatlanabb parasztnak is meg kell magyaráznunk, hogy az államot olyan „dumának" kell kormányoznia, melyet az egész nép választ, és szabadabban, mint az elsőt. És hogyan csináljuk azt, hogy a „dumát" ne lehessen szétkergetni? Ez elérhetetlen mindaddig, amíg össze nem romboljuk a cári monarchiát.

Ellenvethetik a következőt: ha a köztársaság jelszavát tűzzük ki az egész választási kampány jelszavául, ezzel kizárjuk annak lehetőségét, hogy legálisan folytassuk a választási kampányt, ezzel csak azt bizonyítjuk, hogy nem vesszük komolyan a legális munka fontosságát és szükségességét. Ez az ellenvetés csak likvidátorokhoz illő szofizma volna. Legálisan nem beszélhetünk a köztársaságról (hacsak nem a duma szószékéről, ahonnan — *teljesen* a legalitás talaján maradva — lehet és kell is köztársasági propagandát folytatni), — de a demokratizmust védelmezve írhatunk és beszélhetünk *úgy*, hogy a legkisebb engedményt se tegyük azoknak, akik a demokratizmus és a monarchia összeegyeztethetőségét hirdetik, *úgy*, hogy megcáfoljuk és nevetség tárgyává tegyük a liberális és a narodnyik monarchistákat, — *úgy*, hogy az olvasó és a hallgató világosan lássa, hogy Oroszországban a monarchia mint monarchia összefügg

a jogtalansággal és önkénnyel. Ó, az orosz ember már kijárta az évszázados rabság iskoláját: az orosz ember tud a sorok között olvasni és el tudja gondolni, amit a szónok nem mondott ki. „Ne azt mondd, hogy nem tudom, mondd inkább, hogy nem akarom" — ezt kell felelnünk azoknak a legális szociáldemokrata funkcionáriusoknak, akik esetleg arra hivatkoznak, hogy a köztársaság követelése „nem lehet" propagandánk és agitációnk középpontja.

Arról, hogy milyen fontos az összes nagybirtokosi földek elkobzásának követelése, aligha szükséges bővebben beszélni. Most, mikor az orosz falvak a sztolipini „reform" alatt nyögnek, mikor a legádázabb formákban harc folyik „az új földbirtokosok", a pandúrok és a tömegek közt, mikor még a legkonzervatívabbaknak s a forradalom legnagyobb ellenségeinek tanúsága szerint is fokozódik a lakosság dühe, mely rettenetesebb, mint valaha, ilyen viszonyok közt az említett követelésnek kell az egész demokratikus választási platform *középpontjában* állnia. Csak azt jegyezzük meg, hogy éppen az említett követelés választja el világosan a következetes proletárdemokráciát nemcsak a kadetok földbirtokosi liberalizmusától, hanem azoktól az intellektuelektől és hivatalnokoktól is, akik „normákról", „fogyasztási normákról", „termelési normákról", „egyenlő elosztásról" és egyéb badarságról szavalnak, amit annyira szeretnek a narodnyikok, s amin szívből nevet minden értelmes paraszt. Ne arról beszéljünk, hogy „mennyi föld kell a parasztnak": az orosz népnek az *összes* nagybirtokosi földek elkobzása kell, hogy lerázza magáról az ország *egész* gazdasági és politikai életére nehezedő feudális elnyomás igáját. E lépés nélkül Oroszország sohasem lesz szabad, enélkül az orosz paraszt sohasem lesz jóllakott és művelt, még a legkisebb mértékben sem.

Még kevésbé kell kommentár a harmadik ponthoz: a 8-órás munkanaphoz. Az őrjöngő ellenforradalom visszaveszi a munkásoktól 1905 vívmányait; ennek következtében a munkásság egyre erősebben harcol munka- és életviszonyainak javításáért; ezzel kapcsolatban legfontosabb követelése a 8-órás munkanap.

Összegezve, a szociáldemokrata választási platform

lényege, veleje ebben a két szóban fejezhető ki: *a forradalomért!* Lev Tolsztoj nem sokkal halála előtt azt mondotta, és a „tolsztojizmus" legrosszabb oldalaira jellemző sajnálkozással mondotta, hogy az orosz nép szokatlanul gyorsan „megtanulta, hogyan kell forradalmat csinálni". Mi csak azt sajnáljuk, hogy az orosz nép nem tanulta meg *egészen* ezt a tudományt, mely nélkül még évszázadokig Puriskevicsék rabságában nyöghet. Igaz azonban, hogy az orosz proletariátus, a társadalom teljes szocialista átalakítására törekedve, nélkülözhetetlen *leckét* adott az orosz népnek s különösen az orosz parasztoknak ebből a tudományból. Sztolipin akasztófái, a „vehisták" erőfeszítései nem felejtetik el ezt a leckét. A leckét megkapták. A leckét megtanulják. A leckét meg fogják ismételni.

Az OSzDMP programja, a forradalmi szociáldemokrácia régi programja — ez a választási platformunk alapja. Programunk pontosan meghatározza szocialista feladatainkat, a szocializmus végcélját, s emellett a formulázás élével különösen az opportunizmus és reformizmus ellen fordul. Abban a korban, mikor a reformizmus számos országban, s már nálunk is felüti a fejét, — amikor, másfelől, egyre több jel arra mutat, hogy a leghaladóbb országokban vége felé közeledik az úgynevezett „békés parlamentarizmus" időszaka, s megkezdődik a tömegek forradalmi erjedésének időszaka, — ebben a korban régi programunknak még nagyobb jelentősége van (ha ugyan lehetséges itt középfokban beszélni). Az OSzDMP programja Oroszországban ezt tűzi ki a párt legközelebbi céljául: „meg kell dönteni a cári önkényuralmat és helyébe demokratikus köztársaságot kell állítani." A programnak az államigazgatás kérdéseiről, a pénzügyekről, a munkástörvényhozásról, az agrárkérdésről szóló külön részei pontos, határozott útmutatást nyújtanak minden propagandista és agitátor sokoldalú munkájának *minden* területén, választási platformunk konkretizálásában, aszerint, hogy milyen hallgatóság előtt, milyen alkalomból, milyen témáról beszélnek.

Az *1908 decemberi határozatok* szabták meg az OSzDMP-nek az 1908—1911-es korszakban követendő taktikáját. Ezek a határozatok, melyeket az 1910 januári

plénum megerősített és az egész „sztolipini" időszak *tapasztalata* igazolt, pontosan jellemzik a helyzetet és formulázzák az abból fakadó feladatokat. Mint korábban, most is a régi önkényuralom a fő ellenség; mint korábban, most is elkerülhetetlen a forradalmi válság, Oroszország újra forradalmi válság felé halad. De a helyzet már nem a régi, az önkényuralom már „lépést tett burzsoá monarchiává való átalakulása útján", új, burzsoá agrárpolitikával próbálja megszilárdítani a feudálisok nemesi birtokát; megszervezi a feudálisok és a burzsoázia szövetségét a fekete-sárga dumában; kihasználja a liberális burzsoázia körében szélesen elterjedt ellenforradalmi (= „vehista") hangulatot. A kapitalizmus tovább fejlődött, az osztályellentétek kiéleződtek, világosabb lett a demokratikus elemek és a „vehista" liberalizmus szakadása, a szociáldemokrácia újabb területekre terjesztette ki tevékenységét (a duma és a „legális lehetőségek"), s ezzel lehetőséget nyert arra, hogy az ellenforradalom ellenére, még az illegális szervezetek alapos „megtépázása" esetén is kiszélesítse a propaganda és agitáció hatókörét. Pártunk hű maradt a régi forradalmi feladatokhoz, a forradalmi tömegharc régi, kipróbált módszereihez a széthullás és bomlás korszakában is, amikor gyakran „elölről kell kezdeni", amikor nemcsak régi módon, hanem új módon is, új módszerekkel, változott helyzetben kell folytatni az előkészítő munkát, erőt gyűjtve az új csaták korszakára.

„Szocial-Demokrat" 24. sz.
1911 október 18 (31).

A SZTOLIPINI „MUNKÁS"-PÁRT TÁBORÁBÓL

A „Nasa Zarja" 6, 7. és 8. száma főleg a választási kampánnyal s a választási platformmal foglalkozik. Az idevonatkozó cikkekben túlzottan dagályos, nyakatekert, fellengzős frázisokkal szavalnak „a proletariátus harci mozgósításáról", „a tömegek széleskörű, nyílt mozgósításáról", „az öntevékeny munkások politikai tömegszervezeteiről", „az önmagukat kormányzó kollektívákról", „öntudatos munkásokról" stb. stb., és ezzel a szokatlanul sok frázissal igyekeznek leplezni a likvidátorok nézeteinek lényegét. Sőt Jurij Csackij azt írta, hogy nem elég a platformot „átgondolni", hanem át is kell „érezni"... Ezek a frázisok, amelyeket bizonyára elragadtatással olvasnak a gimnazista diákok és diáklányok, elkábítják az olvasót, s a frázisok „ködfüggönye" mögött már könnyebben szállítható a csempészáru.

Jurij Csackij úr például a platform jelentőségéről és egy egységes platform fontosságáról áradozik. „Igen nagy jelentőséget tulajdonítunk — írja — a szociáldemokrata duma-frakció szentesítésének (a platform szentesítésének), de csak azzal az elengedhetetlen feltétellel, hogy az utóbbi nem halad a legkisebb ellenállás vonalán, és nem szentesít olyan platformot, amelyet külföldi körök kényszerítenek rá."

Szóról szóra ezt írta. És ezt nem a „zsidók" s az emigránsok ellen uszító feketeszázasok lapja, hanem egy „szociáldemokrata" lap közölte! Milyen mélyre kellett süllyedniök ezeknek az uraknak, akik a külföld ellen kiabálnak, ahelyett, hogy megmagyaráznák *saját* platformjuk és a „külföldi körök" platformjának elvi különbségét!

S ráadásul annyira ügyetlen ez a Jurij Csackij, hogy kikotyogja, melyik kör nevében érvényesíti likvidátor vonalát: „a lehetséges centralizáció eleme— írja Csackij — azoknak a szociáldemokrata (??) funkcionáriusoknak a csoportja, akik szoros kapcsolatban állnak a nyílt munkásmozgalommal (a „Nasa Zarjá"-n keresztül talán?) és egyre szilárdabbak lesznek..." (és egyre liberálisabbak lesznek) „...s itt különösen Pétervárra gondolunk..."

Nyíltan kell beszélni, uraim! Méltatlan s oktalan dolog bújócskát játszani: önök — joggal — a pétervári „Nasa Zarja" munkatársainak csoportocskáját tekintik a „centralizáció elemének", vagy egyszerűen (a likvidátorság) centrumának. A szög kibújik a zsákból.

L. Martov azonban nem akarja, hogy a szög kibújjék a zsákból, elmondja tehát a szociáldemokrata program legális tételeit, s ezeket ajánlja a választási platform alapjául. Emellett még szép szavakkal sem fukarkodik, azt mondja, hogy nem kell „lemondani" semmiről, nem kell „csorbítani" semmit. Ezt írja a 7—8. szám 48. oldalán. Az 54. oldalon pedig, a cikk befejező részében ezt olvassuk:

„Az egész választási kampányt nekünk (? — nyilván a „Nasa Zarjá"-nak és a „Gyelo Zsiznyi"-nek) annak a harcnak a zászlaja (sic!) alatt kell folytatni, melyet a proletariátus politikai önrendelkezésének szabadságáért, saját osztálypártjára való jogáért vív, hogy szabadon fejthesse ki tevékenységét, és mint önálló szervezett erő vehessen részt a politikai életben. Ennek az elvnek kell alárendelni a választási agitáció tartalmát, a választási taktika és a választást előkészítő szervező munka módszerét egyaránt."

Pompás *liberális* munkásplatform! A szociáldemokrata munkás az *egész nép* szabadságáért, a demokratikus köztársaságért indított harc „zászlaja alatt folytatja a kampányt". A liberális munkás azért a „jogért" harcol, hogy „saját osztálypártja" (brentanói, szociálliberális értelemben vett osztálypártja) legyen. Aki ennek az elvnek rendel alá mindent, az elárulja a demokrácia ügyét. Hiszen a liberális burzsoák is és a kormány minden hájjal megkent rókái is éppen azt akarják, hogy a munkások

ne az egész ország szabadságáért, hanem szabad „politikai önrendelkezésükért" küzdjenek — Martov voltaképpen ugyanazt ismétli, mint amit Levickij mond: *„nem* hegemónia, *hanem* osztálypárt!" Martov színtiszta „új-ökonomista" jelszót tűzött ki. Az ökonomisták azt mondták: a gazdasági harc a munkások dolga, a politikai harc viszont a liberálisoké. Az új-ökonomisták, a likvidátorok pedig ezt mondják: a munkások osztálypártjuk jogáért harcolnak, és a választási agitáció egész tartalmát ennek az elvnek kell alárendelni.

Tudja-e Martov, hogy mit beszél? Tudja-e, hogy megtagadja a proletárforradalmat: „liberális urak, 1905-ben forradalomba vittük a tömegeket, a parasztokat önök ellen, harcoltunk a nép szabadságáért, bár a liberálisok mindent elkövettek, hogy megálljunk a félszabadságnál; most nem fogjuk «elragadtatni magunkat» és osztálypártunk szabadságáért fogunk harcolni." Éppen ezt követelik a munkásoktól a „vehista", ellenforradalmi liberálisok is (lásd különösen Izgojev írásait). A liberálisok nem tagadják, hogy a munkásoknak joguk van saját osztálypártjukra. Ők a proletariátusnak, az egyetlen mindvégig következetes forradalmi osztálynak azt a „jogát" tagadják, hogy a liberálisok ellenére, sőt a liberálisok ellen harcba vigyék a *tömegeket.*

Martov azt ígérte, hogy nem „mond le" semmiről és nem „csorbít" semmit, s ugyanakkor annyira *csorbította* a szociáldemokrata platformot, hogy Larin, Potreszov, Prokopovics, Izgojev teljesen meg lehetett vele elégedve.

Lássuk, hogyan bírálja Martov a párt (1908 decemberi) taktikai határozatát. „Szerencsétlen formula" — mondja Martov „a burzsoá monarchiává való átalakulás útján tett lépésről", mert — „eltűnik benne annak a *visszafelé* tett lépésnek a valósága, hogy megint az abszolutizmus hordozói és a földbirtokosi nemesség osztoznak a hatalmon", mert „hiányzik belőle az osztályok döntő összecsapásának mozzanata" — nyilvánvalóan a burzsoá liberálisok és a feudálisok összecsapásának mozzanata! Arról, hogy a liberális burzsoák 1905—1907-ben *megijedtek* a feudálisokkal való „döntő összecsapástól" és

inkább a munkásokkal és a parasztokkal „csaptak össze", erről Martov megfeledkezik (mint ahogy megfeledkeznek róla a liberálisok is, akik a munkásokat „kilengésekkel" vádolják). Martov látja, hogy az önkényuralom „lépést tett visszafelé", vissza a feudálisokhoz (a párthatározat *világosan* utal erre a lépésre: „fenntartani a feudálisok hatalmát és jövedelmeit"). De Martov *nem látja*, hogy a liberális burzsoák is „lépést tettek visszafelé", vissza a „rendhez", a monarchiához, közeledve a földbirtokosokhoz, *hátat fordítva* a demokráciának. Martov nem látja, hogy a burzsoá monarchiához vezető „úton tett lépés" és a liberális burzsoázia ellenforradalmisága, vehizmusa között *összefüggés* van. Nem látja, mert maga is „vehista — a marxisták között". Liberális módon a liberális burzsoák és a feudálisok „döntő összecsapásáról" ábrándozik, és mit sem akar tudni a munkások, parasztok és a velük szemben álló feudálisok *forradalmi* összecsapásának történelmi valóságáról, ami *akkor* is valóság, ha a liberálisok ingadoznak, vagy a rend pártjához csatlakoznak.

Az eredmény itt is ugyanaz: Martov a *liberális* munkáspolitika szempontjából elveti a párt határozatát, amellyel — sajnos — nem szögezi szembe *saját* taktikai határozatát (noha Martov kénytelen elismerni, hogy a taktika csakis „a június harmadiki időszak történelmi értelmének" mérlegelésén alapulhat!).

Ezért teljesen érthető, ha Martov ezt írja: „... a munkáspártnak arra kell törekednie... hogy a vagyonos osztályokat a törvényhozás demokratizálása és az alkotmánybiztosítékok bővítése céljából ilyen vagy olyan lépésre serkentse..." Minden liberális szerint teljesen jogos a munkásoknak az a törekvése, hogy ilyen vagy olyan lépésekre „serkentsék" a *„vagyonos osztályokat"*, — de a liberális azt köti ki feltételül, hogy a munkások ne merészeljék a *nincsteleneket* olyan „lépésekre" serkenteni, *amelyek nem tetszenek* a liberálisoknak. Az angol munkásokat annyira korrumpáló angol liberálisok egész politikája abban áll, hogy a munkásoknak megengedik „a vagyonos osztályok serkentését", de *nem engedik meg*, hogy a nép általános mozgalmában a *munkásoké* legyen a hegemónia.

Teljesen érthető az is, hogy Csackij, Martov, Dan gyűlöli a „baloldali blokk"-taktikát. Ezen nem a választás alkalmából alkotott „baloldali blokkot", hanem a londoni kongresszuson elfogadott általános taktikát értik, mely előírja, hogy a parasztokat (és általában a kispolgárokat) *ki kell ragadnunk* a kadetok befolyása alól, a narodnyik csoportokat pedig arra kell *kényszerítenünk*, hogy *válasszanak* a kadetok és a szociáldemokraták között. Aki visszautasítja ezt a taktikát, az *megtagadja a demokráciát: most*, a „sztolipini időszak" után, „a kadetok sztolipini liberalizmusának" hőstettei után (Miljukov londoni jelszava: „őfelsége ellenzéke"!), a *„Vehi" után*, csak a sztolipini szociáldemokraták nem látják ezt.

Ne ringassuk magunkat illúziókban: tény, hogy nálunk *két* választási platform van. Ez tény, amelyen nem változtathatnak semmiféle frázissal, siránkozással, óhajtásokkal. Az egyik platform az, melyről fentebb beszéltünk, s amely a párt határozatain alapul; a másik Potreszov—Larin platformja, amelyet Levickij, Jurij, Csackij és társaik fejtettek és egészítettek ki, s amelyre Martov rakta fel az alapszínt. Ez az utóbbi, *állítólag szociáldemokrata* platform valójában a *liberális munkáspolitika platformja.*

Aki nem értette meg a munkáspolitika e *két* platformjának különbségét, kibékíthetetlen különbségét, az nem képes *tudatosan* vezetni a választási kampányt. Az léptennyomon kiábrándul, „téved", komikus vagy tragikus hibákat követ el.

„Szocial-Demokrat" 24. sz.
1911 október 18 (31).

ÖSSZEGEZÉS

A „Recs" és a „Russzkije Vedomosztyi" kapva kapott Vitte és Gucskov vitáján, amelyet sietett kihasználni a választási agitációban. A vitát világosan jellemzi a „Recs" következő megállapítása:

„Gyakran megesett, hogy az októbrista urak Gucskov vezetése alatt Durnovo úr híveinek kollégái lettek, hogy elnyerjék a felsőbbség tetszését! Gyakran megesett, hogy amikor tekintetükkel a felsőbbségen csüggtek, hátat fordítottak a közvéleménynek!"

Ezt írta a „Recs" abból az alkalomból, hogy Vitte 1905 október és november havában Uruszov, Trubeckoj, Gucskov és M. Sztahovics úrral a kormány összetételéről tanácskozott, s a három utóbbi határozottan ellenezte Durnovo belügyminiszter jelöltségét.

A kadet urak azonban, akik szemrehányást tesznek az októbristáknak, csodálatosképpen megfeledkeznek saját múltjukról. „Az októbristák Durnovo híveinek kollégái lettek." Ez igaz. És ez kétségtelenül azt bizonyítja, hogy nevetséges volna az októbristák demokratizmusáról beszélni. De az októbristák nem kívánják, hogy demokratáknak tekintsék őket. A kadetok viszont „alkotmányos demokratáknak" nevezik magukat. És vajon nem lettek-e „Durnovo híveinek kollégái" ezek a „demokraták", akik pl. Uruszov személyében, Vitte tanácskozásain támogatták Durnovo jelöltségét? Vajon „nem csüggött-e tekintetével a felsőbbségen és nem fordított-e hátat a közvéleménynek" a kadetok pártja a két első dumában?

Nem lehet elfelejteni, vagy kiforgatni a közismert

tényeket. Emlékezzünk csak, mi történt a helyi földbizottságokkal az I. dumában. A kadetok *éppen* azért, hogy „elnyerjék a felsőbbség tetszését", ellenezték azokat. A kadetok ebben a kérdésben (amely az I. duma korszakának egyik legfontosabb politikai kérdése volt) kétségtelenül „a felsőbbségen csüggtek tekintetükkel" s „hátat fordítottak a közvéleménynek". Mert a trudovikok és a munkásképviselők, akik Oroszország lakosságának kilenctized részét képviselték, akkor a helyi földbizottságok *mellett* foglaltak állást. Igen sok esetben más kérdésekben is ugyanilyen volt a pártok magatartása az I. és a II. dumában.

Elképzelhetetlen, hogyan tagadhatnák a kadetok ezeket a tényeket. Ki merné tagadni azt, hogy a kadetok szembefordultak a trudovikokkal és a munkásképviselőkkel a két első dumában, hogy karöltve haladtak Heydenékkel, az októbristákkal és a felsőbbséggel? Ki merné állítani, hogy a trudovikok és a munkásképviselők a fennálló választási rendszer következtében nem képviselték a lakosság óriási többségét. Vagy hogy „demokratáink" a (hivatalos diplomák alapján) „műveltnek" nevezett „társadalom" véleményét tekintik közvéleménynek, nem pedig a lakosság többségének véleményét?

Ha történelmi szempontból ítéljük meg az 1906-tól 1911-ig terjedő ötéves időszakot, mikor Sztolipin volt a miniszterelnök, akkor lehetetlen azt állítani, hogy az októbristák és a kadetok *demokraták voltak*. Mivel azonban csak a kadetok ragaszkodnak ahhoz, hogy demokratáknak tekintsék őket, ezért éppen itt különösen szembeszökő, különösen káros, hogy a kadetok ámítják önmagukat, ámítják a „közvéleményt" és a tömegeket.

Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy az októbristák és a kadetok „egyetlen reakciós tömeget" alkotnak, hogy az októbristák nem kevésbé liberálisak, mint a kadetok. Csak azt akarjuk mondani nekik, hogy más dolog a liberalizmus és megint más a demokrácia. A liberálisok természetszerűleg a burzsoázia véleményét tekintik „közvéleménynek", nem pedig a parasztokét és munkásokét. A demokratának nem lehet ez az álláspontja, s ha a tömegek érdekeit és törekvéseit

illetően olykor illúziókban ringatja is magát, a demokrata *hisz* a tömegekben, a tömegek *cselekvésében*, hangulatának jogosságában, harci módszereinek célszerűségében.

Nem szabad szem elől téveszteni a liberalizmus és a demokrácia különbségét, annál kevésbé, mennél inkább visszaélnek a demokrata elnevezéssel. A burzsoá pártok a burzsoá országokban saját reklámozásukra használják ki a választásokat. A munkásosztály a politikai felvilágosításra, a pártok *igazi* természetének megvilágítására használja fel a választásokat s a választási harcot. A politikai pártokat nem szabad elnevezésük, nyilatkozataik, programjuk szerint megítélni, *tetteik* alapján kell ítéletet mondani róluk.

De Vitte és Gucskov vitája, Sztolipin miniszteri karrierjének kezdetét érintve (egyébként Gucskov a tanú rá, hogy *1905 őszén egyetlen* „közéleti személyiség" *sem* ellenezte Sztolipin jelöltségét), felvet még más, sokkal fontosabb és érdekesebb kérdéseket is.

Sztolipint először Vitte és a liberális burzsoázia képviselőinek tanácskozásán (1905 őszén) ajánlották belügyminiszternek. Sőt Sztolipin mint belügyminiszter már az I. duma korszakában is „Krizsanovszkij közvetítésével két ízben javasolta Muromcevnek, hogy vegye fontolóra egy kadet kormány lehetőségét"; — ezt írja a „Recs" szeptember 6-i szerkesztőségi cikkében, és óvatosan, finoman hozzáfűzi: „A jelek szerint" Sztolipin valóban ezt javasolta. Elegendő emlékeztetnünk arra, hogy a kadetok azelőtt hallgatással vagy szitkozódással igyekeztek megkerülni az efféle „jeleket". Most azonban maguk a kadetok hivatkoznak rájuk, tehát maguk is igazolják e jelek valóságát.

De menjünk tovább. Az I. duma szétkergetése után, amikor Sztolipin lett a miniszterelnök, közvetlenül felajánlotta Heydennek, Lvovnak és M. Sztahovicsnak, hogy lépjenek be a kormányba. E „kombináció" kudarca után, „az I. és a II. duma közötti időben Sztolipin szoros politikai kapcsolatban állt Gucskovval", s ez a kapcsolat, mint tudjuk, 1911-ig tartott.

Kiderül tehát, hogy a burzsoázia képviselőivel együtt latolgatják Sztolipin miniszteri jelöltségét, és Sztolipin

miniszteri pályafutásának egész ideje alatt, 1906-tól 1911-ig sorra „ajánlatokat" tesz a burzsoázia képviselőinek, politikai kapcsolatot létesít vagy igyekszik létesíteni előbb a kadetokkal, majd a békés megújhodás híveivel és végül az októbristákkal. Előbb Sztolipint miniszterül „ajánlják" a „közéleti személyiségeknek", vagyis a burzsoázia vezéreinek, majd pedig Sztolipin, már mint miniszter, *egész pályafutása alatt* „ajánlatokat" tesz Muromcevéknek, Heydenéknek, Gucskovéknak. Sztolipin akkor fejezi be pályafutását (tudjuk, hogy Sztolipin elbocsátása már elhatározott dolog volt), amikor már *nem volt* olyan burzsoá párt és árnyalat, amelynek még „ajánlatokat" tehetett volna.

Ezekből a tényekből világosan következik: ha most összezördülnek is a kadetok és az októbristák, s azt feszegetik, hogy a miniszterekről vagy a miniszterekkel való tárgyalásokon ki volt szolgalelkűbb: Uruszov-e vagy Gucskov, Muromcev-e vagy Heyden, Miljukov-e vagy Sztahovics stb. stb., ezzel a kicsinyes perpatvarral csak a közönség figyelmét akarják elvonni egy komoly politikai kérdésről. Ez a komoly kérdés pedig nyilvánvalóan az, hogy meg kell értenünk az orosz államrendszer történetének azt a különös korszakát, e korszak viszonyait és jelentőségét, mikor a miniszterek kénytelenek voltak rendszeresen „javaslatokat" tenni a burzsoázia vezéreinek, mikor a miniszterek és ezek a vezérek közös alapot találhattak arra, hogy tárgyalásokat folytassanak és megújítsák a tárgyalásokat. Nem az a fontos, hogy ki viselkedett rosszabbul, János-e vagy Péter — hanem az a fontos, hogy 1) a régi földbirtokosi osztály már nem kommandirozhatott a burzsoázia vezéreinek tett „ajánlatok" nélkül; és hogy 2) a kultúrálatlan földbirtokos és a burzsoá *közös alapot* talált a tárgyalásokra, ez az alap pedig *ellenforradalmiságuk* volt.

Sztolipin nem csupán az 1905-öt átvészelt földbirtokosok minisztere; nem, Sztolipin egyszersmind a burzsoázia körében uralkodó ellenforradalmi hangulatok korszakának minisztere is, azé a korszaké, mikor a földbirtokosok kénytelenek voltak ajánlatokat tenni a burzsoáziának és meg is tehették ezt, mert egyformán gyűlöl-

ték „1905-öt". Ezeket a burzsoá hangulatokat — hogy csak a kadetokról, a legbaloldalibb „liberális" pártról beszéljünk — fejezte ki a „Vehi" is, mely sárral dobálta meg a demokráciát és a tömegek mozgalmát, ezeket a hangulatokat fejezte ki Miljukov „londoni" jelszava is, Karaulov számos, szívből jövő beszéde is, Berezovszkij II-nek az agrárkérdésről tartott beszéde is stb.

Liberálisaink, az egész liberális sajtó, a liberális munkáspolitikusok szívesen megfeledkeznek erről. Pedig a dolognak éppen ez az oldala a legfontosabb, mert ez magyarázza meg azoknak a viszonyoknak történelmi sajátosságát, amelyek lehetővé tették, hogy a XIX. században vagy a XX. század elején és *1905 után* földbirtokosok legyenek a kormányzók és miniszterek. A kadet „Recs", Gucskovval összeszólalkozva, ezt írja: „az orosz társadalom jól emlékszik az októbrizmus törzslapjára" („Recs", szept. 30).

Ó igen! A liberális társadalom jól emlékszik a „maga embereinek", Uruszovéknak és Miljukovéknak Heydenékkel, Lvovékkal és Gucskovékkal való kicsinyes torzsalkodására. De az orosz demokrácia, s különösen a munkásdemokrácia *jól emlékszik* az *egész* liberális burzsoázia és benne a kadetok „törzslapjára" is; jól emlékszik, hogy az 1905-ös nagy földindulás arra kényszerítette a földbirtokosokat és a földbirtokosi bürokráciát, hogy támogatást keressenek a burzsoáziánál, amely valóban magához méltóan igyekezett kihasználni helyzetét. Ez a burzsoázia teljesen egyetértett a földbirtokosokkal abban, hogy a helyi földbizottságok szükségtelenek és károsak, de eltért tőlük abban a rendkívül fontos, valóban elvi kérdésben, hogy Durnovo kell-e *vagy* Sztolipin!

„Zvezda" 26. sz.
1911 október 23.
Aláírás: V. F.

KÉT CENTRUM

A harmadik duma utolsó ülésszakának kezdetén legott felmerült az a kérdés, hogy mit eredményezett ennek az intézménynek eddigi munkája. Egyik legfontosabb eredményét a „Recs" szavaival jellemezhetjük:

„Több szavazás alkalmával kiderült — írta nemrégen a „Recs" vezércikkírója —, hogy ténylegesen újra a «baloldali» centrum uralkodik a dumában. A dumának az élet eleven szükségleteivel és követelményeivel kapcsolatban álló igazi tevékenysége az ülésszak elejétől kezdve változatlanul és rendszeresen a — természetesen nem létező — baloldali centrum irányában halad."

És a lap, mintegy tettenérve „magát" a miniszterelnököt, ujjongva felkiált: „Kokovcov úr (első felszólalásában) nem átallotta három ízben kijelenteni, hogy teljesen egyetért (a kadet) Sztyepanov érvelésével."

Vitathatatlan tény, hogy van „baloldali centrum". Csak az a kérdés, hogy mit bizonyít ez a tény, vajon „életről" tanúskodik-e vagy pedig tespedésről?

A III. dumában kezdettől fogva két többség volt. A marxisták már 1907 végén, még e duma „munkájának" kezdete előtt, a helyzet és a III. duma méltatásában döntő pontként hangsúlyozták, hogy „két többség" van, és mind a kettőt jellemezték.

Az egyik a feketeszázas és jobboldali októbrista, a másik az októbrista és kadet többség. Ez a két többség a III. duma-választásról kiadott törvénynek volt köszönhető. Hiába tettetik magukat liberálisaink, hogy ezt nem látják.

Nem véletlenség és nem egyes személyek ravasz

számítása, hanem az 1905—1907-es évek osztályharcának egész menete tette elkerülhetetlenné, hogy a kormány erre az útra lépjen. Az események megmutatták, hogy a lakosság tömegére nem lehet „orientálódni". Korábban, az „események" előtt még tarthatta magát a hivatalos „népi politika" illúziója; az események eloszlatták ezt az illúziót. Most már nyíltan, leplezetlenül, cinikusan egyedül a parancsnokló osztályra, Puriskevicsék és Markovék osztályára, valamint a burzsoázia rokonszenvére vagy rémületére kellett orientálódni. A burzsoázia egyes rétegeiben a rendszeres támogatásra irányuló törekvés volt az uralkodó (októbristák), más rétegei pedig rokonszenveztek az úgynevezett renddel, vagy megrémültek (kadetok), — de ez a különbség nem játszott komoly szerepet.

Az *egész* orosz politikai rendszer említett változása már érezhető volt Vittének, Trepovnak, Sztolipinnak, Uruszovval, Trubeckojjal, Gucskovval, Muromcevvel, Miljukovval 1905 végén kezdődő tárgyalásain is. Ez a változás véglegesen a harmadik dumában s ennek két többségében öltött határozott állami, alkotmányos formát.

Arról, hogy miért van szüksége a mostani politikai rendszernek az előbbi, a feketeszázas és jobboldali októbrista többségre, felesleges beszélnünk. De rendszerint megfeledkeznek arról, hogy ennek a rendszernek a másik, az októbrista és kadet többségre is szüksége van: „burzsoá felperes" nélkül a kormány nem lehetne az, ami; nem létezhetnék, ha nem egyeznék meg a burzsoáziával; nem volna életképes sem a pénzügyminisztérium, sem a többi minisztérium, ha Puriskevicséket és Markovékat nem próbálnák kibékíteni a burzsoá rendszerrel és Oroszország burzsoá fejlődésével.

És ha most, a „baloldali centrum", szerénysége ellenére sincs kielégítve, ez természetesen csak arról tanúskodik, hogy az *egész* burzsoázia mindinkább meggyőződik a Puriskevicsék oltárán bemutatott áldozatainak hiábavalóságáról.

De „az élet eleven szükségleteit és követelményeit" nem elégítheti ki a „baloldali centrum" sóhajtozása és panaszkodása; kielégítésük feltétele az, hogy az egész demokrácia felismerje a centrum tehetetlenségének és

siralmas helyzetének okait. Mert az egész centrum, tehát a baloldali centrum is, ellenforradalmi talajon áll: nyögnek Puriskevicsék alatt, de *nem akarnak, nem tudnak* meglenni Puriskevicsék nélkül. Ezért oly keserű a sorsuk; ezért van az, hogy a baloldali centrum soha, egyetlen győzelmet sem aratott, de még csak közel sem járt a győzelemhez.

A „baloldali centrum", melyről a „Recs" beszél, nem életet, hanem halált jelent, mert ez az egész centrum az orosz történelem döntő pillanataiban megrémült a demokráciától s elfordult tőle. Pedig Oroszországban a demokrácia ügye, az eleven élet, a lüktető élet ügye.

Az élet eleven szükségletei és követelményei utat törnek maguknak azokon a területeken, amelyek messze esnek a kadetok figyelmét lebilincselő „baloldali centrumtól". Aki figyelmesen olvasta például az „ohranáról" szóló duma-vitákat, annak észre kellett vennie, hogy Pokrovszkij II. és különösen Gegecskori beszéde annyira különbözött Rogyicsev és társai beszédétől, mint ég a földtől, mint az élet a haláltól.

„Zvezda" 28. sz.
1911 november 5.

A RÉGI ÉS AZ ÚJ

(EGY ÚJSÁGOLVASÓ JEGYZETEIBŐL)

Kezünkbe vesszük a lapokat és azonnal a „régi" Oroszország légkörében érezzük magunkat. Armavirban pogromot rendeztek. A hatóságok tudtával és hozzájárulásával mészárolták az embereket, a felsőbbség csapdát állított, „valakinek a sugallatára, és parancsára" (egy polgári felperes szavai) „lemészárolták az orosz intellektueleket a szó tágabb értelmében véve". Az orosz élet régi, de örökké új valósága, — az „alkotmányos" illúziók keserű kicsúfolása.

Keserű, de hasznos! Mert világos — és Oroszország ifjú nemzedéke előtt egyre világosabbá válik —, hogy itt nem segít semmiféle elítélés, semmiféle határozat. Itt az egész politikai rendszerről van szó, itt a történelmi igazság tör utat magának az ábrándos ámítás füstfelhőjén keresztül, mintha lehetséges volna új bort önteni a régi tömlőbe.

Éhínség ... Eladják jószágaikat, eladják leányaikat, koldusok tömege, tífusz, éhhalál. „A lakosságnak csak az az egy kiváltsága van, hogy csendesen, észrevétlenül meghalhat" — írja egy tudósító.

„A zemsztvo emberei, őszintén szólva, megijedtek, hogy birtokaikon szemben találják magukat az elkeseredett éhezőkkel, akik elvesztették minden hitüket, minden reményüket" (Kazán kormányzóságból).

Ki hitte volna, hogy a mostani, megbízhatónak tartott zemsztvo, perbe szálljon a kormánnyal a kölcsönök összege miatt. Kérnek 6 millió rubelt (Kazán kormányzóság) — a kincstár 1 milliót ad. Kértek hatszázezret (Szamára kormányzóság) — átutaltak huszonötezer rubelt.

Mint régen!

A Pszkov kormányzóság holmi kerületében tartott zemsztvo-gyűlésen még a kerületi elöljárók is ellenezték a zemsztvo-agronómiát, — de csak a tanyásgazdáknál! Kubánban egybegyűltek a kozák falvak atamánjai, akik egyhangúlag ellenezték azt a III. duma által elfogadott tervet, hogy a juttatott földeket magántulajdonba adják.

A Caricinban tartott kerületi gyűlés nem engedte meg, hogy perbe fogjanak egy falusi bírót, aki („a bűntettes kinyomozása céljából") megkínzott egy nőt. A kormányzósági hivatal hatályon kívül helyezte ezt a határozatot.

Pétervár mellett a munkások zsákot húztak Jakovlev gyárigazgató fejére és a Néva felé vonszolták. A rendőrök szétkergették a munkásokat. 18 munkást letartóztattak.

Nem csodálkozhatunk azon, hogy az életből kiragadott képek láttán még a *„Recs"* is kénytelen megállapítani, hogy „nagy a társadalmi megalázottság". Konduruskin úr pedig Szamárából írt leveleiben az éhínség miatt panaszkodik*: „ez az orosz társadalom lágy, mint a gumi, mint a tészta. Gyúrni, dagasztani lehet szóval és tettel. De ha megszűnt az éhség — minden marad a régiben."

„Ó, ez az orosz nyárspolgár és intellektuel, szegény és gazdag egyaránt nyugodt. Amikor az emberek «felpuffadnak» az éhségtől, örül, könnyezve ujjong. Okvetlenül könnyezve, «nemes» érzelmekkel eltelve kell segítenie. Ez kitűnő alkalom arra, hogy lelki üdvéről gondoskodjék. Mert érzelmek nélkül, könnyek nélkül, nem munka a munka, s a segítség sem segítség. Könnyek nélkül nem fontos az ügy sem s az ujját sem mozgatja. Nem, előbb meg kell hatnod őt, meg kell indítanod, hogy sírjon és tiszta zsebkendővel törölje az orrát. A kemény számadás, az *állami szükségszerűség* egészséges és józan tudata — ez unalmas, ebben nincs lágy hangulat."

Igen, igen, a „keménység" prédikálása nagyon hasznos a „tészta" és a „gumi" világában. Csak éppen azt nem veszi észre liberálisunk, hogy *kinek a pártján* áll, amikor ezt prédikálja: „az állami szükségszerűség egészséges és józan

* Tele van „bánattal a vigasztalan orosz élet miatt".

tudata" — vajon nem Menysikov szavait másolta le ön, Konduruskin úr? Hiszen csak a „tészta" és a „gumi" talaján, a lágy és siránkozó hangulat talaján lehet így beszélni az államiságról. „Az egészséges és józan államiság" hírnökei éppen azért érzik magukat biztosan, mert vannak tészta-emberek.

„Az orosz társadalom lágy, mint a gumi" — mondja *régi módon* Konduruskin úr. Társadalma válogatja. Volt idő, mikor a „társadalom" szó mindent átfogott, mindent felölelt, jelentette a lakosság különnemű, öntudatra ébredő elemeit, vagy csak az úgynevezett „művelt" embereket.

De éppen ebben a tekintetben Oroszország már nem a régi ország. Amikor csakis társadalomról lehetett beszélni, legjobb emberei kemény harcot hirdettek, s nem prédikáltak „az állami szükségszerűség egészséges, és józan tudatáról".

Most azonban egyáltalában nem lehet „társadalomról" beszélni. A régi Oroszországban nyilvánvalóvá lett, hogy az új erők egészen mások. Az Oroszországot régi módon fenyegető régi csapások mint pl. az éhínség stb., amelyek kiélezik a régi kérdéseket, megkövetelik annak számbavételét, hogyan köszöntöttek be ezek az új erők a XX. század első évtizedében.

A „társadalom" azért lágy és siránkozó, mert még erőtlen és határozatlan az az osztály, amely felé hajlik, s amely a társadalom kilenctizedét alkotja. „A kemény számadás, az állami szükségszerűség józan és egészséges tudatának" prédikálása csak annak az igazolása, hogy ezen a petyhüdt társadalmon a „felsőbbség" uralkodik.

Az elmúlt évtizedben azonban olyan elemek törtek elő, akik nem tartoznak a „társadalomhoz", akik nem lágyak s nem siránkozók . . .

Oroszországban fent minden olyan, „mint régen", — lent azonban már valami új van. Akinek „a vigasztalan orosz élet bánata" segítségére lesz abban, hogy meglássa, kitapogassa, megtalálja ezt a kemény, nem siránkozó, nem tésztaszerű újat, az meg tudja találni a régitől való szabadulás útját is.

Aki azonban panaszkodik e bánat miatt, s ugyanakkor „az állami szükségszerűség egészséges és józan tuda-

táról“ beszél, az alighanem örökre anyaga lesz annak a „tésztának“, amely „gyúrni és dagasztani“ engedi magát. Ezeket az embereket éppen az „egészséges és józan“ államiság nevében „gyúrják és dagasztják“ — és megérdemlik.

Ha száz közül, aki átment ezen a műveleten, csak egy is keményebbé válik, az eredmény hasznos lesz. Nem fordulhat jóra a dolog, ha nem válnak ki ilyen elemek

„Zvezda“ 28. sz.
1911 november 5.
Aláírás: V. F.

GYÁSZBESZÉD
PAUL ÉS LAURA LAFARGUE SÍRJÁNÁL, 1911 NOVEMBER 20-ÁN (DECEMBER 3-ÁN)

Elvtársak!

Eljöttem, hogy az OSzDMP nevében kifejezzem nagy bánatunkat Paul és Laura Lafargue elhúnyta alkalmából. Oroszország öntudatos munkásai és szociáldemokratái már az orosz forradalom előkészítése idején mélységesen tisztelték Lafargue-ot, aki egyik legtehetségesebb és legképzettebb hirdetője volt a marxizmus eszméinek, melyeket az orosz forradalom és ellenforradalom osztályharcainak tapasztalata ragyogóan igazolt. Ezeknek az eszméknek a zászlaja alatt tömörült az orosz munkások élcsapata, mért csapást szervezett tömegharcával az abszolutizmusra, védte és védi a szocializmus, a forradalom, a demokrácia ügyét — a liberális burzsoázia minden árulása, ingadozása és tétovázása ellenére.

Az orosz szociáldemokrata munkások előtt úgy lebeg Lafargue képe, mint akiben két korszak egyesült: az a korszak, amikor Franciaország forradalmi ifjúsága a francia munkásokkal karöltve a köztársasági eszmék nevében ment rohamra a császárság ellen — és az a korszak, amikor a francia proletariátus a marxisták vezetésével állhatatos osztályharcot vívott az egész burzsoá rendszer ellen, készülve a végső csatára — a burzsoázia ellen, a szocializmusért.

Mi orosz szociáldemokraták, akik a barbár ázsiai abszolutizmus jármában nyögünk, s akiknek az a szerencse jutott osztályrészül, hogy Lafargue és barátai műveiből közvetlenül megismerhettük az európai munkások forradalmi tapasztalatát és forradalmi gondolatait, különösen mi látjuk most élesen, hogy milyen gyorsan közeleg az

idő, amikor győzelmet arat az az ügy, amelynek Lafargue egész életét szentelte. Az orosz forradalom megnyitotta a demokratikus forradalmak korszakát egész Ázsiában, és most nyolcszázmillió ember vesz részt az egész civilizált világ demokratikus mozgalmában. Európában pedig egyre több jel arra mutat, hogy vége felé közeledik az úgynevezett békés burzsoá parlamentarizmus uralmának korszaka, hogy átadja helyét a forradalmi csaták korszakának, melyben a marxizmus eszméinek szellemében nevelt, szervezett proletariátus megdönti a burzsoázia uralmát és megteremti a kommunista rendszert.

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

HYNDMAN MARXRÓL

Nemrégen jelent meg az angol „szociáldemokrata párt" egyik megalapítójának és vezérének, Henry Mayers Hyndmannek terjedelmes emlékirata. A majdnem 500 oldalas könyv címe: „Feljegyzések egy kalandos életről"*. Élénken írt megemlékezés a szerző politikai munkásságáról és azokról a „híres" emberekről, akikkel ismeretségben volt. Hyndman könyve sok érdekes anyagot nyújt az angol szocializmus jellemzéséhez és a nemzetközi munkásmozgalom néhány igen fontos kérdésének megítéléséhez.

Ezért azt hisszük, helyénvaló lesz, ha néhány cikkben foglalkozunk Hyndman könyvével, annál is inkább, mivel a jobboldali kadet „Russzkije Vedomosztyi" (október 14-i számában) cikket közölt a liberális Dioneo tollából, aki kitűnő példát mutat arra, hogyan kell liberális szellemben megvilágítani, helyesebben: elhomályosítani ezeket a kérdéseket.

Kezdjük azzal, mit mond Hyndman Marxról. H. Hyndman csak 1880-ban ismerkedett meg vele, amikor még nyilván nagyon keveset tudott Marx tanításáról s általában a szocializmusról. Jellemző az angol viszonyokra, hogy Hyndman, aki 1842-ben született, addig bizonytalan színezetű „demokrata" volt; kapcsolatai voltak a konzervatív (tory) pártban, ahol rokonszenveztek vele. 1874 és 1880 között több ízben Amerikába utazott, ebben az időben olvasta el a „Tőké"-t (francia fordításban) és csak ezután fordult a szocializmus felé.

* „The Record of an Adventurous Life", by Henry Mayers Hyndman. London (Macmillan and C°). 1911.

Mikor Karl Hirsch kíséretében Marxhoz indult, hogy megismerkedjék vele, Hyndman képzeletben ... Mazzinihoz hasonlította Marxot!

Összehasonlításának jellege kitűnik abból, hogy Hyndman Mazzininak környezetére gyakorolt hatását „egyéni, individuális, etikai", Marx hatását pedig „majdnem teljesen intellektuális és tudományos" jellegűnek nevezi. Hyndman úgy ment Marxhoz, mint „nagy analitikus lángelméhez", akitől tanulni akar, — Mazzini viszont jellemével, „fennkölt gondolkodásával és magatartásával" vonzotta őt. Marx „kétségtelenül nagyobb elme" volt. Hyndman kétségtelenül nagyon rosszul látta 1880-ban, hogy miben különbözik a burzsoá demokrata a szocialistától (ezt még ma sem érti egészen, de erről alább).

„Amikor megpillantottam Marxot — írja Hyndman —, az volt az első benyomásom, hogy egy erős, bozontos, fékezhetetlen öreg áll velem szemben, aki kész — hogy ne mondjam: törekszik — az összecsapásra, kissé gyanakvó, mintha rögtöni támadást kellene kivédenie. Ő azonban barátságosan üdvözölt, és éppoly barátságosak voltak első szavai is. Én azt mondtam, nagyon örülök, és megtiszteltetésnek érzem, hogy kezet foghatok a «Tőke» szerzőjével, mire ő azt felelte, hogy élvezettel olvasta Indiáról írt cikkeimet*, és hízelgően nyilatkozott róluk újságtudósításaiban."

„Amikor Marx tomboló dühvel beszélt a liberális párt politikájáról, különösen írországi politikájáról, — szikráztak az öreg harcos mélyen ülő, apró szemei, összeráncolta a szemöldökét, meg-megrándult széles, nagy orra és arca, s folyamként, viharosan áradt belőle a sok vád, mely elárulta szenvedélyes temperamentumát és azt, hogy kitűnően tud angolul. Meglepő ellentét volt, mikor indulatos dühvel beszélt, s amikor bizonyos kor gazdasági eseményeiről vallott nézeteit fejtegette. A próféta és hatalmas néptribun szinte észrevétlenül higgadt filozófus lett, és legott éreztem, hogy az utóbbi kérdésekben

* Hyndman nemrégen soviniszta lett; addig azonban kíméletlen ellensége volt az angol imperializmusnak, és 1878 óta nemes lélekre valló leleplező kampányt folytatott a gyalázatos erőszakoskodások, garázdálkodások, rablások, megalázások (a politikai „büntettesek" megvesszőzése) ellen, melyek már régóta híressé tették az angolokat Indiában pártállásra való tekintet nélkül, — akiknek sorában ott látjuk a „művelt", „radikális" írót, John Morleyt is.

még sokáig, nagyon sokáig úgy fogom érezni magam előtte, mint tanítvány a tanítója előtt.

Mikor a «*Tőké*»-t, és különösen a Párizsi Kommünről, «Brumaire 18-áról» írt kisebb műveit olvastam, meglepett, milyen csodálatosan párosul benne a gazdasági okok és társadalmi következményeik rendkívül pontos, hideg kutatása azzal az izzó gyűlölettel, melyet osztályokkal, sőt egyes személyekkel, mint például III. Napóleonnal vagy Thiers-rel szemben érzett, akik — Marx elmélete szerint — csak legyek voltak a kapitalista fejlődés Dzsaggernot szekerének kerekén. Nem szabad elfelejteni, hogy Marx zsidó volt, s amikor elnéztem hatalmas homlokát, sűrű, nagy szemöldökét, szikrázó, égő szemét, széles érzéki orrát, mozgékony száját, bozontos szakállal benőtt arcát, úgy rémlett nekem, hogy magában, jellemében, alakjában egyesíti fajtája nagy prófétáinak szent dühét, Spinoza és a zsidó tudósok hideg, analitikus elméjét. Különböző adottságok szokatlan párosulása volt ez, aminőt még egyetlen embernél sem láttam.

Amikor Hirsch és én elbúcsúztunk Marxtól, és egészen ennek a nagy embernek a hatása alatt álltam, Hirsch megkérdezte, mit gondolok Marxról. «Azt gondolom — feleltem —, hogy ő a XIX. század Arisztotelésze.» De amikor ezt mondottam, rögtön észrevettem, hogy ez a meghatározás nem egészen helyes. Marx elképzelhetetlen Macedóniai Sándor udvaroncának szerepében, aki nemzedékekre erősen kiható, mélyenszántó tudományos munkákat írt. Azonkívül Marx sohasem tartotta magát annyira távol a közvetlen emberi érdekektől — bár ezt sokszor mondták róla —, hogy a tényeket és körülményeiket abban a hideg, száraz megvilágításban tudta volna vizsgálni, ami annyira jellemző az ókor legnagyobb filozófusára. Egészen bizonyos, hogy Marxnak a kizsákmányolás és bérrabszolgaság rendszerével szemben érzett gyűlölete nemcsak intellektuális és filozófiai, hanem szenvedélyes személyi gyűlölet is volt.

Emlékszem, egyszer azt mondtam Marxnak, hogy minél öregebb leszek, azt hiszem, annál türelmesebb leszek. «Türelmesebb? — felelte Marx — türelmesebb?» Világos volt, hogy ő nem lesz türelmesebb. Azt hiszem, hogy Marxnak a fennálló renddel szemben táplált mélységes gyűlölete és ellenfeleit megsemmisítő kritikája gátolta a vagyonos osztály számos művelt képviselőjét abban, hogy kellően értékelje Marx nagy műveinek jelentőségét, és avatott hősökké szemükben olyan harmadrendű kontárokat és szószátyárokat, mint Böhm-Bawerk, csak azért, mert meghamisították és «cáfolni» próbálták Marxot. Mi most, különösen Angliában, hozzászoktunk ahhoz, hogy mindig olyan

vívótőrrel verekedjünk, amelynek hegyén nagy, puha gömb van. Marx éles karddal, elkeseredetten támadt ellenfeleire, ami azonban illetlen a gentlemanek módján alakoskodó tudós párbajhőseink szerint, akik nem tudják elhinni, hogy ez a kíméletlen vitázó, a tőkének és a tőkéseknek ez az ádáz ellensége valóban korunk legmélyebb gondolkodója volt."

Az angol közönség 1880-ban még alig ismerte Marxot. Ebben az időben Marx egészsége már észrevehetően megrendült, a megfeszített munka (napi 16 órai, sőt hosszabb szellemi munka!) megtámadta szervezetét, s az orvosok megtiltották, hogy este is dolgozzék; Hyndman — mint meséli — 1880 végétől 1881 elejéig arra használta fel Marx pihenőóráit, hogy elbeszélgessen vele.

„Meglehetősen eredeti volt, ahogy beszélgettünk: Marx, mikor felhevült a vitában, szokása szerint gyorsan fel és alá járt a szobában, mintha egy hajó fedélzetén sétált volna. Hosszú (amerikai, ausztráliai és más) utazásaim közben én is megszoktam a fel-alá járkálást, amikor valami különösen foglalkoztatta agyamat. És gyakran megtörtént, hogy korunk s a múlt kérdéseiről vitázva a tanító és a tanítvány 2—3 óra hosszat járkált a szobában az asztal körül."

Hyndman *egyetlen esetben sem* közli részletesebben, hogy a vita során mi volt Marx álláspontja a különböző megvitatott kérdésekben. Az elmondottakból látható, hogy Hyndman főleg és majdnem kizárólag a dolog *anekdotikus* oldalára fekteti a súlyt: ilyen a könyv további tartalma is. Hyndman önéletrajza egy angol burzsoá filiszter önéletrajza, aki mint osztálya legjobbjainak a legjobbja, végül is utat tör magának a szocializmushoz, bár sohasem szabadult meg teljesen a burzsoá hagyományoktól, a burzsoá nézetektől és előítéletektől.

Hyndman megismétli azokat a filiszteri szemrehányásokat, hogy Marx és Engels „egyeduralkodó" volt az „állítólag demokratikus" Internacionáléban, hogy egyikük sem értette a gyakorlatot, egyikük sem ismerte az embereket stb., de Hyndman egyetlenegyszer sem kísérelte meg, hogy a körülmények pontos, konkrét vizsgálata alapján ítélje meg ezeket a szemrehányásokat.

Anekdota az egész, nem pedig marxista történeti elemzés. Marx és Engels harcolt a német szociáldemokrata

egyesülés ellen (a lassallistákkal), pedig az egyesülés szükséges volt! Ez az egész, amit Hyndman elmond. Arról azonban, hogy Marxnak és Engelsnek elvileg ezerszer igaza volt Lassalle-lal és a lassallistákkal szemben, Hyndman egy árva szót sem mond. Hyndman még csak fel sem veti ezt a kérdést. Hyndmannek eszébe sem jut, hogy a (szervezeti) „demokratizmus" az Internacionálé korszakában csak a proletár-szociáldemokrácia építését bomlasztó burzsoá szekták fedezéke volt.

Ez az oka annak, hogy amikor Hyndman elbeszéli Marxszal való szakításának történetét, csak pletykálkodik (mint Dioneo úrék). Engels, lám, „kötekedő, gyanakvó, féltékeny" ember volt, s Marx felesége állítólag azt mondotta Hyndman feleségének, hogy Engels volt Marx „rossz szelleme" (!!); Engels, akivel Hyndman sohasem találkozott (Dioneo úr éppen az ellenkezőjét írta a *„Russzkije Vedomosztyi"-ban*), mindig hajlandó volt arra, hogy „azoktól, akiket (pénzzel) támogatott (Engels nagyon gazdag volt, Marx pedig igen szegény), megkapja pénzecskéjének teljes csereértékét". Állítólag Engels veszítette össze Marxot Hyndmannel, mert félt, hogy Hyndman, aki akkor gazdag ember volt, kiüti Engelst a nyeregből és helyette ő lesz Marx gazdag barátja!!

A liberális urak természetesen örömmel terjesztik az efféle minősíthetetlen aljasságokat. A liberális [illegible]-nak magától értetődően nem érdekük, hogy elolvassák legalább Marxnak és Engelsnek Sorgéhoz írt leveleit[96], amelyekre maga Hyndman is utal, és *végére járjanak a dolognak*, ahol szükséges! Eszük ágában sincs! Pedig ha elolvasnák és egybevetnék ezeket a leveleket Hyndman „memoárjaival", azonnal világos lenne minden.

Hyndman az 1881-ben kiadott „Anglia mindenki számára" című brosúrájában átpártol a szocializmushoz, bár nagyon-nagyon zavaros burzsoá demokrata maradt. A brosúrát az akkor keletkezett (nem szocialista) „Demokrata Föderáció" részére írta, amelyben igen sok antiszocialista elem foglalt helyet. És Hyndman, aki brosúrája két fejezetében *Marx megnevezése nélkül* újra elmondja és lemásolja a „Tőké"-t, az előszóban mellesleg beszél valami „nagy gondolkodóról és eredeti íróról", akinek

sokat köszönhet stb. Ezért „veszített össze" engem Engels Marxszal — meséli Hyndman, aki ugyanakkor idézi Marx (1880 december 8-án[97] kelt) levelét, amelyben Marx azt írja neki, hogy, ő, Hyndman, saját szavai szerint: „Angliát illetően nem osztja pártom (Marx pártjának) nézeteit".

Világos tehát a nézeteltérés, melyet Hyndman nem értett meg, nem vett észre, nem tartott fontosnak: Hyndman akkor (mint Marx 1881 december 15-i levelében nyíltan megírja Sorgénak) „szentimentális kispolgári író" volt, „félig burzsoá, félig proletár". Ha egy ember, aki megismerkedik Marxszal, Marxhoz közeledik, Marx tanítványának nevezi magát, majd „demokrata" föderációt alapít, és brosúrát ír e föderáció részére, amelyben meghamisítja a marxizmust, és elhallgatja Marx nevét, világos, hogy Marx ezt nem hagyhatta „haragos" tiltakozás nélkül. És hogy Marx tiltakozott, kitűnik abból, hogy Sorgénak írt levelében idézeteket közöl Hyndman bocsánatkérő leveleiből, melyekben Hyndman azzal próbálta igazolni magát, hogy „az angolok nem szeretnek külföldiektől tanulni", hogy „Marx neve annyira gyűlöletes" (!!) stb. (Hyndman maga közli, hogy megsemmisített majdnem minden levelet, amelyet Marxtól kapott, úgyhogy az igazság felderítése levelek alapján nem várható.)

Ügyvédi kedves bocsánatkérés! S amikor kétségtelenül kiderült, hogy Marx és Hyndman között nézeteltérések voltak, amikor még Hyndman mostani könyvecskéje is azt bizonyítja, hogy nézetei sok tekintetben filiszteri és burzsoá jellegűek (milyen érvekkel védelmezi például a közönséges bűntettesek halálbüntetését!) azzal magyarázza Marxszal való szakítását, hogy Engels „intrikált" ellene, aki negyven éven át Marxszal egy elvi irányvonalat követett. S ha Hyndman könyvének többi része mind színmész volna is, ez az egy csepp üröm elegendő lenne ahhoz . . .

Marx és Hyndman akkori nézeteltérései félreérthetetlenül kiderülnek abból, amit Hyndman Henry George marxi jellemzéséről mond. Marx idevonatkozó véleményét 1881 június 20-án Sorgénak írt leveléből ismerjük. Hyndman így védelmezte H. George-ot Marx előtt: „George

jobban tanít a hibák ismételgetésével, mint mások az igazság teljes kifejtésével."

„Marx — írja Hyndman — hallani sem akar az ilyen érvekről. A hibák terjesztése sohasem lehetett hasznos a népnek, ez volt Marx véleménye. «Aki cáfolatlanul hagyja a hibát, az intellektuális becstelenségre ösztönöz. Úgy lehet, hogy tíz emberre, aki tovább megy Georgenál, száz olyan ember jut, aki megállapodik George nézeteinél, ez a veszély pedig túlontúl nagy, semhogy megkockáztathatnók.»" Ezt mondotta Marx!!

És Hyndman azt írja, hogy ő most is megmarad a George-ról vallott korábbi véleménye mellett, de másrészt megjegyzi, hogy George olcsó faggyúgyertyával világító kölyök, aki csak bolondozott egy olyan ember mellett, aki elektromos fényszóróval világított.

Kitűnő hasonlat, csak . . . csak kockázatos volt Hyndman részéről, hogy Engelsről terjesztett szánalmas pletykáival egyidejűleg használja ezt a remek hasonlatot.

„Zvezda" 31. sz.
1911 november 26.
Aláírás: Vl. Iljin

A LIBERÁLIS MUNKÁSPÁRT KIÁLTVÁNYA

I

Ezt a címet érdemelné N. R-kovnak a „Nasa Zarja" című folyóirat 9—10. számában megjelent cikke[98].

A marxisták elvesztették N. R-kovot, aki a fellendülés éveiben odaadó hűséggel és energiával szolgálta a munkáspártot, de bármilyen nagy is ez a veszteség, az ügy érdeke felette áll minden személyi és frakciós szempontnak, minden „kellemes" emléknek. Az ügy érdekében be kell vallanunk, hogy az új likvidátor kiáltványa igen hasznos, mert őszintén, világosan és szabatosan fejti ki benne nézeteit. N. R-kov arra ösztönöz, sőt kényszerít bennünket, hogy mindennemű „konfliktus" anyagától *függetlenül*, tisztán eszmei alapon, sőt jelentős mértékben a bolsevik és a mensevik áramlattól függetlenül vessük fel a „két párt" igen fontos, alapvető kérdését. R-kov után már nem beszélhetünk a likvidátorságról, *csak úgy mint azelőtt*, mert R-kov feltétlenül magasabb színvonalon vetette fel a kérdést. És R-kov után már az sem lehetséges, hogy *csak beszéljünk* a likvidátorságról, mert közvetlen, gyakorlati akciók egységes egészet alkotó tervével van dolgunk, melynél egységesebbet el sem képzelhetünk.

N. R-kov előbb kifejti „az Oroszországban megoldásra váró objektív alapvető feladatot", majd áttér a forradalom méltatására, azután megvizsgálja a mai helyzetet, világosan és szabatosan beszél minden egyes osztályról, végül pontos képet fest az új „nyílt politikai munkásegyletről", amelyet — úgymond — haladéktalanul létre kell hoznunk, „tényleg meg kell alakítanunk". Szóval R-kov egészen

elölről kezdi és lépésről lépésre halad tovább, míg eljut a végső következtetéshez, mint ahogy elvárható attól, aki tudja, hogy beszédeiért és cselekedeteiért komoly politikai felelősséggel tartozik. És el kell ismernünk, hogy R-kov vaskövetkezetességgel, elejétől végig antimarxista, liberális szempontot érvényesít.

Nézzük fejtegetéseinek kiindulópontját. R-kov „egészen kétségtelennek és vitathatatlannak tartja", hogy „jelenleg Oroszország objektív alapvető feladata az, hogy végérvényesen kulturált kapitalizmussal váltsa fel a félig feudális, durva rablógazdálkodást". Szerinte azonban vitás, hogy olyan helyzetben van-e Oroszország, amikor, „ha nincs is kizárva a társadalmi viharok lehetősége, de a közeljövőben már nem szükségszerűek, nem elkerülhetetlenek ezek a viharok".

Mi egészen kétségtelennek és vitathatatlannak tartjuk, hogy csak egy liberális vetheti fel így a kérdést. A liberálist csupán az érdekli, lesz-e „kulturált kapitalizmus" vagy sem, lesznek-e „viharok" vagy sem. A marxista nem elégedhet meg ezzel, hanem annak megvizsgálását követeli, hogy a felszabaduló burzsoá társadalomban *mely osztályok, az osztályok mely rétegei* milyen konkrét, meghatározott irányvonalat követve dolgoznak ezen a felszabadításon, például az úgynevezett „kulturált kapitalizmus" egyik-másik politikai formájának létrehozásán. A marxisták a „viharok" idején is, és akkor is, amikor kétségtelenül nincsenek viharok, a liberalizmustól elvileg eltérő irányvonalat követnek, s igazi demokratikus életformák, nem pedig általában vett „kulturált életformák" létrehozásán dolgoznak. Mi mindnyájan „kulturált kapitalizmusra" törekszünk, mondják a liberálisok, akik az osztályfeletti pártot játsszák. A „kultúra" szón nem azt kell értenünk, amiről a liberálisok beszélnek, — mondják a munkásoknak és az egész demokráciának a marxisták.

Még élesebben domborodik ki a marxizmus tipikusan „professzori" kiforgatása, amikor R-kov a „felületes megfigyelőket" bírálja, akik „úgy látják, hogy forradalmunk nem sikerült". „A gyenge idegzetű intellektuelek — írja R-kov — mindig és mindenütt elcsüggedtek, siránkoztak, majd erkölcsileg összeomlottak, renegátok

lettek, miszticizmusba estek." „A gondolkodó megfigyelő azonban" tudja, hogy „a reakció őrjöngésében gyakran igen mélyreható társadalmi változások jutnak kifejezésre", hogy „a reakció korszakában új társadalmi csoportok és erők vannak kialakulóban és érlelődnek".

Így okoskodik R-kov. Olyan filiszter módon (bár tudós szavakkal) veti fel a „renegátság" kérdését, hogy az Oroszországban uralkodó ellenforradalmi hangulatoknak *meghatározott* osztályok helyzetével és érdekeivel való összefüggése egészen eltűnik. Egyetlen vehista, vagyis még a legdühödtebb ellenforradalmi liberális sem fogja tagadni, hogy a reakció idején új erők érlelődnek, aláírja ezt annak az ötkötetes likvidator munkának minden munkatársa is, melytől elfordultak a mensevikek legjobbjai. Ellenforradalmunk konkrét megjelenési formája és osztályjellege elsikkadt történészünknél, aki csak elkoptatott, üres frázisokat csépel, amikor egyes intellektuelek gyenge idegzetéről és mások alapos megfigyelőképességéről szónokol. R-kov egyáltalában nem látta azt a marxisták szerint igen fontos kérdést, hogy miért alkalmaztak forradalmunkban a különböző osztályok akcióik során különböző módszereket, miért voltak különböző törekvéseik, és miért vezetett ez arra, hogy „renegát" álláspontra helyezkedtek azzal a harccal szemben, melyet más burzsoá osztályok folytattak a „kultúráért".

Térjünk át arra, ami a legfontosabb: hogyan ítéli meg R-kov az osztályok helyzetét és ennek alapján a jelenlegi politikai helyzetet. A szerző „a nagybirtok képviselőivel" kezdi és azt mondja: „Nagybirtokosaink zöme még nemrégen igazi feudális, tipikus nemesi földbirtokos volt (volt!). Most már kevesen maradtak ezekből az utolsó mohikánokból. Maroknyi ember csoportosul még Puriskevics és Markov II. úrék körül és tehetetlenül (!) mérges tajtékot túrnak kétségbeesésükben... Nemesi és nem-nemesi nagybirtokosaink többsége, melyet a nacionalisták és a jobboldali októbristák képviselnek a dumában, fokozatosan, de feltartóztathatatlanul mezőgazdasági burzsoáziává alakul át."

Így „ítéli meg a helyzetet" R-kov. Mondanunk sem kell, hogy ez a helyzetkép megcsúfolása a valóságnak.

Most a valóság az, hogy az „a maroknyi ember, aki Puriskevics és Markov II. úr körül csoportosul", nem tehetetlen, hanem mindenható. Ennek a „maroknyi embernek" hatalmát és jövedelmeit biztosítják Oroszország mai társadalmi és politikai intézményei, ennek a „maroknyi embernek" az akarata dönt végső fokon, s határozza meg az úgynevezett bürokrácia egész tevékenységének irányát és jellegét fentről lentig. Mindez annyira közismert, ennek a maroknyi embernek az uralma Oroszországban annyira szembeszökő és mindennapi tény, hogy erről valóban csak határtalan öntömjénezésükben feledkezhetnek meg a liberálisok. R-kov először is ott követ el hibát, amikor nevetségesen túlozza a feudális gazdaságnak burzsoá gazdasággá való „átalakulását", másodszor pedig ott, amikor megfeledkezik arról a „csekélységről", hogy a politikai felépítménynek a gazdaság átalakulásához való alkalmazkodása bonyolult és ugrásszerű folyamat, — pedig éppen ez a „csekélység" különbözteti meg a marxistát a liberálistól. Hogy megvilágítsuk R-kov mindkét hibáját, elegendő, ha példaként Poroszországra utalunk, ahol — bár sokkal fejlettebb a kapitalizmus és sokkal előbbre haladt a régi földesúri gazdaságnak burzsoá gazdasággá való átalakulása — az Oldenburgok és a Heydebrandok mindmáig mindenhatók, kezükben tartják az államhatalmat, — hogy úgy mondjuk — saját szociális tartalmukkal töltik meg az egész porosz monarchiát, az egész porosz bürokráciát! Poroszországban, noha 63 év telt el 1848 óta és példátlanul gyorsan fejlődött a kapitalizmus, máig is olyan Landtag-választói jog van érvényben, mely biztosítja a porosz Puriskevicsek mindenhatóságát. R-kov pedig, bár csak 6 év telt el 1905 óta, valóságos árkádiai idillt fest Oroszországról, ahol „tehetetlenek" a Puriskevicsek!

Igen, R-kov árkádiai idillnek festi a „feltartóztathatatlan" puriskevicsi átalakulást s „a nagyon mérsékelt burzsoá progresszizmus győzelmét" — ez R-kov *összes* fejtegetéseinek az alapgondolata. Mit mond például a jelenlegi agrárpolitikáról? Annak (hogy a feudális gazdaság burzsoá gazdasággá alakul át) „nincs kézzelfoghatóbb és meggyőzőbb bizonyítéka", mint ez a politika, mondja

R-kov. Megszüntetik egy-egy gazdaság széttagoltságát, és „az sem okoz különösebb nehézséget, hogy 20 földművelő feketeföld-kormányzóságban megszüntessék a földínséget, sőt ez korunk egyik legsürgősebb feladata, amelyet minden valószínűség szerint a különböző burzsoá csoportok kompromisszumával fognak megoldani".

„Most is több precedens van arra, hogy az agrárkérdésben elkerülhetetlen a kompromisszum, amely már előreveti árnyékát..."

Ez mintaképe annak a módszernek, ahogyan R-kov politikai kérdéseket fejteget. R-kov azzal kezdi, hogy minden adat nélkül, csak azért, mert így kívánja liberális lelki nyugalma, kiküszöböli a szélsőségeket! Majd azt mondja, hogy nem nehéz és valószínű a különböző burzsoá csoportok kompromisszuma. S azzal végzi, hogy ez a kompromisszum „elkerülhetetlen". Ezzel a módszerrel azt is be lehetne bizonyítani, hogy Franciaországban 1788-ban, vagy Kínában 1910-ben nem volt valószínű és szükségszerű a „vihar". Természetesen nem nehéz a különböző burzsoá csoportok kompromisszuma, *ha feltételezzük*, hogy Markov II-őt nem csupán R-kov lelki nyugalomra vágyó fantáziája tüntette el. Aki azonban ebből indul ki, az liberális álláspontra helyezkedik, mert a liberális fél Markov II-ék nélkül s azt hiszi, hogy mindig félni fog mindenki.

A kompromisszum természetesen „elkerülhetetlen", ha (első „ha") nincsenek Markovok; ha (második „ha") a munkások és a tönkretett parasztok örök politikai álomba merülnek. De ha ezt feltételeznők, ha elfogadnók a második „ha"-t, vajon nem azt jelentené-e ez, hogy valóságnak tekintjük azt, ami (a liberálisnak) kívánatos.

II

Mi nem vagyunk hajlandók a liberális kívánságait vagy feltételezéseit valóságnak tekinteni, mi más következtetésre jutottunk: véleményünk szerint kétségtelen, hogy a jelenlegi agrárpolitika burzsoá jellegű. De éppen azért, mert ezt a burzsoá politikát Puriskevicsék

irányítják, akik továbbra is a helyzet urai, éppen ezért annyira kiéleződnek az ellentmondások, hogy legalábbis a legközelebbi időben teljesen valószínűtlen a kompromisszum.

A másik fontos társadalmi folyamat — folytatja elemzését R-kov — az ipari és kereskedelmi nagyburzsoázia megszilárdulási folyamata. A szerző helyesen utal a kadetok s az októbristák „kölcsönös engedményeire", és erre a következtetésre jut: „Ne ringassuk magunkat illúziókban: küszöbön áll a nagyon mérsékelt burzsoá «progresszizmus» győzelme."

Győzelem? hol? ki fölött? Talán a IV. duma-választáson, melyről éppen az imént beszélt R-kov? Ha igen, akkor ez csak az 1907 június 3-i választási törvény szűk keretei közt aratott „győzelem" lesz. Ebből azonban elkerülhetetlenül vagy az következik, hogy ez a „győzelem", amely nem ver semmilyen hullámot, semmit sem változtat Puriskevicsék tényleges uralmán, vagy pedig az, hogy ez a „győzelem" közvetve azt a demokratikus fellendülést fogja kifejezni, amelynek szükségképpen éles összeütközésbe kell kerülnie az említett „szűk keretekkel" és Puriskevicsék uralmával.

Akármelyik esetet vesszük is, a mérsékelteknek a mérsékelt keretek közt lezajló választásokon aratott győzelme semmi szín alatt sem jelenti azt, hogy a mérsékeltek az életben is győztek. De R-kov „parlamenti kreténizmusba" esett, ezért téveszti össze a június harmadiki választási törvény alapján rendezett választásokat az élettel! Hogy ezt a hihetetlen tényt bebizonyítsuk az olvasónak, minden kihagyás nélkül kell idéznünk R-kovot:

„És ez a győzelem annál valószínűbb, mivel a városi kispolgárság tömege, amely filiszter módjára csüggedve elmerül «a széttört mosóteknő» kísértetének szemléletében, tehetetlenül kullog a mérsékelt progresszizmus után. A parasztság pedig igen gyenge a választásokon, mert választási rendszerünk sajátosságai lehetőséget nyújtanak a kormányzósági elektorok kollégiumában uralkodó földbirtokosoknak, hogy a parasztok közül «jobboldali» képviselőket válasszanak. Ez az Oroszországban jelenleg végbemenő társadalmi változások képe, — ha egyelőre figyelmen kívül hagyjuk a munkásosztályt. Ez korántsem a tespedés vagy visszakozás képe. Az új burzsoá Oroszország

kétségtelenül erősödik és fejlődik. Annak politikai szankciója, hogy a konzervatív mezőgazdasági burzsoázia mellett a mérsékelt progresszív ipari és kereskedelmi burzsoázia uralma közeleg (csakis Anglia a példa!), az Állami Duma, mely az 1907 június 3-i választási normákon alapul. (Mellőzzük a Franciaországgal és Poroszországgal való összehasonlítást, amiről később lesz szó.) Összefoglalva a mondottakat, meg kell állapítanunk, hogy Oroszországban megvan minden előfeltétele annak, hogy a burzsoá társadalmi és államrendszer lassan, de kétségtelenül tovább fejlődjék, bár ez rendkívül fájdalmas következményekkel sújtja a tömegeket. Magától értetődően nincsen kizárva a viharok és megrázkódtatások lehetősége sem, de ez nem szükségszerű, nem elkerülhetetlen, mint ahogy a forradalom előtt volt."

Mondanunk sem kell, ez igen bölcs filozófia. Ha figyelmen kívül hagyjuk a parasztságot, mert „gyenge a választásokon", és ha „egyelőre figyelmen kívül hagyjuk" a munkásosztályt, akkor magától értetődik, hogy a viharok lehetősége teljesen ki van zárva! Vagyis, ha liberális szemüvegen át nézik Oroszországot, a liberális „progresszszizmuson" kívül nem látnak egyebet. De ha leveszik a liberális szemüveget, mindjárt más képet kapnak. Mivel a parasztság egyáltalában nem azt a szerepet játssza az életben, mint a június harmadiki választási rendszerben, ezért „a választáson való gyengesége" egyáltalában nem nyit kaput a „mérsékelt progresszizmus" előtt, hanem kiélezi az egész parasztság és az egész rendszer ellentmondását. Mivel sem a kapitalista országokban, sem pedig Oroszországban, amely átélte a XX. század első évtizedét, *nem lehet* „figyelmen kívül hagyni" a munkásosztályt, ezért R-kov bölcselkedése fabatkát sem ér. Mivel nálunk (a III. dumában is és felette is) Puriskevicsék rendszere uralkodik, melyet Gucskovék és Miljukovék morgása legfeljebb csak tompít, ezért a mérsékelt progresszív burzsoázia „közelgő uralmáról" szóló frázis nem egyéb, mint liberális altatódal. Mivel Gucskovék és Miljukovék osztályhelyzetüknél fogva csak morogni tudnak, de képtelenek valamit is szembeszegezni Puriskevicsék uralmával, ezért az új burzsoá Oroszország és Puriskevicsék összeütközése elkerülhetetlen, s az összeütközésnek ugyanazok a hajtóerői, amelyeket R-kov a liberálisok

nyomán „figyelmen kívül hagyott". Éppen azért, mivel Miljukovék és Gucskovék „kölcsönös engedményeket tesznek" a Puriskevicsékkel szemben tanúsított szolgálatkészségben, a munkásokra hárul az az egyre elodázhatatlanabb feladat, hogy határvonalat húzzanak a demokrácia és a liberalizmus között. N. R-kov nem értette meg sem az oroszországi viharok keletkezésének feltételeit, sem a most említett feladatot, amely akkor is kötelező, ha nyilvánvalóan nincsenek viharok.

A vulgáris demokratát csak az érdekli, hogy lesz-e vihar vagy sem. A marxista azonban elsősorban az osztályok politikai elhatárolását helyezi homloktérbe, amelynek vonala *egyforma* akkor is, ha vihar van, és akkor is, ha nincs vihar. R-kov azt mondja, hogy „a demokratikus rendszerért folyó harcban a munkásoknak kell vállalniok a politikai hegemónia feladatát"; ez azonban igazán furcsán hangzik azok után, amiket kiáltványában írt. Ez azt jelenti: R-kov aláírást kér a burzsoáziától, hogy elismeri a munkások hegemóniáját, ő viszont nyugtát ad a burzsoáziának arról, hogy a munkások lemondanak a hegemónia tartalmát alkotó feladatokról! R-kov teljesen kizsigerelte a hegemónia tartalmát, és azután naivul az üres szót szajkózza. R-kov előbb olyan helyzetképet fest, amelyből látható, hogy szerinte a liberálisok hegemóniája befejezett, megmásíthatatlan és elháríthatatlan tény, s azután azt akarja bebeszélni nekünk, hogy ő elismeri a munkásosztály hegemóniáját!

A duma jelentősége „nem kevésbé reális — bölcselkedik R-kov —, mint a francia törvényhozó testület jelentősége a második császárság végső éveiben, vagy mint a német Reichstag és a porosz Landtag középarányosának jelentősége, mely a múlt század nyolcvanas éveinek Poroszországára jellemző".

Ez a hasonlat annyira komolytalan, hogy példaképe lehetne a történelmi párhuzamokkal űzött játéknak. Franciaországban a hatvanas években már régen teljesen befejeződött a burzsoá forradalmak korszaka, már küszöbön állt a proletariátus és a burzsoázia nyílt összecsapása; a bonapartizmus azt fejezte ki, hogy a hatalom e két osztály között lavírozott. Nevetséges, ha ezt a mostani

Oroszországgal hasonlítják össze. A III. duma inkább az 1815. évi Chambre introuvable-hoz[99] hasonlít! Oroszországban a nyolcvanas években szintén azt látjuk, hogy a burzsoá forradalom korszaka teljesen befejeződött; ez a korszak 1870-ben véget ért: az egész burzsoázia, beleértve a városi és a paraszti kispolgárságot is, ki van elégítve és reakciós.

Az rémlett talán R-kovnak, hogy a demokrácia és a proletariátus képviselőinek szerepe a Törvényhozó Testületben és a Reichstagban hasonlít a III. duma megfelelő képviselőinek szerepéhez? Ez a hasonlat lehetséges, de éppen R-kov ellen szól, mert Gegecskori, s részben Petrov III. magatartása arról tanúskodik, hogy az általuk képviselt osztályok olyan erősek, magabiztosak és harcra készek, hogy a Puriskevicsékkel való „kompromisszum" valószínűtlen, sőt teljesen ki van zárva.

III

Részletesebben kellett foglalkoznunk az osztályok szerepének R-kov kiáltványában adott jellemzésével, mert éppen itt vannak kétségtelen nézeteltérésünk eszmei gyökerei. Meg kell mondanunk, hogy R-kov bátran és ritka őszinteséggel vonja le gyakorlati következtetéseit, amelyek inkább csak azért érdekesek, mert ad abszurdum viszik a szerző „elméletét". R-kovnak természetesen ezerszer igaza van, amikor a munkások nyílt politikai szervezetének lehetőségét a helyzet méltatásával, a politikai rendszer gyökeres változásainak megítélésével kapcsolatban veti fel. De az a bökkenő, hogy az *életben* végbemenő változások helyett csak ilyen szentimentális professzori szillogizmusokat tálal fel nekünk: a „kulturált kapitalizmusba" való átmenet „feltételezi" a munkások nyílt politikai szervezetének szükségességét. Könnyű ezt papírra vetni, de az életben ettől semmivel sem lesz „kulturáltabb" az orosz politikai rendszer.

„Kétségtelen, hogy még a legmérsékeltebb progresszizmus is kénytelen majd tágítani a fennálló, túlontúl szűk kereteken." A kadetok progresszizmusa — feleljük

mi erre — semmin sem fog és semmin sem tud „tágítani" a IV. dumában, amíg meg nem mozdulnak azok az egyáltalában nem kadet elemek, akik mit sem törődnek a duma kereteivel.

„Ilyen szervezet nélkül — mondja R-kov a munkások nyílt és széles politikai szervezetéről — a harc elkerülhetetlenül anarchista jelleget öltene, amely nemcsak a munkásosztálynak, hanem a kulturált burzsoáziának is ártana."

A mondat utolsó részével nem foglalkozunk, mert kommentárokkal nem akarjuk rontani e „gyöngyszem" hatását. A mondat első része azonban történelmileg helytelen: Németországban az 1878—1890-es években nem volt anarchizmus, jóllehet nem volt „nyílt és széles" politikai szervezet.

R-kovnak ezerszer igaza van továbbá, mikor felveti egy nyílt politikai „munkásszervezet" konkrét tervét, és azt indítványozza, hogy kezdjük „a munkásosztály érdekeit védő politikai egylet" megalapításával, — igaza van azért, mert csak üres szószátyárok képesek hónapokon, éveken át fecsegni egy *„nyílt"* párt lehetőségéről, de ugyanakkor még a legegyszerűbb és legtermészetesebb lépést sem teszik megnyitása érdekében. R-kov nem a frázis, hanem a tett embere, aki egészen elölről kezdi és addig folytatja, míg le nem vonja a végső következtetést.

De az ő „ügye" *liberális* ügy, az a „zászló", amelyet ő „bontogat" (id. cikk, 35. old.), a liberális munkáspolitika zászlaja. Nem számít, hogy a R-kov által alapítandó egylet programjában ez áll: „új társadalmat kell teremteni a termelési eszközök társadalmi tulajdona alapján" stb. A valóságban ennek a magasztos elvnek az elismerése nem gátolta a német szociáldemokraták egy részét abban, hogy a hatvanas években „porosz királyi munkáspolitikát" folytassanak, nem gátolja Ramsay MacDonaldot (a szocializmustól „független" angol munkáspárt vezérét) abban, hogy liberális munkáspolitikát folytasson. És amikor R-kov korunk legközelebbi politikai feladatairól beszél, éppen a liberális elvek rendszeres kifejtését adja. Azt a „zászlót", amelyet R-kov „bontogat", Proko-

povics, Potreszov, Larin úrék s mások már régen kibontották, és minél jobban „bontogatja" ezt a zászlót, annál világosabbá válik mindenki előtt, hogy az csak kopott, piszkos, liberális rongydarab.

„Szemernyi utópia sincs ebben" — mondja R-kov. Egy ismert mondás körülírásával kell felelnünk a szerzőnek: nagy utópista vagy te, csak éppen garast sem ér az utópiád. Komolytalan dologra csak tréfásan felelhetünk, más felelet valóban komolytalan lenne. Abban a korban, amikor feloszlatják az abszolúte békés, illedelmes, nem politikai szakszervezeteket, nem tartják utópikusnak egy nyílt politikai munkásegylet megalapítását! Az osztályok szerepét elejétől végéig liberálisan ítélik meg — és azt akarják bebeszélni, hogy nem csúsznak be Tolmacsov felfrissített rendszerébe! „Itt nem hirdetünk semmiféle erőszakot — buzgólkodik a derék R-kov —, itt egy árva szó sincs arról, még halvány gondolata sincs annak, hogy erőszakos forradalom szükséges, mivel a valóságban az is meglehet, hogy nincs rá szükség. Ha valaki, akit megvakított a reakció őrjöngése, azzal akarná vádolni ennek az «egyesületnek» a tagjait, hogy erőszakos forradalomra törekszenek, ez az esztelen, alaptalan, jogilag lehetetlen vád visszaszállna a vádló fejére!"

Szépen ír ez az N. R-kov! Akárcsak P. B. Sztruve úr, aki 1901-ben éppígy azzal fenyegette a zemsztvo üldözőit, hogy „fejükre szállnak" vissza szörnyű vádjaik[100]. Pompás kép: N. R-kov azt bizonygatja az őt vádoló Dumbadzéknak, hogy mivel most nincsenek „gondolatai", ennélfogva a jogilag semmis vádak visszaszállnak a Dumbadzék fejére. Igen, igen, még nincs parlamentünk, de már sokan parlamenti kreténizmusban szenvednek. Kétségtelen, hogy az új egylet olyan tagjait, mint a marxista Gegecskori, vagy Petrov III., aki nem marxista, de becsületes demokrata, már az első általános taggyűlésen azonnal kizárnák ... ha az egybegyűlteket tévedésből nem tennék hűvösre, még mielőtt megnyitnák a gyűlést.

A „Nasa Zarja" „likvidátorai" megörültek, hogy R-kov hozzájuk pártolt. A likvidátorok azonban örömujjongásukban nem veszik észre, hogy a likvidátorrá vedlett N. R-kov forró ölelésével megfojtja őket. Kezesked-

hetünk, hogy R-kov szenvedélyes, forró ölelésével meg fogja fojtani a likvidátorságot épp úgy, mint ahogy J. Larin is forró ölelésével fojtotta meg a munkáskongresszust. J. Larin brosúrája után óvakodtak védelmezni a munkáskongresszus eszméjét, mert féltek, hogy fonák helyzetbe kerülnek, — s a munkáskongresszus eszméje csendesen kimúlt J. Larin ölelő karjában. A likvidátorság új „kiáltványa" után, amelyet R-kov tett közzé a „Nasa Zarjá"-ban, szintén óvakodni fognak védeni a nyílt likvidátor pártot, mert félni fognak, hogy fonák helyzetbe kerülnek.

De ebben az eszmében — elvégre legalább valamiben egyet kell értenünk R-kovval! — mégiscsak van egy „szemernyi" valami, ami nem utópia. Vegye le, kedvesem, a professzori szemüveget és meglátja, hogy az az „egyesület", amelynek „tényleges megalakításán" fáradozik (miután rábeszélése meggyőző súlyával Mimrecovék „fejére szállt")[101], már *két éve létezik*. Sőt már ön is tagja! Ez „a munkásosztály érdekeit védő egyesület" nem más mint a „*Nasa Zarja*" című folyóirat (mint eszmei kollektíva, nem pedig mint tipográfiai gyűjtőfogalom). Utópia egy nyílt, széles munkásszervezet, de korántsem utópia, egyáltalában nem utópia, hogy az opportunista intellektueleknek „nyílt", őszinte folyóirataik vannak. Ők a maguk módján védik a munkásosztály érdekeit, ez vitathatatlan, de aki még marxista, az napnál világosabban látja, hogy az ő „egyesületük" a munkásosztály liberálisan értelmezett érdekeit liberálisan védő egyesület.

„Zvezda" 32. sz.
1911 december 3.
Aláírás: V. I. Ljin.

A II. DUMA SZOCIÁLDEMOKRATA FRAKCIÓJÁRÓL[102]

AZ ÜGY RÉSZLETES ISMERTETÉSE

Már négy éve annak, hogy a második duma egész szociáldemokrata frakcióját — kormányunk aljas összeesküvésének áldozatait — perbefogták, s mint főbenjáró bűntetteseket fegyházra ítélték. Az orosz proletariátus jól tudta, hogy képviselői ellen hamis vádat emeltek; de ez a reakció őrjöngése idején történt, az ítéletet pedig zárt tárgyaláson hozták, úgyhogy nem volt elegendő bizonyíték a cárizmus gaztettére. Csak nemrégen kerültek napfényre olyan meggyőző tények, amelyek teljes fényt derítenek hatóságaink undorító mesterkedéseire, s amelyeket Brodszkij, a politikai titkosrendőrség ügynöke szintén megerősített.

A dolog így történt:

Az orosz proletariátus még az igen korlátozott választói jog mellett is 55 szociáldemokratát küldött a második dumába.

Ez a szociáldemokrata frakció nemcsak tagjainak tekintélyes számánál fogva, hanem eszmei tekintetben is messze kimagaslott. Mint a forradalom szülötte, magán viselte ennek bélyegét, felszólalásaiban, amelyekben még mindig érezhető volt az egész országot magával ragadó nagy harc utórezgése, mélyrehatóan és igen alaposan bírálta a dumának beterjesztett törvényjavaslatokat, az egész cári és kapitalista kormányzási rendszert.

Ez a szociáldemokrata frakció fel volt fegyverezve a modern szocializmus győzhetetlen fegyverével, s a legforradalmibb, legkövetkezetesebb, legosztálytudatosabb volt a baloldal valamennyi frakciója között. Magával ragadta azokat, s forradalmi bélyegét rányomta a dumára.

Hatóságaink a forradalom utolsó tűzfészkének, utolsó szimbólumának, a proletár tömegekre gyakorolt igen erős szociáldemokrata befolyás élő bizonyítékának tekintették a frakciót, amely ennek következtében állandóan fenyegette a reakciót, s az utolsó akadály volt a reakció diadalútján. Ezért a kormány mindenáron szabadulni akart a túlontúl forradalmi dumától, s ezért szükségesnek látta, hogy a jövőben a proletariátus és a demokratikus hangulatú parasztság választójogának maximális korlátozásával megakadályozza egy ilyen duma választását. Úgy gondolta, hogy az államcsíny végrehajtásának legjobb eszköze az lesz, ha a szociáldemokrata frakciót az egész ország előtt kompromittálja, hogy ily módon megszabaduljon tőle, vagyis levágja a fejet, hogy ily módon megölje az egész testet.

Erre azonban ürügyet kellett találni, például lehetőséget kellett nyerni arra, hogy főbenjáró politikai bűntettel vádolhassák a frakciót. A leleményes rendőrség és a politikai titkosrendőrség egy-kettőre kéznél volt. A következőket gondolták ki: a szocialista parlamenti frakció kompromittálása céljából vádat kell emelni ellene amiatt, hogy szoros kapcsolatban áll a szociáldemokrata harci szervezettel és a szociáldemokrata katonai szervezettel. Ebből a célból Geraszimov tábornok, a politikai titkosrendőrség főnöke utasította ügynökét, Brodszkijt, hogy lépjen be a nevezett szervezetekbe (az adatokat a Burcev szerkesztésében megjelenő „Jövő" [„L'Avenir"[103], Párizs, 50, boulevard Saint-Jacques] című lap első számából vettük). Brodszkijnak sikerült befurakodnia ezekbe a szervezetekbe; előbb egyszerű tag volt, majd titkár lett. A katonai szervezet néhány tagjának az az ötlete támadt, hogy egy katonaküldöttséget menesztenek a szocialista parlamenti frakcióhoz. A politikai titkosrendőrség kapva kapott ezen, s elhatározta, hogy a tervet kihasználja a maga céljára. Brodszkij, aki már megnyerte a katonai szervezet bizalmát, hozzálátott a terv végrehajtásához. Megválasztottak néhány katonát, elkészítették az utasítást, mely a katonák követeléseit tartalmazta, és még a szocialista frakció előzetes értesítése előtt kitűzték azt a napot, amikor a küldöttségnek meg

kellett jelennie a frakció hivatalos helyiségében. Mivel a katonáknak egyenruhában nem volt szabad belépniük a helyiségbe, át kellett öltözniük; az átöltözés a politikai titkosrendőrség egyik ügynökének a lakásán történt, ahol már készen állott a ruha, melyet a politikai rendőrség vásárolt számukra. Geraszimov gaz terve szerint Brodszkijnak a katonákkal együtt kellett megjelennie a szocialista frakció helyiségében és forradalmi dokumentumokat kellett oda hoznia, hogy ily módon mégjobban kompromittálhassák képviselőinket. Megállapodtak továbbá abban is, hogy Brodszkijt a többiekkel együtt letartóztatják, később azonban a politikai titkosrendőrség segítségével látszólag megszökik és kiszabadul. De Brodszkij nagyon későn jelent meg, s amikor a kompromittáló dokumentumokkal be akart menni a frakció helyiségébe, ott már megkezdték a házkutatást és Brodszkijt nem engedték be.

A politikai titkosrendőrség tehát rendkívül gondosan készítette elő a dolgot, módot nyújtott a reakciónak arra, hogy elítélje és kényszermunkára küldje a proletariátus képviselőit, s ily módon lehetővé tette azt is, hogy a reakció feloszlassa a második dumát és végrehajtsa az 1907 június 3-i (16-i) államcsínyt. Valóban, a kormány aznap kiadott kiáltványában kijelentette (ez a kiáltvány, mint minden cári kiáltvány, megdöbbentően arcátlan és kétszínű), hogy kénytelen feloszlatni a dumát, mert nem támogatta és nem segítette a kormányt abban a törekvésében, hogy újra rendet teremtsen az országban, hanem ellenkezőleg, gáncsolta a kormány minden javaslatát és szándékát, többek közt még az ország forradalmi elemei ellen hozott megtorló rendszabályokat sem akarta megerősíteni. Sőt mi több (szóról szóra idézek): „olyan tettnek jöttek a nyomára, amely példátlanul áll a történelemben. A bíróság felderítette, hogy az Állami Duma egy része összeesküvést szőtt az állam és a cári hatalom ellen. S amikor kormányunk azt követelte, hogy a duma 55 tagját, akit ezzel a bűntettel vádoltak, a bírósági eljárás befejezéséig ideiglenesen távolítsák el, a legsúlyosabban terhelteket pedig vegyék őrizetbe, az Állami Duma nem teljesítette azonnal a kormány törvényes követelését, amely nem tűrt halasztást."

Egyébként nemcsak a kormány, és nemcsak a kormány legközelebbi barátai tudtak a cár gaztettének bizonyítékairól. A mi kedves alkotmányos demokratáink, akik az egész idő alatt egyebet sem tesznek, mint törvényességről, igazságosságról, igazságról stb. stb. fecsegnek, akik pártjukat fellengzősen a „népszabadság pártjának" nevezik, az elmúlt négy évben szintén tudtak ennek a titokban tartott szennyes ügynek minden aljas részletéről. Négy hosszú éven át részvétlen tanúi voltak annak, hogy képviselőinket minden jog ellenére elítélték, hogy képviselőink a fegyházakban szenvedtek, hogy egyesek elpusztultak, megőrültek, s... elővigyázatosan hallgattak. Pedig minden lehetőségük megvolt arra, hogy beszéljenek: képviselőik ott ültek a dumában és számos napilap állt rendelkezésükre. Alkotmányos demokratáink a reakció és a forradalom közé szorulva leginkább a forradalomtól féltek. Ezért kacérkodtak a kormánnyal, fedezték a kormányt négy hosszú éven át hallgatásukkal, lettek részesévé a kormány gaztettének. Csak a legutóbbi időben (a duma 1911 október 17-i ülésén) a politikai titkosrendőrségről szóló interpelláció tárgyalása közben határozta el magát egyik képviselőjük, Tyeszlenko, hogy felfedi a féltve őrzött titkot. Közöljük beszédének idevonatkozó részét (a szöveget a hivatalos gyorsírói jegyzőkönyv alapján szó szerint idézzük): „Amikor arról volt szó, hogy büntető eljárást kell indítani a második Állami Duma 53 tagja ellen[104], bizottságot alakítottak. A bizottság elé terjesztették az összes dokumentumokat, melyekkel azt kellett volna igazolni, hogy az Állami Duma 53 tagja összeesküvést szőtt abból a célból, hogy fegyveres felkeléssel kikiáltsák Oroszországban a köztársaságot. A második Állami Duma bizottsága, amelynek én voltam az előadója, arra a meggyőződésre, egyhangúlag arra a meggyőződésre jutott, hogy itt szó sincs a szociáldemokraták államellenes összeesküvéséről, hanem arról van szó, hogy a pétervári politikai titkosrendőrség sző összeesküvést a második Állami Duma ellen. Amikor a bizottság elkészítette a dokumentumokra támaszkodó jelentését, s amikor erről a szószékről ismertetni kellett volna az adatokat, a megelőző napon feloszlatták az Állami Dumát és erről a szószékről

már nem lehetett beszélni arról, amit felderítettünk. Amikor a tárgyalás megkezdődött, a vádlottak, az Állami Duma 53 tagja, az ügy nyilvános tárgyalását követelte: hadd tudja meg mindenki, hogy nem ők a bűnösök, bűnös a pétervári politikai titkosrendőrség; de zárt tárgyalást rendeltek el, és a közvélemény soha, semmit sem tudott meg erről."

Ezek a tények! Képviselőink négy év óta bilincsbe verve senyvednek az undorító orosz börtönökben, amelyek szigorúságáról és borzalmairól természetesen önök is tudnak. Többen már meghaltak. Egyik képviselőnk megőrült, mások egészsége pedig annyira megrendült az elviselhetetlen börtönviszonyok következtében, hogy mindennap haláluk várható. Az orosz proletariátus nem nézheti többé nyugodtan, hogyan pusztulnak a cári börtönökben képviselői, akiknek egyetlen bűne az, hogy törhetetlenül harcoltak a proletariátus érdekeiért. Annál kevésbé nézheti ezt ölbetett kezekkel, mivel azok a tények, amelyek Brodszkij beismerő nyilatkozatából váltak ismertekké, jogi szempontból elegendő alapot nyújtanak arra, hogy az ügy felülvizsgálatát követeljük. És Oroszországban már megindult a kampány képviselőink kiszabadítása érdekében.

A Pétervárott megjelenő munkáslap, a „Zvezda", jórészt ennek a kérdésnek szenteli 1911 október 29-i számát. Felhívást intéz a sajtóhoz, a liberális képviselőkhöz és a baloldali képviselőkhöz, az egyesületekhez és szervezetekhez, s főleg a proletariátushoz. „Nincs és nem lehet békesség, lelki megnyugvás ott — kiált fel a lap —, ahol mindenkinek minden órában és minden percben hallania kell olyan emberek bilincseinek csörgését, akiket csak azért zártak el a világtól, fosztottak meg szabadságuktól, polgári és politikai jogaiktól, mert volt bátorságuk, hogy az egész ország színe előtt teljesítsék emberi és polgári kötelességüket. A társadalom lelkiismerete nem nyugodhat meg és nem is szabad, hogy megnyugodjék e szörnyű igazság felderítése után. Le kell küzdenünk minden nehézséget és követelnünk kell a második Állami Duma szociáldemokrata képviselői ellen hozott bírói ítélet felülvizsgálatát!.. De első-

sorban a proletariátusnak kell hallatnia hatalmas szavát: hiszen az ő képviselői azok, akiket álnokul elítéltek és akik jelenleg fegyházakban senyvednek."

Az orosz proletariátus megkezdi ezt a harcot: a világ szocialistáihoz fordul, hogy segítsenek neki ebben a harcban, s az orosz proletariátussal együtt messze hallhatóan, ország-világ előtt kifejezve felháborodásukat, tiltakozzanak az Oroszországban uralkodó, szánalmasan alakoskodó abszolutizmus ellen, amely kegyetlenkedéseivel és gaztetteivel túlszárnyalja még az ázsiai kormányok barbárságát és kulturálatlanságát is.

Franciaországban Charles Dumas elvtárs már megindította a kampányt, s a „L'Avenir"-be írt cikkében arra szólítja fel a szocialistákat, hogy ebben a nehéz percben energikusan támogassák az orosz proletariátust. Kövessék ezt a példát a világ szocialistái; a parlamentekben, sajtójukban, népgyűléseiken, mindenütt adjanak kifejezést felháborodásuknak és követeljék, hogy vizsgálják felül a második duma szociáldemokrata frakciójának ügyét.

Megjelent németül, franciául és angolul a „Bulletin Périodique du Bureau Socialiste International" 1911 december havi 8. számában.

Orosz nyelven először 1940-ben, a „Proletarszkaja Revoljucija" 4. számában jelent meg.
Aláírás: N. Lenin.

A SZOCIÁLDEMOKRATÁK JELSZAVAIRÓL, DUMA-MUNKÁJÁRÓL ÉS DUMÁN KÍVÜLI MUNKÁJÁRÓL

A III. duma szociáldemokrata frakciója interpellált a politikai titkosrendőrség tagjainak, a II. duma szociáldemokrata képviselői ellen lefolytatott hajmeresztő bűnper titkos megrendezőinek gaz, provokációs ügyében[105]. Ez az interpelláció szemmelláthatóan bizonyos fordulatot jelent egész pártmunkánkban, az egész demokrácia helyzetében s a munkástömegek hangulatában egyaránt.

Alighanem először hangzik el a III. duma szószékéről ilyen határozott, hangjában és tartalmában forradalmi tiltakozás „június harmadikának gazdái" ellen, s ezt a tiltakozást az egész ellenzék, még a legmérsékeltebb, liberális-monarchista, vehista ellenzék: „őfelsége ellenzéke", azaz a kadet párt, sőt még a „progresszisták is" támogatták. Az 1908 óta tartó őrjöngés korszakában alighanem először látja, érzi, tapasztalja az ország, hogy a forradalmi proletariátus képviselőinek a fekete dumában elhangzott forradalmi tiltakozásával kapcsolatban megmozdul a munkások tömege, erjedés észlelhető a főváros munkásnegyedeiben, a munkások népgyűléseket (újra népgyűléseket!) tartanak, ahol forradalmi szociáldemokrata beszédeket mondanak (mint például a Putyilov-gyárban, a Kábelgyárban és másutt), sőt már politikai tömegsztrájkról szállnak a hírek (lásd az októbrista „Golosz Moszkvi" november 19-i számában közölt pétervári tudósítást).

Kétségtelen, hogy a szociáldemokrata képviselők korábban is mondottak forradalmi beszédeket a III. dumában: elvtársaink, a szociáldemokrata frakció tagjai több ízben nagyszerűen teljesítették kötelességüket, ami-

kor Puriskevics sárga-fekete „parlamentjének" szószékéről nyíltan, világosan, élesen beszéltek a monarchia csődjéről, a köztársaságról, a második forradalomról. Nagy érdeme ez a III. duma szociáldemokrata képviselőinek, amit annál határozottabban kell hangsúlyoznunk, minél gyakrabban hallhatunk aljas opportunista beszédeket a forradalmi felszólalásokkal elégedetlen álszociáldemokratáktól, akik a „Golosz Szocial-Demokrata" vagy a „Gyelo Zsiznyi" körül csoportosulnak.

De még nem volt együtt ennyi politikai tünet, amely mind a fordulatot jelzi: az egész ellenzék a szociáldemokratákat támogatja, a liberális-monarchista, „lojális", „felelős", gyáva „Recs" összeütközésekkel terhes helyzetről beszél, a tömegekben erjedés észlelhető a dumában elhangzott interpellációval kapcsolatban, a cenzúrált sajtó híreket közöl a falu „riasztó hangulatáról". A tavalyi „muromcevista" és „tolsztojista" tüntetések után, az 1910. és 1911. évi sztrájkok után, a tavalyi diák-„história" után az említett jelenség kétségtelenül még jobban megszilárdít bennünket abban a meggyőződésünkben, hogy az orosz ellenforradalom első időszaka, a síri csend, a holt nyugalom, az akasztófák és az öngyilkosságok, az őrjöngő reakció és a tobzódó renegátság, de különösen a liberális renegátság időszaka *véget ért*. Megkezdődött az ellenforradalom történetének második időszaka: az az időszak, mikor a teljes elcsüggedés és gyakran a „vad" rémület már múlóban van, mikor a legkülönbözőbb és legszélesebb rétegekben szemmelláthatóan erősödik annak tudata, — vagy ha nem tudata, akkor érzése, hogy „így nem maradhat tovább", hogy „változás" szükséges, elengedhetetlen, elkerülhetetlen, amikor félig ösztönszerűen, többnyire még határozatlanul kezdenek hajlani arra, hogy támogassák a tiltakozókat és a harcot.

Természetesen könnyelműség volna túlozni e tünetek jelentőségét, könnyelműség volna azt hinni, hogy már fellendülés van. Még nincs fellendülés. Az ellenforradalomban már *nem azok* a vonások tűnnek szembe, amelyek első időszakát jellemzik, de az ellenforradalom még uralkodik, még sziklaszilárdnak képzeli magát. Még mindig a proletariátus „nevelésének, képzésének és szervezésének

hosszantartó feladata" van napirenden, mint az OSzDMP 1908 decemberi határozata mondotta[106]. De a fordulat kezdete arra kötelez bennünket, hogy különös figyelemmel foglalkozzunk a szociáldemokrata párt és más pártok viszonyával, a munkásmozgalom legközelebbi feladataival.

„Őfelsége ellenzéke", még a kadetok és progresszisták is mintha pillanatnyilag elismerték volna a szociáldemokrácia hegemóniáját és a munkásképviselők után ők is elhagyták a földbirtokosok és októbristák dumáját, amelyet Romanov Miklós feketeszázas pogrom-monarchiája hozott létre, elhagyták a provokációs ügy nyilvánosságra hozatala miatt aggódó többség becstelen machinációinak idejére.

Mit jelent ez? Azt jelenti-e, hogy a kadetok pártja már nem ellenforradalmi párt, vagy hogy sohasem volt az, miként az opportunista szociáldemokraták bizonygatják? Az-e most a feladatunk, hogy „támogassuk" a kadetokat és gondolkozzunk valamilyen „közös, országos ellenzéki" jelszóról?

A forradalmi szociáldemokrácia ellenfelei — mondhatni — már réges-régen azt a módszert alkalmazzák, hogy ad abszurdum viszik a szociáldemokrácia nézeteit, és a könnyebb vita kedvéért karikatúra-marxizmust festenek. Így a múlt század kilencvenes éveinek második felében, mikor az oroszországi szociáldemokrácia mint tömegmozgalom keletkezőben volt, a narodnyikok „sztrájkizmusnak" festették a karikatúra-marxizmust. És a történelem iróniája úgy akarta, hogy meg is jelenjenek ezek a karikatúra-marxisták, akiket „ökonomistáknak" neveztek. A szociáldemokrácia becsületét és jó hírnevét csakis az „ökonomizmus" ellen folytatott kíméletlen harcban lehetett megmenteni. Így, az 1905-ös forradalom után, mikor a bolsevizmus mint a kor különös viszonyaira alkalmazott forradalmi marxizmus nagy győzelmet aratott a munkásmozgalomban, s ezt a győzelmet most még ellenségei is elismerték, ellenfeleink „bojkottizmusnak", „harcizmusnak" stb. festették a karikatúra-bolsevizmust. És a történelem iróniája ismét úgy akarta, hogy meg is jelenjenek ezek a karikatúra-bolsevikok, akiket „vperjodistáknak" neveznek.

Meg kell szívlelnünk a történelem tanulságait, nehogy karikatúraszerűen kiforgassák a forradalmi szociáldemokratáknak a kadetokról vallott nézeteit (lásd pl. a „Vperjod" 2. számát). A kadetok pártja kétségtelenül ellenforradalmi párt, ezt csak egészen tudatlan vagy lelkiismeretlen emberek tagadhatják; a szociáldemokraták feltétlen kötelessége, hogy ezt mindenütt, a duma szószékéről is megmagyarázzák. A kadetok pártja azonban az ellenforradalmi *liberálisok* pártja, és liberális természetük, mint az OSzDMP londoni kongresszusának (1907) a nem proletár pártokról szóló határozata is hangsúlyozza[107], arra kötelez bennünket, hogy „használjuk ki" ezt a különös helyzetet és e helyzet okozta konfliktusokat vagy súrlódásokat, használjuk ki pl. hamis demokratizmusukat, hogy igazi, következetes, önfeláldozó demokratizmust hirdessünk.

Ha már ellenforradalmi liberalizmus keletkezett az országban, a demokráciának és különösen a proletárdemokráciának az a kötelessége, hogy húzzon határvonalat önmaga és az ellenforradalmi liberalizmus között, s egy pillanatra se tévessze szem elől ezt a határvonalat. Ebből azonban semmi esetre sem következik, hogy az ellenforradalmi liberalizmus összetéveszthető az ellenforradalmi — mondjuk — feudalizmussal, hogy konfliktusaik mellőzhetők, figyelmen kívül hagyhatók, semmibe vehetők. Az ellenforradalmi liberalizmus éppen azért, mert ellenforradalmi, *sohasem* lehet hegemón a győzelmes forradalomban; de éppen azért, mert liberalizmus, *okvetlenül* „konfliktusokkal terhes" helyzetbe kerül a koronával, a feudalizmussal, a nem liberális burzsoáziával szemben, s magatartásával olykor közvetve tükrözni fogja az országban észlelhető „baloldali", demokratikus hangulatot vagy a fellendülés kezdetét stb.

Emlékezzünk Franciaország történetére; a burzsoá liberalizmus már a nagy forradalom idején megmutatta ellenforradalmi természetét — erről lásd például Cunow kitűnő könyvét, melyben Franciaország forradalmi hírlapirodalmával foglalkozik. De nemcsak a nagy burzsoá forradalom után, hanem még az 1848-as forradalom után is, amikor a liberálisok ellenforradalmisága odáig ment,

hogy a köztársaságpártiak halomra lőtték a munkásokat, — ezek a liberálisok a második császárság végének korszakában, az 1868—1870-es években ellenzékiségükkel fejezték ki a hangulat megváltozását és a demokratikus, forradalmi, köztársasági fellendülés kezdetét.

Ha most a kadetok, miként az októbristák csipkelődve mondják, „balra igazodj"-ot játszanak, ez egyik jele és egyik eredménye annak, hogy az ország „balra tart", hogy a forradalmi demokrácia megmozdult az anyaméhben, ismét születőben van. Puriskevics és Romanov Oroszországa olyan állapotban van, hogy okvetlenül meg kell szülnie a forradalmi demokráciát!

Mi következik ebből gyakorlatilag? Az következik, hogy a legnagyobb figyelemmel kell kísérnünk ennek az új forradalmi demokráciának a növekedését. Éppen azért, mert új, mert 1905 után és az ellenforradalom után születik, nem pedig előtte, minden bizonnyal *új módon* fog fejlődni, — s hogy közelebb kerülhessünk ehhez az újhoz, hogy befolyást tudjunk gyakorolni rá, hogy segíteni tudjunk sikeres fejlődésében, nem szabad megelégednünk a régi módszerekkel, hanem újakat is kell keresnünk, el kell vegyülnünk a tömegben, az élet ütőerén kell tartani kezünket, s olykor nemcsak a tömeg soraiba kell behatolnunk, hanem még a liberális szalonokba is.

Burcev úr „Jövő" című lapocskája például igen emlékeztet egy liberális szalonra: ott liberális módon védelmezik „a június 3-i rendelet felülvizsgálatának" liberális, ostoba, októbrista-kadet jelszavát, ott szívesen fecsegnek spiclikről, rendőrségről, provokátorokról, Burcevről, bombákról. S amikor Martov úr nagysietve befurakodott oda, csak tapintatlan sietségéért lehetne őt megróni; de elvileg nem volna kifogásolható az eljárása, *ha . . . ha* nem liberális módon viselkedett volna a szalonban. Mert csak abban az esetben lehet igazolni — sőt olykor dicsérni — a liberális szalonban fellépő szociáldemokratát, ha mint szociáldemokrata lép fel. Martov úr azonban liberális badarságot beszélt a liberális szalonban arról, hogy „a választás idején" „szolidárisan kellene harcolni a választás és a választási agitáció szabadságáért" („Jövő", 5. sz.)!!

Új helyzetben, új módon, új demokrácia fejlődik; meg kell tanulnunk, hogyan férkőzzünk közelebb hozzá — ez vitathatatlan. De azért kell közelebb férkőznünk hozzá, hogy védjük és hirdessük az igazi demokrácia jelszavait, nem pedig azért, hogy liberális módra gügyögjünk vele. Hirdesse a szocialdemokrácia az új demokráciának azt a *három* jelszót, amely egyedül méltó nagy ügyünkhöz, s amely egyedül felel meg azoknak a *reális* feltételeknek, amelyek mellett kell kivívnunk a *szabad* Oroszországot; ez a három jelszó: a köztársaság, a 8-órás munkanap, az összes nagybirtokosi földek elkobzása.

Ez a szabad Oroszországért folyó harc egyetlen helyes országos programja. Az, aki nem értette meg ezt a programot, még nem demokrata. Az, aki tagadja ezt a programot, és demokratának nevezi magát, nagyon jól megértette, hogy csak úgy valósíthatja meg antidemokratikus (vagyis ellenforradalmi) céljait, ha becsapja a népet.

Miért reális feltétele a nyolcórás munkanapért indított harc annak, hogy Oroszországban kivívjuk a szabadságot? Azért, mert a tapasztalat bebizonyította, hogy a proletariátus önfeláldozó harca nélkül nem lehet szabadság, ez a harc pedig elválaszthatatlanul összefügg a munkások létfeltételeinek javításával. E létfeltételek javításának példaképe, zászlaja a nyolcórás munkanap.

Miért reális feltétele az összes nagybirtokosi földek elkobzásáért indított harc annak, hogy Oroszországban kivívjuk a szabadságot? Azért, mert a Puriskevicsek, Romanovok és Markovok által teljesen koldusbotra juttatott, elgyötört és éhhalálra kárhoztatott parasztság millióinak igazi megsegítése nélkül ostobaság és teljesen hamis demokráciáról, „népszabadságról" beszélni. Ha nem kobozzák el a nagybirtokosi földeket a parasztság javára, szó sem lehet arról, hogy *komolyan* segítsünk a paraszton, hogy komolyan, elszántan végezzünk a „muzsikok" Oroszországával, vagyis a feudális Oroszországgal, és megteremtsük a szabad földművelők Oroszországát, a demokratikus burzsoá Oroszországot.

Miért reális feltétele a köztársaságért indított harc annak, hogy Oroszországban kivívjuk a szabadságot? Azért, mert az orosz történelem egyik legnagyobb évti-

zedének, a XX. század első évtizedének tapasztalata, nagy, feledhetetlen tapasztalata, napnál világosabban arról beszél, hogy monarchiánk *összeegyeztethetetlen* a politikai szabadság legelemibb biztosítékaival. Oroszország történelme, a cárizmus sok évszázados történelme szabta meg azt, hogy a XX. század elején nincs és *nem is lehet* nálunk más monarchia, csak a feketeszázasok *pogrommonarchiája*. Az orosz monarchia az adott társadalmi, az adott osztályviszonyok között nem tehet egyebet, mint hogy gyilkos bandákat szervez, amelyek orvul agyonlövik liberális és demokrata képviselőinket, s felgyújtják azokat a házakat, ahol demokraták gyülekeznek. Az orosz monarchia nem is felelhet másképp a szabadságot követelő nép tüntetéseire, mint hogy bandákat szervez, amelyek szétloccsantják a zsidó gyermekek fejét, erőszakot követnek el a zsidó és grúz nőkön, felhasítják az öregek hasát.

A liberális bolondok olyan alkotmányos monarchia példájáról fecsegnek, mint Anglia. Ha Angliában, ebben a kultúrországban, amely sohasem ismerte a mongol igát, sem a bürokrácia jármát, sem a militarizmus tobzódását, ha egy ilyen országban le kellett fejezni egy koronázott rablót, hogy megtanítsák a királyokat arra, hogy „alkotmányos" uralkodók legyenek, akkor Oroszországban legalább száz Romanovot kell lefejezni, hogy leszoktassák utódaikat a feketeszázas gyilkosságok és zsidópogromok szervezéséről.

Ha a szociáldemokraták tanultak valamit az első orosz forradalomból, akkor most ügyelniük kell arra, hogy egyetlen beszédükben, egyetlen lapjukban se tűzzék ki ezt a határozatlan jelszót: „le az önkényuralommal", amely, mint bebizonyosodott, teljesen alkalmatlan jelszó; „le a cári *monarchiával*, éljen a köztársaság" — *kizárólag* ez legyen a jelszavunk.

És ne mondják nekünk, hogy a köztársaság jelszava nem felel meg a munkások és parasztok politikai fejlettségi fokának. Tíz-tizenkét évvel ezelőtt a „narodnyikok" gondolni sem mertek erre a jelszóra: „le az önkényuralommal"; sőt akadtak még szociáldemokraták is, az úgynevezett „ökonomisták", akik tagadták e jelszó időszerű-

ségét. De már 1903—1904-ben ez a jelszó: „le az önkényuralommal", „népi szállóige" lett! Egészen kétségtelen, hogy a köztársaság rendszeres, kitartó propagandája most igen hálás talajra talál Oroszországban, mert a legszélesebb tömegek és különösen a parasztság tömegei kétségtelenül töprengenek és elgondolkodnak azon, hogy miért kellett szétkergetni a két dumát, és vajon nincs-e összefüggés a cári hatalom, az úri III. duma s a falvak tönkretétele közt, ami a Markovok és társaik műve. Senki sem mondhatja meg előre, milyen gyorsan fog kicsírázni a köztársasági propaganda elvetett magja; de most nem erről van szó, hanem arról, hogy a vetést helyesen, valóban demokratikusan végezzük.

Amikor a küszöbönálló IV. duma-választási kampány jelszavait s az egész dumán kívüli munkánk jelszavait elemezzük, nem hagyhatjuk szó nélkül Kuznyecov szociáldemokrata képviselő egyik igen fontos és nagyon helytelen felszólalását a III. dumában. Kuznyecov az orosz forradalom első győzelmének hatodik évfordulóján, 1911 október 17-én, a munkásbiztosítási törvényjavaslat vitája során beszédet tartott a dumában. Meg kell mondanunk, hogy Kuznyecov általánosságban igen jól beszélt, energikusan védte a proletariátus érdekeit, kereken megmondta az igazságot a fekete duma többségének, még a kadetoknak is. El kell ismernünk Kuznyecov érdemét, de ugyanakkor nyíltan rá kell mutatnunk hibájára is.

„Én azt hiszem — mondotta Kuznyecov —, hogy a munkások, akik figyelemmel kísérik ezeknek a kérdéseknek általános tárgyalását, úgyszintén a jelen törvényjavaslat egyes cikkeinek részletes megvitatását, arra a következtetésre jutnak, hogy most, jelenleg csakis ez lehet a jelszavuk: «le a június harmadiki dumával, éljen az általános választójog». Miért? Megmondom: azért, mert csak akkor és csak abban az esetben oldhatják meg helyesen a munkásosztályt érdeklő kérdéseket, ha a munkásosztály az általános választójog alapján megfelelő számú képviselőt küld a törvényhozó testületbe; kizárólag és csakis ők oldhatják meg igazán a munkásosztály érdekében a biztosítás kérdéseit."

Kuznyecovval az a baleset történt, amelyet bizonyára nem is gyanított, de amelyre mi már régen figyelmeztettük a szociáldemokratákat; szerencsétlenségére a likvidátorok és az otzovisták hibájába esett.

Kuznyecov olyan jelszót hirdet a duma szószékéről, melyet a likvidátorok folyóiratai: a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" sugalltak, s nem vette észre, hogy ennek a jelszónak első (és leglényegesebb) része („le a III. dumával") *egészen* azt a jelszót ismétli, melyet az otzovisták már három évvel ezelőtt nyíltan kitűztek, és azóta — álcázva, titokban — csak a „vperjodisták", vagyis a gyáva otzovisták védelmeztek.

Három évvel ezelőtt a „Proletarij" 1908 november 1-én (14-én) megjelent 38. száma a következőket írta ezzel az otzovista jelszóval kapcsolatban.

„Milyen viszonyok között lehetne jelentősége ennek a jelszónak: «le a dumával»? Tegyük fel, hogy a legélesebb forradalmi válságban, amely már megérett a nyílt polgárháborúra, liberális, reformokat tárgyaló, alkudozó dumával volna dolgunk. Egészen lehetséges, hogy ebben a helyzetben kitűzhetnők ezt a jelszót: «le a dumával», vagyis le a cárral való békés tárgyalásokkal, le a csalárd «béke»-intézménnyel, s ugyanakkor közvetlen rohamra szólítanók a tömegeket. De tegyük fel az ellenkezőjét, vagyis, hogy nincs éles forradalmi válság az országban, és egy elavult választójog alapján megválasztott ultrareakciós dumával állunk szemben; ebben az esetben ez a jelszó: «le a dumával», a választójog reformjáért indított harc jelszavává válhatna. Ma azonban sem az egyik, sem a másik eset nem forog fenn nálunk"*.

A „Proletarij" (1909 április 4-én (17-én) megjelent) 44. számának mellékletében közölte a pétervári otzovisták határozatát, amely nyíltan kimondja, hogy „a tömegek közt *széleskörű* agitációt *kell indítani* ezért a jelszóért: le a III. Állami Dumával". Ezzel szemben a „Proletarij"

* A „Proletarij" a továbbiak során ezt a jelszót védelmezte: „le az önkényuralommal", — most azonban, mint már kimutattuk, ezt a jelszót a következő jelszóval kell helyettesítenünk: „le a cári monarchiával, éljen a köztársaság." (Lásd *Lenin* Művei. 15. köt. 1955. 276—277. old. — *Szerk.)*

ugyanott a következőket írta: „Ez a jelszó, amely bizonyos időre magával ragadott néhány antiotzovista munkást is, *helytelen*. Ez vagy választójogi reformot követelő kadet jelszó, amely fenn akarja tartani az önkényuralmat" (ezt 1909 elején írtuk és éppen Kuznyecov ellen szól, aki 1911 végén helytelenül vetette fel a kérdést!) „. . . vagy pedig olyan korszak bemagolt jelszavának a szajkózása, mikor a liberális dumák fedezték az ellenforradalmi cárizmust, és igyekeztek megakadályozni azt, hogy a nép világosan lássa igazi ellenségét"*.

Ebből világosan látható, miben téved Kuznyecov. Általános jelszóként tűzte ki a választójogi reformot követelő kadet jelszót, amelynek semmi értelme sincs a Romanov-monarchia, az Államtanács, a bürokratikus mindenhatóság, a cári feketeszázas pogromszervezetek stb. minden egyéb gyönyörűségének fenntartása mellett. Feltéve, hogy úgy nyúlunk a kérdéshez, mint Kuznyecov, s ha átvesszük beszédének általános tónusát, Kuznyecovnak körülbelül ezt kellett volna mondania:

„A munkások éppen a munkásbiztosítási törvényjavaslat példájából ismételten meggyőződhetnek arról, hogy sem a munkásosztály közvetlen érdekei, sem pedig a nép jogai és elodázhatatlan követelései nem védelmezhetők meg általános választójog, teljes egyesülési szabadság, sajtószabadság és más ilyen reformok nélkül. De nem világos-e, hogy nem remélhetünk ilyen reformokat mindaddig, amíg meg nem változik Oroszország mai politikai rendje, amíg lábbal tiporhatják bármely duma bármilyen határozatát, amíg egyetlen nem választott hatóság marad az államban."

Igen jól tudjuk, hogy a szociáldemokrata képviselők sokkal nyíltabb és világosabb köztársasági nyilatkozatokat tettek a III. dumában — ez érdemük. A duma-képviselők a duma szószékéről legálisan folytathatnak köztársasági propagandát — ez kötelességük. Kuznyecov beszédének fentebbi módosításával csak azt akarjuk illusztrálni, hogyan kerülhette volna el hibáját anélkül, hogy változtatott volna beszéde általános tónusán, s ugyanakkor

* Lásd *Lenin* Művei. 15. köt. 1955. 399. old. — *Szerk.*

megemlíthette, hangsúlyozhatta volna az általános választójog, az egyesülési szabadság és más hasonló, feltétlenül szükséges reformok igen nagy jelentőségét is.

A köztársaságról minden szociáldemokrata mindig köteles beszélni, bárhol tartson is politikai beszédet. De a köztársaságról tudni kell beszélni: nem lehet egyformán beszélni róla a gyári gyűléseken, a kozák falvakban, az egyetemi hallgatók gyűlésein és a parasztkunyhókban, a III. duma szószékéről, és a külföldi sajtó hasábjain. Minden propagandista és minden agitátor művészete abban rejlik, hogy a legjobban hasson hallgatóságára, hogy lehetőleg meggyőzően, könnyen érthetően, szemléletesen fejtsen ki bizonyos igazságot, s ily módon kitörölhetetlenül vésse azt a hallgatóság agyába.

Egy pillanatra se felejtsük el azt, ami a legfőbb: Oroszországban új életre ébred és új harcra kel az új demokrácia. Az öntudatos munkások, akik az orosz forradalom élcsapatát alkotják és a néptömegek vezetői a szabadságért vívott harcban, kötelesek megmagyarázni a következetes demokrácia feladatait, amelyek ebben a három jelszóban foglalhatók össze: köztársaság, nyolcórás munkanap, az összes nagybirtokosi földek elkobzása.

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

A LIBERÁLIS BURZSOÁZIA ÜGYNÖKSÉGE

Ez a szám már majdnem teljesen elkészült, amikor megkaptuk a „Jövő" 9. számát. Ezt a lapot liberális szalonnak neveztük. Kiderül, hogy ebben a szalonban olykor az orosz liberális burzsoázia ügynökei is fellépnek, hogy megpróbálják pórázon vezetni a forradalmárokat. Ilyen ügynök írta a 9. szám vezércikkét, amelyben *üdvözli* a kadetokat, akik elhatározták, hogy blokkra lépnek az októbristákkal!! „Azt szeretnők — írják a bombával hadonászó liberálisok —, hogy *ugyanilyen szellemben* nyilatkoznának és *ugyanilyen elvektől* vezéreltetnék magukat... az összes baloldali pártok, még a szocialista és forradalmi pártok is!!"

Meghisszük, hogy ezt szeretné ez az ellenforradalmi liberális! De az olvasóközönségnek tudnia kell, hogy mi itt a lényeg: amikor a „Jövő" vezércikk-írója azt mondja: „mi szocialisták", „mi forradalmárok" — ezt úgy kell olvasni, hogy „mi liberálisok".

Éppen most értesültünk az újságokból, hogy 15 ülésre kizárták Vojlosnyikovot[108]. A kadetok azt *indítványozták*, hogy *öt* ülésre zárják ki őt!! Éljen a kadet-októbrista blokk, amely 10 ülésre fogja kizárni a demokratákat és szociáldemokratákat!!

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

A PÁRTVÁLSÁG MEGOLDÁSA FELÉ

Két évvel ezelőtt a párt „egyesülési válságáról" írogattak a szociáldemokrata sajtóban*. Az ellenforradalmi korszakban bekövetkezett bomlás és széthullás új átcsoportosulásokra és szakadásokra vezetett, újra kiéleződött a külföldi harc, és sok kishitű vagy gyenge idegzetű ember elcsüggedt a szociáldemokrata munkáspárt súlyos belső helyzetének láttán. Most, hogy megalakult az Oroszországi Szervező Bizottság (OSzB)[109], ezzel — ha nem is a válság vége, de — mindenesetre szemmelláthatóan új, határozott, kedvező fordulat következik a párt fejlődésében. Ezért időszerű lesz, ha futó pillantást vetünk a párt fejlődésének megtett szakaszára és a közeljövő kilátásaira.

A forradalom után az OSzDMP három különálló, autonóm, nemzeti szociáldemokrata szervezet és két szorosabb értelemben vett oroszországi frakció formájában maradt fenn. 1905, 1906 és 1907 eseményeinek rendkívül gazdag tapasztalata bebizonyította, hogy ezeknek a frakcióknak a proletariátus fejlődési tendenciáiban, a burzsoá forradalom említett korszakában adott életkörülményeiben mély gyökereik vannak. Az ellenforradalom ismét letaszított bennünket a hegyről a völgybe, pedig már magasra hágtunk. A proletariátusnak át kellett szerveznie sorait, újra erőt kellett gyűjtenie Sztolipin akasztófáinak és a vehisták jeremiádáinak viszonyai között.

Az új helyzet a szociáldemokrata pártban meglevő

* Lásd *Lenin* Művei. 16. köt. 1955. 212—267. old. — *Szerk.*

tendenciák új csoportosulására vezetett. A legkevésbé szilárd szociáldemokrata elemek, a proletariátus mindenféle *burzsoá útitársai* a nehéz időben mindinkább elkülönültek mindkét új frakciótól. A szociáldemokráciától való *elpártolásukat* két áramlat fejezte ki a legélesebben: a likvidátorság és az otzovizmus. Viszont e két áramlat elkerülhetetlen ellenhatásaként létrejött mindkét frakció legfontosabb magvának, a marxizmushoz hű maradt magvának közeledési tendenciája. Ebben a helyzetben ült össze az 1910 januári plénum, mely a szociáldemokrata párt további fejlődésében észlelt pluszok és mínuszok, haladás és visszatántorodás kiindulópontja volt.

Sokan még máig sem értették meg egészen a plénum elvitathatatlan eszmei érdemét és igen nagy „békítgető" hibáját. Aki pedig ezt nem érti, az nem értheti meg a párt mostani helyzetét sem. Ezért újra meg újra meg kell világítanunk a mostani válság kiindulópontját.

Idézünk egy „békítgetőnek" közvetlenül a plénum előtt írt s nyomban a plénum után megjelent cikkéből; ez az idézet jobban segíthet megvilágítani a dolgot, mint a hosszú fejtegetések vagy a közvetlenebb és nagyobb számú „dokumentumokból" vett idézetek. A plénumon uralkodó „békítgetés" egyik vezető képviselője, Ionov elvtárs, a bundista, „Lehet-e pártegység?" címmel a következőket írta a „Diszkusszionnij Lisztok" 1. számában (1910 március 19; a 6. oldalon a szerkesztőség megjegyzi, hogy „a cikket a plénum előtt írták"):

„Önmagában bármilyen ártalmas is a pártra nézve az otzovizmus és a likvidátorság, jótékony hatásuk a frakciókra kétségtelennek látszik. A patológia kétféle daganatot ismer: rosszindulatú és jóindulatú daganatot. A jóindulatú daganat a szervezetre nézve hasznos betegség. A kelés folyamatában magába szívja a szervezet káros elemeit és ily módon elősegíti a szervezet gyógyulását. Azt hiszem, hogy ilyen szerepet játszott a likvidátorság a mensevizmussal, az otzovizmus-ultimatizmus pedig a bolsevizmussal szemben."

Így ítélte meg a dolgot egy „békítgető" a plénum idején, s ezzel *pontosan* vázolta a plénumon diadalmaskodó békítgetés pszichológiáját és eszméit. A közölt idézet alapgondolata helyes, ezerszer helyes, és éppen azért,

mert helyes, a bolsevikok (akik már a plénum előtt heves harcot folytattak a likvidátorság és az otzovizmus ellen) a plénumon *nem* szakíthattak a békítgetőkkel. Nem tehették ezt, mert az alapgondolatban egyetértettek velük; az eltérés csak az alapgondolat megvalósításának formájára vonatkozott; a forma alá van rendelve a tartalomnak — gondolták a bolsevikok, és igazuk volt, jóllehet „a formának a tartalommal való összeegyeztetése" a békítgetők hibájából csaknem „fölöslegesen" *két évet* vett el a párt életéből.

Miben hibáztak a békítgetők? Abban, hogy azoknak és csakis azoknak az áramlatoknak a törvényesítése helyett, amelyek megtisztulnak (és csakis abban a mértékben, amennyiben megtisztulnak) a „daganatoktól", a megtisztulás puszta ígérete alapján mindenféle áramlatot törvényesítettek. A vperjodisták is, a goloszisták is, Trockij is „aláírták" az otzovizmus és a likvidátorság ellen hozott határozatot, vagyis megígérték, hogy meg fognak „tisztulni" — és ezzel a dolog be volt fejezve. A békítgetők „hittek" az ígéretnek és a pártot összekeverték a — saját beismerésük szerint — „daganat" szerepét játszó párton *kívüli* csoportocskákkal. Ez a gyakorlati politika szempontjából gyerekesség, mélyebb szempontból azonban eszmeietlenség, elvtelenség, fondorkodás volt; valóban, aki komolyan meggyőződött arról, hogy a likvidátorság és az otzovizmus-ultimatizmus nem egyéb, mint daganat, annak meg kellett volna értenie azt is, hogy a daganatok érés közben *kivonják* és eltávolítják a szervezetből a káros elemeket. Az nem segíthetett volna a szervezet megmérgezésében azáltal, hogy a „daganat" mérgeit még beljebb hajtja a szervezetbe.

A plénum után eltelt első esztendő a gyakorlatban is leleplezte a békítgetők eszmeietlenségét. Az egész esztendőben tényleg csak a bolsevikok és a plehanovisták végeztek pártmunkát (— ők tisztogatták, gyógyították a pártot a daganatoktól). A „Szocial-Demokrat" is, a „Rabocsaja Gazeta" is (miután Trockij elűzte a Központi Bizottság képviselőjét) ezt a tényt bizonyítja. Egyes közismert legális kiadványok, amelyek 1910-ben jelentek meg[110], szintén ezt a tényt bizonyítják. Itt nem szavak-

ról, hanem tényekről: a vezető pártszervekben való együttes munkáról van szó.

A goloszisták is, a „vperjodisták" is, Trockij is éppen ebben az évben (1910-ben) tényleg otthagyták a pártot és a likvidátorsághoz, illetőleg az otzovizmus-ultimatizmushoz pártoltak. A „jóindulatú daganatok" daganatok maradtak, amelyek rosszindulatúan viselkedtek, mert „a káros elemeket" nem távolították el a párt szervezetéből, hanem tovább fertőzték, beteges állapotban tartották ezt a szervezetet, képtelenné tették a pártmunkára. Ezt a pártmunkát (a sajtóban, amely mindenki számára nyitva állt) a bolsevikok és a plehanovisták a plénum „békítgető" határozatai és a plénumon választott kollégiumok *ellenére*, a goloszisták és a vperjodisták *ellen*, nem pedig velük együtt végezték (mert a likvidátorokkal és az otzovistákkal-ultimatistákkal lehetetlen volt együtt dolgozni).

És az oroszországi munka? A Központi Bizottság egy év alatt egyetlen ülést sem tartott! Azért, mert az orosz Központi Bizottság tagjai (a békítgetők, akiket a „Golosz Likvidatorov" igen helyesen méltónak talált a csókjára) egyre csak „hívogatták" a likvidátorokat, de az egész év alatt, egy és egynegyed év alatt egyetlen-egyszer sem tudták „meghívni" őket! Sajnos, derék békítgetőink a plénumon nem gondoskodtak arról, hogy „karhatalommal vezethessék elő" a Központi Bizottság tagjait. Az a képtelen, s a pártra nézve szégyenletes helyzet állott elő, melyet a békítgetők hiszékenysége és naivsága ellen harcoló bolsevikok előre megjósoltak a plénumon: az oroszországi munka áll, a párt meg van kötve, a „Nasa Zarja" és a „Vperjod" hasábjairól pedig liberális és anarchista támadások undorító áradata zúdul a pártra! Egyrészt Mihail, Roman és Jurij, másrészt az otzovisták és istenépítők minden erejükből *romboljják* a szociáldemokrata munkát, a békítgető központi bizottsági tagok pedig ülésre „hívogatják" a likvidátorokat és „várják" őket!

A bolsevikok 1910 december 5-i „igénybejelentésükkel" nyíltan és hivatalosan kijelentették, hogy az összes frakciókkal kötött szerződésüket felbontják. Végérvé-

nyesen elismert tény, hogy a plénumon kötött „béke" meghiúsult, meghiúsította a „Golosz", a „Vperjod" és Trockij.

Mintegy fél évig (1911 júniusáig) próbálkoztak azzal, hogy egybehívják a külföldi plénumot, melyet a szerződés értelmében legkésőbb három hónapon belül kellett volna egybehívni. A likvidátorok (a goloszisták — a bundisták — Schwarz) meghiúsították a külföldi plénumot is. Erre három csoport, a bolsevikok, a lengyelek és a „békítgetők" blokkja végső kísérletet tesz arra, hogy kiutat találjon: a konferencia egybehívását és az Oroszországi Szervező Bizottság megalakítását ajánlja. Mint korábban, a bolsevikok ezúttal is kisebbségben voltak: 1910 január havától 1911 júniusáig a likvidátorok voltak többségben (a KBKI-ban a goloszisták — egy bundista — Schwarz; Oroszországban a likvidátorokat „hívogató" „békítgetők"); 1911 júniusától 1911 november elsejéig (a letéteményesek választott bírósága által kitűzött határidőig)[111] a békítgetők voltak fölényben, mert a lengyelek hozzájuk pártoltak.

Így merült fel a kérdés: a pénz fölött Tyszka és Mark (a párizsi békítgetők vezére)[112] rendelkezett, ők küldték ki a megbízottakat is; a bolsevikoknak csak azt garantálták, hogy őket is munkára küldik. A plénumon keletkezett nézeteltérések az utolsó pontban éleződtek ki, amelyet nem lehetett többé megkerülni: dolgozzunk-e teljes gőzzel, senkire sem „várva", senkit sem „hívogatva" (aki szociáldemokrata módon akar és tud dolgozni, annak nincs szüksége meghívókra!) vagy pedig vég nélkül folytassuk az alkut Trockijjal, a „Vperjod"-dal stb. A bolsevikok az első utat választották és ezt már a központi bizottsági tagok párizsi értekezletén nyíltan és világosan bejelentették. Tyszka és társa a második utat választotta (és rákényszerítette a Technikai Bizottságra, meg a Külföldi Szervező Bizottságra), ez az út pedig, mint a „Szocial-Demokrat" 24. számának tárcájában részletesen kimutattuk* — objektíve hiábavaló, szánalmas fondorkodásba torkollt.

* Lásd ebben a kötetben 245—266. old. — *Szerk.*

Az eredményt most mindenki láthatja. November elsejére megalakult az *Oroszországi Szervező Bizottság*. A valóságban a bolsevikok és az orosz pártigenlő mensevikek hozták létre ezt a Bizottságot. Tény lett „a két erős (eszmei szilárdságában, a „daganatoktól" való tisztogatás munkájában erős) frakció szövetsége", melyet a plénumon és a plénum után eszeveszetten támadtak a hígvelejű emberek (lásd a „Golosz"-t, a „Vperjod"-ot, az „Otkliki Bundá"-t[113], a „Pravdá"-t stb.). Ez a szövetség a bakui és kievi pártszervezetekben[114], amelyek 1910 és 1911-ben mintaszerű, élenjáró szociáldemokrata szervezetek voltak Oroszországban, a bolsevikok legnagyobb örömére a párthű szociáldemokratáknak majdnem teljesen egybeolvadt, egységes, megbonthatatlan szervezetévé vált.

Az „összes" frakciók feloszlatásáról való nyafogás, mint két esztendő tapasztalata után kiderült, csak a Potreszov úrék és az otzovista urak által lóvátett üresfejű emberek szánalmas frázisa volt. „A két erős frakció szövetsége" megtette a magáét és az említett élenjáró kollektívákban egészen közel jutott ahhoz, hogy egy egységes pártban teljesen egybeolvadjon. A külföldi pártigenlő mensevikek ingadozásai már nem változtathatnak ezen a befejezett tényen.

A szociáldemokráciában sok kishitű és dilettáns akad, aki nem akarja megérteni a feladat igen nagy nehézségeit, s haszontalan, reménytelen, esztelen civakodások, a széthullás és bomlás éveinek látja a plénum után eltelt két esztendőt, pedig ez alatt az idő alatt vezettük ki az útra a szociáldemokrata pártot a likvidátor és otzovista ingadozások mocsarából. 1910-ben a bolsevikok és a pártigenlő mensevikek együtt dolgoztak az *összes* vezető (hivatalos és nem hivatalos, legális és illegális) pártszervekben: ez volt „a két erős frakció szövetségének" első lépése, az eszmei előkészítés, az erőgyűjtés lépése az antilikvidátorság és antiotzovizmus egységes zászlaja alatt. 1911-ben tettük a második lépést: létrehoztuk az Oroszországi Szervező Bizottságot. Egy pártigenlő mensevik elnökölt e Bizottság első ülésén, ami nagy jelentőségű tény: a második lépés, a gyakorlatilag cselekvő orosz

központ megalakítása, most megtörtént. A mozdonyt felemeltük s a vágányra állítottuk.

A bomlás és zűrzavar *négy* esztendeje után — hihetetlen rendőri üldöztetések s a goloszisták, vperjodisták, békítgetők, lengyelek és tutti quanti* hallatlan „gáncsvetései" ellenére — először ült össze az orosz szociáldemokrata központ. Először jelent meg Oroszországban ennek a központnak a párthoz intézett felhívása[115]. Először történt, hogy a helyi illegális szervezetek helyreállítását célzó rendszeres munka (valami három hónap alatt, 1911 júliustól októberig) egységesen bontakozott ki a két fővárosban, a Volga mellékén, az Urálban, a Kaukázusban, Kievben, Jekatyerinoszlavban, Rosztovban, Nyikolajevben, — először történt ez így, mert az Oroszországi Szervező Bizottság *azután* ült össze, hogy bejárták ezeket a helyeket, mert *ugyanakkor* tartotta első ülését, amikor helyreállították a Pétervári Bizottságot, s ez már több munkásgyűlést rendezett, a moszkvai kerületek pedig határozataikban síkraszálltak a pártért stb.

Természetesen megbocsáthatatlan naivság lenne, ha hiszékenyen optimizmusban ringatnók magunkat; még óriási nehézségeket kell leküzdenünk; a szociáldemokrata központ első oroszországi röplapjának megjelenése után megtízszereződött a rendőrség hajszája; hosszú, nehéz hónapok várnak ránk, előreláthatólag újabb lebukások lesznek és meg-megszakad a munkánk. De ami a legfontosabb, azt már megtettük. Magasra emeltük a zászlót; egész Oroszországban alája sorakoztak a munkáskörök és most már nincs az az ellenforradalmi roham, amely sárba tiporhatná ezt a zászlót!

Mivel feleltek a külföldi „békítgetők", és Tyszka meg Leder, látva az oroszországi munka óriási haladását? Szánalmas intrikálás végső rohamával: szó sincs róla, kellemetlen „a kelés folyamata", amelyet Ionov oly prófétailag megjósolt a plénum küszöbén. De aki nem érti, hogy ez az utálatos folyamat *meggyógyítja* a szociáldemok-

* — és a többiek. — *Szerk.*

ráciát, az ne is fogjon forradalmi munkához. A Technikai Bizottság és a Külföldi Szervező Bizottság nem akar engedelmeskedni az Oroszországi Szervező Bizottságnak. — A bolsevikok természetesen megvetéssel fordulnak el a külföldi intrikusoktól. — Erre kezdenek ingadozni: november elején a KSzB töredékének (két lengyel plusz egy békítgető) jelentést küldenek az OSzB egybehívásáról. A jelentés olyan részletesen vázolja az egész munkát, hogy a bolsevikok ellenfelei, a „Golosz" által magasztalt békítgetők, *kénytelenek* elismerni az OSzB-t. — A KSzB 1911 november 13-án határozatilag kimondja, hogy „az OSzB határozatai az irányadók". A KSzB birtokában levő pénzösszeg $^4/_5$-ét átadják az OSzB pénztárának — tehát maguk a lengyelek, maguk a bégítgetők *sem* vonhatják kétségbe, hogy az ügy komoly.

És ennek ellenére a TB és a KSzB néhány nap múlva ismét megtagadja az engedelmességet az OSzB-nek!! Mivel magyarázható ez a játék?

A Központi Lap szerkesztősége olyan dokumentummal rendelkezik[116], amelyet be fog mutatni a konferenciának, s amelyből kitűnik, hogy Tyszka az OSzB-ben való részvétel, a konferencián való részvétel ellen agitál.

Elképzelhető-e aljasabb fondorkodás? A TB-ben és a KSzB-ben vállalták, hogy támogatják a konferencia egybehívását és az OSzB megalakítását — azzal kérkedtek, hogy „mindenkit" meghívnak, és nem hívtak meg senkit (bár joguk volt „mindenkit" meghívni és feltételeket szabni, mert többségben voltak) — a bolsevikokon és a pártigenlő mensevikeken kívül nem találtak más funkcionáriusokat —, teljes vereséget szenvedtek azon a küzdőtéren, amelyet maguk választottak, — és odáig süllyedtek, hogy „gáncsot vetnek" ugyanannak az OSzB-nek, amelynek mint teljhatalmú központnak önként kiadták a rendelkezésükre álló anyagi eszközök $^4/_5$-ét a konferencia egybehívása céljából!!

Igen, a daganat kellemetlen, különösen „a kelés folyamatában". Hogy miért nem tehettek egyebet azok a teoretikusok, akik minden rendű-rangú külföldi csoportocskák szövetségét hirdették, mint hogy intrikáltak, ennek okát már kimutattuk a Központi Lap 24. számában.

És most könnyen választhatnak az oroszországi szociáldemokrata munkások: vagy síkraszállnak saját OSzB-jükért és saját konferenciájukért, vagy pedig megengedik Tyszkának, Ledernek és társaiknak, hogy intrikáikkal megakadályozzák a szociáldemokrata munkások konferenciáját. Az intrikusok lehetetlenné tették magukat, ez tény, — Tyszka és Leder máris úgy szerepelnek az OSzDMP történetében, mint becstelenek, akik nem akadályozhatják meg többé a konferenciát, nem rendíthetik meg az OSzB-t.

És a likvidátorok? Kerek másfél esztendőn át, 1910 januárjától 1911 júniusáig, mikor többségük volt a KBKI-ban, a Központi Bizottság Orosz Irodájának békítgető tagjai pedig hű „barátaik" voltak, semmit, a szó szoros értelmében semmit sem tettek az oroszországi munka érdekében! Amikor ők voltak többségben, állt a munka. Amikor azonban a bolsevikok szétzúzták a likvidátor KBKI-t, és hozzáfogtak a konferencia egybehívásához, a likvidátorok is megmozdultak. És rendkívül jellemző megfigyelni, hogy miben fejeződött ki ez a „megmozdulás". A bundisták, akik az egész idő alatt a likvidátorok leghűbb szolgái voltak, nemrég ki akarták használni a mostani „zavaros időket" (a letteknél pl. még nem világos a két áramlat: a likvidátor és a párthű áramlat harcának kimenetele), szert tettek valahol egy kaukázusira és az egész társaság Z. városába utazott[117], hogy aláírást csikarjon ki Trockijnak és Dannak a Café Bubenbergben (Bernben, 1911 augusztusában) szerkesztett határozataira. De a lett vezető szervezetet nem tudták megtalálni, nem kaptak aláírást és nem készíthettek semmiféle írást ezzel a hangzatos cégjegyzéssel: „A három legerősebb szervezet szervező bizottsága." Ezek a tények*.

* A nem csüggedő bundistákon kívül egy-kettőre ott termettek a vperjodisták is, hogy elgáncsolják a határozatokat. Ebből az — isten ments! — korántsem otzovista csoportocskából útra kelt egy ismert otzovista[118], „lóhalálában" ott termett Kievben, Moszkvában, Nyizsnyijben, „kibékült" a békítgetőkkel — és mindenünnen üres kézzel távozott. Azt beszélik, hogy a „Vperjod"-csoport a Lunacsarszkij költötte rossz istent vádolja a kudarcért, és egyhangúlag elhatározta, hogy jobb istent fog kieszelni.

Hadd tudják meg az orosz munkások, hogyan próbálják elgáncsolni a bundisták az OSzB-t Oroszországban! Képzeljék csak: ugyanakkor, amikor a konferenciát előkészítő funkcionáriusok bejárják az Urált, a Volga mellékét, Pétervárt, Moszkvát, Kievet, Jekatyerinoszlavot, Rosztovot, Tifliszt, Bakut, a bundisták „szert tesznek" egy „kaukázusira" (valószínűleg azok közül a hivatalos személyek közül, akik a kaukázusi területi bizottság „pecsétjével" rendelkeznek s akik az OSzDMP 1908 decemberi konferenciájára Dant és Akszelrodot küldték képviselőül!) és útrakelnek, hogy „aláírást csikarjanak ki" a lettektől. Kis híja, hogy ez a likvidátorok szolgálatában álló ármánykodó banda, amelynek abszolúte semmi köze sincs az oroszországi munkához, valóban nem úgy lépett fel mint „három szervezet", s közöttük a pecséttel rendelkező két „legerősebb" szervezet „Szervező Bizottsága"! Vagy talán a bundista urak és a kaukázusi úr elmondják a pártnak, hogy mikor és mely orosz szervezeteket látogattak meg, hol indították el újra a munkát, hol tartottak beszámolókat? Nosza, kedveseim, erről beszéljenek!

A diplomácia külföldi mesterei pedig a mindentudók nagyképűségével mindegyre azt hajtogatják: „nem szabad elszigetelődnünk", „tárgyalnunk kell a Bunddal és a kaukázusi területi bizottsággal".

Ó, a komédiások! —

Gondolkodjanak a párt legutóbbi kétévi történetén és tanuljanak belőle azok, akik most ingadoznak és sajnálják, hogy a bolsevikok „elszigetelődtek". Ó, mi sohasem éreztük magunkat jobban, mint most, mint *ebben* az elszigeteltségben, amikor amputáltuk a nullák külföldi ármánykodó társaságát és segítettünk egyesíteni Pétervár, Moszkva, az Urál, a Volga mellék, a Kaukázus és a Dél orosz szociáldemokrata munkásait!

Az, aki elszigeteltségünk miatt panaszkodik, nem értette meg a plénum nagy, eszmei művét, sem pedig békítgető hibáját. Másfél évvel a plénum után csak az egység látszata volt meg a külföldön, és teljesen pangott a szociáldemokrata munka Oroszországban. 1911-ben fél év vagy harmad év elegendő volt ahhoz, hogy a teljesen elszigeteltnek látszó bolsevikok elsőknek indítsák el az

orosz szociáldemokrata munkát, elsőknek állítsák helyre az oroszországi szociáldemokrata központot.

Aki még mindig nincs tisztában azzal, hogy eszmeileg milyen rothadt és halálos „daganat" a likvidátorság és az otzovizmus, annak most felnyitja a szemét a „Golosz"- és a „Vperjod"-csoportocskák haszontalan civakodásának és szánalmas' ármánykodásának története, melynek az a tanulsága, hogy ezek a csoportocskák magukkal rántanak a bukásba mindenkit, aki védelmezni próbálta őket.

Munkára hát párthű szociáldemokrata elvtársak! Szakítsátok el a végső szálakat is, melyek még a nem szociáldemokrata áramlatokhoz és a párt határozatai ellenére őket tápláló csoportocskákhoz fűznek benneteket. Tömörüljetek az OSzB köré, segítsetek neki a konferencia összehívásában és a helyi munka megszilárdításában. Az OSzDMP súlyos betegségen ment át: a válság végéhez közeledik.

Éljen az egységes, illegális, forradalmi Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt!

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

A SZTOLIPINI „MUNKÁS"-PÁRT TÁBORÁBÓL

Ennek a tábornak legnagyobb eseménye N. R-kovnak a likvidátor „Nasa Zarja" 9—10. számába írt cikke. Ez a cikk a liberális munkáspárt igazi „Credó"-ja, illetőleg kiáltványa. R-kov egész okfejtésében elejétől végig: a forradalomnak s az összes osztályok szerepének méltatásától kezdve — a legális munkás (?) párt tervéig, melyhez figyelemre méltó következetességgel jut el, marxista szempont helyett liberális szempontot érvényesít.

Milyen objektív feladat áll Oroszország előtt? Be kell fejeznie a félfeudális gazdaságnak „kulturált kapitalizmussal" való leváltását. — Ez nem marxizmus, hanem sztruvizmus vagy liberalizmus, mert a marxista osztályokat különböztet meg, amelyek különbözőképpen, októbrista, kadet, trudovik, proletár módon értik azt, hogy mi a „kulturált" kapitalizmus.

Mi a lényege a forradalom méltatásának? R-kov elítéli a sopánkodókat és renegátokat, akik a forradalom „kudarcáról" kiabálnak, s velük szemben ... azt a nagy professzori igazságot hirdeti, hogy a „reakciók" idején is érnek az új társadalmi erők. Világos, hogy R-kov válasza elhomályosítja a dolog *lényegét*, s az ellenforradalmi liberálisok malmára hajtja a vizet, akik teljesen elismerik R-kov újonnan felfedezett igazságát. A dolog lényege az, hogy a forradalom idején mely osztályok állták meg a helyüket a közvetlen, forradalmi tömegharcban és mely osztályok árulták el azt, közvetlenül vagy közvetve az ellenforradalomhoz csatlakozva. R-kov elleplezte ezt a lényeget, útját egyengetve annak, hogy elhallgathassa a

forradalmi demokrácia és a liberális-monarchista „progresszív" ellenzék különbségét.

R-kov, a földbirtokosi osztály szerepéről szólva, igen szerencsésen nyomban badar következtetésre jut. Nemrégen, úgymond, ennek az osztálynak a képviselői igazi feudálisok „voltak", most azonban „már csak maroknyi csoportot alkotnak Puriskevics és Markov II. körül s tehetetlenül (!!) mérges tajtékot túrnak kétségbeesésükben". A nemesi földbirtokosok többsége „fokozatosan és feltartóztathatatlanul mezőgazdasági burzsoáziává alakul át".

A valóság azonban, mint mindenki tudja, az, hogy nálunk Markov II-ék és Puriskevicsék *mindenhatók* a dumában és még inkább az Államtanácsban, még ennél is inkább a cári feketebandában, de leginkább Oroszország kormányzatában. Éppen „az ő hatalmukat és az ő jövedelmeiket" (az 1908 decemberi konferencia határozata) biztosítja a cárizmusnak burzsoá monarchiává való *ilyetén* átalakulása útján tett lépés. A feudálisok gazdaságának burzsoá gazdasággá való átalakulása korántsem szünteti meg e feketeszázasok közvetlen politikai hatalmát: ez világos a marxizmus ábécéje szempontjából is, ez látható — mondjuk — Poroszország (1848 óta tartó) hatvanéves „átalakulása" után szerzett tapasztalatából is. R-kov szerint Oroszországban nincs sem abszolutizmus, sem monarchia! R-kov iskolás liberális módszert alkalmaz: kedélyesen lenyesegeti (papíron) a társadalmi szélsőségeket és így „bizonyítja", hogy „a kompromisszum elkerülhetetlen".

R-kov szerint a jelenlegi agrárpolitika „elkerülhetetlen (!) kompromisszumot" jelent, amely „már előre veti árnyékát", — de vajon kiknek a kompromisszumát jelenti? „A burzsoázia különböző csoportjaiét." De kérdezzük „marxistánkat", melyik társadalmi erő fogja kompromisszumra kényszeríteni Puriskevicséket, akiké minden hatalom? R-kov nem felel erre a kérdésre. Mivel azonban R-kov egyidejűleg utal a kereskedelmi és ipari nagyburzsoázia megszilárdulási folyamatára, a „mérsékelt progresszív" burzsoázia „közelgő uralmára", ebből csakis arra következtethetünk, hogy R-kov szerint a mérsékelt

progresszív burzsoázia békés úton fogja elvenni a hatalmat Puriskevicséktől és Romanovéktól.

Ez hihetetlen, de tény. Ez a fölöttébb ízetlen liberális utópia szolgál R-kov elgondolásainak alapjául, holott R-kov azzal dicsekszik, hogy elgondolásaiban „nincs egy szemernyi utópia" sem. Valójában nincs különbség N. R-kov s a szélső likvidátorok közt, akik Larintól Cserevanyinig, Danig és Martovig kissé változott formában és más frázisokkal mindannyian *ugyanezt az alapgondolatot* hajtogatják, t. i. hogy a burzsoázia békés úton hódítja meg a hatalmat (legfeljebb „alulról" jövő *nyomás* mellett).

De az életben — nem úgy, mint a liberális utópiában —, Puriskevics rendszere uralkodik, amelyet Gucskovék és Miljukovék morgása mérsékel. A „mérsékelt progresszív" októbristák és kadetok nem rendítik meg, hanem megörökítik ezt az uralmat. Ennek az uralomnak és Oroszország kétségtelenül továbbhaladó burzsoá fejlődésének az ellentmondása egyre élesebbé válik (és semmi esetre sem gyengül, mint „az elkerülhetetlen kompromisszum" teoretikusai gondolják). Csakis a tömegek lehetnek, csakis a parasztság élén haladó proletariátus lehet ez ellentmondás megoldásának hajtó ereje.

Az egykori bolsevik s a mostani likvidátor könnyedén félretolja a tömegeket, mintha Sztolipin akasztófaerdeje s a vehista szennyáradat nemcsak a nyílt politika küzdőteréről, nemcsak a liberális kiadványok oldalairól szorította volna ki őket, hanem az életből is. A parasztság gyenge a választásokon — mondja liberálisunk „analízisében", — a munkásosztályt pedig feltételesen „figyelmen kívül hagyja"!!

R-kov be akarta bizonyítani, hogy Oroszországban nem szükségszerű a forradalom („a vihar") — bár lehetséges. Ha — bár csak feltételesen is, bár csak „egyelőre", míg „gyenge a választásokon", — „figyelmen kívül hagyjuk" a munkásosztályt és a parasztságot, akkor a forradalom magától értetődően nem szükségszerű, sőt lehetetlen! De azért, mert liberálisunk kedélyeskedik, nem tűnik el az életből sem Puriskevics és Romanov mindenhatósága, sem pedig az izmosodó proletariátus és

az éhező, agyongyötört parasztság fokozódó forradalmi ellenállása. A marxisták, vagyis a forradalmi szociáldemokraták *vonalát*, akik minden körülmények között, a legkülönbözőbb formákban, népgyűlési beszédeikben is, a harmadik duma szószékéről is, a munkásküldöttek szovjetjében is, a legbékésebb, legális munkásegyesületben is ennek az ellenállásnak a támogatásáért, erősítéséért, továbbfejlesztéséért, helyes irányba tereléséért szállnak síkra, hogy teljes győzelmet arassanak, — ezt a vonalat N. R-kov fejtegetéseiben mindenütt felcserélte a liberálisok vonalával, akik nem akarják látni azt, amit illegalitásba kergettek, akik nem akarnak látni semmit, csak a „kulturált junkerekké" „átalakuló" Puriskevicseket vagy a „mérsékelt progresszív" Miljukovot.

Ez a sajátos vakság jellemzi az egész „Nasa Zarjá"-t, az egész sztolipini munkáspártot. Elválaszthatatlanul ezzel a liberális szemellenző okozta elvakultsággal, vak koncepcióval függ össze, hogy figyelmüket kizárólag a munkáspárt legalizálására fordítják. Ha a „kompromisszum elkerülhetetlen", akkor nincs mit harcolni az elkerülhetetlen ellen, s a munkásosztálynak — a már teljesen meghonosodott burzsoá rendszer többi osztályához hasonlóan — csak az marad hátra, hogy szerény kispolgári fészket rakjon ennek a rendszernek egyik zugában. Ez a reális jelentősége a legalisták prédikációjának, bárhogyan leplezze is „forradalmi" frázisokkal Martov, akinek ezt a szerepet osztották ki Potreszov, Jurij, Csackij, Larin, Dan úrék és társaik.

R-kovnál napnál világosabban láthatjuk, hogy mi a *reálisjelentősége „a munkásosztály érdekeit védő" legális „egyesületnek". Világos, hogy a „felsőbbség" nem fogja engedélyezni ezt az egyesületet — még akkor sem, ha Prokopovicséké lesz benne a hegemónia — és nem fogja tűrni azt sem, hogy egy ilyen egyesület „ténylegesen létezzék". Csak a vaksággal megvert liberálisok nem látják ezt. De már tényleg létezik egy olyan intellektuel *egyesület*, mely a szocializmus látszata alatt *liberális* tanokat terjeszt a munkástömegek között. Ez az „egyesület" a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" munkatársainak köre: az ő „zászlójukat", a liberalizmus eszmei zászlaját

„bontogatja" N. R-kov, amikor azt hajtogatja, hogy nyílt szervezet nélkül a harc okvetlenül (!!) anarchista jelleget öltene, — hogy a régi jelszavak holt betűkké lettek, — hogy a taktikát nem lehet „verekedésre" redukálni, — hogy az új „egyesületben" *„senki sem gondol* (!) az erőszakos forradalom szükségességére" stb. Az intellektuelek liberális, renegát prédikációja a valóság, a nyílt munkásegyesület pedig csak frázis. A munkásosztály liberálisan értelmezett érdekeit liberálisan védő egyesület a valóság, ilyen „egyesület" éppen a „Nasa Zarja", a munkások „nyílt és széles politikai szervezete" pedig csak ártatlan, üres, csalfa liberális ábránd a mai Oroszországban.

Hasznos dolog legális szakszervezeteket alapítani, tudván, hogy azok manapság nem lehetnek sem széles, sem „politikai", sem maradandó szervezetek. De haszontalan és káros, ha liberális dolgokat prédikálnak egy olyan politikai munkásegyesületről, amely *elveti* az erőszak gondolatát.

Befejezésül még két kuriózumról kell pár szót mondanunk. Az első kuriózum. „Ha valaki — írja R-kov —, akit megvakított a reakció őrjöngése, azzal akarná vádolni ennek az egyesületnek a tagjait, hogy erőszakos forradalomra törekszenek, ez az esztelen, alaptalan, jogilag lehetetlen vád visszaszállna a vádló fejére." Pompás kép: Scseglovitov és társai fejére visszaszáll a jogilag lehetetlen vád, s e vád „súlyával" veri őket agyon N. R-kov — nem pedig Rogyicsev . . .

A második kuriózum. A munkásoknak — írja R-kov — „vállalniok kell a politikai hegemónia feladatát a demokratikus rendért folyó harcban". R-kov elismeri a hegemóniát, miután kizsigerelte a hegemónia egész *tartalmát*. Munkások, mondja R-kov, nem kell harcolnotok az „elkerülhetetlen" kompromisszum ellen, de hegemónoknak kell neveznetek magatokat, — holott a hegemón feladata éppen az, hogy megmagyarázza az „elkerülhetetlen" kompromisszum gondolatának fiktív voltát és harcoljon a nem demokratikus burzsoá kompromisszumokkal szemben kifejtett proletár és proletár-paraszt ellenállás vonalán.

N. R-kov jó szolgálatot tesz a likvidátorok elleni

harcban, éppúgy, mint J. Larin, aki szintén hasznos szolgálatokat tett a munkáskongresszus csalfa eszméje ellen folytatott harcban. N. R-kov és J. Larin elég bátor volt ahhoz, hogy . . . pőrén mutatkozzék előttünk. R-kov becsületes likvidátor. Bátorságával arra indít bennünket, hogy *gondolkodjunk* a likvidátorság eszmei gyökereiről. R-kov újra meg újra megerősíti az OSzDMP 1908 decemberi határozatainak helyességét, mert sorra ugyanazokat a kérdéseket veti fel (és oldja meg egészen helytelenül), melyeket ezek a határozatok tárgyalnak, s helyesen oldottak meg. R-kov különösen azokat a likvidátor diplomatákat állítja pellengérre a munkások előtt, akik, mint a „Nasa Zarja" (vagy a „Golosz") szerkesztői, kibúvót keresnek, csűrnek-csavarnak, apró-cseprő fenntartásokkal élnek, s nem hajlandók felelősséget vállalni R-kov cikkének „egyes helyeiért" vagy tervének „konkretizálásáért". Mintha csak egyes helyekről stb. volna szó, nem pedig egy egységes egészet alkotó zárt vonalról — a liberális munkáspolitika vonaláról!

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

TROCKIJ DIPLOMÁCIÁJÁRÓL ÉS EGY PÁRTIGENLŐ PLATFORMRÓL

Trockij „Pravdá"-jának hosszú szünet után nemrég megjelent 22. száma szemléletesen illusztrálja azoknak a külföldi csoportocskáknak az elhalási folyamatát, melyek a likvidátorság és az otzovizmus nem szociáldemokrata áramlataival való diplomatikus játékra próbálták alapítani létjogosultságukat.

A lap november 29-én jelent meg, tehát majdnem egy hónappal az Oroszországi Szervező Bizottság közleménye után. *Trockij azonban egy árva szóval sem emlékezik meg róla!*

Az OSzB Trockij számára nem létezik. Trockij pártigenlőnek nevezi magát azon az alapon, hogy az orosz pártközpontot, melyet az orosz szociáldemokrata szervezetek túlnyomó többsége hozott létre, semmibe se veszi! Vagy talán fordítva, elvtársak, talán Trockijt és külföldi csoportocskáját tartják nullának az orosz szociáldemokrata szervezetek?

Trockij nagy, feltűnő betűkkel nyomtatott nyilatkozatában fogadkozik — hiszen mi sem könnyebb a fogadkozásnál —, hogy az ő lapja „nem frakciós, hanem pártlap". De ha kissé figyelmesebben szemügyre vesszük a 22. szám tartalmát, azonnal szembeötlik a vperjodisták és a likvidátorok *párton kívüli* frakcióival való játékának igen egyszerű fortélya.

Itt van például egy pétervári levél, amelyet Sz. V. írt alá, s amely a „Vperjod"-csoportot reklámozza. Sz. V. szemére veti Trockijnak, hogy nem közölte a petíciós kampány ellen hozott pétervári határozatot, pedig már

réges-régen elküldték neki. Trockij, akit a vperjodisták „szűkkeblű frakciózással" vádoltak (milyen rút hálátlanság!), hímez-hámoz, csűr-csavar, arra hivatkozik, hogy a lapja szegény és ritkán jelenik meg. A játék nagyon is átlátszó: én neked — te nekem: én (Trockij) hallgatni fogok a párt híveinek az otzovisták elleni harcáról, és fordítva, én (Trockij) segítek reklámozni a „Vperjod"-ot, te pedig (Sz. V.) hagyd a „petíciós kampányt" a likvidátorokra. Trockij diplomatikusan védelmezi mindkét párton kívüli frakciót — hát nem igazi párthűség ez?

Itt van például egy frázisokkal teletömött vezércikk, melynek hangzatos címe: „Előre!". „Öntudatos munkások! — olvassuk ebben a vezércikkben — most nincs fontosabb" (ez már igen!) „és átfogóbb" (zagyvaságot beszél a szegény) „jelszavatok, mint az egyesülési, gyülekezési és sztrájkszabadság." „A szociáldemokrácia — olvassuk tovább — harcra hívja a proletariátust a köztársaságért. Ahhoz azonban, hogy a köztársaságért folyó harc ne legyen kevés kiválasztott puszta (!!) jelszava, elengedhetetlen, hogy ti, öntudatos munkások, a tapasztalat alapján tanítsátok meg a tömegeket annak megértésére, hogy okvetlenül szükségük van az egyesülési szabadságra és hogy harcolniok kell ezért az igen fontos osztálykövetelésért."

A forradalmi frázisnak az a célja, hogy leplezze és igazolja a képmutató likvidátorságot és megzavarja a munkások tudatát. Miért volna a köztársaság jelszava *kevesek puszta* jelszava, mikor a köztársaság azt jelenti, hogy nem kergethetik szét a dumát? — mikor a köztársaság egyesülési és sajtószabadságot jelent? — mikor a köztársaság azt jelenti, hogy a parasztok megszabadulnak az erőszakoskodó és fosztogató Markovoktól, Romanovoktól, Puriskevicsektől? Nem világos-e, hogy éppen fordítva áll a dolog, hogy „puszta" és esztelen az „egyesülési szabadság" mint „átfogó" jelszó, ha *nincs összefüggésben* a köztársaság jelszavával?

Esztelenség „egyesülési szabadságot" követelni a cári monarchiától, ha nem magyarázzuk meg a tömegeknek, hogy ez a szabadság összeegyeztethetetlen a cárizmussal és hogy e szabadság elengedhetetlen feltétele — a köz-

társaság. Ha az egyesülési szabadságról törvényjavaslatokat terjesztenek be a dumának, ha ilyen témákról interpellálnak és beszélnek, nekünk, szociáldemokratáknak alkalmul és anyagul kell felhasználnunk mindezt, hogy agitáljunk a köztársaságért.

„Az öntudatos munkásoknak a tapasztalat alapján meg kell tanítaniok a tömegeket annak megértésére, hogy okvetlenül szükségük van az egyesülési szabadságra!" A régi orosz opportunizmus régi nótája ez, melyet már az „ökonomisták" verkliztek! A tömegek *tapasztalata* az, hogy a miniszterek betiltják szervezeteiket, hogy a kormányzók és rendőrök mindennap erőszakoskodnak — ez a *tömegek* igazi *tapasztalata*. Az „egyesülési szabadság" jelszavának dicsérete a köztársasággal szemben nem egyéb, mint a tömegektől távol álló, opportunista intellektuel frázisa. Ez olyan intellektuel frázisa, aki azt képzeli, hogy a „petíció" „tapasztalata" (a petíciót 1300-an írták alá) vagy egy elsüllyesztett törvényjavaslat tapasztalata olyasvalami, ami neveli a „tömegeket". A valóságban más, eleven, nem pedig papirostapasztalat neveli őket, az öntudatos munkásoknak a köztársaságért, a politikai demokratizmus értelmében egyetlen átfogó jelszóért folytatott agitációja világosítja fel őket.

Trockij igen jól tudja, hogy a likvidátorok legális kiadványaikban az „egyesülési szabadság" jelszavát ezzel a jelszóval *kapcsolják egybe:* le az illegális párttal, le a köztársaságért folyó harccal. Trockijnak éppen az a feladata, hogy álcázza a likvidátorságot és port hintsen a munkások szemébe.

Trockijjal voltaképpen nem is lehet vitatkozni, mert nincsenek nézetei. Vitatkozhatunk, és kell is vitatkoznunk a meggyőződéses likvidátorokkal és otzovistákkal, de egy olyan emberrel, aki azzal játszik, hogy takargatja a likvidátorok és az otzovisták hibáit, nem vitatkoznak, hanem leleplezik, mint ... egészen kiskaliberű diplomatát.

Vitatkoznunk kell a „Pravda" 22. számába került platform téziseinek szerzőivel. Hibájuk vagy onnan ered, hogy nem ismerik az OSzDMP (1908) decemberi határo-

zatait, vagy pedig onnan, hogy nem szabadultak meg teljesen bizonyos likvidátor és „vperjodista" gondolatingadozásoktól.

Az első tézis azt mondja, hogy a június harmadiki rendszer „a feudális típusú nemesi földbirtokosok tényleges, korlátlan uralma", majd hozzáfűzi, hogy a nemesi földbirtokosok „uralmuk önkényuralmi-bürokratikus jellegét a tényleg jogtalan Állami Duma álalkotmányos álarcával leplezik".

Ha a földbirtokosi duma „tényleg jogtalan" — ami igaz —, akkor hogyan lehet „korlátlan" a földbirtokosok uralma?

A szerzők elfelejtik, hogy a cári monarchia osztályjellege egyáltalában nem szünteti meg a cári hatalom és a „bürokrácia" igen nagymértékű függetlenségét és önállóságát, legyen bár szó II. Miklósról vagy bármely rendőrről. Ezt a hibát követték el az otzovisták 1908—1909-ben (lásd a „Proletarij" 44. számának mellékletét)[119], ezt a hibát követte el Larin 1910-ben, ezt a hibát követik el egyes írók (pl. M. Alekszandrov[120]), ebbe a hibába esett a likvidátorokhoz átpártolt N. R-kov: valamennyien megfeledkeztek az önkényuralomról és a monarchiáról, melyet a felső osztályok *közvetlen* „tiszta" uralmának tekintettek.

Éppen az 1908 decemberi határozatok adták a burzsoázia által támogatott feudálisok uralmának olyan elemzését, amely elvágja ennek a hibának a gyökereit.

A második tézis az OSzDMP minimális programjára utal, és „különösen fontos helyet" szentel sok olyan követelésnek, mint az egyesülési szabadság és a nagybirtokosi földek elkobzása, de nem beszél a köztársaságról. Azt hisszük, hogy ez helytelen. Teljesen elismerjük, hogy okvetlenül agitálnunk kell az egyesülési szabadságért, mégis azt hisszük, hogy a köztársaság jelszavának a legelső helyen kell állnia.

A harmadik tézis: „Elengedhetetlen a széles néptömegek újabb forradalmi megmozdulása", mely nélkül nem lehet megvalósítani követeléseinket.

Ez nagyon igaz, de csak féligazság. A marxisták nem elégedhetnek meg azzal az utalással, hogy a tömegek

újabb megmozdulása „elengedhetetlen", a marxistáknak előbb ki kell mutatniok, hogy mely okok idézik elő (ha előidézik) az újabb forradalmi válságot. E válság nélkül nem lehetnek „megmozdulások", amelyek, ha úgy tetszik, mindig „elengedhetetlenek"!

A szerzőket a legjobb forradalmi szándék vezeti, de gondolkodásmódjuk kissé hiányos. Az 1908 decemberi határozatok nem ilyen egyszerűen, de annál helyesebben vonják le azt a következtetést, hogy az újabb megmozdulások „elengedhetetlenek".

A negyedik tézis: „A tömegek újabb forradalmi megmozdulásának lehetősége a többé-kevésbé közeli jövőben és ... a burzsoázia ellenforradalmi szerepének kíméletlen bírálata" stb.

A bírálat mindig szükséges, *függetlenül* a „megmozdulások lehetőségétől", sőt még akkor is, ha a tömegek megmozdulása nyilván lehetetlen. Aki egybekapcsolja a megmozdulások lehetőségét és a bírálatot, az a marxizmus *mindig* kötelező *vonalát* összetéveszti a harc *egyik* (különösen magas) formájával. Ez az első hiba. A második hiba pedig az, hogy „ne akkor dicsekedjél, ha harcba mégy, hanem akkor, ha visszatérsz": hiába beszélünk a megmozdulások lehetőségéről, tettekkel kell azt bebizonyítanunk. A platformban elegendő jelezni a fellendülés kezdetét és hangsúlyozni az agitációnak és a tömegmegmozdulások előkészítésének fontosságát. A közeli vagy távolabbi jövőben megmozdulnak a tömegek, ezt megmutatják majd az események.

Az ötödik tézis nagyszerű, mert hangsúlyozza az Állami Dumának mint agitációs szószéknek igen nagy jelentőségét.

Nem tudjuk, hogy kik a röplap szerzői. De ha orosz vperjodisták (bizonyos jelek erre mutatnak), akkor melegen üdvözöljük őket, mert megszabadultak a „Vperjod"-csoportocska egyik hibájától. Ezeknek a vperjodistáknak pártlelkiismeretük van, mert egyenes, világos feleletet adnak egy „fájó" kérdésre. A „Vperjod"-csoport azonban a leglelkiismeretlenebbül becsapja a pártot, mert mindmáig, még 1911 decemberében is védelmezi, fedezi az otzovizmust, de nem felel nyíltan arra a kérdésre,

hogy részt kell-e vennünk a IV. dumában. Aki szociáldemokratának tartja ezt a csoportot, az csúfot űz a szociáldemokratizmusból.

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

A „LETÉTEMÉNYESEK" VÁLASZTOTT BÍRÓSÁGI HATÁROZATA

A bolsevik frakció képviselői (akiket a plénum valamennyi tagja egyhangúlag elismert e frakció képviselőinek) — mint tudjuk — a Központi Bizottság 1910 januári plénumán szerződést kötöttek pártunk valamennyi többi frakciójával. Ez a szerződés megjelent a Központi Lap 11. számában s lényege az, hogy a bolsevikok feloszlatják frakciójukat, a frakció vagyonát pedig a Központi Bizottság rendelkezésére bocsátják *azzal a feltétellel*, hogy valamennyi többi frakciót is feloszlatják, és ezek a párt vonalát, vagyis az antilikvidátor és antiotzovista vonalat fogják követni. Arra az esetre, ha ezeket a feltételeket megszegik, a Központi Bizottság által elfogadott szerződés világosan előírta, hogy a pénzt vissza kell adni a bolsevikoknak (lásd a Központi Lap 11. számában közzétett határozatot).

Közismert tény, hogy valàmennyi többi frakció megszegte ezt a szerződést, ezért a bolsevikok egy évvel ezelőtt, 1910 december 5-én kénytelenek voltak bejelenteni, hogy a szerződést felbontják és a pénzt visszakövetelik.

E követelés fölött a „letéteményesek" választott bíróságának: Kautskynak, Mehringnek és Zetkinnek kellett döntenie. A választott bíróság úgy határozott, hogy a pénz egy részét egyelőre, 1911 november 1-ig a bolsevikok, a békítgetők s a lengyelek képviselőiből álló Technikai Bizottság és a Külföldi Szervező Bizottság rendelkezésére bocsátja, s hogy e bizottságok a kiadásokról számadással tartoznak.

1911 októberében két választott bíró: Mehring és Kautsky visszaadta megbízását. A harmadik választott

bíró ezek után már nem lehetett egyedül bíró, és némi ingadozás után szintén lemondott megbízatásáról.

A bolsevik frakció tehát, amely 1910 december 5-én felbontotta a többi frakcióval kötött szerződését, 1911 november 2-tól kezdve nem volt többé szerződéses viszonyban az egykori letéteményesekkel. Ezért a bolsevik frakció birtokba vette a nyomdáját és birtokába veszi egyéb frakciós vagyonát is.

Magától értetődik, hogy a bolsevik frakció, miután megszabadult a külföldi likvidátor, otzovista és csak intrikával foglalkozó csoportokkal való „kapcsolatától", mindent el fog követni, hogy — mint tagjainak az Oroszországi Szervező Bizottság létrehozása érdekében kifejtett munkája már bebizonyította — az összes párthű elemeket az OSzB és az általa egybehívandó általános pártkonferencia köré tömörítse.

A bolsevik frakció képviselői, akik az 1910 januári plénumon szerződést kötöttek[121].

P. S.* Ezt a nyilatkozatot már átadtuk a Központi Lap szerkesztőségének, amikor megkaptuk az úgynevezett KBKI lapját, amelyben közlik két korábbi választott bíró 1911 november 18-i levelét. Kit akar félrevezetni Igorjev és Liber azzal, hogy a KBKI-nak tünteti fel magát, amikor a lettek, *sőt még* Tyszka is kilépett belőle? Miért hallgatnak a lettek és Tyszka kilépéséről? Miért hallgatnak arról, hogy a bíróság már 2½ héttel november 18-a előtt megszűnt? hogy ennek következtében egy 1911 november 18-an kelt levélnek nincs és nem is lehet semmi jelentősége? Vagy talán Igorjev és Martov úr *nem* ismerte el a választott bíróságot 1911 november 1-e *előtt?* Szóljanak uraim és bizonyítsák be ezt! Vagy talán csak 1911 november 1-e *után* ismerik el önök a választott bíróságot? A választott bíróság, amelyet mindenki elismert, 1911 november 1-e előtt *elítélte önöket*, mert egy centime-ot sem adott önöknek és Trockijnak, minden kérésük, követelőzésük és „tiltakozásuk" ellenére sem. Ezek az urak, akiket a törvényes, mindenki által elismert választott bíróság

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

elítélt, most két korábbi választott bíró senkit sem kötelező privát véleményével akarnak takarózni. 1911 november *1-e* után nincs választott bíróság, és ebben az értelemben valamennyien ugyanolyan helyzetben vagyunk, mint a plénum előtt. Ha az egykori letéteményes visszatartaná a bolsevikok pénzét, ezt törvény ellenére tenné.

A dolog lényege az, hogy Igorjev és Liber úrék „szenzációt" hajhásznak, s félnek a választott bírósági ügyet pontos okmányok alapján ismertetni. Csalj, ha el akarsz adni — ez az ő jelszavuk.

„Szocial-Demokrat" 25. sz.
1911 december 8 (21).

A IV. ÁLLAMI DUMA-VÁLASZTÁSI KAMPÁNY

I. ALAPVETŐ ELVI KÉRDÉSEK

A kadet párt, amely abból a szempontból, hogy nyíltan létezhet, a legjobb helyzetben van az úgynevezett ellenzéki pártok közül, a napokban igen fontos lépést tett: meghatározta a választási kampányban követendő politikáját. A leginkább hozzáférhető és a kadetokkal rokonszenvező források tanúsága szerint így határozták meg a kadet politikát:

1) A kadetok ott állítanak jelölteket, ahol biztos a megválasztásuk.

2) Ott, ahol a kadetok jelöltje nem számíthat a szavazatok abszolút többségére, a kadetok pártkülönbség nélkül azt a *progresszív* jelöltet támogatják, aki megkaphatja a szavazatok maximumát.

3) Abban az esetben, ha az ellenzéki jelöltnek nincs semmi esélye, és az a veszély fenyeget, hogy feketeszázas jelöltet választhatnak meg, megengedhető az októbrista jelölt támogatása, de csak akkor, ha a jelölt igaz híve az alkotmánynak, ami csodálatosképpen néha előfordul.

4) A kadetok nem köthetnek választási megegyezést sem a jobboldali októbristákkal, sem a nacionalistákkal és monarchistákkal. Általában, szem előtt tartva a párt érdekeit, nem áldozzák fel értük a szó tágabb értelmében vett ellenzék legfőbb érdekeit.

Ez a kadetok politikája. A munkásdemokráciának a legnagyobb figyelemmel kell kísérnie ezt a politikát, meg kell vizsgálnia valóságos osztálylényegét és igazi jelentőségét, melyet a szokásos konvencionális frázisokkal lepleznek.

Az „ellenzék legfőbb érdekeiről" szóló stb. frázisok azonnal szembeötlenek, ha a kadet határozatokat olvassuk. A dolog lényege az, hogy a kadetok most már teljesen és végérvényesen az *októbrista-kadet* blokk-politika mellett döntöttek. Ezt a lényeget meg kell értenünk, világosan ki kell hámoznunk a hivatalos liberális szólamok burkából.

1) Egy árva szó sincs a baloldaliakkal, a demokratákkal való blokkokról. 2) Csak a jobboldali októbristákkal, vagyis csak az októbristák jelentéktelen kisebbségével, a „hájfejűekkel" tilos blokkot alkotni. 3) „A tágabb értelemben vett ellenzék legfőbb érdekeiről" szóló frázis a valóságban *csakis* azt jelentheti, hogy általános szabályként ténylegesen megengedik (és ajánlják!) az októbristákkal való blokkokat.

Aki meg akarja érteni a kadetok *valóságos* politikáját, annak egy pillanatra sem szabad szem elől tévesztenie ezt a három következtetést.

Mi e következtetések jelentősége? A burzsoá liberalizmus „baloldali centruma" úgy határozta meg politikáját, mint a burzsoá — engedelemmel szólva — liberalizmus jobboldali centrumával alkotott blokk politikáját, egyszersmind nyíltan hirdeti, hogy ellensége a feketeszázasoknak, azzal pedig, hogy hallgat a trudovik, a párton kívüli baloldali és a munkásjelöltekkel való mindennemű blokkról, kifejezésre juttatja, hogy ellensége a baloldaliaknak, a demokráciának is.

Azt, amit a „Zvezda" 28. számában közzétett „Két centrum"* című cikkünkben mondottunk, teljesen beigazolódott.

Oroszországban három *döntő* politikai erő, és következésképpen három döntő politikai vonal van: a feketeszázasok (a feudális földbirtokosok osztályérdekei) és mellettük és felettük a „bürokrácia"; továbbá a liberális-monarchista burzsoázia, a baloldali „centrum" (kadetok) és a jobboldali „centrum" (októbristák); végül a burzsoá demokrácia (trudovikok, narodnyikok, párton kívüli baloldaliak) és a proletár demokrácia. Ennek és csakis ennek a felosztásnak helyességét igazolta a XX. század rendkívül

* Lásd ebben a kötetben 286—288. old. — *Szerk.*

fontos és eseményekben gazdag első évtizedének egész tapasztalata.

Magától értetődik, hogy a természetben és a társadalomban minden határ mozgékony, bizonyos mértékben feltételes, változó, nem mozdulatlan. A döntő erők *„határán"* álló pártok és csoportok átmeneti formái és ingadozásai elkerülhetetlenek, de a dolog lényegét, mely a XX. század elején fennálló oroszországi osztály-erőviszonyok következménye, kétségtelenül az említett „hármas" felosztás határozza meg. A burzsoá liberalizmus (melynek élén a kadetok állnak) és a burzsoá demokrácia összetévesztése már sok kárt okozott az orosz felszabadító mozgalomnak, és minden erőnkből azon kell lennünk, hogy a nagy évtized (1900—1910) tapasztalata alapján egyszer s mindenkorra megtanulja az egész demokrácia, hogy milyen téves és végzetes ez az összetévesztés. Ezért két, egymástól elválaszthatatlan feladat áll korunk munkásdemokráciája előtt: először, a bérmunkások osztályának önálló, még a legdemokratikusabb munkáltatóktól és kistulajdonosoktól is független politikai szervezése, mely egyidejűleg alá van rendelve az említett osztály egész nemzetközi világmozgalmának; másodszor, az orosz demokrácia erőinek fejlesztése és szilárdítása (az orosz demokrácia élén a munkások állnak, ami éppoly elkerülhetetlen, mint amilyen elkerülhetetlen, hogy a burzsoá liberalizmus élén kadet típusú társadalmi elemek álljanak). Ez az utóbbi feladat nem teljesíthető, ha szüntelenül meg nem magyarázzuk a legszélesebb tömegeknek a burzsoá liberalizmus (kadetok) és a burzsoá demokrácia (trudovikok stb.) osztálygyökereit és különbségük politikai jelentőségét.

A liberális burzsoázia nem akar és nem tud meglenni Markovék és Puriskevicsék nélkül, akiknek uralmát csak mérsékelni igyekszik. A burzsoá demokráciának és a munkásoknak több vagy kevesebb következetességgel és tudatossággal múlhatatlanul arra kell törekedniök, hogy megsemmisítsék ennek az uralomnak összes gazdasági és politikai alapjait.

A munkásdemokrácia szempontjából ez a lényege a IV. Állami Duma-választási kampány tartalmának. Ezt kell hangsúlyoznunk a kadet politikával szemben, mely a

„progresszivitásról" és „ellenzékiségről" szóló közhelyekkel szándékosan összezavarja az összes lényegbevágó elvi kérdéseket.

A kadet-októbrista blokk nem újság. Ezt régen előre látták a marxisták, akik már 1905—1907-ben rámutattak e blokk mindkét alkotórészének benső, osztályrokonságára. A III. dumában azonnal két többség alakult ki, és a marxisták már 1907 végén ezt a következtetést tették politikájuk sarkkövévé. A III. duma öt esztendeje igazolta ezt a következtetést. Ennek a dumának az összetétele nagy vonásokban a következő*:

jobboldaliak	160	284 — első többség
októbristák	124	
liberálisok	127	251 — második többség
demokrácia	29	
Összesen ...	440	

A III. duma az egész idő alatt erre a két többségre támaszkodott, mely az egész június harmadiki rendszer elengedhetetlen alkotóeleme: az első többség azt akarja, hogy a „régi" teljesen hatalmon maradjon, — a második többség pedig „lépést" jelent a burzsoá monarchiához vezető „úton". Az első többségre azért van szüksége a június harmadiki rendszernek, hogy megtartsa a Markovék, Puriskevicsék és társaik „hatalmát és jövedelmeit", a második többségre pedig azért, hogy mérsékelje ezt az uralmat és burzsoá módon haladjon előre (a formula szerint: egy lépést előre, kettőt hátra). A tapasztalat most már világosan bebizonyította, hogy ez az előrehaladás egyenlő a megrekedéssel, arról pedig, hogy Puriskevicsék uralmát „mérsékelné", beszélni sem lehet.

A III. dumában egész sor szavazásnál a „második többség" szava volt a döntő; a „Recs" nemrégen határo-

* A számítást az 1910. évi hivatalos „Tájékoztató" (II. kiadásának) adatai alapján végeztük. Jobboldali — tulajdonképpeni jobboldali — 51; nacionalista — 89; jobboldali októbrista — 11; és félig pártonkívüli — 9; liberális-progresszista — 39; kadet — 52; valamennyi nemzetiségi csoport — 27; és félig pártonkívüli — 9; demokrácia: trudovik — 14 és szociáldemokrata — 15.

zottan elismerte ezt; azt mondotta, hogy az utolsó ülésszak elején a „szavazások sora" „ténylegesen felidézi a baloldali centrum" (olvasd: kadet-októbrista blokk) „uralmát a dumában". Ilyen szavazások csak azért lehetségesek, mert az elsőhöz hasonlóan a második többség *is* ellenforradalmi talajon áll: hogy illusztráljuk ezt, elegendő emlékeztetnünk a „Vehi"-re, vagy Karaulov ájtatos beszédeire, vagy a „londoni" jelszavakra.

De hol vannak a második többség „győzelmeinek" az eredményei? Hol vannak azok a tények, amelyek igazolnák a kadet pártnak azt a valóban csodálatos felfedezését, hogy az októbristák között is akadnak „igaz hívei az alkotmánynak"? Vajon nem arról tanúskodik-e ez a felfedezés, hogy a kadetoknak igen kis véleményük van az „igazi konstitucionalizmus" fogalmáról?

A választási kampány első és legfőbb kérdése a kampány politikai tartalma, a kampányban kifejezésre jutó eszmei vonal kérdése. A kadet párt határozata újra meg újra rávilágít e párt antidemokratikus természetére, mert a kadetok választási kampányának tartalma abban foglalható össze, hogy még jobban kompromittálja a „konstitucionalizmus" fogalmát a tömegek tudatában. Arra tanítani a népet, hogy a „baloldali" októbristák között is akadnak igaz hívei az alkotmánynak — ez a kadet párt célja, ez a kadet párt választási politikájának értelme.

A demokráciának viszont nem az a feladata, hogy kompromittálja a konstitucionalizmus fogalmát, hanem az, hogy megmagyarázza: a konstitucionalizmus fikció marad mindaddig, amíg a hatalom és a jövedelmek Markovék és társaik kezében vannak. Tisztázni a liberalizmus és a demokrácia különbségét, csoportosítani ez utóbbi erőit, tömöríteni a bérmunkások sorait az egész világon, — ez a feladat határozza meg a munkásdemokraták választási kampányának tartalmát.

A kadetok a konferenciájukon hozott határozatokkal még távolabb kerülnek a demokráciától. A mi feladatunk az, hogy egybegyűjtsük a demokrácia erőit mindenféle középkori intézmény és barbárság ellen, s a kadet-októbrista blokkok ellensúlyozására.

II. A MUNKÁSELEKTOROK SZEREPE A VÁLASZTÁSI KAMPÁNYBAN

A IV. duma-választási kampány megkezdődött. A kormány adta meg a jelt: körrendeleteket küldött szét a „nemzeti" párt támogatása érdekében, „intézkedett" a kormányjelöltek cenzusáról, az ellenzék és különösen a demokrácia jelöltjeinek elgáncsolásáról.

Megkezdte a választási kampányt az ellenzéki sajtó is. Megkezdte ezt a kampányt a kadet párt is, amely határozataiban a „baloldali" októbristákkal való blokk mellett döntött.

A munkásdemokráciának tehát haladéktalanul a legnagyobb figyelemmel kell foglalkoznia a választás kérdésével s előre, késedelem nélkül, rendszeresen meg kell vitatnia taktikáját, előre elő kell készítenie a demokrácia minden hívét fontos és felelős szerepének betöltésére.

Ebben a cikkben csak a munkáselektorok szerepével kívánunk foglalkozni. Mint mindig, itt is előtérbe kell helyeznünk a munka tartalmát, vagyis a kampány eszmei-politikai vonalát. A legfőbb feladat az, hogy világosítsuk fel és szervezzük a munkásosztályt, tömörítsük önálló pártba, amely szolidáris a nyugat-európai munkáspártokkal, magyarázzuk meg neki történelmi céljait: az árugazdaság és a kapitalizmus alapfeltételeinek átalakítását, s állandóan húzzunk határvonalat a munkásosztály pártja és a burzsoá demokrácia *összes* irányzatai között, mégha „baloldali", narodnyik stb. irányzatok is azok.

A munkásdemokráciának ez a legfőbb feladata egyforma minden országban. És éppen ezért a mai korra való alkalmazása egy országban, Oroszországban, megköveteli, hogy — ennek az általános feladatnak a *nevében* — számot vessünk napjaink különös, konkrét feladataival. Az orosz munkásdemokrácia feladatai közül jelenleg — az objektív viszonyok következtében — két, egymással elválaszthatatlanul összefüggő feladat áll előtérben. Ezek a feladatok a következők: először, világosan fel kell ismernünk a („Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" által képviselt) likvidátor áramlat és a széles körben elterjedt burzsoá ellenforradalmi áramlat: a „vehizmus" összefüggését.

Világosan fel kell ismernünk a proletariátus körében terjedő burzsoá befolyás káros voltát, mert csak így küzdhetjük le ezt a befolyást, és valósíthatjuk meg azokat a napirenden levő, legközelebbi célokat, amelyek magát a munkásdemokrácia *létét* érintik, s amelyeket a likvidátorok *tagadnak*. Másodszor, meg kell szerveznünk a baloldali demokráciát, emellett azonban világos határvonalat kell húznunk a (burzsoá) demokrácia és a burzsoá liberalizmus között. Enélkül megvalósíthatatlan a munkásdemokrácia hegemóniája, ami viszont elengedhetetlen feltétele annak, hogy bárminő lépést tehessünk a felszabadító mozgalom útján.

A liberalizmusnak (a kadet pártnak) a demokráciával (a trudovikokkal, baloldali irányzatú „narodnyikokkal") való összetévesztése elvileg, alapjában helytelen s a gyakorlatban a demokrácia érdekeinek elárulására vezet. A munkáselektorokra az a feladat hárul, hogy küzdjenek a felszabadító mozgalom helyes megértéséért, magyarázzák meg a pártok osztálylényegét (ne engedjék félrevezetni magukat „cégérektől", hangos szólamoktól és hatásos elnevezésektől), világosan különböztessék meg egymástól a *jobboldaliakat* (a feketeszázasoktól az októbristákig), a burzsoá *liberálisokat* (kadetok és híveik) és a *demokráciát* (burzsoá demokraták: a trudovikok és a velük rokon áramlatok; a marxisták viszont a proletár demokráciát képviselik).

A munkáselektoroknak az 1907 június 3-i törvény választási rendszerében különös szerepük van a kormányzósági választógyűléseken. El kell érnünk, hogy ezek az elektorok *mindannyian* hű, megbízható képviselői legyenek a munkásdemokráciának — ez a legközelebbi gyakorlati feladat.

Mint tudjuk, hat kormányzóságban egy-egy duma-képviselőt okvetlenül a munkáselektorok közül kell megválasztani. Ezek a kormányzóságok: Pétervár, Moszkva, Vlagyimir, Jekatyerinoszlav, Kosztroma és Harkov kormányzóság. A képviselőt azonban a kormányzósági választógyűlés *egésze*, vagyis majdnem mindig a *jobboldali* elektorok, földbirtokosok és nagyburzsoák, októbristák választják. Hogy munkásdemokrata duma-képviselőket

válasszanak meg, el kell érnünk, hogy valamennyi munkáselektor kivétel nélkül a munkásdemokrácia híve legyen, és szilárdan kitartson a köréből való jelölt mellett. Elegendő egy „renegát" vagy liberális, „jobboldali" munkáselektor, hogy az októbristák ezt válasszák meg a munkáselektorok többsége ellenére!

De nemcsak ennek a hat kormányzóságnak választógyűlésein vannak munkáselektorok. Összesen 112 munkáselektor van 44 kormányzóságban (53 kormányzóság közül).

Mi a szerepük ezeknek az elektoroknak? Először is mindig elvi vonalat kell követniök, s szervezniök kell a demokráciát (különösen a parasztdemokráciát), hogy megszabadítsák a liberálisok befolyásától. Ez rendkívül fontos munkaterület. Másodszor, a munkáselektorok bekerülhetnek a dumába (és feltétlenül erre kell törekedniök), ha a jobboldali és a liberális szavazatok megoszlanak.

Világítsuk meg az utóbbi feladatot a következő példával. Vjatka kormányzóságban két szociáldemokrata képviselőt: Asztrahancevet és Putyatyint választották meg a III. dumába. Pedig a törvény szerint Vjatka kormányzóságban a munkáskúriának nincs képviselője. Vjatka kormányzóság választógyűlése 109 elektorból áll, akik közül 4 munkáselektor. Hogyan választathatott meg (109 elektor közül) *négy* munkáselektor *kettőt* a dumába? A kormányzósági választógyűlésen bizonyára megoszlottak a szavazatok és a liberálisok a munkások segítsége nélkül nem tudták legyőzni a jobboldaliakat. Kénytelenek voltak blokkot alkotni a munkásokkal, akikkel meg kellett osztaniok a helyeket; így történt, hogy két szociáldemokratát választottak be a dumába. A Vjatka kormányzósági duma-képviselők közül 1 progresszista, 3 kadet, 2 trudovik, 2 szociáldemokrata — vagyis 4 liberális és 4 demokrata. Ebben a kormányzóságban három helyet is nyerhettek volna a munkások, ha a demokratikus elektorokat sikerült volna elszakítaniok a liberálisoktól, akik kisebbségben voltak a demokratákkal szemben. Tegyük fel, hogy 109 elektor közül 54 jobboldali (53 földbirtokosi elektor közül 50, és a városi választók első gyűlésének 17 elektora közül 4). Tegyük fel továbbá, hogy a többi 55 elektor

közül 20 liberális (három földbirtokos, 13 elsőosztályú és 4 másodosztályú városi polgár) meg 35 demokrata (23 parasztelektor, 8 másodosztályú városi polgár és 4 munkás). Ilyen körülmények között a demokratáknak 8 hely közül 5-öt kellett volna kapniok, s a munkások a parasztdemokrácia bizalma mellett három helyet nyerhettek volna.

Ufa kormányzóságban az *összes* képviselői helyeket a liberálisok kapták (ideszámítva a muzulmánokat is). Egyetlen demokratát sem választottak meg. Pedig az Ufa kormányzósági három munkáselektor, ha jobban értett volna a demokrácia megszervezéséhez, 30 paraszti elektor mellett kétségtelenül kiharcolhatott volna képviselői helyeket a trudovikoknak is és magának is.

Perm kormányzóságból 6 liberálist és 3 demokratát, az utóbbiak között csak 1 szociáldemokratát küldtek a III. dumába. Itt 26 paraszti elektor volt, akik közül a kormányzósági választógyűlésen többségben levő *liberálisok* trudovikot választottak meg, vagyis az egész parasztkúria trudoviknak tekinthető (ha a parasztok között csak egy renegát lett volna, aki a demokratáktól átpártol a liberálisokhoz, a liberálisok ezt a renegátot választották volna meg!). Ugyanez áll a másodosztályú kúriára is (13 elektor), mert ebből a kúriából is a *liberálisok* választottak meg trudovikot. A demokrata elektorok száma tehát 26 + 13 + 5 munkás, vagyis összesen 44. A kormányzóság 120 elektora közül 59 földbirtokos és 17 elsőosztályú városi polgár volt. Ha a demokratákon kívül valamennyi többi elektor liberális lett volna is, összesen 76-an, vagyis kevesebben lettek volna, mint az összes elektorok kétharmada. Sokkal valószínűbb azonban, hogy az elektoroknak egy része jobboldali volt. Vagyis a liberálisok megkapták a duma-képviselői helyek kétharmadát, holott elektoraik száma kevesebb volt, mint az összes elektorok kétharmada. Ebből szükségszerűen következik, hogy a demokrácia, ha tudatosabb és szervezettebb lett volna (erről pedig elsősorban a munkásoknak kell gondoskodniok!), kiharcolhatta volna a liberálisoktól az őt megillető helyeket. A szociáldemokrata Jegorovot Perm kormányzóságban az elektorok általános gyűlése, vagyis

a liberálisok választották meg, a liberálisoknak tehát *szükségük volt* a munkások segítségére, de a munkások kétségtelenül hibát követtek el, megsértették a demokrácia érdekeit, mert segítették a liberálisokat *anélkül*, hogy megkapták volna a demokráciát *arányosan* megillető képviselői helyeket.

Hangsúlyozzuk, hogy ezek csak hozzávetőleges, magyarázó számítások, mert nincsenek pontos adataink az elektoroknak és minden egyes kúria elektorainak pártállásáról. A valóságban bonyolultabb, tarkább a dolog, mint ahogy azt hozzávetőleges adataink feltüntetik. A munkásoknak azonban tisztán kell látniok a június harmadiki választási rendszerünk „ravasz mechanikája" mögött rejlő *döntő* erőviszonyokat, mert ha tisztán látják azt, ami a legfőbb, a részletekben is el tudnak majd igazodni.

A két legdemokratikusabb kúria (természetesen a munkáskúria után, amely teljesen marxista, teljesen antilikvidátor lehet és ennek is kell lennie): a paraszti és a másodosztályú városi kúria. A paraszti kúria demokratikusabb, mint az utóbbi, annak ellenére, hogy a falun sokkal kisebb a választási szabadság, hasonlíthatatlanul rosszabbak a parasztagitáció és szervezés feltételei, mint a városban.

Valóban, a városi választók második gyűlésén 28 kormányzóságban választottak külön képviselőket a III. dumába. Megválasztottak 16 jobboldalit, 10 liberálist és 2 demokratát (Rozanovot Szarátov kormányzóságban és Petrov III-at Perm kormányzóságban). Mind az 53 kormányzóság választott külön parasztképviselőket: megválasztottak 23 jobboldalit, 17 liberálist, 5 demokratát és 8 pártonkívülit. Ha a pártonkívülieket felerészben a jobboldaliakhoz és felerészben az ellenzékhez számítjuk, a következő összehasonlító adatokat kapjuk:

A III. duma képviselői	Másodosztályú városi kúria	Paraszt-kúria
jobboldali	16	27
ellenzéki	12 = 43%	26 = 49%

A másodosztályú városi kúriából 43%, a parasztkúriából pedig 49% ellenzéki képviselőt választottak. De ha figyelembe vesszük, hogy a III. duma parasztképviselői, mint tudjuk, olyan agrártörvény-javaslatot terjesztettek be, amely tartalmában *demokratikusabb* a kadetok javaslatánál, s ha figyelembe vesszük, hogy ezt a törvényjavaslatot a párton kívüli *és a jobboldali* parasztok *is* aláírták, akkor világosan kitűnik, hogy adataink elmaradnak a valóság mögött, mert a parasztkúria *még demokratikusabb*, mint a másodosztályú városi kúria.

A munkásoknak és a munkáselektoroknak tehát igen nagy figyelmet kell fordítaniok a parasztkúriára és a parasztelektorokra. A munkásoknak mint a demokrácia szervezőinek elsősorban a parasztok közt, s azután a másodosztályú városi polgárok közt kell tevékenykedniök. Ebben a két kúriában különösen feltűnő, különösen gyakori eset, hogy a liberálisokat összetévesztik a demokratákkal; ezt buzgón kultiválják a kadetok, akik egyenesen félrevezetik a politikailag járatlan embereket, kihasználják „parlamenti fezőri" tapasztalatukat és „demokratikus" elnevezésüket („alkotmányos *demokraták*", a *„népszabadság* pártja"), amellyel *antidemokratikus*, vehista, ellenforradalmi lényegüket palástolják.

A munkások eszmei-politikai feladata az orosz felszabadító mozgalom jelen pillanatában az, hogy megszervezzék a demokráciát. Ennek a feladatnak kell alárendelni a választástechnikai munkát. Ebből következik, hogy a legnagyobb figyelmet a paraszti, s utána a másodosztályú városi kúriára kell fordítaniok. A kormányzósági választógyűlésen a munkáselektor legelső feladata az, hogy tömörítse a demokratákat. Ahhoz, hogy jelölt lehessen, három szavazóra van szüksége: találnia kell két parasztdemokratát, vagy szükség esetén meg kell győznie két liberálist, akik semmit sem kockáztatnak azzal, hogy munkásjelöltet állítanak. A kormányzósági választógyűléseken a demokratáknak blokkot kell alkotniok a liberálisokkal a jobboldaliakkal szemben. Ha ez a blokk egyszerre nem jöhet létre (a legtöbb esetben bizonyára így lesz, mert az elektorok nem ismerik egymást), akkor a demokratáknak előbb a liberálisokkal meg kell buktat-

niok a jobboldaliakat, a *jobboldaliakkal pedig a liberálisokat.* Ebben az esetben nem választhatják meg sem a liberálisokat, sem a jobboldaliakat (feltéve, hogy sem a jobboldaliaknak, sem a liberálisoknak egymagukban nincs abszolút többségük; ellenkező esetben a demokraták nem juthatnak be a dumába). A választási szabályzat 119. szakasza alapján szünetet rendelnek el. A demokraták megállapítják a szavazás eredményét, blokkot alkotnak a liberálisokkal, s mivel már pontos adatokkal rendelkeznek, el kell érniök, hogy arányosan osztozzanak a képviselői helyeken. *Emellett elengedhetetlen, hogy előbb a liberálisok válasszanak demokratát, nem pedig fordítva,* mert Európa egész történelme és tapasztalata arról tanúskodik, hogy a liberálisok gyakran becsapták a demokratákat, míg a demokraták sohasem csapták be a liberálisokat.

A munkáselektoroknak, ha tudják, hogy mely kúriákban vannak demokraták, és ha a demokratákat el tudják szakítani a liberálisoktól, *44 kormányzóságban igen nagy* szerepük lehet a demokrácia szervezésében s az eddiginél jóval több munkásdemokrata és burzsoá demokrata (trudovik) duma-képviselő megválasztásában. Az előbbiek száma most 15, az utóbbiaké pedig 14. De ha a munkások helyesen taktikáznak, kedvező esetben elérhetik, hogy a munkásdemokrata és a burzsoá demokrata képviselők száma megduplázódik. A liberálisoknak előreláthatólag 100 képviselőből álló, sőt még ennél is nagyobb, erős csoportjuk lesz a IV. dumában, ahol az októbristákkal való blokktól nem idegenkedő, „felelős" (londoni típusú) „ellenzéket" fognak alkotni. El kell érnünk, hogy a valóban demokratikus, nem pedig vehista ellenzék néhány tucat képviselőből álló csoport legyen, ezt pedig elérhetjük.

A törvény szerint a munkásoknak 44 kormányzóságban van joguk elektorokat választani. Az öntudatos munkásoknak minden gyárban azonnal meg kell ismerkedniök ezzel a törvénnyel, át kell gondolniok feladataikat és helyzetüket, gondoskodniok kell arról, hogy elektoraik ne likvidátorok, hanem igaz munkásdemokraták legyenek.

Száztizenkét munkáselektor, ha ily módon, tudatosan,

gondosan, rendszeres munkával választjuk ki őket, igen hasznos lehet abban, hogy a munkásosztályt, amely Európában mindenütt magasztos világcélok elérésére törekszik, egységbe kovácsoljuk, és abban is, hogy az oroszországi demokráciát megszervezzük.

Az idő nem vár. Minden egyes öntudatos munkásra nehéz, de rendkívül hálás feladat hárul.

III. A PARASZTSÁG ÉS A PARASZTELEKTOROK A VÁLASZTÁSI KAMPÁNYBAN

Előző cikkünkben („Zvezda", 34. sz.)* arról beszéltünk, hogy mi a munkáselektorok szerepe a választási kampányban. Fejtegetéseinkben arra az eredményre jutottunk, hogy a munkásdemokráciának két fő feladata van: a bérmunkások osztályának egységbe kovácsolása és tudatának fejlesztése, hogy megértse magasztos történelmi céljait, továbbá a demokrácia szervezése.

Térjünk át a nem proletár, vagyis a burzsoá demokrácia kérdésének vizsgálatára. Mi a burzsoá demokrácia fő osztálytámasza Oroszországban? mik a sajátosságai? melyek a legközelebbi feladatai? mi a szerepe a választásokon?

A burzsoá demokrácia fő osztálytámasza Oroszországban a parasztság. Óriási tömegének annyira súlyos a helyzete, annyira nyomja őket a nagybirtokosi földtulajdon, olyan kétségbeejtően rosszak a gazdasági feltételek, olyan szokatlanul nagy a jogtalanság, hogy észrevétlenül, spontán szükségszerűséggel demokratikus hangulatok és törekvések keletkeznek e tömeg körében. Az a kiút, melyet a liberális burzsoázia (élén a kadet párttal) ajánl, tudniillik, hogy osszák meg a hatalmat Puriskevicsékkel, hogy Puriskevicsék és Gucskovék (vagy Miljukovék) együtt uralkodjanak a tömegek fölött — ez *nem lehet* kiút a parasztok milliói számára. Egyrészt a parasztság és másrészt a nagyburzsoázia osztályhelyze-

* Lásd ebben a kötetben 363. old. — *Szerk.*

ténck elkerülhetetlen következménye az a nagy különbség, mely a demokratizmust elválasztja a liberalizmustól.

Rendszerint nincs élesen körülhatárolva e két politikai irányzat, e téren rendszerint nincsen teljes tudatosság, de az, hogy a parasztság a demokratizmushoz, a burzsoázia pedig a monarchista liberalizmushoz *vonzódik*, tény, amelyet a XX. század eseményekben annyira gazdag első évtizede Oroszországban végérvényesen bebizonyított. A parasztság tömege nemcsak az 1905-ös szabadságmozgalomban, nemcsak a két első dumában mutatkozott demokratikusnak, hanem még az úri III. dumában is, ahol *negyvenhárom* parasztképviselő, közöttük jobboldaliak és pártonkívüliek, demokratikusabb földtörvény-javaslatot terjesztettek be, mint a kadetok.

Egyáltalában a földkérdés a mai orosz parasztság legfőbb kérdése. Európai-Oroszországban nem egészen 30 000 nagybirtokosnak hetvenmillió gyeszjatyina földje van, s majdnem ugyanannyi földje van tízmillió szegényparaszti gazdaságnak is. Egyrészt átlag 2300 gyeszjatyina esik egy gazdaságra, másrészt pedig hét gyeszjatyina. Ennek Oroszország történelmi fejlődésének adott színvonalán szükségképpen az volt a gazdasági következménye, hogy igen elterjedt a „ledolgozás" rendszere, vagyis a régi robot maradványainak mindenféle formája. A paraszt kiuzsorázott, szolgai helyzete, koldusszegénysége, amely már Európában sehol sem látható, s a középkori éhínség — ennek a következménye.

A kadet burzsoázia liberális módon akarja megoldani az agrárkérdést: fenn akarja tartani a földbirtokosi földtulajdont, „igazságos becslés" alapján meg akarja váltani a föld egy részét, és a parasztokkal szemben uralkodó helyzetet kíván biztosítani a földbirtokosoknak a „reformot" végrehajtó intézményekben. A parasztok szükségképpen az agrárkérdés demokratikus megoldása felé hajlanak. Az agrárkérdés demokratikus megoldása egyáltalában nem érinti és nem is érintheti a kapitalista társadalom alapjait, a pénz hatalmát, az árutermelést, a piac uralmát, még abban az esetben sem, ha az egész földet váltság nélkül kapnák meg a parasztok. A parasztoknak nagyobbrészt meglehetősen ködös képet festenek erről,

s a narodnyikok egész ideológiát, tanítást alkottak, amely úgy tünteti fel ezt a ködös dolgot, mintha valaminő „szocializmus" volna, holott még a legradikálisabb agrárforradalomban sincs semmi szocializmus.

De minél átfogóbbá és erőteljesebbé válik a parasztmozgalom, a gyakorlatban annál kisebb a jelentősége ennek a ködnek, annál jobban kidomborodik a paraszti földtörekvések és követelések valóságos, demokratikus tartalma. Itt is, és még inkább a politikai kérdésekben mindennél fontosabb a munkásdemokrácia szerepe, a munkásdemokrácia harca a parasztság liberális vezetése ellen. Nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy az orosz demokrácia minden sikere a múltban és a jövőben egyaránt elválaszthatatlanul azzal függ össze, hogy a munkásdemokrácia kiragadja-e a parasztság politikai vezetését a liberálisok kezéből. Enélkül Oroszországban nem lehet komolyabb sikere a demokráciának.

Az 1907 június 3-i választási törvény, mint tudjuk, leginkább éppen a parasztok választójogát „zúzta szét". Elegendő megemlítenünk, hogy ez a törvény a földbirtokosi elektorok számát 1952-ről 2594-re, vagyis 32,9%-kal növelte, míg a paraszt- és kozákelektorok számát 2659-ről 1168-ra, vagyis 56,1%-kal, tehát felénél is kevesebbre csökkentette. Azonkívül a június 3-i törvény szerint a parasztkúria (hivatalosan: „a járási meghatalmazottak gyűlése") duma-képviselőit nemcsak a parasztelektorok választják, mint korábban, hanem az egyes kormányzósági választógyűlések összes elektorai, vagyis a többséget alkotó nagybirtokosok és nagykapitalisták.

Ilyen körülmények között a parasztdemokraták (trudovikok) csak akkor biztosíthatnak maguknak helyet a dumában, ha az *összes* parasztelektorok kivétel nélkül trudovikok lesznek. Ebben az esetben a jobboldali földbirtokosok a parasztkúriából trudovikokat lesznek kénytelenek megválasztani, mint ahogy a munkáskúriából szociáldemokratákat voltak kénytelenek megválasztani. Természetes azonban, hogy a parasztok összetartása, szervezettsége, tudatossága sokkal alacsonyabb fokon áll, mint a munkásoké. Ezen a téren még kevés helyen kezdtek komoly, hálás politikai nevelőmunkát. Minden demokratá-

nak és minden marxistának, aki „felkeresi a lakosság más osztályait is"*, erre a területre kell fordítania legfőbb figyelmét, nem pedig arra, hogy az ellenforradalmi liberálisokkal (kadetokkal) kacérkodjanak, s egymásra kacsingassanak, amit a „Nasa Zarjá"-ban és egyebütt terpeszkedő likvidátorok annyira kedvelnek.

Már a múlt alkalommal megjegyeztük, hogy a III. duma-választáson a nem proletár kúriák közül a parasztkúria volt a legdemokratikusabb. A III. dumában a parasztkúria 53 képviselője közül 26, vagyis 49%, míg a másodosztályú városi kúria („a városi választók második gyűlésének") 28 képviselője közül csak 12, vagyis 43% volt ellenzéki. A III. dumában a parasztkúria 53 képviselője közül 5, vagyis 10%, a másodosztályú városi kúria 28 képviselője közül pedig 2, vagyis 7% volt demokrata.

Érdekes megvizsgálni, hogy a parasztkúriából hány kormányzóságban, és az összes képviselők pártállását tekintve mely kormányzóságban választottak ellenzéki képviselőt a III. dumába. A parasztkúriából 53 kormányzóságban kötelezően egy-egy duma-képviselőt kellett megválasztani; ezek közül 23 kormányzóság *jobboldali* (közöttük októbrista), 17 kormányzóság *liberális* (kadet, progresszista és muzulmán) parasztképviselőt küldött a III. dumába és csak 5 kormányzóság választott *demokratákat* (trudovikokat). 8 kormányzóságban párton kívüli parasztokat választottak meg.

Ha közelebbről nézzük a dolgot, megállapíthatjuk, hogy azokban a kormányzóságokban, ahol túlnyomóan jobboldali képviselőket választottak meg, a parasztkúriából *sehol* egyetlen demokratát sem engedtek a III. dumába. Demokratákat (trudovikokat) kizárólag azokban a kormányzóságokban választottak meg, amelyekben nincs egyetlen jobboldali képviselő sem. Ez az öt kormányzóság, éspedig: Arhangelszk, Vjatka, Perm, Sztavropol és Tomszk kormányzóság összesen 15 liberálist, 8 trudovikot és 3 szociáldemokratát küldött a III. dumába. Aligha lehet kétséges, hogy a parasztok és a munkások nagyobb tudatossága és szervezettsége mellett, ezekben

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 489. old. — *Szerk.*

a kormányzóságokban a liberálisok rovására több demokratát lehetett volna megválasztani.

Itt talán helyénvaló lesz megemlíteni, hogy összesen 24 olyan kormányzóságot számoltunk össze, melyben több ellenzéki képviselőt választottak a III. dumába, mint jobboldalit; e 24 kormányzóság közül 18-ban kizárólag ellenzéki duma-képviselőket választottak. Ez a 24 kormányzóság 9 jobboldali képviselőt, 2 pártonkívülit, 55 liberálist, 14 trudovikot és 8 szociáldemokratát küldött a dumába. Mint láthatja az olvasó, elég nagy lehetőség nyílik arra, hogy a demokratikus képviselők számát a liberálisok rovására gyarapítsuk, s hogy a kispolgárságot és parasztságot a liberálisok befolyása alól kiragadjuk.

Továbbá nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy 17 kormányzóság közül, mely a parasztkúriából liberálisokat küldött a dumába, 10 kormányzóságban több jobboldali képviselőt választottak meg, mint ellenzékit. Általános szabályként feltételezhetjük, hogy e kormányzóságok parasztelektorai között *egyáltalában nem voltak jobboldaliak*, mert különben ezeket választotta volna meg a kormányzósági választógyűlések jobboldali többsége...

A munkásdemokrácia választási feladatai a parasztsággal szemben világosak. A munkásdemokráciának szigorúan osztályagitációt kell folytatnia a proletarizálódó parasztság körében. Segítenie kell a parasztoknak abban, hogy a választáson összefogjanak, hogy a június 3-i választási törvény alapján is *saját* képviseletükhöz, s lehetőleg komoly képviselethez jussanak a IV. dumában — minden akadály ellenére, melyet a régi rendszer hívei és a liberálisok gördítenek útjukba. Arra kell törekednie, hogy megszilárdítsa a munkásdemokrácia hegemóniáját és megmagyarázza a parasztdemokrácia liberális ingadozásainak káros voltát.

IV. A HARMADIK DUMA-VÁLASZTÁS GYAKORLATÁBÓL LEVONT KÖVETKEZTETÉSEK

Hasznosnak tartjuk egyes kormányzóságok III. dumaválasztási adatainak részletesebb elemzését, hogy konkrétan meghatározhassuk a munkásdemokrácia feladatait a

választási kampányban. Ez az elemzés először is segítségünkre lesz abban, hogy világosabban megértsük és alaposabban megtanuljuk a június 3-i törvény bonyolult és zavaros választási rendszerét; másodszor, egészen konkrét képet nyújt a választási kampány demokrata részvevőinek helyzetéről, arról a „miliőről", amelyben cselekedniök kell. A helybeli demokraták szintén tanulmányozni fogják minden egyes kormányzóság adatait, kiegészítik, helyreigazítják anyagunkat és azonnal felkeltik mindazok érdeklődését, akik kötelességüknek tartják, hogy a bérmunkások politikai felvilágosítása és a demokrácia szervezése céljából részt vegyenek a választáson.

Nézzük például Kazán kormányzóságot. 10 képviselője van a III. dumában; felerészben jobboldaliak és felerészben ellenzékiek: 5 jobboldali (4 októbrista és 1 nacionalista) és 5 liberális (1 progresszista, 2 kadet és 2 muzulmán). A kormányzóságnak nincs egyetlen trudovik, egyetlen szociáldemokrata képviselője sem.

Pedig Kazán kormányzóság adatai kétségtelenül azt mutatják, hogy a demokráciának itt meglehetősen komoly esélyei vannak. A jobboldali képviselők közül egyet (Szazonovot) a földbirtokosok gyűléséből, három októbristát a városi választók 1. és 2. gyűléséből (köztük egy megrögzött ellenforradalmárt, Kapusztyin urat a városi választók 2. gyűléséből), *egy* októbristát pedig az elektorok általános gyűléséből választottak meg. A liberálisok közül egyet a földbirtokosok gyűléséből, egyet (a kadet Lunyint) a parasztok közül, *hármat* pedig az elektorok általános gyűléséből választottak meg.

Mivel az elektorok általános gyűléséből három liberálist és egy jobboldalit választottak meg, nyilvánvaló, hogy a liberálisok többségben voltak a kormányzósági választógyűlésen, de többségük nem volt szilárd, különben az elektorok általános gyűléséből nem engedtek volna át egyetlen jobboldalit sem. A liberális többség ingatagságára vall nyilván az a körülmény is, hogy a földbirtokosok közül egy progresszistát és egy jobboldalit választottak meg; az utóbbit nem engedték volna át, ha a liberálisok többsége szilárd lett volna.

Kúriák szerint így oszlanak meg az elektorok Kazán

kormányzóságban: 117 elektor közül 33 paraszt, 50 földbirtokos, 18 a városi választók 1. gyűléséből, 14 a városi választók 2. gyűléséből és 2 munkás. Következésképpen a földbirtokosok az 1. kúriába sorolt városiakkal együtt többséget alkotnak (50 + 18 = 68 a 117 közül); — tudjuk, hogy a június 3-i törvény minden kormányzóságban vagy ilyen, vagy még „megbízhatóbb", egyedül földbirtokosokból álló többséget *biztosít* (csupán a földbirtokosi kúriánál fordul elő, hogy elektorai abszolút többségben vannak a kormányzósági választógyűlésen).

A liberálisok azért nyerhették el a duma-képviselői helyek felét, mert a földbirtokosok között nyilván igen sok a liberális. A városiak között viszont, mintha a jobboldaliak uralkodnának majdnem osztatlanul: ilyen feltevés nélkül nehéz volna megmagyarázni, hogyan választhattak meg jobboldaliakat a két városi gyűlésen, mikor a kormányzósági választógyűlésen a liberálisoknak volt többségük. A kadetok kénytelenek voltak a jobboldaliakra szavazni. Már előbb említettük, az elektorok liberális többsége ingatag, s éppen ez a körülmény kedvező alkalmat nyújt a munkásdemokráciának arra, hogy a földbirtokosok és a kapitalisták körében észlelhető viszályokat kihasználják a demokrácia erőinek megszervezése és szociáldemokrata, illetőleg trudovik duma-képviselők megválasztása érdekében.

Ha például az elektorok között 57 jobboldali, ugyanannyi liberális és 3 demokrata (2 szociáldemokrata munkás és 1 trudovik paraszt) volna, még ez a 3 elektor is elegendő lenne ahhoz, hogy szociáldemokratát válasszanak a dumába, — már nem beszélve a demokratikus erők egybefogásának hálás feladatáról, melyet ennek a három demokrata elektornak 33 parasztelektor jelenléte esetén vállalnia lehetne. Azért beszélünk 3 demokrata elektorról, mert a törvény (a választási szabályzat 125. szakasza) szerint legalább ennyi szükséges ahhoz, hogy a jelöltek jegyzékébe felvehessenek valakit: azokra a jelöltekre, akiket háromnál kevesebben ajánlottak, nem szavazhatnak. A törvényben minimálisan megkövetelt három ajánló természetesen úgy is megszerezhető, hogy a demokratához liberálisok csatlakoznak, hacsak az utóbbiak nem „haladnak" („vehista" irányban) odáig, hogy még a

kormányzósági választógyűlésen is inkább egy októbristát részesítenek előnyben a szociáldemokratával szemben.

Ha a jobboldaliak és a liberálisok egyenlő erősek, elegendő egyetlen demokrata, hogy a jobboldaliakkal a liberálisok ellen és a liberálisokkal a jobboldaliak ellen szavazva egyet se engedjen a dumába és ily módon (a választási szabályzat 119. szakasza alapján) szünethez jusson, — melynek tartamát az említett szakasz értelmében maga a gyűlés határozza meg, de nem lehet több, mint 12 óra — és szünet közben megegyezhessen a liberálisokkal azzal a feltétellel, hogy a demokratát megválasztják duma-képviselőnek.

Kazán kormányzóság példájával illusztráltuk a IV. duma-választáson követendő munkáspolitika két lehetséges vonalát (és következésképpen az *általános* munkáspolitika két vonalát is, mert a választási politika csak az általános politikának egyes esetre való alkalmazása). Az egyik vonal: általános szabályként szavazzunk a progresszívebb jelöltre minden további meghatározás nélkül. A másik vonal: szervezzük a demokráciát és ebből a célból használjuk ki a jobboldaliak és a liberálisok antagonizmusát. Az egyik vonal elvi jelentősége az, hogy passzívan alárendeljük magunkat a kadetok hegemóniájának; ha ez a vonal sikerre vezet, gyakorlati eredménye az lesz, hogy a jobboldali októbrista többség rovására növekedni fog a IV. duma októbrista-kadet többsége (a demokratikus kisebbség esetleges *csökkenése* mellett). A másik vonal elvi jelentősége az, hogy harcolunk a kadetoknak a parasztság és általában a burzsoá demokrácia fölött gyakorolt hegemóniája ellen; ha ez a vonal sikerre vezet, gyakorlati eredménye az lesz, hogy a IV. dumában nagyobb, egységesebb, szilárdabb lesz a demokraták csoportja.

Az első vonal a gyakorlatban liberális munkáspolitikára vezetne. A másik vonal a marxista munkáspolitika. E két vonal jelentőségét még többször, tüzetesebben kell tárgyalnunk.

„Zvezda" 33, 34, 36. és 1 (37). sz.
1911 december 10, 17, 31
és 1912 január 6.
Aláírás: Viljam Frej és V. Frej.

A RÉGI ÉS AZ ÚJ

Nyik. Nyikolinnak a „Zvezda" 29-ik számában megjelent cikke, melynek ezt a jellemző címet adta: „Új a régiben", több rendkívül érdekes és fontos kérdést vet fel. Kétségtelenül kívánatos e kérdések megvitatása, hogy pontosan, világosan és határozottan megállapíthassuk az oroszországi munkásdemokrácia híveinek cselekvési vonalát.

Nyik. Nyikolin cikkének legnagyobb hibája az, hogy sok tétele igen határozatlan. Ha a szerző, szavainak magyarázata nélkül, azt mondja, hogy „sokban talán nem értene egyet" velem, úgy a magam részéről ki kell jelentenem, hogy N. Nyikolinnak nincsenek olyan tételei, amelyek nézeteltérésre adnának okot, mert egyáltalában nincsenek világosan kifejtett tételei.

N. Nyikolin például határozottan szembeszáll azokkal, akik azt gondolják, hogy „mostani helyzetünk... körülbelül ugyanolyan, mint az 1900-as évek elején volt". Úgy értelmezi ezt, hogy az emberek tagadják az *újat* a régiben. Ha ezt tagadnák, természetesen nem volna igazuk. N. Nyikolinnak természetesen ezerszer igaza van, hogy a régiben van új, amellyel tudnunk kell számolni, amelyet tudnunk kell felhasználni. Arról azonban, hogy mi ez az új és hogyan kell számolni vele stb., Nyikolin nem beszél; — azonkívül idézetéből az sem látható, hogy mit értenek ellenfelei ezen a szón: „körülbelül". Ha úgy kell számolni a régiben rejlő újjal, mint ahogy három évvel ezelőtt az orosz marxisták számoltak vele, mikor a viharos előretörés három esztendeje után (vagyis 1905—1907 után) kialakult politikai helyzetet mérlegelték, ebben az esetben

véleményem szerint nem volna helytelen azt mondani, hogy „mostani helyzetünk *körülbelül* ugyanolyan, mint az 1900-as évek elején volt". De ha a helyzet előzetes, pontos, világos, szabatos mérlegelése és a feladatok megítélése nélkül állítanak fel ilyen tételt, akkor ez természetesen helytelen.

Régi feladatok, megoldásuk régi módszerei, a megoldásra való felkészülés új módjai — véleményem szerint körülbelül így lehetne visszaadni a három év előtt adott feleletet. E felelet szerint *feltétlenül* részt kell venni a III. dumában, amit Nyikolin hevesen és helyesen védelmez. Az az „áramlat", amely ellenzi ezt a részvételt, vagy ingadozik és nyíltan, világosan, köntörfalazás nélkül mindeddig nem foglalt állást a III. dumában való részvétel mellett, hiába nevezi magát munkásdemokráciának. A valóságban ez az áramlat, amely egyáltalában nem marxista, hanem anarchista eszmekör „törvényes árnyalata", kívül áll a munkásdemokrácián.

Nézzük a „felépítmény" kérdését. „Korábban úgy tűnhetett fel — írja Nyik. Nyikolin —, hogy a bürokrácia az egyetlen és legfőbb ellensége «egész Oroszországnak», most azonban már senki sem hiszi ezt... Nagyon jól tudjuk, hogy Markovék, Kresztovnyikovék, Volkonszkijék, Puriskevicsék, Gucskovék, Homjakovék, Avdakovék és a többiek annak a társadalmi környezetnek a képviselői, ahonnan a bürokrácia erőt merít és biztatást kap tevékenységének folytatására."

Nagyon helyes és rendkívül értékes, hogy Nyik. Nyikolin kidomborítja a „bürokráciának" és a kereskedelmi-ipari burzsoázia vezető köreinek kölcsönös kapcsolatát. Csak azok tagadhatják ezt a kapcsolatot, csak azok tagadhatják a jelenlegi agrárpolitika burzsoá jellegét, s általában „a burzsoá monarchiává való átalakulás útján tett lépést", akik egyáltalában nem gondolkodtak arról az újról, amit a XX. század első évtizede hozott magával, akik egyáltalában nem értik Oroszország gazdasági és politikai viszonyainak kölcsönös összefüggését s a III. duma jelentőségét.

De nem elég csak elismerni ezt a kapcsolatot, hanem pontosan meg kell mutatni konkrét jellegét is. A valami

újjá való átalakulás útján tett lépés egyáltalában nem szünteti meg a régit — mondjuk —, a „bürokratikus" rendszert, ennek igen nagy önállóságát és függetlenségét, tolmacsovi — rejnboti (stb. stb.) „sajátosságát", pénzügyi ellenőrzésének hiányát. A bürokrácia, mely a burzsoázia felső köreinek támogatásából „merít erőt", *nem* belőlük, hanem a régi, egészen régi, az 1905-ös forradalom előtti, sőt az 1861-es reform előtti birtokosi és állami, főleg katonai szolgálatot teljesítő nemesség soraiból regrutálódik. A bürokrácia, amely jelentős mértékben a burzsoázia felső köreitől „kap biztatást tevékenységének folytatására", merőben feudális, kizárólag feudális *irányt és jelleget* ad a burzsoázia tevékenységének. Mert ha különbség van a porosz junker és az amerikai farmer burzsoá volta között (bár mind a kettő kétségtelenül burzsoá), nem kevésbé nyilvánvaló és nem kevésbé nagy az a különbség is, mely a porosz junker burzsoá volta és Markov, Puriskevics „burzsoá volta" közt van. Ez utóbbiakhoz képest a porosz junker valósággal „európéer"!

A „bürokrácia" igen nagy önállóságának és függetlenségének szem elől tévesztése — ez a legnagyobb, leglényegesebb és végzetes hibája például M. Alekszandrov ismert könyvének, N. R-kov pedig a likvidátor „Nasa Zarja" 9—10. számában ad abszurdum viszi ezt a hibát. Arra a kérdésre, hogy az úgynevezett „bürokratikus" rendszerben mennyiben maradt fenn a régi, és milyen változást, helyesebben módosulást idézett elő az „új", csak az előbb említett, három évvel ezelőtt adott válasz felel pontosan.

Egyáltalában nem tagadom, hogy „más utakat és eszközöket is lehet keresni"; igen nagy jelentőséget tulajdonítok annak, hogy az ördöngös kérdésekre adott őszinte feleleteket újra, ismételten megvitassák, de tiltakoznom kell az ellen a csempészáru ellen, amelyet például a likvidátorok a „keresés" zászlaja alatt szeretnének belopni. Nyilvánvaló, hogy a „kereső" N. R-kov és a „kereső" Potreszovok, Jozsovok, Csackijok nézeteltérései csak a liberális munkáspolitika *részletkérdéseit* érintő nézeteltérések. Ezek a „keresők" valamennyien a liberális munkáspolitika talaján állnak, és semmi közük

a marxista munkáspolitikához! Egy dolog „utakat keresni" s a marxizmus szempontjából könyvekben, folyóiratokban stb. vitatkozni róluk,— és más dolog, ha a gyakorlati vezető szervekben határozott feleleteket kell adni rájuk.

Vegyük a „romantizmus" kérdését. Nyik. Nyikolin elítéli a romantizmust mint menthetetlenül elavult „régit", s a következő példát hozza fel: „a liberális azt hitte, hogy ő az összes elnyomottak védője, a szocialista pedig azt, hogy mögötte áll az egész gondolkodó és dolgozó Oroszország". A példa az osztályharc meg nem értését illusztrálja, és Nyikolinnak természetesen tökéletesen igaza volna, ha azt mondotta volna, hogy az efféle „szocialista" — nyilvánvalóan narodnyik — a valóságban egyáltalában nem szocialista, hanem *demokrata*, aki álszocialista frazeológiába burkolja demokratizmusát. S ha már a romantizmusról beszélünk, nem mellőzhetjük ennek a terminusnak a legelterjedtebb, liberális sajtóban uralkodó vehista, vagyis ellenforradalmi értelmezését. Szembe kell szállnunk ezzel az értelmezéssel. Ki kell domborítanunk azt az „újat", hogy a liberalizmus Oroszországban liberális vehista irányzatot teremtett, melyet Miljukov úrék csupán szóban, merőben diplomatikusan megtagadnak, míg a valóságban vehista politikát folytatnak.

Ebből azt az igen fontos és gyakorlati következtetést kell levonnunk, hogy a XX. század első évtizedének „új" tapasztalata alapján világosabb határvonalat kell húznunk a liberalizmus és a demokrácia közt. Természetesen képtelenség, ha „a liberális ellenzéket összetévesztik a reakcióval", de ez a következtetés (amelyet Nyikolin von le) az imént említett következtetés nélkül határozottan elégtelen.

Általában, éppen Nyik. Nyikolin következtetéseiben domborodik ki élesen az ő legnagyobb hibája, t. i. az, hogy határozatlan és nem fejezi be azt, amit mondani akar. Lássuk az első következtetését: „ha gondolkodás nélkül helyeseljük a régi cselekvési módokat, ez épp olyan káros, mintha mereven elutasítanók azokat." Ez a következtetés véleményem szerint nem dialektikus, hanem eklektikus. A meggondolatlanság meggondolatlanság marad és ezért mindig, feltétlenül káros; erről nincs

is mit beszélnünk. A következtetésnek ez a része csak akkor lenne eleven, dialektikus, ha Nyikolin körülbelül ezt mondotta volna: aki a régi cselekvési módokra való hivatkozással próbálja igazolni azt, hogy nem kell részt venni a III. vagy a IV. dumában, igen nagy hibát követ el, üres frázist csépel, meggondolatlanul kiabál — annak ellenére, hogy, vagy helyesebben azért, mert feltétlenül pozitívan kell megítélni ezeket a módokat.

Nem áll módomban hosszasabban időzni ennél a kérdésnél, ezért csak futólag utaltam arra, hogy véleményem szerint hogyan kellene kijavítani az idézett következtetés második részét.

„Zvezda" 33. sz.
1911 december 10.
Aláírás: V. Iljin.

A KÜLFÖLDI BOLSEVIK CSOPORTOK TANÁCSKOZÁSA[122]

1911 DECEMBER 14—17 (27—30)

I

HATÁROZATI JAVASLAT A PÁRT HELYZETÉRŐL SZÓLÓ BESZÁMOLÓHOZ

A KÜLFÖLDI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTERŐK MEGSZERVEZÉSE ÉS A BOLSEVIKOK FELADATAI

A külföldi szociáldemokrata szervezetek állapota ez idő szerint teljesen abnormális.

1908-tól kezdve, mikor a szociáldemokrata kiadói tevékenység egyre inkább külföldre tolódott át, egészen a plénumig, külföldön valamennyi fontosabb központban teljes szervezeti szakadás volt, mert a mensevik csoportok egészen különváltak a párttól.

Az 1910 januári plénum egyhangúlag jóváhagyott antilikvidátor és antiotzovista vonala alapján egységet próbált teremteni, s felhívásában különös nyomatékkal hangsúlyozta, hogy a külföldön teljes egységet kell létrehozni.

A plénum után azonban sehol sem egyesültek a külföldi csoportok, a likvidátorok és az otzovisták nem teljesítették a plénum feltételeit. Ellenkezőleg, a bomlás még fokozódott, mert a vperjodisták ténylegesen elkülönültek a bolsevikoktól, a plehanovisták pedig a mensevikektől. A párhuzamos — „előbbi" és „utóbbi", vagyis mensevik és bolsevik — csoportok hagyományosan tovább léteztek ugyan, de a valóságban nem egyesítettek olyan elemeket, akik valamelyest is szolidárisak lettek volna és közösen tudtak volna szociáldemokrata munkát végezni.

Tény az, hogy külföldön jelenleg csak frakciókban

elkülönült bolsevik, „békítgető", vperjodista, „goloszista" és „plehanovista" csoportok vannak, amelyek kapcsolata merőben formális, sőt gyakran semmi kapcsolat sincs köztük, teljesen függetlenek egymástól, különböző elvi vonalat követnek és külön kapcsolatokat tartanak fenn a különböző oroszországi szociáldemokrata elemekkel.

Az a tény, hogy a bolsevikok és a pártigenlő mensevikek erőfeszítésének eredményeképp Oroszországban megalakult az OSzB, s hogy az OSzB kollégiuma energikusan hozzálátott az OSzDMP általános konferenciájának egybehívásához, döntő fordulatot jelent a párt történetében, és megmutatja az egyetlen lehetséges utat, mely az élet útja, s kivezet a szervezeti bomlás, a széthullás állapotából.

A plénum után csak a bolsevikok és a pártigenlő mensevikek végeztek tényleg igazi szociáldemokrata munkát; különösen 1910-ben dolgoztak jó egyetértésben. A goloszisták csupán külföldi osztályát alkotják a „*Gyelo Zsiznyi*" és a „*Nasa Zarja*" körül csoportosuló orosz likvidátoroknak, akik kirekesztették magukat a pártból, a „Vperjod" külföldi csoport pedig, amely továbbra is fedezi az otzovizmust és vezérének, Lunacsarszkijnak közreműködésével vallásos propagandát folytat, egyáltalában *nem* szociáldemokrata munkát végez.

Az OSzB, melyet a bolsevikok és a pártigenlő mensevikek hoztak létre, s amelyet csaknem valamennyi oroszországi szociáldemokrata helyi szervezet támogat, most tényleg az egyetlen és teljesen törvényes központja a szociáldemokrata pártmunkának.

A tanácskozás, mely a bolsevikok egységes külföldi szociáldemokrata szervezete, a külföldön tovább folytatódó szakadásért azokra a csoportokra hárítja a felelősséget, amelyek nem kívánják támogatni az orosz központot, az OSzB-t, vagy folytatják az Oroszországtól elszakadtak „egyezkedési játékát", s ezzel az orosz munkától elszakadt, *nem* szociáldemokrata csoportokat segítik.

A külföldi bolsevik szervezet ezután is meg fog tenni mindent, hogy a különböző áramlatokra való tekintet nélkül bevonja a munkába azokat a szociáldemokratákat,

akik hajlandók támogatni az OSzB-t és készek követni a párt vonalát, vagyis az antilikvidátor és antiotzovista (úgyszintén az istenellenes) vonalat, [hogy] a bolsevik szervezethez csatlakozva egységes pártszervezetté forrjanak össze.

Harc a likvidátor és az otzovista áramlat ellen, harc a széthulló, elvtelen külföldi csoportok ellen, az összes valóban párthű szociáldemokraták, különösen pedig a pártigenlő mensevikek egyesülésének elősegítése és az OSzB támogatása: ez a külföldi pártszervezet gyakorlati feladata. A tanácskozás azt tartja, hogy a párt híveinek támogatniok kell a Központi Lapot és éppúgy a „Rabocsaja Gazetá"-t is, mert a (külföldi) pártigenlő mensevikek mellőzése semmivel sem indokolható, és mert az említett lapok híven követik a párthatározatoknak megfelelő *irányvonalat.*

A megírás ideje:
1911 decemberének első fele.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XXV. köt. 1933.

2

HATÁROZAT A KONFERENCIA EGYBEHÍVÁSÁRA ALAKÍTOTT OROSZORSZÁGI SZERVEZŐ BIZOTTSÁGRÓL[123]

A tanácskozás megállapítja, hogy a párt már régen, legalább két éve, múlhatatlanul szükségesnek tartja a pártkonferencia egybehívását. Most végre — minden akadály ellenére —, döntő lépést tettek ennek megvalósítása érdekében. Oroszországban megalakult az OSzB, amelyet valamennyi helyi szervezet (a kievi, bakui, tifliszi, jekatyerinoszlavi, jekatyerinburgi, szentpétervári, moszkvai, nyikolajevi, szarátovi, kazáni, vilnai, dvinszki, nyizsnyijnovgorodi, szormovói, szamárai, tyumenyi, rosztovi stb. szervezet) támogat.

A tanácskozás üdvözli az OSzB megalakulását és kijelenti, hogy a párt minden híve minden erejével köteles támogatni azt.

A megírás ideje:
1911 december első fele.

Megjelent 1912 január 12-én
a Külföldi Szervezet Bizottságának
„Közlemény"-ében.

A VÁLASZTÁSI KAMPÁNY ELVI KÉRDÉSEI

I

Már nincs messze a IV. duma-választás ideje, s ezért természetes, hogy napirendre kerül a választási kampány kérdése. Mondanunk sem kell, hogy a marxizmus szempontjából részt kell venni a választáson, s e tekintetben nem tűrhető semmiféle ingadozás; csakis a marxizmuson és a munkáspárton *kívül* ismerhetik el „törvényeseknek" azokat a nézetárnyalatokat, amelyek tagadó, határozatlan, vagy éppen semleges álláspontra helyezkednek a választáson való részvétel kérdésében; a marxizmusban és a munkáspárton belül ilyen nézetek nem lehetnek. Talán kellemetlen annyiszor ismételni ezt az elemi igazságot, amelyet már évekkel azelőtt (1907 vége óta) bebizonyított és megerősített a tapasztalat, de mégis ismételnünk kell, mert legnagyobb bajunk jelenleg a bomlás és zűrzavar. Ezt a zűrzavart és bomlást pedig nemcsak azok segítik elő, akik határozatlan vagy kitérő feleleteket adnak az elemi kérdésekre, hanem azok is, akik diplomatizálásból, elvtelenségből vagy más okból a határozatlanságot és a kitérő magatartást védelmezik.

Az Állami duma-választás természetesen arra indít minden marxistát, mindenkit, aki részt vesz a munkásmozgalomban, hogy erejét megfeszítve energikusan, állhatatosan, kezdeményezve dolgozzék e mozgalom minden területén. Az utóbbi években feleleteket dolgoztunk ki e munka elvi-programatikus, politikai, szervezeti tartalmának és irányának kérdéseire, és most közvetlenül, gyakorlatilag kell alkalmaznunk ezeket a feleleteket a „választási" munka különös területén.

Szándékosan beszélünk már kidolgozott feleletekről. Valóban, nevetséges volna azt hinni, hogy most, néhány hónappal vagy akár egy évvel a választás előtt „találhatunk" feleleteket, ha eddig még nem találtunk, ha még nem gondolkodtunk róluk, s esztendők munkájának tapasztalata nem ellenőrizte azokat. Az *összes* „ördöngös kérdésekre" adott feleletekről van szó, melyek egyaránt érintik az általános világszemléletet is, az orosz történelem megelőző, eseményekben szokatlanul gazdag időszakának megítélését is, a mostani (főbb vonásaiban legkésőbb 1908 óta kialakult) időszak megítélését is, a politikai és szervezeti feladatokat is, melyeket a munkásmozgalom minden résztvevője az utóbbi — mondjuk — négy év alatt valamiképpen megoldott. Most csak arról lehet szó, hogy a már kidolgozott feleleteket és munkamódszereket egy különös munkaterületre, a IV. duma-választásra alkalmazzuk; aki arról beszél, hogy „a választási kampány, vagyis a tevékenység egyik ágának folyamatában kidolgozhatók az *összes* tevékenységi ágakat érintő, s nemcsak az 1912-es évet, hanem az 1908-tól kezdődő egész időszakot érintő kérdésekre adandó feleletek", aki erről beszél, az illúziókban ringatja magát, vagy pedig fedezni, igazolni próbálja az uralkodó zűrzavart és bomlást.

Mindenekelőtt a programkérdésekre adott feleletekről van szó. Mit eredményezett e tekintetben az orosz élet legutóbbi négy esztendeje? Mindenkinek el kell ismernie, hogy ezekben az években nem tettek kísérletet a régi marxista program elvi részének felülvizsgálatára, vagy módosítására, vagy további kidolgozására. Jellemző a „jelenlegi helyzetre" — amelyet sok tekintetben helyesebb volna a „tespedés" vagy „rothadás" állapotának nevezni —, hogy megvető kézlegyintéssel próbálják elintézni a programot és minden módon annak csorbítására, megnyirbálására törekszenek, *anélkül*, hogy bárminő kísérletet tennének e program nyílt, határozott felülvizsgálatára. A „revizionizmus", melynek különös jelentősége a marxista igazságok burzsoá kiherélésében áll, a mai korban már nem harcos revizionizmus, amely kitűzi „a felkelés zászlaját" (legalábbis úgy, amint azt Bernstein tette Németországban körülbelül 10 évvel ezelőtt, Oroszország-

ban pedig Sztruve mintegy 15 évvel ezelőtt, vagy Prokopovics valamivel később), hanem gyáva, rejtőzködő, sokszor főleg „gyakorlati", állítólag gyakorlati meggondolásokkal igazolt renegátság. Sztruve és Prokopovics „ügyének" örökösei és folytatói: Potreszov, Maszlov, Levickij úrék és társaik „részt vettek" az uralkodó zűrzavarban és (miként a másik oldalon Juskevics, Bogdanov, Lunacsarszkij s a többiek) támogatták azt, amikor nagyobbrészt félénk és rendszertelen kísérleteket tettek arra, hogy a „régi" marxizmust sutba dobják és „új" burzsoá tanítással pótolják. Az elméleti kérdések nem véletlenül, nem egyes „csoportok" szeszélyéből kerültek előtérbe a legutóbbi négy év alatt. Ezeket a kérdéseket, legalábbis e kérdések egyik-másik részét csak azok tekintették „szamárságoknak", akik félénken megtagadják a régit. És ha most a választási kampánnyal kapcsolatban, a választási kampány „folyamatában" stb. a marxizmus programjának és világszemléletének védelméről beszélünk — ha nemcsak azért beszélünk erről, hogy „hivatalos" kötelességünket teljesítsük, és nem azért, hogy semmit se mondjunk —, akkor nem a szavakat, nem az ígéreteket, nem a fogadkozásokat, hanem az átélt négy esztendő *tapasztalatát* kell szem előtt tartanunk. Ez a négy esztendő a gyakorlatban újra meg újra megmutatta, hogy az orosz intellektuelek körében (akik gyakran marxisták szeretnének lenni) számos „megbízhatatlan útitársa" van a marxizmusnak; ez a négy esztendő megtanított bennünket arra, hogy ne bízzunk ezekben az útitársakban; ez a négy esztendő *növelte* a gondolkodó munkások tudatában a marxista elmélet és a csorbítatlan marxista program jelentőségét.

Vannak kérdések, melyekben a program közel kerül a taktikához és átmegy abba. Magától értetődik, hogy ezek a kérdések a választási kampány idején sokkal közvetlenebb, gyakorlatibb jelentőségre tesznek szert. Ezekben a kérdésekben hasonlíthatatlanul erősebben mutatkozott meg a renegátság és a zűrzavar szelleme. A régi feladatok elesnek, mondták egyesek, mert Oroszországban voltaképpen már burzsoá hatalom van. Oroszország, mondták mások, mostantól kezdve minden „ugrás" nélkül fejlődhet, olyanformán, mint Németország vagy Ausztria

1848 után. A munkásosztály hegemóniájának eszméje elavult, mondták ismét mások, a marxistáknak „*nem* hegemóniára, *hanem* osztálypártra" kell törekedniök stb.

Mondanunk sem kell, hogy egyetlen, a szó szoros értelmében egyetlen taktikai kérdést sem lehet megoldani, egészében, teljesen, logikusan megvilágítani, ha nem elemezzük ezeket a joggal „likvidátorinak" nevezett eszméket, melyek elválaszthatatlan összefüggésben állnak a demokratizmustól visszafelé hömpölygő burzsoá közvélemény széles áradatával. Aki kissé figyelmesebben szemlélte a gyakorlati életet, az tudja, hogy ezekben a kérdésekben százszor nagyobb a zűrzavar, mint az irodalomból látható. Ez természetesen nem is lehet másképp az 1905 végén és 1906—1907-ben lezajlott eseményeket követő években. De minél „természetesebb" (burzsoá viszonyok között) ez a bomlás, annál halaszthatatlanabb, annál fontosabb feladat, hogy a marxisták minden téren állhatatosan küzdjenek ellene.

Olyan időszakokban, mint a legutóbbi négy esztendő Oroszországban, bomlás és renegátság volt minden országban: megtörtént az is, hogy még csoportok sem maradtak, hanem csak egyes személyek voltak, akik ilyen helyzetben egy évtizeden át, sőt tovább is „fennen lobogtatták a zászlót", s meg tudták őrizni a folytonosság eszméit, alkalmazni tudták ezeket az eszméket a később erősen megváltozott társadalmi és politikai viszonyokra. Oroszországban még nem áll ilyen rosszul a dolog, mert „örökül" szállt ránk a program és a „helyzet" döntő taktikai és szervezeti kérdéseire adott *kész* felelet. A likvidátor áramlat elutasítja ezt a feleletet, de nem képes szembe állítani vele semmit, abszolúte semmit, ami pontos és világos felelethez hasonlítana.

A választási kampány nem egyéb, mint politikai kérdések határozott megoldásának bonyolult propaganda-, agitációs, szervező stb. munkára való alkalmazása. Határozott megoldás nélkül nem lehet hozzáfogni ehhez a kampányhoz. És a marxizmus kész feleletét, melyet már 1908-ban adott, teljesen megerősítette négy év tapasztalata. A kormány agrárpolitikájának új, burzsoá tartalma; a földbirtokosok és a burzsoázia szervezete a III. dumában;

a „legbaloldalibb" burzsoá párt, a kadet párt magatartása, amelyre oly élesen rávilágított a „londoni" utazás, és nemcsak ez az utazás; a „vehista" típusú eszmeáramlatok, melyeknek óriási sikerei voltak a „művelt" társaságban — mindez világosan megmutatta, hogy a régi feladatok megoldatlanok, de megoldásukhoz új, burzsoább helyzetben közelednek, mikor a burzsoázia következetesen *elfordul* a demokratizmustól, s a felelős, pártszerű, „lojális" „ellenzék" szerepét játssza stb. Új helyzet, a régi problémák régi megoldására való felkészülés új módja; a demokrácia és az antidemokratikus liberális burzsoázia világosabb kettészakadása — ez alkotja a napjaink legfontosabb politikai kérdéseire adott, kész marxista felelet alapvonását.

A szervezeti kérdésekre adott felelet elválaszthatatlanul összefügg a marxisták általános világszemléletével, a „június harmadiki" időszak politikai értelmének és jelentőségének marxista megítélésével. A réginek alapként való fenntartása és az új helyzetnek megfelelő átalakítása — mindenféle úgynevezett „lehetőség" kihasználása: nyílt egyesületek, szövetségek stb. Sejtek és körülöttük, velük kapcsolatban álló, általuk irányított hálózat. A „sejtek" nagyobb rugalmassága, mozgékonyabb formái, amelyek nem mindenben hasonlítanak a régiekhez, — és nemcsak a duma szószékének, hanem mindenféle analóg „lehetőségnek" a kötelező kihasználása. Ez a felelet elvileg rendíthetetlenül „szilárd", de ugyanakkor egyáltalában nem köti meg kezünket semmiféle egyforma szabállyal, semmiféle kötelező formával, s igen tág teret enged célszerű kombinálási eljárások és módszerek kimunkálására — ez a felelet nemcsak a régihez való hűség szóbeli hirdetését állítja szembe az uralkodó zűrzavarral, a renegátság szellemével és a fejvesztettséggel, hanem a szervezeti alapelvet is, amely lehetővé teszi az elvi szilárdság gyakorlati érvényesülését. Azok, akik „tartalékot gyűjtöttek", ha nincsenek is sokan, egyesülnek és rendszeresen óvják „a hierarchiát": annak szellemét, tanítását, elveit, hagyományait, de természetesen nem a formáit.

Ezzel szemben a likvidátorság *megtorpan* a *(korántsem* csak nálunk, korántsem csak a munkásosztályban,

hanem más osztályokban és pártokban is még erősebben) uralkodó alaktalanság előtt, nem kíván munkálkodni a régin, és az „új" keresésének ürügye alatt törvényesíti a zűrzavart. A marxisták körében fellépő likvidátorság csak egyik kis patakja a burzsoá társadalom széles eszmeáramlatának, amely általában a demokrácia ellen, különösen pedig a tömegek mozgalma, nevezetesen e mozgalom szervezésének és vezetésének nem régi formái ellen irányul.

Ezek a marxizmus általános tételei, ez a marxizmus álláspontja napjaink feladataival és kérdéseivel kapcsolatban; ezeket a tételeket, amelyeket — ismételjük — nem tegnap munkáltunk ki, most egész tartalmukban: eszmei, programatikus, taktikai, szervezeti tartalmukban „választási kampánnyá" kell változtatni.

II

Vizsgáljuk meg a likvidátor áramlat vezető lapjának, a „Nasa Zarjá"-nak a választási kampány kérdésében elfoglalt álláspontját.

Semmi sem ellenkezik annyira a marxizmus szellemével, mint a frázis. És ami elsősorban kellemetlenül lep meg bennünket a „Nasa Zarja" 6. és 7—8. számában, az megint csak a tartarini frázisok hihetetlen áradata. A választási kampányt, melyet a marxisták minden országban megszokott eseménynek tekintenek, sőt már Oroszországban is *kétszer* széles méretekben szerveztek, likvidátorságunk Tartarinjei olyan ünnepélyes szavakkal, szavakkal és megint csak szavakkal drapírozzák, hogy szinte tűrhetetlenné válik.

Jurij Csackij úr „Ideje elkezdeni" című cikkében *megkezdi* a likvidátorok nézeteinek fejtegetését és voltaképpen mint gazda *végzi*, aki L. Martov úrra hagyja a díszítést, a retusálást, az irodalmi dekorálást.

Íme egy gyöngyszem Jurij-Tartarin írásaiból:

„... Aligha lehet biztosra venni, hogy a választási kampány szervezeti tekintetben teljesen centralizáltan fog lefolyni, bár erre kell törekedni minden úton, amelyről beszéltünk..,

a politikai kampány menetében szervezetileg megszilárdítva a szociáldemokrata munkások politikai egyesülésének eredményeit . . .“

Nem fél az istentől, Trockij igen tisztelt konkurrense? Miért kábítja el az olvasót és különösen a munkást ezzel a szószátyárkodással? A politikai kampány menetében elért politikai egyesülés eredményei! Az eredmények megszilárdítása! Hiszen mindez csak szószátyárkodás, egy egyszerű dolog nehezen érthető szajkózásával való fontoskodás. Mindig szükséges a szervezeti „megszilárdítás“, a választás előtt is és utána is. Mikor ön politikai kampánynak nevezi a választást és „a fontosság kedvéért“ még „számos (!) összoroszországi (!) politikai kampányról“ beszél, a nagy szavakkal csak *elhomályosítja* azt a valóban halaszthatatlan, létfontosságú, gyakorlati kérdést: *hogyan* szervezkedjünk. Szükségesek-e a „sejtek“ s körülöttük a többé-kevésbé nyílt és nem tartós szervezetek hálózata? igen vagy sem? Ha igen, akkor ez szükséges a választás előtt is és utána is; a választás csak egyike a munkáknak, egy a sok közül. Ha *régóta* nem végeztek rendszeres munkát, ön *semmit* sem fog „megszilárdítani“ a választási kampány menetében. Minden gyakorlati funkcionárius megérti, hogy ez badarság. A hangzatos frázisok csak azt palástolják, hogy nincs pontos feleletük arra az *alapvető* kérdésre, hogyan szervezkedjünk minden, és nemcsak a választási munkára.

Aki a választással kapcsolatban „*a proletariátus harci mozgósításáról*“ (sic!* 49. old.), „a munkástömegek széles és nyílt mozgósításáról“ (54) stb. stb. beszél, az egyáltalában nem ismer mértéket s csak árt a szerény, szükségből szerény munkának, mert *hajszálig olyan* szószátyárkodásra nevel, mely az „otzovistákat“, „ultimatistákat“ stb. jellemzi. Szerintük a bojkottal különösen azt kell hangsúlyozni, hogy még él a „szellem“ (a munka „szellemének“ pedig át kell hatnia minden munkaágat, tehát a választási munkát is), — a likvidátorság üres fecsegői szerint a választás mindenre jó, a „harci mozgósításra“ is (hogy nem restell ilyen dolgokat írni egy orosz szintén-„marx-

* — így! — *Szerk.*

ista"!), a „politikai kampány menetében elért politikai egyesülés eredményeinek szervezeti megszilárdítására" is! Nagyon jól tudjuk mindannyian, hogy az 1912. évi választás (hacsak nem következnek be olyan feltételek, amelyek gyökeresen megváltoztatják az 1908. és 1911. évi helyzetet) nem fog eredményezni és nem is eredményezhet *sem* „széles", *sem* „nyílt" „tömegmozgósítást". Csak szerény lehetőséget fog nyújtani nem valami széles és nem nagyon nyílt munkára, de ezt a lehetőséget ki kell használnunk, és nem szabad utánoznunk Trockijt, aki fellengzős frázisokkal handabandázik.

Oktalanság a választás alkalmából „nyílt" szervezetekről kiabálni; mi azt mondjuk: munkás kollégák, csináljuk inkább *kevésbé* nyíltan — ez helyesebb, időszerűbb, okosabb, *hasznosabb* lesz a *szélesebb rétegekre* való hatás szempontjából, mintha „nyílt" létezésről fecsegnénk. Olyan időkben, mint a mostani, csak hígvelejű vagy egészen könnyelmű emberek kiabálhatnak és kérkedhetnek ily módon: „én pedig mindent nyíltan kitárhatok".

„... A párt (az osztálypárt) csak az öntevékeny munkás-élcsapat szervező alkotásának terméke lehet" (41).

Irgalom árva fejemnek! Hiszen a pártot a világon mindenütt az élenjáró munkások és a munkásokhoz teljesen átpártolt, valóban marxista „intellektuelek" évtizedeken át formálták és nevelték. Ez nálunk *sem lehet* másképp, és hiába ijesztgetik az orosz munkásolvasót az „öntevékeny" élcsapatról, az „alkotásról" stb. áradozó fellengzős bárgyúsággal (mikor az alapelemeket kell ismételgetni és apró, szerény kövecskéket kell hordani az alap számára). Martov úr szintén fellelkesedik Csackij-Tartarin példáján, és ő is „a munkásosztály öntudatos elemeiről" beszél (7—8. sz., 42. old.), akik az „önmagát likvidáló" régi személyzet leváltására indulnak (ugyanott).

Csak hogy hatásosabb legyen! „Öntevékeny", „öntudatos", „alkotó", „harci mozgósítás" „legszélesebb", „legnyíltabb"... Hogy nem émelyeg az emberek gyomra ettől a — scsedrini kifejezést használva — nyelvi kicsapongástól?

Arról van szó, hogy az író akkor *kénytelen* cikornyás, kényszeredett frázisokat pufogtatni, melyek elkábítják és

elbutítják a munkást (de még inkább az intellektuelt, mert a munkások nevetnek az olyan stíluson à la Jurij Csackij s inkább csak a gimnazisták *„lelkesednek"* érte), ha egyszerű, világos, közelfekvő kérdésekre *nem képes* egyszerű, nyílt, világos feleletet adni. Különösen a választási platform kérdésével illusztrálhatjuk szemléletesen azt az igazságot, hogy a *homályos* gondolat homályos, fellengzős, mesterkélt frázisokká válik.

III

Jurij Csackij úr szintén nagy, szörnyű nagy pátosszal beszél a választási platform fontosságáról. A platform kérdése „egyike a legsarkalatosabb kérdéseknek". Nagyon jó! „A szociáldemokrata munkásoknak át kell érezniök (!!), át kell gondolniok azt (t. i. a platformot), *sajátjuknak* kell tekinteniök" (Jurij Csackij kiemelése).

Az igaz, hogy a munkásoknak *át kell gondolniok* a platformot. Igen jó volna, ha a majdnem-marxista folyóiratokba író intellektuelek is átgondolnák a platformot. De hogy mit jelent „átérezni" a platformot, — ezt aligha lehet megérteni. Talán Nyevedomszkij és Lunacsarszkij úr „átérzett" cikkeket fog írni a „Nasa Zarja" következő számába arról, hogyan „érzi át" a választási platformot az öntudatos mozgósított tömegek öntevékeny élcsapata?

Vagy hogyan tetszik ez a gyöngyszem, amelyet F. Dan úr cikkéből idézünk: „. . . a választási taktikának egészen más értelme és politikai tartalma lesz aszerint, hogy ki az alkotója és hordozója: a szociáldemokrata munkás-élcsapat autonóm kollektívája-e összes proletár és intellektuel erőivel együtt, vagy pedig egyik-másik, bár «szociáldemokrata», de nem ilyen kollektíva által kiemelt, nem ilyen kollektíva ellenőrzése és nyomása alatt cselekvő intellektuel csoportocska . . ." Valóban ki kételkedhet abban, hogy Potreszov és Dan egyáltalában nem „intellektuel csoportocska", *hanem* olyan emberek, „akiket az élcsapat autonóm kollektívája kiemel" és „akik annak ellenőrzése alatt cselekszenek"! Ó, ezek a likvidátor Tartarinok!

Vajon átgondolta-e Jurij Csackij, L. Martov és F. Dan a platformot? „Nálunk gyakran előfordult, és ezt szégyen bevallani s hiba volna eltitkolni — írja Jurij Csackij —, hogy mást írtunk a platformban, és mást mondtunk a választási beszédekben és cikkekben. Ki erre húzott, ki pedig arra."

Ami igaz, az igaz. „Nálunk" ez igen gyakran előfordult. Jurij Csackij például az átérzett platformról áradozó átérzett szavak után hosszú, igen hosszú és nem kevésbé átérzett szavakkal áradozik egy *egységes* platform fontosságáról és szükségességéről. Az átérzett szavakkal szándékosan elhomályosítja azt az egyszerű kérdést, hogy vajon lehetséges-e *egységes* platform, ha nincs meg a politikai nézetek egysége? Ha pedig megvan a nézetek egysége, akkor miért kell üres szót szaporítani és nyitott kaput döngetni: hiszen a platform nem egyéb, mint a nézetek kifejtése!

Jurij Csackij, miután „hetet-havat" összehordott az „egységes" platformról, igen ügyetlenül kikotyogja a „titkát". „Igen nagy jelentőséget tulajdonítunk annak — írja Csackij —, hogy a szociáldemokrata duma-frakció szentesítse (a platformot), de csak azzal a kötelező feltétellel, hogy a duma-frakció nem halad a legkisebb ellenállás vonalán, és nem szentesít olyan platformot, amelyet külföldi körök kényszerítenek rá" (50)...

Ezt úgy hívják, hogy: der König absolut, wenn er unseren Willen tut — a király abszolút uralkodó, ha azt teszi, amit *mi* akarunk. Kívánatos egy egységes platform, ha nem szankcionálnak olyan platformot, melyet „külföldi körök kényszerítenek" a szociáldemokrata duma-frakcióra. Két platform *van* tehát? az egyik, amelyet ön „külföldről rákényszerített" platformnak bélyegez (Puriskevicshez méltó terminológia! gondolják csak: Jurij Csackij, Potreszov folyóiratában Martovval és Dannal karöltve külföldi kényszerítésről ír! Milyen mélyre kellett süllyedniök, hogy ilyen módszerekkel uszítsák az elmaradt embereket „külföld" ellen!). A másik platform nyilvánvalóan az, amely nem külföldről jön, hanem amelyet a mozgósított tömeg széles és nyílt szervezeteinek autonóm kollektívája ajánl. Egyszerűbben és cikornyák nélkül:

„a lehetséges centralizáció másik eleme a szociáldemokrata (?) funkcionáriusok csoportja, amely szoros kapcsolatban áll a nyílt munkásmozgalommal és a politikai kampányok folyamán egyre nagyobb szilárdságra és tekintélyre tesz szert. Különösen Pétervárra és a múlt év politikai kampányaiban játszott vezető szerepére gondolunk." Így ír Jurij Csackij.

A rejtély egyszerre megoldódott: a pétervári likvidátorok „csoportja", amelyet mindenki jól ismer Potreszov úr folyóiratából — ez „a centralizáció eleme". Világos, egészen világos, kedves Jurij Csackij!

A platformnak egységesnek kell lennie, *de*... úgy, hogy azt ne „külföldi körök kényszerítsék ránk", hanem a pétervári likvidátorok „csoportjának" szájaíze szerint való legyen... Tüzes híve az „egységnek" ez a Jurij Csackij!

IV

Lássuk L. Martov „platformjának főbb tételeit"... Mint illik, Martov természetesen a programot veszi alapul. Martov részenként saját szavaival mondja el ezt a programot. De nem világos, hogy *azt* a programot hirdeti-e Martov, melyet a „Nasa Zarja" 7—8. számában ismertetett: a régi programnak *ez* a részecskéje elfogadható Larin számára is, Levickij számára is és valószínűleg Prokopovics számára is. Vagy Martov elfogadja az *egész régi* programot?

Az igazság kedvéért meg kell mondanunk, hogy Martov cikkének egyik helye erre mutat; ez a hely a 48. oldalon található és úgy szól, hogy olykor „nem lehet világos formában végigmondani mindent" (ez igaz), de — úgymond — nem kell *feladni* azt. „Bennünket nem kényszeríthetnek" arra, hogy „*csorbítsuk* követeléseink tartalmát". Igen szép szavak. Sajnos azonban, ezeket a szavakat nem fedi a *tett*, mert nagyon jól tudjuk például, hogy Larin, akit (Martov) „nem gyanúsít reformizmussal", *csorbít* és *feladad*. Hamarosan meg fogunk győződni arról, hogy Martov ugyanabban a cikkében, melyben megígéri,

hogy „nem csorbít" és „nem ad fel" semmit, valójában szintén csorbít és felad.

A tényleges helyzet tehát az, hogy a programnak mint a platform alkatrészének és alapjának kérdésében nem egy, hanem két platform van: az egyik csorbítás és feladás *nélkül*, a másik pedig azokkal a csorbítások*kal* és feladások*kal*, amelyek irányát világosan megmutatta Larin, Levickij, Potreszov prédikációjának jellege.

Ez után a taktika kérdése következik. Tisztáznunk kell a június harmadiki időszak történelmi értelmét, és ennek az értékelésnek alapján kell meghatározni *összes* feladatainkat, erre az értékelésre kell alapoznunk a mai politika minden általános és részletkérdésében tett *összes* „nyilatkozatainkat". Martov maga is kénytelen elismerni, hogy ez sarkalatos kérdés, bár a likvidátoroknál szokásos és a likvidátorságra jellemző, hogy gúnyt űznek a „mai helyzet megítéléséből". És Martov a kérdésre adott „régi", kész felelettel kapcsolatban ezt mondja:

„A június harmadiki időszak történelmi értelmét sikerületlen, megtévesztésre alkalmas formulával próbálták meghatározni, mikor «a burzsoá monarchiává való átalakulás felé vezető úton (pontos idézet volna «átalakulás útján») tett lépésről beszéltek»..."

„Sikerületlen" formula... Milyen enyhén mondja! Vajon régen volt-e, amikor Martov kollégái úgy vélekedtek, hogy ez a formula teljes elvi tagadása annak az álláspontnak, amely szerintük egyedül üdvözítő? Vajon régen mondotta-e F. Dan: „oda akarnak mászni, ahol már egyszer szétverték őket"? Miről van hát szó? Van-e lényeges nézeteltérés a június harmadiki időszak történelmi értelmének kérdésében, vagy nincs?

De hallgassuk tovább:

„... Ebben a formulázásban eltűnik a hatalomnak az abszolutizmus hordozója és a földbirtokosi nemesség közti megosztása felé, vagyis *visszafelé* tett lépés realitása. Az előbb mondottakból következik, hogy azok a formák, amelyekben egyedül történhetett meg a hatalom megosztása az 1905-ös események után, kedvező feltételeket hoztak létre azoknak a társadalmi erőknek a mozgósítására és szervezésére, amelyek

történelmi küldetése, hogy dolgozzanak «a burzsoá monarchia» megteremtésén . . .“

Ezek a társadalmi erők Martov szerint a burzsoázia, melynek a június harmadiki időszak „jogot adott arra, hogy legális vagy megtűrt ellenzék lehessen“.

Lássuk csak Martov okoskodását. *Mintha* csak azt hibáztatná a „sikerületlen formulában“, hogy megfeledkezik a *hatalom* visszafelé tett lépéséről. Először is ez nem felel meg a tényeknek. Martovnak csodálatosképpen sehogy sincs szerencséje az 1908-as „formulával“: mihelyt beszélni kezd róla, azonnal kiderül az a furcsaság, hogy nem tudja (vagy nem akarja?) pontosan visszaadni a „formulát“, amelyet igen jól ismer. A „formula“ nyíltan és szabatosan a *feudális* földbirtokosok (és nem a burzsoá földbirtokosok, mint Larin szerint kellene mondani) „hatalmának és jövedelmeinek“ fenntartásáról beszél! Ha tehát a hatalomnak ezt a megosztását „visszafelé tett lépésnek“ nevezik, akkor ez a visszafelé tett lépés nemcsak hogy nem tűnik el formulánkban, hanem ellenkezőleg, a legszabatosabban leszögezzük azt. Másodszor, és *ez a legfontosabb*, amikor Martov a hatalom visszafelé tett lépéséről beszél, ezzel elpalástolja, eltussolja a *liberális burzsoázia visszafelé* tett *lépését*. Itt van a kutya elásva! Ez a lényeg, s Martov ezt szeretné elhomályosítani.

A liberális burzsoázia *vehizmusa*, az a tény, hogy a liberális burzsoázia megtagadja a demokratizmust, *közeledik* a „rend pártjaihoz“, támogatja (közvetlenül és közvetve, eszmeileg és politikailag) a régi rendszer próbálkozásait, hogy „a burzsoá monarchiává való átalakulása útján tett“ minimális „lépések“ árán fennmaradhasson — ez az, amit a liberális burzsoázia visszafelé tett lépésének nevezünk. A burzsoá monarchia nem alakulhat ki, sőt nem is kezdhet kialakulni ellenforradalmi — (vehista) liberális burzsoázia nélkül. Martov elsősorban és főleg azért „felejti el“ ezt, mert ő maga is „vehista“ . . . a marxisták között.

A liberális a június harmadiki időszak megítélésénél arra fordítja legfőbb figyelmét, hogy a hatalom olyan „lépést“ tett, amely „visszafelé“, Puriskevicsékhez vezet: ha ugyanaz a hatalom a rendszer eddigi alapvonásainak

megóvása (és a *demokrácia* sarokba szorítása) mellett „lépést" tenne felé, a liberális felé, ez volna a liberális minden vágya. A „Vehi"-vel, a vehista politikával (Miljukov „London"-ja) bebizonyítottam, hogy én, a liberális, őszinte, komoly, irgalmat nem ismerő ellensége vagyok az „államellenes", pártütő, gyerekes, bűnös, „gonosztevő", erkölcstelen, istentelen demokráciának, amelyet nem tudom még hogyan titulálnak a „Vehi"-ben. És ennek ellenére nem velem, hanem Puriskeviccsel osztoznak a hatalmon! — ez az *értelme* a június harmadiki időszak liberális politikájának, ez az értelme Sztruve és Miljukov úrék „sztolipini liberalizmusának". Veled vagyok szívvel-lélekkel, mondja a liberális, tekintetével a hatalmon csüggve, te pedig inkább Puriskevicset választod!

Ezzel szemben a proletárdemokrácia elvileg, alapvetően másképp ítéli meg a június harmadiki időszakot. A hatalom más, a korábbinál sokkal magasabb fejlődési fokon tette meg a „visszafelé", Puriskevicsékhez vezető „lépést". A nyolcvanas években is tett ilyen „lépést visszafelé", a nemesség felé, ezt a lépést azonban Oroszország reform utáni, Miklós korától messzeeső fokán tette, mikor a nemesi földbirtokos „plutokrácia" nélkül, vasutak nélkül, a fejlődő harmadik elem nélkül parancsnokolt. Így most is, a „visszafelé", Puriskevicsékhez vezető „lépést" a burzsoá agrárpolitika, a burzsoáziának a képviseletben való szervezett és szilárd részvétele alapján teszi: ez Puriskevics hegemóniája abban az általános, puriskevicsi és miljukovi fordulatban, mely a demokrácia *ellen*, a tömegek mozgalma, az úgynevezett „kilengések", az úgynevezett „intellektuel (Vehi) forradalom" stb. ellen irányul.

A liberális feladata: „ráijeszteni" Puriskevicsre, hogy „összébb húzódjék", több helyet engedjen a liberalizmusnak, de úgy, hogy emellett csorbítatlanul fennmaradjon a puriskevicsi rendszer valamennyi gazdasági és politikai alapja. A demokratának és különösen a proletárdemokrácia képviselőjének, a marxistának feladata: kihasználni az éles összeütközést, harcba vinni a tömegeket, hogy megsemmisítsék a puriskevicsi rendszer gazdasági és politikai

alapjait. Oroszország általános átalakítása szempontjából a június harmadiki időszak történelmi értelme az, hogy ez az új lépés a burzsoá monarchiává való átalakulás útján, egyben lépés az osztályok élesebb elhatárolása felé minden tekintetben, lépés a liberalizmus (Puriskevicsék „felelős" ellenzéke) és a demokrácia (a puriskevicsi rendszer összes alapjainak megsemmisítése) élesebb elhatárolása felé.

Ebből világosan kitűnik, hogy Martov, aki állítólag csak a „sikerületlen formulát" bírálja, a *valóságban* a *liberális munkáspolitika* platformját adja. Martov látja a régi hatalom „visszafelé" tett „lépését", amely Puriskevicsékhez vezet, de nem látja a liberális burzsoázia visszafelé tett lépését, mely a régi hatalomhoz vezet. Látja, hogy az 1905-ös események kedvező feltételeket hoztak létre a liberális burzsoák „mozgósítására és szervezésére" Puriskevicsék ellen és Puriskevicsék mellett, de *nem* látja, hogy ezek az események „kedvező feltételeket" hoztak létre a vehista, ellenforradalmi, liberális burzsoázia mozgósítására és szervezésére a demokrácia ellen, a tömegek mozgalma ellen. Martov idézetéből szükségszerűen következik tehát, hogy a munkásoknak „támogatniok" kell a liberálisok harcát, amelyet *ezek* Puriskevicsék ellen folytatnak, át kell engedniök a *hegemóniát* a liberálisoknak, — és egyáltalában nem következik, hogy a munkásoknak — a liberálisok vehizmusa *ellenére*, Miljukovék ama törekvése *ellenére*, hogy Puriskevicsék mellett foglalhassanak helyet — talpra kell állítaniok a tömegeket, hogy teljesen megsemmisítsék a puriskevicsi rendszer legmélyebb gyökereit (és legmagasabb csúcsait).

Ebből világosan kitűnik továbbá, hogy miért érthet egyet és kénytelen egyetérteni Martov Larinnal abban, ami alapvető, és miért tér el tőle csupán a részletekben, csupán a liberális munkáspolitika feladatainak szövegezési módjában. Nálunk már burzsoá monarchia van, mondja Larin, a mi földbirtokosaink most már nem „feudálisok", hanem agráriusok, vagyis burzsoá, mezőgazdasági vállalkozók. Nálunk tehát nincsenek napirenden történelmi „ugrások", nekünk „*nem* hegemóniára, *hanem* osztálypártra" (Levickij) van szükségünk, a mi feladatunk az, hogy megőrizve

önállóságunkat, támogassuk az alkotmánypárti liberálisokat*. Nálunk még nincs burzsoá monarchia, veti ellen Martov, de nekünk „teljesen elegendő", ha tudjuk, hogy az abszolutizmus és az alkotmányosság kombinációja ellentmondó és hogy „a régi rendszert ellentmondásainak Achilles-sarkánál kell megragadnunk". Egyik vitatkozó fél sem látja a már megszületett vagy csak születő burzsoá monarchiának és a liberális burzsoázia ellenforradalmiságának összefüggését: egyik szerint sincs szükség „hegemónra", hogy meghatározza Oroszország burzsoá átalakulásának terjedelmét és típusát; mindkettőnek az a véleménye — akár mondják, akár sem —, hogy a munkásosztály „berendezkedik" az új, burzsoá Oroszországban, de nem *rendezi be* azt, ha a demokrácia élére áll, mely elveti a puriskevicsi rendszer összes alapjait.

V

Érdekes, hogy Martov további fejtegetésében még szemléletesebben cáfol rá önmagára.

„... Így — folytatja Martov —, az 1815-ben restaurált Bourbonok nem teremtettek burzsoá monarchiát, de uralmukat és a mögöttük álló nemesség uralmát kénytelenek voltak olyan politikai formákba burkolni, melyek meggyorsították a burzsoá osztály szervezkedését és lehetővé tették, hogy ez az osztály olyan erővé fejlődjék, amely meg tudta teremteni az 1830-as burzsoá monarchiát..."

Kitűnő. Az 1815-ben restaurált Bourbonok előtt, 1789 előtt, Franciaországban feudális, patriarchális monarchia volt. 1830 után a monarchia burzsoá monarchia volt. És milyen volt az 1815—1830-as időszak monarchiája, amelyről Martov beszélt (de szerencsétlenségére)? Világos, hogy az „lépés" volt „a burzsoá monarchiává való átalakulás útján". Martov példája ékesszólóan Martov ellen beszél! Továbbá. Franciaországban a liberális burzsoázia már az 1789—1793-as mozgalomban kezdte

* „Meg kell állni a helyünket a küszöbönálló alkotmányos megújhodás idején", írta Larin.

megmutatni, hogy ellensége a következetes demokráciának. A demokrácia feladata egyáltalában nem az volt, hogy burzsoá *monarchiát* teremtsen; ezt jól tudja Martov is. És Franciaország demokráciája, élén a munkásosztállyal, a liberális burzsoázia ingadozásai, árulásai, ellenforradalmi hangulata *ellenére*, nehéz „kampányok" hosszú sora után létrehozta azt a politikai rendszert, amely 1871 óta tartóssá vált. A burzsoá forradalmak korszakának kezdetén a francia liberális burzsoázia monarchista volt; a burzsoá forradalmak hosszú időszakának végén, — abban a mértékben, amint egyre határozottabban és önállóbban léptek fel a proletár és a demokratikus burzsoá (nem L. Martov bosszantására mondjuk — „baloldali blokkista") elemek— a francia burzsoáziát egészen *átgyúrták* köztársaságpártivá, átnevelték, átképezték, átalakították. Poroszországban, és általában Németországban, a földbirtokos a burzsoá forradalmak egész ideje alatt nem engedte ki kezéből a hegemóniát, és saját képmására „nevelte" a burzsoáziát. Franciaországban a proletariátus a kispolgárság „baloldali blokkista" elemeivel való különböző kombinációkban mintegy négyszer vette kezébe a hegemóniát a burzsoá forradalmak nyolc évtizede alatt, és végeredményben a burzsoázia kénytelen volt olyan politikai rendszert teremteni, amely megfelelőbb ellenlábasának.

Különféle burzsoázia van. A burzsoá forradalmak mind a burzsoázia, mind a munkásosztály különböző csoportjainak, rétegeinek, elemeinek legkülönbözőbb kombinációit mutatják. Aki a XX. század első évtizedében lezajlott orosz burzsoá forradalom konkrét kérdéseire a legszűkebb értelemben vett burzsoá forradalom „általános fogalmából" „szopja" a feleletet, az liberalizmussá posványosítja a marxizmust.

„Így — folytatja Martov — az 1848-as forradalom megfékezése után a porosz hatalom kénytelen volt bevezetni az alkotmányt, valamint a földtulajdon érdekében szervezett törvényhozó képviseleti rendszert; és a parlamenti, alkotmányos rendszer e nyomorúságos csírái alapján kezdett politikailag szervezkedni a burzsoázia, amelynek máig sem sikerült az államot végérvényesen «burzsoá monarchiává» átalakítania.

Az előbb említett formulának tehát az a hibája, hogy hiányzik belőle az osztályok döntő összecsapásának mozzanata, mely nélkül a június harmadiki típusú aktusokban megnyilvánuló objektív tendencia nem valósulhat meg az életben!"

Ez igazán remek, nemde? Martov határozottan virtuóz abban, hogy reformista bölcselkedéseket, elméleteket, platformokat látszatra hatásos marxista és hatásos forradalmi szócskákkal álcázzon! Azzal a „formulával" kapcsolatban, amelyet Martov bírál, F. Dan élesen támadta azokat, akik „oda akarnak mászni, ahol már egyszer szétverték őket". J. Larin azt írta, hogy a munkásosztálynak nem a „forradalom reményében" kell szervezkednie, hanem egyszerűen azért, hogy „keményen és tervszerűen védje saját külön érdekeit". Most pedig Martov ezt a felfedezést teszi: a formulának az a hibája, hogy *hiányzik* belőle *az osztályok döntő összecsapásának mozzanata.* Igazán gyönyörű!

De Martovnak ez a frázisa nemcsak komikus, van abban még valami más is. Martov igazi virtuozitással fejezte ki magát. Nem mondta meg, hogy *mely* osztályokról beszél. Előzőleg a földbirtokosokról és a burzsoáziáról volt szó. Feltehető tehát, hogy Martov itt *csak* a földbirtokosok és a burzsoázia döntő összecsapásáról beszél. Csakis *ennek* a feltevésnek szempontjából lehet „komolyan venni" Martov idézett szavait. *Ez* a feltevés azonban rendkívül szemléletesen úgy mutatja be őt, mint aki liberális munkáspolitikát hirdet vagy ezt a politikát védelmezi.

Formulánkból „hiányzik" a földbirtokosi és a burzsoá osztály „döntő összecsapásának mozzanata"! Bocsánat, hiszen formulánk nyíltan, határozottan, szabatosan beszél ezeknek az osztályoknak *„apró-cseprő viszályairól"*. Szerintünk ezeknek az osztályoknak a viszályai *apró-cseprő* viszályok. Nagy jelentőségű *nem* ezeknek az osztályoknak az összecsapása, hanem más osztályoké, melyekről a „formula" a továbbiakban ugyancsak nyíltan és ugyancsak határozottan beszél.

A kérdés tehát ez. Aki marxista álláspontot képvisel, az csakis „az osztályok döntő összecsapásától" várhatja Oroszországnak a „június harmadiki időszaktól" való megszabadítását. Aki tudni akarja, hogy a mai Oroszországban

mely osztályok döntő összecsapása várható és elkerülhetetlen — (az objektív szükségszerűség, nem pedig a szubjektív kell értelmében), annak világosan kell látnia a „június harmadiki időszak" történelmi értelmét. Martov nyilván azt hiszi, s ezt hiszik az összes likvidátorok is, hogy Oroszországban a földbirtokos nemesség és a liberális burzsoázia döntő összecsapása áll küszöbön. (Zárójelben megjegyezzük, hogy ha a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" platformtervezete *nyíltan* ezt a nézetet fejezné ki, a likvidátorok ezzel nagy szolgálatot tennének a munkásmozgalomnak, mert megmagyaráznák a munkásoknak, hogy itt miről van szó; ha azonban ezeknek az irodalmi szerveknek a platformja *nem* fejezné ki nyíltan ezt a nézetet, akkor ez azt jelentené, hogy a platformot e nézetek eltitkolása céljából írják, hogy a platform eltér mindkét folyóirat prédikációjának igazi eszmei tartalmától.)

Azt hisszük, „formulánk" is világosan kijelenti, hogy Oroszországban *nem* áll küszöbön a régi típusú nemesi földtulajdon és a liberális burzsoázia döntő összecsapása; ezeknek az osztályoknak az összecsapásai elkerülhetetlenek, de csak „apró-cseprő viszálykodások" formájában, amelyek *egyáltalában „nem döntik el"* Oroszország sorsát, döntően, komolyan nem változtathatnak, nem javíthatnak a helyzeten*.

* Ebből természetesen nem következik, hogy a liberális burzsoázia a nemesi földtulajdonnal együtt „egyetlen reakciós tömeget" alkot, hogy összeütközéseik nem játszanak semmi szerepet a politikában, hogy nem adhatnak alkalmat demokratikus mozgalomra, hogy figyelmen kívül hagyhatók ezek az összeütközések. Az efféle következtetések ad abszurdum vinnék a helyes tételt, s csak azt bizonyítanák, hogy nem értik, milyen határok között helyes ez a tétel. Hiszen tudjuk, hogy a „legnagyobb igazság", ha ad abszurdum visszik és nem értik az igazság és az igazságtalanság határait és feltételeit, a „legnagyobb igazságtalansággá" válik: summum jus — summa injuria. Emlékeztetünk az orosz marxizmus történetéből vett tényre: a nevezetes londoni kongresszuson úgy ítélték meg az oroszországi burzsoá liberális pártokat (élükön a kadet párttal), mint ahogy a szövegben is kifejtettük, s emellett „a nép politikai nevelése érdekében" szükségesnek tartották „e pártok tevékenységének kihasználását".

Más osztályok valóban döntő összecsapása áll küszöbön, amely összecsapás a burzsoá társadalom, vagyis az árutermelés és a kapitalizmus talaján és keretei közt fog végbemenni.

Min alapszik ez a vélemény? Elméleti meggondolásokon és az 1905—1907-es évek tapasztalatán. Ebben a három esztendőben Oroszország olyan ádáz osztályösszecsapások színtere volt, melyek az osztályok ádáz összecsapásainak világtörténetében a legfontosabbak közé tartoznak. És mindazonáltal, a burzsoá társadalom akkori viszonyai között, mikor nem voltak meg a burzsoá szabadság legelemibb feltételei és biztosítékai, a nemesi földtulajdon és a liberális burzsoázia, az utóbbi és a régi hatalom összecsapása még ebben a három esztendőben sem volt ádáz és döntő. Ellenkezőleg, ádázak és döntők — valamelyest ádázak és döntők — a parasztok és a földbirtokosok, a munkások és a kapitalisták összecsapásai voltak.

Mivel magyarázható ez a jelenség? Elsősorban azzal, hogy a liberális burzsoáziát igen erős gazdasági szálak fűzik a nemesi földtulajdonhoz, érdekeik kölcsönösen összefonódnak, úgyannyira, hogy az előbbi csak az utóbbinak a reformját, de semmi esetre sem megsemmisítését látja veszélytelennek és kívánatosnak. Jobb a csigalassúságú, még az észrevétlenül lassú reform is, mint a megsemmisítés, — így gondolkodik a liberális burzsoák túlnyomó többsége, és Oroszország *adott* politikai és gazdasági helyzetében ez az osztály *nem* is *gondolkodhat* másképp.

Továbbá, ha például a sztrájkmozgalmat nézzük, megállapíthatjuk, hogy Oroszországban az említett három esztendőben olyan óriási méreteket öltött ez a mozgalom, melyhez foghatót sehol, a világ leghaladóbb, kapitalista szempontból legfejlettebb országában sem láttunk. Ez az oka annak, hogy a liberális burzsoáziának *elkerülhetetlenül* így kell gondolkodnia: jobb az elavult munkaviszonyok csigalassúságú, szinte észrevétlenül lassú reformja, mint a régivel való végleges szakítás; jobb megóvni a régit, mint végleg szakítani vele. Ezzel ellentétben a parasztságnak és a munkásoknak gazdasági helyzetüknél fogva

okvetlenül másképp *kell* gondolkodniok; a gazdasági helyzet itt valóban ádáz, valóban döntő összecsapásokra vezetett. Téves azt hinni, hogy ezek az összecsapások túlmennek a burzsoá társadalom keretein, mint ahogy a narodnyikság a parasztságot illetően, Trockij pedig a munkásokat illetően gondolja. De egészen kétségtelen, hogy *mindazt*, ami régi, ócska, burzsoázia előtti, *ezekkel* az összecsapásokkal és *csakis ezekkel* lehet teljesen kiküszöbölni, egészen megsemmisíteni (az összecsapások kedvező kimenetele esetén).

Az orosz földbirtokosok — Puriskevicstől egészen Dolgorukovig — a történelemben példátlanul álló szervilizmus, maradiság, minden változástól való félelem szellemében nevelték és nevelik liberális burzsoáziánkat. Az orosz parasztság — Oroszország *adott* gazdasági és politikai helyzetében — a lakosságnak azt a *burzsoá* rétegét alkotja, melyből az „összecsapások" korszaka, a burzsoá forradalmak korszaka (e szó történeti-metodológiai jelentésében) a munkások irányító részvétele mellett olyan burzsoáziát *nevel*, amelyet nem az előbb említett kellemes tulajdonságok jellemeznek. De valóban nevel-e? erre a kérdésre csak akkor lehet majd felelni, ha a burzsoá mozgalmak korszaka Oroszországban befejeződik. Addig azonban Oroszországban a politikai gondolkodás összes haladó irányzatai, típusuk szerint elkerülhetetlenül két fő csoportra fognak oszlani, aszerint, hogy ezek az irányzatok a parasztság legjobb elemeinek élén haladó munkásosztály hegemóniája felé, vagy pedig a liberalizmus hegemóniája felé hajlanak, amely oly módon törekszik átalakítani, újjáteremteni Oroszországot, hogy az ne sértse Puriskevicsék érdekeit.

Azt mondottam: „hajlanak", mert nem lehet valamennyi haladó irányzatban tudatosságot feltételezni abban az értelemben, hogy tisztán látják ennek vagy annak a politikának osztálygyökereit. A marxisták azonban nem lehetnek marxisták, ha nem hatoltak a politika osztálygyökeréig, ha nem értették meg, hogy a munkásosztály külön érdekeinek védelme és a munkásosztály előkészítése jövendő szerepére a burzsoá Oroszországban, elkerülhetetlenül, az objektív társadalmi erőviszonyok

következtében ugyanazon a két fő vágányon haladhat: vagy a liberalizmus *mögött* fog kullogni (amely Puriskevicsék mögött kullog vagy velük együtt halad), vagy pedig a demokratikus elemek élére állva előre vezeti őket, a liberalizmus minden ingadozása, árulása, vehizmusa *ellenére.*

VI

Eljutottunk tehát a „baloldali blokkizmus" hírhedt kérdéséhez. Jurij Csackij és F. Dan — túlzás nélkül mondhatjuk — valósággal dühöng, ha a baloldali blokkizmusról van szó; ami az utóbb nevezett politikust illeti, ez annál is természetesebb, mert valamivel lepleznie kell, hogy elárulta a munkások ügyét s a kadetokkal való blokk érdekében 1907 tavaszán szakadást idézett elő a munkások pétervári szervezetében! A baloldali blokkizmus kérdése azonban érdekes és fontos elvi kérdés, ha nem csak, sőt nem annyira a választási megegyezésekről (a jelenlegi választási törvény mellett gyakorlatilag igen ritkán alkothattak „baloldali blokkot"), hanem az egész választási propaganda és agitáció általános jellegéről és tartalmáról beszélünk. „Kényszeríteni" az ország legnépesebb demokratikus tömegét (a parasztságot és a nem földművelő kispolgárság rokon rétegeit), hogy „válasszon a kadetok és a marxisták között"; követni a munkások és a parasztdemokrácia „együttes akcióinak" mind a régi rendszer, mind pedig az ingadozó, ellenforradalmi liberális burzsoázia ellen irányuló vonalát — ez az alapja és lényege a „baloldali blokkizmus" taktikájának, melyet az 1905-ös események menete (a munkás- és parasztmozgalom), a két első duma „trudovik" és munkáscsoportjának szavazása, a különböző pártok sajtójának a demokrácia sarkalatos kérdéseiben elfoglalt álláspontja, sőt még a *III.* duma (jobboldali elemekben bővelkedő!) „parasztcsoportjának" az agrárkérdésben elfoglalt álláspontja is egyaránt szentesített. Közismert tény, hogy a *harmadik* duma 43 parasztjának földtörvény-tervezete[124] sokkal demokratikusabb, mint a kadet, liberális tervezet, amit maguk a kadetok is elismertek!

Kétségtelen, hogy a likvidátorok ebben az általános elvi értelemben elvetik a „baloldali blokkizmust". És éppoly kétségtelen az is, hogy elvetvén a baloldali blokkizmust, eláruljják a demokrácia ügyét. Nem volt a világon *egyetlen* burzsoá szabadságmozgalom *sem*, amely ne szolgáltatott volna követendő példát a „baloldali blokk"-taktikára; e mozgalmak *minden* győzelmes mozzanata *mindenkor* ennek a taktikának a sikereitől függött, annak az eredménye volt, hogy a harcot a liberalizmus ingadozásai és árulásai ellenére ezen az úton, ebben az irányban folytatták. A „baloldali blokk-taktika", a városi „plebs" (= modern proletariátus) és a demokratikus parasztság szövetsége adott lendületet és erőt a XVII. század angol és a XVIII. század francia forradalmának. Erről sokszor beszélt Marx és Engels, nemcsak 1848-ban, hanem még sokkal később is. Hogy ne idézzük sokat a már idézett helyeket, emlékeztetünk Marx és Lassalle 1859. évi levelezésére. Lassalle „Sickingen" című tragédiája alkalmából Marx azt írta, hogy a dráma alapjául szolgáló összeütközés „nemcsak tragikus, hanem éppen az a tragikus összeütközés, mely egészen indokoltan az 1848—49-es forradalmi párt katasztrófájára vezetett". És Marx, már általános vonásaiban vázolva a lassallisták és az eisenachiak jövendő nézeteltéréseinek *egész* vonalát, szemére vetette Lassalle-nak, hogy hibát követ el, „mikor a *lutheri-lovagi* ellenzéket fölébe helyezi a *plebejus-münzeri* ellenzéknek"[125].

Itt nem érdekel bennünket az a kérdés, hogy helyes-e Marx szemrehányása vagy pedig helytelen: mi azt hisszük, hogy helyes, bár Lassalle erélyesen tiltakozott ellene. A fontos az, hogy Marx is, Engels is, nyilvánvaló hibának, abszolúte megengedhetetlennek tartotta, hogy egy szociáldemokrata a „lutheri-lovagi" (a XX. század kezdetének orosz nyelvére lefordítva: liberális-földbirtokosi) ellenzéket *fölébe* helyezi a „plebejus-münzeri" (ugyanarra az orosz nyelvre lefordítva: proletár-paraszt) ellenzéknek.

A likvidátorok szidják, átkozzák a baloldali blokktaktikát és a szavak áradatába próbálják fojtani azt a sarkalatos elvi kérdést, hogy minden burzsoá demokrati-

kus mozgalomban minden munkáspártra kötelező a „baloldali blokkizmus". Mivel képtelenek elvi síkon felvetni a kérdést, furcsa ellentmondásokba keverednek, rácáfolnak önmagukra. Például ugyanaz az L. Martov, aki úgy fél a „baloldali blokktól", mint a tűztől, a „platform alaptételeiben" az agrárprogramot vázolva, ezt írja: „a kulturális fejlődés szempontjából most is az a leghelyesebb, legsimább és legelőnyösebb, ha a földbirtokosi földeket elveszik jelenlegi tulajdonosaiktól és átadják a népnek." Véletlenül kiszaladt a száján — ó borzalom! — a nacionalizálás! De ezzel a helyes gondolattal Martov (kollégájának, Cserevanyinnak ellentmondva: lásd „A mai helyzet" című, 1908-ban megjelent *vehista* könyvét) szót adott a *baloldali blokk* gondolatának is, mert az általa vázolt agrárprogram nem egyéb, mint a régi rendszer és *a kadet párthoz hasonló liberális pártok ellen* irányuló *baloldali blokk* akcióprogramja!! „Az ösztön ellen nehéz rugódozni!!"

Az L. Martov által szövegezett agrárprogram olyan, hogy abban egyek (ténylegesen egyek, vagyis minden „megegyezéstől" *függetlenül* egyetértenek) a munkások is, a trudovik parasztok is ideológiai vezéreikkel, a narodnyikokkal egyetemben. És fordítva, ez az agrárprogram *elválasztja* az egymásra talált munkásokat és trudovik parasztokat a kadetok*tól* (és általában a liberális burzsoáziától). S ha e teljesen vitathatatlan politikai következtetés mellett meggondoljuk még azt is, hogy az agrárkérdés (a demokratikus agrárátalakulás kérdése) szabadságmozgalmunk központi kérdése, akkor megérthetjük, hogy Martov korunk *központi* kérdésében *kénytelen* volt „baloldali blokk"-taktikát ajánlani!

Hogyan és miért történhetett a „baloldali blokkizmus" ellenfelével ilyen szerencsétlenség? Igen egyszerűen. Vagy nyíltan és világosan *szakítania* kellett a régi programmal, amit nem mert megtenni; ő még nem „érte utol" a (renegátságban) vitézkedő Cserevanyint és Larint. Vagy pedig — legalább megközelítő hűséggel — ismételnie kellett a régi programot, ebből pedig múlhatatlanul következik a „baloldali blokkizmus". Bizony, keserű a likvidátoraink sorsa.

VII

Még utalnunk kell Martov cikkének két fontos helyére. „A munkáspártnak — írja Martov — arra kell törekednie, hogy a június harmadiki rendszerben keletkezett minden ilyen konfliktus esetén" (azokról a konfliktusokról és súrlódásokról volt szó, amelyek bomlasztják és aláássák ezt a rendszert) „a törvényhozás demokratizálására, az alkotmánybiztosítékok kibővítésére, s — ami számunkra a legbecsesebb — a népi erők akadálytalan szervezési szférájának tágítására ösztönözze a vagyonos osztályokat" („Nasa Zarja", 7—8. sz. 50. old.)...

Martovnak ez a formulázása igen találó. Csakhogy éppen ez a liberális munkáspolitika feladatainak és irányvonalának a formulája. „A munka akadálytalan szervezési szférájának tágítására ösztönözze a vagyonos osztályokat" — Martovnak ezt a frázisát ismétlik az egész világ *összes*, valamennyire is művelt, valamelyest is „európai" szellemű liberális burzsoái. *Csak* ott és akkor kezd kitűnni a liberális munkáspolitika és a marxista munkáspolitika különbsége, ahol s amikor megmagyarázzák a munkásoknak, hogy az imént idézett liberális formula hiányos, nem kielégítő, félrevezeti a munkásokat. A nincstelen osztályokat kell arra ösztönözni, hogy igyekezzenek változtatni *azon* a „szférán", melyet a liberálisok ígérnek „tágítani", a nincstelen osztályokat kell arra ösztönözni, hogy e „szféra" helyett *elvileg* más „szférát" teremtsenek — így kell (hozzávetőleg) meghatározni a munkáspárt feladatait és törekvéseit, hacsak nem akarnak liberális munkáspártot építeni.

Kuriózumként meg kell említenünk, hogy L. Martov az idézett formulához fűzött jegyzetében maga is ezt írja: „Ami ezt a formulát illeti, okvetlenül opportunizmussal és mindenáron való legalizmussal fognak vádolni." És mit gondolnak, mivel cáfolja meg ezeket a vádakat? Azzal, hogy N. Rozskovnak az „Obszkaja Zsizny"[126] 171. számában megjelent cikkére hivatkozik. Martov ebből a cikkből 5, igen szerencsétlenül formulázott és érthetetlen sort idéz a „nyílt politikai szervezetekről". Mi nem olvastuk ezt a cikket. Feltehető, hogy Rozskov

a „nyílt párt" mellett száll síkra. De mire kell ez itt, mikor a *liberális* munkás*politika martovi* formulájáról van szó?? Mióta menthetjük *egyik* hibánkat egy *másik* írónak *más* hibájára való hivatkozással?

De legélesebben, legjobban tükrözi Martov cikkének egész *szellemét* az alábbi tiráda, melyet a cikk befejező paragrafusának befejező pontjából idézünk:

„Az egész választási kampányt annak a harcnak zászlaja alatt kell folytatnunk, melyet a proletariátus politikai önrendelkezésének szabadságáért, saját osztálypártjára való jogáért vív, hogy szabadon fejthesse ki tevékenységét és mint önálló szervezett erő vehessen részt a politikai életben. Ennek az elvnek (hallgassák csak!) kell alárendelni a választási agitáció tartalmát, valamint a választási taktika és a választást előkészítő szervező munka módszerét egyaránt."

Ezek a szavak *hűen* fejezik ki azt az „elvet", amely meghatározza a likvidátorok egész választási agitációjának (és egész politikájának) „tartalmát"! Ezek a szép szavak: „nem csorbítunk semmit, nem adunk fel semmit", amelyekkel Martov vigasztalni igyekezett a marxista olvasót, csak szavak, üres szavak az „elv" *ilyen* formulázása mellett. Ez az elv a liberális munkáspolitika elve, s ez a lényeg.

A liberális burzsoá azt mondja a munkásoknak: jogotok van harcolni, harcolnotok kell politikai önrendelkezéstek szabadságáért, harcolnotok kell *saját* osztálypártotokra való jogotokért, hogy szabadon tevékenykedhessetek, és mint önálló szervezett erő *vehessetek részt* a politikai életben. És ezeket az elveket, a liberális, művelt, radikális — hogy angol vagy francia kifejezést használjunk — burzsoázia elveit tálalja fel Martov a munkásoknak, s ezt nevezi marxizmusnak.

A marxista azt mondja a munkásoknak: hogy valóban és sikeresen harcolhassatok „saját" politikai önrendelkezéstek szabadságáért, harcolnotok kell az egész nép politikai önrendelkezésének szabadságáért, meg kell mutatnotok az egész népnek állami léte következetesen demokratikus formáit, el kell hódítanotok a tömegeket és a dolgozók elmaradott rétegeit a liberálisoktól. Ahhoz, hogy pártunk valóban az osztály feladatainak magaslatán

álljon, hogy tevékenysége valóban osztályjellegű, s ne céhszerű legyen, pártunknak nemcsak a politikai életben kell részt vennie, hanem a széles rétegek politikai életét és öntevékenységét, a liberálisok minden ingadozása ellenére, magasabb színvonalú küzdőtérre, lényegesebb, radikálisabb célokra kell irányítania, mint azok, melyekre a liberálisok utalnak. Nem érti az osztály feladatait az, aki az osztály „öntevékenysége" számára olyan küzdőtéren jelöl ki „öntevékenységi" szegletet, amelynek kereteit, formáját és terepét a liberálisok határozzák meg vagy engedélyezik. Csak az érti meg az osztály feladatait, aki az osztály figyelmét (tudatát, gyakorlati munkáját stb.) magának e küzdőtérnek, a küzdőtér formájának, terepének teljes átalakítására irányítja, amelyet nem korlátozhatnak a liberalizmus normái.

Miben különbözik ez a két szövegezés? *Többek közt* abban, hogy az előbbi *kizárja* a munkásosztály „hegemóniájának" eszméjét, míg az utóbbi tudatosan éppen ezt az eszmét domborítja ki; az előbbi csak mai, legújabb változata a régi ökonomizmusnak („a gazdasági harc a munkások dolga, a politikai harc viszont a liberálisoké"), az utóbbi viszont arra törekszik, hogy a régi ökonomizmust is és az új ökonomizmust is megfossza minden eszmei talajától.

Befejezésül még azt a kérdést kell felvetnünk, hogy miben különbözik Levickij Martovtól? Abban különbözik, hogy az előbbi ifjú likvidátor, az új nemzedékhez tartozik, s nem köti semmiféle tradíció, semmiféle régi emlék. Az ifjúságot jellemző hévvel és nyíltsággal kereken kimondja: „*nem* hegemónia, *hanem* osztálypárt"! Martov azonban már „öreg róka", valamikor régi iszkrás volt, összekeverednek benne a régi hagyományok, amelyek még nem mosódtak el egészen emlékezetében*, és az új likvidátorság, amely még nem bátorodott neki egészen; ezért buzgón fogadkozik és esküdözik: „nem csorbítunk semmit, nem adunk fel semmit", majd pedig hosszú,

* Helyesebben: e hagyományok tartalma, eszmei magva már egészen elmosódott Martov emlékében, de a *szavak* megmaradtak, érezhető, hogy hozzászokott az „engesztelhetetlen internacionalista" „tisztességes cégéréhez".

nagyon hosszú mellébeszélés után mégiscsak elszólja magát, hogy az egész választási agitáció „elvének“ likvidátor elvnek kell lennie.

Márpedig éppen a választási kampány „elve“ a döntő.

„Proszvescsenyije“ 1. és 2. sz.
1911 december és 1912 január.
Aláírás: K. Tulin.

MEGKEZDŐDÖTT A KADET PÁRT ÉS A MINISZTEREK TÁRGYALÁSAINAK LELEPLEZÉSE

Mély megelégedés tölti most el azokat, akik hat vagy öt és fél évvel ezelőtt riadót fújtak a kadetok és a miniszterek tárgyalásai, de különösen a miniszteri tárcákról folytatott megbeszélések alkalmából. Mégiscsak kiderül a történeti igazság és olykor azok segítenek felderíteni azt, akiknek részéről legkevésbé várhattuk volna az igazságot. Most megkezdődtek a leleplezések, és bár az „érdekelt" személyek (és pártok) mindent elkövetnek, hogy eltussolják az ügyet, a leleplezéseket nem sikerül megakadályozniok. Biztosan állíthatjuk, hogy ezek a leleplezések meg fogják erősíteni és kétségtelenül meg is erősítik, hogy annak idején helyesen támadtuk a kadetokat.

A leleplezések Vitte és Gucskov vitájával kezdődtek. Vitte fellépésének célja és jellege a lehető legbecstelenebb; hitvány fondorkodás, gáncsvetés, tárcahajhászás, — ez Vitte fellépésének a motívuma. Tudjuk azonban, hogyha két tolvaj civakodik, ebből mindig a becsületes emberek húznak némi hasznot, de ha három tolvaj civakodik, ennek valószínűleg még nagyobb haszna lesz.

Vitte levelében természetesen az volt a leglényegesebb, hogy akarva, nem akarva meg kellett állapítania bizonyos *tényeket*, s ezzel lehetővé (sőt szükségessé) tette, hogy az ügy összes részeseinek megkérdezésével ellenőrizzék ezeket a tényeket. Vitte levele alapján ezek a fontosabb tények állapíthatók meg:

1) Vittével Sipov, Gucskov, Uruszov, J. Trubeckoj és M. Sztahovics, vagyis a kadetok, a békés megújhodás és az októbristák pártjának a vezetői tanácskoztak.

2) „A tanácskozás első ülésén Vitte gróf (az ő levelét

idézzük) és az előbb említett közéleti személyiségek elvi megállapodásra jutottak minden főbb kérdésben, kivéve a belügyminiszter kinevezésének kérdését."

3) „Vitte gróf ragaszkodott Durnovo kinevezéséhez, a közéleti személyiségek azonban, Uruszov herceg kivételével, ellenezték Durnovo kinevezését. Uruszov herceg igyekezett meggyőzni a tanácskozáson résztvevő kollégáit, hogy a nehéz helyzetre való tekintettel nem szabad habozniok, hanem egyezzenek bele Durnovo kinevezésébe; s hogy példát mutasson, kijelentette, hogy kész elfogadni Durnovo miniszter helyettesének tisztjét . . . A következő ülésen Sipov, Gucskov és Trubeckoj herceg kijelentették, hogy nem léphetnek be abba a kormányba, amelynek Durnovo is tagja . . ."

4) Erre Sztolipint jelölték, de az ő személyében sem tudtak megegyezni; egyesek támogatták, mások ellenezték.

Most az a kérdés, hogy Gucskov változtatott-e valamit ezen a tényálláson? Ő is csak megerősítette, hogy „Uruszov herceg, később az I. Állami Duma tagja, szilárdan kitartott Durnovo jelöltsége mellett". Vitte, Gucskov szavai szerint, ingadozott, és egy pillanatra kész volt elejteni Durnovót, mert a sajtó leleplező hadjáratra, támadásra készült ellene. „Mindez — fűzte hozzá Gucskov — közvetlenül az október 17-i kiáltvány után történt, amikor korlátlan, mondhatnám, féktelen sajtószabadság uralkodott."

A tárgyalások sokáig tartottak: Gucskov „hosszantartó tárgyalások fárasztó napjairól" ír. Sztolipinról, úgymond, „senkinek sem volt rossz véleménye, miként Vitte gróf írja". Gucskov az akkori általános helyzetet jellemezve ezt mondja: „Most sok a «honmentő» . . . De hol voltak akkor? . . akkor még sokan nem tudták elhatározni magukat, hogy a barikád melyik oldalára álljanak."

Ezek a Vitte és Gucskov leleplezéseinek lényeges pontjai; a lényegteleneket természetesen mellőzzük. A történeti igazság tehát egész határozottan napfényre kerül: 1) *A kadetok és az októbristák között nem volt komoly különbség az orosz történelemnek ebben az igen komoly pillanatában*; 2) „sokan" (a burzsoá közéleti személyiségek közül, s Gucskov „finom" célzása szerint bizonyára a

miniszterek közül is) „akkor még nem tudták elhatározni magukat, hogy a barikád melyik oldalára álljanak". Tény azonban, hogy tanácskozásra gyűltek össze, sőt nem is egyszer, olyan emberek, akik *a „barikád" egy és ugyanazon „oldalán"* álltak. A tanácskozások alkalmával a miniszterek is, az októbristák is, a kadetok is a barikád ugyanazon oldalán álltak. Kétségtelen, félreérthetetlen történelmi igazság, hogy a kormány és az ellenforradalmi, liberális burzsoázia tanácskozott, tárgyalt egymással.

Most pedig lássuk a kadetok magatartását. Vitte és Gucskov leleplezései után (leveleiket a régi időszámítás szerint Pétervárott szeptember 26-án, Moszkvában szeptember 27-én tették közzé) a kadetok *meglapulva hallgatnak* arról, hogy *ők is* részt vettek a tanácskozáson, és csak Gucskovot próbálják „ingerelni". A *„Recs"* és a *„Russzkije Vedomosztyi"* szeptember 28-i száma azzal „ingerli" Gucskovot, hogy ő később Durnovo híveinek kollégája volt, de *ami a történeti tényeket illeti, sem helyreigazítást, sem cáfolatot nem közölnek.* Azt reméli a harmadik tolvaj, hogy Vitte és Gucskov vitája mögött észrevétlen maradhat!

Erre az októbristák „bosszúhadjáratot" indítanak Vitte ellen is és a kadetok ellen is. A „Golosz Moszkvi" *október 14-i* számában (miután az októbristák két hétig puhatolóztak, a kadetok pedig gyáván és aljasul hallgattak!) „tájékoztató" közlemény jelenik meg ezzel a címmel: „Vitte gróf, P. N. Durnovo és a kadetok szövetsége". Az újabb leleplezések lényege a következő: 1) J. Trubeckoj abban az időben a kadet párt tagja volt. 2) „Trubeckoj herceg félreértések elkerülése végett kötelességének tartotta figyelmeztetni Vitte grófot, hogy a közéleti személyiségekkel folytatott összes tárgyalásairól" (az októbristák és a kadetok a munkás- és parasztdemokratákat érthető okokból nem számítják a „közéleti személyiségek" közé: 1905 októberében a munkások és parasztok a közéletben nyilván *nem* szereplő „személyiségek" voltak!) „értesíteni fogja pártja irodáját, mely a folyó ügyek tárgyalása végett naponként Petrazsickij professzor lakásán ülésezik." 3) Sztolipin jelöltségét igen hevesen ellenezte Petrunkevics úr, akinek az volt a véleménye, „hogy végső esetben (sic!) Sztolipin helyett inkább Durnovo belügyminiszteri ki-

nevezését kell tanácsolni Vitte grófnak. A kadet párt többi vezetői teljesen egyetértettek Petrunkevics véleményével, és megbízták Trubeckoj herceget, hogy közölje Vitte gróffal a Petrazsickij lakásán tanácskozó közéleti személyiségek elhatározását." Trubeckoj a következő nap reggelén felkereste Vitte grófot, és hűen közölte vele a kadet párt irodájának a két jelöltre vonatkozó véleményét.

Megerősítette-e J. Trubeckoj a reá való hivatkozással mondottakat? Teljesen megerősítette: a „Novoje Vremja" és a „*Recs*" *tudósítói* előtt kijelentette, hogy a „Golosz Moszkvi" közleménye „*egészen pontos*" („Novoje Vremja", okt. 15. sz. és „Recs", okt. 19. sz.). „Az «iroda» szó *talán nem megfelelő* — mondotta Trubeckoj —, azt kellett volna mondani, hogy a párt (a kadet párt) vezetői"; Trubeckoj másik, épp ilyen lényegtelen „helyreigazítása" arra vonatkozik, hogy ő „talán nem is másnap reggel, hanem 2—3 nap múlva" kereste fel Vittét. Trubeckoj végül a következőket mondta a „Recs" tudósítójának:

„Talán kifogásolnom kellene Gucskov egyik állítását. Gucskov azt mondotta, hogy a közéleti személyiségek csakis Durnovo miatt vonakodtak belépni a kormányba. Ami engem illet és — ha nem tévedek — Sipov nevében is kijelenthetem, ez nem egészen (nem egészen!) így áll. Én és Sipov hajlandók voltunk belépni a kormányba, ha előbb kidolgozzák a programot, Vitte azonban ragaszkodott ahhoz, hogy e feltétel nélkül vállaljunk tárcát. Ez volt a különbség köztünk és Gucskov között, aki, ha jól emlékszem, nem kötött ki ilyen feltételt." Trubeckoj úr ebben a pontban óvatosan fejezi ki magát: „nem egészen így áll", „ha jól emlékszem"!

Petrunkevics úr a „*Recs*" október 19-i számában nyilatkozik — tehát *három héttel* azután, hogy a leleplezések megkezdődtek!! És lássuk, *hogyan* nyilatkozik.

Előbb hosszan (27 sorban) arról bölcselkedik, hogy az emlékezetre nem lehet építeni, feljegyzéseket pedig csak Sipov készített.

Mire való ez a bölcselkedés? Azonnal és teljesen nyilvánosságra akarja hozni az igazságot? Mi sem könnyebb ennél, *nevezze meg az összes* résztvevőket és kérdezze meg őket. Ha pedig *saját* pártjáról nem akarja nyilvánosságra

hozni az igazságot, akkor miért játszik bújócskát azzal, hogy Sipovra hivatkozik.

További *27 sorban* arról bölcselkedik, hogy az októbristák könnyen terjesztenek „kacsákat". — Mire való ez a bölcselkedés, mikor a „Golosz Moszkvi" megnevezte azt a *személyt*, aki megerősítette a közleményt?? Petrunkevics úr szemmelláthatóan arra törekszik, hogy egy halom literátori és diplomáciai szemét alá temessen egy egyszerű és világos kérdést. Ez *nem becsületes* eljárás.

Majd *20 sorban* Trubeckoj úrral csipkelődik: „Személyes megemlékezés" — mintha személyes megemlékezéseken kívül más megemlékezések is volnának! — a herceg erről *„egy árva szót sem szólt senkinek"* — a dőlt betűkkel Petrunkevics nyilván Trubeckoj indiszkréciójára céloz. A kadetok őszinte felelet helyett indiszkrécióval kezdik vádolni egymást! Ennek *csakis az lehet* az értelme, hogy a kadetok *bosszankodnak* a leleplezések miatt, eljárásuk elárulja az ügy *eltussolására* irányuló kísérleteiket (herceg, ezután ne legyen indiszkrét!).

A 74 soros előszó után következik végre a tulajdonképpeni cáfolat: 1) a kadet párt irodája Moszkvában volt és ezért nem ülésezhetett Petrazsickij lakásán; 2) Petrazsickij „abban az időben nem tartozott a párt ügyeit vezető személyekhez"; 3) (a kadet párt irodájának) „egyes tagjai, akik Pétervárott tartózkodtak, nem kaptak felhatalmazást semmiféle tárgyalásra, s még kevésbé arra, hogy szövetségre lépjenek Vitte gróffal, Durnovóval, vagy bárki mással"; 4) „Én (Petrunkevics úr) *egyszer* (Petrunkevics úr kiemelése) voltam Petrazsickijnél, s ez alkalommal valóban tárgyaltunk annak lehetőségéről, hogy J. Trubeckoj herceg közoktatásügyi miniszterként belép a kormányba; az összes jelenlevők kifejezték meggyőződésüket, hogy a herceg csak azzal a feltétellel fogadhatja el a felajánlott tárcát, ha a kormány a politikai helyzetnek megfelelő világos és határozott programmal lép fel, s meg tudja nyerni a «társadalom» bizalmát (emlékezzünk csak, hogy *mit* értenek az *összes* vitázók „társadalom" alatt: a munkások és parasztok *nem* tartoznak a „társadalom"-hoz). Nagyon lehetséges, hogy emellett a különböző jelöltek, köztük Durnovo és Sztolipin személyi és politikai rá-

termettségét is mérlegelték, de sem én nem emlékszem olyan tüzes beszédre, amely meggyőzte volna az összes jelenlevőket, sem az utóbbiak, akiket megkérdeztem, nem emlékeznek erre."

Érdemben ez Petrunkevics úr egész „cáfolata"; ráadásul még 48 sorban csipkelődik Trubeckojjal: az emlékezete — úgymond — cserben hagyta, a kadetok pártja nem kötött szövetséget Durnovóval „és nem engedte meg Trubeckoj hercegnek, a kadet párt tagjának, hogy belépjen a kormányba, melyet a párt nem támogathatott".

Nem tartalmaz semmi újat Trubeckojnak és Petrunkevicsnek a „Recs" október 27-i számában megjelent levele sem: Trubeckoj kitart amellett, hogy igenis Petrunkevics „tanácsolta, hogy Durnovo és Sztolipin közül inkább az előbbit válasszák", Petrunkevics viszont tagadja ezt.

Vagyis mi a tényállás?

Petrunkevics úr kijelentette, hogy az irodának Pétervárott tartózkodó tagjai *nem kaptak felhatalmazást semmiféle tárgyalásra*, de akaratlanul is megerősíti a tárgyalások *tényét!* „A Petrazsickij lakásán tartott tanácskozáson — írja maga Petrunkevics úr („Recs", X. 27.) — megvitattuk Trubeckoj herceg jelöltségét."

Szóval, *voltak tárgyalások*. S ha a „párt", mint Petrunkevics úr írja, „nem engedte meg" Trubeckojnak, hogy belépjen a kormányba, ebből *következik*, hogy a *párt nevében tárgyaltak!*

Petrunkevics úr nagyszerű művész önmaga megcáfolásában. Nem voltak tárgyalások, de ... de „tanácskoztunk a jelöltekről". A párt irodája nem ülésezett, de ... de a párt határozatot hozott. Az efféle szánalmas csűrés-csavarás azokat jellemzi, akik hiába próbálnak *elbújni*. Valóban, mi volna egyszerűbb, mintha megneveznék a tanácskozás *összes* résztvevőit, közölnék az „iroda" vagy a párt, vagy a vezető személyek pontos határozatát? Ha ismertetnék azt az állítólag világos, állítólag határozott programot, melyet a kadetok Vitte kormányától (állítólag) követeltek? De éppen az a bökkenő, hogy liberálisaink *nem mondhatják* meg az igazságot, hogy *félnek* az igazságtól, hogy az igazság *kompromittálja* őket.

Ezért kicsinyes, szánalmas kibúvókkal állnak elő, csűr-

nek-csavarnak, mentegetőznek, s ezzel megnehezítik (legalábbis a figyelmetlen olvasó számára) annak a nagyfontosságú történelmi kérdésnek a tisztázását, hogy milyen magatartást tanúsítottak a liberálisok a kormánnyal szemben 1905 októberében.

Miért kompromittálja az igazság a kadetokat? Azért, mert a tárgyalások ténye, a tárgyalások körülményei és feltételei megcáfolják a kadetok „demokratizmusáról" szóló mesét és bizonyítják liberalizmusuk ellenforradalmi voltát.

Tárgyalhatott-e egyáltalában egy igazán demokratikus párt olyan emberrel, mint Vitte, olyan időben, mint 1905 októbere? Nem, nem tárgyalhatott; ilyen tárgyalások csakis közös alapon folyhattak, ez pedig szükségképpen az ellenforradalmi törekvések, hangulatok, szándékok közös alapja volt*. Hiszen csakis a demokratikus tömegmozgalom elfojtásáról tárgyalhatott Vittével.

Továbbá. Még ha feltesszük is, hogy a kadetokat *demokratikus* célok vezették a tárgyalásoknál, vajon hallgathatott volna-e a nép előtt egy demokratikus párt ezekről a tárgyalásokról, mikor a tárgyalások megszakadtak? Semmi szín alatt sem hallgathatott volna. És éppen itt tűnik szembe, hogy miben különbözik az ellenforradalmi liberalizmus az ilyen jellemzést nem érdemlő demokratizmustól. A liberális több szabadságot *akar, de úgy,* hogy a demokrácia ezáltal ne erősödjék, hogy a régi hatalommal való tárgyalás, a hozzá való közeledés folytatódjék, erősödjék, szilárduljon; ezért a liberális a tárgyalások megszakítása után *semmit sem közölhet* a tárgyalásokról, mert ezzel megnehezítené a tárgyalások újrafelvételét, „kiszolgáltatná magát" a demokráciának, szakítana a hatalom-

* Lásd *ennek* a közös alapnak kitűnő magyarázatát J. K.-nak „Az orosz liberalizmus történetéből" c. cikkében, a „Villanás" c. cikkgyűjteményben (Szentpétervár 1907), amely *magának* Miljukov úrnak cikkei („A harc éve") alapján készült. „Vitte gróf távozása egyértelmű azzal, hogy elvesztettük a megegyezés utolsó esélyét", írta Miljukov úr 1906 április 18-án, s ezzel egészen világosan és határozottan elismerte, hogy voltak *megbeszélések*, voltak *esélyek*, volt értelme a megegyezési kísérletek *ismétlésének*.

mal, amit a liberális nem tehet. Ezzel szemben a demokrata, ha tárgyalásokat folytatna Vittével és látná, hogy a tárgyalások hiábavalók, azonnal közzétenné a tárgyalásokat, megszégyenítené ezzel Vitte úrékat, leleplezné játékukat, elősegítené a demokrácia továbbhaladását.

Figyelemre méltó még a kormány programjának és összetételének kérdése is. Az utóbbiról a tárgyalások összes résztvevői beszélnek, még pedig pontosan, világosan: ilyen és ilyen tárcákat ajánlottak ennek és ennek. Az *előbbiről* azonban, vagyis a programról *egyikük sem* beszél világosan és pontosan! Arra, hogy kik követeltek tárcákat, Trubeckoj is, Petrunkevics is jól emlékszik, és mindkettő beszél róla. Arról azonban, hogy milyen volt a „program", *egyikük sem beszél!!* Vajon véletlenség ez? Szó sincs róla! Ennek az az oka (és kétségtelen bizonyítéka), hogy a „program" egyáltalában nem érdekelte a liberális urakat, hogy a program csak semmitmondó cégér, „költészet" volt számukra — hiszen Vittének tényleg nem is lehetett más programja, mint a hatalom megszilárdítása és a demokrácia gyengítése; bármit ígért, bármivel kecsegtetett, bármit mondott volna, kizárólag ezt a politikát kellett *követnie*, — a liberálisok számára pedig a tárcák elosztása volt „eleven" ügy. Vitte például csakis ezért feledkezhetett meg *teljesen* a programról (sőt Vitte szerint teljes elvi egyetértés volt köztük!), arra azonban, hogy ki jobb (vagy ki rosszabb?): Durnovo-e vagy pedig Sztolipin, erre a vitára mindenki emlékszik, mindenki beszél róla, mindenki ennek vagy annak a beszédeire vagy érveire hivatkozik.

A szög kibújik a zsákból. A történeti igazság még három-négy személy tudatosan szépített elbeszéléseiből is elég határozottan kiviláglik.

Oroszország egész liberális burzsoáziája, Gucskovtól Miljukovig, — aki politikailag kétségtelenül felelős Trubeckojért, — nyomban október 17-e után *hátat fordított* a demokráciának és Vittéhez közeledett. És ez nem véletlenség, nem egyes személyek árulása; ezzel egy *osztály* helyezkedett a gazdasági érdekeinek megfelelő ellenforradalmi álláspontra. Csakis erre az álláspontra helyezkedve tárgyalhattak a kadetok Trubeckoj személyében Vittével 1905-ben, Muromcev személyében Trepovval 1906-ban

stb. Aki nem érti, hogy miben különbözik az ellenforradalmi liberalizmus a demokráciától, az nem értheti meg sem a demokrácia történetét, sem a demokrácia feladatait.

„Proszvescsenyije“ 1. sz.
1911 december.
Aláírás: P.

HÁROM INTERPELLÁCIÓ

Az Állami Duma, még a III. Állami Duma gyorsírói jegyzőkönyvei is igen érdekes és tanulságos politikai anyagot tartalmaznak. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a garasokkal megvesztegethető „Rosszija" című lap melléklete értékesebb, mint bármely liberális újság. Mert a liberális lapok szép színben tüntetik fel a liberálisokat, tompítják ama kérdéseket, melyeket egyrészt a „jobboldaliak", másrészt az igazi néptömegek képviselői vetnek fel, mindig, változatlanul hamisan ítélik meg „belpolitikánk" *lényegét*. Pedig éppen a megfelelő kérdések *felvetésében*, éppen a dolog *lényegének* megítélésében van korunk összes gazdasági, társadalmi és politikai feladatainak veleje.

Próbáljuk megvilágítani a mondottakat — amennyire lehetséges — a politikai titkosrendőrségről, az éhínségről, s az 1881. évi „ideiglenes" szabályzatról szóló három interpelláció vitája alapján[127].

A duma idei ülésszakának első ülését az elnöklő októbrista Sztolipinról mondott beszédével nyitotta meg. Ebben a beszédben az volt az érdekes, hogy az októbristák vezére szerint „Sztolipin mindvégig szívén viselte Oroszország politikai és társadalmi életének állandó továbbfejlődését, bár óvatos, körültekintő volt ez a haladás". Nem rossz, ugyebár, Sztolipin mint „progresszista"! Hogy abban a kormányzati rendszerben, abban az államszervezetben, annak az osztálynak a fennmaradása mellett, amelynek politikáját Sztolipin hajtotta végre, miért nem lehet *más*, csakis a mai, csakis olyan „haladás", amely még az októbristákat sem elégíti ki, — ezen bizonyára elgondolkodott nem egy demokrata, aki Rodzjanko beszédét ol-

vasta. Sajnos, a jelenlevő duma-képviselők közt, akik ezt a beszédet hallgatták* s demokratáknak vallották magukat, nem akadt egy sem, aki megmagyarázta volna a „haladás" sztolipini formájának *osztály*gyökereit.

Pedig jó alkalom kínálkozott erre a politikai titkosrendőrségről szóló vitában.

Sztolipin „hitt a tiszteletre méltó A. I. Gucskovnak — dörögte Markov II. — és nem kevésbé tiszteletre méltó barátainak a duma-középen. Halállal bűnhődött hiszékenységéért. Az a nyugalom, amelyet át kellett élnünk, a temető nyugalma. Más nyugalom nincs (felkiáltások balról: úgy van!). Van forradalmi fellendülés... Nincs nyugalom, közeleg a forradalom. A forradalommal szembe kell szállnunk, szemtől szembe, életre-halálra harcolnunk kell ellene (derültség a baloldalon), fel kell akasztani ezeket a bitangokat, ezeket a fanatikusokat és gazembereket. Ezt akarom mondani az interpelláció sürgőssége ellen."

Így vetette fel a kérdést a nagybirtokosok képviselője.

Markov II. után Rogyicsev szólalt fel, de már az interpelláció érdemében. Rogyicsev, mint mindig, szépen beszélt. De ez az ékesszóló liberális olyan ügyefogyottan vetette fel a kérdést, hogy csak szánakozni lehet rajta. Liberális frázisok és frázisok — semmi több. „Amikor az októbristák központi bizottsága — kiáltott fel Rogyicsev úr — azt vágja az ellenzék szemébe, hogy politikai ellenfeleinek meggyilkolására törekszik, ez gyalázatos hazugság. És ezt a hazugságot hajlandó vagyok megbocsátani önöknek, ha megesküsznek, hogy végeznek azzal a kígyóval, mely kezébe kaparintotta az orosz hatalmat, végez-

* Markov II. beszédéből tudjuk, hogy a munkásképviselők nem voltak jelen. „Önök — mondotta Markov II. a munkásképviselőkhöz fordulva — őszintén kifejezték álláspontjukat... amikor távoztak a teremből... Önök eltávoztak... Ezért, ha nem is tisztelem, de megértem önöket." Markov II. igen gyakran igazi huligán módjára viselkedik a dumában. Idézett szavaiból azonban, éppúgy, mint kollégáinak nagyon sok nyilatkozatából is, látható, hogy egy határozott osztály szempontjából nyíltan vetik fel a kérdést. Ez a nyíltság igen gyakran százszor hasznosabb a tömegek politikai öntudatának fejlődése szempontjából, mint az „osztályfölötti" álláspontra igényt tartó liberálisok elcsépelt frázisai.

nek a spionokráciával" (lásd a „Rosszija" gyorsírói feljegyzésének 23. old., és még egyszer a 24. old., ahol megint az „esküről" szaval).

Hatásos, „szörnyen" hatásos! Rogyicsev hajlandó megbocsátani az októbristáknak, ha „megesküsznek", hogy végeznek! Fecsegő uram, elég a hazugságból: nemcsak az októbristák, hanem *önök*, kadetok sem képesek *végezni* semmilyen komolyabb bajjal, bárhogyan „esküdöznek" is. Ha ön egy ilyen komoly kérdésben „esküről" szaval, ezzel csak *elhomályosítja* a tömegek politikai öntudatát, ahelyett, hogy felvilágosítaná őket, lármás szavakkal *elkábítja* az emberek agyát, ahelyett, hogy higgadtan megmagyarázná, egyszerűen, világosan kifejtené, hogy *miért* kaparintotta, kaparinthatta meg ez a „kígyó", s *miért* kellett megkaparintania a mostani hatalmat.

Rogyicsev úr, aki nem magyarázza meg ezt, aki fél egyenesen és nyíltan a kérdés gyökeréig, lényegéig hatolni, nem a kérdés feltevésében, nem elvileg, hanem csak lendületes ékesszólásával különbözik az októbristáktól. Ha kissé figyelmesebben olvassuk a beszédét, ha kissé elgondolkozunk rajta, megállapíthatjuk, hogy Rogyicsev úr álláspontja voltaképpen októbrista álláspont: *csakis* ezért ígérhet nekik „bocsánatot", ha „megesküsznek". Ez a megbocsátás, ez az eskü merő komédia, s ezt a komédiát azért játsszák a liberálisok, mert félnek még a valamelyest is következetes demokráciától. Ez a félelem határozza meg Rogyicsev kérdésfeltevését, mikor az „arányról" beszél, Lopuhint védelmezi stb. Az októbristák és a liberálisok álláspontja voltaképpen *nem* különbözik egymástól.

Ezzel szemben olvassák el figyelmesen Pokrovszkij II. beszédét. Mindjárt beszéde elején kiemeli, hogy az ő és kollégái interpellációja „érdemben teljesen különbözik" az októbristák interpellációjától. És ha Pokrovszkij II. és kollégái interpellációjában vannak is sikerületlen helyek, ezt az *érdemi* különbséget helyesen hangsúlyozta. „Bennünket nem az nyugtalanít — mondotta Pokrovszkij II. —, hogy a politikai titkosrendőrség komolyan árt a kormánynak, ami önöket nyugtalanítja; bennünket az nyugtalanít, hogy a politikai titkosrendőrség, melyet a kor-

mány az önök közreműködésével nagyra nevel, romlásba dönti az országot . . ."

És Pokrovszkij II. nem szaval, hanem igyekszik *megmagyarázni*, hogy miért szükséges a hatalomnak a politikai titkosrendőrség, s mi egy ilyen intézmény osztályalapja (az „eskü" és „megbocsátás" nem érinti az osztályalapot). „A kormány — mondotta Pokrovszkij II. —, amely egészen elidegenedett a társadalomtól, amelynek nem volt semmiféle támasza a társadalomban, mert ellensége lett a demokráciának, ez a kormány, mely csak a kihalt nemesi osztály nyomorúságos maradékaiból állt, *kénytelen volt* (a mi kiemelésünk) elsáncolni magát, *kénytelen volt* elkülönülni, elszigetelődni a társadalomtól — és létrehozta a politikai titkosrendőrséget . . . S amint egyre hatalmasabbá válik a társadalmi mozgalom, s a demokrácia mind szélesebb rétegei sodródnak bele ebbe a mozgalomba, ugyanolyan mértékben növekszik a politikai titkosrendőrség jelentősége és befolyása is."

Pokrovszkij II. nyilván maga is érezte, hogy a „társadalom" szó itt pontatlan, s ezért *helyesen* a demokrácia szóval igyekezett pótolni. Mindenesetre megpróbálta *megmagyarázni* a politikai titkosrendőrség lényegét, megvilágítani osztályalapját, az *egész* államszervezettel való kapcsolatait — s ez Pokrovszkij II. igen nagy érdeme.

Még ha figyelmen kívül hagyjuk is Rogyicsev úr mértéktelen és ízléstelen szószátyárkodását, nem nyilvánvaló-e, hogy Pokrovszkij II. és Gegecskori kérdésfeltevése annyira különbözik Rogyicsevék kérdésfeltevésétől, mint ég a földtől? A munkásképviselők kérdésfeltevésében az volt a lényeges, hogy következetesen érvényesítették a demokratizmust, s csakis a demokratizmust. Az igazi demokratizmus és a demokrácia nevével visszaélő kadet liberalizmus (a „társadalom" liberalizmusa) közti óriási különbség megmagyarázása — ez egyike a legfontosabb feladatoknak a III. dumában, az 1906-tól 1911-ig terjedő időszak után, de különösen a IV. dumaválasztás előtt.

Térjünk át a második interpellációra, az éhínségről szóló interpellációra. Elsőnek Dzjubinszkij úr szólalt fel

és csapnivalóan rosszul beszélt. Nem az volt a baja, hogy nem hozott fel igaz tényeket, — nem, ő feltétlenül igaz tényeket hordott össze, és egyszerűen, világosan, híven ismertette azokat. Még azt sem mondhatjuk, hogy nem rokonszenvezett az éhezőkkel, — nem, kétségtelenül együtt érzett velük. Azt sem vethetjük szemére, hogy nem bírálta a kormányt, hiszen az egész idő alatt ezt tette. De Dzjubinszkij úr nem úgy beszélt, mint egy demokrata, hanem úgy, mint egy liberális hivatalnok, — ez beszédének legnagyobb hibája, ez a trudovik csoporthoz tartozó „intellektuelek" álláspontjának legnagyobb hibája, amely például az első és a második duma jegyzőkönyveiből még világosabban kitűnik. Dzjubinszkij csak abban különbözött a kadetoktól, hogy az ő beszédének nem volt ellenforradalmi tónusa, amit minden figyelmes ember mindig észrevehet a kadetoknál; kérdésfeltevésében Dzjubinszkij nem ment tovább annál, mint ameddig egy liberális hivatalnok elmehet. Beszéde ezért olyan feltűnően gyenge, halálosan unalmas, ügyefogyott, — különösen ha összehasonlítjuk pártbeli kollégája, a paraszt Petrov III. beszédével, akiben (mint az első és a második duma csaknem valamennyi *paraszt* trudovikjában) erősödik az igazi, tősgyökeres, „vérbeli" demokrata.

Lássuk, hogyan kezdi Dzjubinszkij úr. Az éhínségről szólva, — mit gondolnak, mit tart a legfontosabbnak?.. „az 1900 június 12-i ideiglenes szabályzat" élelmezési rendelkezését!! Azonnal érezhetjük, hogy ez az ember, ez a politikus nem személyes tapasztalatból, nem a tömegek életének megfigyeléséből, világos képzetéből merítette legmélyebb benyomásait az éhínségről, hanem a rendőri jog tankönyvéből, természetesen a legliberálisabb, a legesleglibe rálisabb professzor legújabb és legjobb tankönyvéből.

Dzjubinszkij úr bírálja az 1900 június 12-i szabályzatot. Lássuk, *hogyan* bírálja: „az 1900 június 12-i szabályzatot, szinte megjelenése óta, maga a kormány is, maga a társadalom is elégtelennek tartotta . . ." Maga a kormány is elégtelennek tartotta — tehát a demokrácia feladata kijavítani az 1900 június 12-i szabályzatot, hogy maga a kormány is „kielégítőnek tarthassa"! Mintha egy orosz-

országi vidéki hivatalban volnánk. Áporodott levegő. Irodaszag. Jelen van a kormányzó, az ügyész, a csendőrezredes, a tanácskozás állandó tagja, s két zemsztvoliberális. A zemsztvo-liberális azt bizonygatja, hogy kérvényezni kell az 1900 június 12-i szabályzat módosítását, mert „maga a kormány is elégtelennek tartja" ezt a szabályzatot... Bocsánat, Dzjubinszkij úr! Hát akkor mire kell nekünk, demokratáknak, a duma, ha *ott* is olyan nyelven fogunk beszélni, úgy fogunk viselkedni, úgy fogunk „politikailag" gondolkodni és úgy vetjük fel a kérdéseket, mint egy vidéki irodában, egy kényelmes kispolgári „fészekben": valamely liberális mérnök, ügyvéd, professzor, zemsztvo-tag dolgozószobájában, ami 30 évvel ezelőtt még megbocsátható volt (ha ugyan megbocsátható volt)? Erre igazán nem kell semmiféle duma!

A közmondás azt tartja: „mondd meg, ki a barátod, s én megmondom, hogy ki vagy." Ha a duma gyorsírói jegyzőkönyveit olvassuk, egyik-másik képviselőnek így szeretnők körülírni ezt a közmondást: „mondd meg, *kihez* beszélsz az Állami Duma szószékéről, s én megmondom, hogy ki vagy."

Rogyicsev úr például, mint minden kadet, mindig a kormányhoz és az októbristákhoz beszél. Rogyicsev úr, mint minden kadet, őket szólítja fel „esküre", és ezzel a feltétellel hajlandó „megbocsátani" nekik. Voltaképpen ez a zseniális rogyicsevi frázis — (véletlenül kikotyogta az igazságot!) — kitűnően tükrözi a kadetok politikai álláspontjának egész szellemét, mely az *összes* dumákban, a kadet párt valamennyi fontosabb fellépésében, a parlamentben, a sajtóban és a miniszter előszobájában egyaránt kifejezésre jut. „A hazugságot hajlandó vagyok megbocsátani önöknek, ha megesküsznek, hogy végeznek azzal a kígyóval, amely kezébe kaparintotta az orosz hatalmat", — ezeket a szavakat kell rávésni arra az emlékoszlopra, amelyet ideje volna már Rogyicsev úr tiszteletére emelni.

De Dzjubinszkij úr nem kadet; ő nem tartozik azon politikai analfabéták közé, akik a kadet pártot demokratikus pártnak tekintik; ő trudoviknak, narodnyiknak nevezi magát. És annyira hiányzik belőle a demokratikus

érzék, hogy amikor az Állami Duma szószékére lép, mindegyre a hivatalnokokhoz szól. Annyira hiányzik belőle ez az érzék, hogy nem az éhező parasztok millióihoz fordul — pedig ez Oroszországban csak a duma szószékéről és egyelőre alighanem kizárólag a duma szószékéről lehetséges —, hanem ahhoz a néhány száz hivatalnokhoz, aki ismeri az 1900 június 12-i szabályzatot.

„A június 12-i szabályzatnak — mondja Dzjubinszkij úr — merőben politikai jelentősége volt; az volt a célja, hogy kiküszöbölje a társadalmi zemsztvo-szervezeteket, és teljes egészében a kormányra ruházza a lakosság élelmiszer-segélyezésének ügyét."

„A június 12-i szabályzat merőben politikai jelentőségű volt..." Miféle nyelv ez? A régmúlt áporodott levegője csap meg bennünket! 25—30 évvel ezelőtt, a múlt század átkos emlékezetű 80-as éveiben írt ilyen nyelven a „Russzkije Vedomosztyi", mikor a zemsztvo szempontjából bírálta a kormányt. Ébredjen fel, Dzjubinszkij úr! Ön átaludta a XX. század első évtizedét. Amíg ön aludni méltóztatott, a régi Oroszország meghalt, új Oroszország született. Ehhez az új Oroszországhoz már *nem lehet* olyan nyelven szólni, hogy a kormánynak szabályzata „merőben politikai" jelentőségét vetik szemére. Ez a nyelv minden jó szándéka, illendősége és kétségtelen jóakarata mellett sokkal reakciósabb, mint a III. duma reakciósainak a nyelve. Ez olyan népség vagy olyan vidéki hivatalnok nyelve, akit minden politika rémít, aki a „politikát" valamiféle kísértésnek tartja, és olyan élelmezési kampányról álmodozik, amelyben „nincs politika". A mai Oroszországhoz csak úgy lehet beszélni, hogy az egyik politikával szemben a másik politikára, az egyik osztály politikájával szemben a másik osztály vagy más osztályok politikájára, az egyik politikai rendszerrel szemben a másikra apellálunk: ez nemcsak a demokratizmusnak, hanem még a legszűkebb látókörű liberalizmusnak is ábécéje, ha komolyan vesszük e politikai terminusok jelentését.

Dzjubinszkij egész beszédét ugyanaz a szellem hatja át, mint beszéde elejét. Beszél az adóbeszedési körrendeletekről, az adósrófról, a kaszások és a paraszti megbízot-

tak kedvezményes tarifáiról, beszél arról, hogy a vetőmagot a vetés után kapják, a tehénre adott kölcsönökről — mert a kormány fontosabbnak tartja a jószág takarmányozását, mint az emberek ellátását, — beszél arról, hogy a parasztok inkább magánbankoktól kölcsönöznek 12%-ra 75 000 rubelt, semhogy a kincstártól kérjenek 70 000 rubel kamatmentes kölcsönt, ami hosszú *huzavonával* járna, végül idéz igen épületes vidéki leveleket, amelyekből kitűnik, hogy a nyomor szörnyű méreteket öltött. De ebben az egész igen jóindulatú beszédben szikrája sincs a demokratikus érzéknek, halvány nyomát sem látjuk annak, hogy Dzjubinszkij megértette volna a demokratikus „*politika*" feladatait. Beszédéből kétségtelenül következik — és a jó szándékú Dzjubinszkij úr éppen ezt akarta bebizonyítani —, hogy a mi rendszerünk rothadt, szomorú azonban, hogy a szónok nem veszi észre, hogy beszédéből egyszersmind a rothadt liberális hivatalnok rothadt morálja is „következik".

A Dzjubinszkijt követő szónok után Tolsztoj gróf, Ufa kormányzósági képviselő beszélt, aki nagyon távol áll a trudovikságtól, de egészen úgy beszélt, mint Dzjubinszkij: „a kormány bizonyos politikai szempontoktól vezéreltetve a zemsztvót rendszeresen kirekeszti az élelmezési ügyből, ezért szenved az egyszerű nép óriási része . . ." Dzjubinszkij és Tolsztoj gróf akár húsz évvel, sőt ötven évvel ezelőtt is elmondhatta volna beszédét. Beszédükben még él a régi, szerencsére már halott Oroszország, lent az „egyszerű nép" s fent többnyire nem liberális hivatalnokokkal a zemsztvo-liberálisok Oroszországa, ahol nem voltak olyan osztályok, amelyek felismerték vagy kezdték volna felismerni, hogy a lakosság különböző elemei különböző „politikát" folytatnak, amelyek megtanulták vagy kezdték volna megtanulni, hogyan kell nyíltan, közvetlenül harcolni ellenkező érdekeikért. És az „egyszerű nép" is, a zemsztvo-liberálisok is jobban féltek akkor „bizonyos politikai szempontoktól", mint a tűztől.

Lapozzunk tovább a gyorsirói feljegyzésekben. Olyan beszédekre bukkanunk, amelyeket, ha összességükben vesszük, nem mondhattak Oroszországban sem ötven, sem húsz, de még hét évvel ezelőtt sem. Ime Markov II.

és Petrov III. párviadala — mintha szándékosan számoznák őket, annak jelzése végett, hogy itt különböző osztályok tipikus képviselőivel van dolgunk, olyanokkal, akik sokan vannak. Markov II. a régi módon támad, Petrov III. védekezik és a védekezésből támadásba megy át, de *nem* a régi módon.

Markov II.: „... Az alaptalan és a tényleges helyzettel egyáltalán nem indokolt támadások természetesen azzal magyarázhatók, ... hogy bármit tett is az orosz kormány, lázították népünket“ ... „a nyugati kormányzóságokban ... az emberek kinn dolgoznak a földeken és azt teszik, amit önöknél a Volga mentén nem akarnak tenni“ — (hogy kihez intézi a szónok ezeket a szavakat: „önöknél a Volga mentén“, nem egészen világos, mert előtte csak Kropotov, Vjatka kormányzóság trudovik képviselője beszélt; „önöknél a Volga mentén“: ezt nyilvánvalóan *nem* a duma-képviselőkre, *nem* arra értette, ami a dumában van vagy volt, hanem valami másra) —, „mert a Volga mentén igen sok a naplopó, s ezt nem szabad elfelednünk ... Tudjuk, hogy önöknél sok olyan éhező van, akit valóban éheztetni kell, hogy dolgozzék, s ne lopja a napot.“

Petrov III., aki bár nem a Volga mellékéről való, hanem Perm kormányzósági képviselő, ezt felelte: „Ismétlem, uraim, ha Markov II. nem naplopó, akkor emlékeznie kell 1905-re és 1906-ra, hiszen 1905 és 1906 után a nagybirtokos urak milliókra rúgó segélyt kaptak az államkasszából. Mit jelent ez? Elsősorban ezt tartsák szem előtt, a parasztokat pedig nincs joguk sértegetni.“

Markov II. (közbeszól): „Alább egy hanggal, kedves uram.“

— Milyen durván viselkednek ezek a „második“ és „harmadik“ számú emberek, ugyebár?

Milyen zabolátlanság — ahhoz a finom, méltóságteljes, állami nyelvhez képest, melyen a Dzjubinszkijak bizonyítgatták a nemesség elöljáróinak az 1850. évi ... azaz hogy 1900. évi élelmezési szabályzat tökéletlenségét! — Mintha egy jól nevelt „közéleti személyiség“ tisztességes szobájából a piacra, az utcára, valami vásári tolongás forgatagába kerültünk volna. Milyen illetlenség, milyen

nyugtalankodás! De mindjárt meglátjuk, hogyan teremtett „rendet" — ne gondolják, hogy az elnök, ó nem, hanem — Singarjov úr, a jól nevelt közéleti személyiség, az alkotmányos-demokrata párt tagja. De előbb végezzünk a mostani morál vázolásával.

Petrov III.: „... Azt mondják, hogyha pénzt adnak élelemre, elisszák a kocsmában. Uraim, ez igaztalan vád. Kitől függ ennek a megakadályozása? Hiszen jelenleg is számos kormányzóság lakossága kéri, hogy zárják be a kocsmákat, de nem zárják be azokat. Meglehet, hogy a lakosság elissza a segély bizonyos részét. De szálljon magába Markov II., s szálljanak magukba mások is: mennyit isznak el önök, nemes uraim? Egy fejre számítva önök — úgy lehet — hasonlíthatatlanul többet isznak, mint a parasztok ... Amíg az a föld, amely feltétlenül a parasztokat illeti, az ilyen Markovok, Puriskevicsek és társaik kezén van, az éhínség magától értetődően állandóan tovább fog tartani. Ezek az urak pedig azt fogják mondani, hogy azért van éhínség, mert a parasztok naplopók."

Markov II. (közbeszól): „A mi parasztjaink nem éheznek."

Petrov III.: „Azt hiszem, uraim, az éhínséget csak úgy lehet egyszer s mindenkorra megszüntetni, hogy a földet elvesszük azoktól, akik nem maguk művelik, elvesszük ezektől a «nem naplopó» uraktól, s átadjuk azoknak, akik a földet művelik, s mindaddig, amíg nem adják át — már pedig biztosan tudom, hogy önök nem adják át — a parasztlakosság éhezni fog. Magától értetődik, hogy az a háború, amely 1905-ben volt, elkerülhetetlen, önök idézik elő ezt a háborút, mert az éhes ember olyan, mint a vadállat; önök kényszerítik a lakosságot forradalomba, hogy erőszakkal vegye el azt, ami jog szerint az övé."

Ha Muromcev lett volna a III. duma elnöke, biztosan félbeszakította volna a szónokot: az első dumában Muromcev félbeszakította a szónokot az ilyen illetlen beszédekért. Muromcev hiányában a következő szónok, Singarjov teremtett „rendet". Rápirított Markov II-re „vásári hangjáért", Petrov III-at pedig kitanította, *hogyan* kell vitatkozni Markovékkal. Markov frakciótársa,

Visnyevszkij — mondotta Singarjov úr — „őszintén beszélt" és az interpelláció elfogadását ajánlotta. Ő, Singarjov, „reméli, hogy a kormány okosabb lesz, mint Markov képviselő beszéde... az orosz népképviselő csak azt mondhatja az ilyen uraknak, hogy szégyeljék magukat".

Rogyicsev és Singarjov alaposan rápirított Markovra; Singarjov pedig azzal, hogy példát mutatott a Markovval való vitatkozásra, egészen megsemmisítette a „harmadik" számút.

A jelen jegyzetekben tárgyalt interpellációk közül utoljára tárgyalták az 1881 augusztus 14-i „ideiglenes" szabályzatról, vagyis a politikai titkosrendőrség híres szabályzatáról szóló interpellációt; ez a szabályzat, amelyet harminc éven át állandóan megújítottak, Oroszország tényleges alkotmánya. Az interpelláció vitájában Tyeszlenko és Miljukov volt a vezérszónok; a vita azzal az epizóddal fejeződött be, hogy 15 ülés tartamára „kizárták Jellineket", azaz hogy Tyeszlenkót, mert Jellinekből[128] idézett, *noha* Tyeszlenko kijelentette, hogy beszédének „egyáltalában nem az volt az értelme, amit most azok akarnak tulajdonítani neki, akik követelik kizárását".

Nem kívánunk részletesebben foglalkozni ezzel az érdekes epizóddal, csak annyit jegyzünk meg, hogy Miljukov úr, a kadet párt vezére, még ebben a politikailag oly egyszerű és világos kérdésben is, mint az 1881 augusztus 14-i szabályzat, különös kadet korlátoltságával s a kérdés helytelen feltevésével „tündökölt". „Uraim — kiáltott fel Miljukov —, nincs égetőbb kérdés, mint az, amelyet mi vetettünk fel, mert ez az orosz élet alapvető, legmélyebb ellentmondása (nevezhető-e a papiros és az orosz élet ellentmondása az orosz élet ellentmondásának?), ez az államrendszer fennálló formájának és az államigazgatás módszereinek az ellentmondása..."

Nincs igaza, Miljukov úr. Éppen az 1881 augusztus 14-i szabályzat, éppen e szabályzat harmincéves évfordulója, éppen e szabályzat „sajátos" „jogi természete" bizonyítja, hogy „az államrendszer fennálló formája" *teljes* össz-

hangban van a kormányzás módszereivel, és egyáltalában nincs „ellentmondás" köztük. Miljukov úr *azzal*, hogy ellentmondást, szakadékot igyekszik konstruálni a „rendszer" és a „kormányzat" között, a baj kritikáját demokratikus harc helyett liberális jókívánságok színvonalára fokozza le. Miljukov szóban, fiktíve, szakadékot konstruál aközött, ami az életben *felbonthatatlanul* összefügg, s ezzel támogatja jogi és államjogi fikcióit, amelyek *megkönnyítik* a baj igazolását, s elhomályosítják a baj valóságos okait. Miljukov éppen ezáltal az *októbrizmus alapjára* helyezkedik, amely szintén nem tagadja a bajt, de igyekszik kiküszöbölni a *formális* ellentmondásokat, anélkül, hogy kiküszöbölné a bürokrácia *reális* mindenhatóságát lentről fentig és fentről lentig.

Miljukov igazi kadet, nem veszi észre, hogy mint „demokrata" reménytelen útvesztőbe került, hogy októbrista módon bölcselkedik, — sőt *büszke* arra, hogy „állami" szempontból veti fel a kérdést. Beszédének idézett szavai után mindjárt ez következik:

„... Ez az ellentmondás, uraim, annyira nyilvánvaló, hogy még az önök köréből is" (Miljukov úr, természetesen, csak „a III. duma vezető pártjához", az októbristákhoz beszél) „több ízben és elég gyakran rámutattak erre, de igen ritkán hatoltak a lényegbe, a gyökerekig, az első okig, amelyről ma beszélünk. Általában hogyan látták önök a rendszer és a kormányzat ellentmondásának kérdését? Önök arra hivatkoztak, hogy a közigazgatási szokásokat nem lehet egyszerre kiküszöbölni..." (a hivatkozás helyes, ha... ha nem küszöbölik ki az egész „közigazgatást", amit a kadetok sem akarnak) „... önök arra hivatkoztak, hogy a helyi közigazgatás nem követi a központi utasításokat, a központból küldött utasításokat, önök legfeljebb csak a központot vádolták, hogy nem ad kellő utasításokat. Önök mindig ténykérdésként vetették fel ezt a kérdést, mi azonban jogkérdésként vetjük fel azt."

Miljukov úr, ön pompásan rácáfol önmagára! Az októbristáknak *igazuk van*, tökéletesen igazuk van, mikor a központ és a helyi közigazgatás szoros, felbonthatatlan, lehető legszorosabb, teljesen felbonthatatlan kapcsolatára utalnak. Ebből demokratikus következtetést kell levonni,

mert azok után, amit Oroszország Tolmacsovról, Dumbadzéról, Rejnbotról, Iliodorról, Herzenstein gyilkosairól és másokról tud, nevetséges volna ezt a kapcsolatot tagadni. Ön azonban ebből felemás, naiv „jogkérdést" csinál. Ki fogja meghatározni ennek a jognak a kereteit? Hogyan fognak itt „megegyezni"? Mi a politikai jog, ha nem az erőviszonyok formulázása, regisztrálása? Ön a nyugateurópai tankönyvekből másolja le jogi meghatározásait, de ezek a tankönyvek azt *jegyezték fel*, ami a Nyugaton hosszú harcok egész időszakának eredményeként, a nyugati burzsoázia, a nyugati parasztság, a nyugati feudális nagybirtokosok, a nyugati hatalom stb. különböző elemei közt (a munkásosztály későbbi, elvileg különböző mozgalmai előtt) kialakult erőviszonyok eredményeként jött létre. Oroszországban még csak most kezdődött el ez az időszak, a kérdés nálunk *ténykérdés*, mert ilyen az adott történelmi helyzet, ön pedig meghátrál a kérdés nyílt és világos feltevése előtt, homokba dugja a fejét, „jogi" fikciókból szőtt ködsapkát tesz fel. Az ön álláspontja egy liberális hivatalnok álláspontja, de nem egy demokratáé.

„Proszvescsenyije" 1. sz.
1911 december.
Aláírás: Petyerburzsec.

AZ ÉHINSÉG ÉS A FEKETE DUMA

Még nem is olyan régen, a múlt évi jó termés alapján, a megvásárolható firkászok büszkén, ellentmondást nem tűrő hangon beszéltek „az új agrárkurzus" jótékony hatásáról, s utánuk néhány naiv ember szintén azt hirdette, hogy mezőgazdaságunkban fordulat állott be, s egész Oroszországban fellendült a mezőgazdaság.

Most azonban, éppen az 1906 november 9-i ukáz ötödik évfordulóján, a rossz termés következtében csaknem Oroszország fele éhínséggel küzd, ami kézzelfoghatóan és vitathatatlanul bizonyítja, hogy a sztolipini agrárpolitikához fűzött remények tudatos hazugságon vagy gyermeki értetlenségen alapultak.

Még a kormány számítása szerint is, melynek pontosságát és „szerénységét" az előző ínséges évek bebizonyították, a rossz termés következtében 20 kormányzóság került ínséges helyzetbe; 20 millió léleknek „van joga élelmiszersegélyre", vagyis 20 millió lélek puffad fel az éhségtől és pusztítja el gazdaságát.

Kokovcov nem volna pénzügyminiszter és az ellenforradalmi kormány feje, ha „nem öntene lelket" a lakosságba: hiszen nincs is rossz termés, csak — „gyenge a termés"; az éhség „nem okoz betegségeket", ellenkezőleg, „olykor hasznos" a betegségek ellen; az újságok találták ki, hogy az éhezők nyomorognak, hiszen a kormányzók ékesszólóan tanúsítják, hogy mindez csak mese; ellenkezőleg, „egyáltalában nem is olyan rosszak azoknak a vidékeknek a gazdasági viszonyai, ahol gyenge termés volt"; „káros a lakosság ingyenes étkeztetésének eszméje"; a kormány „kellő időben célravezető" intézkedéseket tett.

Az alkotmányos kormány feje elfelejtette még megemlíteni zseniális találmányát, hogyan kell leküzdeni az éhséget; elfelejtette megemlíteni, hogy a kormány „az éhezők segélyezésének" szervezését a rendőrspiclikre bízta.

Most még a legális liberális segélyegyleteknek sem engedték meg, hogy „társadalmi segélyt" nyújtsanak, és a szarátovi rendőrspicli mint az éhezők monopóliumot élvező gondviselője szabadon elihatta a kocsmákban az éhezők részére kiutalt kölcsönöket.

Magától értetődik, hogy a jobboldali feudálisok el vannak ragadtatva „a minisztertanács elnökének megfontolt és — mondhatni — mindenre kiterjedő beszédétől" (Visnyevszkij képviselő, a november 9-i ülésen); magától értetődik, a lakájkodó októbristák pálfordulásukat igazoló formuláikban siettek megerősíteni, hogy „a kormány kellő időben gondoskodott a rossz termés következményeinek a leküzdéséről"; egyik vezérük pedig (tehát nem egy egyszerű halandó!) mélyértelműen „a halkonzervek szabad forgalmáról" elmélkedett, „hogy célszerű táplálékot biztosítsanak a lakosságnak".

Éhtífusz, skorbut, az a tény, hogy emberek kutyáktól elragadott döghússal, vagy lúgozott trágyából készült kenyérrel táplálkoznak, amelyet felmutattak az Állami Duma ülésein — mindez nem létezik az októbristák számára. Számukra a miniszter szava — törvény.

És a kadetok? Ahelyett, hogy becsületesen bírálták volna a kormány aljas magatartását, még ebben a kérdésben sem találtak jobbat, mint hogy szónokuk, Kutler személyében „megnyugtató következtetéseket vonjanak le a minisztertanács elnökének hatalmas beszédéből" (november 9-i ülés); pálfordulásuk formuláiában pedig gyengéden csak „kevéssé (!) tervszerűnek, elégtelennek és korántsem mindig (!) időszerűnek" nevezték a kormány tevékenységét . . .

Az élelmiszersegély módja és szervezése, mint helyesen jegyezte meg beszédében Belouszov elvtárs szociáldemokrata képviselő, csak egyik oldala a dolognak. Nem kevésbé fontos, sőt sarkalatos kérdés, amely mindannyiszor felmerül, mikor az éhínségről van szó, az éhínség *okainak* és a rossz termés leküzdésének kérdése.

A jobboldali feudálisok szerint a kérdés megoldása „igen egyszerű": kényszeríteni kell a „naplopó" parasztokat, hogy még többet dolgozzanak, és akkor — „nekik is lesz". Markov II., a kurszki bölény, „szörnyűnek" tartja, hogy „a paraszt 365 napból mindössze 55—70 napot dolgozik, 300 napig pedig semmit sem csinál", csak a kemencén heverve „kincstári fejadagot követel".

A félfeudális nacionalisták és októbristák már „mélyebbre" látnak: a felsőbbség kötelességszerű tömjénezése közben meg akarják őt győzni arról, hogy „az éhínség kérdését csak úgy lehet radikálisan megoldani, ha a földet elveszik a gyengéktől s az iszákosoktól, és átadják az erőseknek s a józanoknak", „ha megvalósul az a reform, amelyet még a boldogult P. A. Sztolipin tervezett, ha az erőseket támogató politika győzni fog" (Kelepovszkij beszéde a duma november 9-i ülésén).

De a november 9-i ukáz nemrégi védelmezői közül azok, akik messzebb látnak, már kezdik érezni, hogy a halál lebeg e „nagy reform" fölött. N. Lvov szarátovi képviselő, aki védelmébe vette és „ma is védelmezi a november 9-i törvényt", közölte a dumában benyomásait, melyeket „a valósággal való érintkezésben" szerzett: — „mindaz, amit önök itt, az Állami Dumában beszélnek, valahogyan igen távol esik attól a közvetlen, mindennapi nyomorúságtól, amelyet saját szemükkel látnak." „Legyenek igen óvatosak, és legyenek kíméletesek a lakosság ama része iránt, melyet egyesek megvetnek. A november 9-i törvény következtében egyes kormányzóságokban, így Szarátov kormányzóságban is sok új ember bukkant fel, a föld ára emelkedett, és a szegény lakosság rendkívül nehéz helyzetbe került... A parasztlakosságban irtózatos gyűlölet gyülemlik fel, a szegényparasztság egyre elkeseredettebben átkozódik, s ezellen tenni kellene valamit... Hiszen az erőseket támogató politika egyáltalában nem azt jelenti, hogy a szegényeknek meg kell adni a kegyelemdöfést s hagyni kell, míg a nyomorban elpusztulnak" stb. stb.

Szóval, a „valósággal való érintkezésben szerzett" benyomások már kezdik felnyitni „a november 9-i törvényt védelmező" nagybirtokos szemét.

Az idei éhínség a sztolipini „földreform" üdvözítő hatásával szemben hasonlíthatatlanul nagyobb kételyt ébresztett a jobboldali parasztokban; s a jobboldali paraszt Andrejcsuknak azt az indítványát, „hogy a kormány sürgősen terjesszen be az Állami Dumának olyan törvényjavaslatot, amely megszabja a nagybirtok maximális nagyságát", az összes jobboldali parasztok, sőt a falusi pópák is támogatták, ami legjobban bizonyítja, hogy a parasztok, még ha jobboldaliak is, megértik, „hogyan kell harcolni az éhínség ellen".

Andrejcsuk „tősgyökeres" paraszti követelése újra és újra (emlékezzünk a jobboldali és baloldali parasztoknak arra a kijelentésére, hogy a földínséggel küszködő parasztokat a nagybirtokosi földek kényszerkisajátításával kell földhöz juttatni, emlékezzünk a parasztoknak a november 9-i ukázról folyó vitában tartott beszédeire stb.) arról tanúskodik, hogy az agrárforradalom szükségszerűsége még a jobboldali parasztok tudatába is behatol, hogy az éhség leküzdését ők is csak *a „földért" való harccal elválaszthatatlan összefüggésben* tudják elgondolni.

Az éhínség tényleges leküzdése lehetetlen a paraszti földínség megszüntetése nélkül, a parasztok nyomasztó adóterheinek csökkentése nélkül, kulturális színvonaluk emelése nélkül, jogi helyzetük radikális megváltoztatása nélkül, a nagybirtokosi földek elkobzása nélkül — *forradalom nélkül.*

És ebben az értelemben az idei rossz termés ismét halálára figyelmezteti az egész mai rendszert, az egész június harmadiki monarchiát.

„Rabocsaja Gazeta" 7. sz.
1911 december 22
(1912 január 4).

AZ OSzDMP VI. („PRÁGAI") ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJA[129]

1912 JANUÁR 5—17 (18—30)

I

HATÁROZATI JAVASLAT A KONFERENCIA MEGALAKULÁSÁRÓL[180]

HATÁROZAT A MEGALAKULÁSRÓL

Tekintettel arra,

1) hogy az ellenforradalmi hangulat széleskörű elterjedése és az eszeveszett cári üldöztetések miatt a legtöbb pártszervezet széthullott, felbomlott, pártunknak pedig hosszú ideig nem volt gyakorlati központja, Központi Bizottsága, s ennek következtében az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt rendkívül nehéz helyzetbe jutott;

2) hogy jelenleg a munkásmozgalom felélénkülésével kapcsolatban az élenjáró munkások mindenütt fokozott buzgalommal az illegális pártszervezetek helyreállítására törekszenek, és hogy ezen a talajon az OSzDMP helyi szervezeteinek többsége hatalmas és sikeres kezdeményező tevékenységet fejt ki a párt újjáteremtése és az általános pártkonferencia egybehívása érdekében;

3) hogy a munkásmozgalom, és a cárizmus elleni forradalmi harc elodázhatatlan gyakorlati feladatai (a gazdasági harc, a politikai agitáció és a proletárgyűlések vezetése, a IV. duma-választás stb.) okvetlenül azonnali és igen energikus intézkedéseket követelnek a teljes jogú és a helyi szervezetekkel szoros kapcsolatban álló gyakorlati pártközpont helyreállítása céljából;

4) hogy az OSzDMP legutóbbi konferenciája óta bekövetkezett több mint háromévi szünet és az összes pártszervezetek képviselőinek egybehívását célzó több mint kétévi, ismételt kísérletek után most végre sikerült 20 orosz szervezetet a jelen konferenciát összehívó Orosz-

országi Szervező Bizottság köré tömöríteni, amely már néhány hónappal ezelőtt az összes szociáldemokratákat értesítette a konferenciáról és erre pártunk valamennyi szervezetét kivétel nélkül meghívta, minden szervezetnek lehetőséget nyújtva arra, hogy részt vegyen a konferencián;

5) hogy a jelen konferencián — jóllehet elkésett s a letartóztatások következtében pártunk igen érzékeny veszteséget szenvedett —, szórványos kivételektől eltekintve, az Oroszországban dolgozó összes szervezetek képviselve vannak, —

— a konferencia mint az OSzDMP általános konferenciája megalakul, s mint a párt legfelső szerve kötelességének tartja, hogy létrehozza a teljes jogú központi intézményeket.

A megírás ideje:
legkésőbb 1912 január 5 (18).
Először megjelent: „Pravda"
18. sz. 1937 január 18.

2

HATÁROZATI JAVASLAT A JELENLEGI HELYZETRŐL ÉS A PÁRT FELADATAIRÓL

A konferencia mindenekelőtt megerősíti az 1908 decemberi pártkonferenciának „a jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól" szóló határozatát. A konferencia hangsúlyozza, hogy ez a határozat különösen nagy jelentőségű, mert a június harmadiki rendszer történelmi jelentőségére és osztálylényegére, valamint a forradalmi válság növekedésére vonatkozó tételeit az elmúlt három esztendő eseményei teljesen igazolták.

Ezen események közül a konferencia különösen a következőket emeli ki:

a) A cárizmus agrárpolitikája, mellyel a nagybirtokosi és nagyburzsoá kormánypártok egybekapcsolták ellenforradalmi érdekeiket, s amely mellett lekötötte magát az ellenforradalmi liberalizmus is, a falun nem vezetett szilárdabb burzsoá viszonyok kialakulására, a paraszti lakosságot sem szabadította meg a tömeges éhezéstől, ami a lakosság helyzetének rendkívüli rosszabbodását és rengeteg termelőerő pusztulását jelenti.

b) Az önkényuralom, mely a modern kapitalista államok világversenyének talaján gyenge maradt, s mindjobban háttérbe szorult Európában, a reakciós nemességgel és az izmosodó ipari burzsoáziával szövetségben most azzal próbálkozik, hogy a kulturáltabb területek (Finnország, Lengyelország, az Északnyugati Határterület) ellen irányuló durva „nacionalista" politikával és a szabadságukért forradalmi harcot vívó ázsiai népek (Perzsia, Mongólia) ellen irányuló gyarmati hódításokkal elégítse ki rabló érdekeit.

c) A parasztság teljesen zilált gazdasági helyzete, az önkényuralom rabló költségvetési politikája és a teljesen züllött bürokratikus apparátus rendkívül bénítja a kezdődő gazdasági fellendülést, a növekvő drágaság pedig még jobban fokozza a munkásosztály és a nagy néptömegek nyomorát.

d) Ezzel kapcsolatban a nagy néptömegek a III. duma ötéves fennállása alatt mindinkább meggyőződtek arról, hogy ez a duma tehetetlen, nem tud és nem is akar tenni semmit a nagy néptömegek helyzetének javítása érdekében, hogy a III. duma vezető pártjai népellenesek.

e) A demokrácia széles köreiben és mindenekelőtt a proletariátus soraiban politikai felélénkülés kezdődik. Az 1910—1911-es munkássztrájkok, a kezdődő tüntetések és proletárgyűlések, a városi burzsoá demokrácia körében kezdődő mozgalom (diáksztrájkok) stb. — mindez annak a jele, hogy a június harmadiki rendszerrel szemben erősödik a tömegek forradalmi hangulata.

A konferencia, ezekből az adatokból kiindulva, megerősíti az 1908 decemberi konferencia határozatában részletesen megjelölt pártfeladatokat, és különösen arra hívja fel az elvtársak figyelmét,

1) hogy mint eddig is, elsősorban az öntudatos proletár tömegek szocialista nevelésének, szervezésének és egybekovácsolásának hosszadalmas munkája van napirenden;

2) hogy fokozott energiával dolgozzanak az OSzDMP illegális szervezetének helyreállításán, mely az eddiginél jóval nagyobb mértékben fog kihasználni mindenféle legális lehetőséget, vezetni tudja a proletariátus gazdasági harcát, és egyedül képes vezetni a proletariátus egyre gyakoribb politikai akcióit;

3) hogy szervezzék, szélesítsék a rendszeres politikai agitációt, minden módon támogassák, szélesítsék a tömegek kezdődő mozgalmát a párt csorbítatlan jelszavainak zászlaja alatt.

Különösen homloktérbe kell helyezni a köztársasági propagandát a cári monarchia politikájával szemben,

többek közt azért is, hogy ellensúlyozzuk azt a széleskörű propagandát, mely a jelszavak csorbítását és a meglevő „legalitáshoz" való alkalmazkodást hirdeti.

A megírás ideje:
1912 január első fele.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 1. sz. 1941.

3

HATÁROZATI JAVASLAT A SZOCIÁLDEMOKRATÁK FELADATAIRÓL AZ ÉHÍNSÉG ELLENI HARCBAN[181]

Tekintettel arra,

1) hogy Oroszországban húszmillió paraszt éhezik, ami újra rávilágít a cárizmus és a feudális földbirtokos osztály által leigázott parasztтömegek teljesen elviselhetetlen, a világ civilizált államaiban elképzelhetetlen, elnyomott helyzetére;

2) hogy a mostani éhínség újabb bizonyítéka annak, hogy a kormány agrárpolitikája csődöt mondott, hogy Oroszország valamelyest normális burzsoá fejlődése nem biztosítható, amíg az ország politikáját és különösen földpolitikáját a III. dumában, az Államtanácsban és II. Miklós udvari köreiben uralkodó feudális földbirtokosok osztálya irányítja, melyet a jobboldali pártok képviselnek;

3) hogy a feketeszázasok pártjai (Markov úrékkal és másokkal az élükön) a dumában tett nyilatkozataikkal, s azzal, hogy a „naplopó parasztokra" hárítják a felelősséget, oly pőrén mutatták be az Oroszországot fosztogató arcátlan cári-földbirtokosi bandát, hogy ezzel még a legtudatlanabbak szemét is felnyitják, még a legközömbösebbeket is felháborítják;

4) hogy az éhezők segélyezését akadályozó kormányintézkedések, valamint a zemsztvók, a gyűjtéseket rendező és népkonyhákat szervező bizottságok munkáját gátló rendőrségi kötekedések stb. még a burzsoáziában is igen nagy elégedetlenséget keltenek, s tiltakozásra késztetik még az elmaradt, ellenforradalmi burzsoázia olyan köreit is, mint az októbristák;

5) hogy a liberális-monarchista burzsoázia, bár lapjaiban segít tájékoztatni a közönséget az éhínségről s a kormány magatartásáról, de a kadet Kutler személyében olyan mérsékelt ellenzéki álláspontot foglalt el a III.

dumában, amely semmi szín alatt sem elégítheti ki a demokráciát, mint ahogyan abba se lehet beletörődni, hogy a liberálisok többsége emberbaráti szempontból veti fel az éhezők segélyezésének kérdését;

6) hogy a munkásosztály körében, bár gazdasági helyzete az éhezők és munkanélküliek számának növekedése következtében rosszabbodik, spontán törekvés észlelhető, hogy gyűjtést rendezzenek az éhezők javára és más módon segítsék őket, s hogy ezt a törekvést, amely magától értetődő minden demokratánál, már nem is beszélve a szocialistákról, minden szociáldemokratának kötelessége támogatni és az osztályharc szellemében irányítani;

— a konferencia elhatározza:

a) minden erőnket meg kell feszíteni, hogy szélesítsük propagandánkat és agitációnkat a lakosság és különösen a parasztság nagy tömegei körében: magyarázzuk meg, hogy az éhínség, a cárizmus és az egész cári politika közt összefüggés van; a szociáldemokraták és trudovikok duma-beszédein kívül terjesszük a falvakban a cár barátainak, a Markov II-őknek beszédeit is, hogy ezzel szintén agitáljunk; terjesszük a szociáldemokrácia politikai követeléseit, elsősorban a cári monarchia megdöntését és a demokratikus köztársaság kikiáltását, majdpedig a nagybirtokosi földek elkobzását;

b) támogatni kell a munkásoknak azt a törekvését, hogy a lehetőséghez képest segítsék az éhezőket, azt tanácsolva, hogy az adományokat küldjék kizárólag a szociáldemokrata duma-frakció, a munkássajtó, vagy a kulturális-ismeretterjesztő s más munkásegyesületek stb. címére, ha pedig belépnek az éhezőket segítő csoportokba, bizottságokba vagy albizottságokba, alakítsanak ott külön szociáldemokrata és demokrata sejteket;

c) igyekezni kell az éhínséggel kapcsolatban észlelhető demokratikus jellegű felháborodást tüntetések, népgyűlések, tömeges összejövetelek és a cárizmus ellen indított forradalmi tömegharc más formáinak irányába terelni.

A megírás ideje:
1912 január első fele.
Először megjelent: „Pravda"
18. sz. 1937 január 18.

4

HATÁROZATI JAVASLAT A LIKVIDÁTORSÁGRÓL ÉS A LIKVIDÁTOROK CSOPORTJÁRÓL

A LIKVIDÁTORSÁGRÓL ÉS A LIKVIDÁTOROK CSOPORTJÁRÓL

Tekintettel arra,

1) hogy az OSzDMP már mintegy négy éve erélyesen harcol a likvidátor áramlat ellen, melyet a párt 1908 decemberi konferenciája úgy határozott meg, mint

„a párthoz tartozó értelmiség bizonyos részének próbálkozását, hogy az OSzDMP meglevő szervezetét likvidálja és olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely mindenáron a legalitás keretei között marad, még akkor is, ha a legalitást a párt programjának, taktikájának és hagyományainak nyilvánvaló megtagadása árán kellene megvásárolnia";

2) hogy a Központi Bizottság 1910 januári plénuma ezt az áramlatot, amely ellen tovább folytatta a harcot, egyhangúlag „a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulásának" minősítette, s a párt tényleges egységét, a korábbi bolsevik és mensevik frakciók egyesülését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy teljesen szakítanak a likvidátorsággal, és véglegesen leküzdik ezt a szocializmustól való burzsoá elhajlást;

3) hogy a mensevikek egy része, mely a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" című folyóiratocskák körül csoportosul, a párt valamennyi határozata ellenére és a mensevizmus képviselőinek az 1910 januári plénumon vállalt kötelezettsége ellenére, megtagadta segítségét, hogy a Központi Bizottságot helyreállítsuk (Mihail, Jurij és Roman 1910 tavaszán vonakodtak belépni a Központi Bizottságba, sőt még arra sem voltak hajlandók,

hogy új tagok kooptálása végett legalább egy ülésen megjelenjenek);

4) hogy a nevezett kiadványok éppen az 1910. évi plénum után az egész vonalon határozottan a likvidátorság felé fordultak, „becsmérlőleg nyilatkoztak" (a plénum határozata ellenére) „az illegális párt jelentőségéről", sőt nyíltan tagadták, már likvidáltnak nyilvánították az illegális pártot, „reakciós utópiának" nyilvánították az illegális párt helyreállítását, a cenzúra által engedélyezett folyóiratok hasábjain gúnyolták és szidalmazták az illegális pártot, s arra szólították fel a munkásokat, hogy tekintsék „halottnak" a párt sejtjeit és hierarchiáját stb.;

5) hogy az a pár likvidátor helyi csoportocska, amely főleg az értelmiség képviselőiből áll, folytatva pártromboló munkáját, elutasította azt az 1911-ben megismételt felszólítást, hogy segítsen az illegális párt helyreállításában és a pártkonferencia összehívásában, sőt egészen független csoportocskákba tömörülve, nyílt agitációt folytatott a munkások között az illegális párt ellen s nyíltan harcolt annak helyreállítása ellen, — még ott is, ahol a pártigenlő mensevikek voltak többségben (pl. Jekatyerinoszlavban, Bakuban, Kievben és másutt);

— a konferencia kijelenti, hogy a nevezett csoport, magatartásával egyszer s mindenkorra kirekesztette magát a pártból.

A konferencia, áramlati és árnyalati tekintet nélkül felhívja a párt minden hívét, hogy harcoljon a likvidátorság ellen, magyarázza meg, hogy a likvidátorság árt a munkásosztály felszabadítása ügyének és erejét megfeszítve dolgozzék az illegális ÖSzDMP helyreállításáért és megszilárdításáért.

A megírás ideje:
1912 január első fele.
Először megjelent: Lenin Művei.
2—3. kiad. XV. köt. 1929—1930.

5

A KONFERENCIA HATÁROZATAI A KONFERENCIA EGYBEHÍVÁSÁRA ALAKÍTOTT OROSZORSZÁGI SZERVEZŐ BIZOTTSÁGRÓL

A konferencia meghallgatta és megvitatta az OSzB képviselőjének jelentését, melyben beszámolt a bizottságnak az általános pártkonferencia egybehívása érdekében végzett munkájáról.

A konferencia kötelességszerűen kiemeli: az Oroszországi Szervező Bizottság rendkívül fontos munkát végzett annak érdekében, hogy frakciókülönbség nélkül egyesítse az összes oroszországi pártszervezeteket és mint összoroszországi szervezetet újjáteremtse pártunkat.

Az OSzB, melyben a bolsevikok és az oroszországi pártigenlő mensevikek jó egyetértésben dolgoztak, tevékenységével kiérdemelte a konferencia elismerését, annál is inkább, mivel az OSzB-nek példátlanul álló rendőri üldöztetések közepette és a párt belső helyzete okozta számos akadályt és nehézséget leküzdve kellett dolgoznia.

A KONFERENCIA MEGALAKULÁSÁRÓL

Tekintettel arra,

1) hogy az ellenforradalmi hangulat széleskörű elterjedése és az eszeveszett cári üldöztetések miatt a legtöbb pártszervezet széthullott, felbomlott, pártunknak pedig hosszú ideig nem volt gyakorlati központja, Központi Bizottsága, s ennek következtében az OSzDMP az 1908—1911-es időszakban rendkívül nehéz helyzetbe jutott;

2) hogy jelenleg a munkásmozgalom felélénkülésével kapcsolatban az élenjáró munkások mindenütt fokozott buzgalommal az illegális pártszervezetek helyreállítására,

rendszeres legális és illegális szociáldemokrata munkára törekszenek, és hogy ezen a talajon az OSzDMP helyi szervezeteinek többsége hatalmas és sikeres kezdeményező tevékenységet fejt ki a párt újjáteremtése és az általános pártkonferencia egybehívása érdekében;

3) hogy a munkásmozgalom és a cárizmus elleni forradalmi harc elodázhatatlan gyakorlati feladatai (a gazdasági harc, az általános politikai agitáció, a proletárgyűlések, a IV. duma-választási kampány stb. vezetése) okvetlenül azonnali és igen energikus intézkedéseket követelnek a teljes jogú és a helyi szervezetekkel szoros kapcsolatban álló gyakorlati pártközpont helyreállítása céljából;

4) hogy az OSzDMP legutóbbi konferenciája óta bekövetkezett több mint háromévi szünet és az összes pártszervezetek képviselőinek egybehívását célzó több mint kétévi kísérletezés után most végre sikerült több mint 20 orosz szervezetet (Szentpétervár, Moszkva, Szarátov, Kazán, Szamára, Nyizsnyij, Szormovo, Rosztov, Jekatyerinoszlav, Kiev, Nyikolajev, Luganszk, Baku, a tifliszi csoport, a vilnai csoport, a dvinszki csoport, Jekatyerinburg, Ufa, Tyumeny, a központi terület több pontja stb.) a jelen konferenciát összehívó Oroszországi Szervező Bizottság köré tömöríteni, amely már néhány hónappal ezelőtt az összes szociáldemokratákat értesítette a konferenciáról és erre pártunk valamennyi szervezetét kivétel nélkül meghívta, minden szervezetnek lehetőséget nyújtva arra, hogy részt vegyen a konferencián;

5) hogy a jelen konferencián — jóllehet a letartóztatások következtében pártunk igen érzékeny veszteséget szenvedett —, szórványos kivételektől eltekintve az Oroszországban dolgozó összes pártszervezetek képviselve vannak;

6) hogy a konferenciára meghívták több oroszországi nagyváros (Pétervár, Moszkva, a Kaukázus) legális munkásmozgalmának szociáldemokrata vezetőit, akik rokonszenvvel fogadták a konferenciát; —

a konferencia mint az OSzDMP általános konferenciája s a párt legfelső szerve megalakul.

A NEMZETISÉGI KÖZPONTOK KÜLDÖTTEINEK AZ ÁLTALÁNOS PÁRTKONFERENCIÁRÓL VALÓ TÁVOLMARADÁSÁRÓL

A konferencia rendkívül fontosnak tekinti, hogy Oroszország összes nemzetiségeinek szociáldemokrata munkásai szilárd egységben forrjanak össze, s feltétlenül szükségesnek tartja a helyi „nemzetiekkel" való egység megteremtését, valamint a nemzetiségi szervezetek és az összoroszországi központ kapcsolatának megszilárdítását, de ugyanakkor kénytelen leszögezni a következőket:

1) a tapasztalat végleg bebizonyította, hogy tűrhetetlen a pártban olyan helyzet, mikor az orosz szervezetektől egészen külön dolgozó „nemzetiek" a legrosszabb típusú föderációt igyekeztek létrehozni, és gyakran akaratuktól függetlenül olyan helyzetbe hozták a legfontosabb orosz szervezeteket, hogy az OSzDMP a nemzetiségi központok nélkül, amelyek gyakorlatilag egyáltalában nem vesznek részt az orosz munkában, nem hajthatta végre a párt legszükségesebb és legfontosabb vállalkozásait.

2) Az egyik nemzetiségi központ (a Bund) a legutóbbi évben nyíltan támogatta a likvidátorokat és szakadást próbált szervezni az OSzDMP-ben, más központok pedig (a lettek és a Lengyel Szociáldemokrácia központja) a döntő pillanatban kitértek a pártrombolók: a likvidátorok elleni harc elől.

3) A nemzetiségi szervezetek pártigenlő elemei, s mindenekelőtt a párthű munkások, amennyiben hírt szereznek az *orosz* szervezetek életéről, határozottan az orosz illegális szociáldemokrata szervezetekkel való egység *mellett*, az OSzB támogatása *mellett* és a likvidátorság elleni harc *mellett* foglalnak állást.

4) Mind a három nemzetiségi szervezet központi bizottsága háromszor kapott meghívást a pártkonferenciára (a Külföldi Szervező Bizottság, az Oroszországi Szervező Bizottság és a konferencia küldöttei útján) s teljes lehetőséget biztosítottak számukra, hogy elküldjék képviselőiket.

Tekintettel a mondottakra, továbbá tekintettel arra,

hogy az OSzDMP munkáját lehetetlen elodázni azért, mert a nemzetiségi központok nem akarják elküldeni képviselőiket az általános pártkonferenciára, a konferencia a „nemzetiek" távolmaradásáért központjaikra hárít minden felelősséget és megbízza az OSzDMP Központi Bizottságát, hogy lankadatlanul törekedjék az OSzDMP-hez tartozó nemzetiségi szervezetekkel való egységre és normális kapcsolatok létesítésére.

A konferencia biztos abban, hogy Oroszország összes nemzetiségeinek szociáldemokrata munkásai minden akadály ellenére jó egyetértésben és vállvetve fognak harcolni a proletariátus ügyéért — együtt fognak harcolni a munkásosztály valamennyi ellensége ellen.

A HELYI JELENTÉSEKRŐL

A konferencia a meghallgatott helyi jelentésekkel kapcsolatban megállapítja:

1) a helyi szociáldemokrata munkások körében mindenütt energikusan dolgoznak a helyi illegális szociáldemokrata szervezetek és csoportok megszilárdításán;

2) a szociáldemokraták mindenütt elismerték, hogy az illegális szociáldemokrata munkát feltétlenül egybe kell kapcsolni a legális munkával, hogy illegális pártszervezeteinknek a tömegek közt végzett munkájukban támaszpontul kell felhasználniok mindenféle legális munkásegyesületet. De még keveset tettek annak érdekében, hogy gyakorlati szociáldemokrata munkát végezzenek a szakszervezetekben, a szövetkezetekben, a klubokban stb., hogy terjesszék a marxista irodalmat, hogy felhasználják a szociáldemokraták duma-beszédeit stb.; ezen a téren okvetlenül fokozott energiával kell dolgozniok az illegális szociáldemokrata csoportoknak;

3) a helyi pártmunkát, kivétel nélkül mindenütt, főleg a bolsevikok és a pártigenlő mensevikek, s ahol vannak, az orosz vperjodisták, valamint az illegális OSzDMP szükségességét valló más szociáldemokraták együttesen, jó egyetértésben, a pártszerűség védelme és a likvidátorság elleni harc szellemében végzik.

A konferencia meg van győződve, hogy a munkásmozgalom kezdődő felélénkülésével kapcsolatban továbbra is energikusan fognak munkálkodni a régi szervezeti formák megszilárdításán és új, kellően rugalmas szervezeti formák létrehozásán, amelyek segíteni fogják a szociáldemokrata pártot a *régi* forradalmi célokért és forradalmi módszerekért *új* viszonyok közt folytatott harcában.

A JELENLEGI HELYZETRŐL ÉS A PÁRT FELADATAIRÓL

A konferencia mindenekelőtt megerősíti az 1908 decemberi pártkonferenciának a június harmadiki rendszerről és a párt feladatairól szóló határozatát. A konferencia hangsúlyozza, hogy ez a határozat különösen nagy jelentőségű, mert a június harmadiki rendszer történelmi jelentőségére és osztálylényegére, valamint a forradalmi válság növekedésére vonatkozó tételeit az elmúlt három esztendő eseményei teljesen igazolták.

Ezen események közül a konferencia különösen a következőket emeli ki:

a) A cárizmus agrárpolitikája, mellyel a nagybirtokosi és nagyburzsoá kormánypártok egybekapcsolták ellenforradalmi érdekeiket, s amely mellett valójában lekötötte magát az ellenforradalmi liberalizmus is, a falun nem vezetett szilárdabb burzsoá viszonyok kialakulására, a parasztságot sem szabadította meg a tömeges éhezéstől, ami a lakosság helyzetének rendkívüli rosszabbodását és az ország termelőerőinek óriási elfecsérlését jelenti.

b) A cárizmus, mely a modern kapitalista államok világversenyének talaján gyenge maradt, s mindjobban háttérbe szorult Európában, a reakciós nemességgel és az izmosodó ipari burzsoáziával szövetségben most azzal próbálkozik, hogy a határvidékek, az elnyomott nemzetiségek, különösen a kulturáltabb területek (Finnország, Lengyelország, az Északnyugati Határterület) ellen irányuló durva „nacionalista" politikával, és a szabadságukért forradalmi harcot vívó ázsiai népek (Perzsia, Kína) ellen irányuló gyarmati hódításokkal elégítse ki rabló érdekeit.

c) A parasztság teljesen zilált gazdasági helyzete, az önkényuralom rabló költségvetési politikája és a züllött bürokratikus apparátus rendkívül bénítja a gazdasági fellendülést, a növekvő drágaság pedig fokozza a munkásosztály és a nagy néptömegek nyomorát.

d) Ezzel kapcsolatban a nagy néptömegek a III. duma ötéves fennállása alatt mindinkább meggyőződtek arról, hogy ez a duma tehetetlen, nem tud és nem is akar tenni semmit a nagy néptömegek helyzetének javítása érdekében, hogy a III. duma vezető pártjai népellenesek.

e) A demokrácia széles köreiben és mindenekelőtt a proletariátus soraiban politikai felélénkülés kezdődik. Az 1910—1911-es munkássztrájkok, a kezdődő tüntetések és proletárgyűlések, a városi burzsoá demokrácia körében kezdődő mozgalom (diáksztrájkok) stb. — mindez annak a jele, hogy a június harmadiki rendszerrel szemben erősödik a tömegek forradalmi hangulata.

A konferencia, ezekből az adatokból kiindulva, megerősíti az 1908 decemberi konferencia határozatában részletesen megjelölt pártfeladatokat, s különösen hangsúlyozza: Oroszországban a demokratikus forradalom feladata jelenleg is változatlanul az, hogy a parasztság élén haladó proletariátus meghódítsa a hatalmat. A konferencia különösen arra hívja fel az elvtársak figyelmét,

1) hogy mint eddig is, elsősorban az élenjáró proletár tömegek szocialista nevelésének, szervezésének és egybekovácsolásának hosszadalmas munkája van napirenden;

2) hogy fokozott energiával dolgozzanak az OSzDMP illegális szervezetének helyreállításán, mely az eddiginél jóval nagyobb mértékben fog kihasználni mindenféle legális lehetőséget, vezetni tudja a proletariátus gazdasági harcát és egyedül képes vezetni a proletariátus egyre gyakoribb politikai akcióit;

3) hogy szervezzék és szélesítsék a rendszeres politikai agitációt, minden módon segítsék, szélesítsék a tömegek kezdődő mozgalmát a párt csorbítatlan jelszavainak zászlaja alatt. Különösen homloktérbe kell helyezni a köztársasági propagandát a cári monarchia politikájával

szemben, többek közt azért is, hogy ellensúlyozzuk azt a széleskörű propagandát, mely a jelszavak csorbítását és a munkának a meglevő „legalitás" korlátjai közé szorítását hirdeti.

A IV. ÁLLAMI DUMA-VÁLASZTÁSRÓL

I

A konferencia okvetlenül szükségesnek tartja, hogy az OSzDMP részt vegyen a küszöbönálló IV. duma-választási kampányban, s állítson önálló jelölteket, a IV. dumában pedig alakítson szociáldemokrata frakciót, amely része pártunknak s a pártnak mint egésznek alá van rendelve.

A választáson pártunk s a jövendő szociáldemokrata duma-frakció legfőbb feladata a szocialista osztálypropaganda és a munkásosztály szervezése; ennek kell alárendelni minden egyéb feladatot.

A küszöbönálló választáson ez legyen pártunk legfőbb jelszava:

1) *demokratikus köztársaság,*
2) *8-órás munkanap,*
3) *az összes nagybirtokosi földek elkobzása.*

Választási agitációnkban, a III. duma munkája és a kormánynak a központi s a helyi igazgatás területén kifejtett tevékenysége alapján, a lehető legszemléletesebben meg kell magyarázni ezeket a követeléseket.

Az előbb említett három követeléssel elválaszthatatlan kapcsolatban kell propagálni a szociáldemokrata minimális program többi követelését is: az általános választójogot, az egyesülési szabadságot, a bírák és a hivatalnokok népi választását, az állami munkásbiztosítást, az állandó hadsereg helyett a nép felfegyverzését stb.

II

A választáson ez legyen az OSzDMP általános taktikai vonala: a párt harcoljon kíméletlenül a cári monarchia és a monarchiát támogató nagybirtokosok és kapitalisták

pártjai ellen, egyszersmind leplezze le állandóan a burzsoá liberálisok (s az élükön álló kadet párt) ellenforradalmi nézeteit és áldemokratizmusát is.

A választási harcban különös figyelmet kell fordítani arra, hogy éles különbséget tegyünk a proletariátus pártjának és *valamennyi* nem proletár pártnak állásfoglalása között, s megmagyarázzuk a demokratikus (főleg trudovik, narodnyik, eszer) csoportok álszocializmusának kispolgári lényegét, valamint azt is, hogy e csoportok a következetes és forradalmi tömegharc kérdéseiben tanúsított ingadozásaikkal ártanak a demokrácia ügyének.

Ami a választási megegyezéseket illeti, a párt a londoni kongresszus határozatai értelmében:

1) köteles a munkáskúriában mindenütt szociáldemokrata jelölteket állítani, s itt nem szabad más pártokkal vagy csoportokkal (likvidátorokkal) *semmiféle* megegyezést kötni;

2) köteles gondoskodni arról, hogy a városi választók második gyűlésein is, s lehetőleg a parasztkúriában is, a pártnak saját jelöltjei legyenek, mert annak a ténynek, hogy a párt önálló szociáldemokrata jelölteket állít, már egymagában is nagy agitációs jelentősége van;

3) abban az esetben, ha a városi választók második gyűlésének elektorait másodszori szavazással választják (a választási szabályzat 106. szakasza), megegyezés köthető a burzsoá demokráciával a liberálisok ellen, majdpedig a liberálisokkal is az összes kormánypártok ellen. A megegyezés egyik formája lehet az, hogy egy vagy több városban, az eredeti választáson kapott szavazatok arányában, közös elektor-listát állítanak össze;

4) abban az 5 városban (Pétervár, Moszkva, Riga, Odessza, Kiev), ahol közvetlen választás van másodszori szavazással, az eredeti választás alkalmával a városi választók második kategóriájában okvetlenül önálló szociáldemokrata jelölteket kell állítani. A másodszori szavazás esetén itt, mivel nem fenyeget nyilvánvaló fekete veszély, csakis demokratikus csoportokkal szabad megegyezést kötni a liberálisok ellen;

5) nem szabad semmiféle választási megegyezést

kötni arra vonatkozólag, hogy közös platformmal lépjünk fel, hogy a szociáldemokrata jelöltek bárminő politikai kötelezettséget vállaljanak, hogy a szociáldemokraták tartózkodjanak a liberálisok ellenforradalmiságának, s a burzsoá demokraták felemás voltának és következetlenségének kíméletlen bírálatától;

6) a választás második szakaszában (a meghatalmazottak kerületi gyűlésein, a kormányzósági választógyűléseken stb.) mindenütt, ahol ezt az októbrista-feketeszázas lista vagy egyáltalában a kormánylista megbuktatása követeli, a képviselői mandátumok számát illetően meg kell egyezni, elsősorban, a burzsoá demokráciával (a trudovikokkal, a népi szocialistákkal stb.), majd pedig a liberálisokkal (kadetokkal), a pártonkívüliekkel, a progresszistákkal stb. is.

III

Minden szociáldemokrata *haladéktalanul* fogjon hozzá a választási kampány előkészítéséhez és ezzel kapcsolatban különösen ügyeljen a következőkre:

1) késedelem nélkül illegális szociáldemokrata sejteket kell alakítani mindenütt, hogy azonnal megkezdhessék a szociáldemokrata választási kampány előkészítését;

2) kellő figyelmet kell fordítani a legális munkássajtó megszilárdítására és terjesztésére;

3) az egész választási munkát a munkás-szakszervezetekkel és valamennyi többi munkásegyesülettel szoros szövetségben kell végezni, — s a munkásegyesületek részvételének formáját legalitásukra való tekintettel kell meghatározni;

4) különös figyelmet kell fordítani a munkáskúria választásának szervezeti és agitációs előkészítésére abban a hat kormányzóságban (Pétervár, Moszkva, Vlagyimir, Kosztroma, Harkov, Jekatyerinoszlav kormányzóság), ahol a munkáskúriából kötelező duma-képviselőt választani. A munkáselektoroknak itt is és más kormányzóságokban is egytől egyig párthű szociáldemokratáknak kell lenniök;

5) a munkásmeghatalmazottak gyűléseinek az illegális pártszervezetek határozata értelmében dönteniök kell arról, hogy a munkások részéről *névszerint kit* válasszanak be a dumába, és kötelezniök kell az összes elektorokat, hogy vonják vissza saját jelölésüket a párt jelöltje javára, ellenkező esetben bojkottálni fogják és árulásért pártbíróság elé állítják őket;

6) mivel a kormány üldözi, letartóztatja a szociáldemokrata jelölteket stb., különösen megfontoltan, rendszeresen és óvatosan kell dolgozni, hogy gyorsan átlátva a rendőri taktika különböző fogásain, minden eszközzel meghiúsítsuk a cári kormány mesterkedéseit és erőszakoskodásait, s a szociáldemokratákat beválasztassuk a IV. Állami Dumába, majdpedig általában is megszilárdítsuk e duma demokrata képviselőinek csoportját;

7) a párt Központi Bizottságának általános ellenőrzése és vezetése mellett a párt illegális helyi szervezetei és csoportjai hagyják jóvá a szociáldemokrata párt jelöltjeit és adnak kötelező utasításokat a választást illetően;

8) ha a IV. duma-választás előtt minden igyekezetünk ellenére sem sikerülne egybehívni a pártkongresszust vagy újabb konferenciát, ebben az esetben a konferencia meghatalmazza a Központi Bizottságot vagy azt a szervet, melyet a Központi Bizottság kijelöl: adjon konkrét útmutatást arra vonatkozólag, hogy az egyes helyeken, vagy az esetleg bekövetkező különös feltételeknek megfelelően hogyan hajtsák végre a választási kampányt.

A SZOCIÁLDEMOKRATA DUMA-FRAKCIÓRÓL

A konferencia megállapítja, hogy a szociáldemokrata duma-frakció az 1908 decemberi pártkonferencia irányvonalának értelmében használta fel a duma szószékét, s hogy a párt duma-munkájában továbbra is ennek az irányvonalnak kell vezérfonalul szolgálnia.

A konferencia különösen kiemeli a frakció tevékenységének azt a vonását, hogy a proletariátus feladatainak megfelelően rendkívül energikusan védte a munkások érdekeit és mindazokat az intézkedéseket, amelyekkel

javíthattak a munkások helyzetén (pl. a munkás-törvényjavaslatokkal kapcsolatban), hogy a részletfeladatokat a proletariátus vezette felszabadító mozgalom általános feladatainak szempontjából igyekezett megvilágítani, hangsúlyozva, hogy a tömegek mozgalma az egyetlen út, amely kivezeti Oroszországot abból a nyomorúságból és abból a szégyenletes helyzetből, melybe a cárizmus döntötte.

A konferencia üdvözli a munkások nyílt akcióit, melyeket azzal kapcsolatban indítottak, hogy a szociáldemokrata duma-frakció méltó magatartást tanúsított, a fekete dumában magasra emelte a II. duma szociáldemokrata képviselőinek zászlaját és a világ munkásai előtt leleplezte az 1907-es államcsínyt szervező cári feketeszázas banda minden provokációs szennyét. A konferencia felhívja Oroszország öntudatos munkásait, hogy minden módon támogassák a szociáldemokraták említett fellépéseit a III. dumában, s a pétervári munkások kampányát, amelyet proletárgyűlések rendezése céljából indítottak.

A konferencia megállapítja, hogy a küszöbönálló IV. duma-választási kampányra való tekintettel a szociáldemokrata duma-frakciónak még nagyobb gondot kell fordítania arra, hogy megmagyarázza a népnek az összes nem proletár pártok osztálylényegét (s különösen, leplezze le a kadet párt ellenforradalmi, áruló lényegét), irányadónak tekintve a londoni (1907-es) kongresszus határozatát, melyet az ellenforradalom tapasztalata minden lényegesebb részében megerősített. Az a három központi jelszó, amelynek egységbe kell foglalnia a szociáldemokrata frakció fellépéseit, irányítania kell a frakció munkájának jellegét, s a fő pontokra kell összpontosítania minden részletkövetelést és reformot — ez a három jelszó a következő: 1) demokratikus köztársaság; 2) nyolcórás munkanap; 3) az összes nagybirtokosi földek elkobzása a parasztok javára.

A PÁRTMUNKA JELLEGÉRŐL ÉS SZERVEZETI FORMÁIRÓL

Tekintettel arra, hogy a legutóbbi három esztendő tapasztalata feltétlenül igazolta az (1908) decemberi konferencia szervezeti határozatának alaptételeit, és kiin-

dulva abból, hogy a munkásmozgalomban kezdődő felélénkülés talaján lehetővé válik a pártmunka szervezeti formáinak továbbfejlesztése az eddigi úton — vagyis olyan illegális szociáldemokrata sejtek létrehozása útján, amelyeket mindenféle legális munkásegyesület lehetőleg messzeágazó hálózata vesz körül —

a konferencia azt tartja, hogy:

1) az illegális pártszervezeteknek a legtevékenyebben részt kell venniök a *gazdasági harc* (sztrájkok, sztrájkbizottságok stb.) vezetésében, s el kell érniök, hogy e téren az illegális pártsejtek együttműködjenek a szakszervezetekkel, különösen pedig a szakszervezetek szociáldemokrata sejtjeivel és a szakszervezeti mozgalom egyes vezetőivel;

2) a szakszervezetek *szakmai* alapon szervezett szociáldemokrata sejtjeit kívánatos — a helyi viszonyoknak megfelelően — egybekapcsolni a *területi* alapon felépített pártsejtekkel;

3) a lehető legaktívabb kezdeményezés szükséges ahhoz, hogy a legális egyesületekben szociáldemokrata munkát szervezzünk: létesítsünk szövetségeket, olvasótermeket, könyvtárakat, különféle szórakoztató munkásegyesületeket, terjesszük a szakszervezeti lapokat és irányítsuk a szakszervezeti sajtót a marxizmus szellemében, használjuk fel a szociáldemokraták duma-beszédeit, képezzünk ki legálisan dolgozó munkáselőadókat, alakítsunk (a IV. duma-választással kapcsolatban) kerületi, utcai stb. munkás- és más választói bizottságokat, folytassunk szociáldemokrata agitációt a városi önkormányzati szervek választásával kapcsolatban stb.;

4) dolgozzunk energikusan az illegális pártsejtek megszilárdításán és e sejtek számának gyarapítása céljából keressünk e sejtek számára új, lehetőleg rugalmasabb szervezeti formákat, szervezzünk vezető illegális pártszervezeteket minden városban, szilárdítsuk meg azokat, propagáljuk az illegális tömegszervezet olyan formáit, mint a „munkabörzék", gyári pártgyűlések stb.;

5) a propagandaköröket kívánatos bevonni a mindennapi *gyakorlati* munkába: terjesszék az illegális szociáldemokrata és a legális marxista irodalmat stb.;

6) gondoljunk arra, hogy a rendszeres szociáldemokrata irodalmi agitációnak és különösen a rendszeresen és gyakran illegálisan megjelenő pártlap szervezett terjesztésének nagy jelentősége lehet abban, hogy mind az illegális sejtek közt, mind a legális munkásegyesületekben működő szociáldemokrata sejtek közt szervezeti kapcsolatok létesüljenek.

A SZOCIÁLDEMOKRATÁK FELADATAIRÓL AZ ÉHÍNSÉG ELLENI HARCBAN

1) Oroszországban húszmillió paraszt éhezik; ez újra rávilágít a cárizmus és a feudális földbirtokos osztály által leigázott szegényparaszt-tömegek teljesen elviselhetetlen, a világ civilizált államaiban elképzelhetetlen, elnyomott helyzetére;

2) a mostani éhínség újabb bizonyítéka annak, hogy a kormány agrárpolitikája csődöt mondott, hogy Oroszország valamelyest normális burzsoá fejlődése nem biztosítható, amíg az ország politikáját és különösen földpolitikáját a június 3-i dumában, az Államtanácsban és II. Miklós udvari köreiben uralkodó feudális földbirtokosok osztálya irányítja, melyet a jobboldali pártok képviselnek;

3) a feketeszázasok pártjai (Markov úrékkal és másokkal az élükön) a dumában tett nyilatkozataikkal, s azzal, hogy a „naplopó parasztokra" hárítják a felelősséget, oly pőrén mutatták be az Oroszországot fosztogató arcátlan cári-földbirtokosi bandát, hogy ezzel még a legtudatlanabbak szemét is felnyitják, még a legközömbösebbeket is felháborítják;

4) az éhezők segélyezését akadályozó kormányintézkedések, valamint a zemsztvók, a gyűjtéseket rendező és népkonyhákat szervező bizottságok munkáját gátló rendőrségi kötekedések stb. igen nagy elégedetlenséget keltenek még a zemsztvók és a városi burzsoázia köreiben is;

5) a liberális-monarchista burzsoázia, bár lapjaiban segít tájékoztatni a közönséget az éhínségről és a kormány

magatartásáról, de a III. duma kadet frakciójának személyében olyan mérsékelt ellenzéki álláspontot foglalt el, amely semmi szín alatt sem elégítheti ki a demokráciát, mint ahogyan abba se lehet beletörődni, hogy a liberálisok többsége emberbaráti szempontból veti fel az éhezők segélyezésének kérdését;

6) a munkásosztály körében, bár gazdasági helyzete az éhezők és munkanélküliek számának növekedése következtében rosszabbodik, spontán törekvés észlelhető, hogy gyűjtést rendezzenek az éhezők javára, és más módon is segítsék őket. Ezt a törekvést, amely magától értetődő minden demokratánál, már nem is beszélve a szocialistákról, minden szociáldemokratának kötelessége támogatni és az osztályharc szellemében irányítani.

Mindezt figyelembe véve —

a konferencia elhatározza:

a) az összes szociáldemokratáknak meg kell feszíteni minden erejüket, hogy szélesítsék propagandánkat és agitációnkat a lakosság és különösen a parasztság nagy tömegei körében: magyarázzák meg, hogy az éhínség, a cárizmus és az egész cári politika közt összefüggés van; a szociáldemokraták és trudovikok beszédein kívül terjesszék a falvakban a cár barátainak, a Markov II-őknek beszédeit is, hogy ezzel szintén agitáljanak; terjesszék a szociáldemokrácia politikai követeléseit: a cári monarchia megdöntésének, a demokratikus köztársaság kikiáltásának, a nagybirtokosi földek elkobzásának jelszavát;

b) támogatni kell a munkásoknak azt a törekvését, hogy a lehetőséghez képest segítsék az éhezőket, azt tanácsolva, hogy az adományokat küldjék kizárólag a szociáldemokrata duma-frakció, a munkássajtó, vagy a kulturális-ismeretterjesztő és más munkásegyesületek stb. címére, ha pedig belépnek az éhezőket segítő csoportokba, bizottságokba és albizottságokba, alakítsanak ott külön szociáldemokrata és demokrata sejteket;

c) igyekezni kell az éhínséggel kapcsolatban észlelhető demokratikus jellegű felháborodást tüntetések, népgyűlések, tömeges összejövetelek és a cárizmus ellen indított tömegharc más formáinak irányába terelni.

ÁLLÁSPONTUNK A DUMA ÁLLAMI MUNKÁSBIZTOSÍTÁSI TÖRVÉNYJAVASLATÁVAL KAPCSOLATBAN

I

1. A bérmunkások által termelt rengeteg gazdagságnak az a része, melyet munkabér formájában kap a munkás, olyan kevés, hogy alig fedezi a legfontosabb életszükségleteit; a proletárnak tehát nincs semmi lehetősége arra, hogy munkabéréből valamit is megtakaríthasson arra az esetre, ha sérülés, betegség, öregség, rokkantság következtében elveszti munkaképességét, vagy pedig munkanélkülivé válik, ami a kapitalista termelési mód elkerülhetetlen következménye. Ezért az említett esetekre szóló munkásbiztosítás olyan reform, melyet parancsolóan ír elő a kapitalista fejlődés egész menete.

2. A munkásbiztosítás legjobb formája az *állami* biztosítás, mely a következő elveken épül fel: a) az állami biztosításnak gondoskodnia kell a munkásokról *minden* esetben, ha elvesztik munkaképességüket (sérülés, betegség, öregség, rokkantság; a munkásnőknél ezenkívül terhesség és szülés; özvegyek és árvák segélyezése a családfenntartó elhalálozása után), vagy ha munkanélküliség következtében vesztik el keresetüket; b) a biztosításnak ki kell terjednie az *összes* bérmunkásokra és családjaikra; c) minden biztosítottnak meg kell téríteni *teljes* keresetét, a biztosítással járó *összes* kiadásokat pedig a vállalkozók és az állam kötelesek viselni; d) a biztosítás minden fajtáját *területi* típus szerint és a biztosítottak *teljes* önkormányzati elvén alapuló *egységes* biztosító szervezeteknek kell vezetniök.

3. A kormány törvényjavaslata, melyet az Állami Duma elfogadott, szöges ellentétben áll az ésszerű biztosítás összes fent említett alapvető követelményeivel; a kormány törvényjavaslata a) csak a biztosítás *két* formájára — a baleset- és a betegségbiztosításra vonatkozik; b) az orosz proletariátusnak csak kis részére (legfeljebb egyhatodára) terjed ki, mert a biztosításból kizár egész területeket (így Szibériát, s a kormány szövegezésében még a Kaukázust is) és egész munkáskategóriákat (mező-

gazdasági, építő-, vasúti, posta- és távírómunkásokat, kereskedősegédeket stb.), akik különösen rászorulnak a biztosításra; c) nyomorúságos segélyösszegeket állapít meg (ha a munkás a sérülés következtében *teljesen* nyomorékká válik, a maximális segély a kereset kétharmada, de ezt is a valóságosnál alacsonyabb kereseti alapon számítják ki), s ugyanakkor a biztosítási kiadások legnagyobb részét a munkásokra hárítja: nemcsak a betegség, hanem a gyakorlatban leggyakrabban előforduló „kisebb" sérülések elleni biztosítást is a munkások számlájára tervezi. Ez az új rend rosszabbodást jelent még a mostani törvényhez képest is, amely sérülés esetén kizárólag a vállalkozókra hárította a munkások kártérítését; d) a biztosító intézményeket megfosztja minden önállóságuktól, mert egyidejű felügyeletet gyakorolnak felettük: a hivatalnokok („Hatóságok" és a „Biztosítási Tanács" hivatalnokai), a csendőrség és a rendőrség (a törvény az általános felügyeleten kívül feljogosítja őket arra is, hogy érdemben irányítsák a biztosító intézetek tevékenységét, s beleszóljanak a személyi kérdésekbe stb.), a munkaadók (a baleseti biztosítótársaságok kizárólag vállalkozókból állnak; a gyári típusú betegsegélyző pénztárakban az alapszabályok biztosítják a vállalkozók befolyását stb.).

4. Csakis ilyen törvény születhetett az eszeveszett reakció jelen pillanatában, az ellenforradalom uralmának időszakában, a kormány és a tőke képviselői közt éveken át folytatott előzetes tárgyalások és megegyezés eredményeként, kizárólag ilyen törvény, mely a legdurvább módon csúfot űz a munkások létérdekeiből. A proletariátus érdekeinek igazán megfelelő biztosítási reform elengedhetetlen feltétele: a cárizmus végleges megdöntése és olyan feltételek kiharcolása, amelyek nem gátolják a proletariátus szabad osztályharcát.

II

Ebből kiindulva, a konferencia határozatilag kimondja:

1) Az illegális pártszervezetek és a legális szervezetekben (szakszervezetekben, klubokban, szövetkezetekben

stb.) dolgozó elvtársak haladéktalanul indítsanak nagyarányú agitációt a duma biztosítási javaslata ellen, amely Oroszország egész proletariátusának mint osztálynak érdekeit érinti és a legdurvább módon sérti ezeket az érdekeket.

2) A konferencia hangsúlyozza, hogy a biztosítási törvényjavaslat alkalmából indított szociáldemokrata agitációt a proletariátusnak a mai kapitalista társadalomban elfoglalt osztályhelyzetével, a szociálreformátorok által terjesztett burzsoá illúziók bírálatával, és általában, alapvető szocialista feladatainkkal összefüggésben kell folytatni, másrészt agitációnkban a duma „reformjának" jellegét a jelenlegi politikai helyzettel és általában forradalmi-demokratikus feladatainkkal és jelszavainkkal összefüggésben kell kifejteni.

3) A konferencia helyesli, hogy a szociáldemokrata duma-frakció a duma törvényjavaslata ellen szavazott, s felhívja az elvtársak figyelmét az adott kérdés dumavitájának nagy és értékes anyagára, amely megvilágítja a különböző osztályoknak a munkásreformokkal kapcsolatban elfoglalt álláspontját; a konferencia különösen kiemeli a maradi tőke októbrista képviselőinek nyíltan munkásellenes törekvéseit, melyek a vitákban élesen kidomborodtak, valamint a kadet párt képmutató, „szociális békéről" áradozó szociálreformátori frázisokba burkolt felszólalásait; a kadetok a dumában voltaképpen a munkásosztály öntevékenysége ellen nyilatkoztak, és gyűlölködve küzdöttek a szociáldemokrata duma-frakciónak a javaslathoz benyújtott legfontosabb módosításai ellen.

4) A konferencia óva inti a munkásokat minden olyan kísérlettől, mely az ellenforradalom uralmának időszakában legálisan megengedett keretek közé akarja szorítani a szociáldemokrata agitációt, hogy ily módon korlátozza és teljesen eltorzítsa azt; ellenkezőleg, a konferencia hangsúlyozza: meg kell magyaráznunk a proletariátus nagy tömegeinek azt az igazságot, hogy újabb forradalmi fellendülés nélkül lehetetlen igazán javítani a munkások helyzetén; hogy mindenkinek, aki igazi munkásreformra törekszik, elsősorban az új, győzelmes forradalomért kell küzdenie — ez legyen agitációnk legfontosabb része.

5) Abban az esetben, ha a duma törvényjavaslata az öntudatos proletariátus tiltakozása ellenére életbe lépne, a konferencia felhívja az elvtársakat, használják fel a törvény által létesített új szervezeti formákat (a betegsegélyző munkáspénztárakat), hogy ezekben a szervezeti sejtekben is energikusan propagálják a szociáldemokrácia eszméit, s ily módon ezt a törvényt is, melyet azért gondoltak ki, hogy még inkább gúzsba kössék és leigázzák a proletariátust, a proletariátus osztályöntudata fejlesztésének, szervezettsége megszilárdításának, a teljes politikai szabadságért és a szocializmusért fokozott energiával vívott harcának eszközévé tegyék.

A „PETÍCIÓS KAMPÁNYRÓL"[132]

1. Az ellenforradalom a munkásmozgalomban látva legfőbb ellenségét, a kormány és a III. duma útján üldözi a munkásmozgalmat, bárminő formában jelentkezzék is, rendszeresen megsérti még azokat a „legális lehetőségeket" is, melyeket a munkásosztály a forradalom eredményeképp megtartott.

2. Ebben a rendszerben a nagy munkástömegek állandóan azzal a ténnyel találják szemben magukat, hogy még elemi jogaikat (elsősorban az egyesülési szabadságot) sem gyakorolhatják a cári monarchia teljes megdöntése nélkül.

3. Az a petíciós kampány, melyet a szentpétervári likvidátorok csoportja 1910 telén kezdeményezett, és az az agitáció, mellyel a likvidátorok a petíciós kampányt kísérték, az egyesülési szabadság követelését kiszakította a munkásosztály forradalmi követeléseinek egészéből. A likvidátorok nem világosították fel a munkásokat, hogy Oroszországban csak úgy küzdhetik ki a teljes egyesülési szabadságot, ha a tömegek forradalmi harcot indítanak a demokrácia sarkalatos követeléseiért, ehelyett valójában az úgynevezett „jogért való harcot" prédikálták, vagyis liberális harcot hirdettek azért, hogy a június 3-i rendszert részleges reformokkal „felfrissítsék".

4. Az említett kampány az orosz politikai élet

konkrét feltételei következtében és a munkástömegek helyzeténél fogva szükségképpen merőben formális, lélektelen aláírási kampánnyá sekélyesedett, amely nem talált visszhangra és nem keltett politikai érdeklődést a tömegekben.

5. A szóban forgó petíciós kampány sorsa világosan igazolta, hogy az egész kezdeményezés helytelen volt, s nem érdekelte a munkástömegeket: összesen 1300-an írták alá a petíciót; a petíciós kampányt egyetlen pártszervezet sem támogatta, s ebben *nem volt különbség frakciók és áramlatok között;* szociáldemokrata dumafrakciónk sem tartotta lehetségesnek, hogy részt vegyen a kampányban.

6. A II. duma képviselőinek sorsával kapcsolatban rendezett munkásgyűlések és az egyes városokban 1912 január 9-én szervezett munkástüntetések bebizonyították, hogy a munkástömegek öntevékenysége egyáltalában nem a petíciós kampány útján és egyáltalában nem a „részleges jogok" zászlaja alatt halad.

A konferencia a mondottakból kiindulva,

1) felhív minden szociáldemokratát, magyarázzák meg a munkásoknak, hogy a proletariátus számára nélkülözhetetlen az egyesülési szabadság, s ezt a követelést mindenkor, elválaszthatatlanul kapcsolják egybe általános politikai követeléseinkkel és a tömegek közt folytatott forradalmi agitációval;

2) elismeri, hogy bizonyos feltételek mellett a munkástömegek petíciója igen alkalmas formája lehet a tiltakozásnak, de ugyanakkor megállapítja, hogy Oroszországban a mostani korszakban a petíció a szociáldemokrata agitációnak egyik legkevésbé alkalmas eszköze.

A LIKVIDÁTORSÁGRÓL ÉS A LIKVIDÁTOROK CSOPORTJÁRÓL

Tekintettel arra,

1) hogy az OSzDMP már mintegy négy éve erélyesen harcol a likvidátor áramlat ellen, melyet a párt 1908 decemberi konferenciája úgy határozott meg, mint:

„a párthoz tartozó értelmiség bizonyos részének próbálkozását, hogy az OSzDMP meglevő szervezetét lik-

vidálja és olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely mindenáron a legalitás keretei között marad, még akkor is, ha a legalitást a párt programjának, taktikájának és hagyományainak nyilvánvaló megtagadása árán kellene megvásárolnia";

2) hogy a Központi Bizottság 1910 januári plénuma ezt az áramlatot, amely ellen tovább folytatta a harcot, egyhangúlag a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulásának minősítette, s a párt tényleges egységét, a korábbi bolsevik és mensevik frakciók egyesülését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy teljesen szakítanak a likvidátorsággal és véglegesen leküzdik ezt a szocializmustól való burzsoá elhajlást;

3) hogy a szociáldemokraták egy része, mely a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" című folyóiratok körül csoportosul, a párt valamennyi határozata ellenére, és az 1910 januári plénumon az összes frakciók képviselőivel együtt vállalt kötelezettsége ellenére, nyíltan védelmére kelt annak az áramlatnak, melyet az egész párt a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás eredményének tekint;

4) hogy a Központi Bizottság egykori tagjai: M—l, Jurij és Roman 1910 tavaszán vonakodtak belépni a Központi Bizottságba, sőt még arra sem voltak hajlandók, hogy új tagok kooptálása végett legalább egy ülésen megjelenjenek és nyíltan kijelentették, hogy a párt Központi Bizottságának létét „károsnak" tartják;

5) hogy a likvidátorok említett fő kiadványai: a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" éppen az 1910. évi plénum után az egész vonalon határozottan a likvidátorság felé fordultak, „becsmérlően nyilatkoztak" (a plénum határozatai ellenére) „az illegális párt jelentőségéről", sőt nyíltan tagadták, már likvidáltnak, „hullának" nyilvánították a pártot, „reakciós utópiának" nyilvánították az illegális párt helyreállítását, a legális folyóiratok hasábjain rágalmazták és szidalmazták az illegális pártot, s arra szólították fel a munkásokat, hogy tekintsék „halottnak" a párt sejtjeit és hierarchiáját stb.;

6) hogy amikor egész Oroszországban frakciókülönbség nélkül egyesültek a párt hívei, hogy megoldják a párt-

konferencia egybehívásának soron levő feladatát, ugyanakkor a likvidátorok egészen független csoportocskákban különültek el, azokon a helyeken is elszakadtak, ahol a pártigenlő mensevikek vannak többségben (Jekatyerinoszlav, Kiev), s az OSzDMP helyi szervezeteivel véglegesen megszakítottak mindennemű pártkapcsolatot; —

a konferencia kijelenti, hogy a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" csoportja magatartásával *egyszer s mindenkorra kirekesztette magát a pártból.*

A konferencia áramlati és árnyalati különbség nélkül felhívja a párt minden hívét, hogy harcoljon a likvidátorság ellen, magyarázza meg, hogy a likvidátorság árt a munkásosztály felszabadítása ügyének, és erejét megfeszítve dolgozzék az illegális OSzDMP helyreállításáért és megszilárdításáért.

A KÖZPONTI LAPRÓL

A konferencia meghallgatta és megvitatta a Központi Lap képviselőjének beszámolóját; a konferencia helyesli a Központi Lap elvi vonalát, s csupán azt kívánja,

hogy a Központi Lap fordítson nagyobb figyelmet a propaganda jellegű cikkekre, s a cikkeket írják népszerűbben, hogy a munkások is megérthessék.

A „RABOCSAJA GAZETÁ"-RÓL

A konferencia megállapítja, hogy a „Rabocsaja Gazeta" határozottan és következetesen a párt és a pártosság védelmére kelt, s hogy a helyi pártmunkások frakciókülönbség nélkül teljes mértékben rokonszenveznek vele.

A konferencia

1) felhívja a helyi szervezetekben dolgozó elvtársakat, hogy a legmesszebbmenően támogassák a „Rabocsaja Gazetá"-t.

2) A „Rabocsaja Gazetá"-t a párt Központi Bizottsága hivatalos lapjának nyilvánítja.

A „PRAVDÁ"-RÓL[138]

A konferencia hatálytalanítja a „Pravda" szerkesztőségével kötött megállapodást, mely a Központi Bizottság 1910 januári plénumán jött létre.

A PÁRT SZERVEZETI SZABÁLYZATÁNAK MÓDOSÍTÁSA

A 2. § kiegészítendő ezzel a mondattal:

Az 1908 decemberi konferencia határozatainak értelmében a kooptáció megengedhető.

A 8. § törlendő s helyébe ez a szöveg iktatandó:

A Központi Bizottság lehetőleg gyakrabban hívja össze konferenciára a párt összes szervezeteinek képviselőit.

A 9. § harmadik bekezdése, mely a kongresszusi képviseletről szól, a következőképpen módosítandó:

A jövőben a pártkongresszusokon való képviselet arányát a helyi szervezetekkel folytatott előzetes megbeszélés után a Központi Bizottság állapítja meg.

A VOLT LETÉTEMÉNYESNÉL LEVŐ VAGYONRÓL S A PÉNZÜGYI SZÁMADÁSRÓL

A konferencia tudomásul veszi a bolsevikok meghatalmazott képviselőinek bejelentését, akikkel a Központi Bizottság 1910 januári plénuma olyan értelmű szerződést kötött, hogy a bolsevikok frakciós vagyonukat feltételesen átadják a Központi Bizottság pénztárának, s

1) elismeri, hogy a bolsevikok képviselőinek, mivel a likvidátorok megszegték a szerződést és a letéteményesek lemondtak választott bírói tisztségükről, minden törvényes joguk megvan arra, hogy mind a birtokukban, mind pedig a volt letéteményes: Zetkin elvtársnő birtokában levő vagyonnal rendelkezzenek;

2) a bolsevikok képviselőinek bejelentése után a konferencia úgy tekinti a Zetkin elvtársnőnél levő összeget, mint a párt vitathatatlan tulajdonát, melyet a konferencián megválasztott Központi Bizottság kezel és

3) megbízza a Központi Bizottságot, intézkedjék, hogy Zetkin elvtársnő haladéktalanul adja vissza a párt vagyonát.

* * *

A „Rabocsaja Gazeta", melyet a jelen konferencia a Központi Bizottság lapjának ismert el, úgyszintén a bolsevikok csoportja is, mely a Központi Bizottság plénumától pénzt kapott szociáldemokrata irodalomra, előterjesztette pénzügyi számadását és igazoló okmányait; a Revíziós Bizottság megvizsgálta és rendben levőknek találta azokat, minek alapján indítványozza, hogy a konferencia hagyja jóvá a számadásokat.

A „VÖRÖS KERESZT"-RŐL

A konferencia felhívja a helyi szervezetekben dolgozó elvtársakat, kövessenek el mindent a „Vörös Kereszt" visszaállítása érdekében, mely annyira szükséges a bebörtönzöttek és száműzöttek segítése céljából.

A KÜLFÖLDI PÁRTSZERVEZETRŐL

A konferencia feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a külföldön olyan egységes pártszervezet legyen, mely a párt munkáját a Központi Bizottság ellenőrzése és vezetése mellett támogatja.

A konferencia megerősíti a Külföldi Szervezet Bizottságát[134] mint a párt egyik külföldi szervezetét, és frakciókra vagy áramlatokra való tekintet nélkül felhívja a párt mindazon elemeit, akik az illegális párt mellett szállnak síkra és engesztelhetetlen harcot folytatnak a pártellenes áramlatok (likvidátorság) ellen, tömörüljenek a Központi Bizottság köré, hogy segítsék az oroszországi pártmunkát és létrehozzák az egységes külföldi szervezetet.

A külföldi csoportok, kivétel nélkül, csakis a Köz-

ponti Bizottság útján tarthatnak fenn összeköttetést az oroszországi szervezetekkel.

A konferencia kijelenti, hogy azok a külföldi csoportok, amelyek nem engedelmeskednek a szociáldemokrata munka orosz központjának, vagyis a Központi Bizottságnak, és dezorganizálják a pártot azzal, hogy a Központi Bizottság megkerülésével külön kapcsolatokat tartanak fenn Oroszországgal, nem viselhetik az OSzDMP nevét.

AZ OROSZ KORMÁNY PERZSIA ELLENI TÁMADÁSÁRÓL

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tiltakozik a cári banda rablópolitikája ellen, amelynek eltökélt szándéka, hogy vérbe fojtja a perzsa nép szabadságát, és célja elérésében nem riad vissza a legbarbárabb és legaljasabb cselekedetektől sem.

A konferencia megállapítja, hogy az oroszországi kormány és az angol kormány szövetsége, melyet az orosz liberálisok minden módon reklámoznak és támogatnak, elsősorban az ázsiai demokrácia forradalmi mozgalma ellen irányul, s hogy az angol liberális kormány ezzel a szövetséggel a cárizmus véres gaztetteinek részesévé válik.

A konferencia meleg rokonszenvét fejezi ki a perzsa nép és különösen a perzsa szociáldemokrata párt harca iránt, amely már annyi áldozatot hozott a cári leigázók elleni harcban.

A KÍNAI FORRADALOMRÓL

A kormány- és a liberális lapok (a „Recs") azt propagálják az oroszországi kapitalisták érdekében, hogy a kínai forradalmi mozgalmat felhasználva szakítsák el Kínától Oroszországgal határos területeit; ezzel kapcsolatban a konferencia hangsúlyozza, hogy a kínai nép forradalmi harca, amely felszabadulást hoz Ázsiának és megrendíti az európai burzsoázia uralmát, világjelentőségű, üdvözli Kína forradalmárait, akik a köztársaságért küz-

denek, tolmácsolja az oroszországi proletariátus nagy lelkesedését és meleg rokonszenvét, mellyel a kínai forradalmi nép sikereit követi, s megbélyegzi a cári rablópolitikát támogató orosz liberalizmus magatartását.

A CÁRIZMUS FINNORSZÁGI POLITIKÁJÁRÓL

Az OSzDMP konferenciája, amely először gyűlt egybe azóta, hogy az orosz cárizmus és az ellenforradalmi duma életbe léptette a finn nép jogait és szabadságát megsemmisítő törvényeket, teljes szolidaritást vállal a testvéri finn szociáldemokrata párttal, hangsúlyozza, hogy Finnország és Oroszország munkásainak azonos feladataik vannak a nép jogait lábbal tipró orosz ellenforradalmi kormány és ellenforradalmi burzsoázia elleni harcban, s szilárdan meg van győződve, hogy csakis Oroszország és Finnország munkásainak együttes erőfeszítésével dönthető meg a cárizmus és vívható ki az orosz és a finn nép szabadsága.

ÜDVÖZLET A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK

A konferencia megbízásából a következő táviratot küldtük a német szociáldemokrácia központi lapjának:

Az Oroszországi Szervező Bizottság és a párt Központi Lapja az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt nevében forró üdvözletét küldi a testvéri német szociáldemokráciának, mely a választásokon fényes győzelmet aratott az egész burzsoá világ fölött[135].

Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia! Éljen a német szociáldemokrácia!

A megírás ideje: 1912 január.
Megjelent „Az OSzDMP összoroszországi konferenciája" c. brosúrában. A Központi Bizottság kiadása, Párizs 1912 február.

A LIBERÁLIS MUNKÁSPOLITIKA LAPJA

Előttem van a folyó évi január óta megjelenő pétervári hetilap: a „Zsivoje Gyelo"[136] három száma.

Ajánlom az olvasóknak, tanulmányozzák figyelmesebben, hogy mit propagál ez a lap.

Napjaink fő politikai kérdése — a IV. duma-választás. Ezzel a kérdéssel foglalkozik Martov cikke a lap 2. számában. Martov jelszava ez: „Arra kell törekednünk, hogy a reakciót kiverjük duma-állásaiból." Dan pedig ezt szajkózza a lap 3. számában: „Ragadjuk ki a dumát a reakció kezéből — ez a legmegfelelőbb eszköz arra, hogy az Államtanács kárhozatos befolyását csökkentsük."

A jelszó világos, és természetesen minden öntudatos munkás különösebb nehézség nélkül megállapíthatja, hogy ez nem marxista, nem proletár, sőt nem is demokratikus, hanem *liberális* jelszó. Ez a liberális munkáspolitika jelszava.

Martov így védelmezi ezt a jelszót: „Elérhető-e ez a feladat a jelenlegi választási törvény mellett? Igen, feltétlenül elérhető. Igaz, ez a választási törvény a kormányzósági gyűlések jelentős (?) részében jó előre biztosítja a földbirtokosi és az első városi (kapitalista) kúria elektorainak többségét . . ."

A rossz ügy védelmében Martov legott kézzelfoghatóan helytelen állításra ragadtatta magát. A kormányzósági gyűléseknek nem „jelentős részében", hanem (Európai-Oroszországban) *feltétlenül valamennyi* kormányzósági gyűlésen a földbirtokosi elektorok plusz az első városi kúria van abszolút többségben. Sőt mi több, 53 kormány-

zóság közül 28-ban a földbirtokosi elektorok *egymagukban is* a kormányzósági gyűlések *abszolút többségét* alkotják. És a duma 442 képviselője közül 255-öt, vagyis megint csak az abszolút többséget ugyanez a 28 kormányzóság adja!

Martov, hogy megvédelmezze liberális jelszavát: „verjük ki a reakciót duma-állásaiból", az oroszországi földbirtokosok liberális szépítgetésével kénytelen kezdeni. A kezdet nem rossz!

„De — folytatja Martov — a múlt választások azt mutatták, hogy a földbirtokosok közt és a városi nagyburzsoázia közt olyan elemek vannak, akik ellenségei a feketeszázas, nacionalista és októbrista reakciónak."

Ez kétségtelen. Még a földbirtokosi elektorok egy része is ellenzéket alkot, a kadetokhoz tartozik. De mi következik ebből? Csakis az, hogy az 1907 június 3-i törvény alapján választott duma többsége *legfeljebb csak földbirtokosi* „liberális" ellenzék lehet. A földbirtokos dönt. Ez a tény, amelyet Martov meg akart kerülni, tény marad. Vagyis a *(földbirtokosi)* „ellenzék" csakis akkor tehet szert fölényre, ha a földbirtokos ellenzékbe megy át. De éppen ez a kérdés lényege: mondhatjuk-e, hacsak nem akarunk liberálisok lenni, hogy a *(földbirtokosi)* „liberális ellenzék ki tudja verni a reakciót duma-állásaiból"?

Először is, nem szabad szépíteni választási törvényünk földbirtokosi jellegét. Másodszor, nem szabad elfelejteni, hogy a földbirtokosi „ellenzék" magán viseli az úgynevezett *„baloldali októbrizmus"* minden vonását (a kadetok legutóbbi konferenciájukon megengedték, hogy a „baloldali októbrizmussal" blokkot alkossanak! — ezt szintén hiába hallgatja el Martov). Csak komikus liberális politikusok beszélhetnek arról, hogy amennyiben a „baloldali októbristák" győznének, „a dumát kiragadnák a reakció kezéből", „a reakciót kivernék duma-állásaiból".

A munkásdemokrácia feladata egyáltalában nem az, hogy táplálja azt a liberális illúziót, mintha ki lehetne „ragadni a dumát a reakció kezéből", hanem az, hogy *kihasználva* a liberálisok és a mostani duma-többség konfliktusait, *erősítse* a demokráciát a dumában.

Még rosszabbul áll szerzőnk szénája, amikor azt az *elvi* kérdést feszegeti, hogy milyen *jelentősége* lenne annak, ha az „*egész* ellenzék» letörné a duma feketeszázas-októbrista többségét".

„A munkások érdeke — bölcselkedik Martov —, hogy az osztályállamban a barbár földbirtokos kezéből a kulturáltabb burzsoá kezébe menjen át a hatalom."

Nagyszerű bölcselkedés! Csak ezt a csekélységet... ezt az egészen jelentéktelen apróságot felejtette el: az orosz „kulturáltabb burzsoáknak", a liberálisoknak, a kadetoknak az az *„érdekük"*, hogy *ne rendítsék meg* a barbár földbirtokos hatalmát. A liberálisoknak az az „érdekük", hogy megosszák vele a hatalmat, anélkül azonban, hogy megrendítenék a barbár földbirtokos hatalmát és bárminő fegyvert adnának a demokrácia kezébe.

Ez a dolog lényege! Hiába tetszik kérődzni fontoskodó képpel tartalmatlan banalitásokon, megkerülve ezt a fontos kérdést.

„Azzal — mondja Martov —, hogy a kadetok és progresszisták nagyobb képviselethez jutnak a dumában, még nem kerülnek hatalomra, de egyengetik a hatalomhoz vezető utat." Úgy, úgy. Hát akkor mi az oka annak, hogy a német kadetok és progresszisták, akik 1848 óta több ízben „nagyobb képviselethez jutottak" a parlamentben, mindmáig sem „kerültek hatalomra"? Miért hagyták 64 évig és *hagyják most is* a hatalmat a junkerek kezében? Mi az oka annak, hogy az orosz kadetok, akik „nagyobb képviselethez jutottak" az I. és II. dumában, nem „egyengették a hatalomhoz vezető utat"?

Martov csak annyiban ismeri el a marxizmust, amennyiben *elfogadható minden* művelt liberális számára. A munkások érdeke, hogy a földbirtokos kezéből a kulturáltabb burzsoá kezébe menjen át a hatalom — a világon minden liberális aláírja a *„munkások érdekeinek"* ilyen „értelmezését". De ez még nem marxizmus. A marxizmus többet mond ennél: 1) a liberálisok érdeke az, hogy a földbirtokos hatalmának megrendítése nélkül mellé telepedjenek; 2) a liberálisok érdeke, hogy úgy osztozzanak a földbirtokossal a hatalmon, hogy a munkásnak és a demokráciának semmi, de semmi se jusson; 3) a hatalom

igazán csak akkor „esik ki" a földbirtokos kezéből és „megy át" a liberális „kezébe", ha a demokrácia a liberálisok *ellenére* győzedelmeskedik. Hogy mi bizonyítja ezt? Franciaország egész története és Kína legújabb története: a hatalom sohasem ment volna át, még ideiglenesen, még feltételesen sem, a liberális Jüan Si-kaj kezébe, ha a kínai demokrácia nem győzedelmeskedett volna Jüan Si-kaj *ellenére*.

A liberális jobb, mint a feketeszázas — ebből a banális igazságból áll a Sztruve úr, Izgojev úr és társaik számára elfogadható *egész* „marxizmus", az osztályharc dialektikája viszont hétpecsétes titok a liberálisok és Martov számára egyaránt.

Összefoglalva: ahhoz, hogy Oroszországban a hatalom valóban „átmenjen" a földbirtokos kezéből a burzsoá kezébe, nem szabad ámítani és gyengíteni a demokráciát, kiváltképpen a munkásokat, azzal a *hamis* jelszóval, hogy „a dumát kiragadják a reakció kezéből". A választáson egyáltalában nem az a gyakorlati feladatunk, hogy „kiverjük a reakciót duma-állásaiból", hanem az, hogy erősítsük a demokráciát, s különösen a munkásdemokráciát. Ez a feladat olykor összeütközésbe kerül a liberálisok számbeli erősítésének „feladatával"; nekünk azonban fontosabb és a proletariátus számára hasznosabb — öttel több demokrata, mint ötvennel több liberális.

Ebből következik, amit Martov nem kíván, bár állítólag elismeri, hogy a kadetok *nem* demokraták, hanem liberálisok: 1) az öt nagyvárosban[137] a másodszori szavazás alkalmával *csakis* demokratákkal szabad megegyezést kötni a liberálisok ellen; 2) a második szakaszban *minden* szavazás alkalmával és *minden* megegyezésnél *elsősorban* a demokratákkal kell megegyezni a liberálisok ellen, s csak azután — a liberálisokkal a jobboldaliak ellen.

„Zvezda" 11 (47). sz.
1912 február 19.
Aláírás: F. L—k o.

A LIKVIDÁTOROKKAL VALÓ EGYESÜLÉS ELLEN

A „Zsivoje Gyelo" likvidátor lap 7. száma szerkesztőségi cikket közöl, melynek címe: „Az egyesülésért — a szakadás ellen". Ez a cikk kétségtelenül igen érdekes és rendkívül fontos kérdést érint, amelyet fontolóra vesz mindenki és minden gondolkodó munkás. Kötelességünknek tartjuk, hogy — ha nem is kimerítően, ha röviden is — megmondjuk véleményünket azokról a pontokról, melyekről a „Zsivoje Gyelo" nyilvánvalóan és szemmelláthatóan helytelenül tájékoztatja olvasóit.

A „Zsivoje Gyelo" — a „Golosz Zemli", a „Russzkoje Szlovo" és a „Kievszkaja Miszl"[138] tudósításai alapján, amelyek „megegyeznek a «*Zsivoje Gyelo*» rendelkezésére álló adatokkal" — tényként állapítja meg, hogy a külföldön általános pártkonferenciát tartottak, amely — úgymond — „rákényszerítette választási taktikáját Oroszország valamennyi marxistájára" és többek közt *a párton kívül állónak* (a „Zsivoje Gyelo" kiemelése) nyilvánította a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" csoportját. Ezzel kapcsolatban a „Zsivoje Gyelo" (melynek cikke az antilikvidátorok szokásos rágalmazásával és gyanúsításával ékeskedik) mindent elkövet, hogy: 1) lejárassa a konferenciát, 2) védelmébe vegye a „Nasa Zarját és kompániáját", mondván, hogy ezek nem nyilváníthatók „kívülállóknak", hogy ennek az irányzatnak a „literátorai" csak „megvető vállvonogatással felelnek az ilyen határozatra" stb.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy a „Zsivoje Gyelo" cikkének egész tartalma, hisztériás hangja, „egyesülésért" való ordítozása kézzelfoghatóan bizonyítja,

hogy a likvidátoroknak elevenére tapintottunk, s hogy a likvidátorok sikertelenül próbálják elkenni a *dolog lényegét*. Mi pedig éppen a *dolog lényegéről* akarunk beszélni.

Magától értetődik, hogy itt nem vehetjük védelmünkbe a konferenciát, nem egészíthetjük ki és nem igazíthatjuk helyre az említett lapokban (most már hozzájuk kell sorolni a *„Golosz Moszkvi"-t* is) közölt adatokat. Ez különben sem feladatunk. Elegendő, ha *szó szerint* idézzük a „Zsivoje Gyeló"-nak legalább egy mondatát: „Kérdezzük — kiáltanak fel a likvidátorok —, ki választotta meg őket (a konferencia küldötteit), ki hatalmazta fel őket arra, hogy a moszkvai, pétervári stb. marxisták nevében beszéljenek és határozzanak?" Egészen természetes lenne, ha ezt ilyen nyíltan — mondjuk — Puriskevics úr vagy Zamiszlovszkij úr *„kérdezné"*. De ha a *„Zsivoje Gyelo"* hasábjain a likvidátorok *kérdezik* ezt a közönségtől, ezzel az egyetlen kérdéssel oly pompásan mutatják ki likvidátor természetüket, oly kitűnően leplezik le magukat, hogy nekünk csak ujjal kell mutatni a likvidátorok fogásaira és pontot tehetünk az egészre.

Ismételjük, mi kizárólag azért foglalkozunk az itt érintett kérdésekkel, mert kötelességünk, hogy a sajtó hangjára reagáljunk és hangsúlyozzuk azt, ami a munkások választási kampányára vonatkozik. Az olvasóknak meg kell tudniok az igazságot. Ha a likvidátorok azt mondják: „az egyesülésért — a szakadás ellen", úgy a mi kötelességünk feltárni azt, ami ebben helytelen. Először: minek itt bújócskát játszani és általában „egyesülésről" beszélni, amikor voltaképpen *csak a likvidátorokkal való egyesülésről* van szó. Miért játszik bújócskát a „Zsivoje Gyelo"? miért nem mondja meg nyíltan, hogy egyetért-e, vagy nem ért egyet a „Nasa Zarja" és a „Gyelo Zsiznyi" álláspontjával? Másodszor: idő előtti dolog *szakadásról* beszélni, amíg nincsen két szervezett, egészbeforrott politikai kollektíva, amely ugyanabban a környezetben működik.

A *dolognak* erről a *lényegéről* kellett volna beszélnie a „Zsivoje Gyeló"-nak; kiabálni és szitkozódni — haszontalan foglalkozás.

A likvidátorokkal való egyesülés nem új, hanem nagyon régi kérdés. Több mint két évvel ezelőtt, 1910

január havában egészen határozott, hivatalos kísérletet tettünk arra, hogy egyesüljünk, s ezt szerződéssel és egyhangú határozattal is megerősítettük. A kísérlet nem sikerült — ezt *mindenki*, még a likvidátorok is elismerik (lásd a „Nasa Zarja" 1911. évi 11. sz. 130. old.). Miért nem sikerült? Azoknak, akiket komolyan érdekel a dolog, *okmányok alapján* önállóan kell eligazodniok ebben a kérdésben. Idézünk néhány, de döntő okmányt.

Ionov úr, az „egyesítő" illetőleg „békítgető", a likvidátorokkal való egyesülési kísérlet ismert résztvevője, *éppen* e kísérlet *idején* írta:

„Önmagában bármilyen ártalmas is a pártra nézve az otzovizmus és a likvidátorság, jótékony hatásuk a frakciókra kétségtelennek látszik (a mensevikek és a bolsevikok frakciójáról van szó). A patológia kétféle daganatot ismer: rosszindulatú és jóindulatú daganatot. A jóindulatú daganat a szervezetre nézve hasznos betegség. A kelés folyamatában magába szívja a szervezet káros elemeit és ily módon elősegíti a szervezet gyógyulását. Azt hiszem, hogy ilyen szerepet játszott a likvidátorság a mensevizmussal, az otzovizmus-ultimatizmus pedig a bolsevizmussal szemben."

Íme egyik okmányszerű igazolása annak, hogy a likvidátorokkal való egyesülés feltételéül a likvidátorság teljes megtagadását kötötték ki. Ez 1910 január havában volt. 1910 február havában, a „Nasa Zarja" 2. számában *Potreszov* úr szóról szóra ezt írta:

„Vajon nem beteges képzelet rémlátása-e, ha valaki 1909 nyarán azt mondja, hogy a likvidátor áramlat eleven valóság, olyan áramlat, amely likvidálja azt, amit már nem kell likvidálni, ami már nincs meg a valóságban mint szervezett egész" („Nasa Zarja", 1910. évi 2. sz. 61. old.).

Minden gyakorlati funkcionárius tudja, hogy a likvidátorok *tényleg* úgy *jártak el*, mint ahogy Potreszov úr tanácsolta nekik. A likvidátorok másik ismert lapja, a „Vozrozsgyenyije", amelynek szerkesztésében ugyancsak Martov, Larin, Levickij úrék és társaik vettek részt, 1910 március 30-án, megértően idézve Potreszov úr említett szavait, ezt írta a szerkesztőség nevében: „Nincs mit

likvidálni — és mi (tudniillik a „*Vozrozsgyenyije*“ szerkesztősége) még hozzáfűzzük, hogy csak káros, reakciós utópia, ha a hierarchiának régi, illegális formájában való helyreállításáról ábrándoznak . . .“ („Vozrozsgyenyije“, 1910. évi 5. sz. 51. old.).

Voltak-e irányzatunkon kívül mások, más irányzatok is, amelyek úgy ítélték meg ezeket a nyilatkozatokat, hogy a likvidátorok *szakítottak* a régi, korábbi politikai kollektívával? Kétségtelenül voltak. Ennek bizonyítékai: 1) Izgojev úrnak a „*Russzkaja Miszl*“ 1910. évi 8. számában „Egy vehista a marxisták körében“ címmel megjelent cikke. Izgojev úr mindenkor következetesen „vehista“ szempontból ítéli meg a marxisták körében történteket. „A válasz (Potreszov úr válasza a munkásmozgalom kérdéseire) — írta Izgojev úr — *tökéletesen megegyezik* azzal, amit az általa becsmérelt «Vehi»-ben írtak, amit a «*Russzkaja Miszl*» publicistái mondanak“ („Russzkaja Miszl“, 1910. évi 8. sz. 67. old.). 2) A mensevik Plehanov 1910 májusában ezt írta Potreszov úr idézett szavaival kapcsolatban: „Kétségtelen azonban, hogy *az az ember, akinek számára pártunk nem létezik, maga sem létezik pártunk számára* (Plehanov kiemelése). Most ki kell jelenteniök az összes párttagoknak, hogy Potreszov úr nem elvtársuk; s bizonyára lesznek néhányan, akik nem fognak többé vádolni engem azért, hogy Potreszov urat már régen nem tartom elvtársamnak.“

A tény nyilvánvaló. Itt nem segít semmiféle csűrés-csavarás, semmiféle kifogás. A likvidátorok már 1910-ben szakítottak a korábbi politikai kollektívával. Az orosz politikai élet egyetlen történetírója sem térhet ki e tény elől, hacsak nem akarja meghamisítani az igazságot. 1911-ben pedig Levickij, Martov, Dan, Larin, Csackij úrék és társaik nemegyszer tettek teljesen „potreszovi“ tartalmú nyilatkozatokat. Emlékezzünk csak arra, hogyan oktatta Larin a „*Gyelo Zsiznyi*“-*ben* (1911. évi 6. sz. 15. old.) a munkásokat, hogy nem nehéz, de „maskarás“ vállalkozás, ha „minden városban . . . pár száz emberből álló köröket tákolnak össze“!

Ebből, több mint két év tapasztalatából, mély meggyőződésünk szerint elkerülhetetlenül következik, hogy

a *likvidátorokkal* nem lehet egyesülni. Itt semmiféle megegyezés sem lehetséges. *Elképzelhetetlen* a megegyezés, mert annak a létéről vagy nemlétéről van szó, amit a likvidátorok megvetően „hierarchiának" kereszteltek el. És a „Zsivoje Gyeló"-nak — *egyazon* irányzatú *egyazon* likvidátorok lapjának — semmiféle szitkozódása sem változtathat ezen. A likvidátorok *kívül* állnak ... — ez megmásíthatatlan tény.

De hiszen ez a tény szakadást jelent — valószínűleg ezt válaszolják majd nekünk. Nem. Szakadás az, ha egy helyett *két* politikai kollektíva alakul. Jelenleg azonban, 1912 március havában, mindenki, aki Pétervárról, Moszkvából, Kievből, New Yorkból vagy bárhonnan a legjobb teleszkóppal figyeli politikai életünket, *csupán egyetlen* szervezett, egészbe forrott politikai kollektívát láthat, amely csak erősödik a munkások között, ha a likvidátorok szidalmazzák.

Éppen az a likvidátorok szerencsétlensége, hogy a régivel való kapcsolataikat valóban *likvidálták*, újat azonban *nem teremtettek*. Ha megteremtik, akkor majd meglátjuk és a politikai megfigyelők kötelességéhez híven értesítjük az olvasókat. Egyelőre azonban a tény tény marad: nincs más egészbeforrott politikai kollektíva, tehát nincs szakadás sem.

A likvidátorok már régen ígérik, hogy „nyílt" politikai egyesületet fognak létrehozni. Az ígéretek azonban nem tények. „*Maga*" Levickij úr is, Potreszov és Martov legközelebbi híve, *sajnálkozva* írta a „Nasa Zarja" (1911. évi) 11. számának vezércikkében, hogy „nem látunk egyetlen, valamelyest is jelentős kísérletet, mely arra mutatna, hogy legális *politikai* (Levickij úr kiemelése) egyesületet szerveznek". Levickij úr ezért a „tömegeket" is és a „vezetőket" is vádolja. Most azonban nem vádaskodásról, hanem ténymegállapításról van szó. *Ha* Levickij úr és barátai legális politikai egyesületet hoznak majd létre, *ha* ez az egyesület tényleg marxista (nem pedig liberális) munkáspolitikát fog folytatni, akkor ... akkor majd meglátjuk. Csak siessenek uraim, kevés idejük van a választásig, és herkulesi erőfeszítésre van szükségük, hogy hónapok alatt behozzák azt, amit *évekig* elmulasz-

tottak (vagy pedig éppen az *ellenkezőjét csinálják* annak, amit eddig tettek).

A likvidátorok maguk fejezték le magukat. Akinek a fejét vették, nem a haját siratják.

Az orosz politikai élet megfigyelője csak egy politikai kollektívát találhat a bennünket érdeklő területen. E kollektíva körül csak egyes személyek és szervezetlen csoportocskák vannak, akik s amelyek még épkézláb feleletet sem tudnak adni a *legégetőbb* politikai kérdésekre. Más szóval, köröskörül bomlás. Mint minden bomlásnál, itt is vannak ingadozók és olyanok, akik abban reménykednek (de jaj, hiába!), hogy a likvidátorokat rábírhatják arra, hogy *tényleg* szakítsanak a likvidátorsággal. De csak reménytelen politikusok próbálhatják meg azt, hogy reményekkel táplálják magukat alig fél évvel a választás előtt.

Nézzük például a választási kampány jelszavainak kérdését, a taktika, a megegyezések kérdését. Csak egyetlen kész, világos, pontos, teljes felelet van erre, amelyet most már minden vezető pártmunkás Oroszország minden szögletében ismer. *Más felelet nincs.* Ismételjük, likvidátor uraim: akinek a fejét vették, nem a haját siratják.

P. S.* Trockij, aki a *„Zsivoje Gyeló"-ban* népszerűen elmondja a június harmadiki rendszer lényegéről szóló 1908 decemberi határozatok elejét, talán szintén azokhoz számítja magát, akik „remélik", hogy a likvidátorok megjavulnak. Nagyon fogunk örülni, ha Trockijnak sikerül meggyőzni — mondjuk például — Larint és Martovot, de úgy, hogy mindannyian egyek legyenek a mostani „alkotmányunk" lényegének kérdésére adandó közös, határozott, pontos, világos feleletben. Az „egyesülés" hasznáról, a „körösdi" káráról kiabálnak, de egész munkánk elvi és gyakorlati kérdéseiben még „saját" körük sem képes egységes véleményt alkotni! De azért szájalnak: „a szociáldemokrácia — írja Trockij — magasztos feladatait

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

nemcsak formula alakjában tudja ráírni a koponya belső felületére . . .“ Szépen ír ez a Trockij, semmivel sem roszszabbul, mint Potreszov és Nyevedomszkij!

„Proszvescsenyije“ 3—4. sz.
1912 február—március.
Aláírás: M. B.

POLITIKAI PÁRTOK A HARMADIK DUMA 5 ÉVÉBEN

I

Miljukov úr „Politikai pártok az *Állami Duma* öt évében" címmel cikket írt „a «*Recs*» 1912-es «Évkönyvébe»", mely a liberalizmus valóságos politikai kisenciklopédiája. A liberalizmus elismert vezérének és a kiváló történésznek ez a cikke annál nagyobb figyelmet érdemel, mivel — mondhatni — a *legfontosabb választási témának* szentelte azt. A pártok tevékenységének politikai eredményei, jelentőségük kérdései, a társadalmi erőviszonyok tudományos általánosításai, a küszöbönálló választási kampány jelszavai — mindez akaratlanul is az író tollára kívánkozik, ha már ilyen témát választott, mindezt érintenie *kellett* Miljukov úrnak is, bár csak arra törekedett, hogy a duma „külső történetét" jellemző tények egyszerű elmondására szorítkozzék.

Érdekes képet kaptunk, mely azt a régi, de örökké új témát illusztrálja: hogyan tükröződik az orosz politikai élet egy liberális tudatában?

„A népszabadság pártjának — írja Miljukov úr —, mely az I. dumában szám szerint, a II-ban pedig morálisan uralkodott, a III. dumában csak 56—53 képviselője volt. A vezető többség helyzetéből ellenzékbe ment át, de az ellenzék soraiban megőrizte uralkodó jelentőségét, amit tagjai számának, minőségi színvonalának, továbbá annak köszönhetett, hogy tagjai felszólalásaikban és a szavazások alkalmával szigorú frakciós fegyelmet tartottak."

A pártvezér a politikai pártokról írt cikkében saját pártját „tagjai minőségi színvonalánál" fogva „uralkodó-

nak" nyilvánítja. Nem is rossz. Csak a reklám ne volna olyan kiabáló... De igaz-e az, hogy a kadetok a szigorú frakciós fegyelemnek köszönhették uralkodó helyzetüket? Nem igaz, mert mindenki emlékszik, hogy például Maklakov úr, felszólalásaiban nemegyszer jobbra kanyarodva, elkülönült a kadet frakciótól. Elővigyázatlan volt Miljukov úr, mert ha pártja „minőségének" egészen szubjektív ítéleten alapuló reklámozása veszélytelen is, de ami a pártfegyelmet illeti, a tények azonnal rácáfolnak a reklámra. Jellemző, hogy a kadetok jobbszárnya — Maklakov személyében a dumában is, Sztruve úr és a „Russzkaja Miszl" társasága személyében a sajtóban is — elkülönült, megsértette a kadet párt szigorú fegyelmét, sőt még a fegyelem legelemibb követelményeit is.

„A népszabadság frakciójától balra — folytatja Miljukov úr — csak 14 trudovik és 15 szociáldemokrata volt. A trudovikok csoportja csak árnyékává lett annak, amit az első két dumában képviselt. A szociáldemokraták valamivel jobban szervezett csoportja időnként az «osztályellentétek» éles leleplezésének szentelte felszólalásait, de lényegében nem követhetett más taktikát, csak azt, melyet a «burzsoá» ellenzék is követett."

Ez minden, a szó szoros értelmében minden, amit a kiváló történész cikkének húsz oldalán közöl a kadetoktól balra álló pártokról. De hiszen ezt a cikket az Állami Duma politikai pártjainak szentelte, — a cikkben a legrészletesebben elemzi a földbirtokosok körében végbement legcsekélyebb eltolódásokat, a különböző „mérsékelt jobboldali" vagy „jobboldali októbrista frakciókat", s e frakciók egyes lépéseit. Miért veszi semmibe Miljukov úr a trudovikokat és a szociáldemokratákat? — mert *úgy* jellemezni őket, mint ahogy Miljukov úr teszi, azt jelenti, hogy nyilván semmibe se veszi őket.

Erre a kérdésre csakis ezt lehet felelni: azért, mert ezek a pártok különösen ellenszenvesek Miljukov úrnak, sőt még e pártokra vonatkozó közismert tények egyszerű megállapítása is ellenkezik a liberalizmus *érdekeivel*. Valóban, Miljukov úr igen jól tudja, hogy az elektorokkal való milyen manipulációk következtében lett a trudovikok csoportja „árnyékává annak, amit a korábbi dumákban

képviselt". Hiszen a kadetok is Krizsanovszkij úrnak és 1907 június 3-a más hőseinek manipulációi következtében vesztették el többségüket. De igazolhatja-e ez a földbirtokosi dumában igen gyengén képviselt pártok jelentőségét bizonyító adatok semmibevevését, sőt meghamisítását? A trudovikok igen kevesen vannak a III. dumában, de nagy szerepet játszottak öt év alatt, mert a parasztság millióit képviselték. A földbirtokosok érdekei követelték, hogy összezsugorítsák a parasztság képviseletét. Kérdezzük: miféle érdekek indítják a liberálisokat arra, hogy kézlegyintéssel intézzék el a trudovikokat??

Vagy nézzük Miljukov úr haragos kirohanását a szociáldemokraták ellen. Hát csakugyan ne tudná Miljukov úr, hogy a szociáldemokraták „taktikája" éppúgy különbözik a kadetok taktikájától, mint a proletár ellenzék a burzsoá ellenzéktől, mint a demokratizmus a liberalizmustól? Miljukov úr természetesen igen jól tudja ezt, s az európai országok legújabb történelméből vett példákkal megvilágíthatná, hogy a demokraták miben különböznek a liberálisoktól. De az a bökkenő, hogy ha Oroszországról van szó, az orosz liberális *nem akarja* látni a közte és az orosz demokraták között fennálló különbséget. Az orosz liberálisnak *előnyös*, ha az orosz olvasó előtt általában az egész „demokratikus ellenzék" képviselőjének tünteti fel magát. Ez az előnyös beállítás azonban a legtávolabbról sem felel meg az igazságnak.

Hiszen mindenki tudja, hogy a szociáldemokraták a III. dumában *egészen* más taktikát követtek, mint általában a burzsoá, de különösen a kadet (liberális) ellenzék. Ha Miljukov úr bárminő konkrét politikai kérdést próbált volna felvetni az olvasó előtt, kezeskedhetünk, hogy nem talált volna *egyetlen* kérdést *sem*, melyben a szociáldemokraták ne követtek volna elvileg *más* taktikát. Miljukov úr, a III. duma politikai pártjainak témáját választva, meghamisította azt, ami a legfőbb és leglényegesebb, tudniillik, hogy a politikai pártok három fő csoportja — a kormánypártok (Puriskevicstől Gucskovig), a liberális pártok (a kadetok, a nacionalisták és a progresszisták), a demokratikus pártok (a trudovikok — a burzsoá demokrácia, valamint a munkásdemokrácia) csoportja — három külön-

böző taktikát követett. A két első csoport világos Miljukov úr előtt, igen jól látja a dolognak azt a lényegét, amely egyrészt Puriskevicset és Gucskovot, másrészt az összes liberálisokat rokonságba hozza. Azt azonban, hogy ez utóbbiak különböznek a demokratáktól, nem látja, mert *nem akarja* látni.

II

Ugyanez ismétlődik a különböző pártok osztályalapjának kérdésében is. A kadetoktól jobbra Miljukov úr látja és feltárja ezt az alapot, de ha balra néz, egyszerre vak lesz. „Már magát a június 3-i törvényt is — írja Miljukov úr — az egyesült nemesség diktálta. Éppen a nemesi érdekek védelmét vállalta magára a duma-többség jobbszárnya. E többség balszárnya azonkívül még a városi nagyburzsoázia érdekeit is védelmezte." Milyen épületes ez, nemde? Ha jobbra néz a kadet, élesen megvonja az „osztályellentétek" határait: ott nemesek, ott nagyburzsoák. Mihelyt azonban balra tekint a liberális, ironikusan azonnal idézőjelbe teszi az „osztályellentmondások" kifejezést. Az osztálykülönbségek eltűnnek: a liberálisok képviselik a parasztokat is, a munkásokat is, a városi demokráciát is mint általános „demokratikus ellenzéket"!

Nem, uraim, ez nem tudományos történelem, ez nem komoly politika, ez politikai cselfogás és reklám.

A liberálisok nem képviselik sem a parasztokat, sem a munkásokat, hanem csak a városi, a földbirtokosi stb. burzsoázia egy részét.

A III. duma történetének tényei annyira közismertek, hogy Miljukov úrnak is el kell ismernie, hogy az októbristák gyakran együtt szavaztak a liberálisokkal — s nemcsak *nemlegesen* (a kormány ellen), hanem határozott pozitív rendszabályok *mellett* is. Ezek a tények az (1904—1905-ben, október 17-e előtt összeolvadt) októbrizmus és kadetizmus általános történetével kapcsolatban azt *bizonyítják* mindenkinek, aki valamelyest is számol a történelmi valósággal, hogy az októbrizmus és a kadetizmus csak két szárnya *egy és ugyanazon osztálynak*, két szárnya a burzsoá

centrumnak, amely egyrészt a kormány és földbirtokosok, másrészt a demokrácia (a munkások és parasztság) közt ingadozik. Ezt a „III. duma politikai pártjainak" történetéből levont *döntő* következtetést Miljukov úr nem látja, de csak azért nem, mert nem előnyös látnia.

A harmadik duma új oldalról, új viszonyok közt *megerősítette* az orosz politikai erőknek és az orosz politikai pártoknak azt a fő felosztását, mely a XIX. század közepétől körvonalaiban egészen határozottan megmutatkozott, 1861-től 1904-ig egyre jobban kialakult, az 1905—1907-es tömegharc nyílt küzdőterén felszínre tört és megszilárdult, s ugyanaz maradt az 1908-tól 1912-ig terjedő időszakban is. Miért érvényes ez a felosztás manapság is? Azért, mert még nem oldották meg Oroszország történelmi fejlődésének objektív feladatait, melyek a demokratikus átalakulások és demokratikus forradalmak tartalmát alkotják a világon mindenütt, 1789 Franciaországától az 1911-es Kináig.

Ezen a talajon elkerülhetetlen a „bürokrácia" és a földbirtokosok makacs ellenállása, éppígy elkerülhetetlenek a burzsoázia ingadozásai is, mert bár a burzsoáziának szüksége van reformokra, de fél, hogy a demokrácia, kiváltképpen a munkások, kihasználják azokat. Ez a félelem különösen világosan a duma-politika területén az I. és II. duma kadetjainál, a III. duma októbristáinál, vagyis éppen akkor volt észlelhető, amikor ezek a pártok alkották a „vezető" többséget. A kadetok harcolnak az októbristák ellen, ugyanakkor azonban elvi álláspontjuk azonos, inkább konkurrálnak velük, semmint harcolnak ellenük. Megosztják velük a hatalmi pozíciókat a földbirtokosok *mellett*, — innen ered a hatalom birtokosai és a kadetok mint legközelebbi konkurrenseik közötti konfliktus látszólagos élessége.

Miljukov úr figyelmen kívül hagyja a demokrácia és a liberalizmus különbségét, de ugyanakkor szokatlanul részletesen, aprólékosan, mondhatni élvezettel elemzi a földbirtokosok körében végbemenő eltolódásokat: megkülönböztet jobboldaliakat, mérsékelt jobboldaliakat, nacionalistákat, független nacionalistákat, jobboldali októbristákat, egyszerűen októbristákat, baloldali októbris-

tákat. Ezeknek a felosztásoknak és eltolódásoknak ezeken a kereteken belül semmi komoly jelentőségük sincs: legfeljebb csak azt jelentik, hogy a közigazgatásban holmi Tverdoontót holmi Ugrjum-Burcsejev* váltotta fel, legfeljebb csak személyváltozást, bizonyos körök vagy klikkek győzelmét jelentik. De mindaz, ami politikai vonalukban valamelyest is lényeges, egészen egyforma.

„Két tábor fog harcolni" (a IV. duma-választáson), hajtogatja Miljukov úr, s utána fáradhatatlanul ezt szajkózza az egész kadet sajtó is. Ez nem igaz, uraim. *Három* fő tábor *harcol* és fog harcolni: a kormány tábora, a liberális tábor és a munkásdemokrácia mint az egész demokrácia vonzó-központja. A liberális politika cselfogása az, ha csak két tábort különböztetnek meg, és sajnos, ez a politika olykor megzavarja a munkásosztály egyik-másik hívét. A három fő tábor megkülönböztetése elengedhetetlen ahhoz, hogy a munkásosztály igazán a *maga* politikáját folytassa, ne pedig a liberális munkáspolitikát kövesse, hogy *kihasználja* az első és a második tábor konfliktusait, s egy pillanatra se engedje magát félrevezetni a liberálisok áldemokratikus frázisaitól. És ne csak magát ne engedje félrevezetni, de ne engedje félrevezetni a parasztságot sem, mely a burzsoá *demokrácia* fő támasza — ezek a munkások feladatai. Ezt a tanulságot kell levonnunk a III. duma politikai pártjainak történetéből is.

„Zvezda" 14 (50). sz.
1912 március 4.
Aláírás: K. T.

---

* *Tverdoonto* — Szaltikov-Scsedrin (1826—1889) „Külföldön" c. szatirikus karcolatának egyik alakja (Dmitrij Tolsztoj gróf reakciós cári minisztert jelképezi); *Ugrjum-Burcsejev* — Szaltikov-Scsedrin „Egy város története" c. művének, legnagyobb szatirikus alkotásának egyik alakja (az egykor mindenható Arakcsejevet idézi emlékezetünkbe). — *Ford.*

JELENTÉS A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK AZ OSzDMP ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJÁRÓL[139]

Az OSzDMP utóbbi évei az ingadozások és a dezorganizáció évei voltak. A párt három éven át nem volt képes egybehívni sem konferenciát, sem kongresszust, s a legutóbbi két évben maga a Központi Bizottság sem fejthetett ki semmiféle tevékenységet. Igaz, a párt fennmaradt, de csak egyes csoportok formájában létezett minden jelentősebb városban, s e csoportok mindegyike, Központi Bizottság hiányában, többé-kevésbé elszigetelten élte életét.

Nemrégen az oroszországi proletariátus újabb felbuzdulásának hatására, a párt újra erősödni kezdett, s végre a legutóbbi napokban konferenciát tartottunk (ami 1908 óta egyáltalában lehetetlen volt), melyen a két főváros, Északnyugat-Oroszország, Dél-Oroszország, a Kaukázus és a központi iparvidék szervezetei képviseltették magukat. Általában, húsz szervezet szoros kapcsolatot tartott fenn a konferenciát egybehívó Szervező Bizottsággal, tehát majdnem valamennyi mensevik és bolsevik szervezet, amely jelenleg Oroszországban működik.

A konferencia a párt legfelsőbb szervének nyilvánította magát annak minden jogával és kötelességével, és 23 ülésen megvitatta az összes napirendi kérdéseket, amelyek közt több rendkívül fontos kérdés szerepelt. Így, a konferencia az 1908. évi konferenciának és a Központi Bizottság 1910-es plénumának határozataival teljes összhangban mélyrehatóan és teljesen kimerítően jellemezte a mai politikai helyzetet és a párt politikáját. A konferencia különös figyelmet fordított a duma-választásra, amelytől néhány

hónap választ el bennünket, s a választással kapcsolatban három részből álló határozatot hozott, amely rendkívül szabatosan, minden oldalról megvilágítja zavaros választási törvényünket, foglalkozik a más pártokkal kötendő választási megegyezések kérdésével, s igen részletesen meghatározza a párt álláspontját és taktikáját a küszöbönálló választási kampányban. Azonkívül a konferencia megvitatta az éhínség elleni harc, a munkásbiztosítás, a szakszervezetek, a sztrájkok stb. kérdéseit és megfelelő határozatokat hozott.

A konferencia megtárgyalta a „likvidátorok" kérdését is. Ez az áramlat tagadja az illegális párt létét, már likvidáltnak nyilvánítja ezt a pártot, reakciós utópiának nyilvánítja az illegális párt helyreállítását, és azt bizonygatja, hogy a pártot csakis legális formában lehet életrekelteni. Mindazonáltal ez az áramlat, amely szakított az illegális párttal, mindmáig sem volt képes legális pártot alapítani. A konferencia leszögezte, hogy a párt már négy éve harcol ez ellen az áramlat ellen, hogy az 1908-as konferencia és a Központi Bizottság 1910. évi plénuma a likvidátorok ellen foglalt állást, hogy ez az áramlat a párt minden erőfeszítése ellenére változatlanul fenntartja frakciós különállását, és a legális sajtó hasábjain harcot folytat a párt ellen. A konferencia ezért kijelentette, hogy a „Nasa Zarja", a „Gyelo Zsiznyi" (s a jelenleg hozzájuk számítandó „Zsivoje Gyelo") című folyóiratok körül csoportosuló likvidátorok kirekesztették magukat az OSzDMP-ből.

A konferencia végül megválasztotta a Központi Bizottságot és a „Szocial-Demokrat" című Központi Lap szerkesztőségét. A konferencia külön kiemelte, hogy külföldön számos olyan csoport van, amelyek többé-kevésbé szocialistáknak nevezhetők ugyan, de kétségtelenül egészen elszakadtak az oroszországi proletariátustól és ennek szocialista tevékenységétől, tehát teljesen felelőtlenek; hogy ezek a csoportok semmi szín alatt sem képviselhetik az OSzDMP-t és nem léphetnek fel annak nevében; hogy a párt egyáltalában nem vállal felelősséget és nem kezeskedhet ezekért a csoportokért, s hogy az OSzDMP-vel csakis a Központi Bizottság közvetítésével lehet érint-

kezni, melynek külföldi címe: Vlagyimir Uljanov, 4 Rue Marie Rose, Paris XIV (a Központi Bizottság részére).

A megírás ideje:
1912 március eleje.

Megjelent 1912 március 18-án
a Nemzetközi Szocialista Iroda
4. sz. körlevelében.

AZ OSzDMP VÁLASZTÁSI PLATFORMJA[140]

Munkások! Elvtársak! Oroszország Polgárai!

Küszöbönáll a IV. Állami Duma megválasztása. A különböző politikai pártok és maga a kormány is már teljes gőzzel készül a választásra. Az öntudatos proletariátus pártja, amely 1905-ben dicső harcával az első komoly csapást mérte a cárizmusra, és kikényszerítette tőle a képviseleti intézményeket, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt felhív mindenkit, a választásra jogosultakat és a hatalmas többséget alkotó „jogtalanokat" egyaránt, hogy fáradságot nem kímélve vegyék ki részüket a választási harcból. Mindazoknak, akik arra törekszenek, hogy a munkásosztályt kiszabadítsák a bérrabszolgaságból, mindazoknak, akiknek drága az orosz szabadság ügye, haladéktalanul munkához kell látniok, hogy a negyedik, földbirtokosi duma választásán is tömörítsék és acélozzák a szabadságharcosokat, fejlesszék az oroszországi demokrácia tudatosságát, fokozzák szervezettségét.

Öt év telt el az 1907 június 3-i államcsíny óta, amikor Véreskezű Miklós, a hodinkai cár, az első és a második duma „legyőzője és megsemmisítője", megszegte esküit, ígéreteit és kiáltványait, hogy a földbirtokosok feketebandájával s az októbrista kereskedőkkel karöltve bosszúhadjáratot indítson a munkásosztály és Oroszország valamennyi forradalmi eleme ellen, vagyis a nép óriási többsége ellen — 1905-ért.

Bosszúhadjárat a forradalomért — ez jellemzi a III. duma egész korát. A cárizmus még sohasem rendezett ilyen eszeveszett hajtóvadászatot Oroszországban. Az orosz történelem három évszázadában sem ácsoltak annyi

akasztófát, mint ez alatt az öt év alatt. Még sohasem száműztek és küldtek kényszermunkára, börtönöztek be annyi politikust, még sohasem gyötörték és kínozták úgy a legyőzötteket, mint II. Miklós idején. Még sohasem loptak, garázdálkodtak és önkényeskedtek annyit a hivatalnokok, akiknek mindent elnéznek a „zendülés" elleni harcban tanúsított buzgalmukért, még sohasem űztek ennyire csúfot a hatalom képviselői a polgárokból és kiváltképpen a parasztokból. Még sohasem üldözték oly mámoros élvezettel, oly őrjöngő dühvel a zsidókat és más nemzetiségeket, akik nem tartoztak az uralkodó nemzethez.

Antiszemitizmus és a legdurvább nacionalizmus lett a kormánypártok egyetlen politikai platformja, és Puriskevics alakja lett a mostani cári monarchia kormányzási módjának egyedül teljes, tökéletes, igazi kifejezője.

És mi az eredménye az ellenforradalom őrjöngésének?

Még a társadalom „legfelsőbb", kizsákmányoló osztályai is kezdik felismerni, hogy így lehetetlen tovább élni. Maga az októbrista párt, a III. duma uralkodó pártja, a földbirtokosok és a forradalomtól megrémült, a felsőbbség előtt csúszó-mászó kereskedők pártja, mindinkább annak a meggyőződésének ad kifejezést sajtójában, hogy a cár és a nemesek, akiket szívvel-lélekkel szolgáltak az októbristák, zsákutcába vezették Oroszországot.

Volt idő, amikor a cári monarchia Európa zsandárja volt, mert védte a reakciót Oroszországban és erőszakkal segített elnyomni minden szabadságmozgalmat Európában. II. Miklós odáig vitte a dolgot, hogy a cár most már nemcsak Európa, hanem Ázsia zsandárja is, aki cselszövéssel, pénzzel és baromi erőszakkal igyekszik elnyomni minden szabadságmozgalmat Törökországban, Perzsiában, Kínában egyaránt.

De a cárizmus állati kegyetlenkedései nem tartóztathatják fel Oroszország fejlődését. Bárhogyan nyomorítják is, bárhogyan gyötrik is Oroszországot a Puriskevicsek, Romanovok, Markovok, a feudális ivadékok, Oroszország mégiscsak halad. És fejlődésének minden lépésével egyre sürgősebbé válik a politikai szabadság követelése. A XX. században egyetlen ország sem élhet politikai szabadság nélkül, így Oroszország sem. De vajon várhatunk-e

politikai reformokat a cári monarchiától, mikor a cár kergette szét a két első dumát, és lábbal tiporta 1905 október 17-i kiáltványát? Vajon elképzelhetők-e politikai reformok a mai Oroszországban, ahol minden törvényből gúnyt űz a hivatalnoki banda, mert tudja, hogy a cár és cimborái mindent fedeznek? Vajon nem látjuk-e, hogy a cárnak vagy atyafiságának védőszárnyai alatt hol Iliodor, hol Raszputyin, hol Tolmacsov, hol Hvosztov, hol Sztolipin, hol Makarov tiporja lábbal a törvényeket? Nem látjuk-e, hogy még a földbirtokosi duma legkisebb, nevetségesen jelentéktelen „reformjait" is, melyek a cári hatalom felfrissítését és megszilárdítását célozzák, elveti és megnyomorítja az Államtanács vagy Véreskezű Miklós személyes ukáza? Vajon nem tudjuk-e, hogy a gyilkosok feketebandája, amely orvul gyilkolja meg a felsőbbségnek kellemetlen képviselőket, amely kényszermunkára küldte a II. duma szociáldemokrata képviselőit, állandóan pogromokat készít elő, arcátlanul fosztogatja a kincstárt szerte az országban, — a cár különös kegyét élvezi és rosszul leplezett segítséget, irányítást, vezetést kap tőle? Nézzétek, mi lett Romanov Miklós uralkodása alatt az orosz nép legfontosabb politikai követeléseivel, amelyek nevében több mint $^3/_4$ századon át hősi harcot folytattak a nép legjobb képviselői, amelyek nevében 1905-ben milliók keltek fel. Összeegyeztethető-e a Romanovok monarchiájával az általános, egyenlő, közvetlen választójog, amikor még a nem általános, nem egyenlő, nem közvetlen választójogot is, mellyel az I. és a II. dumát választották, lábbal tiporta a cárizmus? Összeegyeztethető-e a cár monarchiájával az egyesülési, a gyülekezési és a sztrájkszabadság, amikor még az 1906 március 4-i reakciós, megnyomorított törvényt[141] is felrúgták a kormányzók és miniszterek? Vajon nem gúnyként hangzanak-e az 1905 október 17-i kiáltványnak a „polgári szabadság megrendíthetetlen alapjairól", az „igazi személyi sérthetetlenségről", a „lelkiismereti, szólás-, gyülekezési és egyesülési szabadságról" szóló frázisai? A cár minden „alattvalója" napról napra tanúja ennek a csúfolódásnak.

Nem! Torkig vagyunk azzal a liberális hazugsággal,

hogy a szabadság összeegyeztethető a régi hatalommal, hogy a politikai reformok elképzelhetők a cári monarchiában. Az ellenforradalom súlyos leckéjével fizetett az orosz nép ezekért a gyermekes illúziókért! Aki komolyan és őszintén akarja a politikai szabadságot, annak büszkén és bátran magasra kell emelnie a *köztársaság* zászlaját, s a cári és földbirtokosi banda politikája szüntelenül e zászló alá fogja sorakoztatni az orosz demokrácia *összes* eleven erőit.

Volt idő, nem is olyan régen, amikor ez a jelszó: Le az önkényuralommal! túlságosan haladó jelszónak látszott Oroszországban. De az OSzDMP kitűzte a jelszót, s a munkásság élenjáró osztagai magukévá tették, elterjesztették szerte az országban; 2—3 év leforgása alatt „népi szállóigévé" vált ez a jelszó. Munkára hát, munkások, elvtársak, Oroszország polgárai, mindenki, aki nem akarja, hogy országunk végleg megrekedjen a posványban, a barbárságban, s tízmilliók továbbra is jogtalanságban és testet-lelket ölő nyomorúságban éljenek! Az oroszországi szociáldemokraták, az oroszországi munkások el fogják érni, hogy Oroszországban népi szállóige lesz ez a jelszó: Le a cári monarchiával! Éljen az oroszországi demokratikus köztársaság!

Munkások! Emlékezzetek 1905-re: sztrájkharcotokkal új életre keltettétek, öntudatra, szabadságra ébresztettétek a dolgozók millióit. A cári reformok évtizedei nem javítottak, de nem is javíthattak életeteken tizedrész annyit sem, mint amennyit 1905-ben a tömegek harca javított rajta. A kadetok részvételével megnyomorított munkásbiztosítási törvényjavaslat sorsa a földbirtokosi dumában újra megmutatta, hogy mit várhatnak a munkások „felülről".

Az ellenforradalom megsemmisítette majdnem valamennyi vívmányunkat, de nem semmisítette meg és nem semmisítheti meg a munkásifjúság, a növekvő és izmosodó összoroszországi proletariátus erőit, harci kedvét, ügyébe vetett hitét.

Éljen az új harc, mely javítani fog a munkások életén, akik nem akarnak rabszolgák maradni és kényszermunkát végezni a gyárakban! *Éljen a 8-órás munkanap!* Aki szabadságot akar Oroszországban, annak segítenie

kell azt az osztályt, amely 1905-ben megásta a cári monarchia sírját, s a közelgő orosz forradalomban ebbe a sírba fogja dönteni Oroszország összes népeinek legnagyobb ellenségét.

Parasztok! Elküldtétek trudovik képviselőiteket az I. és II. dumába, hittetek a cárnak, s azt reméltétek, hogy a cár békésen bele fog egyezni abba, hogy a nagybirtokosi földeket átadják a népnek. Most meggyőződhettetek arról, hogy a cár — Oroszország legnagyobb földbirtokosa — a földbirtokosok és a bürokrácia védelmében nem retten vissza sem az esküszegéstől, sem a törvénytelenségektől, sem az erőszaktól és vérontástól. Tűrni fogjátok-e a jobbágytartók ivadékainak igáját, szótlanul fogjátok-e tűrni, hogy a bürokraták gúnyt űzzenek belőletek, szidalmazzanak benneteket, s a parasztok százezrei, milliói gyötrelmes éhhalállal, az éhínség és az elviselhetetlen nyomorúság okozta betegségekben pusztuljanak el, — vagy pedig meghaltok a cári monarchia és a cári-földbirtokosi duma elleni harcban, hogy legalább némileg elviselhető emberi életet küzdjetek ki gyermekeink számára?

Ez a kérdés, válasszatok orosz parasztok. A szociáldemokrata munkáspárt harcba hívja a parasztokat a teljes szabadságért, harcba hívja azért, hogy a nagybirtokosok összes földjeit minden megváltás nélkül adják át a parasztoknak. Könyöradományokkal nem segíthetnek a parasztság nyomorúságán, nem menthetik meg őket az éhínségtől. Nem könyöradományt kérnek a parasztok, hanem azt a földet követelik, amelyet évszázadokon át verejtékükkel és vérükkel öntöztek. Nem arra van szükségük a parasztoknak, hogy a felsőbbség és a cár viseljen gondot rájuk, hanem arra, hogy lerázzák nyakukról a bürokratákat és a cárt, hogy szabadon, maguk intézhessék ügyeiket.

Használjuk fel a IV. duma-választást arra, hogy politikailag felvilágosítsuk a tömegeket, hogy újra bevonjuk őket az energikus harcba. Három döntő párt harcol a választáson: 1) a feketeszázasok, 2) a liberálisok és 3) a szociáldemokraták pártja.

A feketeszázasokhoz tartoznak a jobboldaliak, a „nacionalisták" és az októbristák. Ezek valamennyien

a kormányt támogatják, tehát nem lehet köztük komolyabb különbség. Kíméletlen harc ezek ellen a feketeszázas pártok ellen — ez a mi jelszavunk!

A liberálisokat a kadetok pártja (az „alkotmányos demokrata" párt vagy a „népszabadság" pártja) képviseli. Ez a liberális burzsoázia pártja, mely a cárral és a feudális földbirtokosokkal akar osztozni a hatalmon, de úgy, hogy ne rendüljön meg alapjaiban azok hatalma, úgy, hogy ne adjanak hatalmat a népnek. A liberálisok gyűlölik a kormányt, amely kiszorítja őket a hatalomból, segítenek leleplezni a kormányt, megingatják és bomlasztják a kormány sorait, de hasonlíthatatlanul jobban gyűlölik a forradalmat, félnek a tömegek minden harcától, még nagyobb ingadozást és határozatlanságot tanúsítanak a nép felszabadító harcával szemben, s a döntő pillanatokban elárulva a népet, a monarchia táborához szegődnek. Az ellenforradalom idején a liberálisok, akik a cárizmussal együtt énekelték a „szláv" ábrándokat, akik a „felelős ellenzék" szerepét játszották, s ugyanakkor mint „őfelsége ellenzéke" térden csúsztak a cár előtt, akik megrágalmazták a forradalmárokat és a tömegek forradalmi harcát, mindinkább elfordultak a szabadságért vívott harctól.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt a fekete III. dumában is értett ahhoz, hogy fennen lobogtassa a forradalom zászlaját, hogy onnan is segítse a munkások szervezésének és forradalmi felvilágosításának ügyét, a parasztságnak a földbirtokosok ellen indított harcát. A proletariátus pártja annak az élenjáró osztálynak egyetlen pártja, amely ki tudja harcolni Oroszország szabadságát. És pártunk most sem azért megy a dumába, hogy ott „reformosdit" játsszék, nem azért, hogy „megvédje az alkotmányt", hogy „meggyőzze" az októbristákat, vagy hogy „kiszorítsa a reakciót" a dumából, amiről a népámító liberálisok beszélnek, hanem azért, hogy a duma szószékéről harcba hívja a tömegeket, megmagyarázza a szocializmus tanítását, leleplezze a kormány és a liberálisok minden csalását, leleplezze a nép elmaradt rétegeinek monarchista előítéleteit és a burzsoá pártok osztályalapját, — szóval, azért megy a

dumába, hogy előkészítse az új orosz forradalom öntudatos harcosainak hadseregét.

A cári kormány és a feketeszázas földbirtokosok jól tudták, hogy milyen forradalmi erőt képviselt a szociáldemokrata duma-frakció. A rendőrség és a belügyminisztérium most mindent elkövet, hogy egyetlen szociáldemokrata se jusson a IV. dumába. Egyesüljetek munkások és polgárok! tömörüljetek az OSzDMP köré, amely nemrég tartott konferenciáján magához tért a megrázkódtatás éveinek bomlási állapotából, újra egybegyűjtötte erőit és magasra emelte zászlaját! Vegye ki részét mindenki a választási harcból, a választási agitációból — s akkor meghiúsítjuk a kormány szándékát, s a duma szószékéről kitűzzük a forradalmi szociáldemokrácia vörös zászlaját a rendőri, jogfosztott, vérrel öntözött, elnyomott és éhező Oroszországban is!

Éljen az oroszországi demokratikus köztársaság!

Éljen a 8-órás munkanap!

Éljen a nagybirtokosi földek elkobzása!

Munkások és polgárok! Támogassátok az OSzDMP választási agitációját! Szavazzatok az OSzDMP jelöltjeire!

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottsága

A megírás ideje:
1912 március eleje.

Megjelent 1912 márciusában külön röplapban.

A „ZVEZDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

(UTÓIRAT „AZ OSzDMP VÁLASZTÁSI PLATFORMJÁ"-HOZ)[142]

Ezt a platformot* csupán azért küldjük, hogy *tájékoztassunk mindenkit*, különösen pedig a platform-*gyártókat*. Legfőbb ideje már, hogy *felhagyjanak* a platform-*gyártással*, amikor a Központi Bizottság *már* jóváhagyta és kiadta a választási platformot (Oroszországban *már megjelent* a platformot tartalmazó röplap; sajnos azonban *csak egy* példánnyal rendelkezünk s nem küldhetjük meg a röplapot; ezért lemásoljuk és a másolatot küldjük). Különösen ostobaság lenne *legális* platformokat gyártani. A platformról és a „platform alapelveiről" írt *minden* cikket okvetlenül a szerző aláírásával és ezzel a *megjegyzéssel* kell közölni: magyarázó kísérlet.

Különben *nagyon, nagyon* tanácsolnám az önök előtt ismert kollégiumnak, hogy *ne* hagyjon jóvá semmiféle platformot. Csak likvidátoroknak juthat eszébe, hogy a platformot a Központi Bizottságon kívül más is megerősítheti! Érdemben sem származhat semmi jó abból, ha ez a kollégium hagyná jóvá a platformot. A kollégiumnak az a kötelessége, hogy helyeselje ezt a platformot, vagy pedig hallgasson.

A megírás ideje:
1912 március 13 (26).

---

* Lásd ebben a kötetben 497. old. — *Szerk.*

(1)

Карты на стол.

Ядовитая клеветница Жижка ещё одну дрянь, хорошо зрелищной какой-угодно, состряпала, напечатав, именно в Зв. Союза 47. 2. Чувство, что было в употреблении этой дряни в нашем Зв. Союзах! Попробуем-ка жёлтую дрянь, внеся в статью „Живое Дело", и в, по выражению, которое нашло. Вместе в грязной среде.

Но же за в статье выражения. Отвратительные — среди читателей — выражения, употребляемые его (А. Мартова), сварливой газетной Гриб (карты на стол! в вопросах об субъективной Канаки, об принципах, об Зарубеж 47. 2.) Вот это детективно-кем подозрительно сварливый, называемый Дело, как он выражен.

„Карты на стол", это — чрезвычайно сварливый. И наш народ весь должен бы

Lenin. „Nyílt kártyával". A kézirat első oldala. — 1912 március

Kisebbítve

NYÍLT KÁRTYÁVAL[143]

Monaco fejedelemség nyelve[144] olyan nyelv, amelyet jól ismer előkelőségünk, jól ismernek a miniszter urak, az Államtanács tagjai s a többiek. Tudjuk, hogy ki honosította meg ezt a nyelvet Államtanácsunkban! Ezért kissé csodálkoztunk, mikor a „Zsivoje Gyelo" 8. számában a cikkünk címéül választott kifejezésre bukkantunk.

De nem a kifejezésmód fontos. Annak a személyiségnek — a likvidátorok körében élvezett — tekintélye, aki ezt a kifejezést használta (L. Martov), az érintett téma fontossága („nyílt kártyával" a választási kampány, e kampány elvei, taktikája stb. kérdésében) — mindez arra indít bennünket, hogy mi is felkaroljuk ezt a jelszót, tekintet nélkül arra, hogyan fejezték ki.

„Nyílt kártyával", ez kitűnő jelszó. És mi azt szeretnők, hogy ezt a jelszót mindenekelőtt a „Zsivoje Gyeló"-ra alkalmaznák. Nyílt kártyával, uraim!

Irodalmi ügyekben jártas emberek azonnal meg tudják határozni valamely kiadvány jellegét, ha ismerik a munkatársait, sőt meg tudják határozni a lap *irányzatára* utaló egyes kifejezések alapján is, ha ez az irányzat már többé-kevésbé meghonosodott és ismert. Az ilyen emberek egy szempillantás alatt megállapítanák, hogy a „Zsivoje Gyelo" likvidátor irányzatú lap.

A nagyközönség azonban nehezebben tájékozódik a lapok irányzatában, különösen akkor, ha nem elméleti érvekről, hanem eleven politikáról van szó. Itt különösen fontos és különösen helyénvaló emlékeztetnünk L. Martov oly alkalomszerű jelszavára: „Nyílt kártyával". Mert éppen a „Zsivoje Gyelo" rejtegeti a kártyáját!

Azokat az eszméket, melyeket a „Zsivoje Gyelo" kezd hirdetni, többé-kevésbé következetesen és rendszeresen *csak* a legutóbbi két évben dolgozták ki a „Nasa Zarja", a „Zsizny", a „Vozrozsgyenyije", a „Gyelo Zsiznyi" hasábjain. Ez alatt a két év alatt meglehetős anyagot gyűjtöttek. Csak az *összefoglalás* hiányzik, különösen éppen azok részéről, akik két évig dolgoztak az anyagon. A likvidátor eszmék hirdetői részéről hiányzik azoknak az eredményeknek a *nyílt* fejtegetése, melyekre a „Nasa Zarja" két évi „munkája" vezette őket.

És éppen azok, akik szeretnek *„nyílt* munkáspártról" beszélni, *rejtett* kártyával szeretnek játszani! Azt olvassuk például a 8. szám vezércikkében, hogy „az általánosért, a munka- és életfeltételek általános javításáért és *gyökeres* megváltoztatásáért folyó harc útja" „a *részlet-* (a cikk szerzőjének kiemelése) jogok védelmezésén" *keresztül* vezet. Azt olvassuk ugyanannak a számnak „a nyílt munkásmozgalom pétervári vezetőiről" szóló jegyzetében, hogy *„mint eddig is"*, tovább fogják „népszerűsíteni a szociáldemokrácia körében a szociáldemokrata proletár párt életrekeltésének és megteremtésének azokat a módszereit, amelyekért mindmáig síkraszálltak".

Nyílt kártyával! Mondják meg őszintén, miféle elmélet ez a részletjogok védelmezése? Azokban a hivatalosan formulázott tételekben, melyeket a munkáscsoportok vagy e csoportok képviselői elismertek, *nyíltan* hirdettek, nyoma sincs ennek az elméletnek. Az az elmélet-e ez, amelyről például V. Levickij úr a „Nasa Zarja" 1911. évi 11. számában beszélt? Továbbá, hogyan tudhatják a lap olvasói, *milyen* módszerekért szálltak síkra a nyílt mozgalom bizonyos meg nem nevezett vezetői egy nyilvánvalóan létre nem hozott, vagyis nem létező „párt életrekeltése és *megteremtése*" érdekében!? Miért ne lehetne megnevezni ezeket a vezetőket, ha valóban a „nyílt" mozgalom vezetői, ha ezek a szavak nem csupán *konvencionális* frázisok?

Hiszen „a párt életrekeltésének és *megteremtésének* módszere" nem holmi részletkérdés, melyet a lapokat érdeklő többi politikai kérdés között csak úgy mellesleg lehetne érinteni és megoldani. Nem. Ez döntő kérdés. Amíg ezt a kérdést meg nem oldottuk, nem beszélhetünk

sem a párt választási kampányáról, sem a párt választási taktikájáról, sem a párt jelöltjeiről. Ezt a kérdést minden kétséget kizáróan, határozottan meg kell oldani, mert ez a kérdés világos elméleti feleleten kívül *gyakorlati* megoldást is követel.

Szofizma, méghozzá a legrosszabb szofizma az a gyakori okoskodás, hogy a választási kampány folyamán jönnek majd létre vagy kovácsolódnak egybe a párt életrekeltésének és megteremtésének elemei stb. stb. Ez szofizma, mert a párt *szervezett* valami. Szó sem lehet a munkás*osztály* választási kampányáról, ha az egész osztálynak, vagy legalább az osztály élenjáró rétegének nincsenek *egységes* határozatai, nincsen egységes *taktikája*, egységes platformja, nincsenek egységes jelöltjei.

Az efféle szofizmák, az efféle nyilatkozatok, melyeket névtelen, ismeretlen, *a proletariátus számára* kifürkészhetetlen nyílt vezetők nevében suttogva tesznek — és ki mindenki nem nevezi magát „a nyílt munkásmozgalom vezetőjének"! mi minden burzsoá nem lappang az ilyen elnevezés mögött! — mindez igen nagy veszélyt jelent, amelytől óva kell intenünk a munkásokat. A veszély az, hogy *csupán megtévesztés céljából* beszélnek „nyílt" fellépésről, valójában pedig egy klikk *zártkörű* diktatúrájának legrosszabb formájával állunk szemben!

Az „illegalitás" ellen kiabálnak, jóllehet ott nyílt határozatokat hoznak, amelyek már meglehetősen ismertekké váltak a burzsoá sajtó jóvoltából (a „Golosz Zemli", a „Kievszkaja Miszl", a „Russzkoje Szlovo", a „Golosz Moszkvi", a „Novoje Vremja" az olvasók *százezreit nyíltan* értesítette most a választási kampány igazi egységét jelentő, egészen határozott döntésekről). De akik az illegalitás *ellen* kiabálnak, illetőleg „nyílt politikai tevékenységet" *követelnek*, példaképei azoknak, akik már elhagyták az egyik partot, de még nem kötöttek ki a másik parton. A régit félrelökték, de az újról csak fecsegnek.

Ami „az életrekeltés és megteremtés módszereit" illeti, melyekről a „Zsivoje Gyelo" beszél, mi és valamennyien csak azokat a módszereket ismerjük *nyíltan*, melyeket a „Nasa Zarjá"-ban fejtettek ki és védelmeztek. Más módszerekről nem tudunk, sem nyíltan, sem másképp.

A csoportok képviselői egyetlen kísérletet sem tettek arra, hogy — nyíltan vagy másképp — megvitassák ezeket a módszereket, *sehol sem* találjuk e módszerek befejezett formában való hivatalos *ismertetését*. A „nyílt" *szó* variációinak leple alatt egészen zárt és a szó igazi értelmében klikkszerű, literátor klikkszerű valamit tálalnak fel.

Mi ismerünk egyes literátorokat, akik senki előtt sem felelősek és semmiben sem különböznek a burzsoá sajtó szabad vadászaitól. *Ezek* beszédeit a „módszerekről", a régi likvidálásáról — ismerjük.

Többet nem tudunk és senki sem tud arról, hogy mi történik a *nyílt* politikai tevékenység terén. Milyen paradoxon — látszólagos paradoxon, valójában pedig az orosz élet *összes* feltételeinek közvetlen és természetes eredménye —, hogy az előbb nevezett, legelterjedtebb burzsoá lapok pontosabban, gyorsabban, közvetlenebbül értesítették a tömegeket a „nem nyílt" politikai tevékenységről, határozatokról, jelszavakról, taktikáról stb., mint a „nyílt mozgalom vezetőinek" *nem létező* határozatairól!

Vagy talán merné-e állítani valaki, hogy szabatos határozatok nélkül is lehetséges választási kampány?? Hogy a választók tízezrei és százezrei szerte az országban szabatos határozatok nélkül is meg tudják határozni taktikájukat, platformjukat, kikkel köthetnek megegyezéseket, kiket jelöljenek??

Amikor Martov „nyílt kártyáról" beszélt, ezzel a likvidátorok elevenére tapintott, és nekünk minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy óvatosságra intsük a munkásokat. A „nyílt mozgalom" *nyíltan meg nem nevezett* „vezetőinek", azaz Potreszov, Levickij, Csackij, Jozsov, Larin úréknak gondolatait és terveit tálalják fel a munkástömegeknek, anélkül azonban, hogy szabatos határozataik volnának, anélkül, hogy határozott feleleteket adnának a gyakorlati kérdésekre, anélkül, hogy legalább néhány tucat vagy néhány száz élenjáró munkás részt vett volna a fontos határozatok minden egyes mondatának, minden egyes szavának elbírálásában.

Rejtegetik kártyájukat, mert ha a munkások — csak félszemmel is — belepillanthatnának, napnál is világosabban látnák, hogy itt nem munkáspártról, nem munkás-

politikáról, hanem *liberális* újságírók prédikációjáról van szó, akik liberális módon gondoskodnak a munkásokról, akik likvidálják a régit, de képtelenek valami újat adni helyette.

A veszély nagy. A „nyílt" ... holnapi napról prédikálnak, s ezzel próbálják leplezni, hogy a munkásoknak *nemcsak* nyílt, hanem *semmiféle* feleletet sem tudnak adni a mai választási kampány, a mai pártélet leghalaszthatatlanabb gyakorlati kérdéseire.

Veszélyes a helyzet, gondolkozzanak ezen az öntudatos munkások.

P. S.* (1) Okvetlenül küldjenek mielőbb olyan könyveket, melyek az 1907 június 3-i választási törvénnyel foglalkoznak. Vagy az 1910-es tájékoztatónak[145] még egy példányát. Azonkívül a (választási) *törvényt* egy *jogász* magyarázataival. Érdeklődjenek a „maguk embereinél", és küldjék meg minél előbb. Enélkül nem készíthetjük el a választó tájékoztatóját[146]. (2) Újra pontatlanul kapom a „Zvezdá"-t. Ezt mondják meg a kiadóhivatalnak. Adják meg címemet (a régit). Nem szabad ilyen pontatlanul küldeni. (3) „A platform alapelvei" című cikket *nem kell* a kollégiumnak bemutatni; közöljék aláírással és megjegyzéssel (magyarázó kísérlet); a kollégium *nem* „hagyhat jóvá" *semmiféle* platformot: gondoljanak arra, hogy itt egyetlen ügyetlen lépésből nagy lárma kerekedhet. A kollégium tartózkodjék a jóváhagyástól és hallgasson. A platform jóváhagyása egészen más fórum dolga. (4) Küldjenek lapokat, folyóiratokat, könyveket. Enélkül nem megy a dolog. (5) Írják meg pontosan, mikor jelenik meg a napilap, milyen formátumban stb. (6) Harcoljanak energikusabban a *„Zsivoje Gyelo"* ellen — s akkor biztos a győzelem. Ellenkező esetben baj lehet. Ne féljenek a vitától. Okvetlenül írjanak hetenként 2—3 vitacikket.

A megírás ideje: 1912 március 12 vagy 13 (25 vagy 26). Először megjelent: „Pravda" 21. sz. 1935 január 21.

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

T. O. BELOUSZOV KÉPVISELŐNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA DUMA-FRAKCIÓBÓL VALÓ KILEPÉSE ALKALMÁBÓL

A „Zsivoje Gyelo" 7. számában nagy csodálkozással olvastuk Belouszov úr szitkozódó nyilatkozatát, melyet a „Zsivoje Gyelo", a *„Recs"-ből* vett át[147]. Bennünket egyáltalában nem lep meg, hogy a *„Recs"* kapva kapott ennek az újdonsült renegátnak a nyilatkozatán. Egészen természetes, ha a *„Recs"* közzéteszi egy volt szociáldemokrata lármás nyilatkozatát, melyben azt állítja, hogy dezertálásának megítélésénél „bosszúérzet" vezette a szociáldemokrata duma-frakciót. De miért veszi át ezt a „Zsivoje Gyelo"? És nem különös-e, hogy ugyanaz a „Zsivoje Gyelo" „Belouszov képviselő kilépéséhez" címmel cikket közöl, amelyben savanykás-édesen arról beszél, hogy „nem szabad zavarba jönnünk, ha ilyen dezertálási esetek fordulnak elő"?

A „Zsivoje Gyelo" egyrészt „nem tartja magát feljogosítva arra, hogy tüzetesebben foglalkozzék Belouszov lépésének megítélésével, amíg nem hozzák nyilvánosságra e lépés indokait". Másrészt mégis *foglalkozik vele*, de ... elharapja mondanivalóját, kelletlenül beszél az „ilyen dezertálásról"!

Mire való ez a játék? Nem ideje-e már, hogy a sajtó kötelességéhez híven nyíltan tárgyalja a politikai jelentőségű tényeket?

A szociáldemokrata duma-frakció *egyhangú* véleménye szerint Belouszov úrnak *azonnal le kellene mondania képviselői mandátumáról*, mert szociáldemokrata szavazatokkal választották meg duma-képviselőnek, és négy és fél éven át tagja volt a szociáldemokrata duma-frakciónak.

Belouszov úr a „*Recs*"-*be* írt válaszcikkében teljesen *megkerüli* a dolog lényegét. De az öntudatos munkások *nem engedhetik meg*, hogy ezt a kérdést hallgatással megkerülje. Ha Belouszov úr úgy látja jónak, hogy hallgasson, nekünk nincs jogunk hallgatni. Mire való akkor a munkássajtó, ha nem a munkásosztály duma-képviseletére nézve fontos tények megtárgyalására?

Megengedhető-e a kötelességtudó demokraták szempontjából, hogy egy képviselő, akit *mint* szociáldemokratát választottak meg, s aki négy és fél éven át a szociáldemokrata duma-frakció tagja volt, néhány hónappal a választások előtt elhagyja a frakciót, de *nem távozik a dumából?* Ez általános jelentőségű kérdés. Nincs olyan demokrata, aki tudatában van választói iránti kötelességének — nem a helyi érdekeltségek „szószólójának" kötelességét értve ezen, hanem a *politikus* kötelességét, aki a választáson *határozott* zászlóval lépett fel *az egész nép előtt* —, nincs olyan demokrata, aki tagadná, hogy ez elvi és rendkívül fontos kérdés.

Minden munkásnak, aki a munkássajtót olvassa, és akit érdekel a munkások duma-képviseletének kérdése, a legnagyobb figyelemmel kell kísérnie Belouszov úr kilépésének ügyét, gondolkodnia kell ezen, meg kell vitatnia ezt a kérdést. *Lehetetlenség hallgatni.* Ilyen esetekben nem hallgathat egy öntudatos munkás, ez méltatlan volna hozzá. Meg kell védenie *saját jogát*, minden választó jogát arra, hogy megválasztott képviselőik hívek maradjanak zászlójukhoz, hogy *ne merjenek* büntetlenül dezertálni.

Igaza van-e a duma-frakciónak, vagy sem, hogy az a képviselő, aki négy és fél éven át ehhez a frakcióhoz tartozott, és akit szociáldemokrata szavazatokkal választottak be az Állami Dumába, *köteles* távozni a dumából is, ha *most* otthagyja a frakciót? Igen! A szociáldemokrata frakciónak tökéletesen igaza van! Ha nemcsak szóban, hanem a *valóságban is* védelmezzük a munkásképviselet egységét, összetartását, egészét, elvi szilárdságát, akkor meg kell mondanunk véleményünket, mindannyiunknak, egyenként és közösen levéllel kell fordulnunk a „Zvezdá"-hoz s a duma-frakcióhoz (a leveleket a helyi sajtóban is

közölni kell), hogy Belouszov úr eljárását határozottan és visszavonhatatlanul elítéljük, hogy nemcsak a munkásosztály minden hívének, hanem minden *demokratának* is kifejezetten el kell ítélnie az ilyen eljárást. Gondolják csak meg, miféle „*nép*képviselet" lesz az, ha a képviselők, akiket határozott zászlóval választottak meg, s akik a duma ülésszakának kilenctized részét ez alatt a zászló alatt küzdötték végig, *a választások küszöbén* kijelenthetnék: otthagyom a frakciót, *de* képviselő maradok, „nép"-képviselő akarok maradni!

Bocsánat, renegát uram! Miféle *népet* képvisel ön most? *Nem* azt, aki önt mint szociáldemokratát megválasztotta! *Nem* azt, aki önt a duma ülésszakának kilenctized része alatt a szociáldemokrata duma-frakció soraiban látta! Ön nem népképviselő, hanem népámító, mert a választások napjáig *lehetetlenség*, fizikai lehetetlenség, hogy ez a nép (még ha teljes politikai szabadságot élvezne is) most a tettei alapján, eljárása alapján tanulmányozhassa, hogy *ki* ön, *mi* lett önből, *hova* süllyedt, *ki vagy mi* vonzotta önt. Önnek távoznia kell a dumából, hacsak azt nem akarja, hogy mint politikai kalandort és csalót mindenki megvesse.

A kilépésnek különböző esetei vannak. Vannak esetek, amikor valaki világosan, határozottan, nyíltan megváltoztatja nézeteit, s ezt oly közismert tényekkel indokolja, hogy kilépésének megítélésénél nem merülhetnek fel nézeteltérések, s kilépésében nincsen semmi, ami elítélendő, ami becstelen volna. De nem véletlen, hogy a duma-frakció most, *csak* most, *csak* az adott esetben tiltakozott a sajtóban! A szociáldemokrata frakció nyíltan beszél arról, hogy Belouszov úr „azt kívánta, ne hozzák nyilvánosságra, hogy otthagyta a frakciót". Belouszov úr csak szitkozódik a „Zsivojé Gyeló"-ban újranyomtatott válaszában, de a tényt nem cáfolja meg. Kérdezzük: mit kell gondolnia minden munkásnak arról az emberről, aki otthagyja a frakciót, s azt kívánja, hogy tartsák titokban kilépését? Ha ez nem csalás, akkor mit neveznek csalásnak?

A szociáldemokrata frakció nyíltan kijelenti, hogy „teljesen képtelen megállapítani hova jut majd egykori

tagja további fejlődésében". Gondolkozzék az olvasó ezeken a sokat jelentő szavakon! A szociáldemokrata duma-frakció nem minden távozóról, hanem csak erről az egyről mond ilyen komoly dolgokat. Ez teljes bizalmatlansági szavazat (szavazással elfogadott határozat). Sőt mi több. Ezzel figyelmeztetni akarjuk az összes választókat, az egész népet, hogy nem szabad hinni egy ilyen képviselőnek. A szociáldemokrata duma-frakció egyhangúlag figyelmeztet erre mindenkit. Most minden öntudatos munkásnak azt kell felelnie, hogy megkapta ezt a figyelmeztetést, megértette, helyesli azt, s nem fogja szótlanul tűrni, hogy Oroszországban, magukat demokratáknak valló emberek körében olyan parlamenti erkölcs (helyesebben: olyan parlamenti erkölcstelenség) honosodjék meg, mikor a képviselői mandátumokat zsákmánynak tekintik, hogy „szabadon" üzérkedjenek ezzel a zsákmánnyal. Így volt, így van ez minden burzsoá parlamentben, de a munkások, akik megértették történelmi szerepüket, mindenütt harcolnak ellene, *harcban* nevelik munkásképviselőiket, akik nem mandátumot hajhásznak, nem parlamenti tőzsérek, hanem a munkásosztály megbízottai.

És a munkások ne engedjék félrevezetni magukat szofizmákkal. Ilyen szofizma a „Zsivoje Gyelo" következő bölcselkedése is: „nem tartjuk magunkat feljogosítottnak arra, hogy tüzetesebben foglalkozzunk T. O. Belouszov lépésének megítélésével, amíg nem hozzák nyilvánosságra e lépés indokait."

Először is, a szociáldemokrata duma-frakció nyilatkozatában ezt olvassuk: „Belouszov úr azzal indokolta kilépését, hogy a frakció már két évvel ezelőtt is teljesen idegen volt számára." Vajon nem hoztuk-e ezzel nyilvánosságra az indokokat? Hát nem világos orosz beszéd ez? Ha a „Zsivoje Gyelo" nem hisz a frakció nyilatkozatának, mondja meg kereken, de ne köntörfalazzon, ne csűrjön-csavarjon, ne mondja, hogy „nincs feljogosítva tüzetesebben foglalkozni", amikor a frakció *már* tüzetesen foglalkozott az üggyel, már nyilvánosságra hozta az indokokat, vagy azt az indokot, melyet a legfontosabbnak tartott.

Másodszor, Belouszov úr válaszában, melyet a kadet

„*Recs*" és a likvidátor „*Zsivoje Gyelo*" közölt, ezt olvassuk: „Közlöm, hogy a frakció nyilatkozatában semmit (??!) sem mondott szakításom igazi okairól. Tudom, hogy a frakciótól független körülmények miatt nem hozhatják nyilvánosságra nézeteltéréseinket, melyeket szóban és írásban kifejtettem."

Lám, lám, hová jutottunk. A frakció hivatalosan közzéteszi Belouszov úr indokolását. Belouszov úr szitkozódik („rágalmazás, hamis vádaskodás" stb.), de nem cáfolja meg ezt az indokolást. Kijelenti, hogy a frakció tőle független okokból *nem* „tehet közzé" még valamit. (Ha a körülmények miatt valóban nem lehet *közzétenni* a dolgot, akkor miért tesz ön, tisztelt uram, *nyilvánosan* célzást arra, amit nem lehet közzétenni? Vajon nem jár-e közel az ön eljárása a rágalmazáshoz?) A „Zsivoje Gyelo" pedig nem elégszik meg azzal, hogy újra nyomtatja Belouszov úr szembeszökő, kiáltó hazugságát, hanem még hozzáfűzi: „mi nem vagyunk feljogosítva tüzetesebben foglalkozni a dologgal, *amíg* nem hozzák nyilvánosságra az indokokat...", amelyek nyilvánosságra hozatalát „nem engedik meg" a frakciótól független körülmények!! Más szóval: a „Zsivoje Gyelo", hogy kellőképpen megítélhesse Belouszov úr kilépését, várni fog, amíg nyilvánosságra hozzák azt, amit (magának Belouszov úrnak kijelentése szerint) nem lehet nyilvánosságra hozni.

Hát nem világos-e, hogy a „Zsivoje Gyelo" — ahelyett, hogy leleplezné Belouszov úr újranyomtatott hazugságát, fedezi ezt a hazugságot?

Már csak kevés mondanivalónk van. Aki arra hivatkozik, hogy még nem tették közzé azt, amit nem lehet közzétenni, önmagát leplezi le. Arról pedig, amit már nyilvánosságra hoztak, amit már tudnak, mindenkinek, aki szívén viseli a munkásosztály duma-képviseletének ügyét, kötelességszerűen véleményt kell mondania. Belouszov úr a következőket bizonygatja: „a frakcióból való kilépésem semmit sem változtatott politikai és társadalmi munkásságom irányán." Ezek csak üres szavak, amelyeket minden renegát ismétel. Ezek a szavak ellentmondanak a frakció nyilatkozatának. Mi azonban nem a renegátnak, hanem a szociáldemokrata frakciónak hiszünk.

Ami pedig Belouszov úr „irányát“ illeti, mi és a marxisták többsége csak azt tudjuk, hogy az félreérthetetlen *likvidátor* irány volt. Belouszov úr odáig ment a likvidátorságban, hogy a frakció egyszer s mindenkorra „likvidálta“ Belouszov úr és a szociáldemokrácia kapcsolatát. Annál jobb így a szociáldemokráciára, a munkásokra, a munkásság ügyére nézve.

Most pedig nemcsak minden munkásnak, hanem minden demokratának is követelnie kell, hogy Belouszov úr távozzék a dumából.

„Zvezda“ 17 (53). sz.
1912 március 13.
Aláírás: T.

AZ ÉHÍNSÉG

Megint éhínség van — mint azelőtt, a régi Oroszországban, 1905 előtt. Mindenütt lehet rossz termés, de *csak* Oroszországban jár együtt kétségbeejtő nyomorúsággal, éhező parasztok millióinak ínségével. Az idei ínség pedig még az 1891-es éhínséget is felülmúlja, amit a kormány és a nagybirtokosok hívei szintén kénytelenek elismerni.

Kimondhatatlanul szenved 30 millió ember. A parasztok potom áron adják el parcellájukat, állatállományukat, mindent, ami csak eladható. Eladják leányaikat — újra visszatér a rabszolgaság legszörnyűbb ideje. A nép ínsége egyszerre feltárja állítólag „civilizált" társadalmi rendünk igazi lényegét: ez a rend más formákban, más burokban, más „kultúra" mellett csak a *régi rabszolgaság*, a dolgozó milliók rabszolgasága, hogy a „felső körök" tízezer naplopója gazdagságban, fényűzésben éljen. Fegyencmunka volt mindig a rabszolgák sorsa, amellyel semmit sem törődtek a gazdagok: régen nyíltan éheztették a rabszolgákat, nyíltan hurcolták el a nőket az urak háremeibe, nyíltan kínozták a rabszolgákat. Most pedig mindenféle ravaszsággal, a civilizáció vívmányaival és áldásaival fosztogatják a parasztokat, s már annyira kifosztották őket, hogy felpuffadnak az éhségtől, labodával táplálkoznak, kenyér helyett sárgalacsint esznek, skorbutban szenvednek s csak a halál vet véget gyötrő kínjuknak. Az orosz nagybirtokosok pedig, élükön II. Miklóssal, s az orosz kapitalisták milliókat harácsolnak össze: a fővárosi mulatóhelyek tulajdonosai azt beszélik, hogy már régen nem volt ilyen jó soruk,

Már régen nem tobzódott ilyen nyíltan, pőrére vetkezetten a fényűzés, mint most a nagyvárosokban.

Mi az oka annak, hogy Oroszországban és csakis Oroszországban maradt még meg ez a középkori éhínség a civilizáció legújabb vívmányai mellett? Ennek az az oka, hogy egy új vámpír — a tőke — kezdi szívni az orosz parasztok vérét, olyan viszonyok között, mikor a feudális nagybirtokosság, a feudális nagybirtokosi, cári zsarnokság bilincsbe verte a parasztokat. A parasztok, akiket kirabolnak a nagybirtokosok, elnyomnak az önkényeskedő hivatalnokok, akiket rendőri tilalmakkal, zaklatásokkal és erőszakoskodásokkal tartanak kordában, s gúzsbaköt a pandúrok, a pópák és a kerületi elöljárók újsütetű ohranája, ezek a parasztok épp oly védtelenek az elemi csapásokkal és a tőkével szemben, mint az afrikai vademberek. Most csak a vadak országaiban olyan általános a tömeges éhhalál, mint a XX. század Oroszországában.

De a mai Oroszországban uralkodó éhínség, annak ellenére, hogy a cári kormány annyit s oly kérkedve beszél az új földrendezés áldásáról, a tanyagazdaság haladásáról stb., nem múlik el nyomtalanul, sok mindenre *megtanítja* a parasztokat. Az éhínség emberek millióit pusztítja el, de elpusztítja a cárba vetett vad, barbár, rabszolgahit maradványait is, amelyek gátolják annak megértését, hogy a cári monarchia ellen, a nagybirtokosok ellen indított forradalmi harc szükségszerű és elkerülhetetlen. A parasztok csak úgy találhatnak kiutat, ha megsemmisítik a nagybirtokosi földtulajdont. Csak akkor találhatják meg azt az utat, amely valamelyest is emberi élethez vezet, csak akkor szabadulhatnak meg az éhínségtől, a kilátástalan nyomorúságtól, ha megdöntik a cári monarchiát, a nagybirtokosok támaszát.

Ennek a megmagyarázása minden öntudatos munkás, minden öntudatos paraszt kötelessége. Az éhínséggel kapcsolatban ez a legfőbb feladatunk. De természetesen szükséges az is, hogy a munkások, ahol lehetséges, rendezzenek gyűjtést az éhező parasztok javára, s a pénzt juttassák el a szociáldemokrata képviselők közvetítésével a parasztokhoz.

„Rabocsaja Gazeta" 8. sz.
1912 március 17 (30).

A PARASZTSÁG ÉS A IV. DUMA-VÁLASZTÁS

A kormány már „készül" a IV. duma-választásra. Szorgoskodnak a kerületi elöljárók, akiket kormányzói és miniszteri körrendeletekkel ösztökélnek, buzgólkodnak a rendőrfőnökök és a feketebandíták, akcióban vannak a „tisztelendő atyák", akiknek az a parancsuk, hogy fáradságot nem kímélve segítsenek a „jobboldali" pártoknak. Legfőbb ideje már, hogy a parasztok is gondoljanak a választásra.

A parasztság szempontjából különösen fontos a választás, csakhogy a választáson igen nehéz a parasztság helyzete. A munkásokhoz és a liberálisok pártjához: a kadet párthoz képest igen gyenge a parasztság politikai szervezettsége. Politikai szervezet hiányában pedig a parasztok, akik életkörülményeiknél fogva a lakosság legszétforgácsoltabb rétegét alkotják, teljesen képtelenek ellenállást kifejteni a nagybirtokosokkal és hivatalnokokkal szemben, akik jelenleg annyira elnyomják a parasztokat, annyira megalázzák őket, mint még soha. A IV. duma parasztképviselőinek csoportja, amely valóban szívén viseli a parasztság ügyét, amely öntudatos és minden kérdésben meg tudja védeni a parasztság érdekeit, amely politikailag szervezett és szüntelenül bővíti, szilárdítja a helyi parasztsággal való kapcsolatait, egy ilyen csoport igen hasznosan elősegíthetné a parasztttömegek egységbe kovácsolását a szabadságért és az életért folyó harcukban.

Lehetséges-e ilyen csoportot alakítani a IV. dumában? A III. dumában volt egy 14 főből álló *trudovik* csoport, mely a parasztdemokrácia érdekeit védte, — de emellett,

sajnos, igen gyakran függő viszonyba került a liberálisokkal, a kadetokkal szemben, akik orruknál fogva vezetik a parasztokat, azzal az illúzióval áltatva őket, mintha a parasztság és a nagybirtokosok, a nagybirtokosi cári monarchia között „béke" lehetne. Azonkívül tudjuk, hogy a földkérdésben még a III. duma *„jobboldali"* parasztjainak álláspontja is demokratikusabb, mint a kadetoké. A III. duma 43 parasztképviselőjének földtörvény-javaslata megcáfolhatatlan bizonyítéka ennek, és Puriskevics nemrég történt „fellépése" a jobboldali parasztképviselők ellen azt bizonyítja, hogy a feketeszázasok okkal elégedetlenek a „jobboldali" parasztképviselőkkel.

A parasztság tehát, mely a III. duma idején kegyetlen *leckét* kapott az új földpolitikával, a „földelkülönítéssel"* s a legnagyobb csapással: az éhínséggel kapcsolatban, ez a parasztság hangulatánál fogva igen alkalmas arra, hogy *demokratikus* képviselőket küldjön a IV. dumába. Ámde itt van a választási törvény! A törvény szerint, melyet a nagybirtokosok a maguk érdekében alkottak és a nagybirtokos cár szentesített, a paraszti duma-képviselőket *nem a parasztelektorok, hanem a nagybirtokosok* választják. Akit a nagybirtokosok akarnak, azt fogják beválasztani a dumába a parasztkúria elektorai közül! Világos, hogy a nagybirtokosok mindig feketeszázas parasztokat fognak megválasztani.

Vagyis a parasztoknak *csak egyetlen eszköz* áll rendelkezésükre, hogy *saját* embereiket válasszák meg dumaképviselőknek, akik valóban megbízható és állhatatos védői lesznek a parasztság érdekeinek. Tegyék ugyanazt, amit a munkások tettek, vagyis válasszanak kizárólag olyan elektorokat, akik párthű, öntudatos, megbízható emberek és szívükön viselik a parasztság érdekeit.

A Szociáldemokrata Munkáspárt konferenciája elhatározta: a munkásoknak már (az elektorokat választó)

* Sztolipin 1906 november 9-én új földtörvényt adott ki a parasztoknak az obscsinából való kiválásáról és földjük elkülönítéséről. Néhány év alatt több mint egymillió szegényparaszt elvesztette a földjét, és koldusbotra jutott. Földjüket a kulákok potom áron vásárolták össze. — *Ford.*

meghatalmazottak gyűlésén el kell dönteniök, hogy a munkáskúriából *névszerint kit* kell megválasztani duma-képviselőnek. Minden más elektornak vissza kell lépnie, mert ellenkező esetben *bojkottálni fogják és árulásért pártbíróság elé állítják őket.*

Ezt tegyék a parasztok is. Haladéktalanul lássunk hozzá a választás előkészítéséhez, világosítsuk fel a parasztokat helyzetükről, s a falvakban mindenütt, ahol csak lehet, öntudatos parasztokból szervezzünk a választás vezetésére csoportokat — ha még oly kis csoportocskák lesznek is. A parasztoknak *meghatalmazottaik* gyűlésén, az elektorok választása előtt, el kell dönteniök, hogy a parasztkúriából *névszerint kit* kell megválasztani duma-képviselőnek, követelniök kell valamennyi többi paraszt-elektortól, hogy utasítsák vissza a nagybirtokosok ajánlatait, hogy kötelezően *lépjenek vissza a parasztság* jelöltjeinek javára, mert ellenkező esetben bojkottálni fogják és árulásért pártbíróság elé állítják őket.

Minden öntudatos munkás, minden szociáldemokrata, minden igazi demokrata köteles segíteni a parasztságnak a IV. duma-választási kampányban. Ne vesszen el hiába az a kemény lecke, melyet a parasztság az éhínséggel és a paraszti földek elrablásával kapcsolatban kapott. Erősödjék és szilárduljon meg a IV. duma valóban demokratikus s a parasztság ügyét szívükön viselő parasztképviselőinek csoportja.

„Rabocsaja Gazeta" 8. sz.
1912 március 17 (30).

A „VORWÄRTS" NÉVTELENJE ÉS AZ OSzDMP HELYZETE[148]

A megírás ideje: 1912 március.
Megjelent németül külön brosúrában, Párizs 1912.

Aláírás: Az OSzDMP Központi Lapja: a „Szocial-Demokrat" szerkesztősége.

ELŐSZÓ

A „Vorwärts“ március 26-i számában megjelent az OSzDMP konferenciájáról kiadott hivatalos közlemény és egy névtelen cikk, melynek szerzője, az orosz szociáldemokraták külföldi csoportjainak határozatát[149] követve, szidalmakkal halmozza el a konferenciát. Bár a fondorkodó likvidátorok mindent elkövettek, hogy meggátolják a párt helyreállítását, ez a konferencia mégis egybegyűlt, és befejezte azt a négyéves harcot, melyet az OSzDMP a likvidátorok ellen folytatott. A konferencia kijelentette, hogy a likvidátorok a párton kívül állnak. Természetes tehát, hogy a likvidátorok és a hozzájuk csatlakozók most támadják a konferenciát.

Mivel a „Vorwärts“ nem hajlandó közölni a névtelen író hazug, rágalmazó cikkére adott válaszunkat és folytatja a likvidátorok érdekében indított kampányt, külön brosúrában kellett kiadnunk válaszunkat, hogy tájékoztassuk a német elvtársakat. A brosúrában főleg a likvidátorok elleni harc jelentőségének, menetének és kimenetelének rövid ismertetését adjuk.

Az OSzDMP Központi Lapja:
a „Szocial-Demokrat“
szerkesztősége

P. S.* Brosúránkat már nyomdába adtuk, amikor megjelent Plehanov „Dnyevnyik Szocial-Demokrata“ című lapjának (1912 április havi) 16. száma. Ez a szám legjobb bizonyítéka annak, hogy a névtelen félrevezette a

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

„Vorwärts"-et, s a „Vorwärts" szintén megtévesztette a német munkásokat.

Plehanov határozottan kijelenti, hogy ő most sem híve az 1912 januári konferenciának, de nyíltan leszögezi azt is, hogy a Bund nem a már *létező* pártszervezetek konferenciáját, hanem *„alapító"*, vagyis olyan konferenciát hív össze, amelynek új pártot kell alapítania; hogy e konferencia szervezői *„tipikusan anarchista elvet"* vesznek alapul; hogy elfogadták a „likvidátor határozatot"; hogy ezt az új konferenciát „a likvidátorok hívják össze".

Csak csodálkozni lehet egyes német elvtársak naivságán, hogy komolyan vették az OSzDMP orosz szervezeteinek konferenciáját támadó külföldi orosz szociáldemokrata csoportocskák borzasztó kifejezéseit, mint például: „bitorlás“, „államcsíny“ stb. Egyébként nem szabad elfelejteni azt a mondást, hogy minden elítéltnek joga van 24 óráig szidni a bíráit.

A „Vorwärts“ március 26-i számában „Az orosz párt életéből“ címmel megjelent a konferencia hivatalos közleménye arról, hogy a likvidátorokat kizárták a pártból. A dolog egészen világos: az OSzDMP orosz szervezetei arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a likvidátorokkal nem lehet együtt dolgozni. Természetesen, ebben a kérdésben lehet valakinek más véleménye is, de akkor kissé tüzetesebben kellene beszélnie e határozat indokairól és a likvidátorok ellen folytatott négyéves harc egész történetéről! A „Vorwärts“ névtelen cikkének szerzője azonban egy árva szót sem mond érdemben *erről a döntő kérdésről*. Ha valaki hallgatással kerüli meg a dolog lényegét, és csak melodrámai ömlengésekkel könnyít a lelkén, ezzel, persze, csak azt bizonyítja, hogy nem nagyon tiszteli az olvasóit. Névtelenünk egészen tehetetlenül áll a párt és a likvidátorság kettészakadásának tényével szemben, s szitkozódáson kívül semmit sem tud felhozni ellene!

Elegendő, ha a névtelen dagályos cikkéből csak úgy találomra kiragadunk néhány kuriózumot. Azt mondja, hogy a „Vperjod“, a „Pravda“, a „Golosz Szocial-Demokrata“ és a többi „áramlat“ vagy „csoport“ nem vett részt a konferencián. Mit kellene mondani arról a német szociál-

demokratáról, aki azon keseregne, hogy „Friedberg csoportja" vagy „áramlata", vagy a „Sozialistische Monatshefte"* nem képviseltette magát a pártkongresszuson? A mi pártunkban is az a szabály, hogy az Oroszországban dolgozó szervezetek vesznek részt a konferencián, nem pedig holmi külföldi „áramlatok" vagy „csoportok". Ha ezek a „csoportok" elválnak az orosz szervezetektől, ez már egymagában is legsúlyosabb elítélésüket, halálos ítéletüket jelenti, amelyet teljesen megérdemeltek. Mint minden ország emigrációjának története, az orosz emigráció története is sok esetet ismer, amikor az ilyen „áramlatok" vagy „csoportok" természetszerűen elhaltak, mert elszakadtak az oroszországi szociáldemokrata munkások munkájától.

Nem nevetséges-e, ha szerzőnk azt kiabálja, hogy maga Plehanov dezavuálta azokat a pártigenlő (azaz antilikvidátor) mensevikeket, akik részt vettek a konferencián? A kievi szervezet természetesen dezavuálhatná a külföldi „plehanovistákat" (azaz Plehanov híveit); de egy magános külföldi literátor sohasem „dezavuálhatná" a kievi szervezetet. A pétervári, moszkvai, moszkva-kerületi, kazáni, szarátovi, tifliszi, bakui, nyikolajevi, kievi, jekatyerinoszlavi, vilnai és dvinszki szervezet „dezavuálta" az összes külföldi csoportocskákat, amelyek segítették a likvidátorokat vagy kacérkodtak velük. Ezen aligha változtat valamit a „dezavuáltak" kiabálása és szitkozódása.

Továbbá, nem kuriózum-e, ha a szerző kereken kijelenti, hogy az oroszországi „nemzetiségi" szociáldemokrata szervezetek (a lengyel, a lett szervezet, a Bund) és a kaukázusontúli területi bizottság „orosz pártunk legrégibb, legerősebb szervezetei, s a mozgalom tulajdonképpeni gerincét alkotják"? Mindenki tudja, hogy a kaukázusontúli területi bizottság léte problematikus, s ezt bebizonyította az 1908. évi konferenciára küldött képviseletének jellege. Az OSzDMP 9 évi fennállása alatt (1898—1907) legelőször a lengyelek és lettek éltek az OSzDMP-től teljesen külön életet; — tényleges elkülönülésük még 1907—1911-ben is tartott. A Bund 1903-ban lépett ki a pártból

* — „Szocialista Havifüzetek". — *Szerk.*

és 1906-ig (pontosabban 1907-ig) a párton kívül állt. Helyi szervezetei még a mai napig sem egyesültek a párttal, mint azt az OSzDMP 1908. évi konferenciája hivatalosan megállapította[150]. A lett szervezetben és a Bundban hol a likvidátor, hol az antilikvidátor áramlat kerekedett felül. Ami a lengyeleket illeti, 1903-ban a mensevikek pártján, 1905-ben a bolsevikok pártján álltak, 1912-ben pedig sikertelen kísérletet tettek a likvidátorokkal való „kibékülésre".

Az utóbbi kudarcot szerzőnk szemérmesen a következő frázissal igyekszik leplezni: „Eleinte a lengyel és a litván szociáldemokrácia képviselője is részt vett a konferencián." Miért csak *eleinte!* Azonnal rájövünk e szemérmes elhallgatás okára, ha elolvassuk a konferenciáról kiadott hivatalos bundista közleményt. Ebben a közleményben a Bund világosan megírta, hogy a lengyelek képviselője elhagyta a konferenciát és írásbeli nyilatkozatában megindokolta, hogy azért nem működhet együtt a konferenciával, mert részrehajló és a *likvidátorokhoz* húz.

Természetesen jóval könnyebb üres, semmitmondó frázisokat pufogtatni az „egységről" (a likvidátorokkal való egységről?), ami szerzőnk kedvenc foglalkozása, mint a likvidátorok irányzatának igazi lényegét, a párt helyreállításának szabotálását, s a párt Központi Bizottságának szétrombolását célzó munkájukat tanulmányozni. És még könnyebb üres frázisokat pufogtatni, ha emellett elhallgatják azt a tényt, hogy a lengyelek képviselője nem volt hajlandó együtt dolgozni — nem a bolsevikokkal, vagyis leninistákkal, isten ments! — hanem a bundistákkal és a lettekkel, mert az meddő munka.

De tulajdonképpen honnan eredt a likvidátorság, és miért volt kénytelen az 1912. évi konferencia a párt legfelsőbb szervének nyilvánítani magát és kizárni a likvidátorokat?

Az oroszországi ellenforradalom alaposan megbontotta pártunk sorait. Hajmeresztően kegyetlen megtorlással élt a proletariátussal szemben. A burzsoázia soraiban hihetetlenül elburjánzott a renegátság. A burzsoá útitársak, akik 1905-ben természetesen a proletariátushoz, burzsoá forradalmunk hegemónjához csatlakoztak, kezdtek

hátat fordítani a szociáldemokrata pártnak. Eltávozásuk két irányban történt: a *likvidátorság* és az *otzovizmus* irányában. Az előbbi magvát a mensevik literátorok többsége (Potreszov, Levickij, Larin, Martov, Dan, Martinov stb.) alkotta. Ezek már likvidáltnak nyilvánították az illegális pártot, s reakciós utópiának nyilvánítottak minden kísérletet, mely az illegális párt helyreállítását célozta. Jelszavuk a nyílt munkáspárt volt. Magától értetődik, hogy az Oroszországban uralkodó politikai viszonyok között, amikor még a liberálisok pártja — a kadet párt — sem legális, csak jámbor kívánság lehet nyílt Szociáldemokrata Munkáspártot alakítani. A likvidátorok elvetették az illegális pártot, de legális pártot sem alapítottak, amire kötelezték magukat. S végeredményben oda jutottak, hogy a legális sajtóban gúnyt űztek az „illegalitásból", melyet a liberálisokkal egy nótát fújva temetgettek, s a liberális munkáspolitika eszméit magasztalták. Ezért tökéletesen igaza volt Plehanovnak, amikor a likvidátor „Nasa Zarjá"-nkat a német „Sozialistische Monatshefte"-hez hasonlította! A mensevik Plehanov (a bolsevikokról magától értetődően beszélnünk sem kell) kérlelhetetlen harcot üzent a likvidátorságnak, megtagadott minden közösséget a likvidátorok lapjaival és szakított Martovval s Akszelroddal. „Az az ember, akinek számára pártunk nem létezik — írta Plehanov a párt Központi Lapjában Potreszovról — maga sem létezik pártunk számára." Már az 1908 decemberi pártkonferencia határozottan elítélte a likvidátorságot, amelyet úgy jellemzett, mint „a párthoz tartozó értelmiség bizonyos részének kísérletét, hogy az OSzDMP meglevő szervezetét likvidálja és (jól jegyezzük meg ezt!) olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely *mindenáron a legalitás* keretei közt marad". Magától értetődik, az OSzDMP egyáltalában nem tagadja minden legális lehetőség kihasználásának szükségességét, ellenkezőleg, a leghatározottabban megköveteli azt. De Oroszországban nem lehetséges nyílt legális *párt*, csak opportunista intellektuelek beszélhetnek ilyesmiről. Pártszervezetünk típusa — természetesen csak megközelítően — ahhoz a német párthoz hasonlítható, mely a szocialistaellenes kivételes törvény idején létezett: legális parlamenti frakció, mindenféle legális munkásegyesület mint elenged-

hetetlen feltétel, — és mégis *illegális pártszervezet* — mint alap.

Az „otzovisták" vissza akarták hívni* a szociáldemokrata frakciót a III. Állami Dumából, s kitűzték a duma bojkottjának jelszavát. A bolsevikok egy része az otzovistákhoz csatlakozott, akiknek Lenin és mások kíméletlenül hadat üzentek. Az otzovisták és védőik alkották a „Vperjod"-csoportot, amelynek literátorai (Makszimov, Lunacsarszkij, Bogdanov, Alekszinszkij) a „proletár filozófia" hangzatos neve alatt, a legkülönbözőbb formákba burkolt idealista filozófiát, s a *vallás* és a szocializmus egyesítését hirdették. E csoport befolyása mindig igen jelentéktelen volt, és kizárólag annak köszönhette nyomorúságos létét, hogy megalkudott mindenféle, Oroszországtól elszakadt, tehetetlen külföldi csoporttal. Az efféle csoportok, amelyek minden szakadásnál elkerülhetetlenül megjelennek, ideoda ingadoznak, malomalatti politizálással foglalkoznak, de nem képviselnek semmiféle irányzatot, s tevékenységük főleg kicsinyes intrikákban nyilvánul: e csoportokhoz tartozik Trockij „Pravdá"-ja is.

Minden marxista természetesen tisztában van azzal, hogy a likvidátorság és az otzovizmus egyaránt kispolgári áramlat, amely magához vonzotta a szociáldemokrata párt kispolgári útitársait. Már eleve ki volt zárva, hogy ezekkel az *áramlatokkal* „békét" vagy „fegyverszünetet" kössünk. A szociáldemokrata pártnak vagy el kellett pusztulnia, vagy pedig teljesen meg kellett szabadulnia ezektől az áramlatoktól.

Ennek az elméleti következtetésnek a helyességét bebizonyította az 1910 januári békítgetési kísérlet tapasztalata, amikor a Központi Bizottság legutóbbi plénuma, amelyen a *likvidátorok és az otzovisták is részt vettek, egyhangúlag* elfogadta azt a tézist, hogy sem a likvidátorság, sem az otzovizmus *nem szociáldemokrata* áramlat. De jámbor kívánságoknál tovább nem haladt a dolog, mert a likvidátorok és az otzovisták „aláírták" ugyan az idevonatkozó határozatot, mégis teljes gőzzel tovább folytatták párt-

* — visszahívni oroszul: otozvaty; innen az otzovista elnevezés. — *Ford.*

ellenes propagandájukat, és fenntartották külön szervezetüket. 1910-ben, az egész év folyamán *szünet nélkül, egyre élesebben* folyt a harc a két áramlat ellen. Plehanov fentebb idézett szavait 1910 májusában írta, májusban pedig Lenin az összes bolsevikok nevében kijelentette, hogy mivel a likvidátorok sok esetben megszegték a januári határozatot, fegyverszünetről szó sem lehet*.

Az a kísérlet, hogy Oroszországban helyreállítsuk a Központi Bizottságot, kudarcba fulladt, mert a likvidátorok nem voltak hajlandók közreműködni. Az „egység" megmentésének már csak egyetlen eszköze maradt: a Központi Bizottságnak külföldön kellett egybegyűlnie. Ezt a végső kísérletet 1911 májusában tettük. A Központi Bizottság 15 tagja közül 9 külföldön volt, *8* megjelent az ülésen... de *2 likvidátor:* a „goloszista" (a „Golosz" híve) Igorjev és a bundista (Ber) nyomban elhagyta az ülést, és ily módon végleg elgáncsolták a párt Központi Bizottságát.

Az a tény, hogy a likvidátorok nem voltak hajlandók részt venni a Központi Bizottságban, a likvidátorok teljes elkülönülését és a Központi Bizottság felbomlását jelentette. A külföldön akkor még csak egy központi intézmény maradt: az úgynevezett KBKI. A bolsevikok kiléptek belőle, amikor a Központi Bizottság felbomlott. Benne maradtak a lengyelek, a lettek, a bundisták és a „goloszisták" (= külföldi likvidátorok), vagyis — mint mindenki meggyőződhet, aki a „Vorwärts" cikkét olvasta — ugyanazok, akik részt vettek a Bund nevezetes konferenciáján, mert a kaukázusontúli területi bizottság még 1908-ban a „goloszistákra" ruházta mandátumait. Most pedig lássuk, mit csináltak ezek a — névtelenünk legújabb felfedezése szerint — „legrégibb és legerősebb orosz szervezetek". *Nem tudtak egyesülni, sőt még a Külföldi Irodát is feloszlatták!* A KBKI már 1911 őszén közzétett nyilatkozatában bejelentette, hogy feloszlik, s Plehanov a következő szavakkal búcsúztatta „Dnyevnyik"-jében: „Az örök világosság fényeskedjék neki! Ez a pártintézmény, mely a párt likvidálására törekvő urak eszközévé lett, és

* Lásd *Lenin* Művei, 16. köt. 1955. 212—267. old. — *Szerk.*

ezért azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy nagy kárt okoz az oroszországi szociáldemokrácia ügyének, csak azt az *egy* szívességet tehette a forradalmi proletariátusnak, hogy idejében jobblétre szenderül." (A „Dnyevnyik Szocial-Demokrata" 15. számának 2. Melléklete, 1. old.) Plehanovról igazán nem lehet azt mondani, hogy ő a konferencia híve, idézett véleménye tehát elegendő bizonyítéknak tekinthető arra, hogy nevetségesen alakoskodnak, akik „bitorlásról" és más effélékről kiabálnak!

Még csak *egy* út maradt nyitva, hogy megteremthessük a párt egységét: az *orosz* szervezetek konferenciája. A nemzetiségi szervezetek (a lengyelek, a lettek, a bundisták), mivel teljesen elszakadtak az orosz munkától, egyáltalában semmit sem tehettek e konferencia érdekében.

1910 november 26-án megjelent Trockij felhívása, hogy egybehívja a konferenciát. Támogatták (szóban) a „vperjodisták" és a „goloszisták" (= külföldi likvidátorok). De mint előrelátható volt, e tehetetlen csoportok minden igyekezete teljesen eredménytelen maradt.

1911 júniusában megjelent a bolsevikok, a „békítgetők" (másképp „pártigenlő bolsevikok") és a lengyelek felhívása. A munka a *kievi* szervezet meghívásával kezdődött, amely akkor egyik legerősebb szervezetünk volt. 1911 októberében megalakult „a konferencia egybehívására hivatott Oroszországi (vagyis az Oroszországban dolgozó, s az orosz szervezetek által teremtett) Szervező Bizottság". Ez a bizottság a kievi, jekatyerinoszlavi, tifliszi, bakui, jekatyerinburgi szervezet műve volt, s hamarosan hozzájuk csatlakozott még 20 szervezet. Mikor bevontuk az *orosz* szervezetek képviselőit, *azonnal* nyilvánvalóvá lett, hogy a bolsevikok (az úgynevezett „leninisták") és a pártigenlő mensevikek döntő fölényben vannak. Innen ered a külföldi csoportocskák haragja, mert, mint kiderült, Oroszországban nem voltak híveik, s a tények őket „dezavuálták".

1912 január havában az Oroszországi Szervező Bizottság végre összehozta a konferenciát, amelyre kivétel nélkül az *összes* oroszországi szervezeteket meghívta. Nem jelentek meg a likvidátorok, sem a „nemzetiek" (a lengye-

lek, a lettek, a Bund), sem az ingadozó külföldi csoportocskák. A konferencia, miután meggyőződött arról, hogy az *orosz* szervezetek, amennyire a párt hihetetlenül nehéz helyzete engedte, maximális teljességgel képviseltették magukat, miután megállapította, hogy a párt Oroszországban működő központi szerv nélkül elpusztul, külföldön pedig egyre nagyobb a bomlás, s hogy a küszöbönálló IV. dumaválasztás megköveteli a párt elodázhatatlan helyreállítását, *köteles volt a párt legfelsőbb szerveként* megalakulni, Központi Bizottságot választani, és kijelenteni, hogy a likvidátorok a párton kívül állnak.

Ez az évekig tartó harc története és kimenetele. A jövő majd megmutatja, vajon sikerül-e a likvidátoroknak „nyílt" pártot teremteni, vagy valamilyen rothadt kompromisszum alapján holmi fiktív pártot összetákolni.

De vannak-e nyílt, ellenőrizhető adatok arra vonatkozólag, hogy a likvidátorok illetőleg a párt, vagyis a konferencia hívei milyen erősek *magában* Oroszországban? Igenis, vannak. Oroszországban *két* — és csakis két — összoroszországi politikai lap van, amelyekben marxista írók és a duma-frakció tagjai dolgoznak. Ezek a lapok „áramlatokat" képviselnek, de nem úgy, mint a külföldi lapocskák, amelyek hasábjait szitkozódásokkal töltik meg; e lapok már évek óta nyílt, komoly irodalmi tevékenységet fejtenek ki. Ezek természetesen nem pártlapok; szigorúan legálisak, s az Oroszországban fennálló rendszer által megszabott keretekhez alkalmazkodnak. Mindazonáltal nagyjában és egészében feltétlenül helyesen tolmácsolják az *összes* komolyabb szociáldemokrata elméleti árnyalatokat. E *két* „áramlaton", a likvidátorságon, illetőleg az antilikvidátorságon (vagyis a konferencia hívein) kívül más áramlatoknak nincs képviseletük, mert *egyáltalában nem létezik* semmiféle más komolyabb „áramlat". Mindezek a csoportocskák, mint például a „Pravda", a „Vperjod", a „pártigenlő bolsevikok" (vagy „békítgetők", békítgető érzelműek) csoportocskái és a többiek, egyenlők a nullával. A likvidátorok nézeteit Oroszországban a „Nasa Zarja" című havi folyóirat (1910 óta jelenik meg) és a „Zsivoje Gyelo" című hetilap tolmácsolja (legutóbbi száma a 8. szám). A párt híveinek (a bolsevi-

kok és a pártigenlő mensevikek) nézeteit a „Proszvescsenyije" című havi folyóirat[151] (1911 óta jelenik meg — korábban „Miszl" címmel jelent meg) és a „Zvezda" című lap fejezi ki (legutóbbi száma az 53. szám). Semmi sem tévesebb, mint az a nézet, hogy a párthű szociáldemokraták elvetik a „legális" munkát: ellenkezőleg, *ebben a munkában is* túlszárnyalják a likvidátorokat. A legális szociáldemokraták egyetlen, kétségtelen, nyílt összoroszországi szervezete a szociáldemokrata dumafrakció. Ez a szervezet szigorúan legális és a párttal nincsenek közvetlen kapcsolatai. Valamennyi tagját ismerik, éppúgy azt is, hogy tagjai milyen irányzatot képviselnek.

A likvidátor „Zsivoje Gyelo" állandó munkatársa a duma-frakció *két* tagja: Asztrahancev és Kuznyecov*. Az antilikvidátor „Zvezdá"-ban 8 duma-képviselő dolgozik, úgymint: Voronyin, Vojlosnyikov, Jegorov, Zaharov, Pokrovszkij, Predkalen, Poletajev és Szurkov. Két duma-képviselő: Csheidze és Gegecskori nem munkatársa sem annak, sem ennek. Egy képviselő (Surkanov) mindkét lapnak munkatársa.

Az arány tehát 2 : 8! Ezek valóban vitathatatlan, ellenőrizhető, ismert adatok, amelyek alapján megítélhetjük a likvidátorok és az antilikvidátorok erőviszonyát. Ilyen körülmények között szóra sem érdemes a névtelen szerzőnek az a kérkedő állítása, hogy a likvidátoroknak nagy többségük van stb. Ezek a Tarasconi Tartarin-i frázisok túlságosan emlékeztetnek Trockijra**, semhogy komolyan lehetne vitatkozni róluk.

Az OSzDMP-ben folyó harc időnként nagyon elkeseredett formákat ölt. Ez nem is lehet másképp az emigrá-

* Nemrégen volt még egy harmadik is — Belouszov. Most ez a szélsőséges likvidátor — az orosz Bissolati! — kilépett a dumafrakcióból. A duma-frakció nyilvánosan figyelmezteti erre az összes választókat és azt követeli, hogy Belouszov távozzék a dumából. Jelentéktelen példája annak, milyen messzire vezethet néha a következetes likvidátorság!

** A koppenhágai kongresszus idején Trockij névtelen cikket írt a „Vorwärts"-be, melyben olyan aljasul támadja az OSzDMP-t, hogy nemcsak Lenin, hanem Plehanov és Warski, az orosz delegáció tagjai is kénytelenek voltak írásban tiltakozni a Központi Vezetőségnél.

ciós élet viszonyai közt, nem volt ez másképp más országban sem, amely ellenforradalomra és emigrációra volt kárhoztatva.

Csak könnyelműségét bizonyítja annak, aki fellengző frázisokban „elítéli", elutasítja ezeket a harci formákat, és megelégszik azzal, hogy szemforgató filiszter módjára „az egység hasznáról" bölcselkedjék. Aki komolyan akarja tanulmányozni az OSzDMP 1908—1911-es nehéz éveinek történetét, annak nagy mennyiségű illegális és még nagyobb mennyiségű legális irodalom áll rendelkezésére. Ez igen tanulságos anyagot tartalmaz az áramlatok jellegére, a nézeteltérések elvi jelentőségére, a harc okaira, fejlődésének körülményeire és feltételeire vonatkozólag stb.

A világ egyetlen szociáldemokrata pártja sem jött létre — különösen a burzsoá forradalmak korszakában — a proletariátus burzsoá útitársai ellen folytatott nehéz harc nélkül és számos esetben e burzsoá útitársakkal való szakítás nélkül. Ugyanígy, az ilyen útitársak ellen folytatott nehéz harcban alakul ki, növekszik, erősödik és edződik minden akadály ellenére az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt is 1898 óta.

LEVÉL HUYSMANSNAK, A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODA TITKÁRÁNAK[152]

Kedves Elvtárs!

Azzal a határozattal kapcsolatban, melyet néhány külföldi csoport és két, szintén külföldi lap szerkesztőségi tagjai hoztak, akik az OSzDMP-hez tartozóknak tekintik magukat, én, mint az OSzDMP Központi Bizottságának képviselője kijelentem a következőket:

1) Pár esztendeig nem sikerült egybehívni az oroszországi szervezetek konferenciáját, létrehozni, illetőleg helyreállítani a Központi Bizottságot, amely egyesíthette volna ezeket a szervezeteket, viszont a napokban befejezett pártkonferencia 23, Oroszországban dolgozó pártszervezetet egyesített.

A konferenciáról szóló beszámolókat már az oroszországi pártszervezetek többsége meghallgatta, mindenütt meleg rokonszenvvel fogadta, s ezek a szervezetek kivétel nélkül kijelentették, hogy támogatni fogják a konferencián megválasztott Központi Bizottságot, s a „Rabocsaja Gazeta" (a párt Központi Bizottságának sajtószerve) 1912 március 30-i számában már közölhettük a pétervári (Vaszilijszigeti kerület), moszkvai, kievi, szamárai, nyikolajevi szervezetek határozatait, amelyekben melegen üdvözlik a konferenciát s megígérik, hogy támogatni fogják a konferenciát és a Központi Bizottságot. (E szám megjelenése után hasonló tartalmú határozatot kaptunk Tifliszből is.) Ezért nem tulajdoníthatunk semmi jelentőséget az apró-cseprő külföldi csoportok tiltakozásának, hiszen egyetlen oroszországi pártszervezetre sem támaszkodnak.

2) Az Oroszországban dolgozó párttagoknak ez a konferenciája, amely ellen mindezek az apró-cseprő

külföldi csoportok tiltakoznak, külön foglalkozott a külföldi csoportok dezorganizáló tevékenységével, s megállapította, hogy ezek a csoportok gyakran bomlasztják a pártmunkát Oroszországban. S ezek a csoportok, amelyek egyetlen oroszországi szervezettel sem állnak kapcsolatban, s teljesen felelőtlenek, még a párt nevében mernek beszélni. Ez a betegség, amely már régen sorvasztja pártunkat, Oroszország politikai rendszerének a következménye, amely egyrészt illegalitásra kárhoztatja pártunkat, másrészt sok pártfunkcionáriust emigrálásra és külföldi tartózkodásra kényszerít.

A konferencia szigorúan elítélte e külföldi és teljesen felelőtlen csoportok dezorganizáló tevékenységét. Ezért a pártot nem érték váratlanul mindazok a támadások, melyekkel e csoportok diszkreditálni igyekeznek a magatartásukat elítélő konferenciát.

3) Azok között, akik aláírták a határozatot, ott találjuk a „Golosz Szocial-Demokrata" csoportját. Ez az aláírás igen sokat mond nekünk és megmagyarázza annak az ellenséges kampánynak igazi értelmét, melyet az Oroszországban megjelenő likvidátor és burzsoá sajtó, sőt egyes külföldi sajtószervek indítottak a konferencia ellen.

A konferencia ugyanis, abban a határozatban, amely összegezte a pártunkban levő különböző áramlatok utolsó négy évi harcának eredményét, különösen az ellen az áramlat ellen foglalt állást, melyet a „Golosz Szocial-Demokrata" képvisel. E kérdés teljes megvilágítása céljából hasznosnak tartom, ha idézem ezt a határozatot.

A határozat így szól:

„Tekintettel arra,

1) hogy az OSzDMP már mintegy négy éve erélyesen harcol a likvidátor áramlat ellen, melyet a párt 1908 decemberi konferenciája úgy határozott meg, mint

«a párthoz tartozó értelmiség bizonyos részének próbálkozását, hogy az OSzDMP meglevő szervezetét likvidálja és olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely mindenáron a legalitás keretei között marad, még akkor is, ha a legalitást a párt programjának, taktikájának és hagyományainak nyilvánvaló megtagadása árán kellene megvásárolnia»;

2) hogy a Központi Bizottság 1910 januári plénuma ezt az áramlatot, amely ellen tovább folytatta a harcot, egyhangúlag a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulásának minősítette, s a párt tényleges egységét, a korábbi bolsevik és mensevik frakciók egyesülését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy teljesen szakítanak a likvidátorsággal és véglegesen leküzdik ezt a szocializmustól való burzsoá elhajlást;

3) hogy a szociáldemokraták egy része, mely a «Nasa Zarja» és a «Gyelo Zsiznyi» című folyóiratok körül csoportosul, a párt valamennyi határozata ellenére és az 1910 januári plénumon az összes frakciók képviselőivel együtt vállalt kötelezettsége ellenére nyíltan védelmére kelt annak az áramlatnak, melyet az egész párt a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás eredményének tekint;

4) hogy a Központi Bizottság egykori tagjai: M—l, Jurij és Roman 1910 tavaszán vonakodtak belépni a Központi Bizottságba, sőt még arra sem voltak hajlandók, hogy új tagok kooptálása végett legalább egy ülésen megjelenjenek és nyíltan kijelentették, hogy a párt Központi Bizottságának létét «károsnak» tartják;

5) hogy a likvidátorok említett fő kiadványai: a «Nasa Zarja» és a «Gyelo Zsiznyi» éppen az 1910. évi plénum után az egész vonalon határozottan a likvidátorság felé fordultak, «becsmérlően nyilatkoztak» (a plénum határozatai ellenére) «az illegális párt jelentőségéről», sőt nyíltan tagadták, már likvidáltnak, «hullának» nyilvánították a pártot, «reakciós utópiának» nyilvánították az illegális párt helyreállítását, a legális folyóiratok hasábjain rágalmazták és szidalmazták az illegális pártot, s arra szólították fel a munkásokat, hogy tekintsék «halottnak» a párt sejtjeit és hierarchiáját stb.;

6) hogy amikor egész Oroszországban frakciókülönbség nélkül egyesültek a párt hívei, hogy megoldják a pártkonferencia egybehívásának soron levő feladatát, ugyanakkor a likvidátorok egészen független csoportocskákban különültek el, azokon a helyeken is elszakadtak, ahol a pártigenlő mensevikek vannak többségben (Jekatyerinoszlav, Kiev), s az OSzDMP helyi szervezetei-

vel véglegesen megszakítottak mindennemű pártkapcsolatot; —

a konferencia kijelenti, hogy a «Nasa Zarja» és a «Gyelo Zsiznyi» csoportja, magatartásával *egyszer s mindenkorra kirekesztette magát a pártból.*

A konferencia áramlati és árnyalati különbség nélkül felhívja a párt minden hívét, hogy harcoljon a likvidátorság ellen, magyarázza meg, hogy a likvidátorság árt a munkásosztály felszabadítása ügyének, és erejét megfeszítve dolgozzék az illegális OSzDMP helyreállításáért és megszilárdításáért."

4) Mindezek után egészen világos, hogy itt egyáltalában nem „bitorlásról", nem „szakadásról" stb. van szó, és hogy korántsem ez az oka a likvidátorok haragjának. Az OSzDMP konferenciája az ellen az áramlat ellen foglalt állást, mely a valóságban már régen teljesen szakított minden pártmunkával, amely mindent elkövetett, hogy elgáncsolja a Központi Bizottság visszaállítását és a legutolsó pártintézményt, amely még fennmaradt (a Központi Bizottság Külföldi Irodáját) „a párt likvidálására törekvő urak eszközévé" változtatta (Plehanov elvtárs szavai, aki nem híve a konferenciának).

5) Ami a nemzetiségi szervezeteket illeti, meg kell állapítanom, hogy az OSzDMP mint OSzDMP már 1906 (vagy helyesebben 1907) előtt, azaz a nemzetiségi szervezeteknek pártunkba való belépése előtt is létezett (a Bund 1903-ban kilépett a pártból és csak 1907-ben lépett be újra). Mivel a nemzetiségi szervezetek nem voltak jelen a konferencián, a konferencia megbízta a Központi Bizottságot, hogy tárgyaljon velük a normális kapcsolatok helyreállításáról.

A megírás ideje:
1912 március második fele.
Megjelent 1912 április 12-én
a Nemzetközi Szocialista Iroda
7. sz. körlevelében.
Aláírás: N. Lenin.

A KADETOK ÉS A PROGRESSZISTÁK BLOKKJA ÉS E BLOKK JELENTŐSÉGE

A lapok már napokkal ezelőtt közölték, hogy egyrészt a „párton kívüli progresszisták", s másrészt a kadetok március 18-án tanácskozást tartottak Moszkvában.

A félhivatalos „Recs" (március 21-i) félhivatalos vezércikke megerősíti ezt és méltatja a tanácskozás jelentőségét. Ebben a méltatásban már futó pillantásra is könnyen megkülönböztethető a dolog buzgón leplezett lényege és az a külszín, mely a látszat megóvására szolgál.

A dolog lényege az, hogy mind a progresszisták, mind a kadetok mint ellenzéki csoportok „az ellenzék ama részéhez tartoznak, amelyet «felelős» ellenzéknek nevezneк". Ezt mondja a *„Recs"*. A kadetoknak tehát el kell ismerniök, hogy az ellenzék két „részből" áll: az egyik, amely rászolgál a „felelős" elnevezésre, s a másik, amely nem érdemli meg ezt az elnevezést. A kadetoknak ez a beismerése egyszerre rávezet bennünket a kérdés lényegére.

A kadetok azzal, hogy „felelős" ellenzékről beszélnek — amelyet még gyakrabban és még találóbban Miljukov híres „londoni" jelszavaival birtokos esettel megkülönböztetett ellenzéknek* neveznek —, elrekesztik magukat és a hozzájuk hasonló csoportokat a demokráciától, vagyis a trudovikoktól és a munkásoktól. Valóban „felelős" ellenzéken a liberális-monarchista burzsoá centrumot értik, amely egyfelől a demokrácia, s másfelől a feudális földtulajdonnal párosult abszolutizmus között áll. Ez a burzsoá liberális-monarchista centrum, amely

* — Miljukov „londoni" jelszava: „őfelsége ellenzéke"; ezt jelenti a birtokos esettel megkülönböztetett ellenzék. — *Ford.*

már régen megjelent az orosz politikai küzdőtéren, jobban fél a következetes demokráciától, mint az úgynevezett „reakciótól". Már hosszú és tanulságos múltra tekinthet vissza s ezért teljesen megengedhetetlen lenne, ha félreértenék, s méginkább, ha elhallgatnák igazi lényegét, vagy pedig azzal mentenék magukat, hogy nem ismerték azt.

Már a jobbágyság bukásának korszakában egész világosan kibontakoztak ennek a centrumnak a körvonalai. Abban a majdnem fél évszázados időközben, amely a jobbágyság bukásától 1905-ig tartott, a liberális-monarchista burzsoázia megerősödött és elég határozott tényezővé vált a zemsztvókban, a városi képviseletekben, az iskolákban, a sajtóban egyaránt. A liberális-monarchista burzsoá centrum a régi rendszernek 1905-ben bekövetkezett válságával és az összes oroszországi osztályok nyílt fellépésével kapcsolatban véglegesen kialakult és pártszempontból is megszilárdult jobbszárnyával (az októbristákkal) és balszárnyával (a kadetokkal) egyetemben. Ez a centrum a lehető legélesebben elkülönült a demokráciától a társadalmi élet minden területén, az 1905—1907-es évek „hirtelen fordulatainál", de nem minden demokrata, sőt nem is minden munkásdemokrata értette meg ennek az elkülönülésnek a lényegét és jelentőségét.

Az oroszországi burzsoáziát ezernyi gazdasági szál fűzi a régi nemesi földtulajdonhoz és a régi bürokráciához. Azonkívül Oroszország munkásosztálya bebizonyította, hogy eléggé önálló és megállja a helyét, — sőt mi több: vezetni tudja a demokráciát a liberalizmus ellenére. Ezért lett a mi burzsoáziánk liberális-monarchista, antidemokratikus, népellenes burzsoázia. Ezért fél jobban a demokráciától, mint a reakciótól. Ez az oka annak, hogy állandóan ingadozik, lavíroz, elárulja a demokráciát a reakció javára. Ezért lett ellenforradalmi 1905 után és kapott „helyecskét" a június harmadiki rendszerben. Míg az októbristák kormánypártiak lettek (Puriskevicsék engedélyével és felügyelete alatt), addig a kadetok pártja *megtűrt* ellenzék lett.

A kadet konferenciának az a határozata, amely megengedi a kadetok és a (kérem, ne nevessenek!) „baloldali"

októbristák blokkját, továbbá a kadetok és a „pártonkívüli progresszisták" „nem hivatalos" egyesülése — mindez ugyanannak a hosszú láncnak egy-egy szeme, a liberális-monarchista burzsoá centrum koncentrációjának egy-egy szakasza.

De a választás előtt az ellenzéknek okvetlenül „demokratikus" mezben kell mutatkoznia. A kadet, aki nemcsak a nagy- és a középburzsoázia, hanem a demokratikus kispolgárság, a kereskedősegédek stb. szavazatainak elhalászására készül, kénytelen hangsúlyozni, hogy ő a „népszabadság pártjának" tagja, „alkotmányos *demokrata*" — ez nem tréfa! A kadet párt, amely valójában a mérsékelt monarchista liberalizmus pártja, a választás előtt és választási érdekből demokratikus mezt ölt magára, leplezi, hogy baráti jobbot nyújtott a „párton kívüli progresszistáknak" és a „baloldali" októbristáknak.

Innen erednek a „Recs" természetellenes gesztusai, diplomatikus mesterkedései, s ünnepélyes kijelentései, hogy „a népszabadság pártja nem fog megalkudni a körülményekkel" stb. stb. Csak nevetni lehet ezen. A kadet párt egész története nem egyéb, mint tulajdon programjának merő kigúnyolása, a körülményekkel való „megalkuvások" sorozata a szó legrosszabb értelmében. „Más politikai viszonyok között — írja a „*Recs*" —, mikor a népszabadság pártja a törvényhozó intézményben egész programját érvényesíthetné, az úgynevezett «progresszisták» természetesen ellenfelei volnának, éppúgy, mint a közelmúlt kritikusabb pillanataiban."

Azt, hogy a második duma korszaka éppen ilyen kritikusabb pillanat volt, aligha tagadhatják a kadet urak. Akkor azonban nemcsak a progresszisták, hanem a sokkal jobboldalibb elemek is a kadetoknak nem ellenfelei, hanem szövetségesei voltak a demokrácia *ellen*. Azonkívül a III. duma demokrata képviselői olyan kijelentéseket tettek, melyek sokkal messzebb mentek, mint a kadetok bármely programpontja, — vagyis a kadet párt teljesen „*érvényesíthette volna egész programját*" még az olyan „*törvényhozó intézményben*" *is*, mint a III. duma! Ha ezt a kadet párt nem tette, akkor ennek oka korántsem a „politikai viszonyokban" rejlik, — ne azt mondd, hogy nem tudom,

mondd inkább, hogy nem akarom! — hanem abban, hogy a kadetok teljesen elidegenedtek a demokráciától. A kadetok *teljes egészében érvényesíthették volna* programjukat, de hátat fordítottak a demokráciának, *jobbra* kanyarodtak, s ezért nem tehették azt.

A „*Recs*" vezércikkírójának a kadetok és a progresszisták blokkjáról szóló okoskodása — a sok közül — egyik példaképe annak, hogy a kadet párt vezérei, mint például Miljukov és a többiek, milyen könnyen vezethetik orruknál fogva a „baloldali" kadetokat, akik oly kevesen vannak. A baloldali kadetokat frázisokkal tartják, a Koljubakinokat a „demokratizmusról" hangoztatott dísz-szólamokkal boldogítják, valójában pedig egész politikájukat teljesen antidemokratikus szellemben, a progresszistákhoz és a baloldali októbristákhoz való közeledés, a velük való egybeolvadás szellemében irányítják. A kadetoknál éppen olyan „munkamegosztás" van, mint a nyugat-európai burzsoá parlamenti képviselőknél: a nép előtt hadd beszéljenek a Koljubakinok és más „baloldali kadetok" a „szabadságról", a parlamentben, a gyakorlati politikában pedig a kadet párt feltétlenül együtt halad a legmérsékeltebb liberálisokkal.

„Az új csoport — írják a likvidátorok a progresszistákról — csak állandósítja, csak fokozza a burzsoá választó politikai alaktalanságát, politikai zavarosságát, *mely az orosz burzsoázia teljes politikai tehetetlenségét okozza.*"

Az orosz burzsoázia politikai tehetetlenségének oka korántsem a „burzsoá választó" „alaktalanságában" rejlik — ezt csak a baloldali kadet illuzionisták hihetik —, hanem a gazdasági viszonyokban, melyek a munkások ellenségévé és Puriskevicsék rabszolgájává teszik a burzsoáziát, rabszolgává, aki csak morog, de nem megy tovább jámbor óhajoknál.

A baloldali kadet parlamenti politikusok, akár idealista politikai elméletből indulnak ki, akár az a vulgáris félelem vezérli őket, hogy elveszthetik a balra tartó és a Puriskevicsék politikája miatt elkeseredett választók szavazatait, csak olyan érvekkel folytathatnak harcot a hivatalos kadet párt ellen, hogy — úgymond — ideje már észretérni, ideje már programunkra gondolni, s hadat

üzenni az alaktalanságnak, a nyárspolgáriasságnak, az elvtelenségnek stb. stb. a szokásos burzsoá-demokratikus frázisok szellemében.

A marxisták, materialista politikai elméletből kiindulva, harcolnak a kadetok valamennyi árnyalata ellen, megvilágítják az egész burzsoázia osztályérdekeit, melyek arra késztetik a burzsoáziát, hogy liberális-monarchista programot tűzzön ki, s baráti jobbot nyújtson a progresszistáknak és a „baloldali" októbristáknak. Mi tehát arra a következtetésre jutunk, hogy nem a kadetok „észretérésére", „emlékezetére", „elveire" kell apellálni, hanem meg kell magyaráznunk a népnek, *miért* válik a liberalizmus ellenforradalmivá és szakít a demokráciával. Mi nem azt fogjuk kérdezni, hogy észretérnek-e végre a kadetok, gondolnak-e végre tulajdon programjukra? Mi ezt mondjuk: megértik-e végre a demokraták, milyen mély szakadék választja el őket az ellenforradalmi liberálisoktól — a kadetoktól? Megértik-e végre azok, akiket gazdasági érdekeik nem láncolnak sem a nemesi földtulajdonhoz, sem a bürokrácia, sem az ügyvédség stb. jövedelmező helyecskéihez, hogy az igazi népszabadság érdekében együtt kell haladniok a munkásdemokráciával a jobboldaliak ellen és a kadet párt ellen?

„Zvezda" 23 (59). sz.
1912 március 29.
Aláírás: B. K.

A LIBERÁLIS MUNKÁSPOLITIKA HITVÁNY VÉDELME

Martov a „Zsivoje Gyelo“ 8. számában válaszol arra a cikkemre, melyet „A liberális munkáspolitika lapja“ címmel írtam a „Zvezda“ 11. számába*. A kérdés a munkások választási kampányának fő vonalát érinti s ezért különös figyelmet érdemel.

A „Zsivoje Gyelo“-t a *liberális* munkáspolitika lapjának neveztem, s ezt a következőképpen indokoltam: 1) Martovnak és Dannak az a jelszava, hogy a reakciót ki kell verni *duma*-állásaiból, hogy a *dumát* ki kell ragadni a reakció kezéből — nem demokratikus, hanem liberális jelszó. A „reakció“ elleni harc Oroszországban nem szorítkozik csupán arra, hogy a dumát kiragadjuk a reakció kezéből, sőt *nem is ez a harc központi kérdése*. 2) Martov választási törvényünk szépítgetésével kezdte annak bizonyítását, hogy az a cél, amelyet kitűzött, elérhető. Martov azt állította, hogy „a kormányzósági gyűlések jelentős részében“ biztos „a földbirtokosi és az első városi kúria elektorainak többsége“. Tényként említettem, hogy ez a többség az *összes* kormányzósági gyűléseken biztos — 53 közül 28 kormányzóságban (kormányzósági gyűlésen) a földbirtokosi elektorok *egymagukban is* többséget alkotnak, s ezek a kormányzóságok 440 képviselő közül 255-t küldenek a dumába. 3) Amikor Martov arról beszél, hogy a reakciót ki kell verni duma-állásaiból, elfelejtette, hogy a duma a *legjobb esetben is* csak a *földbirtokosi* liberális ellenzék szerepét töltheti be. Martov és Dan jelszava tehát azt jelenti, hogy a *földbirtokost* kell kiragadni a reakció kezé-

* Lásd ebben a kötetben 477—480. old. — *Szerk.*

ből. 4) Amikor Martov arról beszél, hogy a munkások érdeke, hogy a hatalom a „kulturált burzsoáé" legyen, „megfeledkezett" egy dologról. Tudniillik arról, hogy a liberálisok saját érdekükben Puriskevicsékkel akarnak osztozni a hatalmon, de úgy, hogy „egyetlen fegyver" se jusson a demokráciának! 5) Amikor Martov arról beszél, hogy a kadetok, számszerűen gyarapodva a dumában, „egyengetik a hatalomhoz vezető utat", elfelejtette az 1905—1906-os évek oroszországi tapasztalatát, 1789 és a következő évek franciaországi tapasztalatát, az 1911-es kínai tapasztalatot. Ez a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a liberálisok (vagy a baloldaliabbak) csak akkor kerülhetnek hatalomra, ha a demokrácia a liberálisok *ellenére* győzedelmeskedik. 6) Martov tehát csak annyiban ismeri el a marxizmust, amennyiben elfogadható minden művelt liberális számára.

Mit felel Martov erre a hat pontra? A szó szoros értelmében semmit. Hallgat, mint a csuka. Miért kellett kezdenie ezt a vitát, ha eltökélte, hogy hallgatni fog?

Martov, aki hallgatással megkerüli *összes* érveimet, a következő mondatomba kapaszkodva próbál „megfogni" engem:

„A választáson korántsem az a gyakorlati feladatunk, hogy «kiverjük a reakciót duma-állásaiból», hanem az, hogy erősítsük a demokráciát, s különösen a munkásdemokráciát. Ez a feladat olykor összeütközésbe kerül a liberálisok számbeli növelésének «feladatával»: nekünk azonban fontosabb — és a proletariátus számára hasznosabb — öttel több* demokrata, mint ötvennel több liberális."

Martov örömmel idézi ezt a mondatot (megfogtam — úgymond — a „reakció hívét"!), s így kiált fel: „Felkérem az olvasókat, gondolkodjanak ezen a mondaton." Szíves-örömest támogatom az indítványt; igen, *gondolkodni kell.*

S Martov elkezd gondolkodni és addig töri a fejét,

* A cikkben sajtóhiba van: „több" helyett „erős"-t nyomtattak. Martov könnyen észrevehette volna, hogy „erős" demokratákat esztelenség szembeállítani „több" (az eddiginél több) liberálissal. De nem ez a vita lényege.

míg ki nem süti a következő szillogizmust. A törvény szerint most mindenütt másodszori szavazás van. Tehát *„csak egyetlen olyan eset lehetséges“*, amikor 50 liberálist eltaszítva, 5 demokratát hozhatunk be. Ez az „eset“ pedig az, ha a demokraták szavazatait *eladjuk* a feketeszázasoknak, hogy cserébe néhány helyet szerezzünk a dumában.

S Martov ujjong, ugrál örömében, félszáz sorban variálja: lám — úgymond — lesújtottam a feketeszázasok szekértolójára, s miközben leterítettem F. L—kót, „megsebesítettem“ V. Frejt[153] is, aki „ugyanarra az oldalra húz“.

Martov igen naivaknak hiszi olvasóit! Elővigyázatlan volt, mikor arra kérte őket, hogy *gondolkodjanak*, ő maga pedig *nem gondolta meg* azt, amit ír.

Az a mondatom, amely sehogy sem tetszett Martovnak, *két* kérdést vet fel a gondolkodó emberek előtt: 1) valóban hasznosabb-e a munkásoknak öt demokrata duma-képviselő, mint 50 liberális? 2) lehet-e a gyakorlatban olyan eset, amikor „összeütközésbe kerülnek“ ezek a feladatok?

Az első kérdést a gondolkodó Martov *egészen* megkerülte. De hiába. Önök, likvidátor uraim, megkerülik a politikát, hogy azután aritmetikai szenvedéllyel vádoljanak minket. Mit adhat a népnek 50 liberális duma-képviselő? Tengernyi *áldemokrata* beszédet, amellyel megfertőzik a népet, és *gyűszűnyi* „reformot“, amely, először is, nem nyújt többet mosdóberendezéseknél, másodszor pedig, megreked az Államtanácsban és így *tovább*. Öt demokrata viszont a *demokrácia* igazságait hirdeti a duma szószékéről (a munkásképviselők pedig a szocializmus igazságait is). Mi hasznosabb a proletariátusnak?

A második kérdés. Igaza van-e Martovnak, hogy 5 (vagyis az eddigieknél öttel „több“) demokrata megválasztásának feladata *csak* az általa említett esetben *kerülhet összeütközésbe* 50 liberális megválasztásának feladatával? Mert Martov, miután felkérte az olvasókat, hogy gondolkodjanak, kereken megmondta, hogy „ez csak egyetlen esetben lehet“.

Ha igaza van Martovnak, akkor az olvasónak vagy azzal kell vádolnia engem, F. L—kót, hogy lehetetlen esetről

beszéltem, vagy pedig azzal a titkos szándékkal, hogy a feketeszázasoknak akarom eladni a demokraták szavazatait cserébe néhány mandátumért (bizalmasan hozzáfűzöm: titkos és *ostoba* szándékkal: Puriskevics, aki megvásárolja Petrov III. és Vojlosnyikov barátainak szavazatait, csak *azért*, hogy Vojlosnyikovot választassa be a IV. dumába, — lám, milyen rendkívül valószerűen ír ez a „gondolkodó" Martov).

De ha lehet e két feladat összeütközésének *más* esete is, akkor nincs igaza Martovnak.

Lehetséges-e hát az ilyen összeütközésnek más esete is? *Minden kétséget kizárólag lehetséges:* ez az az eset, mikor a *másodszori szavazás alkalmával* a demokraták nem kötnek megegyezést a liberálisokkal, hanem a jobboldaliak ellen is, és a liberálisok ellen is harcolnak.

Ennyi az egész*.

Mint minden likvidátor, a gondolkodó Martov is a két tábor eszméjének a rabja, és nem veszi észre a harmadik tábort, mely e két másik tábor ellen harcol!

Kifogásolt mondatom után, amely annyira felháborította Martovot, mindjárt ez áll:

„Ebből („ebből", kedves Martov!) következik, amit Martov nem kíván, bár állítólag elismeri, hogy a kadetok *nem* demokraták, hanem liberálisok: 1) az 5 nagyvárosban a másodszori szavazás alkalmával *csakis* a demokratákkal szabad megegyezést kötni a liberálisok ellen; 2) a második szakaszban *minden* szavazás alkalmával és *minden* megegyezésnél *elsősorban* a demokratákkal kell megegyezni a liberálisok ellen, s csak azután — a liberálisokkal a jobboldaliak ellen."

Martov *csak* a második pontot említette, s kijelentette, hogy valótlanságot mondok, mert Martov egyetért ezzel a ponttal (majd meglátjuk, egyetért-e vele *minden* likvidátor!), *az első pontról azonban Martov hallgatott!*

---

* Egy „szörnyű" gondolat merült fel bennem: talán csak nem alapul Martov egész cikke annak a *nemtudásán*, hogy a törvény szerint a másodszori szavazás új választás, nem pedig két jelölt harca? Ebben az esetben, mielőtt a választáson „felvennők a harcot a reakcióval", küzdenünk kell a választási törvény nemtudása ellen!

Még egyszer: vagy hallgassunk, vagy vitatkozzunk.

Másodszori szavazás az 5 városban. Általános irányvonal: a demokratákkal a liberálisok *ellen*. *Tilos* megegyezést kötni a liberálisokkal (mert a tapasztalat megmutatta, hogy *egészében véve* itt nem fenyeget a feketeszázas veszély).

Helyesli-e ön, vagy pedig *ellenzi* ezt a tilalmat? Mondja meg őszintén.

Továbbá. Milyen gyakorlati eredménye *lehet* a másodszori szavazásnak? Lehet, hogy a szavazatok *csaknem* egyenlően fognak megoszlani a három tábor között. Dönt a viszonylagos többség. Lássunk egy igen egyszerű példát: 100 szavazat közül 33 jobboldali, 33 liberális, 34 demokrata. Demokratát választottak. Ha egy szavazattal kevesebb esik a szociáldemokratára, s eggyel több a feketére, megválaszthatják a feketét!

A munkáspolitika két irányvonala: a *liberális* — legjobban kell félni a fekete megválasztásától, és ezért harc nélkül engedd át a hegemóniát a liberálisnak! A *marxista* — ne hagyd magad megfélemlíteni a fekete veszélyről ordítozó liberálisoktól, hanem *bátran* menj a „háromszögű" harcba (angol kifejezéssel élve). Általános szabály szerint nincsen fekete veszély, ha pedig kivételesen megválasztanak egy feketét, *valahol bejut egy demokrata is!*..

Aki meg akar tanulni úszni, annak be kell mennie a vízbe. Nincs olyan harc, amelynek összes esélyeit előre lehetne tudni. Ha a munkások hagyják, hogy a feketeszázas veszélyről ordítozó liberálisok megfélemlítsék őket, akkor *sohasem* fogják megtanulni, hogyan kell „háromszögű" harcot folytatni. A világon mindenütt korábban kovácsolódott egybe és jobban szerveződött a reakció tábora és a liberálisok tábora (természetesen a reakciós törvények segítségével), mint a munkásoké. A világon mindenütt éppen azt mondogatják a liberálisok a munkásoknak, amit Martov ismételget.

Még egy utolsó lépést kell tennünk, hogy megmutassuk a „gondolkodó" Martovnak, mi a gondolkodni szó jelentősége.

A másodszori szavazás alkalmával az öt városban tilos megegyezést kötni a liberálisokkal. A másodszori

szavazás többi esetében ez nincs megtiltva. Azt jelenti-e ez, hogy *mindig* megegyezést fognak kötni? Mintha nem ezt jelentené, mi?

De ha *nem* kötnek megegyezést, lehetséges-e, hogy a szavazatok *minden* másodszori szavazás alkalmával csaknem egyenlően fognak megoszlani a három tábor között?

Mintha lehetséges lenne, ha valóban „gondolkodunk".

Ebből a következtetés. A munkáspolitika két irányvonala.

A liberális munkáspolitika: az ország balra tart; „ezért" ... leginkább a feketeszázas veszélytől kell félni; a jelszó — a reakciót ki kell verni duma-állásaiból; ezt pedig csak a liberálisok tehetik; ezért ne „fenyegessétek" a liberálisokat, ne „zsaroljatok ki" tőlük helyeket — illendő-e, ha a „kulturált" munkás megzsarolja a liberálisokat, ezeket a jó embereket? — vagyis tegyetek bármilyen engedményt a liberálisokkal kötendő megegyezéseknél s kerüljétek a „háromszögű" harcot.

A marxista munkáspolitika: az ország balra tart; ezért ne higgyetek a liberálisoknak, ha fekete veszélyről mesélnek; ha megegyezésre léptek a liberálisokkal, *fenyegessétek őket*, ahogy csak tudjátok és *zsaroljatok ki* tőlük duma-képviselői helyeket; s hogy komolyan vegyék fenyegetéseiteket, munkás elvtársak, ne féljetek a „háromszögű" harctól; bátran vegyétek fel a harcot, s leplezzétek le a nép előtt a liberálisok ellenforradalmiságát; természetesen, minden harcban vereséget lehet szenvedni, — itt-ott megválaszthatnak egy feketét, *de itt-ott bejut egy demokrata is*; jobb a dumában öttel több demokrata, mint 50-nel több liberális; általános szabály szerint nem fognak megválasztani feketéket, mert a Puriskevicseket nagyon jól ismerik, s a liberálisok *szándékosan* ijesztgetik a népet a fekete veszéllyel, hogy biztosítsák maguknak a hegemóniát (noha a Maklakovok majdnem ugyanolyan feketék) és elhárítsák a „baloldali" veszélyt.

Összegezek. Hat pontban beszéltem a liberális munkáspolitikáról, de Martov egyetlen pontra se válaszolt. Azt, hogy az öt városban tilos blokkot alkotni a liberálisokkal, „eltitkolta". Nem gondolt a másodszori szavazás *alkalmá-*

val folytatandó háromszögű harcra — bár megígérte, hogy gondolkodni fog. Ehelyett azonban mégiscsak tett valamit: 1) megvédte a liberálisokat a „fenyegetésekkel" szemben, és 2) leleplezte Vojlosnyikov barátait, hogy összeesküvést szőttek Puriskeviccsel: eladják szavazataikat Puriskevicsnek *azért*, hogy Puriskevics beválasztassa Vojlosnyikovékat a IV. dumába!!

„Zvezda" 24 (60). sz.
1912 április 1.
Aláírás: F. L — k o.

A MÁSODSZORI SZAVAZÁS OROSZORSZÁGBAN ÉS A MUNKÁSOSZTÁLY FELADATAI

Egyre több és több példa azt mutatja, hogy félreértik választási törvényünknek a másodszori szavazásra vonatkozó rendelkezéseit. Dan azt írta a „Nasa Zarja" 1—2. számában, hogy a másodszori szavazásnál ugyanolyan taktikát kell követnünk, mint Nyugat-Európában. Martov a „Zsivoje Gyelo" 8. számában egyenesen a „német munkásokra" hivatkozott, akik a másodszori szavazásnál követendő taktika kérdésében példát mutatnak az oroszoknak. Trockij éppen a napokban írt a másodszori szavazásról külön jegyzetet, amelynek ugyanez a hibája.

Oly gyakran ismétlődik ez a hiba, hogy önkéntelenül is arra kell gondolnunk, vajon nem annak a következménye-e bizonyos körök ténybeli hibára való „járványos hajlama", hogy *nem akarják* megérteni a munkásdemokrácia feladatait a kadetok elleni harcban?

Oroszországban az 1907 június 3-i törvény szerint *nincsen* német típusú másodszori szavazás, egyáltalában *nincsen* szoros értelemben vett „másodszori szavazás", hanem csak pót- vagy új választások vannak. A németeknél a másodszori szavazás alkalmával csak arra a két jelöltre szavazhatnak, aki az eredeti választáson a legtöbb szavazatot kapta. A németeknél a másodszori szavazással kizárólag azt a kérdést döntik el, hogy két jelölt közül, akik a legtöbb szavazatot kapták, melyiket kell megválasztani.

Nálunk azonban egészen másképp áll a dolog. Törvényünk szerint a másodszori szavazásnál bárkit lehet jelölni és akárhány jelöltet lehet állítani. Szigorúan véve

ez nem is másodszori szavazás, hanem új választás vagy újraválasztás. Ezért egészen helytelen, ha a német példára hivatkoznak!

Törvényünk legfontosabb szakasza, mely a másodszori szavazást szabályozza: „A választási szabályzat" 106. szakasza. Ez így szól: „Az előzetes gyűlések meghatalmazottainak, éppígy a választógyűlések elektorainak azok tekintendők, akikre a gyűlésen részt vevő választók több mint fele szavazott..."

Ez a szakasz tehát az eredeti választáson világosan abszolút többséget követel. Továbbá, ugyanez a szakasz kimondja, hogyha egyes jelöltek nem kaptak abszolút többséget, „pótválasztáson kell megválasztani a hiányzó elektorokat" (vagyis az abszolút többséggel megválasztott elektorok kivételével valamennyit).

Kik tekintendők megválasztottaknak a „pótválasztáson"? „Megválasztottaknak tekintendők — mondja ugyanezen szakasz vége —, akik viszonylagos szavazattöbbséget kaptak."

Ugyanígy rendelkezik az 1907 június 3-i törvény a másodszori szavazással kapcsolatban a *közvetlen*, vagyis a Pétervárott, Moszkvában, Odesszában, Kievben és Rigában tartandó választás esetén is. Csakhogy a 140. szakasz „viszonylagos szavazattöbbség" helyett „legtöbb szavazatról" beszél. Végül, a törvény a duma-képviselők választásánál is másodszori szavazást rendel el, ha a jelöltek a kormányzósági választógyűlésen nem kapták meg „a szavazatok több mint felét", vagyis az abszolút többséget; a másodszori szavazásnál „azok tekintendők megválasztottaknak, akik viszonylagos szavazattöbbséget kaptak" (350. szakasz).

Vagyis választási törvényünk egyáltalán nem ismeri a német másodszori szavazást. Mi sem tévesebb tehát, mint ha a német munkások példájára, magatartására hivatkoznak. „Az állami duma-választás szabályzata" című hivatalos kiadvány (a belügyminisztérium kiadása, Szentpétervár 1912) 14. pontja, mely a 106. szakaszt magyarázza, azt mondja: „A pótválasztáson részt vehetnek azok is, akik nem vettek részt az eredeti választáson." Nyilvánvaló, hogy itt nemcsak új választókról van szó,

hanem új jelöltekről is. A törvény szerint a másodszori szavazásnál olyan jelöltet is lehet állítani, akit az eredeti választáson nem jelöltek.

Kérdés, milyen politikai következtetéseket vonhatunk le a június harmadiki választási szabályzat e sajátosságából a választási taktikát illetően?

Az első, legfontosabb és legáltalánosabb következtetés az, hogy a másodszori szavazásnál törvényünk *tágabb* teret enged választási megegyezésekre, mint a német törvény. Németországban csak arról lehet szó, hogy a *két rossz közül a kisebbet* válasszák: más feladatot nem tűzhetnek maguk elé azok, akiket az eredeti választáson legyőztek (legyőzötteknek azok tekintendők, akik nem kerülnek másodszori szavazásra). Oroszországban viszont, ha az első választáson senki sem győzött, akkor szoros értelemben véve nincs legyőzött sem, mert *mindenki* újra felveheti a harcot, másodszor is szerencsét próbálhat, a legkülönbözőbb megegyezéseket kötve ugyanazokkal a szövetségesekkel vagy másokkal.

Németországban, a másodszori szavazásnál a munkásjelölt nem használhatja ki a *maga javára*, vagyis közvetlenül, a jobboldali és az ellenzéki burzsoá pártok harcát: támogathatja az ellenzéki liberálist a jobboldalival szemben, ha ezek csaknem egyenlő erősek, de *maga* nem győzhet, ha liberális ellenfele és reakciós ellenfele egyenlő erős. Oroszországban viszont ez lehetséges.

Ebből adódik a második következtetés. Az orosz választási törvény, a másodszori szavazásnál *tágabb teret* enged a munkásdemokráciának a *liberálisok elleni* harcra, mint a német törvény. Oroszországban, mint a legtöbb nyugat-európai országban, a választáson főleg az uralkodó vagyonos osztályok két frakciója (vagy két pártcsoportja) verseng: a „konzervatívok" és a liberálisok, a feketeszázasok és az „ellenzék". A munkások harcolnak az előbbiek ellen *is*, az utóbbiak ellen *is*. Emellett az elmaradt néprétegek, amelyek eleinte a feudalizmus és az abszolútizmus elleni harcra ébredve, még nem ismerik fel a tőke elleni harc feladatait, rendszerint meglehetősen hosszú ideig a liberálisokat követik. A munkáspártok ezért, befolyásukat fokozva gyakran több követőt hódítanak el

a liberálisoktól, mint a jobboldaliaktól. Ezért ordítják *minden* ország alakoskodó „kadetjai", hogy a munkáspártok a reakció malmára hajtják a vizet, gyengítik „a haladás közös erejét" és így tovább és így tovább.

Németországban a másodszori szavazásnál a munkásjelölt csak akkor veheti fel a harcot a liberálissal, ha a jobboldaliak az első választáson megbuktak és így egyáltalában nem kerülnek másodszori szavazásra. Oroszországban viszont a másodszori szavazásnál a munkásjelölt *mindig* felveheti — következésképpen köteles felvenni — a harcot a liberálissal, *ha* a jobboldali az eredeti választáson kevesebb szavazatot kapott, mint a liberális. Más szóval: Németországban a másodszori szavazásnál a munkás csakis „párharcban" küzdhet a liberális ellen; Oroszországban viszont a másodszori szavazásnál is lehetséges a „háromszögű harc", vagyis az olyan harc, melyben a jobboldaliak is, a liberálisok is és a munkásjelöltek is részt vehetnek. Oroszországban tehát *több* eset fordulhat elő, mikor a munkástömegek a másodszori szavazásnál győzelemre juttathatják jelöltjüket.

Ezzel elérkeztünk a harmadik következtetéshez. Oroszországban, a jelenlegi politikai megoszlás mellett, a másodszori szavazásnál különösen tág tere van az úgynevezett *baloldali blokknak* mindazokban a kúriákban és minden szakaszban, ahol s amikor a liberálisok erősebbek, mint a feketék (a feketékhez számítva természetesen az összes jobboldaliakat, mind a nacionalistákat, mind az októbristákat, vagyis kivétel nélkül az összes kormánypártokat). Ha a liberálisok az eredeti választáson erősebbek voltak, mint a feketék, a munkásjelöltek pedig gyengébbek, mint a liberálisok, ebben az esetben a munkások — a demokrácia szervezésének politikai feladatai szempontjából is, a munkás duma-képviselőjelöltek megválasztása szempontjából is — *kötelesek* a burzsoá demokráciával (narodnyikokkal, trudovikokkal stb.) együtt a liberálisok *ellen* fellépni.

De vajon gyakoriak lesznek-e az ilyen esetek?

A kormányzósági választógyűléseken nemigen; a legtöbb kormányzósági gyűlésen a liberálisok kétségtelenül gyengébbek lesznek, mint a feketék, ezért közös

ellenzéki blokkra van szükség ahhoz, hogy a feketéket megbuktassák.

A parasztkúria politikai megoszlása a legkevésbé határozott és kialakult; itt a legerősebb a rendőrség nyomása; itt különösen szükséges, hogy a meghatalmazott, az elektor, sőt még a képviselőjelölt is „elrejtse" igazi „arculatát"; itt kevés a munkásjelölt abban az értelemben, hogy a párthoz tartozik. Ebben a kúriában a politikai feladat kétségtelenül a demokrácia megszervezése, harc a liberális-monarchista burzsoázia befolyása és előítéletei ellen. Ami pedig a másodszori szavazást illeti, a különböző esetek gyakoriságára, sőt még a (tényleges) másodszori szavazás gyakoriságára vonatkozólag sem könnyű határozott következtetésekre jutni.

A földbirtokosi és az első városi kúriában a demokrácia, de különösen a munkásdemokrácia szerepe sokkal jelentéktelenebb, semhogy érdemes volna beszélni róla.

Hátra van a második városi kúria. Itt nem kevés a munkás és a munkásokhoz közel álló választó: kereskedősegédek, munkás lakásbérlők, nyugdíjasok stb. Itt már van valami, ami a politikai sajtóhoz és a gyűlésekhez hasonlít. Szóval, ez a másodszori szavazás fő területe, ahol maguk a választók vesznek részt. De hogyan oszlanak meg e kúria választói pártállásuk szerint?

Erre a kérdésre elég pontos — jóllehet közvetett — feleletet adnak azok az adatok, melyek a III. állami duma-választáson részt vett, 2. városi kúriához tartozó elektorok pártállására vonatkoznak. A kadet „Recs" (1907. évi 241. száma) adatokat közöl Európai-Oroszország 51 kormányzóságának 4897 elektoráról (összesen 5161 közül); eszerint a második városi kúria 533 elektora, pártállását tekintve így csoportosítható: ellenzéki 405 elektor (100 „baloldali", 209 kadet és 96 progresszista), jobboldali 101 (17 mérsékelt, 19 októbrista és 65 jobboldali), pártonkívüli 21, 6 elektor pártállása ismeretlen. Itt világosan megkülönböztethető a mostani választáson harcoló pártok három fő csoportja: 100 demokrata, 305 liberális, 101 jobboldali.

A liberálisok száma több mint háromszorosan meghaladja a jobboldaliakét, akik majdnem egyenlő erősek a

demokratákkal. Világos tehát, hogy *általános szabály szerint* itt szó sem lehet fekete veszélyről. Világos továbbá az is, hogy itt a munkásdemokrácia *legfőbb* feladata: harc a liberálisok ellen; jelenleg, mikor az ország általában kétségtelenül balra tart, amit a liberálisok, az októbristák és Puriskevicsék egyaránt elismernek, ez a harc különösen homloktérbe kerül. Magától értetődik, hogy a munkásjelöltek az első szakaszban kizárólag tisztán munkáslistákkal önállóan kötelesek harcolni. A második szakaszban viszont, a másodszori szavazásnál a *legtöbb esetben* a demokraták és a liberálisok egymás elleni harcáról lesz szó.

A marxistáknak, hogy végig küzdhessék *ezt* a harcot, a másodszori szavazásnál az *összes* demokratákkal (vagyis a burzsoá demokráciával, a narodnyikokkal, trudovikokkal is stb.) együtt kell fellépniök a liberálisok *ellen*. A kadetok: a hírhedt „felelős ellenzék" magatartása a III. dumában, a liberális-monarchista burzsoázia egész politikája és taktikája, továbbá az a mozgalom, amely jelenleg a kereskedősegédek körében észlelhető, különösen kedvező feltételeket teremt egyrészt a munkások által szervezett demokraták és másrészt a liberálisok, azaz a kadet párt egymás elleni harcára. Mivel a második városi kúria a másodszori szavazás fő területe, a másodszori szavazásnál ez lesz a munkások *fő* vonala: a demokratákkal a jobboldaliak *ellen* és a liberálisok *ellen*.

Végeredményben tehát arra a következtetésre jutunk, hogy a likvidátorok és ügyvédjeik „technikai" és politikai hibát követnek el a másodszori szavazás kérdésében. „Technikai" hibát követnek el, mikor a németországi másodszori szavazást összetévesztik az orosz „pót"- vagy új választással. Politikai hibát követnek el, s a liberális munkáspolitika lejtőjére kerülnek, mikor általános frázisokkal igyekeznek kibújni azelől, hogy az ellenzéket támogassák a jobboldaliakkal szemben. Valóban mind a marxisták általános feladata a mai Oroszországban — a munkásoknak mint a demokrácia élcsapatának megszervezése a jobboldaliak ellen *is*, az ellenforradalmi liberalizmus ellen *is* —, mind pedig abban a kúriában elfoglalt különös helyzetünk, mely a „másodszori szavazás

fő területe", egyaránt arra késztet bennünket, hogy más jelszót tűzzünk ki. A másodszori szavazásnál először, mindenekelőtt s leggyakrabban a 2. városi kúriában, az összes demokratákkal együtt a liberálisok ellen és a jobboldaliak ellen; s csak azután induljunk a másodszori szavazásnál közös ellenzéki blokkban a feketék ellen.

„Zvezda" 25 (61). sz.
1912 április 3.
Aláírás: M. S.

A LIBERALIZMUS ÉS A DEMOKRÁCIA

I

A trudovikok konferenciája, amelyről már szó volt, s több lap (így a „Recs" március 28-i száma) szintén tudósítást közölt róla, különösen fontos abból a szempontból, hogy meghatározhassuk a pártok álláspontját a IV. dumaválasztási kampányban. A mérsékelt liberálisok (kadetok és „párton kívüli progresszisták"), már blokkot alkottak, a munkásdemokrácia már szintén meghatározta választási taktikáját, ezek után még csak a trudovikoknak kellett „állást foglalniok", hogy a kép teljes legyen.

Most már az orosz társadalom *összes* osztályait képviselő összes komolyabb és figyelemre méltó politikai pártok leszögezték álláspontjukat a választási kampányban. A burzsoá pártok, különösen azok, amelyek „tartósan" berendezkedtek a június harmadiki rendszer épületében, a választást főleg csak nagyobb reklámalkalomnak tekintik, a munkásdemokrácia, a marxisták viszont a választási kampány legfőbb feladatát abban látják, hogy *megmagyarázzák* a népnek, mi a különböző politikai pártok *lényege, ki és miért* száll síkra, milyen valóságos, életbevágó érdekek vezérlik ezt vagy azt a pártot, milyen társadalmi *osztályok* rejtőznek ilyen vagy olyan cégér mögött.

Ebből a szempontból *többször* kell még beszélnünk a trudovikok konferenciájáról, és a munkásosztály érdeke megköveteli, hogy különösen éppen a most említett elvi kérdésre irányítsuk a figyelmet. A feketeszázas, jobboldali pártok is, a *liberálisok* (kadetok) is vagy hallgatnak

erről a kérdésről, vagy pedig ezerféleképpen torzítva vetik fel és oldják meg azt; ennek azonban nem egyes személyek ostobasága vagy rossz szándéka az oka, hanem a nagybirtokosok és a burzsoázia *osztály*érdekei *kényszerítik* őket a paraszt- és a munkáspártok lényegének eltorzítására.

A trudovikoknak viszont, akik főleg a parasztság pártját alkotják, nem érdekük hallgatni, például, arról a kérdésről, miben különbözik a liberalizmus a demokráciától, de a trudovikok helytelenül oldják meg a kérdést. A paraszt, vagyis a kistulajdonos szempontjából nem is oldható meg helyesen; csak a bérmunkás szempontjából *oldották meg* ezt, — amiről nemcsak az elmélet, nemcsak a tudomány tanúskodik, hanem az összes európai országok *tapasztalata* is, az európai pártok egész gazdasági és politikai története, különösen a XIX. században.

Lássuk például, mit mondanak a liberálisok a trudovikokról, s a trudovikok önmagukról. A liberális „Recs", a kadet párt vezető lapja azt mondja, hogy a trudovikok szenvedtek leginkább az 1907 június 3-i választási törvény változtatásai miatt, hogy taktikájuk „nem különbözhet lényegesebben" a kadetok taktikájától, — mert a kadetok, lássák be, kérem, „megismételhetik" és meg is ismétlik csaknem mindazt, amit a trudovikok mondottak. „Végül, — írja a *„Recs"* — talán csak egyes helyeken, nagyon kevés helyen lehet majd szükség arra, hogy választási megegyezéseket kössünk a trudovikokkal."

Gondolkodjanak csak ezeken a sorokon és megállapíthatják, hogy ez annak a liberális burzsoának a szempontja, akit a június 3-i törvény kivetett hatalmi helyzetéből (melyet az 1905 december 11-i törvény alapján foglalt el), de ugyanakkor tekintélyes ellenzéki helyecskét biztosított neki, amelyet *elrekesztett* a demokráciától. Önök, trudovik uraim, nem fontosak nekünk, nem számolhatunk komolyan önökkel — ez az igazi értelme a „Recs" kijelentésének. Miért nem fontosak? Azért, mert önök, a június 3-i törvény jóvoltából, erőtlenek a választáson.

A demokraták és különösen a munkások nem azokat a pártokat tartják fontosaknak, melyeknek a mindenkori választási törvény monopóliumot vagy kiváltságot

biztosít, hanem azokat, melyek a lakosság, különösen a dolgozó és kizsákmányolt nép nagy tömegeit képviselik. A június 3-i törvény pedig éppen ezekkel a tömegekkel szemben *védelmezte meg* a liberális burzsoát, s ez az oka annak, hogy nem fontosak neki ezek a tömegek. A liberális ügyvédeknek és újságíróknak képviselői helyek kellenek, a liberális burzsoáknak minden vágya, hogy Puriskevicsékkel osztozzanak a hatalmon, — ez kell nekik, de a politikailag egyre önállóbban gondolkodó paraszttömeg, s e tömegnek mint osztálynak fejlődő öntevékenysége nem kell a liberálisnak, sőt egyenesen veszélyes reá nézve. A liberálisnak választó kell, a liberálisoknak olyan tömegre van szükségük, amely bízik bennük és követi őket (hogy Puriskevicséket szűkebb helyre kényszerítse), de a tömeg politikai önállóságától fél a liberális.

De miért nem fél a trudovikoktól, akik a parasztsághoz, vagyis a lakosság roppant többségéhez különösen közelálló „önálló" pártot alkotnak, s *nem* a liberalizmust, hanem a burzsoá demokráciát képviselik? Azért nem fél, mert a trudovikok olyan demokraták, akik *nem eléggé önállóak* a liberálisokkal szemben, s *nem tudnak* harcolni a liberálisok ellen a tömegek befolyásolásáért! Elengedhetetlen, hogy százszor, ezerszer foglalkozzunk a mai orosz politikának ezzel a rendkívül fontos kérdésével, ha komolyan, lelkiismeretesen, elvi szempontból, s nem a mandátumhajhászás sarlatán (és liberális) értelmében vesszük ezt a politikát. Amíg Oroszország demokratikus politikai átalakítása van napirenden, amíg ez a korszak feladata Oroszországban, mindaddig elkerülhetetlenül az lesz az átalakulás kérdésének *veleje*, hogy a lakosság *igen* nagy, legszélesebb tömegei tudatos demokratákká, vagyis mindenféle szűklátókörű, korlátolt, felemás, gyáva liberalizmus határozott, következetes, eltökélt ellenfeleivé váljanak. Még nem öntudatos munkás az a munkás, aki nem értette meg, hogy senki sem lehet a bérrabszolgaság megsemmisítéséért folyó harc következetes katonája, ha *nem* vált vérévé korunk politikai feladata és *nem* küzd annak megvalósításáért.

Ha a liberálisok, a kadetok azt mondják, hogy „taktikájuk" nem különbözik „lényegesebben" a trudovikoké-

tól, ez vagy égbekiáltó tudatlanság, vagy pedig a legarcátlanabb hazugság. Oroszország legutóbbi évtizedének politikai története lépten-nyomon, százszor és ezerszer megcáfolja ezt a hazugságot. Oroszország legújabb története orosz *tapasztalatunk* alapján azt bizonyítja, hogy a liberalizmus és a parasztdemokrácia közötti különbség sokkal nagyobb, semhogy holmi „taktikai" kérdéshez volna mérhető, — mert ez a különbség a legutóbbi, mondjuk, nyolc év alatt mindig és kivétel nélkül a felszínre tört, bár az események folyása nemegyszer igen éles „taktikai" fordulatokat idézett elő, — ez a különbség sokkal nagyobb, semhogy bárminő „programhoz" volna mérhető, mert a programok csak azt fejezik ki, amit az osztály élenjáró emberei az osztály feladatairól és az osztály helyzetéről *gondolnak*. Nem az élenjáró emberek nézetei, hanem a milliós tömegek cselekedetei bizonyították be nekünk, hogy egyrészt a liberális burzsoázia és másrészt a burzsoá demokratikus parasztság *mai* gazdasági és politikai helyzete gyökeresen különbözik egymástól. Ez az oka annak, hogy az említett osztályok gyökeresen különböző *érdekeikből* kiindulva foglalnak állást a mostani Oroszország „parancsnokló erőivel" szemben. Ez az oka annak, hogy egészen mások összes kiinduló pontjaik és politikai aktivitásuk határai is.

Úgy tűnhet fel a liberálisnak is, a trudoviknak is, hogy *egy* politikai nézetet vallanak, mert mindketten „Puriskevics ellenfelei". De ha a politikusok *véleményeinél* kissé mélyebbre hatolunk, s a tömegek *osztályhelyzetét* vesszük szemügyre, meggyőződhetünk róla, hogy a liberális burzsoázia az *életben* Puriskevicsékkel együtt osztozik a politikai kiváltságokon, és *csak arról* vitatkoznak, hogy Puriskevicséké legyen-e e kiváltságok kétharmada, s Miljukovéké egyharmada, vagy pedig fordítva. Nézzük magát az „életet", nézzük a mai orosz parasztok mint mezőgazdasági kistulajdonosok gazdasági helyzetét, és meggyőződhetünk róla, hogy itt korántsem politikai kiváltságokon való osztozkodásról, korántsem politikai kiváltságokról van szó, hogy itt az *„élet"* szót idézőjelbe kell tenni, mert Puriskevicsék léte már magában is e kistulajdonosok millióinak *éhhalálát* jelenti.

A mai Oroszországban két burzsoázia van. Az egyik az érett és túlérett kapitalisták igen kis rétege, mely az októbrista és a kadet személyében *gyakorlatilag* azzal van elfoglalva, hogy Puriskevicsékkel osztozzék a mostani politikai hatalmon, a mostani politikai kiváltságokon. A „mostani" szót elég tágan kell értelmezni, ide kell sorolni például azokat a kiváltságokat is, amelyeket ma az 1907 június 3-i törvény óv, és azokat is, amelyeket tegnap az 1905 december 11-i törvény óvott.

A másik burzsoázia a teljesen éretlen, de energikusan nagykorúságra törekvő kis- és részben középtulajdonosok, főleg parasztok igen nagy rétege, amelynek *gyakorlatilag* korántsem a kiváltságok kérdését kell megoldania Oroszország történeti életének mostani korszakában, hanem azt, hogy éhen ne haljon Puriskevics *jóvoltából*. Ez pedig éppen az a kérdés, amely Puriskevicsék hatalmának legmélyebb alapjait, Puriskevicsék minden hatalmának forrásait érinti.

Oroszország politikai felszabadításának egész története a két burzsoá tendencia harcának a története. A szabadságról és egyenlőségről, a föld „kiegyenlítő" felosztásáról és a „narodnyikságról" hallható ezernyi szép szó minden értelme e burzsoá tendenciák harcában rejlik. A harc eredményeként elkerülhetetlenül létrejön majd a tetőtől talpig burzsoá Oroszország, melyre e két „színárnyalat" közül kizárólag vagy főleg az egyik nyomja rá bélyegét. Mondanunk sem kell, hogy a bérmunkás nem nézheti közönyösen ezt a harcot; ellenkezőleg, ha öntudatos, a legenergikusabban beavatkozik a harcba, arra törekedve, hogy a paraszt őt kövesse, ne pedig a liberálist.

E két burzsoá tendencia harcával magyarázhatók azok a kérdések is, melyeket szükségképpen érintenie kellett a trudovikok konferenciájának. Ezekről a kérdésekről a következő cikkekben fogunk tüzetesebben beszélni. Most pedig röviden összegezzük a mondottakat. A trudovikok és a kadetok kérdése Oroszország politikai felszabadításának egyik legfontosabb kérdése. Mi sem volna visszásabb, mint ha ezt a kérdést a június harmadiki rendszer egyik vagy másik pártjának „erejére", e rendszer ilyen vagy olyan „körültekintő" választási meg-

egyezéseire redukálnák. Ellenkezőleg, a megegyezések, a másodszori szavazás stb. részletkérdése csak abban az esetben oldható meg helyesen a bérmunkás szempontjából, ha tisztán látjuk mindkét párt: a burzsoá demokraták (trudovikok) és a burzsoá liberalizmus (kadetok, „progresszisták" stb.) *osztály*alapját.

II

A trudovikok konferenciája számos igen érdekes és tanulságos politikai kérdést vetett fel. E konferencia határozatainak kitűnő magyarázatát adja V. Vodovozov úr „A trudovik csoport választási programja" című cikke, mely a Kovalevszkij és Blank úr közvetlen közreműködésével kiadott „Zaproszi Zsiznyi" pétervári hetilap 13. számában jelent meg. Persze, Vodovozov úr magyarázata nem a mi szempontunkból „kitűnő", hanem azért, mert helyesen adja vissza a trudovikok nézeteit és törekvéseit. Vodovozov úr cikkével figyelmesen kell foglalkoznia mindenkinek, aki Oroszország demokratikus társadalmi erőinek jelentősége iránt érdeklődik.

„A trudovik csoport — írja Vodovozov úr — abból a meggyőződésből indul ki, hogy a parasztság, a munkásosztály és a dolgozó értelmiség érdekei a jelen történelmi pillanatban nem mondanak ellent egymásnak, sőt csaknem azonosak; ezért *egy* párt teljesen kiszolgálhatná e három társadalmi osztály érdekeit. De a munkásosztály a történelmi viszonyok következtében megtalálta a maga képviseletét a szociáldemokrata pártban, s ezért a trudovik csoportnak természetszerűen főleg a parasztság politikai képviselőjének kellett lennie. És az is volt."

Itt azonnal szembeötlik az a súlyos hiba, mely az összes narodnyikoknak, még a „legbaloldaliabbaknak" is közös hibája. Ők olyan „meggyőződésből" indulnak ki, amely ellentmond a közgazdaságtan összes igazságainak és minden olyan ország tapasztalatának, amely Oroszország mostani korszakához hasonló korszakokon ment át. Sőt még akkor is ragaszkodnak ehhez a „meggyőződéshez", amikor az orosz történelem tapasztalata annak beismeré-

sére kényszeríti őket, hogy az események folyása a mi talajunkon is megcáfolja ezt a meggyőződést.

A trudovikok második mondata rácáfol az elsőre. Ha *egy* párt kiszolgálhatná a munkásosztály és a parasztság érdekeit is, akkor honnan került elő a munkásosztály külön pártja? Ha pedig ez a párt az orosz történelem különösen fontos, különösen kritikus időszakában (1905) jött létre és szilárdult meg, ha még a trudovikok is kénytelenek azt mondani, hogy a munkásosztály „a történelmi viszonyok következtében" „megtalálta" a maga pártját, akkor ez azt jelenti, hogy „a történelmi viszonyok" *megcáfolták* a trudovikok „meggyőződését".

Ha a trudovikok a parasztság pártjává *váltak*, meggyőződésük szerint azonban nemcsak a parasztság pártjává kellett volna lenniök, akkor ez azt jelenti, hogy meggyőződésük helytelen, csak illúzió. Olyan illúzió, mint aminők Európa *összes* burzsoá demokratikus pártjainak illúziói voltak a feudalizmus és az abszolutizmus elleni harc időszakában. Egyik vagy másik formában az „osztályonkívüli pártok" eszméje uralkodott, de „a történelmi viszonyok" szüntelenül rácáfoltak erre az eszmére, eloszlatták ezt az illúziót. Azok a kísérletek és erőfeszítések, hogy „egy párttal" fogják át a különböző osztályokat, éppen annak a korszaknak a burzsoá demokratizmusát jellemzik, amikor ennek a demokratizmusnak a múltban, nem pedig a jövőben, a feudálisokban, nem pedig a proletariátusban kellett legfőbb ellenségét látnia.

A trudovikok abban a törekvésükben, hogy különböző osztályokat „fogjanak át", hasonlítanak a kadetokhoz: a kadetok pártja szintén *osztályfölötti* párt akar lenni, ez a párt szintén azt bizonygatja, hogy a munkásosztály, a parasztság és a dolgozó értelmiség „érdekei csaknem azonosak". Persze, dolgozó értelmiség alatt Maklakov úrékat is értik! Az öntudatos munkás mindig harcolni fog az osztályfölötti pártok minden eszméje ellen, a bérmunkások és a kistulajdonos közt tátongó osztályszakadék minden leplezése ellen.

A trudovikok és a kadetok hasonlítanak egymáshoz, mert egyformán azt a burzsoá előítéletet vallják, hogy a különböző osztályok egybeolvaszthatók, de ugyanakkor

abban különböznek egymástól, hogy az események árja *más és más* osztályhoz sodorja a két pártot — akaratuk ellenére, olykor tagjaik tudata ellenére. A történelem megtanította a trudovikokat arra, hogy ne térjenek el az igazságtól, hanem mondják meg nyíltan, hogy ők a parasztság pártja. A kadetok azonban továbbra is demokratáknak nevezik magukat, holott valójában ellenforradalmi liberálisok.

Sajnos, a trudovikok korántsem látják világosan az utóbbi igazságot, — ez annyira homályos előttük, hogy konferenciájuk hivatalos határozataiban egyáltalában *nem* térnek ki a kadetok jellemzésére. Hivatalos határozataikban csak arról van szó, hogy *„elsősorban* a szociáldemokratákkal" kell megegyezést kötni, s *„csak azután* a kadetokkal". Ez azonban kevés. A választási megegyezések kérdése *csak* akkor oldható meg helyesen, következetesen, elvileg, ha egészen tisztán látják a megegyezésre lépő pártok osztálytermészetét, legfőbb különbségüket és érdekeik átmeneti találkozását.

De erről csak Vodovozov úr magyarázata beszél. A „Recs", amely megemlékszik Vodovozov úr cikkéről, méltatásában *éppen ezeket* a pontokat igyekezett teljesen *eltitkolni* az olvasók előtt. Véleményünk szerint okvetlenül figyelmesen kell foglalkozni ezekkel a pontokkal.

„A trudovik csoport — írja Vodovozov úr — világosan felismerte, hogy a mai oroszországi rend az abszolutizmus és az önkény rendje, s ezért határozottan elítélte a kadet párt nyilatkozatait, melyekben tudtára akarta adni urbi et orbi*, hogy Oroszországban alkotmányos rend van, és helytelenítette az angol és a francia parlament képviselőinek találkozását, amelyen az orosz alkotmányosságot ünnepelték. A trudovik csoport nem kételkedett abban, hogy csakis az egész állami és társadalmi rend gyökeres és mélyreható átalakítása vezetheti ki Oroszországot a helyes és egészséges fejlődés útjára; ezért rokonszenvezett a társadalmi életünkben megnyilvánuló minden ilyen meggyőződéssel. S éppen ez a meggyőződés tételezte a trudovik csoport és a kadet párt közt tátongó

* — az egész világnak. — *Szerk.*

mély szakadékot . . .“ és valamivel tovább ugyanezt a gondolatot ismétli „a kadetok békés evolucionizmusáról és az evolucionizmus által létrehozott kadet taktikáról“, mely „a trudovikokat mindenkor elidegenítette a kadetoktól, inkább, mint a szociáldemokratáktól“.

Érthető, hogy a kadet *„Recs“* miért volt kénytelen olvasói előtt gondosan eltitkolni ezt a fejtegetést. Vodovozov úr itt világosan határvonalat akar húzni a demokratizmus és a liberalizmus között. Különbség kétségtelenül van, csakhogy Vodovozov úr, bár „mély szakadékról“ beszél, nem lát itt túlságosan mélyreható különbséget. Szerinte tulajdonképpen csak a taktikában és a helyzet megítélésében van különbség: a trudovikok gyökeres átalakulást akarnak, a kadetok pedig békés evolucionisták; a trudovikok azt tartják, hogy nálunk abszolutizmus van, a kadetok pedig azt, hogy hál'istennek alkotmányosság van. Ilyen különbség csak egy és ugyanannak az osztálynak jobb- és balszárnya között lehetséges!

De vajon nincs-e más különbség is a trudovikok és a kadetok között? Vajon nem ismerte-e el maga Vodovozov úr is, hogy a trudovikok pártja a parasztság pártja? Nem más-e a parasztság *osztályhelyzete* — mondjuk — Puriskeviccsel és Puriskevics rendszerével szemben, mint a liberális burzsoázia helyzete?

Ha nem más, akkor a trudovikok és a kadetok közti különbség nem valami nagy, még a feudalizmussal és az abszolutizmussal szemben elfoglalt álláspontjukat tekintve sem. Ha más, akkor az *osztályérdekek* különbségét kell homloktérbe helyezni, nem pedig az abszolutizmusról és az alkotmányosságról, illetőleg a békés fejlődésről alkotott „nézetek“ különbségét.

A trudovikok radikálisabbak akarnak lenni, mint a kadetok. Ez nagyon helyes. Radikalizmusuk azonban következetesebb és mélyrehatóbb lenne, ha világosan megértenék a liberális-monarchista burzsoázia osztálylényegét, ha platformjukban nyíltan beszélnének a kadetok ellenforradalmi liberalizmusáról.

Ezért hiába „mentegetőzik“ Vodovozov úr külső akadályokra való hivatkozással, amelyek miatt — úgymond — a trudovikoknak „olyan határozatot kellett ki-

dolgozniok, melyben a leglényegesebb pontok rejtve maradtak, s csak a «trudovik csoport» nehezen hozzáférhető «platformjára» hivatkoztak, de ez a hivatkozás is homályos maradt a legtöbb olvasó előtt". Először is, a trudovikok nem voltak kötelesek arra a küzdőtérre szorítkozni, melyet külső akadályok korlátoztak; s ha arra szorítkoztak, ezzel, épp úgy mint likvidátoraink, csak azt árulják el, hogy alig különböznek a kadetoktól. Másodszor, megvolt minden lehetőségük arra, hogy más, tetszés szerinti arénán formulázzák meg a kadet liberalizmus osztálylényegét és ellenforradalmiságát.

Látjuk tehát, hogy a trudovikok nem véletlenül ingadoznak a kadetok és a szociáldemokraták között, ingadozásaik a parasztság igen mélyen gyökerező, döntő fontosságú létfeltételeiből erednek. Határozatlan, közöttes helyzete, távolabb a burzsoá és a proletár közvetlen harcától — ez táplálja az osztályon kívüli vagy az osztályfölötti párt illúzióját. A nagy- és kistulajdonost jellemző közös burzsoá előítéletek közel hozzák egymáshoz a trudovikokat és a kadetokat. Ez az oka annak, hogy a trudovikok mint burzsoá demokraták nem elég következetesek, még abban a harcban sem, melyet Puriskevicsék hatalmának alapjai ellen folytatnak.

Az öntudatos munkások feladata, hogy segítsenek egybekovácsolni olyan parasztdemokráciát, amely lehetőleg nem függ a liberálisoktól és lehetőleg nem enged a liberálisok befolyásának, lehetőleg következetes és határozott. Olyan a roppant paraszttömegek helyzete, hogy azoknak a „gyökeres és mélyreható átalakulásra" irányuló törekvéseknek, amelyekről Vodovozov úr beszél, rendkívül erős, messzeágazó és mélyen a talajba hatoló gyökerei vannak.

„Zvezda" 27 (63). és 32 (68). sz.
1912 április 8. és 19.
Aláírás: P. P.

JEGYZETEK

[1] *A Központi Bizottság oroszországi kollégiuma* („a szűkebb Központi Bizottság", „a Központi Bizottság Oroszországban működő kollégiuma"), amelyet az OSzDMP Központi Bizottságának 1908 augusztusi plénuma hagyott jóvá, 1910-ig állt fenn. A kollégium először a bolsevikok, a mensevikek, a lengyel, a lett szociáldemokraták és a Bund egy-egy képviselőjéből állt.

A Központi Bizottság 1910 januári plénumán elfogadott szabályzata értelmében 7-re emelték a Központi Bizottság oroszországi kollégiumának taglétszámát; a kollégiumot az V. (londoni) kongresszuson megválasztott 4 központi bizottsági tagnak és a nemzetiségi szervezetek 3 képviselőjének kellett alkotnia. A januári plénum után azonban nem sikerült megszervezni a Központi Bizottság oroszországi kollégiumának munkáját; a likvidátor mensevikek nem akartak részt venni a kollégium munkájában. A Központi Bizottság békítgető tagjai (Nogin, Goldenberg, Lejtejzen stb.) nem hajtották végre Lenin instrukcióját, hogy a likvidátor mensevikek helyett pártigenlő mensevikeket vegyenek be a Központi Bizottság oroszországi kollégiumába.

1910-ben és 1911 elején letartóztatták a Központi Bizottság Oroszországban dolgozó összes bolsevik tagjait.

Leninnek az OSzDMP Központi Bizottsága oroszországi kollégiumához írt levelét ama másolat alapján közöljük, amelyet a rendőri ügyosztály iratai között találtak meg. Az okmány címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *1*

[2] „*Golosz Szocial-Demokrata*" („A Szociáldemokrata Hangja") — a likvidátor mensevikek külföldi lapja; Genfben, majd Párizsban jelent meg 1908 februártól 1911 decemberig.

A „Golosz Szocial-Demokrata" jellemzését lásd Lenin

„A likvidátorok «Hangja» a párt ellen" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 156—165. old.). — *1*

[3] *Az OSzDMP Központi Bizottságának plénumát*, amely „egyesülési plénum" néven ismeretes, 1910 január 2-tól 23-ig (január 15-től február 5-ig) Párizsban tartották. A plénumot Lenin ellenére, Trockij leplezett szövetségeseinek: Zinovjevnek, Kamenyevnek és Rikovnak a közreműködésével hívták egybe. A bolsevikokon kívül jelen voltak az összes frakciók és frakciós csoportosulások képviselői, úgyszintén a nemzetiségi szociáldemokrata szervezetek képviselői is. Lenin azt tervezte, hogy a likvidátorság elleni harc céljából nyújtsanak baráti jobbot a pártigenlő menszevikeknek (a plehanovistáknak); ezzel szemben a békítgetők, a leplezett trockisták az összes frakciók feloszlatását, s a bolsevikok, a likvidátorok és trockisták egyesülését követelték. A plénumon a békítgetők voltak többségben. Lenin kisebbségben maradt. A plénum csak Lenin erélyes követelésére fogadott el olyan határozatot, amely elítéli a likvidátorságot és az otzovizmust. A plénum Lenin ellenére elhatározta, hogy a „Proletarij" c. bolsevik lapot megszünteti, a Bolsevik Központot feloszlatja és vagyonát a Központi Bizottságnak, készpénzét pedig a nemzetközi szociáldemokrácia képviselőinek: F. Mehringnek, K. Zetkinnek és K. Kautskynak (a „letéteményeseknek") adja át. Lenin elérte, hogy mindennek feltételéül azt is bevették a plénum határozatába, hogy a Bolsevik Központ feloszlatásával egyidejűleg meg kell szüntetni a „goloszisták" és a „vperjodisták" frakciós központját. A plénum elhatározta, hogy anyagi támogatást nyújt Trockij bécsi „Pravdá"-jának, amelyet Trockij ügynökei: Zinovjev és Kamenyev a Központi Bizottság lapjává akartak tenni.

A központi intézményekbe, Lenin tiltakozása ellenére, likvidátor menszevikeket is beválasztottak. Lenin harcáról, amelyet a likvidátorok, a trockisták és a békítgetők ellen vívott a plénumon, lásd „Egy publicista jegyzetei" c. cikkét (Lenin Művei. 16. köt. 1955. 199—267. old.). — *1*

[4] *Mihail* (I. A. Iszuv), *Roman* (K. M. Jermolajev) és *Jurij* (P. A. Bronstein) — likvidátor menszevikek, az OSzDMP Központi Bizottságának az OSzDMP V. (londoni) kongresszusán megválasztott póttagjai. — *1*

[5] *„Vperjodisták"* („Vperjod"-csoport) — az otzovisták, ultimatisták, istenépítők és empiriomonisták (Mach és Avenarius reakciós, idealista filozófiájának hívei) pártellenes csoportja; 1909 decemberben alakult A. Bogdanov és G. Alekszinszkij kezdeményezésére; azonos elnevezésű lapja („Vperjod") volt. 1912-ben a „vperjodisták" a likvidátor mensevikekkel a bolsevikok ellen közös pártellenes blokkban egyesültek (Augusztusi Blokk), amelyet Trockij szervezett.

A csoport, mivel a munkások nem támogatták, ténylegesen már 1913-ban felbomlott. Véglegesen 1917-ben, a februári forradalom után szűnt meg. — *1*

[6] *Az OSzDMP Központi Lapja* — a „Szocial-Demokrat" — illegális lap; 1908 februártól 1917 januárig összesen 58 száma jelent meg. Első számát Oroszországban, többi számát pedig külföldön, előbb Párizsban, majd Genfben adták ki. Az OSzDMP Központi Bizottságának határozata értelmében a Központi Lap szerkesztőségét a bolsevikok, a mensevikek és a lengyel szociáldemokraták képviselői alkották. A „Szocial-Demokrat"-ban Leninnek több mint 80 cikke és jegyzete jelent meg. A lap szerkesztőségében Lenin a következetes bolsevik vonalért harcolt. A szerkesztőség egy része (Kamenyev és Zinovjev) békítgető álláspontra helyezkedett a likvidátorság kérdésében, s megpróbálta elgáncsolni Lenin vonalát. A mensevik Martov és Dan, a szerkesztőség tagjai, szabotálták a Központi Lap szerkesztőségének munkáját, s ugyanakkor a „Golosz Szocial-Demokratá"-ban nyíltan védelmezték a likvidátorságot. Lenin engesztelhetetlen harcot folytatott a likvidátorok ellen, ezért Martov és Dan 1911 júniusban kivált a „Szocial-Demokrat" szerkesztőségéből. 1911 decembertől Lenin szerkesztette a „Szocial-Demokrat"-ot. A lap Sztálin több cikkét közölte. — *2*

[7] Lenin a bolsevikoknak arra a nyilatkozatára („szerződésére") gondol, amelyet az OSzDMP Központi Bizottságának 1910 januári („egyesülési") plénumán írtak alá és hirdettek ki. Lásd ebben a kötetben 355—357. old. — *2*

[8] *Igor* (Igorjev, Gorjev) — a likvidátor mensevik B. I. Goldman. — *2*.

[9] *Az OSzDMP Központi Bizottságának Külföldi Irodáját* (a KBKI-t) az OSzDMP Központi Bizottságának 1908

augusztusi plénuma hozta létre; külföldön az egész pártot képviselte, a Központi Bizottság oroszországi kollégiumának volt alárendelve és ennek tartozott számadással. Röviddel a Központi Bizottság 1910 januári plénuma után a KBKI-ban a likvidátorok kerekedtek felül és a KBKI a pártellenes erők egybegyűjtésének központja lett. A KBKI likvidátor taktikája arra késztette a leninista bolsevikokat, hogy 1911 májusban visszahívják onnan képviselőjüket, Alekszandrovot (N. A. Szemaskót). Nem sokkal később a lengyel és a lett szociáldemokrácia képviselőit is visszahívták. 1912 januárban a KBKI önmaga mondta ki feloszlását. — *2*

[10] A pártigenlő mensevikekről van szó, akik ebben az időszakban együtt dolgoztak a bolsevikokkal a „Szocial-Demokrat" c. Központi Lapban, a „Zvezda" és a „Rabocsaja Gazeta" c. bolsevik lapokban és a helyi bizottságokban. 1911-ben a pártigenlő mensevikek beléptek az általános pártkonferencia összehívására alakított Oroszországi Szervező Bizottságba. Sztálin, aki abban az időben száműzetésben volt, teljes egészében támogatta a bolsevikok és a pártigenlő mensevikek blokkjának lenini vonalát (lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 225—226. old.). — *3*

[11] „*Rabocsaja Gazeta*" („Munkás Újság") — népszerű bolsevik lap; Párizsban adták ki 1910 október 30-tól (november 12-től) 1912 július 30-ig (augusztus 12-ig); 9 száma jelent meg. A lap munkájában részt vettek a pártigenlő mensevikek is. A „Rabocsaja Gazeta" alapítója és irányítója Lenin volt. Lenin több mint 10 cikket írt a lapba.

Az OSzDMP prágai konferenciája (1912 január) megállapította, hogy a „Rabocsaja Gazeta" határozottan és következetesen védelmezte a pártot és a pártosságot, s a lapot a bolsevik OSzDMP Központi Bizottsága hivatalos lapjának nyilvánította. — *3*

[12] A *külföldi frakciós iskola* — a bolsevizmus elleni harcra egyesült otzovisták, ultimatisták és istenépítők frakciós központja; Capri szigetén (Olaszország) 1909-ben A. Bogdanov (Makszimov), G. Alekszinszkij és A. Lunacsarszkij A. M. Gorkij közreműködésével alapította. A bogdanovisták, a párthűség zászlaját lobogtatva, elérték, hogy néhány helyi szociáldemokrata szervezet 13 hallgatót küldött ebbe az iskolába. Az iskola kb. 4 hónapig (1909 augusztustól

decemberig) állt fenn. Novemberben a hallgatóság két részre szakadt: az egyik rész, N. J. Vilonov munkás vezetésével erélyesen szembefordult a bogdanovistákkal. A leninista hallgatók a „Proletarij" szerkesztőségéhez írt levelükben tiltakoztak az előadók pártellenes magatartása ellen, s ezért kizárták őket az iskolából. A kizárt hallgatók 1909 november végén Lenin meghívására Párizsba utaztak, ahol meghallgattak egy előadássorozatot, többek közt meghallgatták Lenin „A jelenlegi helyzet és feladataink" és „Sztolipin agrárpolitikája" c. előadását. A hallgatóság Capriban maradt része az előadókkal együtt 1909 decemberben megalakította a pártellenes „Vperjod"-csoportot.

A „Proletarij" kibővített szerkesztőségi tanácskozása elítélte a capri iskolát mint „a bolsevikoktól elszakadt frakció új központját". — *3*

[13] Lenin itt arra utal, hogy a bolsevikok és G. V. Plehanov az 1910 augusztus 28-tól szeptember 3-ig tartott koppenhágai Nemzetközi Szocialista Kongresszuson együttműködtek az OSzDMP küldöttségében. A kongresszus idején Lenin és Plehanov tiltakozott a Német Szociáldemokrata Párt Vezetőségénél azellen, hogy a német szociáldemokrácia központi lapjában, a „Vorwärts"-ben, az oroszországi szociáldemokrácia helyzetéről névtelen, rágalmazó cikk jelent meg, amelynek a szerzője Trockij volt. — *4*

[14] A (bécsi) „*Pravda*" („Igazság") — likvidátor mensevik újság, Trockij frakciós lapja; 1908-tól 1912-ig jelent meg Bécsben. A lap, a „frakciónkívüliség" álarcával leplezve magát, minden lényeges kérdésben likvidátor álláspontra helyezkedett, de egyben támogatta az otzovistákat és ultimatistákat is. 1912-ben Trockij és „Pravdá"-ja szervezte a pártellenes Augusztusi Blokkot. — *4*

[15] *A 16-ok levele* — a likvidátor mensevikek nyílt levélben válaszoltak G. V. Plehanovnak, aki a „Dnyevnyik Szocial-Demokrata" (1909 augusztus havi) 9. számában a likvidátorokat és vezérüket, A. N. Potreszovot támadta.

Lenin a tizenhatok levelét „hérosztrátoszi hírességű" okmánynak nevezte („A likvidátorok «Hangja» a párt ellen", lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 156—165. old.). — *8*

[16] „*Vehisták*" — a „Vehi" c. kadet cikkgyűjtemény munkatársai; a „Vehi", amely Moszkvában 1909 tavaszán jelent meg, N.

Bergyajev, Sz. Bulgakov, P. Sztruve, M. Gersenzon és az ellenforradalmi liberális burzsoázia más képviselőinek cikkeit tartalmazza. A „vehisták" az orosz értelmiségről szóló cikkeikben megpróbálták befeketíteni az orosz nép legjobb képviselőinek, köztük Belinszkijnek és Csernisevszkijnek, forradalmi-demokratikus tradícióit; gyalázták az 1905-ös forradalmi mozgalmat és köszönetet mondtak a cári kormánynak, mert „szuronyaival és börtöneivel" megmentette a burzsoáziát a „nép haragjától". A gyűjtemény felszólította az értelmiséget, hogy álljon az önkényuralom szolgálatába. Lenin a „Vehi" filozófiai és publicisztikai programját a feketeszázak szolgálatában álló „Moszkovszkije Vedomosztyi" programjához hasonlította, és a gyűjteményt *„a liberális renegátság enciklopédiájának"*, „a demokráciára zúdított reakciós moslék szennyes áradatának" nevezte. — *9*

[17] *„Rosszija"* („Oroszország") — feketeszázas rendőri napilap; a belügyminisztérium lapja; Pétervárott jelent meg 1905-től 1914-ig. — *9*

[18] *„Recs"* („A Szó") — a kadet párt központi napilapja; Pétervárott 1906 február havában jelent meg. A Petrográdi Szovjet mellett működő Forradalmi Katonai Bizottság szüntette meg 1917 október 26-án (november 8-án). — *20*

[19] *„A marxizmus történelmi fejlődésének néhány sajátosságáról"* c. cikk a „Zvezdá"-ban jelent meg.

„Zvezda" („Csillag") — legális bolsevik lap, a „Pravda" elődje; megjelent Pétervárott 1910 december 16-tól (29-től) 1912 április 22-ig (május 5-ig) (először hetenként, 1912 januártól hetenként kétszer, márciustól pedig háromszor). 1912 február 26-án (március 10-én) a „Zvezdá"-val egyidőben jelent meg a „Nyevszkaja Zvezda" („Névai Csillag") 1. száma; a „Zvezda" megszüntetése után szerepét a „Nyevszkaja Zvezda" vette át. A „Nyevszkaja Zvezda" utolsó, 27. száma 1912 október 5-én (18-án) jelent meg.

A „Zvezda" munkatársai voltak: V. M. Molotov, M. Sz. Olminszkij, N. N. Baturin, N. G. Poletajev, K. Sz. Jeremejev, valamint A. M. Gorkij. 1911 őszéig a pártigenlő mensevikek (plehanovisták) is részt vettek a „Zvezdá"-ban. A lapot eszmeileg Lenin irányította (külföldről). A „Zvezdá"-ban és a „Nyevszkaja Zvezdá"-ban Leninnek kb. 50 cikke jelent meg.

1912 tavaszán a „Zvezdá"-t Sztálin szerkesztette. Sztálin az alatt a rövid idő alatt, amíg „szabadon" volt, a lap 30, 31, 32. és 33. számába 8 cikket írt. A legális „Zvezda" Lenin és Sztálin vezetése alatt harcos bolsevik lap volt, mely az illegális párt programját védelmezte. A „Zvezda" kibővítette a munkáslevelezés rovatát, és állandó, szoros kapcsolatot létesített a munkásokkal. A lap egyes számai 50—60 000 példányban jelentek meg.

A lapot a kormány állandóan zaklatta: a „Zvezda" és a „Nyevszkaja Zvezda" 96 száma közül 39-et elkoboztak, 10 esetben bírságot róttak ki. A „Zvezda" készítette elő a bolsevik napilap, a „Pravda" kiadását; a kormány a „Pravda" 1. számának megjelenése napján betiltotta a „Zvezdá"-t. — *23*

[20] „*Nasa Zarja*" („Hajnalunk") — a likvidátor mensevikek legális havi folyóirata; 1910-től 1914-ig jelent meg Pétervárott. A „Nasa Zarja" körül alakult ki az oroszországi likvidátorok központja. — *29*

[21] „*Vorwärts*" („Előre") — a német szociáldemokrácia központi lapja. A lap 1876-ban indult meg W. Liebknecht és mások szerkesztésében. E lap hasábjain harcolt Engels az opportunizmus mindenféle megnyilvánulása ellen. A kilencvenes évek második felétől kezdve, Engels halála után, a „Vorwärts" rendszeresen közölte a német szociáldemokráciában és a II. Internacionáléban uralkodó opportunisták cikkeit. — *29*

[22] „*L'Humanité*" („Az Emberiség") — Jean Jaurès alapította 1904-ben; a Francia Szocialista Párt napilapja volt. Röviddel azután, hogy a szocialista párt az 1920 decemberi kongresszuson kettészakadt és megalakult Franciaország Kommunista Pártja, a kommunista párt lapja lett; mint a kommunista párt központi lapja, jelenleg is megjelenik Párizsban. — *30*

[23] „*Vesztnyik Narodnoj Voli*" („A Népszabadság Hírnöke") — Genfben adták ki 1883—1886-ban; a „Narodnaja Volja" („Népszabadság") párt külföldi lapja volt; P. L. Lavrov és L. A. Tyihomirov szerkesztette; 5 száma jelent meg. — *30*

[24] „*Birzsevije Vedomosztyi*" („Tőzsdei Tudósítások") — burzsoá napilap, Pétervárott indult meg 1880-ban. A „Bir-

zsovka" elnevezés fogalom lett a burzsoá sajtó elvtelenségének és megvesztegethetőségének a megjelölésére. A lapot 1917 október végén betiltották. — *30*

[25] Itt és a továbbiakban Lenin „A Kommunista Párt kiáltványá"-ra gondol és abból idéz (lásd Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 10. kiad. 1953. 58—60. és 66. old.). — *36*

[26] „*A marxizmus és a «Nasa Zarja»*" c. cikk a „Szovremennaja Zsizny" c. folyóirat 3. számában jelent meg.

„*Szovremennaja Zsizny*" („Korunk Élete") — legális bolsevik társadalmi és politikai hetilap, Bakuban adták ki 1911 március 26-tól (április 8-tól) április 22-ig (május 5-ig) Sz. G. Saumjan irányításával. 3 száma jelent meg. A kormány a harmadik szám elkobzása után betiltotta a lapot. — *38*

[27] „*Vozrozsgyenyije*" („Megújhodás") — a likvidátor mensevikek legális folyóirata; Moszkvában 1908 decembertől 1910 júliusig jelent meg; helyette a „Zsizny" („Élet") (1910) és a „Gyelo Zsiznyi" („Az Élet Ügye") (1911) c. folyóiratokat adták ki. — *39*

[28] *Majevszkij* — a mensevik V. A. Gutovszkij. — *41*

[29] Lenin Cserevanyinnak „Az OSzDMP 1907. évi londoni kongresszusa" c. brosúrájára gondol, amelynek a végén az író likvidátor szempontból bírálta az OSzDMP V. (londoni) kongresszusának a munkáskongresszusról és a párton kívüli munkásszervezetekről hozott határozatát. — *42*

[30] A „*Felszámolóink*" c. cikk a „Miszl" c. folyóiratban jelent meg.

„*Miszl*" („Gondolat") — legális bolsevik filozófiai, társadalmi és gazdasági havi folyóirat; Moszkvában adták ki 1910 decembertől. A folyóiratot Lenin javaslatára alapították a likvidátor folyóiratok ellensúlyozása és az ellenük folytatandó harc céljából. A lapot Lenin vezette külföldről.

A „Miszl" első négy füzetében Leninnek 6 cikke jelent meg, köztük „Az oroszországi sztrájkstatisztikáról" c. nagy munkája is. A folyóirat legközelebbi munkatársai voltak: V. V. Vorovszkij, M. Sz. Olminszkij, I. I. Szkvorcov-Sztyepanov. A folyóirat munkájában a pártigenlő mensevikek (G. V.

Plehanov és mások) is részt vettek. A folyóirat 1911 áprilisig jelent meg; összesen 5 számot adtak ki. Az utolsó, 5. számát elkobozták. — *44*

[31] „*Oszvobozsgyenyije*" („Felszabadulás") — a burzsoá liberálisok kéthetenként megjelenő folyóirata; 1902 és 1905 között adták ki külföldön; P. B. Sztruve szerkesztette. 1904 januártól a liberális-monarchista „Felszabadulás Szövetségének" a lapja. Később az „oszvobozsgyenyisták" alkották a legnagyobb oroszországi burzsoá párt, a kadet párt magvát. — *47*

[32] Lenin „A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai" címmel 1906 márciusban írt, és áprilisban külön brosúrában megjelent munkáját tartja szem előtt (lásd Lenin Művei. 10. köt. 1954. 197—282. old.). — *48*

[33] *A 104-ek platformja* — az I. és II. duma trudovik képviselőinek platformja (földtörvény-javaslata) a kiegyenlítő földhasználat narodnyik elveiből indult ki: országos alap létesítése a kincstári, uralkodóházi, korona-, kolostori földekből és azokból a magánbirtokokból, amelyek nagysága meghaladja a megállapított munkanormát; az elidegenítendő magánbirtokokért kártérítést helyeztek kilátásba. A földreform végrehajtását a helyi parasztbizottságokra bízták. („A 104-ek platformjáról" lásd Lenin Művei. 12. köt. 1954. 189. old. és 13. köt. 1954. 271—276. old.) — *51*

[34] „*Zsizny*" („Az Élet") — a likvidátor mensevikek folyóirata; Moszkvában adták ki; 2 száma jelent meg (1910 augusztusban és szeptemberben). — *55*

[35] „*Russzkaja Miszl*" („Orosz Gondolat") — a liberális burzsoázia havi folyóirata; Moszkvában jelent meg 1880-tól. Az 1905-ös forradalom után a kadet párt jobbszárnyának a lapja. Lenin ebben az időszakban „Csernoszotyennaja Miszl"-nek („Feketeszázas Gondolat"-nak) nevezte a „Russzkaja Miszl"-t. A folyóiratot 1918 derekán szüntették meg. — *56*

[36] Lenin N. A. Nyekraszovnak „Medvevadászat" c. lírai komédiáját idézi (lásd N. A. Nyekraszov Összes költeményei. II. köt. I. könyv, 1937. 173. old., oroszul). — *56*

[37] *N. Beltov* — G. V. Plehanov írói álneve; ezen a néven jelent meg 1895-ben „A monista történetfelfogás fejlődésének kérdéséhez" c. műve. — *58*

[38] „*Az oroszországi társadalmi mozgalom a XX. század elején*" — mensevik ötkötetes mű (négy kötet jelent meg), amelyet L. Martov, P. Maszlov, A. N. Potreszov szerkesztett. G. V. Plehanov, aki eredetileg tagja volt a szerkesztőségnek, 1908 végén kivált belőle, mert ellenezte, hogy e mű első kötetébe felvegyék A. N. Potreszov likvidátor cikkét. — *62*

[39] „*Russzkije Vedomosztyi*" („Orosz Közlöny") — napilap; 1863-tól Moszkvában jelent meg; a moszkvai egyetem liberális professzorai és zemsztvo-képviselők adták ki; a liberális földbirtokosok és a burzsoázia érdekeit képviselte. 1905 óta a jobboldali kadetok lapja volt. Az 1917-es Októberi Forradalom után betiltották. — *66*

[40] „*Progresszistáknak*" a II. és III. duma-választáson főképpen a városi kispolgárság és részben a parasztok képviselői nevezték magukat. — *67*

[41] Az *Egyesült Nemesség Tanácsa* — ellenforradalmi nagybirtokosi szervezet; 1906 májusában alakult; erősen befolyásolta a kormány politikáját. A III. Állami Duma idején a tanács tagjainak jelentős része bekerült az Államtanácsba és a feketeszázas szervezetek vezető központjaiba. — *69*

[42] *Tolmacsov, I. N.* — Odessza városfőnöke, szélsőséges feketeszázas. — *70*

[43] *Gromoboj* — az októbristák „Golosz Moszkvi" c. lapjának munkatársa. *Izgojev* — kadet újságíró, a „Vehi" c. cikkgyűjtemény társszerzője és a „Recs" munkatársa. — *79*

[44] Lenin 66 moszkvai nagyiparosnak a „Russzkije Vedomosztyi" 1911 február 11-i (24-i) számában közzétett nyilatkozatára gondol. A nagytőke képviselői helytelenítették az egyetemi ifjúság üldözését, mert a burzsoá ifjúságot érintették, és gátolták az oroszországi ipar számára annyira szükséges szakemberek képzését. — *79*

[45] „*Golosz Moszkvi*" („Moszkva Hangja") — az októbristáknak, a nagyipari burzsoázia és a nagybirtokosok ellenforradalmi

pártjának a napilapja; Moszkvában jelent meg 1906 decembertől 1915 júniusig. — *80*

[46] „*Zemscsina*" („A Honpolgárság") — a feketeszázasok napilapja, Pétervárott jelent meg 1909 júliustól 1917 februárig; az Állami Duma szélsőjobboldali képviselőinek sajtószerve. — *83*

[47] *Meskovszkij* (I. P. Goldenberg) — az OSzDMP Központi Bizottságának tagja, békítgető bolsevik. — *89*

[48] *Innokentyij* (Innokentyijev, Inok) — I. F. Dubrovinszkij, az OSzDMP Központi Bizottságának tagja, bolsevik; 1910—1911-ben békítgető álláspontra helyezkedett. — *90*

[49] *Olgin* — V. P. Fomin, pártigenlő mensevik. — *91*

[50] Ezután Leninnek és a Központi Bizottság két másik tagjának aláírása következik. — *92*

[51] „*Novoje Vremja*" („Új Kor") — napilap; megjelent Pétervárott 1868-tól 1917 októberig. Kezdetben mérsékelt liberális, a XIX. század hetvenes éveinek végén a reakciós nemesi és hivatalnok bürokrata körök lapja lett. Nemcsak a forradalmi, hanem a liberális burzsoá mozgalom ellen is harcolt. 1905-től kezdve a feketeszázasok egyik lapja. Lenin a „Novoje Vremjá"-t a korrupt lapok mintaképének nevezte. — *98*

[52] „*Vesztnyik Jevropi*" („Európai Híradó") — havi folyóirat; megjelent Pétervárott 1866-tól 1918 tavaszáig. Az orosz liberális burzsoázia nézeteit hirdette; a kilencvenes évek elejétől rendszeresen harcolt a marxizmus ellen. — *102*

[53] „A paraszti földtulajdonra és földhasználatra vonatkozó érvényes törvény néhány rendelkezésének kiegészítéséről" szóló ukáz, amelyet 1906 november 9-én (22-én) adtak ki, és az 1910 június 14-i (27-i), „A paraszti földtulajdonra vonatkozó néhány rendelet megváltoztatásáról és kiegészítéséről" szóló törvény szabályozta a parasztoknak az obscsinából való kilépését, és az osztásföldnek a parasztok tulajdonába való átadását. — *103*

[54] Lenin Volginnak, N. G. Csernisevszkij „Prológus" c. regé-

nye hősének szavait idézi (lásd N. G. Csernisevszkij. Válogatott művek. V. köt. 1932. 412. old., oroszul). — *106*

[55] *Moszkovszkij, A.* — a mensevik G. I. Hundadze. — *114*

[56] I. F. Dubrovinszkijról van szó, akit 1910 júniusban letartóztattak. — *115*

[57] Lenin az 1911 márciusi eseményekre gondol; ezeket az eseményeket az idézte elő, hogy az Államtanács elutasította P. A. Sztolipinnak, a minisztertanács elnökének törvényjavaslatát, mellyel a nyugati kormányzóságokban be akarta vezetni a zemsztvót.

Válaszul Sztolipin benyújtotta lemondását, kérelmét azonban II. Miklós nem fogadta el. Sztolipin elérte azt, hogy az Állami Duma és az Államtanács működését három napra (március 12-től 14-ig [25-től 27-ig]) felfüggesztették, és a 87. szakasz alapján, amely törvényhozói joggal ruházza fel a kormányt, „ha a rendkívüli körülmények szükségessé teszik" a törvényhozói szervek működésének ideiglenes szünetelését, kiadta a zemsztvónak a nyugati kormányzóságokban való bevezetéséről szóló törvényt.

Mivel a 87. szakaszt a törvényhozó intézmények megkerülése céljából alkalmazták, A. I. Gucskov tüntetően lemondott az Állami Duma elnöki tisztéről; helyette a jobboldali októbrista M. V. Rodzjankót választották meg a duma új elnökévé. — *117*

[58] Lenin az antialkoholistáknak Pétervárott 1909 december 28-tól 1910 január 6-ig (1910 január 10-től 19-ig) tartott első összoroszországi kongresszusára, valamint a gyári orvosoknak és a gyáripar képviselőinek Moszkvában 1909 április 1-től 6-ig (14-től 19-ig) tartott első összoroszországi kongresszusára gondol. — *130*

[59] Lenin a likvidátor mensevik Dan szavait idézi, aki az OSzDMP ötödik („1908. évi összoroszországi") konferenciáján „A jelenlegi helyzet és a párt feladatai" kérdésének megvitatása során kijelentette: a bolsevikok megint „azt ajánlják, hogy oda másszunk, ahol már egyszer szétvertek bennünket". — *131*

[60] „*Burenyini vagy menysikovi ügyeskedés*" — becstelen vitamódszer, amely Burenyint és Menysikovot, a feketeszázas

monarchista „Novoje Vremja" munkatársait jellemezte. — *135*

[61] *Erfurti profession de foi* — a német szociáldemokrácia programja, amelyet 1891-ben az erfurti kongresszuson fogadtak el. — *146*

[62] Lenin az OSzDMP ötödik („1908. évi összoroszországi") konferenciáján „A jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól" hozott határozatnak arra a pontjára gondol, amelyben hadat üzentek a likvidátorságnak. — *146*

[63] *„Russzkoje Bogatsztvo"* („Orosz Gazdagság") — havi folyóirat; megjelent Pétervárott 1876-tól 1918 derekáig. A kilencvenes évek elejétől a liberális narodnyikok lapja volt. 1906-tól valójában az eneszek („népi szocialisták") félkadet pártjának sajtószerve. — *151*

[64] Engels F. A. Sorgénak írt leveleiben többször beszélt az angol szociáldemokrácia szektás jellegéről (lásd „Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u. A. an F. A. Sorge und Andere". Stuttgart 1921. 363, 392—393, 412; Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 553—554. old.). — *160*

[65] *„A legalista és az antilikvidátor párbeszéde"* c. cikk a „Diszkusszionnij Lisztok" 3. számában jelent meg.

„Diszkusszionnij Lisztok" („Vitaújság") — az OSzDMP Központi Lapjának, a „Szocial-Demokrat"-nak a melléklete; az OSzDMP Központi Bizottsága 1910 januári plénumának határozata alapján adták ki. Párizsban 1910 március 6-tól (19-től) 1911 április 29-ig (május 12-ig) mindössze három száma jelent meg.

A „Diszkusszionnij Lisztok"-ban jelent meg Leninnek „Egy publicista jegyzetei" és „Az oroszországi belső pártharc történelmi értelme" c. cikke. A „Diszkusszionnij Lisztok" 1910 május 25-i (június 7-i), 2. számában jelent meg Sztálin „Kaukázusi levél" c. műve (lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 203—211. old.). — *164*

[66] *Az OSzDMP külföldön élő központi bizottsági tagjainak tanácskozását*, amelyet Lenin kezdeményezésére szerveztek, Párizsban, 1911 május 28-tól június 4-ig (június 10-től 17-ig) tartották.

A tanácskozásnak az OSzDMP KB plénuma és az általános pártkonferencia azonnali összehívása céljából intézkedéseket kellett kidolgoznia. Ebben az időben már letartóztatták az összes bolsevik központi bizottsági tagokat, akik Oroszországban dolgoztak, a Központi Bizottság Külföldi Irodája pedig, amelynek tagjai likvidátorok voltak, nem volt hajlandó a plénumot külföldön összehívni. A tanácskozásra szóló meghívást 1911 május 14-én (27-én) küldték szét a bolsevikok és a lengyel szociáldemokrácia képviselői nevében.

A tanácskozáson jelen volt három bolsevik, Lengyelország és Litvánia szociáldemokráciájának két képviselője és a Lett Szociáldemokrata Munkáspárt képviselője. A tanácskozáson megjelent még egy „goloszista" mensevik (a megalakulásról szóló határozat elfogadása után elhagyta a tanácskozást) és a Bund képviselője (a második napon elhagyta a tanácskozást).

A tanácskozás napirendjén a következő kérdések szerepeltek: 1) A Központi Bizottság plénumának összehívása; 2) A küszöbönálló IV. duma-választással kapcsolatban tartandó tanácskozás; 3) A pártkonferencia összehívása; 4) A Központi Bizottság Külföldi Irodája; 5) A Technikai Bizottság megalakítása. — A tanácskozáson elhatározták, hogy a Központi Bizottság plénumát külföldön egybehívják; létrehozták az összoroszországi konferencia összehívásával megbízott Szervező Bizottságot, a párt kiadói tevékenységével, a szállítással stb. járó feladatok ellátására pedig a Külföldi Technikai Bizottságot (KTB). A tanácskozás a Szervező Bizottságba jelölte Sztálint, Sz. Sz. Szpandarjant, M. F. Vlagyimirszkijt és másokat. A tanácskozás elítélte a Központi Bizottság Külföldi Irodájának pártellenes magatartását és a Központi Bizottság plénumán felvetette ezen intézmény fennmaradásának kérdését. A tanácskozásról szóló közlemény, amelyet külön röplapban adtak ki, felhívta a pártszervezeteket, hogy lépjenek érintkezésbe a Szervező Bizottsággal és „haladéktalanul lássanak hozzá a konferencia összehívásának gyakorlati munkájához, mert csakis ez a konferencia segíthet a pártnak abban, hogy egybekovácsolja sorait és felkészüljön a küszöbönálló harcra". A helyi pártszervezetek jóváhagyták a tanácskozás határozatait. 1911 szeptember 1-én (14-én) mintegy tíz legfontosabb pártszervezet bizalmat szavazott a központi bizottsági tagok külföldi tanácskozásának és hozzálátott a konferencia előkészítésének gyakorlati munkájához.

— *181*

[67] A kéziratnak nincs címe. Címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *183*

[68] *Jugyin* (I. L. Ajzenstadt), *Kosztrov* (N. N. Zsordanija) — az OSzDMP Központi Bizottságának tagjai, likvidátor mensevikek. — *183*

[69] *Makar* (V. P. Nogin), *Lindov* (G. D. Lejtejzen) — az OSzDMP Központi Bizottságának tagjai, békítgető bolsevikok; 1911 március végén letartóztatták őket. — *183*

[70] *Kacap* — A. Poljakov. — *183*

[71] „*Olgin* (a pártigenlő mensevik V. P. Fomin) *leleplezéseiről*" lásd ebben a kötetben 91. old. — *184*

[72] *Pjotr* (N. V. Ramisvili) — az OSzDMP Központi Bizottságának tagja, a grúz likvidátor mensevikek egyik vezére. — *184*

[73] A kéziratnak nincs címe. Címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *191*

[74] Arról van szó, hogy a gyári orvosok és a gyáripari képviselők második összoroszországi kongresszusának munkásküldötteit 1911 április 13-án (26-án), a kongresszus megnyitásának előestéjén, letartóztatták. — *197*

[75] *Az OSzDMP II. párizsi csoportjának gyűlése* 1911 június 18-án (július 1-én) volt. — *203*

[76] *Liber, Ber* (M. I. Goldman) — likvidátor, a Bund egyik vezére. — *205*

[77] A *Szervező Bizottságot* (Külföldi Szervező Bizottság, KSzB) az OSzDMP központi bizottsági tagjainak 1911 júniusi tanácskozásán hozták létre, hogy előkészítse az OSzDMP konferenciájának összehívását. A KSzB bolsevikokból, békítgetőkből és a lengyel szociáldemokrácia képviselőiből alakult. Más frakciók (a pártigenlő mensevikek, a „vperjodisták" stb.) nem képviseltették magukat a KSzB-ben.

A KSzB „Közleményt" adott ki az OSzDMP központi bizottsági tagjainak júniusi tanácskozásáról és külön röplapban fordult „Minden szociáldemokrata pártszervezethez, csoporthoz és körhöz" a konferencia összehívása ügyében,

azonkívül Oroszországba küldte három meghatalmazottját, köztük G. K. Ordzsonikidzét, akiknek az volt a feladatuk, hogy előkészítsék a konferencia összehívását és megalakítsák az Oroszországi Szervező Bizottságot.

A KSzB-ban, megalakulása óta a békítgetők és a lengyel szociáldemokrácia képviselői voltak többségben; az utóbbiak szintén a békítgetőket támogatták. 1911 novemberben a KSzB megtagadta a megalakult Oroszországi Szervező Bizottság határozatainak végrehajtását, ezért a KSzB bolsevik tagjai nem vállaltak tovább felelősséget a KSzB cselekedeteiért és kiváltak a KSzB-ből. Ezután a KSzB békítgető többsége az Oroszországi Szervező Bizottság elleni nyílt harc álláspontjára helyezkedett. A KSzB pártellenes tevékenységét G. K. Ordzsonikidze leplezte le „Levél a szerkesztőségnek" c. írásában, amely 1911 decemberben, a „Szocial-Demokrat" 25. számában jelent meg. — *207*

[78] A „Zvezda" c. legális bolsevik lapról van szó. — *207*

[79] „*Dnyevnyik Szocial-Demokrata*" („A Szociáldemokrata Naplója") — nem rendszeres időközökben megjelenő lap; G. V. Plehanov adta ki; Genfben, 1905 márciustól 1912 áprilisig nagy megszakításokkal 16 száma jelent meg. A „Dnyevnyik"-et 1916-ban Pétervárott újra kiadták, de csak 1 száma jelent meg. — *208*

[80] *Az OSzDMP ötödik (londoni) kongresszusa* (1907 április 30 — május 19 [május 13 — június 1]) „Állásfoglalásunk a nem proletár pártokkal kapcsolatban" c. határozatában megállapította, hogy a narodnyik pártokkal való közös akciók során „semmi szín alatt sem szabad eltérni a szociáldemokrata programtól és taktikától; ezeknek az akcióknak csakis az lehet a céljuk, hogy közös támadást intézzünk mind a reakció ellen, mind pedig a liberális burzsoázia áruló taktikája ellen" (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 189. old.).

Az OSzDMP harmadik („második összoroszországi") *konferenciája* (1907 július 21—23 [augusztus 3—5]) az állami duma-választáson való részvételről hozott határozatában megerősítette, hogy „a szociáldemokráciának a választási kampányban és magában a dumában terjesztenie kell, s a néptömegek tudatába be kell vésnie a szocializmus eszmé-

jét és a forradalmi jelszavakat, eltökélten kell harcolnia mind a reakció ellen, mind pedig a kadetok hegemóniája ellen a felszabadító mozgalomban általában, de különösen a dumában" (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 200. old.). — *211*

[81] *„Proletarij"* („A Proletár") — illegális lap, a bolsevikok alapították az OSzDMP IV. (egyesülési) kongresszusa után; 1906 augusztus 21-től (szeptember 3-tól) 1909 november 28-ig (december 11-ig) Lenin szerkesztésében jelent meg. A „Proletarij" névleg az OSzDMP Moszkvai és Pétervári Bizottságának, egy ideig pedig az előbbieken kívül a Moszkva kerületi, Permi, Kurszki és Kazáni Bizottságának lapjaként szerepelt. Tényleg azonban a „Proletarij" a bolsevikok Központi Lapja volt. 50 száma jelent meg; az első 20 számát Finnországban (Viborgban) adták ki. 1908 február 13-tól (26-tól) december 1-ig (14-ig) Genfben, 1909 január 8-tól (21-től) november 28-ig (december 11-ig) pedig Párizsban jelent meg.

Lenin több mint 100 cikket és jegyzetet írt a lapba. A „Proletarij" a sztolipini reakció éveiben jelentős szerepet játszott a bolsevik szervezetek megóvásában és megszilárdításában. — *212*

[82] A *Technikai Bizottság* (Külföldi Technikai Bizottság, KTB) a Központi Bizottság plénumának összehívásáig működő ideiglenes szerv volt, melyet az OSzDMP központi bizottsági tagjainak 1911 júniusi tanácskozása a technikai feladatok ellátására (kiadói munka, szállítás stb.) hozott létre. A KTB az 1911 júniusi tanácskozáson részt vett központi bizottsági tagok csoportjának volt alárendelve. A KTB a bolsevikok, a békítgetők és a lengyel szociáldemokrácia egy-egy képviselőjéből állt. A KTB békítgető többsége elgáncsolta a bolsevikok szervezeti intézkedéseit, nem engedelmeskedett az Oroszországi Szervező Bizottság határozatainak, beszüntette az OSzDMP Központi Lapjának; a „Szocial-Demokrat"-nak kiadásához szükséges anyagi eszközök folyósítását, támadta a sajtóban (röplapokban és a KTB „Tájékoztató Bulletin"-jében) Lenint és a bolsevikokat.

1911 október 19-én (november 1-én) M. F. Vlagyimirszkij, a bolsevikok képviselője kivált a KTB-ből és a bolsevikok megszakítottak minden kapcsolatot ezzel a bizottsággal. — *213*

[83] *Viktor elvtárs levele* — a bolsevik V. K. Taratuta levele, akinek a hírek szerint része volt a provokációban; az OSzDMP Moszkvai Bizottsága 1906 októberében megvizsgálta Taratuta ügyét, s megállapította, hogy e vádak minden alapot nélkülöznek. — *214*

[84] A Lenin által említett, s a „Szocial-Demokrat" 23. számában 1911 szeptember 1-én (14-én) közölt tudósítás arról szólt, hogy egy tekintélyes pétervári likvidátor felszólalt a Viborg kerületi pártmunkások gyűlésén és azt javasolta, hogy a pártszervezet visszaállítása helyett alakítsanak „kezdeményező csoportokat" legális felvilágosító munkára. A gyűlés egyhangúlag visszautasította ezt a felszólalást, egyetlen ember sem szavazott a likvidátor javaslatára. — *230*

[85] *„Rabocseje Gyelo"* („Munkásügy") — az „ökonomisták" folyóirata, az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" nem rendszeres időközökben megjelenő sajtószerve; Genfben jelent meg 1899-től 1902-ig. A „Rabocseje Gyelo" híveinek nézeteit Lenin az „Iszkrá"-ban megjelent cikkeiben és „Mi a teendő?" c. művében bírálta. — *231*

[86] *„Rabocsaja Miszl"* („Munkásgondolat") — az „ökonomisták" lapja; 1897-től 1902-ig jelent meg. A „Rabocsaja Miszl"-nek, mint a nemzetközi opportunizmus orosz válfajának nézeteit, Lenin az „Iszkrá"-ban megjelent cikkeiben és „Mi a teendő?" c. művében bírálta. — *231*

[87] *Schwarz* (J. Eliasz) — lett szociáldemokrata, likvidátor. — *232*

[88] A *Megjegyzést* Lenin annak a bizottságnak a nyilatkozatához írta, melyet az OSzDMP központi bizottsági tagjainak 1911 júniusi tanácskozása alakított, hogy készítse elő a Központi Bizottság plénumának összehívását. A bizottság a nyilatkozatban tények alapján ismertette a likvidátorok dezorganizáló tevékenységét, mellyel meg akarták hiúsítani a Központi Bizottság plénumának előkészítését Oroszországban és külföldön. — *233*

[89] A Külföldi Technikai Bizottság *„Informacionnij Bjulletyeny"-jét* („Tájékoztató Bulletin"-jét) Párizsban adták ki. Két száma jelent meg (1911 augusztusban és októberben). A békítgetők frakciós sajtószervükké tették az „Informa-

cionnij Bjulletyeny"-t, amelyben elvtelen harcot folytattak a bolsevizmus ellen. — *245*

[90] Lenin a Capri szigeti iskolára, az otzovisták frakciós központjára gondol, amelyet A. A. Bogdanov 1909-ben alapított. — *248*

[91] *Ionov* (F. M. Kojgen) — a Bund egyik vezetője. — *249*

[92] Lenin „A likvidátorságról" c. határozatra gondol, amelyet az úgynevezett „kaukázusontúli szociáldemokrata szervezetek konferenciája" hozott. Ez valójában a kaukázusi likvidátorok konferenciája volt. A „Szocial-Demokrat" 24. számában 1911 október 18-án (31-én) közölt tudósítás leleplezte a „konferencia" pártellenes jellegét. — *256*

[93] „*Rabocsaja Zsizny*" („Munkásélet") — havonta megjelenő újság; a „goloszista" mensevikek és a békítgetők lapja; Párizsban adták ki 1911 február 21-től (március 6-tól) április 18-ig (május 1-ig). Három száma jelent meg. — *259*

[94] *German* — K. H. Danyisevszkij, *Arkagyij* — F. I. Kalinyin. — *262*

[95] *Ljahov, V. P.* — a cári hadsereg ezredese; ő vezényelte azokat az orosz seregeket, amelyek Perzsiában 1908-ban elnyomták a forradalmi mozgalmat. — *270*

[96] Lenin Marx 1881 június 20-án és december 15-én F. A. Sorgénak írt leveleit tartja szem előtt (lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 408—410. old., és „Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u. A. an F. A. Sorge und Andere". Stuttgart 1921. 179—181. old.). — *299*

[97] Lásd Marx—Engels Művei. XXVII. köt. 1935. 101—102. old. (oroszul). — *300*

[98] N. Rozskov „Oroszország mai helyzete és a munkásmozgalom jelenlegi fő feladata" c. cikkéről van szó. N. Rozskovnak ezt a cikkét Lenin „A sztolipini «munkás»-párt táborából" c. művében is bírálja (lásd ebben a kötetben 343—348. old.). — *302*

[99] „*Chambre introuvable*" (párját ritkító képviselői kamara) — így nevezte XVIII. Lajos azt a francia ellenforradalmi képviselői kamarát, amelyet a Bourbon-ház restaurációja után 1815 augusztusban választottak. A kamara összetétele annyira reakciós volt, hogy Lajos, aki félt egy újabb forradalom kitörésétől, kénytelen volt feloszlatni a kamarát. — *309*

[100] Lenin P. B. Sztruvénak Vitte „Az egyeduralom és a zemsztvo" c. feljegyzéséhez (R. N. Sz. aláírással) írt előszavára gondol. Ezt az előszót Lenin „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai" c. cikkében bírálta (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old.). — *312*

[101] *Mimrecov* — G. I. Uszpenszkij „Az őrbódé" c. elbeszélésének szereplője, a cári Oroszország egyik istenhátamögötti városkájának durva és műveletlen rendőr-típusa. — *313*

[102] „*A II. duma szociáldemokrata frakciójáról*" szóló cikket (jelentést) a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága adta ki 21. számú körlevelének mellékleteként. A II. duma szociáldemokrata képviselőinek ügyére vonatkozó cikk és egyéb anyag megjelent németül, franciául és angolul a „Bulletin périodique du Bureau Socialiste International" („A Nemzetközi Szocialista Iroda időszaki bulletinje") 8. számában. Lenin cikkének megjelenése után fokozódott a II. Állami Duma szociáldemokrata képviselőinek kiszabadításáért folyó külföldi agitációs kampány. A bolsevik „Rabocsaja Gazeta" 8. számának szerkesztőségi jegyzete a következőket közölte: „Miután a Nemzetközi Szocialista Iroda minden pártnak megküldte pártunk képviselőjének, Lenin elvtársnak ez ügyre vonatkozó jelentését, és felhívással fordult e pártokhoz, a külföldi szociáldemokrata pártok agitációja fokozódott. Németország, Franciaország, Belgium, Svédország, Finnország, Ausztria stb. minden szociáldemokrata képviselője tiltakozását fejezte ki."

A kézirat címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *314*

[103] „*L'Avenir*" („A Jövő") — orosz nyelvű liberális burzsoá újság; megjelent Párizsban, V. L. Burcev szerkesztésében 1911 október 22-től 1914 január 4-ig (az anyag egy része franciául is megjelent). A lap munkatársai mensevikek és eszerek voltak. — *315*

[104] A II. Állami Duma szociáldemokrata frakciójának perében a frakció 55 tagját ítélték el. A frakció két tagja a börtönben rövidesen meghalt. Ezért a duma 1911 október 17-i (30-i) ülésén 53 képviselőről beszéltek. — *317*

[105] A szociáldemokrata frakció interpellációját 1911 november 15-én (28-án) tárgyalták, majd zárt ülésen még háromszor tárgyalták; az interpellációt bizottság elé utalták, s a bizottságban elutasították. — *320*

[106] Lenin az OSzDMP ötödik („1908. évi összoroszországi") konferenciájának „A jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól" szóló határozatát idézi (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 225. old.). — *322*

[107] Lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 187. old. — *323*

[108] *A. A. Vojlosnyikovot* — a III. Állami Duma szociáldemokrata frakciójának a tagját, a duma 1911 december 2-i (15-i) ülésén a hadkötelezettségi szabályzatról mondott beszéde miatt 15 ülés tartamára kizárták. — *331*

[109] A pártkonferencia összehívásával megbízott *Oroszországi Szervező Bizottság* (OSzB) 1911 szeptember végén a helyi pártszervezetek képviselőinek tanácskozásán alakult meg. A tanácskozás G. K. Ordzsonikidzének, a konferencia összehívásával megbízott Külföldi Szervező Bizottság meghatalmazottjának vezetésével Bakuban kezdődött. A tanácskozáson részt vettek a bakui, tifliszi, jekatyerinburgi, kievi és jekatyerinoszlavi szervezetek képviselői. A küldöttek között volt Sz. G. Saumjan és Sz. Sz. Szpandarjan. A rendőri üldözések és a lebukás veszélye miatt a tanácskozást Tifliszben folytatták. A tanácskozás napirendjén a következő kérdések szerepeltek: a helyi szervezetek beszámolói, az Oroszországi Szervező Bizottság megalakulása, a Külföldi Szervező Bizottsággal való viszony, a konferencia küldötteinek megválasztása, a legális szervezetek képviselete, a nemzetiségi szervezetek küldötteinek megválasztása. Az OSzB üléseiről szóló beszámolót G. K. Ordzsonikidze közzétette a „Szocial-Demokrat" 1911 december 8-i (21-i), 25. számában. A tanácskozás felhívással

fordult a helyi szervezetekhez, s ezt a felhívást határozataival együtt kiadta külön röplapban (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 290—294. old.). — *332*

[110] Lenin a bolsevik „Zvezdá"-ra és „Miszl"-re gondol, amelyekben pártigenlő mensevikek is dolgoztak. — *334*

[111] Erről részletesebben lásd Leninnek „A «letéteményesek» választott bírósági határozata" c. cikkét (ebben a kötetben 355—357. old.). — *336*

[112] *Mark* — A. I. Ljubimov álneve. — *336*

[113] „*Otkliki Bunda*" („A Bund visszhangja") — a Bund külföldi bizottságának nem rendszeres időközökben megjelenő sajtószerve; Genfben adták ki 1909 márciustól 1911 februárig. Öt száma jelent meg. — *337*

[114] A *bakui* pártszervezet, amelyet Sztálin elvtárs vezetett, a reakció éveiben a legjobb szervezetek egyike volt. 1911 elején a bolsevikok egyesültek a pártigenlő mensevikekkel a likvidátorok és az otzovisták elleni harc alapján. Létrejött az OSzDMP Egyesült Bakui Bizottsága. A bakui szervezet támogatta a Központi Bizottság tagjainak 1911 júniusi tanácskozásán hozott határozatokat az összoroszországi pártkonferencia összehívásáról, és tevékenyen részt vett az Oroszországi Szervező Bizottság létrehozásában.

A *kievi* szociáldemokrata szervezet a reakció éveiben csaknem szünet nélkül dolgozott; 1910—1911-ben a bolsevikok együtt dolgoztak a pártigenlő mensevikekkel. A kievi szervezet elsőnek támogatta a Központi Bizottság tagjainak júniusi tanácskozását s a pártkonferencia összehívására alakítandó Oroszországi Szervező Bizottság eszméjét, és megbízta a Kievi Bizottság egyik tagját, hogy segítse a Külföldi Szervező Bizottság képviselőjét. — *337*

[115] Az Oroszországi Szervező Bizottság röplapjáról van szó, amelyet 1911 őszén adtak ki. — *338*

[116] G. K. Ordzsonikidze leveléről van szó, melyet a „Szocial-Demokrat" szerkesztőségének írt, s a lap 25. számában 1911 december 8-án (21-én) N. aláírással tettek közzé. — *339*

[117] *Z. város* — Brüsszel, itt tartózkodott a lett határterület szociáldemokráciájának külföldi bizottsága. — *340*

[118] Az otzovista Sztanyiszlav Volszkijról (valódi nevén A. V. Szokolovról) van szó. — *340*

[119] A pétervári otzovisták határozati javaslatáról van szó, melyet az 1908 decemberi általános pártkonferencia (az OSzDMP ötödik konferenciája) előtt a Pétervári Bizottság kibővített ülésén terjesztettek elő. A határozati javaslatot a „Proletarij" 1909 április 4-én (17-én) megjelent 44. számának mellékletében nyilvánosságra hozták. Lenin ezt az okmányt ugyanabban a mellékletben, „A bolsevizmus karikatúrája" c. cikkében kritikailag elemezte (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 389—401. old.). — *352*

[120] *M. Alekszandrov* — M. Sz. Olminszkij bolsevik. Lenin itt és később Olminszkij brosúrájáról beszél, melynek címe: „Az állam, a bürokrácia és az abszolutizmus Oroszország történetében", Szentpétervár 1910. — *352*

[121] Következik Lenin és mások aláírása. — *356*

[122] A külföldi bolsevik csoportok tanácskozását Párizsban 1911 december 14—17-én (27—30-án) tartották. A tanácskozást a bolsevik „Rabocsaja Gazetá"-t támogató párizsi kör kezdeményezésére hívták össze. A tanácskozás célja az volt, hogy egybekovácsolja a külföldi bolsevik szervezeteket, és elősegítse az összoroszországi pártkonferencia összehívását. A tanácskozáson 11 szavazati joggal bíró küldött vett részt Párizs, Nancy, Zürich, Davos, Genf, Liège, Bern, Bréma és Berlin bolsevik csoportjai részéről. A párt helyzetéről Lenin tartott beszámolót. Lenin határozati javaslata volt az alapja a tanácskozás határozatának, amelyet ebben a kérdésben hozott. A tanácskozás „Közlemény"-ét és határozatait az OSzDMP Külföldi Szervezetének Bizottsága 1912 január 12-én külön röplapban adta ki (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". 1. rész, 1954. 295—304. old.).

A kézirat címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *383*

[123] Ezt a határozatot a külföldi bolsevik csoportok tanácskozásának utolsó ülésén, 1911 december 17-én (30-án) hozták. A határozat az OSzDMP Külföldi Szervezete Bizottságának „Közlemény"-ében jelent meg, mely a következő magyarázatot fűzte hozzá: „A tanácskozás külön határozatban figyelmeztette a párt minden hívét, hogy erélyesen támogatniok kell az Oroszországi Szervező Bizottságot és az általa összehívandó konferenciát." (Lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 303. old.)

A kézirat címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *386*

[124] A parasztképviselők (párton kívüli és jobboldali parasztképviselők) földtörvény-javaslatáról van szó, amelyet 1908 május 10-én (23-án) terjesztettek elő a III. Állami Dumában. A törvényjavaslat szerint átlagos piaci áron kényszerelidegenítés alá esik az a nagybirtokosi föld, amelyet nem a tulajdonosa művel. A földreform végrehajtására a törvényjavaslat általános szavazással megválasztott helyi földbizottságok alakítását ajánlotta. Ezt a törvényjavaslatot Lenin „Az új agrárpolitika" és „A III. duma agrárvitái" c. cikkeiben méltatja (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 470—474. old., és 15. köt. 1955. 307—322. old.). — *408*

[125] Lenin Marxnak 1859 április 19-én F. Lassalle-hoz írt levelét idézi. Amikor Lenin e cikkét írta, Marx levelét még nem tették közzé. Lenin a levél ama részeit használta fel, amelyeket Lassalle Marxnak és Engelsnek 1859 május 27-én írt válaszlevelében idéz (lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 130. old.). — *409*

[126] *„Obszkaja Zsizny"* („Obi Élet") — liberális-burzsoá irányzatú napilap; Novonyikolajevszkben (Novoszibirszkben) jelent meg 1909-től 1912-ig. — *411*

[127] Az interpellációkat a III. Állami Duma 1911 október 15-i és 17-i (28-i és 30-i) ülésén tárgyalták. — *424*

[128] *Jellinek* — német burzsoá jogtudós. — *434*

[129] *Az OSzDMP hatodik („prágai") összoroszországi konferenciája* 1912 január 5-től 17-ig (18-tól 30-ig) tartott. A konferencián több mint 20 pártszervezet volt képviselve. A kon-

ferenciának valójában olyan jelentősége volt, mint egy pártkongresszusnak. Lenin a konferencián beszédet mondott a konferencia megalakulásáról, beszámolt a helyzetről és a párt feladatairól, a Nemzetközi Szocialista Iroda munkájáról, a szociáldemokrácia feladatairól az éhínség elleni harcban, a szervezeti kérdésről, a „Szocial-Demokrat" c. Központi Lap munkájáról, és más kérdésekről. A konferencia összehívásával megbízott Oroszországi Szervező Bizottság munkájáról G. K. Ordzsonikidze számolt be. A konferencia Lenin javaslatára megállapította, hogy az Oroszországi Szervező Bizottság igen nagy jelentőségű munkát végzett.

A konferencia huszonhárom ülést tartott; öt ülésen a helyi szervezetek beszámolóit vitatták meg. Fennmaradtak Lenin feljegyzései, amelyeket a pétervári, jekatyerinoszlavi, nyikolajevi, szuhumi, poti, batumi, kutaiszi, csiaturi, gori, tifliszi, bakui, odesszai, harkovi, don-rosztovi, kievi szervezetek pártmunkájáról tartott beszámolók alapján készített. Lenin írta a konferencia napirendjének legfontosabb kérdéseire vonatkozó határozati javaslatokat.

A konferencia megválasztotta a párt Központi Bizottságát, amelynek Lenin, Sztálin, G. K. Ordzsonikidze, J. M. Szverdlov, Sz. Sz. Szpandarjan és mások lettek a tagjai. Sztálint és J. M. Szverdlovot távollétükben választották be a Központi Bizottságba, mert száműzetésben voltak. A Központi Bizottság póttagjai közé beválasztották M. I. Kalinyint is. Az oroszországi forradalmi munka vezetésére gyakorlati központot alakítottak; ez volt a Központi Bizottság Orosz Irodája, melynek élén Sztálin állt.

A konferencia határozattal kiűzte a pártból a mensevikeket, egyszer s mindenkorra véget vetett a bolsevikok és a mensevikek egy pártban való formális egyesülésének. A prágai konferencia vetette meg az alapját az újtípusú pártnak, a leninizmus pártjának, a bolsevik pártnak. (A prágai konferencia jelentőségéről lásd „A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tanfolyam". (IV. fej. 5. pont) 8. kiad. 1954. 164—169. old.) — *441*

[130] A kézirat címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *443*

[131] A kézirat címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *448*

[132] *„Petíciós kampány"* — a likvidátorok és Trockij nagy agitációs hűhót csaptak a pétervári likvidátorok 1910 decem-

beri „petíciójával" kapcsolatban. Úgy tervezték, hogy az egyesülési, gyülekezési és sztrájkszabadság követelését tartalmazó „petíciót" a munkások nevében nyújtják be a III. Állami Dumának. A „petíciós kampánynak" azonban nem volt sikere a munkástömegek között. — *469*

[133] Trockij bécsi „Pravdá"-járól, a likvidátor mensevikek frakciós lapjáról van szó. — *473*

[134] A *Külföldi Szervezet Bizottságát* a külföldi bolsevik csoportok 1911 decemberi tanácskozásán hozták létre. A Külföldi Szervezet Bizottságának feladatait a tanácskozáson hozott közös határozat világítja meg (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 296. old.). — *474*

[135] 1912 januárban fejeződött be a német Reichstag-választási kampány. Az OSzDMP nevében a német szociáldemokráciának küldött üdvözlet megjelent a „Vorwärts" 1912 január 27-i számában. — *476*

[136] „*Zsivoje Gyelo*" („Eleven Ügy") — a likvidátor mensevikek legális hetilapja, amelyet Pétervárott 1912 január 20-tól (február 2-től) április 28-ig (május 11-ig) adtak ki. 16 száma jelent meg. — *477*

[137] Az az öt nagyváros, ahol a választási törvény szerint közvetlen választások voltak másodszori szavazással, a következő: Pétervár, Moszkva, Riga, Kiev és Odessza. — *480*

[138] „*Golosz Zemli*" („A Föld Hangja") — liberális burzsoá lap; Pétervárott jelent meg 1912-ben.

„*Russzkoje Szlovo*" („Orosz Szó") — liberális burzsoá napilap; Moszkvában indult meg 1895-ben; 1917 novemberében betiltották.

„*Kievszkaja Miszl*" („Kievi Gondolat") — liberális burzsoá napilap; 1906-tól 1918-ig Kievben jelent meg. A lap munkájában közvetlenül részt vettek a likvidátor mensevikek. — *481*

[139] Lenin jelentését mint az OSzDMP összoroszországi konferenciájáról szóló hivatalos közleményt C. Huysmans, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkára megküldte minden

szocialista pártnak. A közleményt a Nemzetközi Szocialista Iroda körleveléhez csatolta, és arra kérte a szocialista pártokat, hogy lapjaikban hozzák nyilvánosságra a közleményt. A konferenciáról szóló közlemény megjelent a belga munkáspárt lapjának, a „Le Peuple"-nek („A Nép"-nek) 1912 március 23-i számában, a német szociáldemokrácia központi lapjának, a „Vorwärts"-nek 1912 március 26-i számában (72. szám, 1. sz. melléklet) és több más újságban. A „Vorwärts" Trockij rágalmaival kommentálta a konferenciáról szóló közleményt (lásd erről Lenin „A «Vorwärts» névtelenje és az OSzDMP helyzete" c. cikkét ebben a kötetben 523—536. old.). — *494*

[140] *„Az OSzDMP választási platformját"* Lenin Párizsban írta röviddel a prágai konferencia után. Oroszországban a választási platformot a párt Központi Bizottsága nevében külön röplapban adták ki és „A pártért!" című röplappal együtt terjesztették, amelyet Sztálin írt (lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 229—234. old.). A röplapokat 18 helyre szállították, többek között a legnagyobb proletár központokba. „Az OSzDMP választási platformját" az orosz kiadás alapján a „Szocial-Demokrat" 26. számának mellékleteként közölték. Sok bolsevik helyi szervezet is újranyomtatta; Tifliszben az OSzDMP Központi Bizottságának Orosz Irodája adta ki újra a platformot. Az okmány jelentőségét Lenin „A reformisták platformja és a forradalmi szociáldemokraták platformja" c. cikkében méltatta. — *497*

[141] *Az 1906 március 4-i törvény* — az egyesületekről, szövetségekről és gyűlésekről szóló ideiglenes szabályzat — megengedte az egyesületek, szövetségek stb. szervezését, de annyi akadályt gördített útjukba, hogy a törvény valójában a semmivel volt egyenlő. A törvény feljogosította a belügyminisztert, hogy belátása szerint betilthatja az egyesületeket és szövetségeket, sőt meg is tagadhatja új szövetségek engedélyezését. — *499*

[142] Ez a kézirat „Az OSzDMP választási platformja" c. röplap híteles másolatához fűzött megjegyzés. A kéziratnak nincs címe. Címét a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *504*

[143] Lenin a *„Nyílt kártyával"* c. cikket Párizsban 1912 márciusában a „Zvezda" c. bolsevik lap számára írta, akkor azonban a cikk nem jelent meg. A cikkhez a lap szerkesztőségének írt levelet csatolt, amelyet utóiratnak nevezett. — *505*

[144] „*Monaco fejedelemség nyelve*" — a hazárdjátékosok nyelve. — *505*

[145] „A III. Állami Duma 3. ülésszaka. Tájékoztató. 1910. 2. kiad." (Szentpétervár 1910) c. könyvről van szó. — *511*

[146] „*A választó tájékoztatója (Választási törvényünk)*" c. brosúra Pétervárott 1912-ben jelent meg.

Lenin nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy kiadásra kerül „A választó tájékoztatója", és e könyv számára közvetlenül ő állította össze és szerkesztette az anyagot. Lenin a „Zvezda" szerkesztőségének 1912 április 9-én (22-én) írt levelében azt javasolta, hogy a szerkesztőség vegye fel a gyűjteménybe „A IV. Állami Duma-választási kampány" c. cikk második és harmadik fejezetét (lásd ebben a kötetben 363—374. old.). Lenin azt tanácsolta a szerkesztőségnek, hogy „komoly dolgot" adjon ki, amely „hasznos útmutatással szolgál a választáson". A „Zvezda" szerkesztőségének azonban csak a könyv első részét sikerült kiadnia, amely közvetlenül a választási törvénnyel és a duma-választás rendjével foglalkozik. — *511*

[147] 1912 februárban a likvidátor mensevik T. O. Belouszov, Irkutszk kormányzóság képviselője a III. dumában, bejelentette a duma szociáldemokrata frakciójának, hogy kilép a frakcióból. A frakciónak ebben az ügyben hozott határozata megjelent a „Zvezda" 1912 február 23-i (március 7-i) számában. Amikor Lenin megírta a cikket, nem tudta, hogy Belouszov az irkutszki tőzsdebizottsággal levelezést folytatott, amelyben Belouszov megköszönte a bizottság „támogatását és bizalmát".

A „Zvezda" szerkesztősége közölte Lenin cikkét és egyúttal tájékoztatta az olvasókat a levélváltás tartalmáról. — *512*

[148] A brosúra válasz Trockijnak a német szociáldemokrácia központi lapjában (a „Vorwärts"-ben) névtelenül megjelent cikkére, melyben megrágalmazza a prágai konferenciát és határozatait. — *523*

[149] Arról a pártellenes, rágalmazó határozatról van szó, amelyet a Bund külföldi bizottsága, a „Vperjod"-csoport, a „Golosz Szocial-Demokrata", Trockij bécsi „Pravdá"-ja, a pártigenlő mensevikek, a békítgetők képviselőinek Pá-

rizsban, 1912 március 12-én tartott tanácskozásán fogadtak el. A tanácskozás határozata az összoroszországi („prágai") pártkonferencia és határozatai ellen irányult. A tanácskozás határozatát külön röplapban adták ki, majd a bécsi „Pravdá"-ban és a Bund „Informacionnij Lisztok"-jának („Tájékoztató Lap"-jának) 4. számában is közölték. Ezzel a határozattal kapcsolatban Lenin, mint az OSzDMP Központi Bizottságának képviselője a Nemzetközi Szocialista Irodában, hivatalos nyilatkozatot, majd levelet írt Huysmansnak, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkárának (lásd ebben a kötetben 537—540. old.). — *525*

150 Az OSzDMP ötödik („1908. évi összoroszországi") konferenciájának „A helyi nemzetiségi szervezetek egyesítéséről" c. határozatáról van szó (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 231. old.). — *529*

151 „*Proszvescsenyije*" („Felvilágosodás") — a bolsevikok havonként megjelenő társadalmi, politikai és irodalmi folyóirata; Pétervárott legálisan adták ki; megjelent 1911 decembertől 1914 júniusig. Lenin útmutatása szerint alapították a cári kormány által betiltott „Miszl", Moszkvában kiadott bolsevik folyóirat helyett. Lenin külföldről vezette a „Proszvescsenyijé"-t, szerkesztette a cikkeket, rendszeresen levelezett a szerkesztő bizottság tagjaival. A folyóiratban Lenin következő cikkei jelentek meg: „A választási kampány elvi kérdései", „A marxizmus három forrása és három alkotórésze", „Kritikai jegyzetek a nemzeti kérdésről", „A nemzetek önrendelkezési jogáról" stb.

Sztálin pétervári tartózkodása idején, 1912—1913-ban közvetlenül részt vett a folyóirat munkájában. A „Proszvescsenyijé"-ben jelent meg Sztálin „A nemzeti kérdés és a szociáldemokrácia" c. munkája, amelyet 1914-ben „A nemzeti kérdés és a marxizmus" címmel külön brosúrában adtak ki (Sztálin. „Marxizmus és nemzeti kérdés", lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 314—398. old.).

A „Proszvescsenyije" állandó munkatársa volt V. M. Molotov. A szépirodalmi részt A. M. Gorkij szerkesztette. A szerkesztő bizottságban M. A. Szaveljev, M. Sz. Olminszkij, A. I. Jelizarova és mások dolgoztak. A folyóirat példányszáma elérte az ötezret. Az első világháború előestéjén a kormány betiltotta a folyóiratot. 1917 őszén újra kiadták, de csak egy (kettős) száma jelent meg, amely Lenin követ-

kező cikkeit közölte: „Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?“ és „A pártprogram felülvizsgálatához“. — *535*

[152] Lenin levelét a Nemzetközi Szocialista Iroda 1912 április 12-én megküldte minden szocialista pártnak azzal a javaslattal, hogy közöljék a sajtóban. — *537*

[153] *F. L—Ko, V. Frej* — Lenin álnevei. — *548*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1910 december — 1912 április)

1910

December közepe. Lenin párizsi tartózkodása alatt levelet ír az OSzDMP Központi Bizottsága oroszországi kollégiumának a párt helyzetéről.

December 23 vagy 24 (1911 január 5 vagy 6). Lenin „A párt helyzete" c. cikke megjelenik röplapban — mint „Az OSzDMP Központi Lapja, a «Szocial-Demokrat» 19. számából készült lenyomat".

December 23 (1911 január 5). Lenin „A marxizmus történelmi fejlődésének néhány sajátosságáról" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 2. számában.

1911

Az év eleje. Lenin megírja „Hogy nem sül le a bőr Juduska Trockij képéről" c. jegyzetét.

Január 5 (18). Lenin Párizsban előadást tart L. N. Tolsztojról.

Január 13 (26). Lenin „Egy orosz terrorista karrierje" c. cikke megjelenik a „Szocial-Demokrat" 19—20. számában. E szám melléklete közli Lenin „A párt helyzete" c. cikkét.

Január 22 (február 4). Lenin „L. N. Tolsztoj és kora" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 6. számában.

Január. Lenin megírja „A marxizmus és a «Nasa Zarja»" c. cikkét. A cikk április 22-én (május

5-én) jelent meg a „Szovremennaja Zsizny" (Baku) c. folyóirat 3. számában.

Február 5 (18) előtt. Lenin „Felszámolóink. (Potreszov úrról és V. Bazarovról)" c. cikke megjelenik a „Miszl" c. folyóirat 2. számában.

Február 5 (18). Lenin „A kadetok a «két táborról» és az «ésszerű kompromisszumról»" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 8. számában.

Február 8 (21). A „Rabocsaja Gazeta" 3. számában megjelenik Lenin „A jobbágyrendszer bukásának ötvenedik évfordulója" és „Paul Singer" c. cikke.

Február 20—23 (március 5—8). Lenin megírja „Jegyzetek. Menysikov, Gromoboj, Izgojev" c. cikkét. A cikk a „Zvezda" 11. számában, február 26-án (március 11-én) jelent meg.

Február 22 vagy 23 (március 7 vagy 8). Lenin a „Zvezda" szerkesztőségének írt levelében leleplezi a likvidátorok zsaroló taktikáját és azt követeli, hogy erélyesen, következetesen harcoljanak ellenük.

Február. Lenin levelet ír „A Központi Bizottság oroszországi kollégiumának" a „goloszisták" (likvidátorok), a „vperjodisták" és Trockij szakadár munkájáról.

Március 5 (18) előtt. Lenin „Az évforduló alkalmából" c. cikke és „Felszámolóink" c. cikkének befejezése megjelenik a „Miszl" 3. számában.

Március 19 (április 1). Lenin „A «parasztreform» és a proletár-parasztforradalom" és „Pártrombolók «legendarombolók» szerepében" c. cikke megjelenik a „Szocial-Demokrat" 21—22. számában.

Március 26—29 (április 8—11). Lenin megírja „Kadetok és októbristák" c. cikkét. A cikk a „Zvezda" 16. számában, április 2-án (15-én) jelent meg.

Április 9—13 (22—26). Lenin megírja „Az angol szociáldemokrata párt kongresszusa" c. cikkét. A cikk a

„Zvezda" 18. számában, 1911 április 16-án (29-én) jelent meg.

Április 15 (28). Lenin „A Kommün emlékére" c. cikke megjelenik a „Rabocsaja Gazeta" 4—5. számában.

Április 16 (29) előtt. Lenin „A hatalom szociális szerkezete, távlataink és a likvidátorság" és „Polemikus jegyzetek" c. cikke megjelenik a „Miszl" 4. számában.

Április 16 (29). Lenin „A válság jelentőségéről" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 18. számában.

Április 29 (május 12). Lenin „A legalista és az antilikvidátor párbeszéde" és „Az oroszországi belső pártharc történelmi értelme" c. cikke megjelenik a „Diszkusszionnij Lisztok" 3. számában (a Központi Lapnak, a „Szocial-Demokrat"-nak a mellékleteként).

Május 4 (17) előtt. Lenin megírja „«Sajnálkozás» és «szégyenkezés»" c. cikkét. A cikk a „Zvezda" 21. számában május 7-én (20-án) jelent meg.

Május 8 (21). Lenin és Krupszkaja egy napra megérkezik Fontainebleau-ba (Seine-et-Marne megye).

Május eleje. Lenin tudatja A. M. Gorkijjal, hogy a „Miszl" 5. számát elkobozták és a folyóirat további megjelenését betiltották; kéri Gorkijt, segítsen kiadót keresni, hogy új folyóiratot indítsanak Pétervárott.

Május 14 (27). Lenin levelet küld az OSzDMP külföldön élő központi bizottsági tagjainak és felkéri őket, hogy vegyenek részt a Központi Bizottság plénumának összehívása céljából tartandó tanácskozáson.

Május 19 és 23 (június 1 és 5) között. Lenin levelet ír az OSzDMP külföldön élő központi bizottsági tagjainak, amelyben leleplezi a likvidátorokat, akik intrikáikkal

elgáncsolják a Központi Bizottság plénumának összehívását.

Május 19 és 28 (június 1 és 10) között. Lenin megírja „A Központi Bizottság három bolsevik tagjának beszámolója a kilenc központi bizottsági tag magántanácskozásán" c. művét.

Május 28 (június 10). Lenin „A duma-ülésszak eredményeihez. «Együtt csináltuk»" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 24. számában.

Május 28—június 4 (június 10—17). Lenin vezeti az OSzDMP központi bizottsági tagjai tanácskozásának munkáját; a tanácskozást Lenin kezdeményezésére hívták össze Párizsban, hogy dolgozza ki az OSzDMP központi bizottsági plénumának és az általános pártkonferenciának sürgős összehívásához szükséges intézkedéseket.

Június 11 (24). Lenin „Régi, de örökké új igazságok" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 25. számában.

Június 18 (július 1). Lenin részt vesz az OSzDMP-t segítő II. párizsi csoport gyűlésén, határozati javaslatokat terjeszt elő a párt helyzetéről. A csoport elfogadja a határozati javaslatot; a határozat 1911 júliusában különlenyomatban jelent meg.

Július 20 (augusztus 2). Lenin megírja a „Két párt" c. brosúra előszavát.

Július. Lenin útmutatásokat ad M. A. Szaveljevnek, akit a „Proszvescsenyije" c. legális bolsevik folyóirat szerkesztőjének neveztek ki és megállapodik vele, hogyan fog részt venni külföldről a folyóirat szerkesztésében.

Tavasz és nyár, augusztus 17-ig (30-ig). Lenin és N. K. Krupszkaja Longjumeauban (Párizs mellett) tartózkodik.

Lenin a longjumeau-i pártiskola szervezését irányítja.

Lenin előadássorozatot tart az iskolában a politikai gazdaságtanról (30 előadás), az agrárkérdésről (10 előadás), a szocializmus elméletéről és gyakorlatáról (5 előadás).

Szeptember 1 (14). A „Szocial-Demokrat" 23. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Reformizmus az orosz szociáldemokráciában"; „A sztolipini «munkás»-párt táborából. «Békítgetőinknek» és «egyezkedőinknek» ajánljuk"; „A «Szocial-Demokrat» «Szerkesztőségének» megjegyzése az OSzDMP Központi Bizottsága plénumának egybehívására kiküldött bizottság nyilatkozatához".

Szeptember 2 (15). Lenin levélben arra kéri A. M. Gorkijt, hogy dolgozzék tovább is a „Zvezdá"-ban.

Szeptember 9—10 (22—23). Lenin úton Zürich felé megszáll Luzernben és megmássza a Pilátus-hegyet.

Szeptember 10—11 (23—24). Lenin Zürichben részt vesz a Nemzetközi Szocialista Iroda ülésén, védelmezi Rosa Luxemburgnak a német szociáldemokraták opportunizmusával szemben elfoglalt álláspontját.

Szeptember 12 (25). Lenin Zürichben, az OSzDMP helyi csoportjának gyűlésén előadást tart a párt helyzetéről.

Szeptember 13 (26). Lenin Zürichben előadást tart „Sztolipin és a forradalom" címmel.

Szeptember 15 (28). Lenin Bernben előadást tart „Sztolipin és a forradalom" címmel.

Szeptember 19 (október 2). Lenin Genfben előadást tart „Sztolipin és a forradalom" címmel.

Október 18 (31). A „Szocial-Demokrat" 24. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Sztolipin és a forradalom", „A békítgetők vagy erényesek új frakciója", „A választási kampány

és a választási platform" és „A sztolipini «munkás»-párt táborából".

Lenin Párizsban előadást tart „Sztolipin és a forradalom" címmel.

Október 19 (november 1). Lenin megkérdezi a cseh szociáldemokrata pártnak a Nemzetközi Szocialista Irodába delegált képviselőjét, hogy össze lehet-e hívni az OSzDMP konferenciáját Prágába, és kéri, segítsen a konferencia megszervezésében.

Október 23 (november 5). Lenin „Összegezés" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 26. számában.

November 5 (18). Lenin „Két centrum" és „A régi és az új. Egy újságolvasó jegyzeteiből" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 28. számában.

November 14 (27). Lenin Párizsban előadást tart „A liberális munkáspárt kiáltványa" címmel.

November 20 (december 3). Lenin az OSzDMP nevében beszédet mond Paul és Laura Lafargue sírjánál. A beszéd megjelent a „Szocial-Demokrat" december 8-i (21-i), 25. számában.

November 26 (december 9). Lenin „Hyndman Marxról" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 31. számában.

November vége—december eleje. Lenin megírja „A II. duma szociáldemokrata frakciójáról" c. cikkét (jelentését). A cikk megjelenik „A Nemzetközi Szocialista Iroda Időszaki Bulletinjé"-nek 1911 decemberi, 8. számában.

December 3 (16). Lenin „A liberális munkáspárt kiáltványa" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 32. számában.

December 8 (21). Lenin következő cikkei: „A szociáldemokraták jelszavairól, duma-munkájáról és dumán kívüli munkájáról", „A liberális burzsoázia ügynöksége", „A pártválság megoldása felé",

„A sztolipini «munkás»-párt táborából", „Trockij diplomáciájáról és egy pártigenlő platformról" és „A «letéteményesek» választott bírósági határozata" megjelennek a „Szocial-Demokrat" 25. számában.

December 10 (23). Lenin „A régi és az új" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 33. számában.

December 10 (23)—1912 január 6 (19). Lenin cikkei „A IV. Állami Duma-választási kampány" közös címmel megjelennek a „Zvezda" 1911. évi 33, 34, 36. és 1912. évi 1. számában.

December 14 (27) előtt. Lenin készül a külföldi bolsevik csoportok tanácskozására: dolgozik a párt helyzetéről szóló beszámoló tézisein, határozati javaslatot ír „A külföldi szociáldemokrata párterők megszervezése és a bolsevikok feladatai" címmel.

December 14—17 (27—30). Lenin Párizsban vezeti a külföldi bolsevik csoportok tanácskozását.

December 14 (27). Lenin üdvözlő beszéddel megnyitja a tanácskozást, majd beszámolót tart a párt helyzetéről.

December 15 (28). Lenin vezeti a tanácskozás vitáját, majd zárszót mond a beszámolójával kapcsolatban.

December 16—17 (29—30). Lenin részt vesz a határozati javaslat végleges szövegének vitájában. A tanácskozás, Lenin javaslatára, megválasztja a Külföldi Szervezet Bizottságát és megbízza a szervezeti szabályzat kidolgozásával.

Lenin felszólal az Oroszországi Szervező Bizottság és az összehívandó pártkonferencia támogatása feletti vitában. A tanácskozás elfogadja Lenin határozati javaslatát.

December 17 (30) előtt. A „Proszvescsenyije" 1. száma közli Lenin következő cikkeit: „A választási kampány elvi kérdései" (a cikk eleje), „Megkezdődött

a kadet párt és a miniszterek tárgyalásainak leleplezése" és „Három interpelláció".

December 22 (1912 január 4). Lenin „Az éhínség és a fekete duma" c. cikke megjelenik a „Rabocsaja Gazeta" 7. számában.

Az év vége. Lenin megírja a politikai helyzetről szóló beszámolójának konspektusát.

1912

Január 5—17 (18—30). Lenin vezeti az OSzDMP prágai konferenciáját; megnyitja a konferenciát, majd beszámol a helyzetről és a párt feladatairól; elnököl az üléseken; határozati javaslatot ír a konferencia megalakulásáról, a helyzetről és a párt feladatairól, a likvidátorságról és a likvidátorok csoportjáról, a szociáldemokraták feladatairól az éhínség elleni harcban, a petíciós kampányról; elkészíti a párt szervezeti szabályzatához benyújtandó módosítások tervezetét.

Január 5 (18). Lenin beszédet mond a konferencián a konferencia megalakulásáról.

Január 6 (19). Lenin a konferencia harmadik ülésén jegyzeteket készít a helyi beszámolókról.

Január 7 (20). Lenin a konferencia ötödik ülésén beszédet mond a Központi Lap munkájáról és beszámol a Nemzetközi Szocialista Iroda munkájáról; válaszol a küldöttek kérdéseire és felszólal a helyi beszámolókról szóló határozati javaslat vitájában.

Lenin a konferencia hatodik ülésén kétszer felszólal a Nemzetközi Szocialista Iroda munkájáról tartott beszámolójának vitájában.

Január 8 (21). Lenin a konferencia nyolcadik ülésén felszólal „A szociáldemokrácia feladatai az éhínség elleni harcban" c. napirendi pont vitájában.

A konferencia elfogadja Leninnek e kérdéshez írt határozati javaslatát.

Január 9 és 13 (22 és 26) között. Lenin a konferencia megbízásából üdvözletet ír a német szociáldemokráciának a német Reichstag-választáson elért sikere alkalmából. Az üdvözlet megjelent a „Vorwärts" 1912 január 27-i számában.

Január 10 (23). Lenin a konferencia tizenegyedik ülésén beszédet mond a külföldi pártmunkáról folyó vitában.

Január 11 (24). Lenin a konferencia tizenkettedik ülésén beszédet mond a szervezeti kérdésről.

Január 12 (25). A konferencia tizenötödik ülésén elfogadják Lenin határozati javaslatát a jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól.

Január 12 és 17 (25 és 30) között. A prágai konferencia beválasztja Lenint a Központi Bizottságba, a Központi Lap szerkesztőségébe és megbízza a párt képviseletével a Nemzetközi Szocialista Irodában.

A konferencia, Lenin javaslatára, Sztálint távollétében beválasztja a Központi Bizottságba és a Központi Bizottság Orosz Irodájának élére állítja.

Január 19 (február 1). Lenin Lipcsében találkozik az Állami Duma szociáldemokrata képviselőivel és tájékoztatja őket a prágai konferencia határozatairól.

Január vége. Lenin Lipcséből Berlinbe utazik, hogy a prágai konferencia határozata értelmében a volt „letéteményesektől" átvegye a párt pénzét.

Január vége — február eleje. Lenin levélben tájékoztatja A. M. Gorkijt az OSzDMP összoroszországi általános pártkonferenciájáról és arra kéri, hogy május

elsejére írjon röplapot, amelyet Oroszországban fognak kiadni.

Február közepe. Lenin megbízza a Központi Bizottság Orosz Irodájának tagját, G. K. Ordzsonikidzét, hogy személyesen tájékoztassa a Vologdában tartózkodó Sztálint a prágai konferencia határozatairól.

Február 19 (március 3). Lenin „A liberális munkáspolitika lapja" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 11. számában.

Február 28 (március 12). Lenin levelet ír az OSzDMP-t segítő berni csoportnak a prágai konferencia munkájáról, összetételéről, a konferencia vidéki küldötteinek beszámolóiról; leleplezi a likvidátorok próbálkozásait, akik külön konferenciát akarnak tartani.

Február. Lenin brosúrát szerkeszt „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt 1912. évi összoroszországi konferenciája" címmel. A brosúra 1912 februárban jelent meg Párizsban, az OSzDMP Központi Bizottságának kiadásában.

Március 2 (15) után. Lenin megírja „A likvidátorokkal való egyesülés ellen" c. cikkét. A cikk a „Proszvescsenyije" 1912 február—márciusi, 3—4. számában jelent meg.

Március 4 (17). Lenin „Politikai pártok a harmadik duma 5 évében" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 14. számában.

Március 5 (18). Lenin jelentését a Nemzetközi Szocialista Irodának az OSzDMP összoroszországi konferenciájáról az NSzI titkára az Iroda március 18-i, 4. számú körlevelével megküldi a szocialista pártoknak, hogy közöljék a pártsajtóban.

Március eleje. Lenin megírja „Az OSzDMP választási platformjá"-t. A platform megjelent 1912 márciusban Oroszországban külön röplapban,

áprilisban pedig külföldön a „Szocial-Demokrat" 26. számának mellékleteként.

Március 12—13 (25—26). Lenin megírja „Nyílt kártyával" c. cikkét.

Lenin levélben arra kéri a „Zvezda" szerkesztőségét, hogy küldjenek neki az 1907 június 3-i (16-i) választási törvényről szóló könyveket és egyéb anyagot, melyek „A választó tájékoztatója (Választási törvényünk)" c. brosúra összeállításához és szerkesztéséhez szükségesek; érdeklődik a munkás-napilap megjelenése, a lap formátuma stb. iránt.

Március 13 (26). Lenin levelet ír a „Zvezda" szerkesztőségének a választási platformmal kapcsolatban.

Leninnek a „T. O. Belouszov képviselőnek a szociáldemokrata duma-frakcióból való kilépése alkalmából" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 17. számában.

Március 13 és 19 (március 26 és április 1) között. Lenin megírja „A «Vorwärts» névtelenje és az OSzDMP helyzete" c. brosúráját. A brosúra megjelent 1912-ben Párizsban, az OSzDMP Központi Lapja, a „Szocial-Demokrat" szerkesztőségének külön kiadásában.

Március 15 (28). Lenin G. K. Ordzsonikidzének írt levelében érdeklődik Sztálin tartózkodási helye iránt; hangsúlyozza, hogy meg kell erősíteni a helyi pártszervezetek és a külföldi központ kapcsolatát, és sürgeti, hogy a szervezetekben minél előbb számoljanak be a prágai konferenciáról.

Március 17 (30). A „Rabocsaja Gazeta" 8. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Az éhínség" és „A parasztság és a IV. dumaválasztás".

Március 23 és 26 (április 5 és 8) között. Lenin megírja „A kadetok és a progresszisták blokkja és e blokk jelentősége" c. cikkét. A cikk a „Zvezda" 23. számában, március 29-én (április 11-én) jelent meg.

Március második fele. Lenin és N. K. Krupszkaja levélben értesítik G. K. Ordzsonikidzét, hogy megkapták a tifliszi szervezettől „Az OSzDMP választási platformjá"-t és „A Pártért!" c. röplapot, amelyet Sztálin írt. Lenin nyomatékosan hangsúlyozza, hogy szívós, következetes harcban le kell leplezni a likvidátorokat.

Lenin Párizsban a Külföldi Szervezet Bizottsága által rendezett gyűlésen beszédet tart a prágai konferencia eredményeiről.

Március 30 (április 12) előtt. Lenin nyilatkozatot és levelet ír Huysmansnak, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkárának azzal kapcsolatban, hogy külföldi likvidátor és otzovista csoportok felléptek a prágai konferencia határozatai ellen.

A Nemzetközi Szocialista Iroda március 30-án (április 12-én), 7. sz. körlevelével megküldte minden szocialista pártnak Lenin nyilatkozatát, hogy közöljék a pártsajtóban.

Április 1 (14). Lenin „A liberális munkáspolitika hitvány védelme" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 24. számában.

Április 3 (16). Lenin „A másodszori szavazás Oroszországban és a munkásosztály feladatai" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 25. számában.

Április 8 és 19 (április 21 és május 2). Lenin „A liberalizmus és a demokrácia" c. cikke megjelenik a „Zvezda" 27. és 32. számában.

Április 9 (22) előtt. Lenin szerkeszti „A választó tájékoztatójá"-t, és a szerkesztett anyagot elküldi a „Zvezda" szerkesztőségének.

Április. Lenin irányítja a „Pravda" c. legális bolsevik lap kiadásának szervezését.

TARTALOM

Előszó ..... VII–VIII

1910

LEVÉL AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA OROSZORSZÁGI KOLLÉGIUMÁNAK 1–6

A PÁRT HELYZETE 7–22

A MARXIZMUS TÖRTÉNELMI FEJLŐDÉSÉNEK NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGÁRÓL 23–28

1911

HOGY NEM SÜL LE A BŐR JUDUSKA TROCKIJ KÉPÉRŐL 29

EGY OROSZ TERRORISTA KARRIERJE 30–32

L. N. TOLSZTOJ ÉS KORA 33–37

A MARXIZMUS ÉS A „NASA ZARJA" 38–43

FELSZÁMOLÓINK. *(Potreszov úrról és V. Bazarovról)* 44–65

I. 44
II. 50
III. 52
IV. 56
V. 61

A KADETOK A „KÉT TÁBORRÓL" ÉS AZ „ÉSSZERŰ KOMPROMISSZUMRÓL" 66–70

A JOBBÁGYRENDSZER BUKÁSÁNAK ÖTVENEDIK ÉVFORDULÓJA 71–74

PAUL SINGER 75–78

JEGYZETEK. *Menysikov, Gromoboj, Izgojev* 79–88

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG OROSZORSZÁGI KOLLÉGIUMÁNAK 89–92

AZ ÉVFORDULÓ ALKALMÁBÓL 93–101

A „PARASZTREFORM" ÉS A PROLETÁR-PARASZTFORRADALOM 102–111

PÁRTROMBOLÓK „LEGENDAROMBOLÓK" SZEREPÉBEN 112–116

KADETOK ÉS OKTÓBRISTÁK 117–121

A KOMMÜN EMLÉKÉRE 122–126

A HATALOM SZOCIÁLIS SZERKEZETE, TÁVLATAINK ÉS A LIKVIDÁTORSÁG 127–148

POLEMIKUS JEGYZETEK 149–152

A VÁLSÁG JELENTŐSÉGÉRŐL 153–157

AZ ANGOL SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT KONGRESSZUSA 158–163

A LEGALISTA ÉS AZ ANTILIKVIDÁTOR PÁRBESZÉDE 164–174

„SAJNÁLKOZÁS" ÉS „SZÉGYENKEZÉS" 175–180

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAGJAINAK TANÁCSKOZÁSA ELÉ TERJESZTETT ANYAGOK. 1911 május 28—június 4 (június 10—17) 181–191

1. Levél az OSzDMP külföldön tartózkodó központi bizottsági tagjainak tanácskozásához.. 183
2. A Központi Bizottság három bolsevik tagjának beszámolója a kilenc központi bizottsági tag magántanácskozásán. Konspektus (tervezet) 186
3. Határozati javaslat a megalakulásról..... 191

A DUMA-ÜLÉSSZAK EREDMÉNYEIHEZ. *„Együtt csináltuk"* 192–196

RÉGI, DE ÖRÖKKÉ ÚJ IGAZSÁGOK 197–202

AZ OSzDMP II. PÁRIZSI CSOPORTJÁNAK HATÁROZATA A PÁRT HELYZETÉRŐL 203–211

Előszó 203
I. 204
II. 207
III. 208

ELŐSZÓ A „KÉT PÁRT" CÍMŰ BROSÚRÁHOZ 212–215

REFORMIZMUS AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁBAN 216–229

A SZTOLIPINI „MUNKÁS"-PÁRT TÁBORÁBÓL. *(„Békítgetőinknek" és „egyezkedőinknek" ajánljuk)* 230–232

A „SZOCIAL-DEMOKRAT" SZERKESZTŐSÉGÉNEK MEGJEGYZÉSE AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA PLÉNUMÁNAK EGYBEHÍVÁSÁRA ALAKÍTOTT BIZOTTSÁG NYILATKOZATÁHOZ ... 233–234

SZTOLIPIN ÉS A FORRADALOM 235–244

A BÉKÍTGETŐK VAGY ERÉNYESEK ÚJ FRAKCIÓJA 245–266

A VÁLASZTÁSI KAMPÁNY ÉS A VÁLASZTÁSI PLATFORM 267–275

A SZTOLIPINI „MUNKÁS"-PÁRT TÁBORÁBÓL 276–280

ÖSSZEGEZÉS 281–285

KÉT CENTRUM 286–288

A RÉGI ÉS AZ ÚJ. *(Egy újságolvasó jegyzeteiből)* ... 289–292

GYÁSZBESZÉD PAUL ÉS LAURA LAFARGUE SÍRJÁNÁL, 1911 NOVEMBER 20-ÁN (DECEMBER 3-ÁN) 293–294

HYNDMAN MARXRÓL 295–301

A LIBERÁLIS MUNKÁSPÁRT KIÁLTVÁNYA 302–313

I. 302
II. 306
III. 310

A II. DUMA SZOCIÁLDEMOKRATA FRAKCIÓJÁRÓL. *Az ügy részletes ismertetése* 314–319

A SZOCIÁLDEMOKRATÁK JELSZAVAIRÓL, DUMA-MUNKÁJÁRÓL ÉS DUMÁN KÍVÜLI MUNKÁJÁRÓL 320–330

A LIBERÁLIS BURZSOÁZIA ÜGYNÖKSÉGE 331

A PÁRTVÁLSÁG MEGOLDÁSA FELÉ 332–342

A SZTOLIPINI „MUNKÁS"-PÁRT TÁBORÁBÓL 343–348

TROCKIJ DIPLOMÁCIÁJÁRÓL ÉS EGY PÁRTIGENLŐ PLATFORMRÓL 349–354

A „LETÉTEMÉNYESEK" VÁLASZTOTT BÍRÓSÁGI HATÁROZATA 355–357

A IV. ÁLLAMI DUMA-VÁLASZTÁSI KAMPÁNY 358–377

I. Alapvető elvi kérdések 358
II. A munkáselektorok szerepe a választási kampányban 363
III. A parasztság és a parasztelektorok a választási kampányban 370
IV. A harmadik duma-választás gyakorlatából levont következtetések 374

A RÉGI ÉS AZ ÚJ 378–382

A KÜLFÖLDI BOLSEVIK CSOPORTOK TANÁCSKOZÁSA. 1911 december 14—17 (27—30) 383–386

1. Határozati javaslat a párt helyzetéről szóló beszámolóhoz. *A külföldi szociáldemokrata párterők megszervezése és a bolsevikok feladatai* 383
2. Határozat a konferencia egybehívására alakított Oroszországi Szervező Bizottságról..... 386

A VÁLASZTÁSI KAMPÁNY ELVI KÉRDÉSEI 387–414

I. 387
II. 392

III. 395
IV. 397
V. 402
VI. 408
VII. 411

MEGKEZDŐDÖTT A KADET PÁRT ÉS A MINISZTEREK TÁRGYALÁSAINAK LELEPLEZÉSE .. 415–423

HÁROM INTERPELLÁCIÓ 424–436

AZ ÉHÍNSÉG ÉS A FEKETE DUMA 437–440

1912

Az OSzDMP VI. („PRÁGAI") ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJA. 1912 január 5–17 (18–30) 441–476

1. Határozati javaslat a konferencia megalakulásáról. *Határozat a megalakulásról* 443–444
2. Határozati javaslat a jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól 445–447
3. Határozati javaslat a szociáldemokraták feladatairól az éhínség elleni harcban 448–449
4. Határozati javaslat a likvidátorságról és a likvidátorok csoportjáról. *A likvidátorságról és a likvidátorok csoportjáról* 450–451
5. A konferencia határozatai 452–476

A konferencia egybehívására alakított Oroszországi Szervező Bizottságról 452
A konferencia megalakulásáról 452
A nemzetiségi központok küldötteinek az általános pártkonferenciáról való távolmaradásáról 454
A helyi jelentésekről 455
A jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól 456
A IV. Állami Duma-választásról 458
I. 458
II. 458
III. 460
A szociáldemokrata duma-frakcióról 461
A pártmunka jellegéről és szervezeti formáiról .. 462

A szociáldemokraták feladatairól az éhínség elleni harcban 464
Álláspontunk a duma állami munkásbiztosítási törvényjavaslatával kapcsolatban 466
I. 466
II. 467
A „petíciós kampányról" 469
A likvidátorságról és a likvidátorok csoportjáról 470
A Központi Lapról 472
A „Rabocsaja Gazetá"-ról 472
A „Pravdá"-ról 473
A párt szervezeti szabályzatának módosítása .. 473
A volt letéteményesnél levő vagyonról s a pénzügyi számadásról 473
A „Vörös Kereszt"-ről 474
A külföldi pártszervezetről 474
Az orosz kormány Perzsia elleni támadásáról .. 475
A kínai forradalomról 475
A cárizmus finnországi politikájáról 476
Üdvözlet a német szociáldemokráciának 476
A LIBERÁLIS MUNKÁSPOLITIKA LAPJA 477–480
A LIKVIDÁTOROKKAL VALÓ EGYESÜLÉS ELLEN 481–487
POLITIKAI PÁRTOK A HARMADIK DUMA 5 ÉVÉBEN 488–493
I. 488
II. 491
JELENTÉS A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK AZ OSzDMP ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJÁRÓL 494–496
AZ OSzDMP VÁLASZTÁSI PLATFORMJA 497–503
A „ZVEZDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *(Utóirat „Az OSzDMP választási platformjá"-hoz)* 504
NYÍLT KÁRTYÁVAL 507–511
T. O. BELOUSZOV KÉPVISELŐNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA DUMA-FRAKCIÓBÓL VALÓ KILÉPÉSE ALKALMÁBÓL 512–517

AZ ÉHÍNSÉG 518–519

A PARASZTSÁG ÉS A IV. DUMA-VÁLASZTÁS 520–522

A „VORWARTS" NÉVTELENJE ÉS AZ OSzDMP HELYZETE 523–536

Előszó 525

LEVÉL HUYSMANSNAK, A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODA TITKÁRÁNAK 537–540

A KADETOK ÉS A PROGRESSZISTÁK BLOKKJA ÉS E BLOKK JELENTŐSÉGE 541–545

A LIBERÁLIS MUNKÁSPOLITIKA HITVÁNY VÉDELME 546–552

A MÁSODSZORI SZAVAZÁS OROSZORSZÁGBAN ÉS A MUNKÁSOSZTÁLY FELADATAI 553–559

A LIBERALIZMUS ÉS A DEMOKRÁCIA 560–569

I. 560
II. 565

Jegyzetek 571–602

Lenin életének és tevékenységének dátumai (1910 december—1912 április) 603–616

KÉPMELLÉKLETEK

A „Miszl" c. folyóirat 1911 január havi, 2. számának borítólapja. Ebben a számban jelent meg Lenin „Az oroszországi sztrájkstatisztikáról" c. munkájának II. fejezete és a „Felszámolóink. (Potreszov úrról és V. Bazarovról)" c. cikkének eleje 45

Lenin. „Nyílt kártyával". A kézirat első oldala. — 1912 március 505

8802. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28
Felelős: Vértes Ferenc